ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών
ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Μετάφραση και Διερμηνεία

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της ΠΟΥΛΙΟΠΟΥΛΟΥ Μαρίας
(Α.Μ. 201520115)

Munday, J. 2012. Evaluation in Translation. Critical points of translator decision-making. London: Routledge

Επιβλέποντες:

1. Ιωάννης Ε. Σαριδάκης, Αναπλ. Καθηγητής, ΕΚΠΑ
2. Ελένη Σελλά, Καθηγήτρια, ΕΚΠΑ
3. Ευθυμία Μούκα, Υπ. Δρ, ΕΚΠΑ, ΤΤΣΣΑΣ

Αθήνα, Μάιος 2018

"...offers a new paradigm for Translation studies research..."

Ian Mason

EVALUATION IN TRANSLATION

Critical points of translator decision-making

Jeremy Munday

ROUTLEDGE

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837

Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών

Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών

ΠΜΣ «Μετάφραση και Διερμηνεία»

Ονοματεπώνυμο: Πουλιοπούλου Μαρία

Αριθμός μητρώου: 201520115

Γνωστικό αντικείμενο: Μετάφραση στην Ελληνική και επιστημονικός σχολιασμός του Munday, J. 2012. *Evaluation in Translation. Critical points of translator decision-making*. London: Routledge.

Επόπτης/ες: Ιωάννης Ε. Σαριδάκης (επιβλέπων), Σελλά Ελένη, Μούκα Ευθυμία

Τίτλος: Munday, J. 2012. *Evaluation in Translation. Critical points of translator decision-making*. London: Routledge.

Αριθμός λέξεων: 102.319

Προθεσμία κατάθεσης:

Ημερομηνία κατάθεσης: 25/5/2018

<u>Δήλωση:</u> Με την υποβολή της παρούσας και τη συμπλήρωση του ανωτέρω πίνακα, βεβαιώ ότι έχω αναγνώσει και κατανοήσει τις πολιτικές και τους κανονισμούς του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) σχετικά με την αξιολόγηση των εργασιών και τα ακαδημαϊκά παραπτώματα.

Ημερομηνία **Υπογραφή**

"Translation is the art of failure."

John Ciardi

Πίνακας Περιεχομένων

Ευχαριστίες ... 8
Δομή της εργασίας ... 9

ΕΝΟΤΗΤΑ Α – ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ... 10

ΕΝΟΤΗΤΑ Β – ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ ... 210

ΣΧΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ... 212

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ ... 213

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ... 215

1 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ... 229

1.0 Εισαγωγή ... 229

1.1 Ιδεολογία και αξιολογία ... 230

1.2 Η συστημική λειτουργική γλωσσολογία και ο αξιακός προσανατολισμός της γλώσσας ... 231

1.2.1 Ιδεολογία και αξιολογία στη μετάφραση ... 235

1.3 Η θεωρία της αποτίμησης και η έννοια της αξιολόγησης ... 240

1.3.1 Το σύστημα της αποτίμησης ... 242

1.3.2 Μελέτες της στάσης στη μετάφραση ... 254

1.3.3 Κλιμάκωση και εμπλοκή ... 256

1.4 Η αξιολόγηση ως ένα ενοποιημένο σύνολο ... 258

1.5 Αξιολόγηση, φωνή του κειμένου και αυτοπτικότητα ... 260

1.6 Αξιολόγηση και θέσεις ανάγνωσης ... 262

1.7 Αξιολόγηση και «κρίσιμα σημεία» στη διαδικασία λήψης αποφάσεων των μεταφραστών και διερμηνέων ... 265

2 Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ ... 269

2.0 Εισαγωγή ... 269

2.1 Το πλαίσιο μετάδοσης ... 269

2.2 Η έκφραση της αποτίμησης ... 271

2.2.1 Συναίσθημα ... 272

2.2.2 Κρίση ... 276

2.2.3 Εκτίμηση ... 283

2.2.4 Προκαλούμενη αξιολόγηση - Λεξικές μεταφορές ... 288

2.2.5 Έμμεση αξιολόγηση και το ζήτημα της μετάφρασης ... 295

2.2.6 Κλιμάκωση ... 298

2.2.7 Δείκτες αντίθετης προσδοκίας *299*

2.2.8 Εμπλοκή *301*

2.3 Δεικτική τοποθέτηση 302

2.3.1 Μετάφραση των αντωνυμιών *309*

2.3.2 Χωρο-χρονική δείξη και ταυτότητα *311*

2.3.3 Θέση ανάγνωσης και η φωνή του διερμηνέα *313*

2.4 Συμπεράσματα 316

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.1 318

3 Η ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ 323

3.0 Εισαγωγή 323

3.1 Η αντίληψη των επαγγελματιών 323

3.1.1 Τύπος κειμένου και αποσαφήνιση *330*

3.1.2 Το κινεζικό πλαίσιο *331*

3.2 KudoZ™ 333

3.3 SENSE 340

3.4 Συμπεράσματα 347

4 Ο ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΗΣ 350

4.0 Εισαγωγή 350

4.1 Αναθεωρήσεις ενός κλασσικού κειμένου – *Agricola* και *Germania* 350

4.1.1 Το χειρόγραφο αναθεωρημένο *353*

4.1.2 Αξιολογικές παράμετροι και θέση ανάγνωσης *357*

4.2 Αναθεώρηση μεταξύ συγγραφέα, μεταφραστή και αναγνώστη – Mario Vargas Llosa 358

4.2.1 Αλληλογραφία και ερωτήματα *358*

4.2.2 Έμμεση, συσχετιστική αξιολόγηση *360*

4.2.3 Η σχέση αναγνώστη-συγγραφέα *362*

4.2.4 Λεξικές εναλλακτικές επιλογές στο κειμενικό είδος του δοκιμίου *368*

4.3 Η πράξη της αυτο-αναθεώρησης – Η μετάφραση του έργου του Georges Perec από τον David Bellos 372

4.3.1 Οι λεπτομέρειες της αυτο-αναθεώρησης *374*

4.3.2 Αναθεώρηση και αξιολόγηση σε διαφορετικά στάδια *381*

4.4. Συμπεράσματα 383

5 Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΗΣ ΣΤΑΣΗΣ 386

5.0 Εισαγωγή 386
5.1 Τα κείμενα: Ο Borges και οι μεταφραστές του 387
5.1.1 Ανάλυση των μεταφράσεων του 'Emma Zunz' από τους Yates και Hurley 389
5.2 Το πείραμα 397
5.2.1 Αμεταβλητότητα 398
5.2.2 Γλωσσική διακύμανση στο επίπεδο της στάσης και αποτίμησης 401
5.2.3 Λέξεις έμφορτες με το στοιχείο της στάσης 405
5.2.4 Διαφορές κειμενικών ειδών 408
5.3 Συμπεράσματα 412
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.1 414
6 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ –ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ 416
6.1 Τα αποτελέσματα των μελετών περίπτωσης 416
6.2 Θέσεις ανάγνωσης 419
6.3 Για το μέλλον 421

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΕΛΟΥΣ 424
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 438
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ 451

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ 457
i) **ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΩΝ ΟΡΩΝ** 459
ii) **ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ** 468
Σύνοψη του βιβλίου 468
Άλλες μελέτες στη θεωρία της αποτίμησης 473
Η θεωρία της αποτίμησης στη μετάφραση δημοσιογραφικού λόγου 479
Στάση 480
Κλιμάκωση 483
Εμπλοκή 484
Συμπεράσματα 486
Βιβλιογραφία 487
Παραρτήματα 489

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών *Μετάφραση-Διερμηνεία* του τμήματος Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών. Με την ολοκλήρωσή της, αισθάνομαι την υποχρέωση να ευχαριστήσω ορισμένους ανθρώπους οι οποίοι με στήριξαν καθ'όλη τη διάρκεια της πορείας μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα και συνέβαλαν σημαντικά στην υλοποίηση της ανά χείρας εργασίας.

Πρωτίστως, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, Ιωάννη Ε. Σαριδάκη, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε με την υπόδειξη του συγκεκριμένου θέματος, την πολύτιμη καθοδήγησή του, καθώς και για τη διαρκή του ενθάρρυνση καθ'όλη τη διάρκεια του εν λόγω εγχειρήματος.

Θα ήθελα, επίσης, να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στην καθηγήτρια κα. Ελένη Σελλά-Μάζη και την υποψήφια διδάκτωρ και διδάσκουσα κα. Μούκα Ευθυμία, για τη συμμετοχή τους ως μέλη της τριμελούς επιτροπής αξιολόγησης και τον χρόνο που αφιέρωσαν παρέχοντάς μου χρήσιμες υποδείξεις.

Ευχαριστώ, επίσης, όλους τους καθηγητές και διδάσκοντες του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών για τις γνώσεις που μου μεταλαμπάδευσαν.

Τέλος, ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω στους οικείους μου, τους ανθρώπους που ήταν συνέχεια δίπλα μου· τους φίλους μου, για την ψυχολογική τους υποστήριξη και την κατανόηση που επέδειξαν αυτό το δύσκολο διάστημα εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας και, κυρίως, την οικογένειά μου, η οποία ήταν δίπλα μου σε κάθε μου βήμα και με στήριξε ποικιλοτρόπως με την ουσιαστική και ηθική της συμπαράσταση όλα αυτά τα χρόνια.

Δομή της εργασίας

Η παρούσα εργασία αποτελείται από τρία μέρη. Το πρώτο σκέλος της περιλαμβάνει τη μετάφραση στην Ελληνική του βιβλίου του Munday *Evaluation in Translation. Critical points of translator decision-making*. Το εν λόγω σύγγραμμα αφορά κρίσιμα σημεία του κειμένου τα οποία αναδεικνύουν την υποκειμενική αξιολόγηση του μεταφραστή και συμβάλλουν στη στρέβλωση, αλλοίωση ή εξάλειψη των αξιών του κειμένου-πηγή. Με τον όρο αξίες, νοείται η αποτίμηση του συγγραφέα/ομιλητή προς το θέμα που ο ίδιος πραγματεύεται ή εξετάζει, η οποία είναι άμεσα συνδεδεμένη με τις ήδη υπάρχουσες θεσμικά καθιερωμένες αξίες που αυτός φέρει. Για την ανάδειξη των σημείων που φανερώνουν τη διείσδυση ή, για να χρησιμοποιήσουμε τους όρους του συγγραφέα, την παρέμβαση του μεταφραστή στο ΚΠ, εφαρμόζεται η θεωρία της αποτίμησης (Appraisal Theory) των Martin & White (2005), η οποία εντάσσεται στο πεδίο της Συστημικής Λειτουργικής Γλωσσολογίας του Halliday (1994), και συγκεκριμένα κινείται στο πλαίσιο της διαπροσωπικής μεταλειτουργίας της γλώσσας, η οποία αφορά τις διαπροσωπικές σχέσεις και τις σχέσεις αλληλεπίδρασης μεταξύ των συμμετεχόντων σε μια πράξη επικοινωνίας. Το βιβλίο εξετάζει διάφορες μελέτες περίπτωσης και κινείται σε ένα ευρύ φάσμα κειμενικών ειδών, από τη διερμηνεία πολιτικού λόγου, μέχρι μεταφράσεις τεχνικών κειμένων, ακόμη και λογοτεχνικά έργα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός πως το βιβλίο δεν περιορίζεται στις μετατοπίσεις μεταξύ του πρωτοτύπου κειμένου και του μεταφράσματος, αλλά εξετάζει εξίσου τη διακύμανση διαφόρων κειμένων-στόχων του ίδιου κειμένου-πηγή (Κεφάλαιο 2, Κεφάλαιο 5). Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι το συγκεκριμένο σύγγραμμα έχει συνταχθεί υπό μορφή πειράματος, επιδιώκοντας τον έλεγχο της εφαρμοσιμότητας του μοντέλου των Martin & White, δίχως να εξυπηρετεί επιδιωκόμενα αποτελέσματα ή να ακολουθεί προκαθορισμένες ατραπούς.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας περιλαμβάνει έναν κατάλογο στον οποίο παρατίθενται οι γλωσσολογικοί όροι του βιβλίου με τους αντίστοιχούς τους στην ελληνική γλώσσα.

Το τρίτο και τελευταίο μέρος της αποτελείται από τρία σκέλη. Το πρώτο αποτελεί μια σύνοψη του βιβλίου· το δεύτερο εστιάζει στην περιγραφή διαφόρων μελετών που έχουν διεξαχθεί τα τελευταία χρόνια, και συγκεκριμένα έπειτα από τη δημοσίευση του παρόντος συγγράμματος, στη μελέτη της μετάφρασης βάσει της θεωρίας της αποτίμησης. Το τελευταίο σκέλος είναι μια μικρής κλίμακας περιπτωσιολογική μελέτη η οποία αφορά τις αξιολογικές μετατοπίσεις που εντοπίζονται στη μετάφραση δημοσιογραφικού λόγου από την αγγλική προς την ελληνική γλώσσα.

ΕΝΟΤΗΤΑ Α – ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ

CONTENTS

List of figures and tables *xi*
Acknowledgements *xiii*

Introduction **1**

1 Evaluation and translation **11**
1.0 Introduction 11
1.1 Ideology and axiology 12
1.2 Systemic functional linguistics and the value orientation of language 13
1.2.1 Ideology and axiology in translation 16
1.3 Appraisal theory and the concept of evaluation 20
1.3.1 The system of appraisal 22
1.3.1.1 Direct, or 'inscribed', attitude 24
1.3.1.2 Indirect, or invoked, attitude 27
1.3.1.3 Evoked attitude 27
1.3.1.4 Provoked attitude 29
1.3.2 Studies of attitude in translation 31
1.3.3 Graduation and engagement 33
1.4 Evaluation as an integrated complex 34
1.5 Evaluation, textual voice and evidentiality 35
1.6 Evaluation and reading positions 37
1.7 Evaluation and 'critical points' in translator and interpreter decision-making 40

2 The interpretation of political speech **42**
2.0 Introduction 42
2.1 The broadcast context 42
2.2 The expression of appraisal 44
2.2.1 Affect 45
2.2.2 Judgement 48
2.2.3 Appreciation 54
2.2.4 Provoked evaluation – lexical metaphors 57
2.2.5 Indirect evaluation and the question of translation 62
2.2.6 Graduation 65
2.2.7 Counter-expectancy indicators 66
2.2.8 Engagement 67
2.3 Deictic positioning 68
2.3.1 Translation of pronouns 73
2.3.2 Spatio-temporal deixis and identity 74
2.3.3 Reading position and voice of the interpreter 76
2.4 Conclusion 78

Appendix 2.1 Transcript of Obama inaugural speech, 20 January 2009 80

3 The view from the technical translators **84**
3.0 Introduction 84
3.1 The perception of the professionals 84
3.1.1 Text-type and explicitation 89
3.1.2 The Chinese context 90
3.2 KudoZ ™ 92
3.3 SENSE 97
3.4 Conclusion 102

4 The literary translator and reviser **104**
4.0 Introduction 104
4.1 Revisions of a classical text – *Agricola* and *Germania* 105
4.1.1 The manuscript revised 106
4.1.2 Evaluative keys and reading position 109
4.2 Revision between author, translator and reader – Mario Vargas Llosa 110
4.2.1 Correspondence and queries 111
4.2.2 Indirect, associative evaluation 112
4.2.3 The reader–author relationship 113
4.2.4 Lexical alternatives in the essay genre 118

4.3 The practice of self-revision – David Bellos' translation of Georges Perec 121
4.3.1 The detail of self-revision 122
4.3.2 Revision and evaluation at different stages 128
4.4 Conclusion 129

5 Translation variation and its link to attitude 131
5.0 Introduction 131
5.1 The texts: Borges and his translators 132
5.1.1 Analysis of the Yates and Hurley translations of 'Emma Zunz' 134
5.2 The experiment 140
5.2.1 Invariance 140
5.2.2 Linguistic variation in attitude and appraisal 143
5.2.3 Attitude-rich words 146
5.2.4 Genre differences 148
5.3 Conclusion 152

Appendix 5.1 'Emma Zunz' extracts translated by Yates and Hurley 153

6 Evaluation in translation – some concluding thoughts 155
6.1 The results of the case studies 155
6.2 Reading positions 158
6.3 For the future 159

Notes *161*
Bibliography *173*
Index *185*

FIGURES AND TABLES

Figures

0.1 Engagement positioning of reporting verbs 8
1.1 Sense and sensibility 16
1.2 Discourse-semantic resources for the expression of interpersonal meaning 23
1.3 Strategies for inscribing and invoking attitude 30
1.4 Cline of dialogism 34
2.1 Illustration of the cline or direct and indirect evaluation in the Obama inaugural 63
2.2 Dimensions of deixis 68
2.3 Deictic positioning in the Obama inaugural 76

Tables

1.1 Intrinsic and extrinsic functionality of metafunctions 15
1.2 Appraisal resources 24
1.3 Journalistic voices in English-language broadsheet reporting 36
2.1 The realization of affect in the Obama inaugural 45
2.2 Translation of non-core lexical items *shed* and *shuttered* in Spanish TTs 47
2.3 Judgement – social esteem indicators in the Obama inaugural 48
2.4 Judgement – social sanction indicators in the Obama inaugural 50
2.5 Translation of non-core verbs *wield* and *harness* 52
2.6 Examples of appreciation in the Obama inaugural 54
2.7 Categories of engagement modals in the Obama inaugural 67
2.8 Categories of the use of the pronoun *we* in the Obama inaugural 70
2.9 Categories of addressees in the Obama inaugural 72

4.1 Sample of Bellos' revision of the translation of Chapter 87 of Perec's *Life: A User's Manual* 123
5.1 Examples of variation in verbal processes in Yates and Hurley TTs 137
5.2 Examples of variation in noun forms in Yates and Hurley TTs 137
5.3 Examples of variation in modal forms in Yates and Hurley TTs 138
5.4 Variation on the paradigmatic axis in Yates and Hurley TTs 139
5.5 Invariance in published TTs vs respondents' TTs 141
5.6 Analysis of technical TTs on paradigmatic axis 151

ACKNOWLEDGEMENTS

There are many people I would like to thank for generously enabling me to work on and write up this research. First of all, my sponsors: the University of Leeds, for granting me research leave during 2009–2010; the Arts and Humanities Research Council for funding a Research Fellowship in 2010–11; the British Academy and the University of Leeds for funding my conference paper at the Third IATIS conference, Melbourne, July 2009; to the Friends of Princeton University Library for funding my archive visit.

At various stages of conception and drafting, versions of Chapters 1, 2, 3 and 5 were delivered in seminars or conferences in Bergen, Copenhagen, Lodz, Macau, Manchester, Melbourne, Norwich and London. My thanks to all those who offered comments and suggestions for improvement.

I would like to acknowledge the generous assistance of Falih Al-Emara, Kiyoshi Kawahara, Li Defeng, Robert Lee, Idris Mansor, Yukie Ono, Gracie Peng, Serge Sharoff, Martin Thomas, Wang Binhua, and Zhang Meifang, who helped with the analysis of examples from various translations and Inti Aedo Orozco for work on the bibliography. I am grateful to those translators who gave their time to be interviewed for Chapter 3, particularly to Jan Arriens for recommending the SENSE forum and to SENSE secretary Brigid de Wals for permitting me some access to the archive. And to my colleague at Leeds, Jo Drugan, for putting me in touch with some of the translators. For Chapter 4, special thanks are due to the librarians of the Translation archive at the University of East Anglia (where the Bellos papers are held), the Harry Ransom Center (University of Texas at Austin), the Penguin archive (University of Bristol), the Manuscripts Division Department of Rare Books and Special Collections and Princeton University library (for the Carlos Fuentes and Mario Vargas Llosa papers), as well as to librarians at the University of Leeds and the British Library, London. To the above and to David Bellos and Joanna Prior (Penguin) for permission to quote from these works. Also to James

Rives at Chapel Hill, for agreeing to interviews about their translations. For Chapter 5, I am grateful to the MA students in Translation Studies who participated as volunteers in the study.

My thanks to colleagues at the University of Leeds School of Modern Languages and Cultures for their support over the past years. To all at Routledge, especially Louisa Semlyen and Sophie Jaques. To the anonymous reviewers of the original book proposal and to Nikky Twyman for copy-editing and Ron Macfarlane for correcting the proofs. Most of all, though, my thanks go to my family, for their support and patience and love. To Cristina, Nuria and Marina, without whom this would not have been possible.

Jeremy Munday
London, October 2011

INTRODUCTION

In Los Angeles in the early summer of 1966, literary translator Sam Hileman sums up the condition under which he is working in a letter to his friend Carlos Fuentes, the young Mexican novelist. Hileman is battling against time to complete a translation of Fuentes' new novel, *Cambio de piel*, with a young family and in severe financial straits, lacking even the money to post the finished manuscript to the publisher. He is struggling to come to terms with a task that is overwhelming him:

> You would never know it, but I hate translation more than I hate anything in this world. I am constantly afraid while doing it, afraid that I won't get it good enough . . . either not close enough or not strong enough. Or either too close. It is a miserable business, at best always a failure, at worst a disaster.[1]

This haunting fear, deriving from uncertainty and lack of confidence, almost paralyses Hileman, as he anguishes over the choices he must make in the text. Hileman, a highly creative translator, agonizes over 'closeness' and 'strength', which are conflicting, or at least distinct, objectives. The question revolves around what a 'strong' translation is meant to be and how much a translator may intervene in order to achieve it. Six months earlier, in a letter written before embarking on the project and in which he gives a very detailed and sensitive critique of the Spanish text, Hileman seems to perceive strength at least in part to be related to higher-level order features of structure and language in what is a complex and adventurous novel: 'It seems to me that this book takes some big chances, that is one of the sources of its strength, but . . . you and I must be very sure that the English takes no chances you don't want to risk.'[2]

Narrative and textual strength, the degree of intervention in decision-making and the risk entailed are interlinked concerns for Hileman. They are also starting points for this book, which seeks to investigate those places in a text, written

or spoken, where the translator or interpreter's intervention and subjectivity are potentially most telling. A translator/interpreter as an active participant in the communication process, one who 'intervenes' not as a transparent conduit of meaning but as an interested representer of the source words of others and in a communicative situation constrained and directed by extratextual factors including commissioner, brief, purpose, audience expectation and target text function. In addition, the translator or interpreter brings his/her own sociocultural and educational background, ideological, phraseological and idiosyncratic stylistic preferences to the task of rendering a source text in the target language.

This book is an attempt to investigate the linguistic signs of a translator's intervention and subjective evaluation. To add objectivity to the analysis, the main theoretical model adopted is drawn from what is known as appraisal theory (Martin and White 2005). This is designed to describe the different components of a speaker's **attitude**, the strength of that attitude (**graduation**) and the ways that the speaker aligns him/herself with the sources of attitude and with the receiver (**engagement**). This theory is itself embedded within Systemic Functional Grammar (Halliday 1994, Halliday and Matthiessen 2004), which locates lexicogrammatical choices within a framework that examines the function of different choices. Appraisal theory particularly relates to what is known as the **interpersonal function** of language that deals with the relationship between the writer and the reader. It has been called the 'intruder function' (Halliday 1978: 117).

Appraisal theory has been used in recent years in the analysis of original writings in English, particularly in genres of academic and newspaper discourse, but has rarely been used for the analysis of translation. This book seeks to test out the validity of the theory as a model for translational analysis. Rather than a wholesale imposition of an English-oriented theory on to a translational context, the aim is to discover those features of the model that, in practice, are 'critical' for a translator. These may be elements which are essential to retain in the TT (target text), but particularly they are those points in a text which require interpretation and in some cases substantive intervention from the translator. They potentially alter the orientation of the text in the target locale. Critical points share some of the properties of what the anthropologist Michael Agar (1991, 1994) calls 'rich points', defined as 'locations in discourse where major cultural differences are signalled' (Agar 1994: 232). Agar (ibid.: 227) recounts his work for a US company in Mexico which sold *rebuilt* engine parts. This caused a problem in translation, where the literal equivalent *usado* ('used') connoted 'old' and of inferior quality because the concept of reused parts was unknown in the target culture.

In some instances, the critical points may be located at a high textual or cultural level. Standard Thai, for instance, has a special sacred range of language used of royalty and Buddhist monks, distinguished by lexical differences (kinship terms, animals, parts of the body, some actions) and by the special prefixed or compound forms of all verbs (Smalley 1994: 58). It is a strong social marker of difference, and more or less impossible to translate into languages that do not have a similar range. Thai speakers themselves may be extremely sensitive to this. Thus, in 1960,

Prince Chula wrote that members of the ruling dynasty often preferred to write to each other in English precisely 'to avoid the elaborate language required for the different ranks amongst relatives' (Chakrabongse 1960: 271, in Smalley 1994: 55). In its most dramatic form, it may be the erroneous selection of a whole language which may have devastating effects. So, in predominantly Pashto-speaking Southern Afghanistan, it was found that Dari speakers were being recruited to interpret for the Canadian military. Dangerous breakdowns in communication resulted that allegedly led to the arrests of innocent bystanders and the flawed translation of sensitive documents (Brewster 2009).

In other cases, it is an individual keyword that may be so sensitive it becomes a critical ideological point of translation. Mona Baker (2006) gives various examples, including the phenomenon of naming: *Derry* vs *Londonderry* in Northern Ireland, *Judea and Samaria* vs *the West Bank* and *Jerusalem* vs *al-Quds* in the Middle East, for instance. The most sensitive term of all is the name for deities, as is illustrated by the proselytizing missions of the Jesuits in the sixteenth and seventeenth centuries. In Japan, Francis Xavier (Francisco de Jasso, 1506–1552), realized that the early Japanese translation *Dainichi* had in fact rendered the Christian *Deus* as the Vairocana Buddha and he ordered that it no longer be used. It was replaced with the loanword *Daiusu* (Kim 2004: 81). In Peru, the Jesuits under José de Acosta (1540–1600) imposed the lexical and semantic borrowing of the Spanish *Dios* on an indigenous tradition that already had its own monotheistic divine names *Viracocha* and *Pachacamac*; the latter was deliberately distorted by early missionaries, who construed it as 'the devil' (Kim ibid.: 97). By contrast, the Italian priest Matteo Ricci (1552–1610), who spent half his life in China, decided to use the ancient Chinese term and Confucian concept *Shangti* rather than coin a phonetic loanword. In modern times this attempt at establishing a point of contact with the local religion has been described as 'a risk-taking "identification" of the Christian God (*Deus*) with the Confucian Most-High (*Shangti*)' (Kim ibid.: 1, 166–71).

The very real controversy caused by such sensitive terms is not only of historical relevance. For example, in 1986 the Malay government banned the use of the word *Allah* to refer to the God of religions other than Islam, claiming that it was potentially confusing but with the implicit fear that it could be used for proselytization. *Allah* had been used in translations of the Bible into Malay since 1629, when the Dutch merchant Albert Cornelius Ruyl's translation of the Gospel of Matthew was published. Indeed, in preparation for the most recent translation, the *Revised Malay Bible*,[3] a conscious decision was even taken by the Language Committee to retain the term *Allah* (Soesilo n.d.).[4] However, distinguished critics of such decisions have included the President of the Universitat Sains Malaysia, Tan Sri Professor Dzulkifli Abdul Razak. He attacked 'insensitive, inconsistent' translations of proper names in the *Behasa Indonesia Bible*,[5] more than 20,000 imported copies of which were confiscated by the Malay government.[6] In Razak's view, the translation casts doubt on the Quranic Tauhidic concept of the oneness of Allah and, in the expression *Son of God*, may be regarded as blasphemous by Muslims (Razak 2009).[7] In December 2009, the Malay government's ban was successfully challenged in the

courts by the Catholic paper *The Herald*, which led to the backlash burning of a number of churches.[8] The government appealed the verdict, which was suspended pending the appeal. Elsewhere, and more prominently, President George W. Bush's use of the term *crusade on terror* in the aftermath of the 11 September 2001 attacks generated understandable alarm in the Muslim world, where *crusade* is a hugely negative term associated with the violent Christian military expeditions to Jerusalem in the Middle Ages. Counterbalancing this is the debate (see Hatim 2005: 54) over the meaning and translation of the Arabic *jihad*, represented either as 'holy war' (to construct an anti-Muslim message) or as 'a struggle to do right' (by more favourable or nuanced observers). The way in which these critical points are resolved produces a specific representation of the foreign that reflects an ideological point of view and evaluative reading and seeks to guide the response to international events.

It is the translation of such lexical evaluation, and how such evaluation operates and varies in real, contemporary settings, that is a focus of this book. The following is a striking example from a prominent stage. During a European Parliament debate on 24 February 2010 on the follow-up of the informal EU 20–20 European council, the right-wing United Kingdom Independence Party MEP Nigel Farage launched a string of insults at the newly appointed President of the European Council, Herman Van Rompuy, and his State, Belgium:

> We were told that, when we had a President, we would see a giant global political figure: the man that would be the political leader for five hundred million people; the man that would represent all of us on the world stage; the man whose job was so important that of course you're paid more than President Obama. Well, I am afraid what we got . . . was you. And I am sorry, but after that performance earlier that you gave . . . and I do not want to be rude . . . but, but . . . you know, really, **you have the charisma of a damp rag and the appearance of a low-grade bank clerk**. The question that I want to ask and that we are all going to ask is: who ARE YOU? I'd never heard of you; nobody in Europe had ever heard of you. I would like to ask you, Mr President: who . . . voted for you? And what mechanism – *[he addresses other members protesting at his comments]* oh, I know democracy is not popular with you lot – what mechanism do the peoples of Europe have to remove you? Is this European democracy? Well, I . . . I sense, though, that you are competent and capable and dangerous, and I have no doubt that it's your intention to be the quiet assassin of European democracy and of the European nation states. You appear to have a loathing . . . for the very concept of the existence of nation states; perhaps that it's because you come from Belgium, which of course is pretty much a non-country.[9]

The headline sound-bite is indicated in bold in the transcription: *you have the charisma of a damp rag and the appearance of a low-grade bank clerk*.[10] These are evident, and very hefty, instances of subjective evaluation from Farage. He uses parallel syntactic structures (*the charisma of a damp rag; the appearance of a low-grade bank clerk*) and

analogies designed to be mocking and hurtful. The strong negative evaluation of adjectives *damp* and *low-grade*, collocated with the nouns *rag* and *bank clerk*, here merely exaggerates the overall ideational negativity of the speech. It would seem obvious that such intensity of evaluation would be a critical consideration for the interpreters working on the spot in the interpreting booths. In this respect, analysis of the simultaneous interpreting on the day is indeed revealing, but also rather surprising. It is true that most of the interpreters hesitate at this point in the text, doubtlessly taken aback at the virulence and the directness of the attack on the President. A hesitation (or 'disfluency', Pöchhacker 2004: 109) is likely to be one indication that a translator or interpreter is faced with a 'problem nexus' (Angelone 2010) and possibly that he/she considers a point to be especially sensitive. As far as the lexical realizations of the evaluation are concerned, the French interpreter gives *vous avez le charisme d'une serpillière* ['you have the charisma of a floor-cloth'] and the German *das Karisma eines nassen Lappens* ['the charisma of a damp flannel']. Both omit any reference to the bank clerk, while the Italian explicates and downplays the first part as *Lei ha un charisma di una persona incapace* ['you have a charisma of an incompetent person']. Perhaps this reduction in the strength of the evaluation, by omission or explicitation in the target text (TT), has something to do with the severe face-threatening act and the interpreters' concern to avoid the risk of exaggerating it. Since the interpreters are using the first person, they place themselves in the position of representing the speech act of Farage. They thus incur the risk that the words they utter may be taken to be their own subjective interpretations of the ST (source text).

Some of the interpreters used the technique of compensation (Klaudy 2008), inserting evaluation elsewhere in the text. This was clear in the inflection of their voice and in the addition of expressions and particles designed to heighten the intensity or graduation of the pejorative evaluation at other points. Hence, the German stresses *Wer SIND Sie denn eigentlich?* [lit. 'Who ARE you then actually?'] for *Who ARE YOU?*, adding the modal particles *denn* ['then'] and *eigentlich* ['actually']. The Spanish interpreter, who translates both parts of the major sound-bite more or less literally,[11] adds evaluative interpersonal markers: *¿quién* ***demonios*** *es usted?* ['who **the devil** are you?'] . . . *usted no tiene ni* ***pajolera*** *idea* ['you don't have the **foggiest** idea']. The overall 'evaluative prosody' (Bednarek 2006: 8) of a text influences other points too. Towards the end of the extract, Farage makes the rhetorical move from scathing attack on Van Rompuy's standing and legitimacy to a grudging acknowledgement of his ability (*I sense, though, that you are competent*). In Farage's opinion this is all the more 'dangerous', since Van Rompuy's competence may enable him to fashion a more centralized Europe. At this point, the negative evaluative prosody of the rest of the passage seems to colour the attention of the French and the Spanish interpreters, who render this with the opposite meaning – *you are* ***incompetent*** . . . This error does not appear to have been picked up in the media, which shows that the receiver, too, listens selectively.

Differences in interpretation of evaluation may be subtle, but that does not mean they are only of academic interest or always go unnoticed amongst the audience. Indeed, the role of modal expressions and reporting verbs were crucial in the

rewriting of the notorious dossier prepared by UK Prime Minister Tony Blair's inner circle of advisers in the run-up to the invasion of Iraq in 2003. The 'WMD dossier', based on intelligence at the time, was published on 24 September 2002 and purported to show that Iraqi President Saddam Hussein was developing weapons of mass destruction.[12] It has subsequently been the source of much controversy, as the government of the time was accused of 'sexing up' the report, rewriting the intelligence to exaggerate the threat and thus to garner support for war.[13] In the drafting, the most noted insertion was of the claim that Iraq might be able to launch chemical and biological weapons within 45 minutes. Here, crucial evaluative features are those that deal with the language of certainty and truth.[14] The above claim, along with others in the Executive Summary, is presented as a series of fourteen bullet points, commencing as follows:

> As a result of the intelligence we judge that Iraq has:
> - continued to produce chemical and biological agents;
> - military plans for the use of chemical and biological weapons, including against its own Shia population. Some of these weapons are deployable within 45 minutes of an order to use them.[15]

The bullet points mask the modal expression *we judge that* . . . and therefore suggest a factual list rather than opinion. Even more stark is the certainty value in the document afforded by the choice of reporting verbs (cf. Thompson and Ye Yiyun 1991). Revisions in the drafting consistently reduce hedging (Hyland 1998) and instead move towards the certainty pole, as shown by the highlights in the following example:

> Within the last month intelligence has **suggested** that the Iraqi military **would be** able to use their chemical and biological weapons within 45 minutes of an order to do so.
>
> *(draft dossier 10.9.2002)*

> The Iraqi military **may be** able to deploy chemical or biological weapons . . .
>
> *(draft dossier 16.9.2002)*

> Intelligence **indicates** that the Iraqi military **are** able to deploy . . .
>
> *(draft dossier 19.9.2002 and published dossier 24.09.2002)*

Intelligence has suggested becomes the more certain *indicates*, while the conditional *would be able to use* shifts to *may be* and finally to the simple indicative statement *are*. This presents the speaker as being sure of the truth value of the proposition. That these shifts have a real effect on the reader and are a site of contestation of evaluation is underlined by the attention given to them in two UK investigations: the Hutton Inquiry of 2003 into the death of consultant Dr David Kelly[16] and the Butler Inquiry of 2004 into pre-invasion intelligence.[17] In the Hutton Inquiry,

testimony by Martin Howard, Deputy Chief of Defence Intelligence at the Ministry of Defence, reported the discussion of alternative wordings at the time of the preparation of the dossier. These wordings were related to different interpretations of the information available, as Howard makes clear:

> At the time the dossier was produced there was a very wide variety of views on different parts of the dossier and the language that was used in it. They were not differences of view about whether intelligence should be included or not, it was more about how the intelligence was described or how it should be interpreted. It was, for example, the difference between saying 'intelligence suggests', 'intelligence shows', 'intelligence indicates'. These meanings have quite a lot of – you know, to intelligence analysts they are quite important distinctions.[18]

An example of this was provided by another witness, Dr Brian Jones, former branch head in the Scientific and Technical Directorate of the Defence Intelligence Analysis Staff. He relayed his concerns at the excessively categorical statements in the dossier which use the reporting verb *show*. It is used four times in the Executive Summary, as follows:

> It [Information] **shows** that Iraq has refurbished sites formerly associated with the production of chemical and biological agents . . . It [Intelligence] **shows** that Saddam attaches great importance to possessing weapons of mass destruction . . . It **shows** that he does not regard them only as weapons of last resort . . . Intelligence also **shows** that Iraq is preparing plans to conceal evidence of these weapons . . .[19]

Jones' own comments attest to the certainty value attached to *shows*, which was well understood by those in the intelligence services who needed to express subtleties of judgement:

> JONES: I think we felt that it was reasonable to say that the intelligence indicated that this was the case [i.e. that Iraq possessed and was prepared to use chemical and biological weapons]; and I think I felt it was a reasonable conclusion to draw; but we did not think – we did not think the intelligence showed it absolutely beyond any shadow of doubt.
>
> Q: And there is a difference, I take it, from your answer between 'indicates' and 'shows'?
>
> JONES: Yes.[20]

In other words, to say *Information shows that Iraq has refurbished sites* demonstrates the text producer's commitment to the truth-value of the statement. For Jones, the use of *shows* is equivalent to implicitly stating that it is 'absolutely beyond any shadow of doubt'. By contrast, less conviction is connoted by *indicates*, as in:

> [Information] **indicates** that Iraq remains able to manufacture these agents, and to use bombs, shells, artillery rockets and ballistic missiles to deliver them.[21]

An even greater degree of hedging is conveyed by *suggested*:

> The ... report also **suggested** that Iraq could assemble nuclear weapons within months of obtaining fissile material.[22]

Such nuances, particularly the use of *shows*, which creates the impression of the certainty of the information and the conclusions drawn, constrain the responses from the reader. They were extremely influential and devastatingly consequential, promoting the stance of the authors of the dossier and helping to enlist public and parliamentary support for war. In the event, of course, they were erroneous and misleading because no chemical and biological weapons were to be found in Iraq.

The practical insights of the intelligence analysts are supported by the theoretical and applied frameworks of discourse analysis. In appraisal theory, the shades of meaning expressed in reporting verbs are discussed under the heading of 'engagement'. They are seen to be central to the expression of the writer/speaker's attitude and stance and to the negotiation of alignment between the writer/speaker and addressee:

> [W]hen speakers/writers announce their own attitudinal positions they not only self-expressively 'speak their own mind', but simultaneously invite others to endorse and to share with them the feelings, tastes or normative assessments they are announcing. Thus declarations of attitude are dialogically directed towards aligning the addressee into a community of shared value and belief.
>
> *(Martin and White 2005: 95)*

For Martin and White (ibid.: 98), *shows* is an example of 'proclaiming' attitude where the textual voice does not permit alternative positions to be adopted by the reader. *Indicates* or *suggests* would reveal more subjectivity ('entertaining' more voices) and a verb such as *claims* would represent a subjective external voice that would provoke challenge. We might represent these differences as a cline between poles of positioning that are, to use Bakhtin's seminal terms, at the one extreme monoglossic (univocal, not permitting of other voices or responses) and at the other heteroglossic (openly engaging with other voices and permitting a wide response from the addressee), as in Figure 0.1.

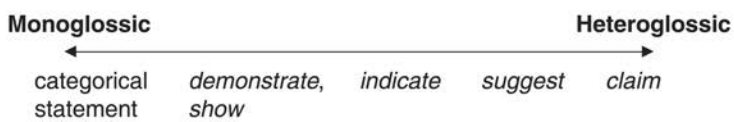

FIGURE 0.1 Engagement positioning of reporting verbs

The translation of these linguistic signals poses significant problems. First, languages may differ in the range of resources used in reporting – English conventions point to a wider range than in Arabic and Persian, for example (Ardekani 2002). Second, translators may not always be finely attuned to the positioning that is conveyed, which may cause shifts along the cline. Thus, in the Arabic translation of the Iraq dossier posted online by the UK government *indicates* is rendered as the more monoglossic يؤكد (*yuakid*, 'asserts/confirms') and *suggested that Iraq could* . . . is the more explicit and direct أشار (*ashara*, 'pointed to/indicated . . .'). In some instances this may have a significant impact on the reception of the text.

The structure of the book

Critical points can therefore range considerably in their form and subtlety. This book seeks to uncover their range and to identify the trends in their translation. It looks at the translator's mediation, or intervention, through an analysis of evaluation based on the model of appraisal theory, a development of the interpersonal function described in Hallidayan linguistics. The structure of the book is as follows:

- Chapter 1 is an introduction to the main ideas of appraisal theory and how these may relate to translation. The theory is then tested on a range of translation[23] scenarios in order to begin to reveal the critical subjective points of translation and the decision-making processes that are associated with them. These scenarios are:
- Chapter 2: the simultaneous interpreting of President Barack Obama's inaugural address in January 2009. Three different interpretings into Spanish are studied, together with written translations of the same speech and interpretings in other languages (French, Italian, Chinese, Japanese, and American Sign Language).
- Chapter 3: the views of professional technical translators as to what are critical points in a text. These are investigated through direct telephone and email interviews and through the analysis of discussions on the online forums KudoZ™ and SENSE.
- Chapter 4: the literary translator and reviser. Translator archives are used to research decision-making through the revisions made at different points of drafts. Analysis of related correspondence between the authors, translators and editors helps to explain some of these decisions and to monitor problem areas in their texts.
- Chapter 5: an experiment into translation variation involving the study of multiple translator trainee student versions of the same extract from the Jorge Luis Borges short story 'Emma Zunz'. The aim behind the study is to see what remains invariant (which would suggest readings and encodings that are not contested) and what is subject to most variation (which may indicate key critical points). The experiment is explored further by the comparison of some of the same students' works in a different genre – technical translation.

Together, these scenarios constitute a study of critical points in different modes (simultaneous interpreting and written translation), different genres (literary and technical translation) in a range of languages (European and non-European) and with different levels of experience (professional translators and trainees). They also encompass different forms of research (detailed analysis of individual texts and a corpus of translations, interviews with professionals, the study of online forums and of translator archives and correspondence). In sum, therefore, they are selected to offer a multiple perspective on the concept of critical points. The study is innovative both for its subject of study and also for the form of analysis. It does not take for granted that the form of analysis based on appraisal theory is necessarily going to be applicable or revealing in its entirety. The results are not predetermined, the examples not picked to order. Indeed, the study specifically seeks to test out appraisal theory in order to determine to what extent it fits the purpose of analysing and better understanding the translator's work. The avoidance of the indiscriminate importation of a linguistic model developed for English means that the current book is truly an experiment.

1

EVALUATION AND TRANSLATION

1.0 Introduction

The starting point of this chapter, indeed of this book, is that evaluation is central to communication and central to translation. In the words of the Soviet Bakhtin-circle linguist Volosinov:

> No utterance can be put together without value judgement. Every utterance is above all an *evaluative orientation*. Therefore, each element in a living utterance not only has a meaning but also has a value.
>
> *(Volosinov [1929] 1973: 105, emphasis in original)*

Volosinov (ibid.) supports this with the claim that evaluation cannot be limited to the connotation of a word, nor even to a comment on the propositional content. Evaluation (or an 'evaluative accent'; ibid.: 103) is present in every aspect of communication – in the choice of word and in the intonation that accompanies it in speech, in the syntax, in the arrangement of an argument, in the choice of genre, and form of language or dialect. Volosinov's Marxist philosophy sees language as the site of a struggle for expansion, a never-ending process of 're-evaluation' (ibid.: 105) as meaning changes over time with the production of new and more powerful utterances. Within this struggle, value choices constantly propel one form or another to a more salient position in the system of what Bakhtin (1981) terms 'heteroglossia', the co-existence of the different varieties of a language. Bakhtin gives the example of slogans, slang, swear words and laudatory terms that are constantly coined and reinvented by different social groups. The values are negotiated by the writer/speaker and reader/listener in tandem, in a 'dialogic' process where each utterance is oriented towards an expected response and at the same time draws on the vast intertextual freight of words from previous utterances (Bakhtin 1981: 283, Volosinov [1929] 1973: 80).

Such dialogic negotiation of meaning through evaluative language located in socially and culturally located norms of expression forms the basis of the study of evaluation in applied linguistics that has developed over the first decade of the new millennium. Before then, Malrieu (1999: 114, quoted in White 2002) was still lamenting that 'very little attention has been paid to evaluation in language'. It is also true to say that the phenomenon has been neglected in translation studies, despite the growing interest in the role of the translation/interpreting as 'intervention' (Munday 2007) and in translation and ideology (e.g. Lefevere 1992, Álvarez and Vidal Claramonte 1996, Tymoczko and Gentzler 2002, Calzada Pérez 2003, Cunico and Munday 2007, Munday 2008). This is surprising, since evaluative language is in many ways the bridge between the central concepts of ideology and axiology.

1.1 Ideology and axiology

For Volosinov ([1929] 1973: 105), evaluation goes beyond simply 'the expression of a speaker's individual attitude toward the subject matter of his discourse'. He rejects such a limited conceptualization, unnecessarily separating meaning from form. Considered as a dynamic process within a system of language that enacts social exchange and is semiotically motivated, evaluation actually performs various additional roles, constructing the 'ideological space of a discourse' into which it positions both writer and reader in a dialogic movement.

Bakhtin and Volosinov's work has been highly influential in work on evaluation from a systemic functional and discourse analytic tradition. Thus, Lemke (1995, 1998) draws on Bakhtin's concepts of heteroglossia and the dialogic principle to discuss how the various voices in discourse may differ **ideologically** (in their ideas and beliefs) and **axiologically** (in their values). Even apparently monologic texts (e.g. a formal written novel) set up a dialogue and anticipate a response from the reader (Bakhtin [1953] 1986: 76, see also Macken-Horarik 2003a: 287, and this chapter, Section 1.6). From a communication studies perspective, Grant (2007) draws on Bakhtin's idea of the inherent 'axiological accentuation' of language as social discourse, together with Habermas' *Theory of Communicative Action* (1984) and Luhmann's *Social Systems* (1996), to develop an argument around the central notion of the uncertainty of communication. 'Axiological accentuation' is here understood as 'subjective evaluation . . . a belief system which is peculiar to a world view of a language . . . located amidst tensions of centripetal and centrifugal forces of discourse' (Grant 2007: 53). There are three key elements: the *subjectivity* of the speaker who evaluates through *language*, itself underpinned by a system of beliefs and values in a wider *discourse* environment that is pulling in two directions ('centripetally' towards unification and 'centrifugally' towards stratification). This brings together the individual (subjective/axiological) and societal (discourse/ideological) dimensions through the medium of language that is both an expression of individuality and loaded with the ideological weight of its uses in other contexts. Grant points to the instability and imbalances in the communicative act:

> Social communications are a complex tension between dominant cultures and ideologies and the uniqueness of selves. This uniqueness and the asymmetries between self and others are factors of contingency which generate uncertainty.
> *(Grant 2007: 54)*

Grant (ibid.), still following Bakhtin, challenges the assumption that the speakers share the same social and ideological perspective and attitude. Instead, he sees an unresolved tension between the individuals' subjective evaluations and the values of the wider social and ideological context in which the communication takes place. A speaker uses words to evaluate an object but this evaluation is subjective, is open to interpretation and negotiation and will not be shared by all (see also Beaton 2007: 274). Grant's interest lies in the 'interstices' of intersubjectivity, the 'spaces between utterances . . . the elastic environment of other, alien words about the same subject, the same theme' (Bakhtin 1981: 276). These spaces or gaps in communication concern the negotiation of meaning where the speaker chooses one of many possible linguistic formulations with no certainty that the same meaning will be shared by the interlocutor. So, the most interesting area of research is actually those words and utterances that are not selected by the speaker since they are always there, lurking behind the actual selections and, if we look, telling us much about the values underlying those words.[1] In Grant's concluding words (ibid.: 183–4), 'The uncertainty of communication actually means that, even when we think we choose a clear, stable form, the *penumbra of unselected information* remains' (author's highlight). That is, an individual choice of word or expression does not exist in isolation but in relation to the other possible choices that the writer or speaker has discarded or otherwise did not use. As we shall see in the case studies described in this book, translation, especially multiple translations, is a particularly promising scenario for the investigation of the relation between selected and unselected forms and for the analysis of the value orientations that underlie these selections. These become perceptible, for example, in the comparison of one translator's choice against another's or in the study of the forms which are revised at different stages in the translation process.

1.2 Systemic functional linguistics and the value orientation of language

The question of how to analyse selected and unselected forms is complex, but it relates quite closely to the concept of 'meaning potential' in systemic functional linguistics (SFL), which is also attuned to the fine-grained analysis required of these choices. SFL was primarily developed by Michael Halliday, drawing on the work of the Prague School[2] and of J.R. Firth (e.g. Firth 1957). It considers language as 'social semiotic' (Halliday 1978: 108–9) and as 'a resource for the construction of . . . multiple social realities' (Lemke 1992: 82). These realities are both 'enacted' by the performance of socio-semiotic practice and 'construed' by practice and description. That is, language enables us to perform a social interaction (whether it be virtual

or face-to-face chatting to a friend, writing a blog or an essay for a university professor, or delivering a presidential inauguration speech) but at the same time it also modifies, constructs and makes sense of the reality in which it takes place. This can be seen in the analysis of the Obama inaugural in Chapter 2, where Obama describes the crisis and attempts to construct a 'new era of responsibility'. The social realities are described as 'multiple' because of the heterogeneity of social communities, their different semiotic codes and interpretations, 'heteropraxia' in Lemke's terms (1992: 83), a broader and more dynamic understanding of Halliday's 'context of culture'. Given the complexity and potential instability of communication in a world of varying viewpoints and possible interpretations, one important consequence is that some linguistic 'orientation' is necessary from the speaker (Lemke 1992: 85). This is part of the interpersonal function of language and includes the construction of a value orientation that is a crucial element in the text's projection of reality.

At different functional levels throughout the text (discourse, genre, Register, semantics, lexicogrammar), the writer or speaker chooses from the options available to create a text that has meaning in a communicative context. In technical terms, the system of a language is 'instantiated' in the form of text (Halliday and Matthiessen 2004: 26). In his *Language as Social Semiotic*, Halliday explains it as follows:

> The *text* is the linguistic form of social interaction. It is a continuous progression of meanings . . . The meanings are the selections made by the speaker from the options that constitute the meaning potential: text is the actualization of this meaning potential, the process of semantic choice.
>
> *(Halliday 1978: 122)*

The crucial concepts of meaning potential, of choice and the relation to social structure represent fundamental building blocks of the model. Meaning potential is 'the range of options that is characteristic of a specific situation type' (therefore genre-specific) and the text itself is 'actualized meaning potential' (ibid.: 109) – that is, the choices that are made in a particular context from the range of lexical and grammatical ('lexicogrammatical')[3] choices open to the writer at each point. These perform the meaning potential in each clause according to three discourse semantic functions (Halliday 1994, Halliday and Matthiessen 2004):

1. the **ideational**/experiential, which constructs a representation (of an external reality) through subject-specific lexis and transitivity patterns including nominalizations;
2. the **interpersonal**, which facilitates an exchange between participants (and comments on its truth value) through mood, modality, forms of address, pronoun choice and 'evaluative epithets' (adjectives); and
3. the **textual**, which sees the clause as a message that contextually organizes information through thematic structure, cohesive devices and logical coherence.

TABLE 1.1 Intrinsic and extrinsic functionality of metafunctions

Metafunction	*Intrinsic function*	*Register variable and reality*
Ideational	Scaffolds action	Field, 'naturalized reality'
Interpersonal	Scaffolds affiliation	Tenor, 'social reality'
Textual	Distributes information	Mode, 'semiotic reality'

Martin (2004a: 323) differentiates these three interlinked metafunctions according to their specific functionality' (see Table 1.1). The metafunctions operate simultaneously, but it is the interpersonal that serves to construct or negotiate solidarity, and value judgements, between participants. In his description of this function, Halliday focuses on the speech acts of exchanging (giving and receiving) information and services and its realization through the mood and modality systems of language (Halliday and Hasan 1989: 31–3, Halliday 1994: 68, Halliday and Matthiessen 2004: 107, 150). **Mood** is conveyed through the selection of declarative, interrogative, imperative mood forms (see the discussion in Section 1.3.3 below). There are four types of **modality**, with a wide range of possible realizations:

1. probability (*could, might, perhaps, certainly . . .*)
2. usuality (*usually, never, tends to . . .*)[4]
3. obligation (*should, must, ought . . .*)
4. inclination (*will, wish, want, determined . . .*)[5]

There is also the 'continuous progression or unfolding of meanings' noted above, as each choice builds on previous selections in the text and contributes to future selections. This is known technically as **logogenesis** (Martin 1999, Halliday and Matthiessen 2004: 43). Thus, in a political speech, the decision to address the public using an inclusive first person plural form (*we are faced with a difficult challenge . . .*) rather than a first person singular and a second person (*I am speaking to you today*) or a more distancing formula (*The White House is seeking to allay concerns*), would define the positioning of the speaker and the audience as it unfolds.[6] Importantly, lexicogrammatical choices of interpersonal meaning represent an 'intrusion' by the speaker/writer into the communicative situation (Halliday 1978: 17) and can be linked to his/her ideological orientation. For example, the inclusive first person *we* form 'can be used to induce interpreters [i.e. receivers of a text] to conceptualise group identity, coalitions, parties, and the like, either as insiders or as outsiders' (Chilton 2004: 56). The consistent selection of the *we* form would align the audience with the speaker as 'insiders' and would help the speaker to manipulate the audience towards a possible shared solution based on common values and beliefs (see Section 1.3.3 below).

Martin (2004a, 2004b) shows how the ideological relates to Halliday's ideational metafunction of language, and the axiological to the interpersonal metafunction.

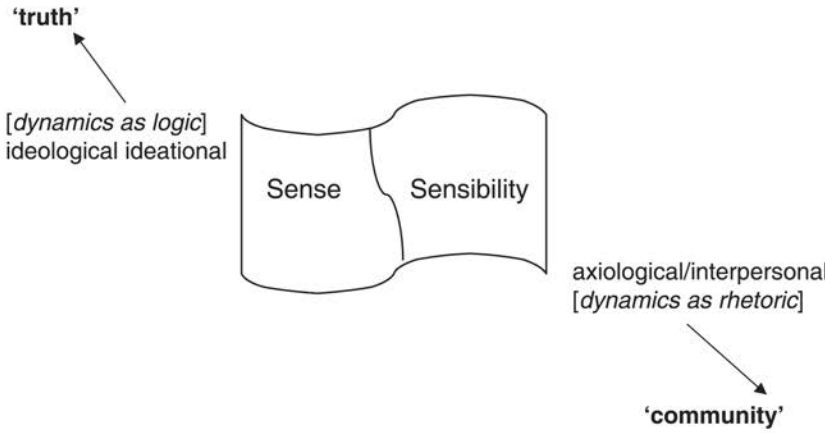

FIGURE 1.1 Sense and sensibility (adapted from Martin [2004a: 327, 2004b: 299])

The ideological/ideational function is directed at seeking or representing truth (or at least reality from the speaker's perspective), while the axiological/interpersonal builds or negotiates community or solidarity and gives the text its 'value orientation' (Martin and White 2005: 215). This mixture of 'sense and sensibility', as Martin terms it, is graphically illustrated in Figure 1.1.

Although those studying evaluation focus primarily on the axiological/interpersonal, it is important to reiterate that this works co-terminously and dynamically with the ideological/ideational and also depends on the textual metafunction of language. So, cohesion as instantiated through connectors such as *and*, *but* ... signals expectancy relations (Thompson and Zhou 2000, Miller 2004a, 2004b) and the interpersonal and textual may combine to create texture (Thompson 2005, Forey and Thompson 2009). In sum, representations of truth and negotiations of value and solidarity are realized through texts and discourses in a social system (Martin 2004a: 341).

1.2.1 Ideology and axiology in translation

As well as providing a vital link between language, social practice and value orientation, the usefulness of SFL in translation has to do with the significance allotted to choice. The reader (and translator or interpreter) approaches the ST in the belief that the writer's choice is meaningful, asking questions such as: Why this wording rather than another? What choices did the writer have at each point? What is the function of the writer's choice? And what form of communication is produced by this choice? The translator needs to uncover the ST writer choice and to re-encode that choice as appropriate in the target language. Thus, the translator's choices are also meaningful and represent conscious or unconscious decisions at the lexical level that, together, represent the translator's interpretation of the ST.

Hallidayan linguistics has formed the basis of some prominent work on text and discourse analysis in translation theory, among which are House (1981, 1997), Hatim and Mason (1990, 1997), Bell (1991), Baker [1992] (2011), Teich (2003), Steiner and Yallop (2001), Munday (2002, 2007, 2008, 2009a) and Calzada Pérez (2007). Basil Hatim and Ian Mason's *Discourse and the Translator* starts from a Register analysis perspective, analysing Field, Tenor and Mode through the realizations of ideational, interpersonal and textual functions in STs and TTs. Their aim was 'to relate an integrated account of discourse processes to the practical concerns of the translator' (Hatim and Mason 1990*:* xi). In their later *The Translator as Communicator*, the authors proceed to emphasize the role of translation as a form of 'mediation . . . the process of incorporating into the processing of utterances and texts one's own assumptions, beliefs, etc.' (Hatim and Mason 1997: 220). Here, they are openly speaking about the potential for translation to create ideological distortion of a ST discourse.[7]

Hatim and Mason (ibid.: 153–9) discuss the now well-known example of an English translation of a history text about the indigenous peoples of Mexico by the Mexican historian Miguel León Portilla (b. 1926), published in the *Unesco Courier* and earlier studied by Mason himself (Mason 1994 [2010]). They analyse the ideological shifts which occur in the translation according to 'lexical choice', 'cohesion' and 'transitivity' and which lead to the erasure of some important elements of the indigenous culture. Thus, for example, under 'cohesion' they note that the key concept of oral *memoria*, which occurs five times in the source, is diluted and re-perspectivized through a European lens into *history*, *knowledge of the past* and in one case omitted altogether; the term *memory* is only used twice. The semantic field of 'effort' is similarly distorted: *esfuerzos* ('efforts') becomes *obstinate determination*, while *épocas de gran creatividad* ('epochs of great creativity') is downplayed to *bursts of creativity*, and so on. But it is the general category of 'lexical choices' where the most obvious distortions are to be found: the Mexicans' *sabios* ('wise men') are translated into the less rational *diviners*, and the *hombre indígena* ('indigenous man') himself becomes *pre-Columbian civilization*. In this way, translators exert 'maximal mediation' (Hatim and Mason, 1997: 153), 'interven[ing] in the transfer process, feeding their own knowledge and beliefs into their processing of a text' (ibid.: 147).

Mason's later work has included important studies on the effects of translator mediation as expressed in shifts in deixis in literary texts rendered into Romanian (Mason and Serban 2003) and shifts in the transitivity selections in institutional settings (Mason 2004). In the latter, Mason examines a corpus of articles from the *Unesco Courier* and from European Parliament speeches, making the important and commonsense point that, while 'individual shifts may be individually significant and provide some clues to translators' approaches to their task', it is what he calls the 'concatenation' of shifts which may establish a trend and cause a shift in discourse. One example is the English and French translations of a Spanish MEP's speech criticizing the United Kingdom for its response to Bovine Spongiform Encephalopathy ('Mad Cow disease') in 2001. Mason (2004: 478–81) suggests that

there is a mitigation of the discourse of blame in the English translation but an intensification in the French translation, for example:

> **ST** La supeditación de las decisiones políticas a las presiones económicas en el Reino Unido está en el origen de la problemática inherente a la EEB. [The subordination of political decisions to economic pressures in the UK is at the root of the inherent problem of BSE.]
> **English TT** The underlying problem with BSE is that political decisions have been subordinated to economic pressures in the United Kingdom.

> **ST** La enfermedad se originó con la introducción de harinas de carne. [The disease began with the introduction of bone meal.]
> **French TT** Cette maladie est due à l'introduction de farines de viande . . . [The disease is due to the introduction of bone meal.]

Mason analyses these examples according to a framework of transitivity (who does what; who is responsible for actions) and the speech act performed. Thus, through nominalization, the Spanish ST presupposes the subordination of political decisions to economic pressures, while the English TT presents it in a passive verbal construction as a claim about a problem; the French TT makes the illocutionary act of accusation more explicit, through the causal statement *est due à* ('is due to'). Such analysis is certainly convincing, and shows the importance of what might seem to be modest changes in transitivity structures. It is taken further by the more detailed study in Calzada Pérez (2007).

The concentration on *patterns* of shifts, rather than individual instances, reduces the obstacle of the crucial question of interpretation. While, for example, ideational choices of language (e.g. transitivity choices or nominalizations) may generally construct a perspective on experience, they do not absolutely determine them and do not fully constrict the possible interpretations the reader might bring to the text (cf. Fairclough 1992: 75, Widdowson 2004: 96). Indeed, from a very early point Hatim and Mason (e.g. 1990: 11) emphasize the importance for the translator of maintaining as far as is possible in the TT the range of interpretations in the ST, of not constraining the reader by imposing a reading. Here they are considering what they term the 'static–dynamic' continuum of language, where they relate it to reader expectations and norms (Hatim and Mason 1997: 28). 'Static' texts are described as 'expectation-fulfilling' and 'norm-confirming', while 'dynamic' texts are 'expectation-defying' and 'norm-flouting'. This is clearly and explicitly related to the concept of markedness, a linguistic feature that occurs in a text with greater than expected frequency or significance.[8] Thus, for example, in the textual function VS order in modern English is generally 'marked' (that is, infrequent and hence potentially more informative). A marked term is more 'dynamic' since it defies reader expectations, which may be genre-linked. For instance, the use of the English conjunction *and* in a first position in a sentence is generally discouraged by teachers, yet it is likely to be less marked as a feature of traditional fairy tales,

some older translations of the Bible (e.g. King James Version) and in transcriptions of oral language.

Of equal importance in translation theory has been Juliane House's influential model of translation quality assessment (House 1981, 1997), designed to identify 'mismatches' (shifts), categorized mainly at the level of Register. The development of the model is summarized in House (2001), where, in the case study of a children's book, House uses the Register variable of Tenor, linked to the interpersonal function of language, to describe the author's 'emotional and intellectual stance' and how the social role relationships of author–readers, protagonist–readers and protagonists–protagonists are altered in the German translation. The textual and lexical 'mismatches' include the reversal of the title, from ST *Peace at Last* to TT *Keine Ruh für Vater Bär* ('No quiet for Father Bear'), shifts in naming, from *Mr Bear, Mrs Bear*, etc. to *Vater Bär* ('Father Bear') and *Mutter Bär* ('Mother Bear') and other, generally negative, renderings in the German. House perceives a shift from humorous neutrality in the English to an authoritarian and negative parent–child relationship in the German.

Writer–reader relations, specifically contrastive subjectivity between English and German, has been central to the work of House's team in Hamburg. In House (2008, 2011), she notes language-specific dimensions: English tends to be geared more towards the interpersonal orientation, implicitness and indirectness while German prefers a content orientation, explicitness and directness (House 2011: 189). However, she argues that there has been a shift over the twenty-five years of her study: speaker–hearer deixis (direct address using the first and second persons) has increased in German popular science texts and in translations from English. The frequency of German modal particles (such as *auch*, *doch*, *eben*, *einmal*, *ja*, *schon*, see Introduction and Chapter 3.1) has also risen, possibly as a result of the influence of the English interpersonal rhetorical style.[9]

The terminology for the study of such phenomena has shifted. Whereas Hatim and Mason saw the translator/interpreter as 'communicator' and translation as 'mediation', more recent work has preferred the more assertive and evaluative term 'intervention' (e.g. Munday 2007). So, Maier (2007) discusses the role of the translator as 'intervenient being' and Kang (2007) analyses intervention through the 'recontextualization' of discourse (cf. Fairclough 2003: 139–41) in translations of news stories on North Korea. Analysing a selection of English ST articles and their editing and revision in translations in South Korea, she concludes that 'the choices made by translators and editors may be the result of a complex interplay of the subjectivities of institutional translators and editors based on situated and interpretative readings of the ST, institutional goals, routines, and a set of institutionally-defined discursive resources' (Kang 2007: 240).

Intervention is defined by House (2008: 16) as 'a manipulation of the source text beyond what is linguistically necessary'. She continues:

> Manipulation or 'intervention' for ideological, socio-political or ethical reasons, however well-meant they may be in any individual case, are generally

> risky undertakings. Who is to judge that the interventions are really desirable and that addressees of a translation would not rather be confronted with an equivalent source text? How can we justify well-meant changes to a text made under the auspices of say feminist or post-colonialist thinking from chauvinistic imperialist interventions? We cannot. Personally, I have always pleaded for separating linguistic, textual considerations from social ones. In other words: as a translator (and a translation critic) one must be aware of one's responsibility to the original author and his or her text, and one must use the power one has been given to re-textualise and re-contextualise a given text with discretion. In many – if not most – cases it might be wiser to not intervene at all.
>
> *(House 2008: 16)*

While I would not argue with House's argument, she is here talking about conscious intervention and manipulation, which certainly have serious consequences in translation. But I would again stress that we crucially need to remember that all intervention is evaluative and to take account of both conscious and unconscious choices made by the translator. In a study of ideology and axiology in interpreting of European Parliament speeches, Beaton (2007) analyses patterns of cohesion expressed by lexical repetition. In her sample, she shows that there is a tendency for the interpreter to reinforce the hegemonic discourse of the institution through, for example, an increase in the use of the superordinate *European Union*, the institutionalization of individual rhetorical phrases and a shift in metaphorical strings. Beaton's work focuses on the textual metafunction. Potentially, though, any word in any text indicates an axiological as well as ideological orientation and we need to have a model to analyse evaluation. In SFL this is done through the detailed system of 'appraisal' that expands the interpersonal function of language.

1.3 Appraisal theory and the concept of evaluation

It should be emphasized that there are various theoretical terms in use for the concept of evaluation. These are, notably:

- stance (Biber and Finegan 1998, 1989, Conrad and Biber 2000, STANCE 2006, Englebretson 2007, Jaffe 2009);
- evaluation (Hunston and Thompson 2000, Bednarek 2006, 2008);
- appraisal (Martin 2000, Martin and White 2005); and also
- metadiscourse (Crismore 1989, Hyland and Tse 2004, Hyland 2005);
- evidentiality (Chafe and Nichols 1986, Aikhenveld 2004); and
- subjectivity (Stein and Wright 1995, Finegan 1995).

Interest in the phenomenon is traced by Finegan (1995), Bednarek (2006: 20) and Englebretson (2007: 15–16) back to the work on subjectivity by Benveniste (1971 [1958]) and Lyons (1977: 739, 1982). Benveniste (ibid.: 226–7) suggests

that a coherent subjectivity is achieved through the use of first person pronoun *I* (designating the speaker), and of deixis and temporality (to locate the subject in space and time). Lyons, criticizing semantics for its over-concentration on propositional meaning, proposes a definition of subjectivity as 'self-expression in the use of language' (Lyons 1995: 337, 340) and as 'the locutionary agent's expression of himself and of his attitudes and beliefs' (Lyons 1982: 103). This is echoed by Finegan in an introduction to a volume on subjectivity and subjectivization (the linguistic structures that encode subjectivity). He adds the notion of the speaker's 'perspective or point of view in discourse', the expression of affect and epistemic status as a means to 'convey and assess feelings, moods, dispositions and attitudes' (Finegan 1995: 1, 4). Subjectivity sometimes may encompass the sense of subjecthood (the speaker's construal of self); evaluation or stance is generally understood to have a more reduced scope ('subjectivity with a focus'; Englebretson 2007: 16) or to be better treated as an overlapping but distinct phenomenon (Bednarek 2006: 20–1).

In the introduction to their seminal volume *Evaluation in Text: Authorial stance and the construction of discourse*, Thompson and Hunston (2000: 5) exit the terminological conundrum by opting for the general term 'evaluation' and the subordinate term 'stance', since for them 'evaluation is a broad cover term for the expression of the speaker or writer's stance towards, viewpoint on, or feelings about the entities or propositions that he or she is talking about'.[10] For the same reasons, we shall also adopt 'evaluation'.

Skating over any underlying theoretical tensions, Thompson and Hunston make some generally important points regarding evaluation, outlining its three main functions as follows:

1. To express the speaker's or writer's opinion, and in doing so to reflect the value system of that person and their community. With its emphasis on shared value systems, this is clearly linked to 'ideology' (see note 7). Yet the inclusion of the person's value system allows for the individual input of the text produce – in our case, the axiology of the translator/interpreter.
2. To construct and maintain relations between the writer and reader (or speaker and hearer). This may have a goal of persuading or manipulating, where evaluation makes the author's point less easily challenged (Thompson and Hunston 2000: 8) or directly or indirectly evaluates the truth or certainty of a statement (Fairclough 2003: 171).
3. To organize the discourse (Thompson and Hunston 2000: 6). This relates to those conceptualizations of evaluation, such as Labov's famous sociolinguistic study of the narrative structure of natural storytelling among Blacks in New York (Labov 1972b) or Hoey's problem–solution pattern (Hoey 1983), which explicitly comment on and signal the important points in the discourse, a role that Sinclair termed 'monitoring', i.e. giving feedback to a speaker with expressions such as *That's right*, *Sure*, etc. or with summarizing nominalizations such as *The misunderstanding* that inherently evaluate the truth element of an argument (Thompson and Hunston 2000: 11–12).

Lemke (1998) emphasizes that significant interpretive skill is required in the analysis and assessment of evaluation. Rather than giving the usual prominence to the ideational function of language, Lemke underlines the 'value orientation' of a text that positions the receiver according to the values of the writer and, by so doing, modifies the perspective and serves to (re-)construe social reality (1992: 88). In a framework in which the text is a site for competing textual voices in a communicative context of socially constructed individuals, Lemke sees value orientations along the axes of the value of 'goodness' (desirability, morality, appropriateness, efficiency), modulation/mood and modality (certainty, truth, etc.). In addition, he underlines the importance of the axis of predictability/expectability, which he understands to be related more to social value (i.e. conformity with social expectations) than with an affective element of surprise. It is interesting to note how far this coincides with Hatim and Mason's concern with the static–dynamic continuum (see Section 1.2.1 above). The latter speak of expectations and norms mainly in terms of texture (cohesion, etc.), whereas Lemke introduces a distinctive value orientation. Bednarek (2006: 81), too, sees expectedness as a signal of evaluation in her study of media discourse.

However, the question remains, and is posed by Thompson and Hunston (2000: 13), as to how evaluation is to be recognized in a text. The system of 'appraisal', developed by Martin and White (2005) within a Hallidayan framework of interpersonal meaning, offers a very detailed model.[11]

1.3.1 The system of appraisal

White (2002)[12] describes the origins of appraisal theory from the late 1980s, developed by functional linguists in Australia who were investigating:

1. forms of narration, such as the anecdote, where the speaker prompted a reaction from the listener (Martin and Plum 1997);
2. essay-writing among secondary school pupils, where the students tended to give personal rather than analytical responses (Rothery and Stenglin 1997, 2000);
3. variation in style in journalistic discourse, which was mapped according to different voices and evaluative phenomena (Iedema et al. 1994);
4. from these evolved the study of the role of patterns of evaluation in the construction of writer/speaker personae and of 'ideal' or 'intended' audiences (Fuller 1998, White 2000).

White (2002, 2005) stresses the two principal questions explored in this work on appraisal: one is the nature of attitude (how positive or negative evaluations are activated) and the other the adoption of stance (the negotiation of evaluative meanings and positioning of subjects).[13]

Appraisal is considered to be one of three constituent 'discourse-semantic' resources for the expression of interpersonal meaning in the Register variable of Tenor. The others are the resources of 'negotiation' and 'involvement' (Figure 1.2).[14]

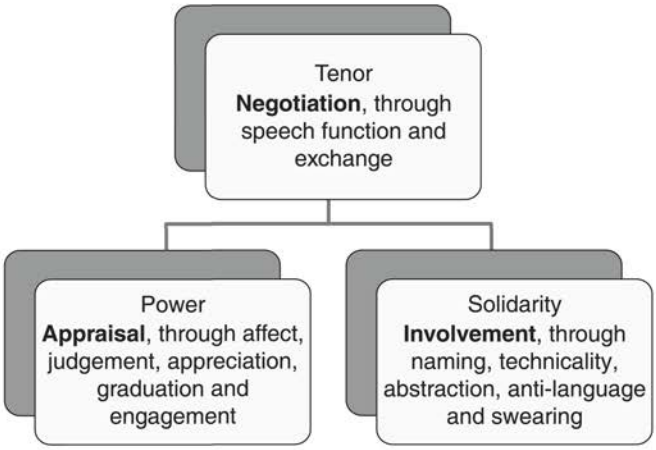

FIGURE 1.2 Discourse-semantic resources for the expression of interpersonal meaning (following Martin and White 2005: 35)

Tenor is to be considered as a superordinate category, with the subcategories of 'power' relating primarily to appraisal and 'solidarity' to involvement. As an aside, we should note (with Martin and White 2005: 34) that solidarity through involvement is partly created through the technical and specialized lexis of the group. While for sociolinguists this could mean the non-standard anti-language of a social gang or the group-specific argot of the like-minded engaged in, for example, tweeting, texting or whatever other activity, for translation theorists it clearly also relates to the use of subject-specific technical language, the language for specific purposes that is central to most translators' business (see Chapter 3). Such technical language is also, of course, part of the ideational metafunction, so there is an overlap between the ideational and interpersonal. Technical lexis is a primary constructive element of the ideational or experiential world (the activity that is occurring) as well as helping to form an interpersonal bond of solidarity between its participants. Similarly, other features of involvement, such as taboo language, have already been problems noted in audiovisual translation, dialogue interpreting, etc. (see, for example, Chiaro 2009).

Although negotiation and involvement will be incorporated into the analysis, the main focus in this book is on appraisal, which is predominantly concerned with the resources for the lexicalization of evaluation. Table 1.2 sets out its main features.

Attitude is the most basic form of evaluation, most archetypally realized through attitudinally loaded adjectives, known in SFL as 'evaluative epithets' (Halliday 1994: 184) or 'interpersonal epithets' (Halliday and Matthiessen 2004: 318). As can be seen in Table 1.2, Martin and White describe three types of attitude – affect, judgement and appreciation. The lexicogrammatical resources for the realization of attitude are vast and diverse. Examples of prototypical realizations are as follows:

TABLE 1.2 Appraisal resources (adapted from Martin and White 2005: 38)

Domain of appraisal	*Parameter*	*Value*	*Illustrative realization*
Attitude	Affect	Through feelings and emotional reactions	*Happy, sad*
	Judgement	Of ethics, behaviour, capacity	*Wrong, brave*
	Appreciation	Of things, phenomena, reactions	*Beautiful, authentic*
Graduation	Force	Raise	***Extremely*** *unwise*
		Lower	***Slightly*** *corrupt*
	Focus	Sharpen	*A* ***true*** *father*
		Soften	*An apology* ***of sorts***
Engagement	Monogloss	Contraction	*Demonstrate, show*
	Heterogloss	Expansion	*Claim, nearly, possibly*

1. **Affect**, related to feelings and emotional reactions: *happy*, *sad*, *horrified*, etc.
2. **Judgement**, of behaviour, ethics, capacity, tenacity: *wrong*, *right*, *stingy*, *skilful*, *cautious*, *brave*, *insightful*, etc.
3. **Appreciation**, the evaluation of phenomena and processes, including aesthetics, taste, worth: *beautiful*, *pleasant*, *brilliant*, *tedious*, *creative*, *authentic*, etc.

Importantly, the basis for affect is essentially personal and the response it envisages is mental and emotional; we are happy to hear some news, horrified at a disaster, etc. This is a result of its affinity with the tradition of work on affect and the language of emotion (Ochs 1989, Ochs and Schieffelin 1989). By contrast, judgement and appreciation, though they will vary somewhat according to the individual, presuppose a basis of shared community values which may even be institutionalized (Martin and White 2005: 57). Our evaluations are strongly linked to the values instilled in us by the educational, legal, cultural and other institutions in which we are formed. However, some (e.g. Coffin 2002: 511–12) have questioned how far value judgements really are shared. Cross-culturally, education and legal frameworks and values certainly differ. Likewise, variation is to be expected in the criteria for aesthetic and other evaluation. Whether it concern a modern style of building in an historic setting, a style of fiction or a clothing fashion, it is to a large extent socially instilled but still depends on the individual.

1.3.1.1 Direct, or 'inscribed', attitude

The most obvious expression of attitude is by 'direct inscription' (Martin and White 2005: 61), through openly evaluative epithets. Typical are promotional texts of various types (conventional advertising, tourist brochures, product brochures . . .), such as the following:

> *TimeOut/HSBC Miniguide to London*, Spring 2009
> London is cosmopolitan, trendy and exciting: a truly wonderful place to visit. The city combines old-fashioned charm and cutting-edge fashion. Quiet courtesy and a great deal of fun.

Positive inscribed affect and appreciation is explicit and intense: *cosmopolitan*, *trendy*, *exciting*, *wonderful*, *cutting-edge*, *quiet*; the nouns *charm*, *fashion*, *courtesy* and *fun* are similarly positive. The categorical declaration *London is . . .* also seems to preclude challenge. The very point is to communicate positive appreciation to as many readers as possible, to convey that London, with its huge variety and contrasts, offers something that appeals to everyone. For a translator approaching this text, and given a similar communicative purpose to that of the ST (e.g. a TT available to tourists at ports of entry to London), the goal almost certainly would be to reproduce the positive appreciation in the TT. In the case of the above, we may hypothesize that reproducing this inscribed appreciation should not be an overly problematic task, unless there is some value that would not be positively appreciated by the target culture audience.

This communicative, 'something for everyone' purpose is made more explicit in the continuation of the text:

> All of these characteristics will be revealed as you wander from museum to gallery, down Victorian arcades and busy streets, across vast parks and along cobbled streets. The contrasts are endless: next to every historical sight, there's a skyscraper gleaming with the wealth of modern life. Discovering these contrasts is one of the city's great pleasures.

Space prohibits detailed discussion here, but it is easy to see the continued inscribed appreciation of *vast*, *gleaming*, *wealth*, *modern* and *great pleasures*. Positive attitude is conveyed very strongly by verbal processes (*gleaming* and, to a lesser extent, *wander*, which encompasses the sense of relaxed leisure, showing that attitude may be transmitted by various parts of speech, something which we shall return to in Chapter 5). Collocation also plays an important role: *vast* has a positive value here because of its collocation with *park* in the genre of a tourist text. Numerous examples of this collocation can be found in similar texts, such as the following description of a Paris *quartier*, taken from the online English particulars of a property company:

> *The Apartment Service Worldwide*[15]
> An authentic, unspoilt district, with open-air markets, streets full of shops, traditional restaurants and boulevards lined with magnificent, early 20th century buildings. And, what's more, it's surrounded by **vast parks**, where you can forget all about the city and stroll for hours listening to the birds.

Not only is the attitude of the whole hugely positive. The second sentence, and especially the final clause (*where . . . birds*), explicitly presents the reason for

the positive value accorded to *vast parks* and makes it very difficult for the reader to disagree.

Although inscribed attitude claims to attach itself on values that are 'largely fixed and stable across a wide range of contexts' (White and Thomson 2008: 11), there is nevertheless a cultural and institutional basis to this attitude. The lexical items above are read as positive because the audience envisaged is one that tends to be attracted to London precisely because of some or all of these qualities, and the predominant cultural frame of the city prides itself on them. Some individuals, of course, and some other cultures, may react with a more negative appreciation to some of these qualities. For example, *trendy* and *cutting-edge fashion* are not appealing to the author of this book. However, the point made by Martin and White[16] is that there is a general infusion of inscriptions of attitude which have a wider effect on evaluation throughout a text:

> [T]he prosodic nature of the realisation of interpersonal meanings such as attitude means that inscriptions tend to colour more of a text than their local grammatical environment circumscribes. The inscriptions act as sign-posts, in other words, telling us how to read the ideational selections that surround them.
>
> *(Martin and White 2005: 63)*

This is also attested by Bednarek's study of evaluation in media discourse, where she stresses how the local or global evaluative prosody of a text may influence the evaluation of otherwise neutral or contested terms (Bednarek 2006: 209–11, Hood 2006).[17] One example she briefly alludes to (Bednarek 2006: 211) is former US Secretary of Defence Donald Rumsfeld's phrase *old Europe* in January 2003 to refer to France and Germany, who opposed US plans to invade Iraq. In this context, *old* was inscribed by Rumsfeld with negative appreciation and judgement (equivalent to tired, old-fashioned, out-of-touch compared with the newly integrated countries of central and southern Europe). However, this was subverted by the French Minister for Foreign Affairs, Dominique de Villepin, and also in Germany, where the term *das alte Europa* ('old Europe') was *Wort des Jahres* ('word of the year') for 2003.[18] It is illuminating to take a closer look at Villepin's proud use of the terms *vieux pays* ('old country') and *vieux continent* ('old continent') in his crucial speech at the UN Security Council on 14 February 2003:

> **French ST**
> Et c'est un **vieux** pays, La France, un **vieux** continent comme le mien, l'Europe, qui vous le dit aujourd'hui, qui a connu les guerres, l'Occupation, la barbarie. Un **vieux** pays qui n'oublie pas et qui sait tout ce qu'il doit aux combattants de la liberté venus d'Amérique et d'ailleurs. Et qui pourtant n'a cessé de se tenir debout face à l'Histoire et devant les hommes. Il veut agir résolument avec tous les membres de la communauté internationale. Fidèle à ses valeurs, il croit en notre capacité à construire ensemble un monde meilleur.[19]

English TT

This message comes to you today from an **old** country, France; from a continent like mine, Europe, that has known war, occupation, barbarity. It is an **old** country that does not forget and is very aware of all it owes to freedom fighters who came from America and elsewhere. And yet France has always stood upright in the face of History before mankind. Faithful to its values, it wants resolutely to act together with all members of the international community. France believes in our ability to build together a better world.[20]

Interestingly, Villepin's evaluation comes not from any directly positive inscription. *Vieux* ('old') is key because it is repeated three times in the ST, collocating with both *continent* and *pays* ('country') in a form of appreciation. But that on its own is not enough. Its value comes from the prosodic association that sweeps this culmination of his speech. Here, *vieux* becomes positively associated with experience, even of terrible events (*war, occupation, barbarity*), wise with the enduring memory both of the horrors of war (hence the need to avoid repeating those errors) and of France's debt to those who freed it. The intertext points to the Allied campaigns to defend and liberate France in the two world wars, thus gratefully acknowledging that there are times that war is 'necessary'. These are expressions of judgement. Villepin concludes with a series of appeals based on further positive judgement, an ethical assessment of France's behaviour and capacity:

France n'a cessé de **se tenir debout** – has always **stood upright** . . .
fidèle à ses **valeurs** – **faithful** to its **values** . . .
veut agir **résolument** avec tous les membres – wants **resolutely** to act together . . .
croit en notre **capacité** à construire ensemble un monde **meilleur** – believes in our **ability** to build together a **better** world.

Such a combination of positive semantic association and use of intense positive judgement strongly colours the interpretation of the term *vieux*.

1.3.1.2 Indirect, or invoked, attitude

Often, however, evaluation is more indirectly expressed and much more difficult to analyse. It is indirect, 'implied' (Martin 2003: 172) or 'invoked' (White 2002, Martin and White 2005) using attitudinal 'tokens' (White 2006, White and Thomson 2008). There are two kinds of expressions of such indirect attitude: 'evoked' and 'provoked' (White and Thomson 2008: 11).

1.3.1.3 Evoked attitude

Evoked attitude may cause a positive reaction not because of any inherently positive attitudinal qualities of the word but because it foregrounds a piece of ideational

(factual) material (Martin 2004b: 288). White (2006) gives the following as an example of foregrounded ideational information that evokes a negative evaluation:

> George W. Bush delivered his inaugural speech as the United States President who collected 537,000 fewer votes than his opponent.

There is no direct inscription of attitude, but the mere fact that Bush was the *President who collected 537,000 fewer votes than his opponent* is sufficient to evoke a response in the reader assuming that the reader shares knowledge of the norms of the electoral process (that there is a free vote and the candidate who receives most votes is normally elected, but occasionally, as in these 2000 US presidential elections, this does not happen) and of the ethics of this context (the controversy over the voting in Florida, where the Republicans were accused of manipulating the vote). Evokedness is a particularly potent form of evaluation since it insinuates itself into the text (Macken-Horarik 2003a: 299) and, by masquerading as a factual and 'commonsense' representation of the world, is often more effective at manipulating the reader by seeming to be incontestable (White 2004: 238, 244). In many English-speaking contexts, newspaper editorials ('op-eds'), for example, present the writer's opinion through categorical statements of fact.

However, such a reading is based on the recipient's sharing the author's assumption, which might not be the case for a Republican supporter reading the above example. Some 'discourse relative evaluative statements' (Bednarek 2006: 212) may even be the site for significant ideological contestation. Fairclough (2003: 172) notes the oft-quoted contested term *Communist*, evaluation of which varies crucially according to the reader's political and historical viewpoint.[21] Other examples in a multilingual context would be naming that indexes cultural, political or national affiliation: in an English text the choice of *Bombay/Mumbai* or *Montreal/Montréal*, for instance, potentially indicates a (post)colonial or political orientation (Mossop 2007). In such a way, ideational configurations become 'evaluatively "saturated" ' with interpersonal meaning (Coffin 2002: 512).

A more subtle form of evoked attitude involves the triggering of a latent contextual association by otherwise neutral content tokens (White 2004: 234, Coffin 2006: 147). In the London *Miniguide* example, positive appreciation is evoked by *Victorian arcades* and *cobbled streets*, not because the epithets *Victorian* and *cobbled* are in themselves positive nor even evaluative, but because in their collocations and in this communicative context they have a semiotic role in representing what institutionally are perceived to be positive traditional values dating from the nineteenth century. This creates a coherence projected by the use of the similarly invoked *old-fashioned charm* of the first London example, the specific connotation of which will vary according to the reader; possibilities are 'authenticity' and 'quality of life', the 'quality of traditional products', seemingly a world away from the frenzy of the modern capital represented by the gleaming skyscraper but in fact co-existing with and complementing it.

That such evokedness lies beneath the surface, and is subjective and perspectivized, is a serious problem for the translator, who needs both to identify the intended evaluation and transfer it appropriately into the TT in a new context of culture which may not apply the same value to the entities – for example, where *Victorian* may negatively connote outdated, restricted or an oppressive empire and where *cobbled streets* relate to dirty factories or the revolutionary stones of Mai '68. A translator would therefore need to recognize the trigger and recreate it appropriately in the TT in the choice of positive (or at least neutral) words. However, it is important to bear in mind the potential difference in the linguistic realization of culturally expected norms of evaluation. Kaltenbacher (2006), analysing a small corpus of tourist websites in the US, Scotland and Austria, suggests that appraisal may be realized differently according to linguistic culture: Scottish websites highlighting national identity (*Scottish*, *Royal, Lothian*, etc.), Austrian websites using affect (*enjoy a winter stroll/beauty*, etc.) and US websites employing exaggerated words of appreciation (*beautiful*, *breathtaking*). Interestingly, in view of the findings in the Villepin example above, Kaltenbacher finds the terms *historic*, *historical* and *old* used, quite frequently and generally positively, in the texts he analyses (ibid.: 287).

Another important question, raised by Hunston (2007: 28, see also 2004), is how far evaluation (Hunston uses the term 'stance') can be retrieved by examining the immediate co-text of the supposedly evaluative words. She points to the deeper discourse role of evaluation, drawing on John Sinclair's corpus-based work (e.g. Sinclair 1991) to suggest that evaluation occurs as a result of phraseology along the lines of semantic prosodies (see Section 1.3.1.4 below), and is sometimes so subconscious that it is best analysed using corpus-based methods. One illustrative example is *Our situation is dramatic almost to the point of tragedy*. On its own, the evaluation contained in the word *dramatic* could be positive or negative. This context, however, has a strong negative colouring from the noun *tragedy* and also from the phrase *to the point of* which, as Hunston discusses with the help of corpus analysis, tends towards a negative prosody (*to the point of exhaustion*, *to the point of no return*, etc.). A 'rhetoric' of evaluation is created that is cumulative and to some extent intertextual, drawing on the values absorbed and radiated by lexical items and phrases (see also Bolívar 2001).

1.3.1.4 Provoked attitude

Whereas evokedness or evocation focuses on informational content, provocation 'trigger[s] positive/negative responses by means of formulations which are in other ways evaluative' (White 2006: 40). 'Provoked attitude' therefore lies between inscribed and evoked attitude, the latter termed 'invite' and sub-divided into 'flag' and 'afford' by Martin and White (2005: 67). The illustrative examples in Figure 1.3 are taken from texts about the Europeans' destruction of the world of the indigenous Australian peoples whom they encountered. In their original analysis,

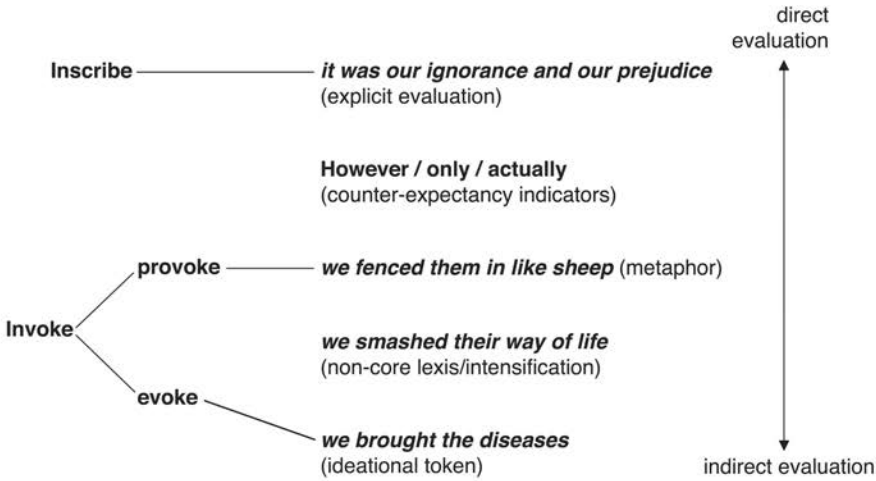

FIGURE 1.3 Strategies for inscribing and invoking attitude (adapted from Martin and White 2005: 67, and Martin and Thomson 2008)

Martin and White focus the attention of 'provoke' on lexical metaphor, such as *we fenced them in like sheep*. Lexical metaphor is said to 'provoke an attitudinal response in readers' (Martin and White 2005: 64). This category of evaluation is later extended (White and Thomson 2008: 11) to encompass counter-expectancy indicators and intensification through non-ncore lexis.[22]

Counter-expectancy indicators such as *however*, *actually* and *only two or three weeks* 'act to alert the reader that attitudinal values ... are at stake' (Martin and White 2005: 67). The receiver still has to read off the values, but they are heavily guided by the choice of indicator – so, *only* clearly shows that the text producer views the period of time as short or shorter than expected and *however* counters an earlier argument. Counter-expectation is also a feature of engagement (see Section 1.3.3 below) since it is 'dialogically constrictive' (ibid.: 118) – while a position is stated and acknowledged, an indicator such as *however* then denies or rejects it.

Non-core lexis is described as 'somewhat less provocative, but still indicating that an evaluation is being invoked ... [it] has in some sense lexicalised a circumstance of manner by infusing it into the core meaning of a word' (ibid.: 65). Thus, *break* would be a core term, while non-core words such as *crack, smash* and *demolish* indicate a variation in strength and, possibly, provoke an attitudinal response. This is likely in Figure 1.3 with the example *we smashed their way of life*, which would provoke indignation in the reader at the injustice of the treatment. In some cases, there may be a strong association between a non-core term and an attitudinal response: White (2006: 53) uses corpus evidence to suggest that this is generally the case with the verb *disrupt* and with negative judgements. Such analysis is closely linked to the phenomenon of semantic prosody (Louw 1993, Stewart 2009), also known as 'semantic association' (Hoey 2005).[23] This refers to how an otherwise neutral word may be evaluatively coloured by its habitual collocates. Stubbs (1996), for

example, shows how the lemma *CAUSE* tends to take on negative connotations from collocates such as *cancer*. Intensification is also part of graduation (see Section 1.3.3. below). Such non-core **intensification** can be seen in the gradation of strength.

The broader presentation of provoke in Figure 1.3 has three advantages:

(i) it slightly simplifies the taxonomy (by omitting the classificatory and terminological distinction between Martin and White's 'afford' and 'flag');
(ii) it incorporates intensification and counter-expectancy into the overall scheme; and
(iii) it serves to emphasize the core point that there is a cline of evaluation running from the most direct/explicit (overt inscription) to the most indirect/implicit (factual token) (White 2006; see also Bednarek 2006: 46).

The demands placed on the reader vary accordingly. Overt inscription, being the most direct, requires less processing effort from the reader. Indirect evaluation through evocation theoretically demands most effort. Importantly, of course, this difference is also reflected in the demands placed on the translator as reader, and interpreter, of evaluation in the ST.

1.3.2 Studies of attitude in translation

While the general terms 'attitude' and 'intervention' are both areas of inquiry in translation studies (see Maher 2010), the technical resources of appraisal theory have been applied on very few occasions and almost always restricted to the analysis of attitude. Abbamonte and Cavaliere (2006) present an interesting appraisal-inspired analysis of the Italian translation of a UNICEF report, *The State of the World's Children – 2004*. Their close textual analysis claims a loss of intensity of affect and a move to implicitation of attitude through paraphrase, generalization and omission, almost all of which are affect-related. These include two metaphors: *the fruits of economic growth* > *la crescita economica* ('economic growth') and *the price of losing* > *perdere* ('to lose'). The English ST is described as more committed and passionate, the Italian TT more formal, neutral. A degree of distancing is noted, in what Martin and White would term 'engagement' (see Section 1.3.3). These are interesting initial findings, but some of the analysis is limited in its use of the appraisal model. Thus, an example given is *ensuring that all girls are educated*, translated as *il problema dell'istruzione femminile* ('the problem of female education') and *poverty's role* as *il problema della povertà* ('the problem of poverty'). The use of the noun *problema* ('problem') intensifies what is a challenge for the international community and there is even a suggestion in the TT that tackling it is a waste of money: *it is **not enough** to allocate financial resources* is translated as *può essere **inutile** destinare risorse finanziarie* ('it may be **useless** to dedicate financial resources'). The authors suggest a possible political bias in the TT but acknowledge 'an alternative hypothesis could be that the translator opted for a reader-oriented interpretative

path, negotiating with his potential recipients a "refracted" text, nearer to what he might have imagined to be their expectations'.

While Abbamonte and Cavaliere start from the terms of appraisal theory but really employ a more general descriptive translation studies model, the work of Zhang ([2002] 2011) and Zhang and Qian (2009) conforms much more closely to the framework of attitude. Zhang ([2002] 2011) analyses attitude in isolated examples of English > Chinese translation. A fascinating example she provides is from W.M. Thackeray's novel *Vanity Fair* (originally published 1848) and its 1957 translation by Yang Bi:

> **ST** . . . yet, as it sometimes happens that a person departs his life, who is really deserving of the praises the stone-cutter carves over his bones; who is a ***good*** Christian, a ***good*** parent, child, wife or husband; who actually does have a disconsolate family to mourn his loss;
>
> **TT** 不过偶尔也有几个死人当得起石匠刻在他们朽骨上的好话。真的是**虔诚的**教，**慈爱**的父母，**孝顺的**儿女，**贤良的**妻子，**尽职的**丈夫，他们家里的人也的确哀思绵绵的追悼他们
>
> (Literal translation '. . . yet, as it sometimes happens that a person departs his life, who is really deserving of the praises the stone-cutter carves over his bones; who is a **devout** Christian, a **loving** parent, an **obedient** child, a **virtuous** wife or a **responsible** husband; who actually does have a disconsolate family to mourn his loss')

In the ST the word *good* shows an ethical value of judgement. In the Chinese TT, this is explicated and reveals the subjectivity of the translator, perhaps working to the expectations of the target culture: ***good*** *Christian* becomes 'devout', *a* ***good*** *parent* is 'loving', the child is 'obedient', the wife 'virtuous' and the husband 'responsible'. This adaptation of values to meet cultural expectations can also be clearly seen in Zhang and Qian (2009), who analyse the translation of six advertisements according to attitude. One striking example is for Boss perfume:

> Boss for man
>
> Launched in 1986, Boss is a distinctly **masculine** fragrance that combines citrus and tangy apple with woody tones of sandalwood.
>
> 这款香水的设计灵感源自于1986年同名的男装品牌。Boss成功表达男人的自信与品味，前味由香柠檬、柑橘、蜂蜜组成，中味含有胡荽、琥珀及苔藓，后味由檀香、皮革与雪松组合而成。气味清新而充满男人的简洁与自信。
>
> ('The design inspiration of this perfume originates from the 1986 man suit of the same brand. Boss's success lies in its expression of man's confidence and taste. The top note comprises bergamot, orange and honey; the middle note consists of coriander, amber and moss and the base note includes sandalwood, further and cedar. The smell is fresh and full of man's uncomplicated style and confidence.')

Here, the quality of appreciation expressed in the word *masculine* in the English is highly culture-specific. The Chinese adapts the ad with a large degree of explicitation focused on many different qualities. Four of these are forms of judgement, specifically of capacity or tenacity: 成功 ('success'), 品味 ('taste'), 自信 ('confidence', which occurs twice); and two of appreciation: 清新 ('fresh' – of the fragrance) and 简洁 ('uncomplicated' – of the man). The result is a cultural rewriting of attitude in the ad to create a new interpretation in the Chinese.

Such preliminary work on appraisal theory in translation studies has therefore centred on very specific examples of attitude from quite narrowly defined Registers and genres. These are notably taken from literature and advertising. A further example of the the latter includes Qian's analysis of bilingual public notices in Macau, which shows that Chinese sometimes uses declarative sentences to reflect the authority of the text producer instead of an English or Portuguese imperative (Qian 2007).

1.3.3 Graduation and engagement

Although so far the focus has been very much on what Martin and White call 'attitude', it is important to be aware that the whole discourse semantic system of appraisal integrates the other domains of graduation and engagement (see Introduction and Table 1.2 above).

Graduation (described in Martin and White 2005: 135–54) can vary in '**force**', based on intensity (e.g. ***extremely*** *unwise*, ***great*** *pleasure*, ***increasingly*** *distant*) or '**focus**', based on prototypicality (e.g. *a* ***true*** *gentleman*, *an apology* ***of sorts***). These 'soften' or 'sharpen' the amount of evaluation, decreasing or increasing the intensity (see also Labov 1984). As discussed in the previous section, the use of **non-core lexis** is also a form of **intensification** and is a significant component of evoked attitude. Fairclough (2003: 172) also makes the important point that the intensity of evaluation may tend to strengthen through the clustering in semantic sets of evaluative adjectives, adverbs and mental process verbs. For example, *I love this book*; *this book is fantastic*; *it is beautifully written*.

Engagement (Martin 1992, Martin and White 2005) is 'a cover-all term for resources of intersubjective positioning' (White 2003b: 260); that is, the stance adopted by the text producer to a phenomenon or object and the relative position the producer allows to the text receiver. As we saw in the Introduction, engagement draws on the Bakhtinian concept of 'dialogism' (Martin 2004b: 276), as expounded by Volosinov (1929 [1973], see White 2002, 2003b). It is important to note that dialogism is not restricted to face-to-face communication between speaker and receiver. Any verbal text, spoken or written, is a communicative 'performance' that can 'expand' or 'constrict'. '**Monogloss**' constricts response, for example, with categorical assertions (which assume shared values; White 2003b: 263) or reporting verbs (e.g. *demonstrate*, *show*; see Introduction) that do not allow for easy disagreement. '**Heterogloss**' is 'dialogically expansive' by acknowledging the possibility of alternative viewpoints, responses and/or truth values (e.g. the reporting verb *claim*, modal particles such as *almost*, *nearly*, and modal adjuncts and auxiliaries – *possibly*, *should*) (Martin

FIGURE 1.4 Cline of dialogism

and White 2005: 97–104). These are resources for establishing the relationship and alignment of solidarity between writer and reader (ibid.: 95) and they link to work on 'deictic positioning' (Chilton 2004), which we shall discuss in Chapter 2.3.

The importance of writer–reader alignment is closely related to central questions of status and power in discourse (White 2003b, see Figure 1.2 above). These include the location of the power wielded in communicative processes and what markers are used by the author to manipulate the argument/representation of the world. White goes beyond modality (see Section 1.2 above) to examine a panoply of lexical and discoursal features such as quotation, rhetorical questions, reporting verbs, adverbials and conjunctions, and counter-expectancy indicators. He argues that the crucial function of such devices is rhetorical, in expanding or contracting the room for response.[24] In this, a kind of 'scale of dialogicality' is performed where the most dialogical option is to include other voices through direct quotation (intertextuality) and the least dialogical option is assumption and categorical statement (Fairclough 2003: 61). This may be expressed as in Figure 1.4.

Two important additional points need to be made. One is the relation to and dependence on reader response. The writer may try to position the reader but the response cannot be totally controlled (see Section 1.6 below). The second is the question as to what happens in a communication where an additional agent (such as a translator or interpreter) enters the process. This is the crux of the current investigation.

1.4 Evaluation as an integrated complex

It is important to remember that these various elements of the appraisal system (attitude, graduation and engagement) are said to operate not individually but in conjunction, 'as elements in integrated complexes of meaning' (Martin and White 2005: 159) with an overall rhetorical purpose (Hunston 2007). So, for example, a very evaluative text that seeks to convince the reader of what is the writer's opinion, such as the *Miniguide to London* discussed in Section 1.3.1.1, may adopt a monoglossic, categorical style with 'upscaled' attitudinal evaluation (the obvious inscribed evaluative epithets) together with intensification through force, insisting lexicogrammatically in a fashion that resembles shouting in phonological terms (ibid.: 227). In political texts, this kind of rhetoric may be particularly significant. Take the following example, from Barack Obama's inaugural speech of 2009:

> Obama inaugural speech (see Appendix 2.1, p. 80, lines 34–9)
>
> In reaffirming . . . the greatness of our nation . . . we understand that greatness is never a given . . . It must be earned. Our journey has never been one of

> short-cuts or settling for less . . . It has not been the path for the faint-hearted . . . for those that prefer leisure over work, or seek only the pleasures of riches and fame. Rather, it has been the risk-takers, the doers, the makers of things – some celebrated, but more often men and women obscure in their labor – who have carried us . . . up the long rugged path towards prosperity and freedom.

Evaluation is inscribed in the nouns *greatness* and *the faint-hearted* and in the epithet *celebrated*, invoked in the positive value of *obscure*. The modality of obligation of ***must** be earned* is an explicit statement of judgement. Modal adjuncts (***never** a given; **never** . . . one of short-cuts; seek **only** the pleasures of riches and fame*) increase graduation. The many categorical assertions and the two counter-expectancy indicators (*rather . . .; but more often . . .*) restrict the reader's response. The rhythm of the triplet *the risk-takers, the doers, the makers of things* phonetically reinforces the positive evaluation of judgement and appreciation at a key point. Attitude is provoked by the metaphor of the JOURNEY extended through *short-cuts* and *the long rugged path towards prosperity and freedom*. Throughout, solidarity is produced by the repeated use of the pronouns *our* and *we*, combining attitude and engagement in an evaluative combination to convey ideological assumptions (see White 2002, Bednarek 2006: 58, 2008: 21).

Evaluation is thus multilayered. It also creates a prosody, with positive or negative values resonating in the surrounding text. Indeed, such resonance occurs over a whole text in a logogenetic process of 'cumulative repetition and reinforcement; it is not the individual choices which are important but the relationship of the choices to each other as they appear through the unfolding text' (Thompson 1998: 44). It may also include the status of a whole text (Hunston 2008: 71). Obama's inaugural speech (Chapter 2) is clearly of extremely high status. The religious texts discussed in the Introduction are perhaps some of the highest status, and most sensitive, texts of all. In such scenarios, evaluation of any type is potentially critical.

1.5 Evaluation, textual voice and evidentiality

In Section 1.3.2 we discussed the few studies that have begun to use appraisal theory for the analysis of translation, noting that there may be significant differences in the projection of attitude between Chinese and English cultures. Forms of interpersonal realization and interaction can vary enormously between languages. Maynard (1993: 4, in Finegan 1995: 7), discusses discourse modality in Japanese interactions and claims that 'when speaking Japanese, one simply cannot avoid expressing one's personal attitude toward the context of information and toward the addressee . . . [I]t is subtextual emotion-sharing that forms the heart of communication.' Genre and cultural differences also appear. McCabe (2004), analysing history textbooks in Spain and the US, notes the different functions of modality – in Spanish, modality tends to be used as a 'booster' (intensification) and as a means of negotiating the imparting of knowledge in a more formal, 'lecture-type' setting.

When appraisal theory has been applied to writing in non-English cultures, this has predominantly taken place in the study of the make-up of various

journalistic genres. The volume *Communicating Conflict* (Thomson and White 2008), for example, includes chapters on news discourse in Argentina, Finland, France, Greece, Indonesia, Japan, Spain, Taiwan and Thailand. However, the main focus is not on translation or even the lexical variation of appraisal resources but on the overall textual 'voice'. Textual voice[25] means 'a particular pattern in the use and co-occurrence of evaluative meanings' (White and Thomson 2008: 13).[26] Research on English-language broadsheet newspapers has identified three journalistic voices (see Table 1.3).

It is important to note that this scheme of voices denotes an attitudinal value position but says nothing directly about the truth value of a proposition (White 2003b: 280). For instance, a journalist in writer-commentator voice may indicate an evaluation as to the competence or ethics of a politician based on a biased interpretation of reality. However, the translator and interpreter have to negotiate meaning from the ST based on their interpretation of 'communicative cues' (Gutt 2000), in engagement terms repositioning the ST author in relation to the new TT audience. In that context, the evaluation of the veracity of an argument is very important, since the translated or interpreted TT will stand for the ST and perform a communicative function in the target culture. In the Introduction we saw the crucial role played by monoglossic or heteroglossic reporting verbs (*show, indicate, suggest* . . .) in the Iraq dossier. To the experts, they projected an evaluation of Iraq's state of readiness for launching chemical and biological weapons; the translator/interpreter would need to be able to recognize those indicators and use that knowledge for disambiguation or for the selection from competing translation equivalents in order to avoid unintentionally distorting the message. Not for nothing did Newmark (in Schäffner 1999: 82) call translation 'a truth-seeking activity'.

Such analysis relates to the appraisal resource of engagement, but it also overlaps with the better-known concept of evidentiality (see Thompson and Hunston 2000: 3). Evidentiality is a linguistic category that concerns above all the source of information of a statement and this varies considerably across languages (Aikhenveld 2004).[27] In the seminal volume *Evidentiality: The linguistic coding of epistemology* (Chafe and Nichols 1986), Chafe (1986) reports on evidentiality in

TABLE 1.3 Journalistic voices in English-language broadsheet reporting (following Martin and White 2005: 164) and White and Thomson (2008: 13–14).

Reporter voice	*Writer-correspondent voice*	*Writer-commentator voice*
• little inscribed attitude except for some appreciation • use of direct quotation • preferred for reporting on major events	• some direct evaluation of judgement (capacity, tenacity, normality but not ethics) • some direct appreciation • preferred for general local and international news	• considerable use of inscribed authorial judgement, affect and appreciation • preferred for subjective genres, such as opinion pieces, commentaries and editorials

English, noting that what we would call the unmarked form is what users consider to be 'factual knowledge' (e.g. 'water is liquid'). Chafe describes how evidential marking may indicate a 'scale of reliability' (through the use of modals such as *maybe*, *might*, *may*, *probably*, *certainly*), belief/opinion (e.g. *I think*), hearsay (*they say*) and expectation (*in fact*, *of course*), amongst others. He also notes genre distinctions in use, contrasting academic writing with informal conversation. Other chapters in the same volume demonstrate cross-linguistic variation: for example, the Jaqi languages (Jaqaru, Kawki and Aymara), spoken by some three million people in the Bolivian and Peruvian Andes, marks according to whether a statement is made from personal knowledge, from knowledge through language or from non-personal knowledge. Martha Hardman's study of evidentiality in these languages concludes that 'data-source marking is so extensive in the Jaqi languages that it is difficult to utter ANY sentence without indicating the source of one's information' (Hardman 1986: 114). Hardman even suggests that the absence of such marking in Spanish disturbs communication with speakers of Jaqi languages. Non-Jaqi speakers may be unaware that their own categorical statements in Spanish may be distrusted because the source is not explicitly expressed. And the Jaqi are not isolated examples. Back in the 1960s, Eugene Nida was already noting how this caused difficulties for his Bible translation project: translation into languages which mark whether a person or alive or dead are confronted with the resurrected Jesus and with Lazarus, brought back from the dead. In most cases, according to Nida and Taber (1969: 117), translators chose the 'dead' affix for Jesus and the 'live' affix for Lazarus. Makihara and Schieffelin (2007: chapter 7) note similar questions in translations of biblical parables in Papua New Guinea.

1.6 Evaluation and reading positions

The interrelatedness of the various evaluative elements attests to the complexity of communication. In such a model, the role of the reader/receiver is vital. A text may project ideational and interpersonal meanings, but how are these received and responded to by the audience? Lemke (1989: 39), again following Bakhtin, sees that 'texts construct putative models of their addressees and of the discourse world of competing voices in which they are to be heard'. The readers are 'positioned' by the text (and, of course, by the text producer), but their reading position cannot be completely predetermined.[28] Readers may not be passive at all (Hyland 2005: 175, Bednarek 2006: 184). Macken-Horarik (2003a: 286) sees that narrative prose makes various demands on the reader and produces 'active responsive understanding' that may take value-laden forms at different levels. For instance, she perceives two fundamental elements of axiology demanded of a reader: (i) an intersubjective 'empathy' or understanding of a character; and (ii) a more external 'discernment' and evaluation of the character's moral values.

Attitude functions through the triggering of reactions in the reader. Martin and White (2005: 206) make the important point that invoked evaluation, by its implicitness or lack of specificity, plays a key role in 'facilitat[ing] if not encourag[ing]'

a variety of reader response. It is a locus of negotiation of meaning, the reader having freedom of action. We saw in Sections 1.3.1.3 and 1.3.1.4 that invokedness relies on the reader's recognizing and reacting to signals that are sometimes very context-dependent. As White and Thomson put it:

> It is a feature of attitudinal invocations/tokens that they are typically conditioned by the co-text and will often be subject to the beliefs, attitudes and expectations the reader brings to their interpretation of the text (i.e. their reading position).
>
> *(White and Thomson 2008: 11)*

In other words, the attitudinal values read from the text depend to some extent on the reader's ideological and axiological orientation ('beliefs, attitudes and expectations'). For the reader, implicit evaluation may actually be more convincing than direct inscription because it allows opinion to masquerade as reporting, at least in scientific discourse (Hunston 1994: 193; see also Coffin 2002: 506). But then questions arise, such as how deep a reading needs to be located to be 'invoked' (Sarangi 2003: 168) and how shallow it needs to be to trigger a reaction. Not all readers will pick up on the evaluative triggers, even if the author has constructed a model reader with shared views (White 2003b: 75, following Eco 1984).

This phenomenon of reading and interpretation is what Martin and White (2005: 206) refer to as 'reaction'. It is obviously of special import for translation since the reading supplied by the translator will decide the formulation of the TT and thus strongly condition the reaction of the TT reader. Martin and White (ibid.) describe three overall types of reading, which are 'tactical', 'resistant' and 'compliant':[29]

> By a **tactical reading** we refer to a typically partial and interested reading which aims to deploy a text for social purposes other than those it has naturalized; **resistant readings** oppose the reading position naturalized by the co-selection of meanings in a text, while **compliant readings** subscribe to it.[30]

These readings may have little to do with the original purpose of the text. Thus, a tactical reading could be provided by a language theorist like myself who selects a text to analyze for a new purpose, and a resistant reading rejects the argumentation of the writer. Translation is clearly an example of a text that is produced for a new communicative purpose, or at least that is normally directed at an audience different from that envisaged by the source. It will therefore be at least partly tactical, since the translator's reading, and interpretation, will underpin the preparation and production of the target text. It will be predominantly 'resistant' if it seeks to overturn the ideology of the source, as with Ralph Mannheim's translations of Hitler's *Mein Kampf*, where footnotes were added to point out the illogicality of the ideas (see Hermans 2007) or the Fitzgerald adaptation of the Persian *Rubaiyat* (see below). It will most likely seek to be compliant if the translator's view of the task is

to reproduce the source 'faithfully' no matter whether he/she is in agreement with the source or not.

This classification of reading types quite closely matches the well-known interpretive categories proposed by Stuart Hall in his theory of mass communication (e.g. Hall [1980] 1999). This theory was originally conceived for the understanding of television and its reception by its audiences, but has had important influence on other forms of cultural transfer and is pertinent for translation. Hall incorporates four 'relatively autonomous' stages (production, circulation, use and reproduction) in which the 'moments' of 'encoding' and 'decoding' of the message are 'determinate' for the cultural life of the discursive message.[31] For Hall ([1980] 1999: 510–11), encoding and decoding are dynamic and are conditioned by the sociocultural context and relative power of the participants. Following Eco and Barthes, within this scheme it is the referential meaning and denotative level that tend to be more stable, while the less fixed associative meaning and connotative level are more open to ideological interpretation, between individuals and cross-culturally. This matches White and Thomson's observations about invokedness and will be a crucial area to investigate in the context of translation.

In Hall's conception of the semiotic system, there are 'dominant' orders and codings that are supported by institutions (cultural, political, legal, educational, workplace . . .). These institutions, through their position of power and the force of habituation, cultivate 'preferred readings' of the codes. This is particularly visible in political commentary and news. Nevertheless, the receiver (Hall's television audience or our translation reader and interpreting listener) has an active, 'transformative' role to play in interpreting the code, and Hall (ibid.: 515–17) posits three possible positions:

1. The **dominant-hegemonic position**, where the receiver adopts the denotative and connotative reading and the ideology presented by the dominant encoder and where discourse seems to operate 'transparently', 'naturally' and 'legitimately'. Here, the receiver is said to be operating 'within the dominant code'.
2. The **negotiated position**, where the receiver may accept the reasoning behind the dominant position and the codes it signifies, but where he/she is also aware of its contradictions and may not follow that dominant reading. Hall gives the example of a worker who accepts the dominant, governmental message of wage freezes but still goes on strike for better pay.
3. The **oppositional position**, where the receiver deliberately reads the message contrary to the dominant position or otherwise resists it. Hall gives the example of a viewer who reads the politician's statement of 'national interest' as really meaning 'class interest' (i.e. the viewer deconstructs the underlying ideology that attempts to naturalize a politically biased dominant position).

The dominant-hegemonic position corresponds to Martin and White's compliant reading, the negotiated to tactical reading, and the oppositional to resistant reading.

The ST author may have in mind an 'idealized reader' (Eco 1984) or 'preferred reading' (Morley 1980, 1992), but, in the context of translation, where at the micro-level of individual lexical choice the translator or interpreter interposes between author and reader and is constantly to-ing and fro-ing between languages, the three reading categories are unlikely to remain fixed. Even if a general translation strategy is consciously adopted, perhaps prompted by an macro-level narrative representation of an event (see Baker 2006), there persists constant heteroglossia within the translator, who is faced with micro-level linguistic challenges at every juncture and who projects a new reading position on to the TT audience. How exactly this is operationalized in translation is itself a critical point.

1.7 Evaluation and 'critical points' in translator and interpreter decision-making

As Lemke (1998) says, evaluation is the critical function of language. It positions the writer and the reader, interfacing between ideology and axiology, the 'factual' world and the inner world of subjective and individual value. It represents and helps to constitute both the view of that world and the self-identity of the writer (Lemke 1998, Fairclough 2003: 164). When a new version of a text is produced for a new cultural context, when a translator or interpreter intervenes, the basis of evaluation also shifts. In extreme cases, when the cross-linguistic or cross-cultural differences are major, or where the purpose or function of the translation is very different from the ST, this may affect many points in a text. Modification of the ideational, 'factual' information in a text, or the story level in narrative, could take us into the realm of adaptation, which may be more frequent and even acceptable for target-oriented versions of fairy tales but it may also occur in contexts of heavy cultural manipulation or political censorship (Billiani 2007). Some of the classic examples quoted in translation studies refer to these: in the British Victorian era, for example, where target culture values were deemed to be superior, Edward Fitzgerald's enormously influential translation of *The Rubaiyat of Omar Khayyām* (1859) completely reworked and rearranged the Persian ST; similarly, Richard Burton's ten-volume *A Plain and Literal Translation of the Arabian Nights' Entertainments* (1886–88)[32] contained large numbers of idiosyncratic footnotes with linguistic and cultural perspectives, as well as a defence of his translation, a lengthy 'Terminal essay', index and bibliography.

The study of such works makes for fascinating insights into the culture of translation. However, such translation strategies would likely cause the modern-day translator immediate trouble if applied to other genres and situations, such as the translation of a product manual, if the goal is for the information to allow the user to work the product successfully, or the interpreting of a political speech. What seems to me a more pervasive question, more pressing for the understanding of the micro-level process of translation or interpreting, is the uncovering of values inserted into the text by the translator, perhaps surreptitiously and not consciously. Appraisal theory provides a possible model for the recognition and analysis of the

lexical signals and realizations of value insertion. In parallel, my interest is in the identification of those points and lexical features in a text that in translation are most susceptible to value manipulation; those points that most frequently show a shift in translation, and those that generate the most interpretative and evaluative potential; those that may be most revealing of the translator's values. I term these points 'value-rich' and, where there exists the possibility that they will affect the reception of the text, 'sensitive' or 'critical'. So, as we saw in the Introduction and in Section 1.3.1.3, ideationally the phenomenon of naming is critical: to choose *Derry* or *Londonderry* (see Baker 2006), *America* or *United States* (see Gentzler 2006), *Montreal* or *Montréal* (see Mossop 2007) or, in religious texts, the very name of a deity, is likely to be strongly indicative of the writer's (and translator's) ideological positioning in relation to the political and historical identity that is projected. The US action towards Cuba from 1960 onwards is a good example: the trade ban is called *embargo* by the US and its supporters and *bloqueo* ('blockade') by Cuba and those opposed to it. In a different political context, Sánchez (2007) has shown how ideologically sensitive categories of gender terms are discursively reworked between French and Spanish. Critical points would also include more subtle and potentially less conscious choices, involving the recognition and reproduction of invoked attitude that may be culturally located (e.g. *Victorian arcades, cobbled streets* in the London text in Section 1.3.1.1 above). The following chapters present case studies of different forms of translation in an attempt to shed further light on such critical points.

2

THE INTERPRETATION OF POLITICAL SPEECH

2.0 Introduction

In this chapter the model of analysis drawn from appraisal theory will be applied to a key political event, US President Barack Obama's inauguration speech given on 20 January 2009 in Washington, DC. The inaugural was broadcast live across the world, with live interpreting into the local languages, and reproduced verbatim and in translation in the print and online media.[1] The high profile of the English original of the speech is in stark contrast to the common practice of the 'invisibility' of the translator of political texts (Bielsa and Bassnett 2008, Schäffner 2008). Indeed, the wealth of interpretings and translations in so many different languages provides an unusual opportunity to analyse the strategies adopted in the construction of the TTs. The speech furthermore lends itself well to exemplify appraisal analysis specifically because of the inherently evaluative and ethical tone.

2.1 The broadcast context

Because of the huge interest in the new president, many countries broadcast the speech live on TV, cable, satellite and/or the internet, followed by detailed reporting in the print and online media. Nevertheless, some countries restricted the speech by censorship, in various forms. In some cases censorship meant that it was not broadcast at all, as apparently happened in North Korea, except for the briefest of mentions on the news agency KCNA (BBC Monitoring 2009). Or it meant broadcasting edited excerpts, allowing controlled reframing and 'recontextualization' (Fairclough 2003: 139–41, Kang 2007, also Chapter 1, Section 1.2.1) in studio discussion with domestic commentators. This seems to have occurred in Iran, Afghanistan and Russia, amongst others. In addition to the intrusive editing process, the relative weighting of the story compared to other events is itself an indication of the perceived importance of Obama's speech. Thus, in Afghanistan more prominence

was given to the opening of the Afghan parliament, while in Russia focus was on President Medvedev's visit to Ingushetia, suggesting Russia's lack of interest in Obama (BBC Monitoring 2009). Of course, lack of interest may be feigned or such moves may be designed to hide the story – in Burma it was claimed that the government ordered the Rangoon weekly *The Voice* to shift coverage of the speech from the front page to the inside pages (Lwin 2009). By contrast, in South Korea the Obama story shared front page with news of a fatal fire in Seoul.

China was a complex, and polemical, case. The speech was broadcast live on state-controlled Chinese Central Television with simultaneous interpreting, but the live broadcast was ended immediately after Obama uttered the phrase 'Recall that earlier generations faced down communism and fascism . . .' (Bristow 2009). The programme cut to the studio where the presenter, caught off guard, had to hastily engage another journalist with a question about how Obama would tackle the economic crisis.[2] The *People's Daily* and the Xinhua, Sina, Sohu and Netease websites also omitted the word *communism* from the translations they posted. In addition, the following passage was omitted from the associated written transcripts:

> *To those who cling to power through corruption and deceit and the silencing of dissent, know that you are on the wrong side of history; but that we will extend a hand if you are willing to unclench your fist* (ST 118).[3]

Even though the section of the speech was specifically directed at 'Muslim countries', it seemed to strike at the Chinese state's sensitivity to perceived criticisms of corruption and 'silencing of dissent'.[4] Very few[5] actually noted that this is in fact an intertextual reference to a speech by US President Clinton on the visit of Chinese premier Jiang Zemin to Washington on 11 June 1998.[6] The allusion is therefore much more specific than might at first seem to be the case, and directed at China. The dialogic 'voices' (see Chapter 1, Sections 1.0 and 1.3.3) that are thus triggered by the reference may only be retrievable by a small number of listeners, but amongst those were the main target audience – the Chinese authorities. This is part of the appraisal resource of engagement, discussed in Section 2.2.8 below.

The reporting across Chinese media was varied. In Hong Kong, the whole speech was broadcast on Hong Kong-based Phoenix TV. The full transcript of the speech in English was included in the *China Daily*, the largest circulation English-language newspaper in China, which targets a foreign audience that will also have been able to understand the original speech. The complete transcript remains on the *China Daily* website at the time of writing.[7] The timing of the speech (12.00 EST) meant that the broadcast went out in the middle of the night in China with an inevitably reduced audience. However, in the era of the internet China's rather clumsy attempts to elude Obama's critical comments only served to highlight the censorship process. Thus, the clip from CCTV was posted by the monitoring organization Danwei[8] and on YouTube[9] and the story was reported prominently worldwide, reinforcing the image of the Chinese state as being overly controlling of their media.[10]

These forms of attempted censorship are fascinating in themselves, particularly as the internet and social media now have the power to permeate previously hermetic societies and potentially destabilize the political landscape (Dahlgren 2005). For some states, the answer is to attempt to control the availability of the new technology, either by restricting home use or by censoring access to what are deemed to be undesirable websites, as has also happened in China, for instance, where the Google search engine was famously restricted.[11]

2.2 The expression of appraisal

A more subtle and central interest for the book is where translation is permitted but where there may be a shift in the value systems expressed in the TT because of cross-cultural differences, deliberate textual manipulation, degree of competence or some other form of translator preference. Such value shifts are complex because of their axiological underpinnings and because they may be expressed by subtle linguistic markers. In order to better understand how value is constructed and translated, the rest of this chapter will analyse in detail the linguistic indication of value through the realization of appraisal in Obama's inauguration speech[12] and in examples of simultaneous media interpretation and print translation of that inaugural. The analysis will take advantage of the rare circumstance that there exist multiple simultaneous interpretings of the speech in the same language. In particular, I shall look closely at those broadcast live in Spanish on major US-based networks CNN en Español (TT1) and Telemundo (TT2) and on the Peruvian Canal N (TT3).[13]

Obama's speech followed his swearing of the presidential oath. It consciously conformed to the conventions of the genre; Obama made known to Jon Favreau, his 27-year-old main speechwriter, that his favourite inaugurals were Lincoln's Second ('With malice toward none') and Kennedy's ('Ask not what your country can do for you . . .') (Alter 2010: 106). The process of planning, and writing, the speech is described as follows:

> Obama's approach to speechwriting was to begin the process by speaking aloud at length, while Favreau or others took notes.[14] He told Favreau that he thought the best Inaugurals describe clearly for Americans 'the moment we're in, how we got there, and the best way out. [They] anchor themselves in that moment' . . .
>
> Favreau worked on a couple of drafts on his laptop at Starbucks, with help from Ben Rhodes and, for the big George Washington ending, Adam Frankel and Sarah Hurwitz . . . Over the weekend of January 10–11 Obama holed up in the Hay-Adams hotel, where he rewrote more than half of the text. The speech was intended to be sober and restrained, not a barn burner.
>
> *(Alter 2010: 106)*

Importantly, also, it should be noted that the speech was released to some media outlets in advance of delivery (Dougherty 2009). This not only facilitated media coverage of the event, including the broadcast of closed caption intralingual subtitling, but in addition opens up the distinct possibility that some of the simultaneous interpreters were working from a written copy of the speech. On the day itself, Obama used a teleprompter (Alter 2010: 271).

When it comes to the overall patterns of attitude, the most striking features are the high level of direct inscription, the large number of abstract nouns and the extreme propensity towards positive realizations of capacity and tenacity (both part of social esteem) and propriety (social sanction). The evaluative profile may in some ways be unusual for the language as a whole, though possibly not for the specific genre, since it varies from the stereotypical realization of attitude is through epithets (Martin and White 2005: 58). I shall first describe the general picture of realizations in the ST before moving on to discuss the ways these were interpreted into Spanish on the day.

2.2.1 Affect

Table 2.1 displays expressions of affect in the ST. Invoked/provoked attitude is indicated by shading. Numbers are line numbers in the transcript in Appendix 2.1.

TABLE 2.1 The realization of affect in the Obama inaugural

Affect

+security

the trust you have bestowed (03), *prosperity* (07), *peace* (07), *hope over fear* (26), *unity of purpose* (26), *surest route to our common good* (81), *our common defense* (82), *our safety* (82), *friend of each nation* (89), *peace* (89), *our security emanates* (94), *forge a hard-earned peace* (99), *lessen the nuclear threat* (100), *our confidence* (147), *hope* (159), *hope* (163), *delivered it safely* (167)

–security

gathering clouds (08), *raging storms* (08), *crisis* (13), *at war* (13), *violence and hatred* (14), *jobs shed* (16), *businesses shuttered* (17), *threaten our planet* (19), *sapping of confidence* (21), *nagging fear* (21), *perils* (83), *new threats* (97), *specter of a warming planet* (100), *terror* (102), *slaughtering innocents* (102), *sow conflict* (113), *uncertain destiny* (148), *when our revolution was most in doubt* (157), *alarmed [city]* (160), *one common danger* (160), *common dangers* (162)

+happiness

full measure of happiness (33), *duties we seize gladly* (144–5)

–happiness

petty grievances (27)

+inclination

we intend to move forward (70), *willing heart* (80), *we are ready to lead* (90), *willing to unclench your fist* (118), *willingness to find meaning* (129), *willingness to nurture a child* (137), *not grudgingly* (144), *seize gladly* (145)

(continued)

TABLE 2.1 The realization of affect in the Obama inaugural *(continued)*

–inclination
indifference to suffering (121)

+satisfaction
grateful (02), *not grudgingly* (144), *satisfying to the spirit* (145)

–satisfaction
starved bodies . . . hungry minds (120)

At the very beginning, speaking in the first person singular, Obama reveals his personal feelings: *I stand here today . . .* ***humbled*** *by the task before us . . .* ***grateful*** *for the trust . . .* (02). Both epithets, *humbled* and *grateful*, index judgement (+propriety), but they are also examples of so-called 'hybrids' in that they also inscribe affect. Such hybrids 'construe an emotional reaction to behaviour we approve or disapprove of' (Martin and White 2005: 60) and are 'affectual inscriptions invoking judgement' (ibid.: 68). Other such examples given by Martin and White are *guilty*, *embarrassed*, *proud*, *envious, ashamed, resentful*, *contemptuous*.

There are surprisingly few instances of happiness or satisfaction in the speech, perhaps because of the deliberately 'sober and restrained' tone and the absence of 'feel-good sentiment' in a time of crisis (Alter 2010: 273). It is security that is a key theme of the speech and which dominates the affect category. This is especially so in the early section (lines 08 and 13–22) where the cluster of items inscribing negative security (*crisis*, *war*, *violence and hatred . . .*) sets out the rhetorical 'problem', the *challenges we face* (23). Later clusters relate to threats from terrorists and foreign states (101–15) and to the dangers overcome in the War of Independence by the patriots under the command of George Washington. Their example is used to spur on the American people (154–61). Positive affect centres on the increased security (*peace*, *hope*, *safety*) resulting from the removal of threats and the positive intentions of government (*we intend to move forward*), nation (*we are ready to lead again*), people (*duties that we . . . seize gladly*), the military (*willingness to find meaning in something greater than themselves*) and even of previous enemies (*willing to unclench your fist*).

The Spanish simultaneous interpreting of affect shows that generally these are maintained, with the notable exception of TT3, where the journalist-interpreter's struggle with the task leads her to omit many of the references: in +security alone these omissions amount to *trust you have bestowed* (03), *purpose* (26), *surest route to our common good* (81), *our common defense* (82), *our security emanates* (94), *lessen the nuclear threat* (100), *hope* (159). The other two interpreters are not immune to omission, but it occurs only sporadically in their work. Thus, TT2 also omits mention of the nuclear threat in a repair strategy that allows the interpreter to catch up with the speaker.

For some terms of negative security, there is no variation at all and each is translated by the most obvious translation equivalent: thus, *crisis* (13), *war* (13) and *violence* (14) are in all cases translated by *crisis*, *guerra* and *violencia*. At this stage, we

might hypothesize that such basic words form an evaluative core that is most likely to be realized uniformly.[15]

Surprisingly, two references that might be thought of as critical (the address to *those who seek to advance their aims by inducing* ***terror*** *and* ***slaughtering innocents*** [101–2]) are actually omitted by TT1 and partly omitted by TT3. This is perhaps because of the speed of delivery at that point, when the interpreters were reaching a limit of their processing capacity. Even TT2 tones down *slaughtering* to *matando* ('killing'). By comparison, the written translation in the Madrid daily *El País*, which was also posted on the White House blog,[16] uses *asesinando*, a slightly stronger verb.

Variation in intensity of evaluation (graduation) is indeed important. This trend occurs in two phenomena. The first is the omission of epithets that index or modify negative security: ***raging*** *storms* (08), ***nagging*** *fear* (21), ***new*** *threats* (97) and *when . . . our revolution was* ***most*** *in doubt* (156–7) are omitted by all three interpreters; ***uncertain*** *destiny* (148) and ***alarmed*** *[city]* (160) are omitted by TT1; ***common*** *dangers* (162) is rendered as 'shared' (*compartidos*, TT1), 'common' (*comunes*, TT2) and 'same' (*mismos*, TT3). The second is a toning down of affect evoked in the ST through non-core lexis and metaphor (see Chapter 1, Figure 1.3). In this regard, the triplet *homes have been lost, jobs shed, businesses shuttered* (16–17) poses a problem for the interpreter/translator. The three verbs function in a similar fashion (to indicate loss or closure), with *shed* and *shuttered* being non-core items that provide intensification through their semantic strength and alliteration. The various interpretings are shown in Table 2.2, together with the *El País*/White House blog written translation (TT4).

TT1 uses a single, pronominal instance of the verb *perder* ('to lose') for all three verbs; TT2 does the same for the first two, but interestingly uses an alternative non-core TL item *tambalearse* ('to wobble') for the businesses; TT3 omits *jobs* and uses the basic verb *cerrar* ('close') for the businesses. With the extra time at her disposal, the translator of written TT4 manages to find three different verbs but nevertheless still tones down the translation of *shuttered* (*cerrado*, 'closed') and loses the aural impact of the alliteration. The standardization of non-core lexis seems

TABLE 2.2 Translation of non-core lexical items *shed* and *shuttered* in Spanish TTs

	homes have been lost	*jobs shed*	*businesses shuttered*
TT1	*se han perdido hogares* [have been lost homes]	*empleos* [jobs]	*negocios* [businesses]
TT2	*se han perdido hogares* [have been lost homes]	*empleos* [jobs]	*los negocios se han tambaleado* [businesses have wobbled]
TT3	*hogares se han perdido* [have been lost homes]		*empresas se han cerrado* [businesses have closed]
TT4 (written)	*se han perdido casas* [have been lost houses]	*se han eliminado empleos* [jobs have been eliminated]	*se han cerrado empresas* [businesses have closed]

to be a general trend in the interpreting texts. To give just one further example, when the ST speaks of a *sapping of confidence . . . across our land* (21), the TTs render this with *falta de confianza* ('lack of confidence', TT1, TT2) and *pérdida de confianza* ('loss of confidence', TT3). TT4 again projects an alternative, the much stronger *destrucción de la confianza* ('destruction of confidence').

2.2.2 Judgement

The amount of judgement evaluation is much higher than for either affect or appreciation. This may well be genre-specific to this kind of presidential address but also to the expression of political vision in general (Charteris-Black 2007: 219). The detailed classification of lexical indicators below shows clearly that positive values again dominate and that capacity, tenacity (values of social esteem) and propriety (social sanction) are central. This links to the key message of the speech, of the need for individuals and the American people as a whole to fulfil their duty to work together to help the nation emerge from the crisis. Reports indeed indicate that this theme was consciously constructed by Jon Favreau and the speechwriting team (Pilkington 2009, Alter 2010: 107). Table 2.3 presents the examples of the social esteem element of judgement.

The text oozes positive capacity and tenacity, indicators of institutionally recognized social esteem. The message, in its most explicit form, is that *our capacity remains undiminished* (50) and that tenacity, or *our enduring spirit* (30), has and always will be the quality that sees America through.[17] It is on these values that the American nation has been built or, as Obama puts it in the most attitudinally saturated moment:

> *those values upon which our success depends – honesty . . . and hard work, courage and fair play, tolerance and curiosity, loyalty and patriotism – . . .* (139–41).

TABLE 2.3 Judgement – social esteem indicators in the Obama inaugural

Social esteem

+normality
celebrated (38), *new* (11 instances)

–normality
inevitable . . . decline (22), *obscure in their labor* (37–8)

+capacity
skill (09), *vision* (09), *the risk-takers, the doers, the makers of things* (37–8), *bigger . . . greater [America]* (45–6), *most . . . prosperous, powerful nation on Earth* (47–8), *no less productive* (48), *no less inventive* (48–9), *our capacity remains undiminished* (50), *swift [action]* (55), *wield technology's wonders* (57–8), *harness [sun, winds, soil]* (58–9), *transform our schools . . .* (59–60), *the scale of our ambitions* (62), *imagination* (65), *power to generate wealth and expand freedom* (75–6), *success [of our economy]* (78), *reach [of prosperity]* (79), *ability [to extend*

opportunity] (80), *faced down [fascism and communism]* (91), *our power [alone/grows]* (93–4), *force [of our example]* (95), *roll back [the specter]* (100), *our spirit is stronger and cannot be broken* (103), *stronger and more united* (108–9), *farms flourish* (119), *curiosity* (140), *quiet force of progress* (141)

–capacity

far-reaching network . . . of violence and hatred (13–14), *our collective failure* (15), *our schools fail too many* (17), *strengthen our adversaries* (18), *America's decline* (21–2), *worn-out dogmas* (28), *have strangled our politics* (28–9), *standing pat* (50), *society's ills* (114), *small band of patriots* (154), *dying campfires* (155)

+tenacity

sacrifices (03), *faithful to the ideas of our forebears* (10), *true to our founding documents* (10–11), *enduring spirit* (30), *long, rugged path* (39), *few worldly possessions* (40), *toiled in sweatshops* (41), *endured the lash of the whip* (41–2), *plowed the hard earth* (42), *fought and died* (42), *struggled and sacrificed and worked till their hands were raw* (44–5), *bold [action]* (55), *common purpose, necessity, courage* (65), *[the market is] a force* (75), *blood of generations* (85), *a friend of each nation* (89), *sturdy alliances* (92), *enduring convictions* (92), *greater effort* (97), *forge a hard-earned peace* (99), *work tirelessly* (99–100), *brave Americans* (125), *heroes* (126), *determination* (133), *courage* (136), *hard work, courage* (139–40), *giving our all* (146), *difficult task* (146), *coldest of months* (154), *small band of patriots* (154), *dying campfires . . . icy river* (155), *brave . . . the icy currents* (163–4), *endure . . . storms* (164), *tested* (165), *refused to let this journey end* (165), *did not turn back nor . . . falter* (165–6), *eyes fixed on the horizon* (166)

–tenacity

the faint-hearted . . . those who prefer leisure over work . . . seek only the pleasures of riches and fame (36–7), *without a watchful eye* (77), *[market] spin out of control* (77)

There are also several examples of invoked evaluation, ranging from the graphic *expanded by the blood of generations* to the subtler, non-core verbs that invoke capacity (*wield*, *harness*, *faced down*) and to the depiction of harsh circumstances that demanded a tenacious response (*long rugged path*, *difficult task*, *coldest of months*, *dying campfires, icy river*). By contrast, the small number of examples of negative values are associated with foreign enemies (*far-reaching network . . .*), those working against the national interest (*the faint-hearted . . .*) or institutions that have failed (*our schools fail too many*; *worn-out dogmas that . . . have strangled our politics*).

Table 2.4 lists the indicators of social sanction, ordered according to the values of veracity and propriety. Positive veracity and propriety, which dominate, are clearly values that politicians wish to highlight, since they project an ethical vision of truthfulness, responsibility and morality. Obama does this throughout and links the vision to *old* and *true* values that have been passed down by the patriots and founders of the nation and which bind the American people together (128–41). Negative values are again attributed to the foreign enemy (*a far-reaching network . . . of violence and hatred*; *those who cling to power through corruption and deceit and the silencing of dissent*) and to attitudes that have corrupted or distorted at home. These are realized by abstract nouns which avoid naming of the specific actors (*greed and*

TABLE 2.4 Judgement – social sanction indicators in the Obama inaugural

Social sanction

+veracity

faithful to the ideals of our forebears (10), *true to our founding documents* (10–11), *rightful place* (57), *enduring convictions* (92), *pledge* (119), *honesty* (139), *loyalty and patriotism* (140), *true [things/values]* (140–1), *return . . . to these truths* (142), *most sacred oath* (152), *timeless words* (163)

–veracity

false promises (28), *false [choice]* (82), *deceit* (116)

+propriety

humbled (02), *grateful* (02), *service* (04), *generosity* (04), *cooperation* (05), *hard choices* (16), *noble idea* (31), *God-given promise* (32), *struggled and sacrificed and worked till their hands were raw* (44–5), *decent wage* (69), *dignified [retirement]* (70), *spend wisely* (72), *vital trust* (73), *force . . . for good* (75), *our ideals* (82–3), *dignity* (90), *prudent use [of power]* (94), *justness [of our cause]* (94–5), *tempering qualities . . . of humility and restraint* (95), *principles* (96), *understanding* (98), *responsibly leave Iraq* (98), *pledge* (119), *humble gratitude* (124), *heroes* (126), *we honor* (128), *spirit of service* (129), *faith* (133), *kindness* (134), *selflessness* (134), *fair play, tolerance* (139–40), *old [values/things]* (140), *new era of responsibility* (142–3), *duties* (143), *virtue* (160), *virtue* (163)

–propriety

far-reaching network . . . of violence and hatred (13–14), *greed and irresponsibility* (15), *sweatshops* (41), *endured the lash of the whip* (41–2), *protecting narrow interests* (51), *bad habits* (72), *force . . . for good or ill* (75), *society's ills* (114), *corruption* (116), *silencing of dissent* (116), *wrong side of history* (117), *indifference to the suffering* (121–2), *without regard to effect* (122–3)

irresponsibility on the part of some) or by a generally subsumed first person plural that implicates indirectly previous customs (*our time . . . of protecting narrow interests*).

Examination of the interpreting of judgement shows that the most obvious lexical inscriptions are almost always retained. Thus, a close translation is given of key statements such as *What is required of us now is a new era of responsibility* (142–3), though the fact that each interpreter renders this as *una nueva era de responsabilidad* may be partly because of the ease of literal translation from Spanish. In some cases the inscription is retained even if the realization varies: *our capacity remains undiminished* (50), for example, is rendered as 'our capacity is maintained' (TT1), 'our capacity has not been diminished' (TT2) and 'our capacity retains its strength' (TT3).[18] It is true that there are omissions, particularly from TT3, part of the coping strategy employed by the interpreter, and also to a lesser extent by TT1 and very occasionally TT2. It might be surmised that omissions are most likely to occur in realizations that are deemed peripheral by the interpreter, except in extreme circumstances when constraints of time and speed (a particular consideration for TT3) may lead to the omission of more central examples. Three instances are omitted by all the interpreters, and each is of an epithet: *swift* [*action*] (55), *hard-earned* [*peace*] (99) and *dying* [*campfires*] (155). Other examples omitted by TT1 include *quiet* [*force of progress*] (141) and by TT2 *enduring* [*convictions*] (92) and *hard* [*work*] (139), the major

attitudinal load being borne by the noun. Omission of nouns does occasionally occur, for example *greed* (15) by TT2. But this is less common and normally only as part of the omission of a whole chunk or when they occur in a group or list where the remaining noun can cover the required grammatical function (e.g. *greed and irresponsibility on the part of some*). What happens more often is the reduction of the force of the attitude by the use of a more general noun, a form of standardization (Toury 1995): *society's ills* (114) > 'their problems' (TT1);[19] *endured the lash of the whip* (41–2) > 'endured difficulties' (TT1);[20] *kindness . . . selflessness* (134) > 'generosity . . . generosity' (TT1, TT2)[21] and 'spirit' (TT3),[22] and so on. That such a standardization strategy seems to be a feature of interpreting is underlined by comparison with published written translations of the same text which, benefiting from more processing time, all manage to avoid repetition and generalization: for example, translations of *kindness . . . selflessness* include 'goodness . . . generosity' (TT4), 'kindness . . . altruism' ,[23] 'kindness . . . disinterest'[24] and 'goodness . . . abnegation'.[25]

Although it may be that a relatively small number of shifts will not seriously affect the overwhelming evaluative prosody of the text, omission and standardization are not limited to marginal examples. For instance, the important commitment that *we will begin to responsibly leave Iraq to its people* (98) is translated less clearly by TT1 as 'we will begin in a responsible way, leaving Iraq in the hands of its people'[26] and mistranslated by TT2 as 'we are going to begin to leave the responsibility of its management to Iraq and to its people'.[27] TT3 omits the statement altogether. What seems to be happening here is that TT1 and TT2 process the attitudinal realization *responsibly* as being semantically (and/or axiologically) of high importance. Hence they retain the core lexical item (*responsible/responsibility*) but alter its function and end up creating erroneous or dubious syntactic links.

Just as was the case with affect, what is evident in the lists above is the number of instances of judgement that are invoked by non-core lexis. For judgement, these are especially, but not exclusively, verb forms. The English ST seems especially rich in such resources, and this poses a problem for the interpreters. A few examples may suffice:

> *Earlier generations* ***faced down*** *fascism and communism* (91).

As we saw in Section 2.1, this part of the speech was polemical in China because of the mention of political ideologies, even though the implied reference is to World War II and the Cold War. The evaluative thrust is located in the phrasal verb *faced down*, whose ideational meaning embodies the value of positive tenacity and security.[28] TT1 translates this as the weaker *enfrentaron* ('faced') and TT2 as the stronger *derribaron* ('overthrew'), more common verbs that vary in intensity. The written translations show a similar tendency, also preferring *enfrentaron* ('faced'), the slightly stronger *se enfrentaron con* ('faced up to') or the very strong *derrotaron* ('defeated'). The trend therefore seems to be for intensity to vary. A similar phenomenon can also be noted in other languages, such as the Bahasa Indonesia translation that adopts a different metaphor, 'bowed down the head of fascism

and communism'.[29] The verb *menundukkan* is, however, commonly used to mean 'to defeat'.

The following example is an excellent case of how the ST uses strong, non-core verb forms (*wield . . . harness*) to reinforce the positive prosody of capacity in a passage where Obama is describing the future development of the economy:

> *We will restore science to its rightful place, and* ***wield*** *technology's wonders to raise health care's quality and lower its cost. We will* ***harness*** *the sun and the winds and the soil . . . we will transform our schools . . .* (57–60).

In this sequence, the more common and transparent verbs (*restore*, *raise*, *lower*, *transform*) are generally interpreted by common equivalents (e.g. *restablecer*, *mejorar*, *disminuir*, *transformar* – 're-establish', 'improve', 'reduce', 'transform'). Nevertheless, once again there are some exceptions: TT1 omits a translation of *restore* and translates *lower* with the less common *aminorar* ['diminish']. The verbs *wield* and *harness* are non-core, metaphorical uses that invoke evaluation (+capacity) through their strength and purpose. This is partly achieved through the influence of a semantic prosody/association (see Chapter 1, Section 1.3.1.4). Thus, examination of corpus evidence for *harness* shows that it often collocates with and is coloured by nouns such as *power*, *energy*, *potential*;[30] *wield* typically collocates with *power*, *influence*, *clout*, *axe*, *sword*. The alliteration of *will . . . wield . . . wonders* is also a contributing factor to its strength. The interpretings can be seen in Table 2.5.

The interpreters find positive terms but without the metaphorical or attitudinal intensity of the ST. This is especially the case for the translations of *wield* which use the everyday *usar* or *utilizar* ('use'); TT2's translation of *harness* uses the strong *captar* ('capture'), while TT1 selects the relatively common verb *aprovechar*, a strong collocate of *recursos* ('resources') and *energía* ('energy'), which perhaps explains its selection. This is not a phenomenon restricted to interpreting. TT4, the translation posted on the White House blog, also chooses *utilizaremos* and *aprovecharemos*.

One final example, describing the hardships of earlier generations of Americans, epitomizes the invoked judgement in this text and links to the frame of remembrance

TABLE 2.5 Translation of non-core verbs *wield* and *harness*

	wield technology's wonders . . .	*harness the sun . . .*
TT1	*Usaremos las maravillas de la tecnología* [We will use the wonders of technology]	*Aprovecharemos los recursos del sol* [We will make the most of the resources of the sun]
TT2	*Vamos a usar las maravillas de la tecnología* [We are going to use the wonders of technology]	*Vamos a captar la energía del sol* [We are going to capture the energy of the sun]
TT3	*Utilizaremos la tecnología* [We shall use technology]	Ø

of the past discussed with regard to deictic positioning in Section 2.3 below. The four elements in the sentence are marked for ease of reference:

> *For us, they [1] toiled in sweatshops, and [2] settled the West, [3] endured the lash of the whip, and [4] plowed the hard earth* (41–2).

These are oblique allusions that will nonetheless trigger a reaction to anyone with knowledge of American history, and so very clear to the national audience. Each is an example of tenacity and expanded capacity: *toiled in sweatshops* indexes the hardship of the early small-scale industry of the east coast, *settled the West* refers to the pioneers who travelled West in search of land, *endured the lash of the whip* points to the suffering of the slaves and *plowed the hard earth* the tough conditions of the settler farmers of the Midwest. Interestingly the lexical evaluation is realized by various parts of speech: the verb *toiled*,[31] the nouns *sweatshops*[32] and *lash*[33] and the adjectival inscription in *hard earth*. Comparing TT1 and TT2 (TT3 gets rather lost here and mentions only the whip and 'difficulties'), we see the following:

> **TT1** For us they [1] worked in factories, [2] conquered the West . . . [3] endured . . . difficulties.[34]
>
> **TT2** For us they [1] struggled in workshops and factories, [2] colonized the West; [3] suffered the lash of the whip and [4] plowed the hard earth.[35]

TT2 manages to achieve closer textual equivalence. TT1 gets stuck on element 3 and the problems in resolving it cause the interpreter to omit the fourth element (or to subsume the two together under the very timid 'difficulties'). This may suggest that this point is the main evaluative problem, but it could very well also be that the problem of finding an equivalent for *lash* produces a temporary block. However, as far as evaluation is concerned, element 1 is certainly problematic: TT1 chooses the common and neutral verb 'worked' [*trabajaron*] and the neutral 'factories' [*fábricas*]; TT2 chooses the positive verb 'struggled' [*lucharon*] and adds 'workshops' [*talleres*] to 'factories', but neither has the strongly negative meaning of *sweatshops*. On the other hand, the translations of element 2 strengthen the neutral *settled the West*, which probably invokes positive connotations for the majority of ST readers: both TT1 and TT2 shift the frame of the process with *conquered* and *colonized*, placing it within a narrative of conquest or colonization, which may be true but is not the traditional US representation.[36] What we end up with in TT1 is a story of capacity and conquest in the face of unspecified difficulties, and in TT2 a fuller picture that may suggest union activism (element 1) and a colonial attitude (element 2). Some of the translators of the written Spanish TTs, benefiting from welcome time for reflection, opted for explicitation here:

> For us they worked in subhuman conditions . . . (TT4)
> For us they worked without rest in despotic factories . . .[37]

In both these translations the evoked evaluation of *toiled in sweatshops* has been heavily inscribed in the epithets 'subhuman [conditions]' (*infrahumanas*) and 'despotic [factories]' (*déspotas*). That such explicitation of evaluation is produced by a shift from evoked ST noun to heavily inscribed TT epithet is worthy of further research. For example, does evaluative explicitation generally occur through the use of the most archetypal form of evaluation, the epithet? Similarly, since explicitation is less readily deployed by the simultaneous interpreter processing co-terminously with the speaker's input, it seems plausible that this is more likely to be a feature of written translation (perhaps also consecutive interpreting). The question remains as to what alternative strategy might be adopted by the simultaneous interpreter.

2.2.3 Appreciation

The examples of appreciation occurring in the speech are given in Table 2.6, in which it can be seen that appreciation occurs more often than affect in this speech, but much less frequently than judgement. This is a result of the speech's focus on the ethical values associated with responsibility, and the values that bind the nation together, rather than on presenting a more obvious evaluation of the

TABLE 2.6 Examples of appreciation in the Obama inaugural

Appreciation

+reaction

rising tides of prosperity (07), *still waters of peace* (07), *better history* (31), *better life* (45), *bigger . . . greater [America]* (45–6), *unmatched [power]* (76), *grandest capitals* (88), *old [things/values]* (140), *quiet [force of progress]* (141), *magnificent mall* (150)

–reaction

gathering clouds (08), *raging storms* (08), *stale [political arguments]* (66), *bitter swill of civil war and segregation* (108), *dark chapter* (108), *darkest hours* (135–6)

+composition

unity of purpose (26), *full measure of happiness* (33), *undiminished [capacity]* (50), *patchwork heritage* (105), *stronger and more united* (108–9), *the world grows smaller* (110), *clean waters* (120)

–composition

too costly (17), *Less measurable* (20), *not . . . be met easily [challenges]* (24), *narrow interests* (51)

+valuation

no less profound (20–1), *our better history* (31), *precious gift* (31), *greatness [nation]* (34), *better life* (45), *bigger . . . greater [America]* (45–6), *no less inventive* (48–9), *new jobs* (55), *rightful place* (57), *surest route to our common good* (81), *great gift of freedom* (167)

–valuation

America's decline (22), *real, serious, many [challenges]* (23), *petty grievances* (27), *worn-out dogmas* (28), *childish things* (30), *their memories are short* (63)

political situation. While some realizations of appreciation are 'simple' epithets or comparators (e.g. *our better history*), others are much more complex (e.g. *old*, *patchwork*, which I shall return to below). The table does show that there is more positive than negative appreciation; the negative examples generally relate to the crisis and challenges facing the country. The two are sometimes juxtaposed for contrastive effect (e.g. *rising tides of prosperity* and *still waters of peace* vs *gathering clouds* and *raging storms*, which I shall discuss in Section 2.2.4).

Close analysis of the Spanish interpretings reveals some omissions of appreciation, but seemingly these are non-systematic. The underlined omissions are mainly of positive appreciation: *raging storms* (TT1, TT2, TT3), *quiet force of progress* (TT1), *precious gift* (TT1), *great gift of freedom* (TT2, TT3), *full measure of happiness* (TT1, TT3). In addition, there is noticeable variation in interpreting around negative metaphors of appreciation: ***gathering*** *clouds* (which I shall deal with in Section 2.2.4), ***stale*** *political arguments*[38] and ***bitter swill*** *of civil war and segregation*.[39] But the most interesting instances relate to invoked evaluation, where the lexical item depends almost completely on co-text and context for its value. I shall restrict myself to looking at two of these: *old* (140) and *patchwork* (105).

As we saw in Chapter 1, Section 1.3.1, *old* is an example of a culturally loaded word and was at the heart of the debate over the values and portrayal of the political divisions of modern Europe. While nominally descriptive (e.g. *an old system*), it associates with the subjective values of the speaker. (How old is 'old'? Is an 'old' system one which has proven its worth or one which needs updating? and so on.) In the Obama speech, *old* is most certainly positive:

> *honesty . . . and hard work, courage and fair play, tolerance and curiosity, loyalty and patriotism – . . . these things are* ***old*** *. . . These things are true . . .* (139–41).

Old evaluates the intense cluster of judgement words and furthermore works in parallel with the powerful judgement epithet *true*. *Old* in this sense is thus imbued with a value of sturdiness, resilience, veracity, becoming a hybrid judgement-appreciation. The CNN and Telemundo interpreters understand this, translating it as 'immanent' (*inmanentes*, TT1) and 'ancient' (*antiguos*, TT2). By contrast, TT3 and all the written translations studied use 'old' (*viejos*), the default TL equivalent. *Old* is a problematic word in other languages too. The Chinese CCTV written TT[40] explicates as 历久弥新 ('it is old, but remains new') and many Japanese TTs, interpretings and translations, use amplification and/or explicitation such as 'age-old', 'has never changed' or 'values we have inherited down the ages'.[41]

In Table 2.6, the *patchwork heritage* example is one of the most striking evaluative items in the whole speech, and a clear candidate for a critical point in translation. It occurs at the midpoint in the speech and directly relates to the cohesiveness of the multi-faith American people that Obama is seeking to portray:

> *For we know . . . that our patchwork heritage is a strength . . . not a weakness. We are a nation of Christians and Muslims . . . Jews and Hindus . . . and non-believers* (105–6).

Here, the modifier *patchwork*[42] is a marker of positive evaluation, but this positivity greatly derives from signalling in the co-text (*is a strength . . . not a weakness*). The very explicitness alerts the reader to the unusual use of the term, and there is tacit acknowledgement that *patchwork heritage* might be perceived as a *weakness* by some. Typical dictionary definitions for this meaning of *patchwork* are neutral, supported also by the examples in the *Collins Cobuild English Dictionary* (1995: 1210):

> If you refer to something as a patchwork, you mean that it is made up of many different parts, pieces or colours. *The low mountains were a patchwork of green and brown . . . this complex republic, a patchwork of cultures, religions and nationalities*.

An analysis of the collocation patterns of *patchwork*[43] shows extremely diverse realizations in the metaphorical sense. The most common use (74 per cent in our sample)[44] is *patchwork of . . .* (e.g. *patchwork of several applications*), some examples of which make explicit their evaluation through premodifiers. This is negative evaluation with the premodifiers *confusing*, *feudal*, *hopeless*, *laborious*, *strange*, *unjustified*, *unruly*, *unwieldy* . . . and positive evaluation with *elegant* and *vivid* (e.g. *an elegant patchwork of monochromatic shades*). Most interestingly, in some examples possibly neutral adjectives (e.g. *complex*, *vast*) which accompany *patchwork* are modified themselves in order to unambiguously highlight the negative evaluation:

> A **hugely** complex patchwork of pricing and regulatory systems.[45]
> Nerve center of a vast **and unruly** patchwork of security forces.[46]

On their own, the appreciation epithets *complex* and *vast* are not necessarily negative. They are attitudinally context- and reader-dependent, like the forms of provoked attitude discussed in Chapter 1. They have a propensity to vary in value and in these examples are fixed as negative (and strongly so) by the intensifying adverb *hugely* and the second epithet *unruly*.

Other, non-modified, instances absorb negativity from more distantly related co-text:

> the European Commission has proposed **sweeping away** this patchwork of national restrictions.[47]

The phrasal verb *sweeping away* would usually have a positive connotation,[48] countering the negative *patchwork of . . . restrictions*. However, the wider context of the article, on the varying opinions of the diverse regulations on price-cutting in different European countries, does not unambiguously support this. Such uncertainty makes a term such as *patchwork* potentially critical for a reader or translator, even more so perhaps for an interpreter working in real time. In the Obama example, where *patchwork heritage* is clearly positive, the three Spanish-language interpreters

all choose different realizations: 'legacy' (*legado*, TT1), 'inheritance/heritage' (*herencia*, TT2), and a reformulation with 'the fact that' (TT3).[49] These are all neutral and omit any direct equivalent for the item *patchwork*. The interpreters seem to prefer to avoid making a value-laden decision on how to translate this term, allowing the rest of the sentence to relay the message about strength and the mix of religions in the country. By contrast, the various Spanish written translations offer more specific equivalents based on collocates of the word *herencia* ('heritage/inheritance'): 'multi-colour heritage' (*herencia multicolor*, TT4), 'diverse heritage' (*herencia diversa*)[50], 'mixed heritage' (*herencia mixta*)[51] and 'multi-ethnic heritage' (*herencia multiétnica*).[52] These are again as neutral (or as positive) as ST *heritage*, but sometimes more specific in the rendering of *patchwork* in racial rather than religious terms ('multi-colour', 'multi-ethnic'). They have all had to make a decision on a potentially sensitive word. Omission is not really an option. Nor, in Spanish, is borrowing, although for some other languages it might be acceptable.[53] In such cases, explicitation is a procedure that carries some risk, since explicating one element may draw exaggerated attention to a feature that is not salient in the ST. TT4's 'multi-colour heritage' thus reveals the translator's interpretation through a frame of racial difference, perhaps taking the metaphor more literally as transmitting variation on colour rather than variation in religion. The ST is more subtle and wider-ranging.

Once again, the same term proves to be problematic in other languages too. Translation procedures include generalization, which neutralizes the evaluation:

> 'diversified heritage' (多元化遗产, Chinese CCTV), 'this heritage that we have' (我々がもつこの遺是 Japanese NKH network)

or explicitation, which turns invoked evaluation into direct inscription:

> 'the tradition abundant with diversity of our nation' (Japanese, Fuji Television Network).

2.2.4 Provoked evaluation – lexical metaphors

Lexical metaphors are one device that can 'provoke' an attitudinal response indirectly (Martin and White 2005: 64–5). Metaphors are a common device in inaugurals, designed 'both to make intelligible and to persuade the listener of the value of abstract social ideals such as peace, prosperity and justice' (Charteris-Black 2004: 109). In order to do this, metaphors establish common ground between the speaker and the listener based on what is assumed to be or presented as shared experience (Howe 1988). Part of the clarifying role is the use of clusters of similar lexical metaphors which operate hierarchically as conceptual metaphors (Charteris-Black 2004: 245).

For the purposes of analysis here, I shall discuss three main conceptual fields, associated with different sections of the speech: (i) meteorology, (ii) journey and movement and (iii) personification and reification. Each is classified according to the positive and negative evaluation provoked by the metaphor:[54]

(i) Meteorology

+evaluation
rising tides of prosperity (07), *still waters of peace* (07)

–evaluation
gathering clouds (08), *raging storms* (08), *endure what storms may come* (164).

Weather metaphors and others related to the physical environment are especially common in inaugurals (Charteris-Black 2004: 103). In Obama's speech they cluster at the beginning, where the President is setting out the difficulties the country faces:

> *Forty-four Americans . . . have now taken . . . the presidential oath. The words have been spoken during* ***rising tides*** *of prosperity . . . and the* ***still waters*** *of peace . . . Yet, every so often, the oath is taken amidst* ***gathering clouds*** *. . . and* ***raging storms*** . . . (ST: 6–8).

Comparison of the different Spanish-language interpreting reveals very different translation procedures:

> Forty-four Americans . . . have . . . sworn the oath to be president. The words have been spoken in **moments** . . . of prosperity and in **waters** of peace. Yet from time to time, the oath occurs in the middle of **dense clouds** and **storms** . . . (TT1: 6–8).[55]

> Forty-four Americans . . . have now taken . . . the presidential oath. The words have been pronounced during . . . **times** of prosperity and of peace . . . However, now and again . . . the oath is taken . . . amidst **dense clouds** and **storms** . . . (TT2: 6–8).[56]

> Forty-four . . . Americans have . . . taken the oath as president. During prosperity have been spoken certain words. However, from time to time the oath is taken in the middle of . . . **difficulties** and **storms** (TT3: 6–8).[57]

Here, all ST metaphors comprise adjective+noun combinations, where the adjective mainly provokes the evaluation. The first two (*rising tides* and *still waters*) are positive. In the TTs there is a general pattern of reduction of metaphorical strength and evaluation. *Rising tides* is omitted by all TTs and *still waters* by TT2 and TT3 (even TT1 only renders *waters*); the TTs use the basic, bland, non-metaphorical and very neutral terms 'moments' and 'times'. The second pair of metaphors (*gathering clouds* and *raging storms*) is strongly negative. *Raging storms* follows the pattern above; the basic part of the metaphor (*storms*) is rendered by *tormentas* but the most inscribed evaluative element (*raging*) is omitted. On the other hand, *gathering clouds* is perhaps slightly intensified by the more concise, single referent *nubarrones* ('large, thick clouds').

Greater attention is given to metaphor in the written TTs. *Rising tides* is translated as 'increasing waves',[58] *still waters* as 'peaceful and tranquil waters' (TT4),[59] 'tranquil waters'[60] and 'waters tranquil';[61] *fierce storms* is rendered as the equally strong collocations 'ferocious storms'[62] and 'furious storms'.[63] But it cannot be said that written translation will always preserve the strength and evaluative force of metaphor. For instance, TT4 reads as follows:

> They have done it during tides of prosperity and in peaceful and tranquil waters. However, on occasions, this oath has been sworn amidst clouds and storms.[64]

Here, the evaluative epithets *rising*, *raging* and *gathering* are omitted. Similarly, if we compare other languages, the Chinese CCTV written TT[65] very much generalizes the first part of the metaphor to 'prosperity and peace'. Interestingly, a different kind of standardization is also a feature of an online (possibly prepared) American Sign Language (ASL) interpretation of the speech: *rising tides of prosperity . . . and the still waters of peace* is interpreted as the more general and explicit *wonderful times . . . success*, while *gathering clouds . . . and raging storms* is rendered as *difficult times . . . hard times*.[66]

There therefore seems to be a variation in the sensitivity of the translator to the importance of metaphor (especially the axiological import), a variation that may be exaggerated in interpreting but is not straightforwardly a distinguishing feature.

(ii) Journey and movement

By far the most prominent metaphors are realizations of the conceptual metaphor of LIFE AS A JOURNEY and, related to that, other forms of movement and the bearing of the gift of freedom to future generations. In his analysis of all inaugurals from Washington to Clinton, Charteris-Black considers the journey to be the second-most common conceptual metaphor, after that of conflict.[67] The journey metaphor is particularly suited because of its depiction of progress towards a destination, often led by the politician him- or herself. It has a strongly positive evaluation (Charteris-Black 2004: 93). This metaphor permeates the whole Obama text, and almost all the linguistic realizations are positive:

> **+evaluation**
> *our journey* (35), *have carried us . . . up the long, rugged path towards prosperity and freedom* (39), *this is the journey we continue today* (47), *surest route to our common good* (81), *we seek a new way forward* (112), *the road that unfolds before us* (124), *how far we have traveled* (153–4), *we refused to let the journey end . . . we did not turn back nor did we falter* (165–6)
>
> **–evaluation**
> *short-cuts* (35), *path for the faint-hearted* (36), *seek only the pleasures of riches and fame* (37).

Generally, the basic metaphor poses few problems for the interpreters. *Journey* and *path* are translated as *viaje*, *trayectoria*, *camino*, *senda*, *vía* ('journey', 'trajectory', 'way', 'path', 'line'), all maintaining both the image and the conceptual metaphor. The verbs of movement, while they vary, also still realize the conceptual metaphor: thus *we have travelled* is interpreted as *recorrido*, *llegado* and *viajado* ('covered', 'arrived' and 'travelled'), while *have carried us* is *avanzado*, *llevado*, *llegado* ('advanced', 'carried', 'arrived'). The two major changes, which are therefore perhaps indicative of critical decision-making points, occur in the examples below, first:

> *the* ***long rugged*** *path towards prosperity and freedom* (39).

Here, TT1 explicates the highlighted adjectives as *difícil* ('difficult'), TT2 only translates *long* (*largo*) and TT3 merely makes implicit the length (*a lo largo de estos caminos*, 'over the course of these paths'). In other words, it is the evaluative element of the metaphor that tends to be downplayed in the interpreting. This is further evidenced by comparison with the *El País* written translation, which renders both adjectives – one quite literally and the other in explicated form as *el largo y arduo sendero* ('the long and arduous path').

The other shift occurs in the translation of the verb *unfolds* in *the road that* ***unfolds*** *before us* (124). All three interpreters adopt a similar procedure, namely 'the path we have before us' (*el camino que tenemos ante nosotros*, TT1, TT2; *el camino que tenemos frente a nosotros*, TT3). The core image of the road is retained, but it is the subtler active process of movement ('unfolds') that is weakened. It is unclear why this should be so. On the one hand, a more or less literal translation is possible, and is used in the EFE agency translation (*la ruta que se despliega ante nosotros*, 'the route which unfolds itself before us'). But the interpreters shy away from such a powerful choice, or they have decided that it is the element that may be most safely omitted. Other written TTs adopt a middle position, rewriting the verbal part of the metaphor but with less visual vividness than the ST: thus, 'the road that awaits us' (*el camino que nos espera*, TT4), 'the road that presents itself before us' (*el camino que se presenta ante nosotros*)[68] and 'that opens up before us' (*el camino que se abre ante nosotros*).[69]

Associated metaphors are those of gift-bearing (e.g. *we* ***carried forth*** *that great gift of freedom* [ST: 166–7]) and general movement (e.g. *we . . .* ***emerged*** *from that dark chapter*). Examples of negative evaluation support the trends identified above:

> *But our time of* ***standing pat,*** *. . . has surely passed* (51)

sets up an important contrast resolved by the determination to press on and 'remake' the nation. *Stand pat* is an informal expression, used in the US to mean 'to oppose or resist change'.[70] In TT1, the interpreter hesitates at this point, revealing that there is a processing or encoding problem, before he produces a slightly different image of passivity ('remain observing', *quedarnos observando*); TT2 similarly changes the image, but to a stereotypical one of opposition ('crossing our arms', *cruzarnos el brazo*); TT3

omits; written TT4 uses an abstract noun, *inmovilismo* (= 'immobilism', 'resistance to change'), which renders the function of resistance without the image.

Another example, later in the text, is a more active one:

> *we'll work . . . to . . .* ***roll back*** *the* ***specter*** *of a warming planet* (99–100).

TT2 omits this section perhaps because of the speed of delivery; TT3 condenses it to the more standardized *enfrentaremos el . . . los problemas que trae el . . . el calentamiento global* ('we shall confront the [sing.] . . . the problems that brings the . . . the global warming'); TT1 omits a translation of *roll back*, joining it with a previous clause governed by *lessen* (*reducir*). Only the written texts both maintain the image of the *specter* and seek a strong translation of the verb *roll back* (TT4, for instance, uses *hacer retroceder*, 'make recoil').

(iii) Personification and reification

There is also a considerable number (fifteen) of linguistic and conceptual metaphors that give living qualities to inanimate entities, e.g. ***feed*** *our commerce* (56–7), *our power* ***grows*** (94), *in the year of America's* ***birth*** (154). Such personification is translated more or less literally, as is the more powerful and less conventional metaphor *strangled our politics* (29).[71] More problems seem to be raised by strong and relatively unusual metaphors such as

> *the* ***bitter swill*** *of civil war and segregation* (108).

Again, in the TTs the pattern can be seen of retention of the basic semantic core of the negative evaluation (*bitter*), sometimes jettisoning or neutralizing the more complex *swill*. Hence, TT1 and TT3 give *la amargura* ('bitterness') and TT2 opts for *el trago amargo* ('the bitter sip').[72] All translations are negative, of course, but all again limit the negativity to a single core element of the metaphor. That this is indeed a trend, perhaps even for metaphor translation is a whole, is suggested by other examples, this time of reification,[73] such as:

> *We will . . .* ***forge a hard-earned peace*** *in Afghanistan* (98–9).

It is the non-metaphorical abstract noun *peace* that is retained in the TTs. This is the central semantic feature of the clause. *Forge* is translated as the more neutral and more basic *consolidar* ('consolidate') in TT1, *ganar* ('win') in TT2 and even the less optimistic *buscaré* ('I shall win') in TT3. None of the three interpreters translates the most obvious evaluative concept, the epithet *hard-earned*. That there is no need for the intensity of the TTs to be reduced is shown by the written TT4, which translates more closely as *forjar una merecida paz* ('forge a deserved peace').

But the key example is the critical double metaphor that has been perceived to be directed at Iran and which was censored in China and elsewhere (see 2.1 above):

> *To those . . . who cling to power through corruption and deceit . . . we will* ***extend a hand*** *if you are willing to* ***unclench your fist*** (117–18).

The first part of the metaphor (*we will extend a hand*) is relatively straightforward and is rendered by the interpreters as *le vamos a tender la mano* ('we are going to extend a hand to you [sing.]', TT1), *les vamos a extenderles las manos* ('we are going to extend [our] hands to you [pl.]', TT2), *les tenderemos una mano* ('we will extend a hand to you [pl.]', TT3). The variation in the articulation is mainly in the syntax and grammar (verb tense, number of the indirect object pronoun, singular or plural of *mano*). But it is the second part of the metaphor, *unclench your fist*, which is crucial, since it calls for action on the presupposition that the current position is of a menacing, clenched fist. The presupposition may explain the semantic variation in the interpretations:

> **TT1** (*abrir el puño*, 'open the fist') is as succinct and direct as the ST even if it employs a more basic verb ('open' for *unclench*);[74]
>
> **TT2** initially opts for a huge generalization (*cambiar*, 'change') which is so vague that it loses both metaphoricity and menace. Perhaps for these reasons, after a pause the interpreter adds a translation of the metaphor, *aflojar el puño* ('weaken the fist');
>
> **TT3** translates with a similar but less menacing image (*abrir sus palmas*, 'open your palms') and then adds explicitation (*para recibir nuestra ayuda*, 'to receive our help').

So, in interpreting the influence of metaphors is strong, there seems to be an urge where possible to retain or recreate the metaphor in the TT. However, what often happens in the more complex or creative metaphors is that there is variation in the degree of metaphoricity centred around the translation of the core element. Certainly, in TT2 and TT3 of the last example, the interpreter's move, when time and processing constraints permit, is to combine standardization with a refinement of the image or an explanation of the meaning. Written translation, with its looser constraints, is more likely to be able to retain or recreate the ST metaphor.

2.2.5 Indirect evaluation and the question of translation

The analysis so far has highlighted the different realizations of attitude and has shown that direct, inscribed evaluation (e.g. ***humbled*** *by the task before us*) is only part of the story. Indeed, most of the discussion has focused on indirect or invoked forms of evaluation. Thus, the lexical metaphors studied in the previous section, which may be woven into complex webs of conceptual metaphor, 'provoke' a response and play a key role in the leader's persuading the audience of the truthfulness of the message. 'Non-core' vocabulary items (e.g. *jobs shed*) may also connote rather

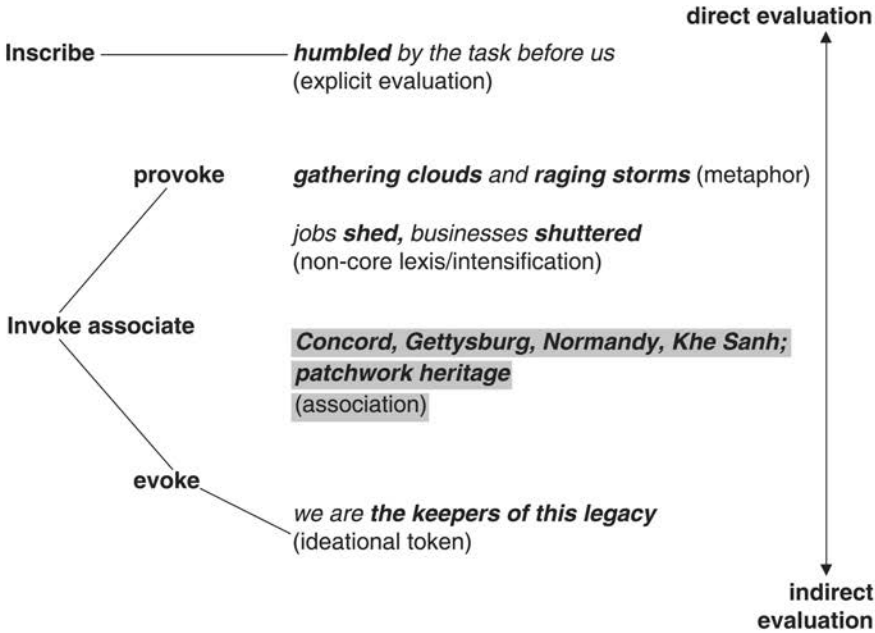

FIGURE 2.1 Illustration of the cline of direct and indirect evaluation in the Obama inaugural

than denote attitude (Martin and White 2005: 66, see Chapter 1, Section 1.3.1.4). A further strategy is to evoke evaluation by the presentation of ideational information without any overt comment: so, when Obama states that *we are the keepers of this legacy* [of previous generations] (96), this contributes to reinforcing the message of responsibility and enhances judgement attitude, even if no explicit evaluation is being made.

An illustration of the different forms of evaluation is given in Figure 2.1, based on the classification and depiction provided by Martin and White (see Figure 1.3). In this figure, the most direct, 'inscribed' evaluation is at the top; the most indirect, 'invoked' form of evaluation is at the bottom. The receiver's response is directed most obviously at the top of the figure, where the attitude is spelled out (*humbled by* . . .), but seems to have most freedom at the bottom, where the ideational selection evokes an attitude. This is only apparently the case, of course, since categorical statements of the *we are the keepers* type are very difficult to challenge, which is why they tend to be used to disguise evaluative points. Also, as we discussed in Chapter 1, Section 1.6, receivers may adopt different reading strategies (compliant, resistant, tactical) that will govern how they respond to individual instances.[75]

From a translation perspective, the analysis from the Spanish interpretings shows that it is the indirect forms of evaluation that are most subject to change in the TTs – generally towards a flattening or loss of intensification of the attitude realized in the ST through lexical metaphor and through non-core vocabulary. These will be further discussed below under graduation (this chapter, Section 2.2.6). Most

intriguing, though, are those less direct forms of evaluation that depend on association. We saw this with the *patchwork heritage* example, where the positive evaluation was context-dependent and ran somewhat counter to the general use of *patchwork*. The interpreters used omission or reformulation to produce a neutral term, while the translators tended to (over)-explicate. Such terms seem to push the interpreter/translator to adopt a strategy of avoidance (in the case of the interpreters) or careful and overly-defensive explicitation (in the case of the translators). This suggests that the interpreters/translators may consider them to be sensitive (in our terms 'critical') points of translation. Furthermore, since they do not neatly fall within Martin and White's list of strategies (Figure 2.1), I am proposing a new category, that of '**invoke/associate**'. This would cover not only the context-dependent instances such as *patchwork* but also other, culturally sensitive triggers, the association of which may pass unnoticed by some sectors of the audience. In Obama's speech this is particularly the case with references to past history and remembrance (see this chapter, Section 2.3.2). It is most exquisitely illustrated in the list of key battles in American history that stand for moments of national pride or for historical landmarks – *Concord and Gettysburg, Normandy and Khe Sanh* (42–3). Thus, *Concord* stands for the American Revolutionary War and freedom from the British, *Gettysburg* the victory of the North in the American Civil War that kept the nation together, *Normandy* the American-led Allied landings in occupied France in World War II and *Khe Sanh* a major defensive battle by US Marines in the Vietnam War. Other references are to contemporary crises such as the New Orleans floods of 2005 – *the kindness to take in a stranger when the levees break* (133–44). This is triggered by a single word (*levees*), indissolubly linked to Hurricane Katrina. TT2 and TT4 translate this as the equivalent *diques*, but it is omitted by both TT1 and TT3, thus breaking the intertextual bond.

Such a style of presentation means that the individual event is triggered by association rather than direct naming. This also happens at the end of the speech, where the phrase *the father of our nation* (157) denotes George Washington without naming him in person. Sometimes, too, such associative attitude is combined with other forms of evaluation, such as non-core vocabulary. This happens with *toiled in sweatshops* (see this chapter, Section 2.2.2), alluding to the conditions of the East Coast migrants, and also to the oblique 9/11 reference:

> *It is the firefighter's courage to storm a stairway filled with smoke* (136).

Here, there is a possible intertextual association with the iconic photo of fireman Mike Kehoe, ascending the stairs of Tower One of the World Trade Center, taken by one of the line of employees who was descending.[76] The interpretings are as follows:

> It is the courage of a firefighter to enter in a stairway full of smoke (TT1).[77]
> It is the courage of a firefighter who faces up to a stairway full of smoke (TT2).[78]
> It is the spirit that often firefighters have when they help (TT3).[79]

TT3 obliterates any possible link by tamely generalizing both the referent ('often . . . firefighters') and the specific image ('when they help'). Even the TT1 and TT2 interpreters, while rendering the denotative sense of the source, vary at two important points: the use of the indefinite ('a firefighter . . .') for the definite article (*the firefighter*), and the translation of the non-core verb *storm* to 'enter' or 'faces up to'. The specificity and intensity of the ST are erased.

2.2.6 Graduation

The types of non-core vocabulary and lexical metaphor discussed in Sections 2.2.1 and 2.2.4 function as intensifiers of evaluation and are therefore comparable to the resources of force in graduation (Martin and White 2005: 67; also see Chapter 1, Section 1.3.3). The findings above suggest some reduction in force in the interpretings into Spanish. If we turn to examine the more conventional forms of graduation in the ST, we see that there are 23 instances of intensification in the ST.[80] Of these, nine are intensifiers of positive evaluation (e.g. *our* ***better*** *history* [31]), ten of negative evaluation (e.g. ***badly*** *weakened* [14]) and three are more neutral indicators of strength (e.g. ***this very*** *hour* [125]). In the interpretings, the general trend, shown in the following 12 of the 23 examples (52 per cent), is to lessen or omit intensification:

> ***Well*** *understood* (13) (omitted by TT2, TT3)
> ***far-reaching*** *network . . . of violence and hatred* (13–14) (omitted by TT2, TT3)
> ***badly*** *weakened* (14) (omitted by TT2)
> *fail* ***too many*** (17) (*algunas* ['some'] TT2)
> *for* ***far too long*** (28) (*por mucho tiempo* ['for a long time'] TT1, TT2, omitted by TT3)
> *demand* ***even*** *greater effort,* ***even*** *greater cooperation* (97) (omitted by all TTs)
> *our spirit is* ***stronger*** (103) (comparative omitted by TT1)
> *old hatreds shall* ***someday*** *pass* (109) (change of point of view TT1, omitted by TT2)
> *lines of tribe shall* ***soon*** *dissolve* (109–10) (whole phrase omitted by TT1, intensifier omitted by TT2)
> *at* ***this very*** *hour* (125) (omitted by TT1)
> *the outcome of our revolution was* ***most*** *in doubt* (156–7) (omitted by all TTs).

In total, TT1 omits 5 and lessens 2 (32 per cent of the overall realizations of graduation), TT2 omits 7 and lessens 2 (39 per cent of the overall) and TT3 omits 5 (22 per cent of the overall). It is unclear why TT3 has the lowest score, especially as the interpreter omits much more propositional content. One possibility is that TT1 and TT2 prioritize obvious propositional content over interpersonal markers. Importantly, despite the examples of explicitation, there are no cases of intensification of graduation of evaluation using the traditional interpersonal resources listed above. In other words, intensification is lessened in around 35 per cent of cases and not increased in any. This is a potentially significant finding.

2.2.7 Counter-expectancy indicators

Another means of invoking attitude is what are termed 'indicators of counter-expectancy' (Martin and White 2005: 67), which include discourse markers such as *however*, modal particles such as *only*, *surely*, and attitudinal adverbials such as *indeed*, *really*, *even* (see Chapter 1, Section 1.3.1.4). These 'provoke' attitude and represent points in the text where the writer is adding in a value judgement, either by contradicting what has gone before (e.g. *however*, *on the other hand*) or by underlining a value that counters a potential challenge (e.g. *only*, *really*). They are thus deemed to represent an 'intrusion' by the writer into the text. Indeed, they may be considered the clearest form of intervention by the ST author and, by extension and especially when there is a shift in the TT, by the translator. Obama's speech lacks common sentence-initial discourse markers, but it does contain a number of modal particles and attitudinal adverbials:

> ***not simply*** *because of the skill or vision of those in high office* (09), *greatness is* ***never*** *a given* (34–5), *our journey has* ***never*** *been one of short-cuts* (35), *those that . . . seek* ***only*** *the pleasures* (36–7), *that time has* ***surely*** *passed* (51–2), ***not only*** *to create new jobs* (55), ***no longer*** *apply* (67), *cannot prosper* ***long*** (77), *favors* ***only*** *the prosperous* (78), *depended* ***not just*** *on the size* (78–9), *we can* ***scarcely*** *imagine* (83–4), *those ideals* ***still*** *light the world* (85), *we are ready to lead* ***once more*** (90), ***not just*** *with missiles* (91), *our power* ***alone*** *cannot protect us* (92–3), *demand* ***even*** *greater effort,* ***even*** *greater cooperation* (97), ***not*** *what you destroy* (115), ***no longer*** *afford indifference* (121), *it is* ***ultimately*** *the faith* (132–3), *that* ***finally*** *decides our fate* (137), *but* ***rather*** *seize gladly* (144–5).

All 22 items in bold show clear intrusion from the authors (Obama and his speechwriters), either countering alternative perceptions (e.g. *we can* ***scarcely*** *imagine*; ***not*** *what you destroy*) or reinforcing an unexpected point against challenge (e.g. *the time has* ***surely*** *passed*; *it is* ***ultimately*** *the faith*). In the interpreting texts, a high number of these realizations (7 of 22) are omitted in one or all of the TTs:

> *greatness is* ***never*** *a given* (34–5) (omitted by TT1, TT3)
> *the time has* ***surely*** *passed* (51–2) (omitted by all TTs)
> *cannot prosper* ***long*** (77) (omitted by TT1, TT3)
> *favors* ***only*** *the prosperous* (78) (omitted by TT1)
> *demand* ***even*** *greater effort,* ***even*** *greater cooperation* (97) (both omitted by all TTs)
> ***no longer*** *afford indifference* (121) (omitted by TT1, TT2).

Given that these elements are important indicators of attitude, an overall omission rate of 32 per cent (for TT1), 18 per cent (for TT2) and 23 per cent (for TT3) is quite striking. The interpreters have all reduced intrusion in the TT and, in three very prominent cases, all at the same point (*surely*; *even*; *even*). This reduction is only partially attenuated by the interpreter of TT3, who expresses positive attitude at one point through stress and slowed pace:

we are ready to lead ***once more*** (90)
estamos listos para liderar . . . **u . . . na . . . vez . . . má . . . s**

In this way, prosody and voice quality reinforce or even convey the attitudinal position. This is an area that would seem worthy of much further investigation (cf. Iglesias Fernández 2010).

2.2.8 Engagement

As a rhetorical strategy, counter-expectancy indicators are part of engagement, indicating commitment to a value judgement and aligning the readers with that axiological positioning (Martin and White 2005: 120, Fairclough 2003: 41; see also this chapter, Section 2.1). Aside from such indicators, pronouns (this chapter, Section 2.3.1 below) and adverbial modals and evidentials, the most obvious form of engagement is through the use of modal verbs. A detailed list of modals, based on Halliday's categorization (see Chapter 1, Section 1.2), is to be found in Table 2.7.

With the exception of usuality, which is closely linked to markers of counter-expectancy and graduation, there is surprisingly little variation in the ST realizations

TABLE 2.7 Categories of engagement modals in the Obama inaugural

Category	*Realized by*
(i) probability	*the time has* ***surely*** *passed* (51–2), *the* ***surest*** *route to our common good* (81), *old hatreds* ***shall*** *someday pass* (109), *lines of tribe* ***shall*** *soon dissolve* (109–10), *our common humanity* ***shall*** *reveal itself* (110–11), ***might not*** *have been served* (151)
(ii) usuality	**every so often** (07), *for* ***far too long*** (28), *greatness is* ***never*** *a given* (34–5), *our journey has* ***never*** *been one of short-cuts* (35), ***more often*** *men and women obscure in their labor* (38–9), *what this country has* ***already*** *done* (64), *the nation cannot prosper* ***long*** (77), ***even greater*** *effort,* ***even greater*** *cooperation* (97)
(iii) obligation	*so it* ***must*** *be* (12), *greatness . . .* ***must*** *be earned* (35), *we* ***must*** *pick ourselves up* (52), *America* ***must*** *play its role* (111), *we* ***must*** *change* (123), *this spirit that* ***must*** *inhabit us* (131–2), *as much as government can do, and* ***must*** *do* (132)
(iv) inclination (including readiness and capacity)	*. . . so that we* ***might*** *lead a better life* (45), *we* ***will*** *build . . . restore . . . transform . . .* (56–9), *we* ***can*** *do . . . we* ***will*** *do* (60–1), ***cannot*** *tolerate* (63), ***cannot*** *prosper long* (77), *we* ***will not*** *give them up* (85–6), ***will*** *work tirelessly* (99–100), *we* ***will not*** *apologize/waver* (101), *you* ***cannot*** *outlast us* (103), *we* ***will*** *defeat you* (103–4), *we* ***cannot*** *help but believe* (109), *what you* ***can*** *build . . . not what you destroy* (114–15), *we* ***can*** *no longer afford indifference* (121), *a* ***willingness*** *to find meaning* (129), *as much as government* ***can*** *do, and must do* (132), ***willingness*** *to nurture a child* (137), *nothing but hope and virtue* ***could*** *survive* (159–60)

of engagement: *can/could*, *will/shall* and *must* predominate. Likewise, there is general consistency in the interpretings and very little omission. These seem to be key and easily rendered elements in the argument, especially the modal auxiliaries, and raise the possibility that the more core realizations of evaluation are strongly enough embedded in the interpreter's mind to resist dilution. What TT variation there is may be indicative of speaker or interpreter idiolect: just as Obama consistently prefers *must* to alternatives such as *has to*, so TT1 chooses the auxiliary *deber* and TT2 generally *tener que*.

2.3 Deictic positioning

The lexical markers explored so far indicate the text's axiology or value orientation, and the resources of engagement have begun to show the relative alignment of speaker and listener. But there is a higher-level interpersonal feature that is central to analysis of this genre of political communication. It is the notion of what Chilton (2004: 56) calls 'deictic positioning', which conceptualizes the relationship of speaker to hearer as well as various situational features including physical location, point in the speech and development of the discourse. It is closely related to the appraisal resource of engagement (see Chapter 1, Section 1.3.3). Deixis is the most evident form of positioning, working in tandem with the other forms of evaluation set out in Chapter 1.

Chilton describes deictic markers that serve to locate the interlocutors along the three axes (or 'dimensions of deixis') of space, time and modality (see Figure 2.2). The 'deictic centre' (Verscheuren 1999: 20) shows the positioning of the speaker

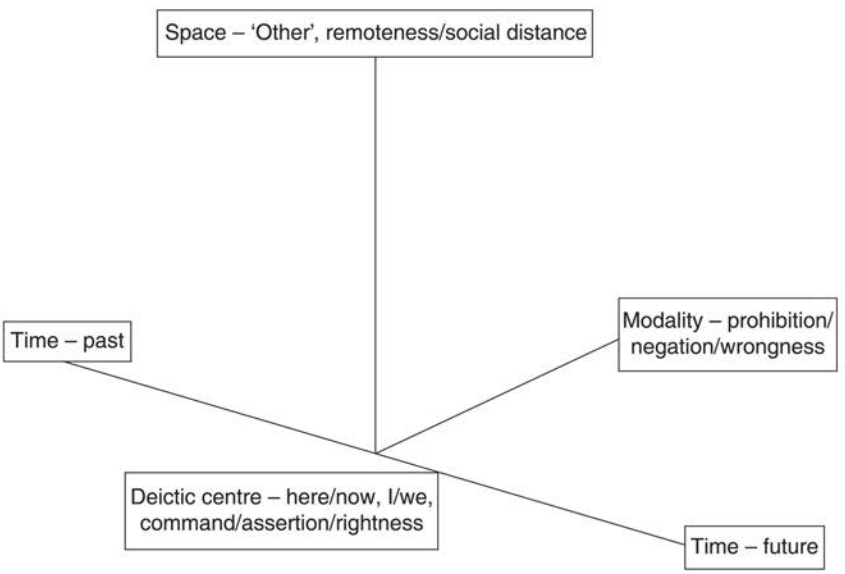

FIGURE 2.2 Dimensions of deixis (adapted from Chilton 2004: 58)

either as single *I* or as group *we*, at a central, present spatio-temporal point, the 'here' and 'now', and asserting moral rightness. The three axes allow a depiction of the distance from the Self along:

(i) the **time** axis – past to future
(ii) the **space** axis – distance that is not only geographical but cultural, including social and power differences. Following Chilton, it is important to note that both time and space are often expressed using spatial deixis and conceptual spatial metaphor (e.g. *the end of the war is coming*, Lakoff and Johnson 1980)
(iii) the axis of **modality** – the political speaker typically allocates to him/herself the notion of moral 'rightness' and the truthful depiction of reality.[81] These are typically conflated with the speech acts of commanding and asserting (Chilton ibid.: 60). For example, the categorical statement (e.g. *we gather because we have chosen hope over fear*) is often used to project opinion as fact (cf. Martin and White 2005: 99).

The most fundamental linguistic expression of the positioning of the politician vis-à-vis the audience is the selection of pronouns, which reflects the speaker's mental representation of the receivers and classification of them, for example, with or against the speaker (see van Dijk 2008: 226). In systemic functional terms, these are indexical of Tenor, and negotiate the overall relationship of solidarity and distance between the interlocutors. For speaker projection, the key choice is between the personal *I*, to show personal investment in the statement, the plural *we*, which may be inclusive or exclusive, and a self-effacing impersonal style that may come across as formal. Each of these is potentially complex: thus, *I* may show not just personal investment in or 'ownership' of a statement but also potentially either a desire to hedge (e.g. *I think that*) or, by contrast, to 'sledgehammer' an argument home (e.g. *I am a hunter, I'm a gun-owner*, Pennebaker 2009).

At the very beginning of Obama's speech (See Appendix 2.1), the pronoun choices very carefully position the new president in respect to the public (actual and virtual):

> ***My*** *fellow citizens . . .* ***I*** *stand here today . . . . . humbled by the task before* ***us*** *. . . grateful for the trust* ***you've bestowed*** *. . . mindful of the sacrifices borne by* ***our*** *ancestors* (2–3).

The first person singular possessive and personal pronouns (*My . . . I*) momentarily set Obama apart from the audience of *fellow citizens*, but immediately the two are joined *by the task before* ***us*** and *borne by* ***our*** *ancestors*. It should be noted that, in order to achieve this, the verb *bestowed* is used actively (*you've bestowed*) and without an indirect object, a very marked choice.[82] *You*, the audience, have given this trust to Obama. Having established this bond with the audience, in the rest of the speech Obama only twice more refers to himself directly when stressing the severity of the challenges to be faced: *Today* ***I*** *say to you* (23) and *the small village where* ***my father***

was born (88), which acts in contrast to *the grandest capitals* and alerts the public to Obama's humble origins.[83]

The overwhelming pronominal use by far is the first person plural. There are 58 occurrences of *we*, 67 of *our* and 3 of *ourselves*.[84] However, once again such uses of the plural pronoun cannot be placed in one catch-all category. Nor can they simply be qualified as a binary opposition between inclusive *we*, meaning 'all of us' (*we are in the midst of crisis*), and an exclusive *we*, meaning *I* (both the now-archaic Victorian *we are not amused* and the 'authorial *we*' of some academic writing, *as we shall show below*); likewise, they do not represent a simple opposition between an inclusive speaker+addressee and an exclusive speaker+third party/parties (Wales 1996: 58). In the context of the political speech, there is what Wales calls a blurring or 'useful ambivalence' in the choice of *we*:

> [T]he politician-speaker often uses *we* with the double reference and presumption that he or she is not only speaking on behalf of the party or government (exclusive), but also on behalf of the audience (inclusive).
>
> *(Wales 1996: 62)*

This common strategy by political leaders[85] allows the speaker to suggest that, irrespective of any party differences, there is an overriding national unity, what Wales (ibid.) calls the 'patriotic *we*'. In my view, it is better to consider the question as one of how Obama identifies with the audience(s) – the deictic positioning of Obama towards the audience(s). In this respect, analysis of the full speech shows three main categories of the pronoun *we* (see Table 2.8).

An exemplification of each of these categories is as follows:[86]

(i) **Spatio-temporally inclusive *we*** — Obama plus those physically present in the Mall listening to him.[87] Examples cluster as *we gather . . . we have chosen hope . . . we come to proclaim* (lines 26–7). Though striking in presence and creating a huge visual context to the broadcast, this category of audience was of course

TABLE 2.8 Categories of the use of the pronoun *we* in the Obama inaugural

Category of pronoun	*Subcategory*	*Description*
(i) Spatio-temporally inclusive *we*		Obama plus those physically present in the Mall
(ii) Identitary inclusive *we*	(a) Broader temporal *we* America	Obama and the nation and the people with a common history
	(b) Current temporal *we* Americans	Obama and the people, in the present
(iii) '*We* the government'	(a) Ambiguous *we*	The government and/with the people
	(b) Exclusive *we*	Acting distinctly from the people but for their good

dwarfed by the mass national and international TV/internet audiences which were temporally present but spatially remote.[88]

(ii) **Identitary inclusive *we*** – a unity of Obama and the American people and nation, which is by far the largest category since this is a main theme of the speech. This corresponds to Wales' 'patriotic we'. Some differentiation may be made here between:

(a) **Broader temporal *we* America** – Obama and the nation and the people, with a common history. This focuses on the past end of the temporal axis, particularly the American Revolution and independence: *our nation* (04), *we . . . the people* (10), *our forebears* (10), *our founding documents* (11), *across our land* (21), *we remain a young nation* (29), *our enduring spirit* (30), *we have tasted the bitter swill of civil war and segregation* (107–8), *the outcome of our revolution* (156–7); and

(b) **Current temporal *we* Americans** – Obama and the people, in the present. This *we* locates itself at the deictic centre of the communication (see Figure 2.2): *we are in the midst of crisis* (13), *our economy* (14), *our collective failure* (15), *our health care . . . our schools* (17), *ways we use energy* (18), *the challenges we face* (23), *stale political arguments that have consumed us* (66–7), *the question before us* (75), *when we were tested* (165), *our common dangers* (162).

Sometimes (iia) and (iib) are bound by the recurring metaphor of an ongoing journey (*the journey we continue* [47], *remembrance of who we are and how far we have traveled* [153–4]) or the upkeep of a tradition or value (*they saw America as bigger than the sum of our individual ambitions* [45–6], *we are the keepers of this legacy* [96]). Also, by the conceptual binding of past and present in which sacrifices of the past have been made for the benefit of present-day Americans: *For us . . . they . . . travelled across oceans . . . For us they toiled in sweatshops . . . For us, they fought and died . . .* (40–3).

(iii) **'*We* the government'**

(a) an **ambiguous *we*, government and/with the people**, in the present: *we will act* (55), *we will build* (56), *we will restore science* (57), *we will harness the sun* (58), *we will transform our schools and colleges and universities* (59–60), *All this we can do. All this we will do* (60–1), *our ambitions* (62), *the question we ask today* (68), *we reject as false* (82), *we will begin to responsibly leave Iraq* (98), *we will extend a hand* (117), *we pledge* (119).

(b) an **exclusive *we***, acting distinctly from the people but for their good: *those of us who manage the public's dollars* (71), *we intend to move forward* (70), *do our business in the light of day* (72–3), *only then can we restore the vital trust* (73), *we say we can no longer afford* (121) . . .

In (iiia) there is implied exclusiveness because the actions or decisions need to be taken by the government rather than the people. But there is also an invoked inclusiveness, assuming a unity of purpose of government and people, fostered by the breadth of meaning of the pronoun *we* (cf. Charteris-Black 2005: 175).

This point, that Obama is using an 'old-fashioned *we* the people', is made by Liberman (2009a, 2009b) as a counter to Fish's (2009) contention that Obama's was the aloof and distant royal *we*. The use of pronoun here is a critical point for the evaluation of the text as a whole – it is critical at text and discourse level, because upon it depends an interpretation of Obama's message. For Liberman, Obama is 'urging all citizens to "pick ourselves up, dust ourselves off, and begin again the work of remaking America" ' (Liberman 2009b);[89] for Fish, these are 'promises . . . made to an America that is asked only to stand by while they are fulfilled' (Fish 2009). The fact that *we* generates these possible interpretations demonstrates its inherent ambiguity and the subjectivity of the response. Liberman's is a 'compliant' reading, Fish's a 'resistant' one (see Chapter 1, Section 1.6).

As a counterpart to these uses of *we*, there is also a range of addressees, classified into four categories (see Table 2.9). Such a classification is based on the proximity or remoteness of the audience both spatio-temporally and in terms of identity. This overcomes the problem that, from the perspective of audience design, almost

TABLE 2.9 Categories of addressees in the Obama inaugural

Addressees	*Location*	*Realizations*
(A) Those physically present	Spatially and temporally close	*thank you* (01), *President Bush* (04), *stand before you* (151)
(B) The American people or nation, in situ or viewing TV	Temporally and identitarily close, but proximity may be virtual	*my fellow citizens* (02), *the trust you've bestowed* (03), *today I say to you* (23), *know this America* (24), *recall that* (91), *the American people upon which this nation relies* (133), *let us mark this day* (153), *America* (162), *let us remember* (162–3), *let us brave once more the icy currents* (163-4), *thank you* (168), *God bless you* (168)
(C) Others within the United States – mostly opponents	Non-directly addressed and identitarily remote	*greed and irresponsibility on the part of* ***some*** (15), *the faint-hearted. . .* ***those*** *that prefer leisure over work* (36), *there are* ***some*** *who question* (62), *the cynics* (65–6)
(D) Peoples, governments and leaders outside the US	Spatially and identitary remote	*to all the other peoples and governments who are watching today . . . know that America is a friend* (87–9), *for those who seek to advance their aims by inducing terror . . . we say to you now that . . . you cannot outlast us . . . we will defeat you* (101–4), *to the Muslim world* (112), *to those leaders around the world who seek to sow conflict . . . know that your people will judge you on what you build* (113–14), *to those . . . who cling to power through corruption . . . know that you are on the wrong side of history* (116–17), *if you are willing to unclench your fist* (117–18), *to the people of poor nations, we pledge to work alongside you to make your farms flourish* (119), *to those nations like ours* (120–1)

anyone might be a direct 'addressee' of this speech.[90] But, as shown above, different parts of the speech are directed at different addresses: to those present in the Mall, to the US people, to friend and foe, to the Muslim world, to those who cling to power, to the people of poor nations, and so on. This means that at some other points of the speech those specific listeners become 'auditors',[91] hearing Obama's comments to other addressees and perhaps, at those times, even identifying with him.

2.3.1 Translation of pronouns

Systemic differences between languages first means that what is expressed by a subject pronoun in English is conveyed by other means in what are known as 'pro-drop' or 'null subject' languages – by pragmatic inference in Japanese, Chinese or Arabic, or by verb inflection in most Romance and Slavic languages. Spanish generally drops the subject pronoun – so, Obama's ***we*** *are in the midst of crisis* may be translated as ***estamos*** *en medio de una crisis*. But the multivalency of English *we* and *you* may pose problems in translation. Some of the hidden relations may need to be explicated, for example in languages that have a *T/V* distinction. This may be concealed in, say, the French translations (where *vous* is the second person plural for both familiar and formal) and in the Latin American/US Spanish versions (the *ustedes* form is generally used for both familiar and formal plural). However, in the Italian translation in *La Repubblica*[92] and the peninsular Spanish translations available, including TT4, which was published in the prestigious daily *El País* and appeared on the White House blog, the informal plural is selected to address the range of audiences discussed in (i), (ii) and (iii) above. Amongst the Spanish written translations, the only intertextual discrepancy, indeed inconsistency, occurs in the Spanish financial news publication, *Cinco Días*:

> To those . . . who cling to power through corruption and deceit and the silencing of dissent, KNOW that **you are** on the wrong side of history . . . but that we will extend a hand . . . if **you are** willing to unclench your fist (ST: 116–18).

> A quienes se aferran al poder a través de la corrupción y el engaño y silencian a los disidentes, SEPAN que **estáis** en el lado incorrecto de la historia, pero que extenderemos una mano si **estáis** dispuestos a deshacer el puño. (*Cinco Días*)[93]

In this example, where the translation is lexically very close to the source, the formal address forms are marked in CAPITALS in the TT, the informal address forms in bold, with the corresponding words in the ST similarly highlighted. In this way, it can be seen that the TT addresses the remote, corrupt leaders using the formal second person plural (*sepan que . . . – know that . . .*) before switching to the informal *estáis* (*you are . . .*). The impression is one of uncertainty on the part of the translator and definitely no systematic attempt to differentiate the positioning of the different audiences along the social distance axis.

On the other hand, pronouns and forms of address are differentiated far more keenly in some languages. In Bahasa Indonesia, for example, there are two different first person singular pronouns, the formal *saya* and the informal *aku*. The translation of the speech produced by the Antara News Agency shows the high-status President unsurprisingly using the formal *saya* for himself. However, like other Austronesian and East Asian languages, Indonesian also has two first person plural pronouns, differentiated according to the crucial criterion of inclusiveness: *kita* (inclusive) and *kami* (exclusive). These become especially important choices in such a sensitive context and affect the positioning of the participants. Analysis of the Indonesian TT shows the overwhelming use of the inclusive *kita*, blurring the four uses of *we* discussed above. The exception is ***we*** *will extend a hand* [*to those who cling to power through corruption and deceit . . .*] (117); here, the use of the exclusive *kami* reveals that the translator read this offer as coming from the American government or administration and not the people as a whole. Pronouns show some shift in the Japanese too. The formal corporate 我々 (*ware-ware*) tends to have been preferred, but comparison of the simultaneous interpreting on the public NHK (Japanese Broadcasting Corporation) TV channel and the written TT in the Nikkei newspaper[94] show that the pronoun is very much suppressed (24 times) in the interpreting. On ten occasions it is changed to 'America', as in the example ***our*** *nation is at war . . .* ***Our*** *economy is badly weakened* (13–14).[95]

Pronoun choices in the American Sign Language interpretation are also illuminating. Here, even what seems to be one of the most explicit markers of deictic positioning (*we*) becomes more ambiguous. Thus, *On this day . . . we gather because we have chosen hope over fear . . .* is interpreted as:

> NOW [3rd person]-GATHER-TO-[1st person] TOGETHER 2nd-person-plural [small articulation] PICK HOPE [left side] MORE-THAN FEAR [right side]
>
> [Back translation: '(people?) come here; we choose hope more than we choose fear']

This is interesting because the null subject of GATHER seems to be marked for an unspecified third person, and GATHER is approximately located with the speaker, but it is not overly marked. Much information in ASL and other sign languages is marked non-manually by co-occurring movements of the face and upper body. In this example, the eye gaze seems to mark the unspecified nature of the people gathering rather than the clear spatio-temporally inclusive **we** of the ST.

2.3.2 Spatio-temporal deixis and identity

The other key positioning features in the speech are the temporal markers. Obama brings together past, present and future to link to the identitary representation of the American people drawn in Table 2.9 above. He does so in a way which goes far beyond what we might call inscriptions of time and place (*today*, *now*) to embrace

a dazzling array of indirect tokens, brilliantly conjuring up historical and cultural references that fit deep into the shared American identity.

The most straightforward of these frames is the present.[96] This frame first gives the here and now of the President speaking to the people (*I stand here* ***today*** [02], ***today*** *I say to you* [23], *we say to you* ***now*** [102], *can* ***now*** *stand before you* [151], *let us mark* ***this day*** [153], *these* ***timeless*** *words* [163]). It also declares in the present tense the continuation with a past and the values it embodies, sometimes presented as a conceptual metaphor of the journey (*this is the journey* ***we continue*** *today* [47]), *remembrance . . .* ***of who we are*** *. . . and how far we have travelled* [153–4]). In the Spanish interpretings, it is the small deictic markers of time that are most prone to omission. The three **underlined** examples above are all omitted by TT3, while the *now* of *we say to you* ***now*** is omitted by the three interpreters in TT1, TT2 and TT3.

The future frame is realized through a combination of overt naming of those to come (***next*** *generation [of Americans]* [22], *to the* ***future*** *world* [159], *our* ***children's*** *children* [164], ***future*** *generations* [167]) and the common use (11 examples) of the positively inscribed token *new* (***new*** *life* [41], *a* ***new*** *way forward* [112]), ***new*** *era of responsibility* [142–3]). These are not immune from omission, as evidenced by the three underlined examples.

However, it is the past frame and the many allusions to history and remembrance that are most prominent, as can be seen in the full list:

> *our ancestors* (03), *our forbears* (10), *our founding documents* (11), *endured the lash of the whip* (41–2), *plowed the hard earth* (42), *Concord and Gettysburg*, *Normandy and Khe Sanh* (42–3), *our Founding Fathers* (83), *faced down fascism and communism* (91), *earlier generations* (91), *we are the keepers of this legacy* (96), *with old friends and former foes* (99), *we have tasted the bitter swill of civil war and segregation* (107–8), *old hatreds* (109), *fallen heroes who lie in Arlington* (126), *guardians of our liberty* (128), *levees break* (134), *workers who would rather cut their hours* (135), *the firefighter's courage to storm a stairway filled with smoke* (136), *whose father 60 years ago might not have been served at a local restaurant* (150–1), *in the year of America's birth* (154), *a small band of patriots* (154), *the father of our nation* (157).

These range through American history from the War of Independence and the founding of the nation (*in the year of America's birth*; *a small band of patriots*; *the father of our nation*) to slavery, the Civil War, the settling of the West, key battles of war (*Concord and Gettysburg, Normandy and Khe Sanh*) to contemporary crises such as 9/11 (*the firefighter's courage*) and the floods of New Orleans (*the levees break*). As discussed in Section 2.2.5 above, a characteristic of the speech (indeed, part of the magic) is that many of these references are implicitly invoked rather than directly inscribed and they work particularly through the association placed on them by the American audience.[97]

The result of the spatio-temporal markers is the presentation, as a coherent whole, of the history of the American people (the *we* [iia] and audience B in Tables

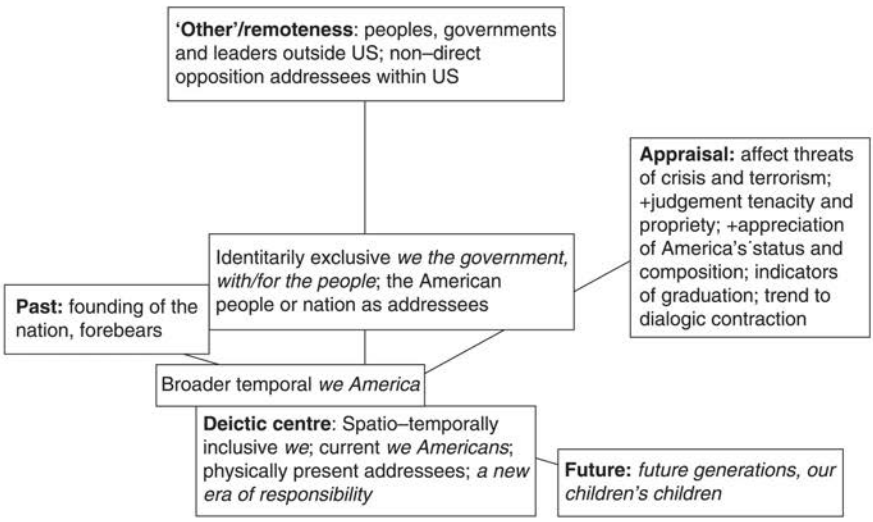

FIGURE 2.3 Deictic positioning in the Obama inaugural

2.8 and 2.9 above), from the founding of the nation to the present. This is further reinforcement for the central theme that each member of the group must assume his/her responsibility (the *we* [iib] in Table 2.8 above). Figure 2.3 shows the deictic positioning profile that may be deduced in the ST.

The strong deictic centre of *we Americans* in the present is strongly linked along the spatial cline from past to future. Into this profile, along an axiological axis from the deictic centre, has been inserted the expression of **appraisal**, replacing what Chilton calls 'modality' (see Figure 2.2). As we have seen throughout Chapters 1 and 2, appraisal extends well beyond modality to encompass core axiological values of affect, judgement and appreciation and, with the resources of engagement and graduation, dialogically negotiates meaning with the receiver.

2.3.3 Reading position and voice of the interpreter

The interpreters of TT1 and TT2 most probably worked from a written version of the speech, released in advance of the event (Dougherty 2009; see this chapter, Section 2.2 above). As well as reducing the cognitive demands on the interpreter, it should also be noted that in some ways Obama's erudite, academic delivery is easier to translate as the interpreter's conscious affective engagement with the subject may be minimal (Alarcón 2009). It is TT3, from the Peruvian Canal N, that provides the most unusual interpreting since the reporter covering the event also undertakes the interpreting. Such a condition brings together two roles and the result is a blurring of voices. The transition from one to the other frames the whole speech. Thus, the move from the swearing of the oath to the beginning of the speech is rendered as follows:

> **He makes a few mistakes as he swears the oath** . . . and I will do it to the best of my ability . . . **Now he does begin the speech** . . . My fellow citizens, **says Barack Obama**, I stand today here . . .[98]

The bold highlights indicate the reporter voice (see p. 46) which gradually gives way to translator voice[99] as Obama moves into his speech. Note that this is a gradual process, not a clear-cut division between reporting and translating. Later in the speech, the reporter voice resurfaces, first of all as a simple *dice* ('he says'), and then more extensively as a strategy to cover the gaps in the interpreting caused by the journalist's inability to keep pace with the speech. Thus:

> **ST:** Nor is the question before us whether the market is a force . . . ~~for good or ill~~. ~~Its~~ power to generate wealth ~~and expand freedom is unmatched~~. But this crisis has reminded us that ~~without a watchful eye . . . the market can spin out of control~~. The nation cannot prosper ~~long~~ when it favors only the prosperous . . . ~~The success of our economy has always depended not just on the size of our gross domestic product, but on the reach of our prosperity, on the ability to extend opportunity to every willing heart – not out of charity . . . but because~~ it is the surest route to our common good . . . ~~As for our common defense~~ . . . we reject as false . . . the choice between our safety and our ideals . . . (ST: 76–83, ~~strikethrough~~ text is omitted in TT)
>
> **TT3:** The question neither is if the market is a force . . . we know that . . . the power of . . . the desire to generate money is clear, but this crisis has made us see that the country cannot prosper if it favors only the prosperous . . . **Also he speaks about those sectors that remain on the margins of prosperity** this is the surest way to common good, **says Barack Obama, he makes reference to the economic crisis, to greed** and in these moments we reject . . . we reject to have to choose between our ideas and national security.[100]

Here the journalist switches to mediated attribution (highlighted in bold), summarizing through reported speech what she has omitted (see ~~strikethrough~~ in the ST). However, close analysis of the two extracts shows that these summaries are in fact inaccurate and draw more on the overall frame of reception created by earlier arguments. So, *those sectors that remain on the margins of prosperity* relates to Obama's immediately preceding comments on employment, health care and retirement problems (ST: 69–70 and, earlier, 16–17), while *reference to the economic crisis, to greed* was mentioned much earlier (in ST: 13–15). This suggests the strong influence exerted on the interpreter by these phrases in those sections of the speech.

Once this strategy of switching voice has been established, it is used by the journalist on two other occasions when she produces text which goes as far as to border on the correspondent voice (Martin and White 2005: 178, 185; see also Chapter 1, Section 1.5), analysing and interpreting the message of the President. The passage where Obama states that America is a friend of each nation (ST: 88–89)

is translated closely but the translator's voice then switches with the addition of the commentator's voice:

> *this is the message which Barack Obama directs to the whole world, he wants peace and so does the United States people, that is what he says in his inauguration speech*.[101]

Similarly, when Obama speaks of himself as

> *a man whose father less than 60 years ago might not have been served in a local restaurant can now stand before you to take a most sacred oath* (ST: 150–2).

a shift to correspondent voice is again made in the TT:

> my father 60 years ago might not have been served in a local restaurant, says Barack Obama, **but now yes and he is precisely representing this great change in US history on becoming president number 44 of the United States**.[102]

At the end of the speech, the journalist immediately moves back from translator voice, highlighting specific themes of citizens' responsibility, duty, service, etc. This marks a definitive return to the reporter voice. The speech act represented by Obama's words has ended even if, quite unusually, it has been blurred by the peppering of other voices with which the journalist has sought to distance herself from the deictic centre and from the translator's alignment with the speaker. In this way, she has afforded herself some freedom to evaluate the speech as a reporter or correspondent.

2.4 Conclusion

The very detailed analysis of the Obama speech has demonstrated the value of an appraisal-based analysis for understanding the construal and projection of value in the ST. Obama's speech is heavily saturated with lexical expressions of judgement, with indirect evaluation such as metaphor and with what we have termed invoked-associative attitude – *toiled in sweatshops . . . endured the lash of the whip*, and so on. The TT Spanish interpretings have not obviously distorted the ST and the basic inscribed value patterns have been transferred. There are few cases of a shift in attitudinal category. However, the TTs have shown the omission of some epithets which occur with a value-laden noun (e.g. *hard-earned peace*) and especially of graduation, predominantly modal adjuncts and counter-expectancy indicators (*even greater*, *only . . .*) and non-core lexis (*ills* > 'problems', *wield* > 'use'). Suggested critical points, identified from their cultural prominence and range of translations, are context-dependent markers of invoked-associative attitude: *old*, which is explicated in some written translations to give the positive sense of *age-old*, and *patchwork heritage*. The latter is a potentially sensitive term as it relates to the variety of faiths

in American society. The interpreters tend to standardize, omitting *patchwork*, while the translators explicate and/or standardize (e.g. *multi-ethnic heritage*). *Patchwork heritage* is seen to be problematic for translators in Chinese and Japanese too.

Another critical point in this speech was pronouns, which are used by Obama to position himself close to the listener and to create a bond of inclusiveness with the American people. Analysis incorporating the concept of deictic positioning (Chilton 2004) has been useful in describing this political move. In this model, attitude sits firmly on the axiological axis while the pronoun choice locates the speaker in regard to the listener. In some languages, such as Japanese or Behasa Indonesia, a translator/interpreter has to make a choice between an inclusive or exclusive first person plural, a distinction which English is able to skirt over by the ambiguity of *we*. At a strategic level, the reading position in the TT may shift: the Peruvian interpreter from Canal N goes so far as to switch between reporter and interpreter function, at times adopting a correspondent voice to relay Obama's words in reported speech. At a higher level still, the axiological and ideological message of the text may be truncated or manipulated by censorship or recontextualization of various forms.

APPENDIX 2.1

Transcript of Obama inaugural speech, 20 January 2009*

Thank you . . . Thank *you* . . .

My fellow citizens – I stand here today . . . *humbled* by the task before us. . . grateful for the trust you have bestowed . . . mindful of the sacrifices borne by our ancestors.

I thank President Bush for his service to our nation – (applause) – as well as the generosity and cooperation he has shown throughout this transition.

Forty-four Americans . . . have now taken . . . the presidential oath. The words have been spoken during rising tides of prosperity . . . and the still waters of peace. . . Yet, every so often, the oath is taken amidst gathering clouds . . . and raging storms. . . At these moments, America has carried on not simply because of the skill or vision of those in high office, but because we . . . the people . . . have remained faithful to the ideals of our forebears . . . and true to our founding documents.

So it has been . . .so it must be with this . . . generation of Americans.
That we are in the midst of crisis is now well understood. Our nation is at war. . . against a far-reaching network . . . of violence and hatred. Our economy is badly weakened, a consequence of . . . greed and irresponsibility on the part of some, but also our collective failure to make hard choices . . . and prepare the nation . . . for a new age. Homes have been lost, jobs shed, businesses shuttered. Our health care is too costly, our schools fail too many – and each day brings further evidence that the ways we use energy strengthen our adversaries and threaten our planet.

These are the . . . indicators of crisis, subject to data and statistics . . . Less measurable, but no less profound, is a sapping of confidence . . . across our land; a nagging fear that . . . America's decline . . . is inevitable, that the next generation must lower its sights.

Today I say to you that the challenges we face are real. They are serious and they are many. They will not met . . . be met easily or in a short span of time. But know this America: They will be met. (Applause.)

On this day . . . we gather because we have chosen hope over fear, unity of purpose . . . over conflict and discord. On this day . . . we come to proclaim an end to the petty grievances and false promises, the recriminations and worn-out dogmas . . . that for far too long have strangled our politics . . . We remain a young nation. . . but in the words of Scripture, the time has come . . . to set aside childish things. The time has come . . . to reaffirm our enduring spirit, to choose our better history, to carry forward that precious gift, that noble idea passed on from generation to generation, the God-given promise that *all* are equal, *all* are free, and *all* deserve a chance to pursue their full measure of happiness. (Applause.)

In reaffirming . . . the greatness of our nation . . . we understand that greatness is never a given . . . It must be earned. Our journey has never been one of short-cuts or settling for less. . . It has not been the path for the faint-hearted . . . for those that prefer leisure over work, or seek only the pleasures of riches and fame. Rather, it has been the risk-takers, the doers, the makers of things – some celebrated, but more often men and women obscure in their labor – who have carried us . . . up the long, rugged path towards prosperity and freedom.

For *us* . . . they packed up their few worldly possessions and traveled across oceans in search of a new life. For *us*, they toiled in sweatshops, and settled the West, endured the lash of the whip, and plowed the hard earth. For *us*, they fought and died . . . in places like Concord and Gettysburg, Normandy and Khe Sahn.

Time and again these men and women struggled and sacrificed and worked till their hands were raw so that we might live a better life. They saw America as bigger . . . than the sum of our individual ambitions, greater than all the differences of birth or wealth or faction.

This is the journey we continue today. We remain the most . . . prosperous, powerful nation on Earth. Our workers are no less productive than when this crisis began. Our minds are no less inventive, our goods and services . . . no less needed than they were last week, or last month, or last year. Our capacity remains undiminished . . . But our time of standing pat, . . . of protecting narrow interests and putting off unpleasant decisions – that time has surely passed. Starting *today*, we must pick ourselves up, dust ourselves off, and begin again the work of remaking America. (Applause.)

For everywhere we look, there is work to be done. The state of our economy calls for action, bold and swift. And we will act, not only to create new jobs, but to lay a new foundation for growth. We will build the roads and bridges, the electric grids and digital lines that feed our commerce . . . and bind us together. We will restore science to its rightful place, and wield technology's wonders to raise health care's quality and lower its cost. We will harness the sun and the winds and the soil to fuel our cars and run our factories . . . and we will transform our schools and colleges and universities to meet the demands of a new age. All this we *can* do. All this we *will* do.

Now, there are some who question the scale of our ambitions . . . who suggest that our system . . . cannot tolerate too many big plans . . . Their memories are short . . . for they have forgotten what this country has already done, what free men and women can achieve when. . . imagination is joined to common purpose . . . and necessity to courage. What the cynics fail to understand is that the ground has shifted beneath them, that the stale political arguments that have consumed us for so long no longer apply.

The question we ask today is not whether our government is too big or too small, but whether it works, whether it helps families find jobs at a decent wage, care they can afford, a retirement that is dignified. Where the answer is yes . . . we intend to move forward. Where the answer is no . . . programs will end. And those of us who manage the public's dollars will be held to account, to spend wisely, reform bad habits, and do our business in the light of day, because only *then* can we restore the vital trust between a people and their government.

Nor is the question before us whether the market is a force . . . for good or ill. Its power to generate wealth and expand freedom is unmatched. But this crisis has reminded us that without a watchful eye . . . the market can spin out of control. The nation cannot prosper long when it favors only the prosperous . . . The success of our economy has always depended not just on the size of our gross domestic product, but on the reach of our prosperity, on the ability to extend opportunity to every willing heart – not out of charity . . . but because it is the surest route to our common good. (Applause.)

As for our common defense . . . we reject as false . . . the choice between our safety and our ideals . . . our Founding Fathers – (applause) – our Founding Fathers, faced with perils that we can scarcely imagine, drafted a charter to assure the rule of law and the rights of man, a charter expanded by the blood of generations. Those ideals still light the world. . . and we will not give them up for expedience's sake. (Applause.)

And so . . . to all the other peoples and governments who are watching today, from the grandest capitals to the small village where my father was born, know that America is a friend of *each* nation, and *every* man, woman and child who seeks a future of peace and dignity, and we are ready to lead once more. (Applause.)

Recall that earlier generations faced down fascism and communism . . . not just with missiles and tanks, but with sturdy alliances and enduring convictions. They understood that our power alone cannot protect us. . . nor does it entitle us to do as we please. Instead they knew that our power grows . . . through its prudent use, our security emanates from the justness of our cause, the force of our example, the tempering qualities . . . of humility and restraint.

We are the keepers of this legacy . . . Guided by these principles once more we can meet those new threats that demand even greater effort, even greater cooperation and understanding between nations. We will begin to responsibly leave Iraq to its people . . . and forge a hard-earned peace in Afghanistan. With old friends and former foes, we'll work tirelessly to lessen the nuclear threat, and roll back the specter of a warming planet.

We will not apologize for our way of life, nor will we waver in its defense, and for those who seek to advance their aims by inducing terror and slaughtering innocents, we say to you now that our spirit is stronger and cannot be broken, you cannot outlast us, and we will defeat you. (Applause.)

For we know . . . that our patchwork heritage is a strength . . . not a weakness. We are a nation of Christians and Muslims . . . Jews and Hindus . . . and non-believers. We are shaped by every language and culture, drawn from every end of this earth, and because we have tasted the bitter swill of civil war and segregation and emerged from that dark chapter stronger and more united, we cannot help but believe that the old hatreds shall someday pass, that the lines of tribe shall soon dissolve, that as the world grows smaller, our common humanity shall reveal itself, and that America must play its role in ushering in a new era of peace.

To the Muslim world, we seek a new way forward, based on mutual interest and mutual respect . . . To those leaders around the globe who seek to sow conflict, or blame their society's ills on the West, know that your people will judge you on what you can build . . . not what you destroy. (Applause.)

To those . . . who cling to power through corruption and deceit and the silencing of dissent, know that you are on the wrong side of history . . . but that we will extend a hand . . . if you are willing to unclench your fist. (Applause.)

To the people of poor nations, we pledge to work alongside you to make your farms flourish and let clean waters flow, to nourish starved bodies and feed hungry minds. And to those nations like ours that . . . enjoy relative plenty, we say we can no longer afford indifference to the suffering outside our borders, nor can we consume the world's resources without regard to effect . . . For the world has changed . . . and we must change with it.

As we consider the role that unfolds before us, we remember . . . with humble gratitude . . . those brave Americans who . . . at this very hour . . . patrol far-off deserts and distant mountains . . . They have something to tell us . . . just as the fallen heroes who lie in Arlington whisper through the ages.

We honor them not only because they are the guardians of our liberty, but because they embody . . . the spirit of service . . . a willingness to find meaning in something greater than themselves.

And yet at *this* moment . . . a moment that will define a generation . . . it is precisely this spirit that must inhabit us *all* . . . For as much as government can do, and *must* do, it is ultimately the faith and determination of the American people upon which this nation relies. It is the kindness to take in a stranger when the levees break, the selflessness of workers who would rather cut their hours than see a friend lose their job which sees us through our darkest hours. It is the firefighter's courage to storm a stairway filled with smoke, but also a parent's willingness to nurture a child. . . that finally decides our fate.

Our challenges may be new . . . The instruments with which we meet them may be new. . . But those values upon which our success depends – honesty . . . and hard work, courage and fair play, tolerance and curiosity, loyalty and patriotism – . . . these things are old . . . These things are true . . . They have been the quiet force of progress throughout our history.

What is demanded, then, is a return . . . to these truths. What is required of us now is a *new* era of responsibility . . . a recognition on the part of every American that we have duties to ourselves, our nation and the world, duties that we do not grudgingly accept, but rather seize gladly, firm in the knowledge that there is nothing so satisfying to the spirit . . . so defining of our character . . . than giving our all to a difficult task.

This is the price and the promise of citizenship. *This* is the source of our confidence – the knowledge that God calls on us to shape an uncertain destiny. *This* is the meaning of our liberty and our creed, why men and women and children of every *race* and every *faith* can join in celebration across this magnificent mall . . . And why a man whose father less than 60 years ago might not have been served in a local restaurant can now stand before you to take a most sacred oath. (Applause.)

So let us mark this day with remembrance . . . of who we are . . . and how far we have traveled . . . In the year of America's birth, in the coldest of months, a small band of patriots huddled by . . . dying campfires on the shores of an icy river. The capital was abandoned. The enemy was advancing. The snow was stained with blood . . . At the moment when the outcome of our revolution was most in doubt, the father of our nation ordered these words to be read to the people . . .

'Let it be told to the future world . . . that in the depth of winter, when nothing but hope and virtue could survive . . . that the city and the country, alarmed at one common danger, came forth to meet it.'

America: In the face of our common dangers, in this winter of our hardship, let us remember these timeless words. With hope and virtue, let us brave once more the icy currents . . . and endure what storms may come. Let it be said by our *children's* children that when we were tested we refused to let this journey end, that we did not turn back nor did we falter, and with eyes fixed on the horizon and God's grace upon us, we carried forth that great gift of freedom and delivered it safely . . . to future generations.

Thank you . . . God bless you . . . And God bless the United States of America. (Applause.)[103]

3

THE VIEW FROM THE TECHNICAL TRANSLATORS

3.0 Introduction

In Chapter 2 we used appraisal theory for a very detailed analysis of the Obama ST and its various interpreting and written translations. The results were revealing of certain critical points and translation procedures and strategies in political speech. But the questions tackled in this chapter are: How far do critical points differ in technical texts? How conscious are technical translators of them? The investigation will employ two methods:

- phone and email interviews with 11 technical translators working in a range of languages and contexts (Section 3.1); and
- an analysis of two online forums where translators post queries and discuss translation problems and solutions. These forums are KudoZ™ (Section 3.2) and SENSE (Section 3.3).

In his presentation of a method for descriptive translation studies, Toury (1995: 65) claims that extratextual sources, such as comments from the translators themselves, may be incomplete and biased in favour of the informants. While it is clear such comments cannot give unfiltered access to the cognitive processing that has been undertaken, at the very least they do reveal what the informant thinks they should be doing (that is, what they think social and professional norms dictate). At best, the comments give real insight into the type of evaluation and criteria that guided the translator's or reviser's selection of the general strategy or specific procedures.

3.1 The perception of the professionals

The initial attempt to examine professionals' perceptions of critical translation points was through interviews with selected subjects. Each interview was preceded by email contact and a set of questions:

1. What really causes a translator/interpreter to stop and think, to change their minds, to agonize?
2. Which points in a text are really problematic, and why?
3. Where does the translator/interpreter/reviser feel that their subjective evaluation is most apparent?
4. Which points are more critical than others, and why?
5. How far do language, text-type, genre, purpose, audience, etc. affect the critical points?

These questions were designed to help the interviewee prepare responses but general enough to avoid the possibility of their being prompted to respond along lines predetermined by the hypotheses or interests of the research.

As can be seen, the specific goal of the research (the identification of 'critical . . . points') was highlighted, along with a vague definition ('points in a text [that] are really problematic' and 'where . . . subjective evaluation is most apparent'). Suggested general causes are listed (language, text-type, etc.) but no specific examples of critical points are given.

Seven telephone interviews were carried out in February 2011 and lasted an average of 10–15 minutes. Subjects were:

- G1, a senior German>English translator for a large UK-based agency
- G2, a German>English translator and reviser of legal and financial texts for a large UK-based agency
- G3 and G4, in-house German>English translators for a solar energy company in the UK
- NL, a freelance Dutch>English translator based in the UK
- PT, a Portuguese>English translator of legal texts for a large UK-based translation agency
- SC, an in-house translator for a large Scandinavian-based translation agency.

Four email interviews were also conducted with in-house translators of a China-based financial institution working between Chinese and English. These 11 subjects therefore cover a range of languages, text-types and professional situations, although there is no claim that they are fully representative of the profession as a whole. While all respondents were keen to take part, it quickly became clear that some were left a little disconcerted by the open-endedness of the questions and required further prompting before they were able to offer their own examples.

Four of the interviewees worked as German>English technical translators or revisers. Some of the problems they raised were common to each of them. Thus they mention the problem of false friends (e.g. *sognenannt*, where the calque *so-called* may sometimes be best avoided in favour of an equivalent such as *known as*) and embedded adjectival structures such as the following:

> *Sie versorgen unsere Kunden mit Informationen, die diese zur Bewertung der zum Verkauf oder Kauf stehenden Einheiten benötigen.*

> [‘You supply our clients with information, which they for the evaluation of the for sale or purchase standing units need’]
>
> You deliver to our clients the facts that they need when negotiating the value of entities they plan to sell or acquire.

In this example, the difficulty is resolved by a syntactic shift in the second part of the clause from a German noun-based structure to an English verb-based structure (*. . . Bewertung . . . Verkauf . . . Kauf . . .* to *. . . when negotiating . . . they plan to sell or acquire*). In more complex instances, the translator may need to split the German sentences in English. However, the sentence seems to be an important unit of translation and even of revision. Senior translator G3 commented that ‘I generally operate on the sentence level. I can’t see any other way.’

The most frequent problems noted by the informants were lexical items that occupy different semantic spaces in the two languages. Above all, where a single word in the SL (source language) corresponds to a range of possible correspondents in the TL (target language). Examples are the general English verb *to handle* or the German technical term *Stoßverbinder* (*joint connector*, *spigot*, *in-line splices*, and so on). The problem is one of finding a contextually and collocationally appropriate TT item or selecting amongst competing potential equivalents. An example of where this becomes a question of the interpretation of the ST meaning is the German *Aufwand*, which can mean *time spent*, *effort expended*, *cost incurred*, or any combination of the three. In more technical texts, the word *Belastung* causes headaches, because it means *loading*, both in the mechanical and in the electrical senses, but can also mean *impact*, *stress*, *strain*, amongst many others. Some of these are quite far from the core meaning. Polysemous words where the correct translation equivalent is contextually motivated were raised by informants as a frequent problem in translation revision. An example is the noun *Leistung*. Examination of dictionary or corpus equivalents shows these to be manifold, posing problems for both humans and machines. For instance, equivalents that appear in TTs cited on the linguee[1] website are:

> *service, performance, power, achievement, benefit, capacity, output, efficiency, effort, accomplishment, showing, payment, rating, merit, attainment, feat, proficiency, provision of services, power output, engine power.*[2]

With some terms, the distinction between competing equivalents can be critical. Thus, the German legal translators noted the common problem of differentiating between *lawyer*, *solicitor* and *barrister*: *lawyer* is a general term, a *solicitor*’s work involves wills, property purchases and so on, while a *barrister* represents clients in the higher courts. The same problem occurs in other languages. The Portuguese legal translator pointed to the solution of using the same equivalent for each accompanied by the English term in parenthesis as a discriminator, for example, *advogado* (*lawyer*).

In this category of problem, there were a few examples directly related to attitude. Translator G4 gave the general example of the German adjective or

adverb *anspruchsvoll*. Of a person or building, this can variously be translated as *sophisticated, complicated, discerning, discriminating*. Such disambiguation necessarily entails subjective evaluation from the translator, as in this example taken from a website for a Hungarian hotel, translated from German into English:

> *Das Hotel hält 13* ***anspruchsvoll*** *eingerichtete Doppelzimmer und 4 klimatisierte Suiten für die Gäste bereit.*[3]
>
> ['The hotel holds 13 'anspruchsvoll' equipped/appointed double rooms and 4 air-conditioned suites for the guests ready']
>
> There are 13 **fastidiously** furnished double rooms and 4 suites available for our guests.[4]

Here, the interesting point is that the translation equivalent, *fastidiously*, is also attitudinally ambiguous – hence, the entry for *fastidious* in the *Collins Cobuild Dictionary* (1995: 608) points to attention to detail or cleanliness but also 'to an extent that many people consider to be too fussy'. Yet the translator has opted for a domain-specific collocation, *fastidiously furnished*, which tends to be marked as positive.[5] Analysis of further German>English translations of *anspruchsvoll* in other contexts gives some remarkably different interpretations. Linguee allows these to be graded by contributors and readers. In order of preference, the equivalents are: *demanding, challenging, sophisticated, ambitious, discriminating, exacting, discerning, fastidious, upmarket, pretentious, taxing, highbrow.*[6] They congeal around certain points on a positive–negative cline of evaluation: thus, *pretentious* is obviously negative, and *discriminating* and *discerning* clearly positive. The others, which are context-dependent, are predominantly positive (*challenging*, *sophisticated*). *Anspruchsvoll* is also a gradeable concept: a common ST feature is an adverbial modification of the adjective in the ST, hence *sehr/recht anspruchsvoll* ('very/really demanding'). This tends to be further exaggerated in the TT equivalents, as in the following two examples:

> *Dass diese Forderungen* ***anspruchsvoll*** *sind und der Einstieg in die Zukunft nicht leicht werden würde, war auch im vergangenen Jahr jedem bewusst.*[7]
>
> ['That these requirements are **demanding** and the leap into the future would not be easy, was also in past years known to all']
>
> We were aware from the outset that these requirements were **extremely demanding**, and that this leap into the future wouldn't be easy.[8]

> *Die Anforderungen an die Städtefreundschaft sind* ***anspruchsvoll****.*[9]
>
> ['The requirements of city twinning are ***demanding***']
>
> The requirements placed on the city friendship are **actually quite demanding**.[10]

Neither of the ST uses is adverbially modified. Yet in translation the force of the evaluation is intensified, as ***extremely*** *demanding* and, in the second sentence, by the double modifier ***actually quite*** *demanding*. Why this should be so is unclear.

One plausible explanation is that it may be part of a general translation move towards explicitation and disambiguation of attitudinally rich items.

Other forms of evaluation that were specifically commented on by the interviewees were discourse markers, which in appraisal theory are counter-expectancy indicators (see Chapter 1, Section 1.3.3 and Chapter 2, Section 2.2.7), and modal verbs (see Chapter 1, Sections 1.2 and Chapter 2, Section 2.2.8). Two examples of discourse markers were provided: *grundsätzlich*, which means 'in principle' but which is used for emphasis (e.g. 'you must do something'), especially in legal documents where the writer seeks to achieve clarity; and *bzw* [*beziehungsweise*]. According to senior agency translator and reviser G1, native speakers of German, when translating the latter to English, tend to choose the incorrect *respectively*. G1's preferred translation is the conjunction *or* (e.g. *Technologielinien bzw. Medizintechnikanwendungen* as *technology or technical applications used in medicine*). Alternatively, in a legal contract, it may mean 'and, if applicable'.

G3 highlighted German modal particles as causing particular problems and as requiring revision in translations made by less experienced translators who maybe overlook their importance. Such particles (*auch*, *doch*, *eben*, *einmal*, *ja*, *schon*, etc.) are stereotypical markers of interpersonal attitude since they indicate the speaker's evaluation of a phenomenon or event, and are a well-known and studied form in German (e.g. House 2008, 2011; see Chapter 1, Section 1.2.1). They are clearly crucial for the transmission of translator attitude.

The link with other forms of modality was also quite striking. G1 mentioned modal verbs in German, notably *dürfen*. Her explanation of the problem concerns ambiguity as follows:

> it means *may* in the sense of 'have permission'. However, the problem in English is that in some cases, if you put *may* it can be unclear whether you in fact mean 'might/could' rather than having permission to do something.

In theoretical terms, the problem is therefore one of the type of modality. *Dürfen* is a realization of modality of obligation (see Halliday and Matthiessen 2004: 147), at the lower end of the 'allowed to/supposed to/required to' cline. This is G1's 'may/have permission' or 'be allowed to'. The following example, taken from a German text on human biobanks illustrates this:

> *Aus Gründen des Datenschutzes sind Proben getrennt von personenbezogenen Daten aufzubewahren und* ***dürfen*** *auch an Dritte nur pseudonymisiert weitergegeben werden.*[11]
>
> ['For reasons of data protection samples are stored separately from personal data and **dürfen** also passed on to third parties only pseudonymised']
>
> Samples are to be stored separately from personal data and **may** only be passed on to third parties if they are pseudonymised for data protection reasons.[12]

Here, the sense of *dürfen* is quite clearly that of permission for the transfer, subject to the specific conditions. Potential problems could arise since in English *may* is

also an expression of modality of probability/possibility (e.g. 'it may be difficult to determine the cause'). As G1 says, in a legal document this difference can be crucial and clarity is paramount. Consider the following extract from the German and English versions of European Commission Regulation 50/2000 on the labelling of foodstuffs:

> *. . . die Richtlinie 89/107/EWG des Rates vom 21. Dezember 1988 zur Angleichung der Rechtsvorschriften der Mitgliedstaaten über Zusatzstoffe, die in Lebensmitteln verwendet werden* ***dürfen*** *. . .*
>
> ['. . . Directive 89/107/EEC of the Council of 21 December 1988 on the approximation of the legislation of the Member States concerning additives, which in foodstuffs be used **dürfen** . . .']
>
> . . . Council Directive 89/107/EEC of 21 December 1988 on the approximation of the laws of the Member States concerning food additives **authorised** for use in foodstuffs intended for human consumption . . .[13]

The drafting of EC legislation is a complex, multilingual and multilegal process in which each language version has equal legal status (see Biel 2007, European Commission and Directorate-General for Translation 2011). Here the English version avoids *may* and clarifies the sense with the term *authorised for use*, clearly showing that this means that prior permission must be granted. G1 notes that she deals with certain configurations of *dürfen* differently. Thus, in negative sentences she usually chooses *must not*. ST combinations with *nur* (the counter-expectancy indicator 'only') also serve to constrict possible interpretations (e.g. *Gedruckte Zeichnungen* ***dürfen nur*** *für einzelne Aufträge verwendet werden*, translated as *Printed drawings* ***may only*** *be used for individual orders*). Such observations show that intensification of ST attitudinal indicators is useful for translators for disambiguating potentially confusing realizations and that translators devise batteries of ready-made solutions to cope with these problems.

3.1.1 Text-type and explicitation

Text-type is also important. In advertising and promotional literature, G3 perceived that German tended to be 'long-winded', whereas in UK English such texts were shorter and more intense. She worked from an evaluation of the impact that needed to be made on the reader. G4 also considered marketing texts to be more challenging than more technical texts, since they require an ability to 'write well' in English and a sensitivity to TL conventions. The latter, he said, was the fruit of experience although some areas of good practice, such as terminology mining and rereading, could be taught. G4 made interesting points about the role of different translators and how this impacts on translation choice. Thus, he posited that, for marketing texts, in-house translators may grant themselves more latitude since they are more familiar with the image the company wishes to project and have more opportunity to check possible translations for acceptability with management.

Even so, when the translator has doubts, the tendency is to 'hedge your bets' and to opt for something that 'can't be wrong'.

In some cases, a value-laden culture-specific term requires either explicitation or standardization to correspond to the receivers' inferencing needs. An instance of explicitation given by G4 relates to the typical character traits of East-Westphalians which are associated with the success of a company. The German adjective *hartnaeckig* can be rendered either as *stubborn* or *tenacious*, both realizations of judgement (specifically tenacity) and both stressing determination. In the example, the option *tenacious* is preferred because of the positive association; *stubborn* would be equivalent to 'unreasonably refusing to change one's way or mind'. On the other hand, standardization is used in the deletion of information considered to be superfluous to the receiver. An example given was the reference to the home town of the company's celebrity sponsor golfer: thus, ST *Bernard Langer (Anhausen)* becomes the standardized TT *the German Bernhard Langer*. This type of evaluative decision is made according to the perceived needs of the receiver and by instinctive judgement as to the cues that are informationally relevant (Gutt 2000).

3.1.2 The Chinese context

Some of the same problems were noted by the informants in China, translators in both directions between Chinese into English for mainly internal business purposes. For example, in a banking environment terminology, consistency and accuracy are much more important than in other domains. A mismatch of semantic space is also a problem, thus one respondent gave the example of 落实 (*luò shí*), a commonly used word in Chinese reports, which may be translated as *implement, carry out, decide, establish, fulfil*, etc. But higher-level considerations were prominent amongst the four respondents. These relate first to cohesion (part of Halliday's Mode and textual metafunction, see Chapter 1, Section 1.2) and discourse organization, which is considered to be much more explicit in English. An example provided was the following:

> [1] 为建立健全本行整体内部控制体系，[2] 保证内部控制措施的有效运行，[3] 提高内部控制水平，[4] 加强合规意识，[5] 明确内部控制责任，[6] 防控案件风险， [7] 根据YYY有关要求，[8] 本行2010 年度继续实行案件防控工作目标责任制。
>
> [[1] To perfect the overall internal control system of XXX, [2] ensure the effectiveness of the internal control measures, [3] improve its internal control level, [4] build up the compliance awareness of staff, [5] clarify internal control responsibilities and [6] prevent/control case risks, [7] pursuant to relevant requirements of YYY, [8] this bank in 2010 will continue to carry out the case prevention accountability system.]

In the respondent's explanation, on the surface the six clauses may seem equal. But on closer analysis, 1 and 2 can be seen to be more general, while 3, 4, 5 and

6 are more specific. The ST is also structured so that the 'new' information about the bank's future actions is located in the prominent final position. The informant's suggested wording for the translation involves a major shift in the hierarchy of the clauses and in the presentation of information:

> [1] To perfect the overall internal control system of XXX and [2] ensure the effectiveness of the internal control measures, [8] this Bank will continue to carry out the case prevention accountability system in 2010, [7] pursuant to relevant requirements of YYY, so as [3] to improve its internal control level, [4] build up the compliance awareness of staff, [5] clarify internal control responsibilities and [6] prevent/control case risks.

The main clause 8 (*this Bank will continue to . . .*) is promoted in the organizational hierarchy, which arranges the message more conventionally in English. However, it means that there is a shift in the information structure with elements 3–6 now occurring in final position. Here, the translator configures the information to match what he/she perceives to be cultural and processing differences between the source and target audience. Thus, one of the respondents explicitly stated that this type of example represented 'different ways of thinking and of expressing ideas (linear analysis for English-speaking people and circular synthesis for Chinese) . . . Quite frequently, you have to figure out the logic between sentences first before putting them into the target language.' This perception of differences in cognitive processing was reinforced by the higher-level cultural differences that the same respondents say affected their translation. This particularly manifested itself in the perception that Westerners were more direct, and blunter. It contrasted to what one respondent indicated was a 'Chinese mindset' of 'be polite, non-aggressive, and avoid confrontation in the translation process'. The effect on the translation process is a tendency towards understatement and implicitation. For instance, if an apparently complaining email arrives, care is taken in the translation not to offend the receiver or to create problems between sender and receiver.

The interviews with the various informants were useful in extracting some examples of what the technical translators consciously considered to be problematic points. As we have seen, these were often technical and, with the exception of the Chinese examples, mainly located at the lexical and technical level. However, it was also clear that direct interviews were sometimes not able to elicit detailed information about the working processes of the translator. This was either because of the very general nature of the questions, the lack of familiarity of the respondents with this type of empirical research or, most crucially, because many critical points become most apparent at the moment they are encountered in a text. In order to circumvent these problems, a more detailed source of examples and a more indirect form of observation was employed – the study of online forums KudoZ™ (Section 3.2) and SENSE (Section 3.3).

3.2 KudoZ™

Proz.com, created in Syracuse, New York, by Henry Dotterer in 1999, is perhaps the best-known translation industry website. By 2010 it had at least 389,000 users. A total of some 224,000 jobs and 2.3 million translation queries had been posted on the site (Goddard 2010: 20). Many of the queries relate to terminology issues. They are posted on the part of the site known as KudoZ™[14] and receive replies from members. Respondents grade their own replies according to their confidence in their correctness (4 being the most confident), while other members may indicate peer agreement with the suggestions. The querier then selects the preferred response and awards 'KudoZ points' to the answers that are deemed worthy.[15]

In its own online description, 'the KudoZ network provides a framework for translators and others to assist each other with translations or explanations of terms and short phrases'. For the researcher it gives a certain insight into the lexical difficulties encountered in texts. Although Dotterer himself states that 'KudoZ is a terminology resource of last resort, and the vast majority of professionals who come upon it immediately understand it as such' (Goddard ibid.: 21), it is clear from investigating it that there is also a considerable number of queries posted which occur as the translator is in the process of drafting the TT. The level of the participants also varies, since membership is open to professional and non-professional translators. This is openly indicated in members' self-classification and in the flagging of queries. Thus, a query about the meaning of the phrase *dissolve and dilute* (in a pharmaceutical text) is marked 'UN-PRO' (non-professional).

For the purposes of analysis, a random sample was chosen, comprising those queries posted on 9 May 2011. The great majority of the hundreds of difficulties concerned technical terminology, for instance the translation of *pitch regulated upwind turbine with active yaw* into Romanian, or of *retea electrica de distributie* (electrical distribution network) from Romanian into English. Despite the terminological focus, variation was still evident in the translation equivalents. The proposed solution for the first example was a lengthy explicitation, *turbine montata in amonte, cu system de orientare a palelor si system activ de orientare a nacelei* ('turbine mounted upwind, whose pitch-drive system is an active yaw-drive system'). For the second example, alternative suggestions were *electricity (or power) distribution network* and *power grid*.

For technical texts, concrete technical terminology is central but is usually resolved by subject- or domain-specific knowledge, supplied by a more expert member of the online community. It is other problems that may be more difficult to resolve, and some of the most interesting of these concern the interpersonal nature of evaluation. These seem quite closely related to text type/genre, since they occur in promotional texts of different kinds. Thus, there are cases from texts on gastronomy and high-class restaurants:

1. the Russian авторские рестораны (*avtorskie restorany*, 'celebrity chef restaurants'). The suggested translation was *signature restaurant*. The respondent gave links to two Moscow restaurant websites that use this term and also to

bilingual restaurant websites where the Russian авторская кухня (*avtorskaya kuhnya*, 'celebrity chef cuisine') is translated as *signature cuisine*. Both these English collocations are supported by online searches, which are a common though crude way often used by translators to gauge relative frequency (see Section 3.3 below): so, *signature restaurant* has 309,000 hits on Google™, while *signature cuisine* has 99,700. The interesting point is the positive appreciation exuded by the modifier *signature*, which has spread from the earlier novel collocation *signature dish* (now more common, with 1,590,000 hits). The effect of the earlier collocation seems to colour the translator's thinking when seeking an equivalent for the new term.

2. *dull mouthful.* This query is taken from an English-language review of a Catalan restaurant:

> *If ever there was a classic Catalan eating institution, it's XX. Yes, you have to queue, and service can be brusque. And some will moan that it's become TOO well known, attracting hordes of excitable gastro-tourists. But in the four or five times I've visited, I've barely had a* ***dull mouthful****.*

The querier, translating this into Italian, initially appears to misunderstand the highlighted expression and interprets it as *ho mangiato appena un boccone* ('I've barely eaten a mouthful'). Seven possible translations are suggested by respondents:

> *l'esperienza (gustativa) non è stata mai banale* ('the [taste] experience has never been banal'), described by the poster as 'more appropriate for the jargon of food criticism'. The respondent grades his confidence as 3 out of a maximum of 4, and the response also receives 9 peer agreements.
>
> *è sempre stata una delicia del palato* ('it's always been a delight for the palate'). Graded 4, with 5 peer agreements. This was the selected option.
>
> *le mie papille gustative non son rimaste mai deluse* ('my taste buds have never been disappointed'). Graded 3, with 5 peer agreements.
>
> *non ne sono mai uscito meno che esaltato* ('I have never come out less than elated'). Graded 3, with 0 peer agreements.
>
> *null di insípido/scipito* ('nothing insipid/flavourless'). Graded 4, with 0 peer agreements.
>
> *non ho mai mandato giù un boccone insípido* ('I have never had an insipid mouthful'). Graded 4, with 0 peer agreements.

The final respondent makes two crucial comments. First, he emphasizes a preference for a close translation that retains the 'freshness' of the original, at the same time casting doubt on the extent to which an explicatory paraphrase might be acceptable:

> I always prefer to remain as close as possible to the original terms: if the terms can be rendered 'one-to-one', maintaining the freshness of a spontaneous

> expression, I never venture into paraphrases that end up 'intellectualizing' content that is much more 'ruspante' ['free-range']. (my translation)

His second comment, added at a later date, shows the focus of his translation:

> Attention: for the translation I concentrated on *dull mouthful* as requested. When translating the whole sentence, note the fact that it uses *barely*. (my translation)

This is very important, as it shows that the initial tendency of this translator is on the informational content – Halliday's ideational metafunction (see Chapter 1, Section 1.1). The word *barely*, a key counter-expectancy indicator of attitude (see Chapter 1, Section 1.3.1.4) and intensification, is overlooked to begin with, though picked up by the respondent at the revision stage. This omission of adverbials of graduation tallies with the findings in the study of the Obama interpreting text in Chapter 2.

There are also a number of queries that have to do with innovative language of what might be categorized as hybrid texts (Reiss [1971] 2000) – in particular, texts on technical subjects that have a combined goal of informing but also of persuading. One is a press release from a mining company, announcing its expansion programme:

> *The increase in labor is part of an overall expansion plan and* ***blue sky exploration potential****, which will increase the company's gold production at its flagship 'XX' mine.*

The query concerns the expression *blue-sky exploration potential*, which has 5680 hits on Google™. The number of noun collocates of *blue-sky* is wide but they fall generally within a semantic field of positive appreciation, specifically an intellectualized forecasting of the future: the most common (and perhaps the 'original' metaphorical use) is *blue-sky thinking*. Also frequent is *blue-sky potential*, and others are *blue-sky approach*, *assumption, planning* . . . . The asker accepts a suggested translation into German as *optimistisches Förderpotential* ('optimistic promotion potential'), which seems to be a completely new collocation in German. Other translations suggested are explicitations: *positive Erwartungen in Bezug auf das Erschließungspotenzial* ('positive expectations in relation to exploration potential') and a generalization (*sehr*) *hohe Höffigkeit* ('[very] high hopes'). The sender of the latter acknowledges that this sense really needs to be rendered in subject-specific terminology.

This kind of newly coined term of appreciation makes severe demands on the translator, first to understand precisely what the evaluation is (because it relies on evokedness and crosses over between the interpersonal and ideational) and, second, to find a creative and forceful means of reproducing it in the TL. Another example of this type comes from a software manual to be translated from English to Portuguese:

> *All these features are planted firmly on the* ***bleeding edge*** *of web design, and none of them works in versions of Internet Explorer before IE 9.*

The metaphorical expression *bleeding edge* is a form of appreciation, of positive valuation (Martin and White 2005: 56). One respondent notes the meaning of the more common generic term *bleeding edge technology* as 'technology that is so new that the user is required to risk unreliability, and possibly greater expense, in order to use it'.[16] His suggestion, *nova tecnología (não aperfeiçoada)* – 'new technology (not perfected)' – is a generic term plus explicitation. The preferred suggestion (with 6 peer agreements) is *vanguarda absoluta* ('absolute vanguard'). The Portuguese expression has some 573 Google™ hits, 418 of them in the proximity of *tecnologia* ('technology'), and even appears in an online dictionary as the equivalent of *bleeding edge technology*.[17] So, although the Portuguese selection is not a new term, some attempt is made to find a generalizing term that is suited to the text-type.

More evidence for the difficulties posed by appreciation (specifically of valuation or composition) is to be found in the same document, where the same translator queries *new-fangled* in the following example:

> *That means you can write HTML5 documents right now (as you will in this book), without using any of the* ***new-fangled*** *features that browsers don't yet support, and everything will work out just fine.*

New-fangled is quite informal and negative. Five potential translation candidates are suggested: *recém-criados* ('newly created'), *inovadoras* ('innovative'), *modernas* ('modern'), *novissimos* ('very new'), *novas firulas* ('new frills'). Here the dispute is between interpretations of the ST epithet, and definitions of *new-fangled* are used to reinforce the argument. Hence, the suggestion *novissimos* is supported by the neutral definition 'of the newest style or kind, "had many newfangled gadgets in the kitchen" '. On the other hand, the most daring suggestion, *novas firulas*, reproduces a definition supplied by a contributor to the online *Urban Dictionary*: 'An object, device, any product of mankind, which is deemed futuristic, unnecessary, and occasionally gay.'[18] While idiosyncratic, the definition does home in on the key negative association of *new-fangled* in its range of collocates related to new technology (*contraption*, *doodah, gadget*, *technology* . . .).[19] The choice finally made by the translator, *de última geração* ('latest generation'), actually fails to capture this since it prefers the neutral, and arguably positive, interpretation.

This type of item seems to cause problems irrespective of language pair and direction. Thus, another example is from the online details of a Spanish hotel:

> *El hotel Balneario XXXX cuenta con 2 piscinas al aire libre rodeadas de tumbonas, y un lujoso spa que recoge la tradición del histórico balneario fundado en 1898 y la* ***proyecta hacia la vanguardia*** *en un Spa de referencia mundial.*
>
> ['The XXXX Resort hotel counts on 2 open-air pools surrounded by sun loungers, and a luxurious spa which takes the tradition of the historic resort founded in 1898 and **projects it towards the vanguard** in a world reference Spa.']

Three suggestions are made for the highlighted phrase:

- *brings to the fore/forefront*
- *brings completely into the twenty-first century*
- *makes them one of the most innovative (and technologically advanced) spas in the world.*[20]

All the suggestions move away from the lexical structure of the original in rendering the key elements that need to be communicated: 'project towards' + 'vanguard'. Here, 'vanguard' represents highly positive direct appreciation along the lines of the *skyscraper gleaming with the wealth of modern life* in the London text in Chapter 1. The first suggested equivalent paraphrases 'vanguard' as *fore/forefront* and provides a less forceful verbal element (the core verb *brings to* rather than the non-core Spanish 'projects towards'). The other two suggestions show a difference of interpretation of *vanguard*, either as 'very modern' (*completely into the twenty-first century*) or as *innovative*.[21] That there is some overlap between the two is apparent from the respondent's addition of the bracketed '*(and technologically advanced)*' to complement *innovative*. For this third suggestion, the peer comments are informative. Three point out that the bracketed explicitation is redundant, especially if the text contains a later description of the new technologies. Another comment proposes the addition of *whilst being one of the most innovative*. This counter-expectancy indicator conveys a contrast with the founding of the hotel back in 1898, but at the same time binds the strengths of tradition and innovation. Such comments indicate discrepancies amongst translators over the amount of explicitation that is required or acceptable. They either remove an interpretation that is overspecific (*projects towards the vanguard* may not actually equal *technologically advanced*, or the information may be explained elsewhere in the text and therefore redundant here) or they recommend an explicitation at the discourse-rhetorical level (setting up the 'historic-yet-innovative' contrast). Such obvious differences of approach show, at a simple level, that explicitation cannot be considered a general universal of translation.

The preferred translation in the Forum was the third (. . . *innovative* . . .). However, it is the second that appears in the published translation:

> The XXX Balneario has two outdoor swimming pools surrounded by sun loungers and a luxurious spa that reflects the tradition of the historic seaside resort founded in 1898 and **brings it completely into the 21st century** as a global leading Spa.[22]

This later alteration suggests that the translation of this expression continued to exercise the translator (or editor/commissioner). For this genre of promotional text, it is somewhat surprising that the published solution should have been an instance of standardization. It is a case of disambiguation that explicates, but in engagement terms constrains, the level of reader interpretation.

Matters of attitude are closely linked to culture and also to text Field (in the Hallidayan sense). Thus evaluation spans the ideational as well as the interpersonal.

Translators are sensitive to this. So, in a text about athletes and the motivational power of superstitions during the game, a translator into Arabic highlights the problem of translating the culture-sensitive term *superstitious*, an example of affect (–security).[23] The asker initially suggested معتقداتهم الخرافية (*mu'taqudatihim al-xurafiya*) with the sense of 'superstitious beliefs', but admitted dissatisfaction because of its negative connotations. The accepted solution was a generalizing term, يتفاءل (*yatafael*), 'to feel optimistic'. Another Field-specific example occurs in a legal judgement on a commercial dispute, where the Danish term *ubillig* is used. The querier offers the range of equivalents featuring in *Gyldendals Røde Ordbøger* (Danish–English dictionary): *unfair*, *unjust*, *inequitable*, *unreasonable* and *unconscionable*. He is fully aware of the domain-specific nature of the query: 'Now, in American law some of these have very different meanings from each other. I'd like to have an expert recommendation for the right one here.'[24]

Here, we are dealing with an example of Martin and White's judgement category (–social sanction, since it refers to ethics), but more importantly of Field-specific legal terminology; the overlap between interpersonal (ethical) and ideational is clear. It requires very sensitive treatment for the reasons noted by the querier – all the proposed equivalents realize negative judgement but not all are acceptable ideationally in the context of target culture law. In the end, the adjective *unfair* is chosen because one respondent pointed to its use in an unofficial translation by a Danish law professor. Just as case law is based to a greater or lesser degree on precedent, so translation equivalents too depend on intertextual translation selections, and not always in a formal computerized translation memory system. *Unfair* also happens to be the least forceful and most core of the proposed equivalents, which is perhaps safer than intensification through a non-core selection (e.g. *unconscionable*).

3.3 SENSE

The sheer number of queries and variety of languages on KudoZ™ are a rich source for the translation analyst, but introduce multiple variables. For this reason, a more focused forum, SENSE, limited to one language pair (Dutch<>English) was chosen for the final part of the research for this chapter. SENSE was founded in the Netherlands in 1990 as a society of English native-speaking editors.[25] At the time of writing, it boasts nearly 400 subscribers,[26] including some Dutch native speakers, many of whom also work as translators and copywriters. Some of its members hold informal workshops and its online members' forum also serves as a daily means of seeking help for queries related to translation and editing. For the analyst, the forum offers an unusual opportunity to see the formulation, discussion and resolution of real-life translation queries by highly qualified and experienced professionals. For the purposes of the current research, analysis was made of the archive of messages posted online between 1 July 2010 and 30 September 2010. These messages comprised the initial query followed by feedback on responses that was collated a few days later by the poster.

In the forum, a coding system is used by senders in the subject lines of the queries, as follows: T: terminology, V: vacancy/assignment, P: Professional practice issues, C: computer-related, M: miscellaneous, U: urgent. In practice, most queries are classified as terminology related. And, of these, the vast majority concern technical terms. Like KudoZ™, predominantly the query solicits a TL equivalent of an ST term, such as: What is the Dutch equivalent for the English *fudge factor*? Is *pencil stub* or *pencil stump* to be preferred for the Dutch *potloodstompje*? However, some queries ask for an explanation of what a concept is: e.g. What is the difference between *beautician*, *beauty therapist* and *beauty specialist*? What does the legal term *immovable property* actually denote? A smaller number of queries concerns TL grammar: Should the verb be singular or plural after a collective noun such as *company*? Should one say *sold* ***in*** or ***on*** *a market*? Is it *leverage* ***in*** or ***into***? Spelling conventions are also debated (*–ise* or *–ize*?, *decision making* or *decision-making*?, *immovable* or *immoveable*?).

In some cases, these questions may have a single, objectively correct response: in a list of ingredients for an energy-boosting supplement, Dutch *malaatzuur* should be translated as the English *L-malic acid*, for instance (response to query of 8 July 2010). However, as we saw in Section 3.2 above, even the translation of terminology may be subject to variation. A prototypical example is *warmteterugwininstallatie*, for which the proposed TL equivalent was *heat recovery installation/system/plant* (query 26 August 2010, responses 27 August 2010). Here the variation is in the generic noun component of the term. Sometimes, the favoured response values clarity and generalization above commitment to more precise terminology. Hence, a query on a health care document (30 July 2010) preferred *community-care support centre* for *Zorgsteunpunt* ('care point') and *housing for the elderly* for *Seniorenwoningen* ('elderly housing'), since these were terms that would be understood by the target readership.

Indeed, perceptions of readership ('audience design') are often the reason given for a selection. A notable example is the translation of *schenkkring*, a small-scale and partly informal fund to which individuals make regular contributions and which pays out in the event that one of the participants is unfit for work (query 1 July, responses 2 July 2010). In the absence of a corresponding concept in English, the querier himself proposed three possibilities – *gift circle*, *contribution circle*, *support circle*. Thirteen other suggestions were submitted:

> *support scheme, self-insurance scheme for disability allowance, self-insurance scheme for work incapacity, private disability scheme, funding pool, contributions fund pool, contingency disability fund, mutual support fund, circle of contributors, financial support circle, solidarity circle, donor circle, donor group.*

As can be seen from the list, these range from huge generalizations, such as *support scheme* and *donor group*, to greater explicitation, such as *self-insurance scheme for disability allowance*. But the most interesting point was the question posed by the querier in the follow-up: 'Should I pitch my translation at "alternative/green/left" self-employed people who don't like what insurance companies do with their

money, or at more conventional self-employed people who simply can't afford conventional [incapacity insurance]?' Some of the suggestions were felt to be more appropriate to a specific audience. Thus, *support scheme*, *mutual support fund*, *financial support circle*, *solidarity circle*, etc. for the 'alternative' group, would value the idea of supporting fellow citizens; these suggestions take their wording from the area of ethical behaviour, relating to appraisal's realm of judgement (social sanction, +propriety). The more formal terms (e.g. *private disability scheme*, *self-insurance scheme for work incapacity*) would fit the colder, more conventional, more ideational frame. The choice, therefore, is not between a correct or incorrect term, one that describes a foreign concept more or less precisely, nor even between one that is more or less common. Online searches will show that some of the suggestions have no hits at all and even some that seem intuitively 'mainstream' are in fact very infrequent (only three hits for *private disability scheme*, for instance). The options contain indirect, associated evaluation, and that is dependent on target audience rather than on context.[27] The choice in fact revolves around the translator's ethical positioning of the organization in relation to that audience. This is a subjective decision, affected by the translator's evaluation of the reading position of the target audience, an issue which needed to be raised with the commissioner. Thus it is a clear case of tactical reading by the translator, since he or she is second-guessing the audience's stance and aligning the translation to that, thereby forcefully constraining the text's resources of engagement.

Technical queries are therefore far from devoid of attitudinal value. Another query from 19 August 2010 asked for help with the translation in a museum text of the term *oude Kunst* ('old art'), which had been rendered as *Old Masters* and *old art*. The desire to avoid any possible negative connotation of *old* (compare Chapter 1, Section 1.3.1.1, and Chapter 2, 2.2.2 and 2.2.3) leads to the initial suggestion of *antique art* and the solution of the more directly positive *fine art*. In another query (6 September, responses 10 September 2010), related to ethical considerations of nursing care, the reviser was concerned about two terms that had been translated literally: *Waardeverwerkelijkend handelen,* translated as *value-actualizing treatment* and revised to *value-generating action*, and *Uitdrukkingshandeling*, translated as *expression measure* and revised to *expressive care*. The perceived problem was that these were extremely rare wordings in English – it was pointed out that the first example (*value-generating action*) only produced one hit in a Google™ search. The reviser, in conjunction with the translator, opts for what she describes as a 'simple but sure' translation.

The number of Google™ hits in a particular language or variety was quite often used as an explicit criterion for judging between competing equivalents. A query of 26 August 2010 asked whether *base flood elevation* is a good translation for *uitgiftepeil*. This is the level above which buildings are supposed to be constructed in order to protect them from flooding. The summary of responses (27 August 2010) concludes, 'I finally went with *base flood level* (more UK hits on Google™) with the options of *base flood elevation* (which I feel has a more American bias) and *base flood depths* (which I found later on), with an explanation.' However, above

a certain, unspecified threshold the number of hits is not always the overriding criterion. The hits for *pencil stub* and *pencil stump* (as a possible translation for *potloodstompje*, 1 August 2010) were 203,000 and 340,000 respectively. Despite this, the respondents came down 50 to 3 in favour of *pencil stub*, which was also favoured by the querier.

If terminology is the main bugbear of the technical translator, a decontextualized list is considered to be even more problematic. One poster (8 August 2010) points out the problems:

> There is a saying that the hardest thing to translate is a list of words or terms, and I can confirm this. Having just spent several days on a list of products from a supplier of office supplies etc, I am now stuck with the following terms:
>
> - *rekeningstaten*, this has something to do with invoices and could possibly be something like numbered invoice books.
> - *draaizuilen voor ringmappen*. Something to do with ringbinders, but what?

The question is first to identify what the ST object is and then to find a TL text that contains the equivalent. One suggested means of doing this (respondent of 8 August 2010) is to search online for an image of the object (using the Dutch term) and then to search for similar images in the hope that one of these would contain a description of the item in English. However, one drawback with this technique, pointed out by the respondent, is that it does not work for verbs and abstract nouns. This critical point, therefore, depends on word class – it is easiest to find equivalents for concrete nouns. This is a curious finding that should not be dismissed as simplistic. Even the formulation of responses sometimes hints at something similar. A query (26 July, responses 27 July 2010) asks for the English equivalent of the Dutch *bezetting*, 'in the context of a particular combination of musical instruments which may be required to perform a certain piece of music'. Nine of the 11 suggestions are nouns (*orchestration*, *instrumentation*, *line-up* and the terminologically most exact *forces*). The other two suggestions are adjectives: *scored for . . .* and *well-balanced/properly balanced orchestra*. The intriguing question is why the latter should be qualified by an adverb of graduation (***well/properly*** *balanced*) and why the more concise translation *balanced orchestra* was deemed insufficient. The force of this instance of appreciation (+composition) is intensified in the proposed TL equivalent. Given that this is a sole example, it is not possible to go beyond presenting the hypothesis that epithets, because of their prototypically evaluative nature, occupy a prominent place in the translator's subjective reasoning. More neutral epithets (such as *balanced*) may be more susceptible to graduation in translation in order to fit into the overall evaluative prosody of the text.

Sometimes the more subjective queries seek a more dynamically equivalent translation. One (24 August 2010) relates to part of a promotional text that had been provisionally translated into English by a Dutch native speaker. The native English reviser wanted to make the text 'more punchy'.

ST

De wereld draait door en dat is maar goed ook. Sterker nog, de wereld lijkt wel steeds sneller te gaan draaien. Wij merken dat aan de eisen die vanuit zowel de nationale als de internationale arbeidsmarkt aan onze XXX afgestudeerden worden gesteld.

['The world keeps turning and that is well also. More strongly still, the world seems to spin ever more rapidly. We see that in the demands which are placed on our graduates from XXX by both the national and international labour market.']

Draft TT (by Dutch writer):

The world turns and sometimes it seems to spin faster than ever. This phenomenon can be seen in the demands that national and international labour markets pose upon XXX graduates.

The reviser's reply of 29 August 2010 summarizes the responses received and gives keen insight into the process of identifying and resolving the critical points. The description of the revision process highlights that some points, such as incorrect or unusual collocations (*demands that markets . . . pose upon*) are very evident and easily identified and resolved based on the revisers' experience of the TL (*demands that markets . . . place upon*). Obvious syntactic shifts, such as the active to passive shift in transitivity in the last sentence ('We see that . . .' > *This phenomenon can be seen . . .*), part of the ideational function of language, are also identified. However, the critical point for the respondents revolves around the allusion to a TV show and the pun in *de wereld draait door* ('the world goes round' and 'the world goes mad'). Several solutions are suggested to improve on the draft TT procedure of circumvention of the allusion:

> As for the problem of transmuting the flavour of 'de wereld draait door', B. suggested that the translator sensibly choose to circumvent the allusion to the popular TV show/pun – 'doordraaien' also meaning 'to go mad' – by merging the first two sentences. Most of you agreed and offered less than literal translations. I liked C.'s 'Life goes on. And sometimes apace' as well as A.'s variation: 'Life goes on, and that is a good thing too, in fact it seems to be racing away with us.' But being an incorrigible punster, I couldn't resist D.'s attempt to catch the original flavour: 'The world keeps turning and that's just as well.' Even if the allusion is only subliminal, you never know, some[one] might get it. I also liked his version because of its rhythm; not to be sniffed at in the opening line of a brochure directed at students.
>
> This is what I'm offering the client: 'The world keeps turning and that's just as well. Nowadays, however, the world seems to be racing away with us. We see this in the demands that national and international labour markets are placing on the graduates of our University.'

It seems that in such an instance there is considerable motivation to translate creatively in order to 'catch/transmute the flavour' of the pun and its rhythm and to

admit the possibility that this will trigger a response in the more perceptive readers. The type of attitude here is invoked-associative. In terms of engagement, the choice is heteroglossic, inclusive of other voices and avoiding contraction (see Figure 1.4). When the same querier switches to a technical query, she considers this to be 'on a more serious note'. Perceptions are clearly that technical terminology is a more substantial matter than the overall stylistic rewriting of a section, which perhaps explains the joy with which respondents dealt with the pun query. By contrast, in the technical example that followed, uncertainty about the meaning led to the adoption of the safest and most generic solution: 'No one (least of all me) seemed to know how to tackle "handelingsindicatoren" so I plumped for the safe option of "indicators", clarifying this with "competence indicators" where appropriate.'

As well as puns, metaphors are instances of indirect and provoked evaluation, and a form of intensification (see Chapter 1, Section 1.3.1.4). They generate a wealth of suggestions for translation equivalents. Another querier seeks an idiomatic translation of the standard metaphor *een lege huls* in the sentence *Daarmee lijkt het maken van bezwaar* ***een lege huls*** *geworden* ['It seems that this has made **an empty shell** of objecting'], with the meaning 'The possibility to object is offered, but is in fact of no use.' Such a generalizing explicitation is rejected by the querier, since 'it seems a bit too literal'. Fourteen suggestions were discussed in the follow-up. These range from: explicitation (e.g. *a purely formal procedure*, *seems to make the possibility of raising any objection futile right from the start*) to fixed expressions or strong collocations (*a moot point*, *a pointless exercise*, *a fait accompli*) and different idioms or metaphors (*an empty gesture* [x3], *empty vessel* [x2], *empty possibility*, *a dead letter, a paper tiger*). These differ according to the degree of metaphoricity and at the same time the intensity and directness of the evaluation – the more metaphorical, the more indirect. The querier acknowledged the strength of the relatively popular *empty gesture* solution but opted for the metaphorical *paper tiger* for its thematic coherence for a text about paperwork. This example suggests that metaphor is an attitudinal feature that is prominent in the perception of translators and the desire to retain some metaphorical link is strong.

3.4 Conclusion

The findings from the different investigations informing this chapter are illuminating. For the informants, some of the conscious critical points were polysemous words (e.g. *Belastung*), a discordance of semantic space (e.g. *Leistung*, which covers much more ground than any English equivalent) and some culture-specific terms (*lawyer/solicitor*). These were generally, but not always, technical terms. Thus, one of the informants noted problems with what we would call evaluation and specifically mentioned the attitude transmitted by German modal particles and modal auxiliaries (*dürfen*). Text-type is also a consideration, legal texts being highlighted as a type where careful consideration is needed and where sometimes ambiguities in the ST (e.g. English *may*) cannot be retained in the TT. So, different translations were proposed for *dürfen* depending on the syntactic construction. Extralinguistic

factors affecting choice are the audience, as would be expected, but also the position of the translator – in-house translators were perhaps able to be more creative and use adaptation more if they were able to negotiate directly with the ST producer. In translation between distant languages and cultures in the Chinese<>English pair, more adaptation was used to reduce the directness of overly aggressive rhetorical conventions that may otherwise upset the receiver.

In the online forums observed, queries of technical terminology predominated, the solutions requiring the assistance of subject experts with informational knowledge. Here there is some overlap between the ideational and interpersonal functions of language. While technical terminology is ideational and part of Field, it also contributes to the construction of solidarity between users and is therefore part of Tenor (see Chapter 1, Section 1.3.1). Some examples show this in the use of evoked attitude. When they are also neologisms, their creativity and concise encapsulation of evokedness represent a real critical point. The epithets *blue-sky* and *bleeding-edge* are outstanding examples of this phenomenon and generally they become more standardized and less intense in translation. The critical point depends to a degree on part of speech, too. One tentative hypothesis to be tested from the findings is that epithets, being the prototypical realization of evaluation, are more prone to graduation and manipulation by the translator's subjectivity. Concrete nouns seem to be more stable. This would tie in with the perception from some translators that technical queries are somewhat more 'serious' than what are more subjective interpersonal features.

4

THE LITERARY TRANSLATOR AND REVISER

4.0 Introduction

In this chapter, the methodology for the investigation of critical points centres around the possibilities offered by the study of archive material related to literary translation. Specifically, these comprise manuscripts of the drafting process and correspondence between two or more of author, translator, editor and reviser. The key feature under investigation is revisions made at different stages and the explicitly stated reasons for these.

Three case studies are described:

- (4.1) the revisions of the Penguin translation of a key text by the first-century Roman historian Tacitus. The interaction of the higher-level context and ideology with translation poetics (cf. Lefevere 1992) allows study of another level of evaluation. The paratexts and extratextual factors play an especially important role in determining translation strategy.
- (4.2) the translations and revisions of novels and essays of the Peruvian Nobel-prizewinner Mario Vargas Llosa, where detailed correspondence exists between the different participants, each of whom may present a different interpretation.
- (4.3) the translation and self-revision by translator David Bellos of the fiercely intertextual novel *Life: A User's Manual* by Georges Perec. Bellos left multiple drafts as well as preliminary notes and readers' comments and corrections.

All three studies are of high-profile authors and texts and all are supported by an unusually rich wealth of archival documents. To date such documents have been underutilized in translation studies. Their analysis actually offers a detailed retrospective insight into the decision-making processes, an observation of the different participants in action without the constraining effect of the researcher's presence.[1]

4.1 Revisions of a classical text – *Agricola* and *Germania*

The Penguin Classics series was launched at the end of World War II with the aim of reaching a wider audience with affordable books in 'readable' (rather than 'scholarly') translations. The first title was the bestselling translation of Homer's *Odyssey* (1946) by E.V. Rieu (1887–1972), who was the influential editor of the series. It was Rieu who commissioned and edited books for the series until his retirement in 1964, when he was succeeded by another outstanding editor, his colleague Betty Radice (1912–1985). One of the books in the series, containing *The Agricola* and *the Germania*, brought together two minor works by the Roman historian Tacitus (c. 56–c. 117 CE) written in 97–98 CE (Rives, in Tacitus 2009: xiv). Penguin published this in H.B. Mattingly's translation (*Tacitus on Britain and Germany*, 1948), revised controversially by S.A. Handford (*The Agricola and the Germania*, 1970) and more recently again by J.B. Rives (2009). The existence of two revisions at different times enables statements to be made as to possible contextual factors that may have influenced the decisions of the different revisers.

The circumstance of legal challenge over the Handford revision was fortuitous because it caused the draft provided by Handford to be sent to Penguin's solicitors. They only returned it later once the matter had been resolved and it was then retained in the editorial files and passed to the archive. This valuable and unusual manuscript therefore allows detailed insight into the process of alterations undertaken by Handford to the Mattingly text. The manuscript[2] contains the printed pages of the original Mattingly text pasted into the centre of the sheets[3] with emendations indicated with proofing marks in both margins.

The initial Penguin Classics translation of the books was commissioned by Rieu at the very beginning of the planning for the series. The translator, Harold Mattingly (1884–1964), was a renowned numismatist of ancient Rome who worked at the Department of Coins and Medals at the British Museum. In a letter to another major expert contributor, Humphrey Kitto (1897–1982), Professor of Greek at the University of Bristol, Rieu describes how the translation strategy was agreed:

> On the matter of translation . . . Mattingly and I thrashed it out at my club [The Athenaeum, Pall Mall, London] the other day over a protracted lunch and he went away keen as mustard and in a few days sent me some samples of Tacitus which are not only done in sound modern English but capture much of the sombre grandeur of the original.[4]

Mattingly's translation was published in 1948, selling 27,000 copies by the end of the year[5] and remaining popular, since it was often a set text for school examinations. After Mattingly's death in January 1964, the decision was taken to commission Stanley Handford (1898–1978) of King's College London, to revise the translation. The failure to negotiate at an early stage with Mattingly's estate led to huge problems, since his sons Stephen and Harold (a classical scholar himself) initially refused to allow Handford joint authorship and insisted that the 1948 translation remain in

print, stating that they were seeking to protect their father's reputation.[6] This was eventually resolved by the splitting of an increased royalty and by a signed legal agreement which stipulated both the wording of the title page (where Mattingly was named as 'the translator' and Handford as 'the reviser')[7] and the text of a short preface in which Handford and Penguin 'acknowledge their indebtedness, and that of all classical scholars, to Harold Mattingly'.[8] This preface was included when the revised translation first appeared in 1970 and continues to appear in those copies of the work that are still on sale. Only in 2009 was a new revision published, undertaken by James Rives, Kenan Eminent Professor of Classics at the University of North Carolina at Chapel Hill.[9]

Another important consideration in the translation of ancient texts is the instability of the ST itself. Textual variants have occurred as a result of the copying of manuscripts by hand over centuries. The loss of the earliest documents has meant that the accuracy of the source is often a matter of historical and scholarly interpretation, with new scholarship and findings displacing what previously were considered to be the most reliable STs. Thus, although each translator used the Oxford Classical *Cornelii Taciti Opera Minora* as a source, the editions differ: Mattingly based his work on the text established by Henry Furneaux in 1898 and revised by J.G.C. Anderson in 1938; Handford used R.M. Ogilvie's 1967 text for *Agricola*; Rives, for his Oxford and Penguin translations, used the 1975 edition for both Tacitus texts.[10] Even then, Rives notes that '[i]n some places I have deviated from the latter [the 1975 texts], often simply in order to provide a coherent translation' (Rives, in Tacitus 2009: xlviii). These deviations are all relatively minor. They include spelling variants of names (e.g. *Ingaevones* > *Ingvaeones* in *Germania* 2.2), the addition of what seem to be missing words and the correction of corrupted grammar. Sometimes both the alternative readings make complete contextual sense: for *Germania* 22.3, Rives used Winterbottom's reading *licentia loci* ('in the licence of the occasion') even though he admits that most manuscripts have the equally sensible *licentia ioci* ('in the licence of jesting') and relegate Winterbottom's alternative wording to a marginal note (Rives in Tacitus 1999: 213).

For the translator, coherence and 'intelligibility' are thus paramount criteria, yet so also is an awareness of the importance of retaining the style of the ST author, because of his status. For Rives, the goal was 'to give even more of a sense of what it is like to read these works in the original Latin' (see Rives in Tacitus 1999: 76). This chimes with the original reception of the Mattingly translation as 'preserving, as far as any English can, the peculiar mordant, epigrammatic quality of the Roman'.[11] For this reason, Rives (in Tacitus 2009: xlviii) states that he had preferred to return to Mattingly's earlier translation for his revision of the Penguin edition since Handford had quite often explicated what had remained implicit in the Latin.

4.1.1 The manuscript revised

It is very rare to find a draft manuscript in the Penguin Classics archive. General editors Rieu and Radice both worked from home and seem to have discarded

the various drafts.[12] Even the final version rarely survives in the form in which it would have been sent to the typesetter. The manuscript which Handford submitted to Penguin in 1967 represents the result of the revision rather than a catalogue of the different stages of the revision process. There is no way of knowing if earlier drafts of the translation existed, which might have given insights into earlier decision-making. Given the neatness of the manuscript (i.e. few crossings-out and very clear handwriting) and what is known of translation processes in general, it might be surmised that it was based on a preparatory draft, which would have been discarded before submission.[13] Occasional modifications appear to have been made in the course of the initial drafting of revision, since the initial selection has been crossed out and is followed immediately by the amended wording. For example:

> *He had learned the lesson of obedience and ~~taught himself to do his duty without injuring his own interests.~~ schooled himself to subordinate ambition to duty.*
>
> *(Agricola 8, Handford mss p. 4)*

There are also a few places (every few pages, more on the handwritten sheets) where at a later stage Handford has crossed out his original choice and altered his own translation. Some of these necessitated a squeezed addition, such as the following:

> *Yet ~~Agricola~~ he never sought to glorify himself by bragging of his achievements*
>
> *(Agricola 8, Handford mss p. 58)*

Critical micro-level points of the text include the results of Handford's overall strategy of explicitation of contextual information, later reversed by Rives (personal communication). The following example (from *Agricola* 6), is one of many where Handford's manuscript deletes and replaces a section of the Mattingly:

> **ST** *Tum electus a Galba ad dona templorum recognoscenda diligentissima conquisitione effecit, ne cuius alterius sacrilegium res publica quam Neronis sensisset.*
>
> *(Agricola 6)*

> ['Then chosen by Galba that he of the gifts of the temples a review through the most diligent search should effect, so that the state no other sacrilege other than Nero's should feel']

> **TT1** He was then chosen by Galba to check over the gifts in the temples ~~and, by his searching scrutiny, achieved a striking success; the State experienced no permanent loss from any sacrilege but Nero's.~~
>
> *(Tacitus 1948 (Mattingly): p. 5)*

> **TT2** He was afterwards chosen by Galba to check over the gifts in the temples; *and by diligently tracing stolen objects he repaired the losses inflicted on the State by all the temple-robbers except Nero.*
>
> *(Handford mss p. 3)*

Here, Mattingly's *searching scrutiny* (for *diligentissima conquisitione*) is explicated by Handford through the calqued judgement (+tenacity) adverb *diligently* and the added reference to *tracing stolen objects*. Furthermore, Mattingly's abstract judgement noun *sacrilege* (+propriety) is explicated in Handford with the addition of the specified agent, *temple-robbers*. This supplements the Mattingly endnote, retained by Handford, which gives further contextual information about Nero's pillaging of the temples after the Great Fire of Rome of 64 CE (Mattingly in Tacitus 1948: 56, Handford in Tacitus 1970: 143).

When it comes to such paratextual notes, the critical points may vary hugely according to individual perspective. Correspondence between Mattingly's heirs and Penguin shows that the status of the original TT was a very delicate matter. The Mattinglys' intent was to ensure that their father's reputation was not harmed and they thus argued to keep the TT intact. For them, the integrity and attribution of the text was critical. Penguin's interest, on the other hand, was to secure an agreement that enabled them to improve the version of one of their bestselling texts. If this meant accommodating the Mattinglys, they were prepared to do so. Thus, while in private Penguin Director Dieter Pevsner declared that 'Harold Mattingly's translation of TACITUS was now . . . manifestly inadequate',[14] the suggestion from Penguin's lawyer Michael Rubinstein for resolving the conflict involved finding a wording for the preface that would 'mak[e] it clear what an almost perfect translation the late Harold Mattingly's was, so as to maintain, if not enhance, his reputation!'[15] Handford's own response to the proposed preface was not to argue for his status as co-translator but to insist on what to most would seem the most minor alteration to the punctuation: 'We simply <u>MUST</u> have a stop after "books", and I think it should be a semi-colon. Please see that no one interferes with my instruction on this.'[16]

Here Handford's concern was over the syntactic correctness of a pause. At another point in *Germania* (chapter 46), the description of the Peucini tribe, punctuation is critical in understanding the racial, and racist, stereotypes employed by Tacitus, typical of ancient thinking that intermarriage between ethnic groups led to degeneration (Isaac 2006: 141–2, Rives in *Tacitus* 1999: 127). Tacitus declares that he is unsure whether to consider the Peucini to be Germani, whom they resemble through speech, way of life and settlements, or Sarmatians, whose characteristics are said to be much inferior:

> *Sordes omnium ac torpor procerum; conubiis mixtis nonnihil in Sarmatarum habitum foedantur* (*Germania* 46)
>
> ['Squalor all and indolence the nobles; through mixed marriages somewhat in Sarmatian condition they are defiled']

> They are a squalid and slovenly people; the features of their nobles get something of the Sarmatian ugliness from intermarriage (Mattingly in Tacitus 1948: 139)
>
> Squalor is universal among them and their nobles are indolent. Mixed marriages are giving them something of the repulsive appearance of the Sarmatians (Handford in Tacitus 1970: 140)
>
> All of them are squalid and their nobles slovenly; as a result of intermarriage they are taking on something of Sarmatian ugliness (Rives in Tacitus 2009: 57).

This example again forcefully illustrates the critical problems of the instability, or dispute, of the source. The placement of the ST semi-colon has been particularly debated. In some versions, including that used by Mattingly, it precedes *procerum* ('nobles') to give a reading that all of the Peucini are indolent and that it is the intermarriage of the nobles with the Sarmatians that is negatively viewed. However, Handford's and Rives' readings are based on the location of the semi-colon after the noun. The cohesion is altered, aligning *procerum* with *torpor* ('indolence') while *conubiis mixtis* ('intermarriage') is deemed to refer to the Sarmatian people as a whole. In all cases, however, the extreme attitudinal negativity of *sordes* (*squalid/squalor/filthy*, negative appreciation) and *torpor* (*slovenly/indolent/inert*, all negative judgement) are rendered in translation.

There is further evaluative interpretation in the second clause, most notably the translation of *foedantur*, a passive form of the verb *foedare*, meaning (a) 'make foul/filthy, defile, disfigure' or (b) morally, 'dishonour, disgrace', which might be considered to be a metaphorical extension of (a). These senses map on to what in attitudinal terms is (a) negative appreciation and (b) negative judgement. The TTs opt for *ugliness* (Mattingly, Rives), *repulsive appearance* (Handford), all examples of (a) though it should be added that Rives' 1999 Oxford translation, *debased*, is an interpretation that aligns itself with (b). Mattingly also adds an extraordinary endnote that explains this by the imposition of racial stereotyping: 'The ugly Sarmatian "features" mean the gaping nostrils and slanting eyes of the Mongolians' (Mattingly in Tacitus 1948: 159). The collocation *gaping nostrils* and *slanting eyes* are extremely negative and have racist connotations.[17] Equally astonishingly, 20 years later Handford intensifies the evaluation in the text itself by adding the hugely strong epithet ***repulsive*** *appearance* (negative appreciation) and otherwise only slightly moderates the note: 'Referring to the wide nostrils and slanting eyes of some Asiatic peoples' (Handford in Tacitus 1970: 160). Both Mattingly and Handford use an overarching colonial analogy to project a contemporary image of Tacitus: 'We may think of Tacitus as something like an officer in the Indian army and Indian Civil Servant rolled into one' (Mattingly in Tacitus 1948: 159).[18]

4.1.2 Evaluative keys and reading position

It is possible to speak of a cluster of clines of evaluation – an 'evaluative key' (Martin and White 2005: 161) or 'voice'. The combination of negative attitude, heightened

graduation and explicit paratextual commentary link evaluation and ideological underpinning in a very clear way, serving to extend it. Interestingly, this is further strengthened with what can only be termed a very tactical reading by Mattingly. Writing at the end of World War II, he is very conscious to emphasize the earlier tactical reading of *Germania* by the National Socialists as 'a sort of Bible of German patriotism' that harks back to an imagined purity of the race. Mattingly does this both in the introduction, where he explicitly states that 'The National Socialist talk of "Blut und Boden" ["blood and soil"] was just mystical nonsense' (Mattingly in Tacitus 1948: 27), and in the note to chapter 4, where Tacitus gives his opinion that 'the peoples of Germany have never been tainted by intermarriage with other peoples, and stand out as a nation peculiar, pure and unique of its kind' (ibid.: 103). Mattingly's note concludes: 'Tacitus can never have dreamed of the terrible abuses which would grow out of his simple statement.' In this note, tactical reading positions the translator in relation to the author and at the same time attempts to condition the reader's response. Thus, Mattingly both disarms Tacitus' own racial stereotyping by terming it 'simple' (negative appreciation, with reduced graduation) and highlights the modern abuses through an evoked connection with Nazi Germany. Even in Handford's revision, these comments in the introduction and the endnote remain. Rives' 1999 Oxford edition is much more scholarly, with very detailed notes. His textual reading of *foedantur* as 'debased' tallies with his historical reading of this point elucidated in the notes, namely that Tacitus' criteria are based on cultural features (language and way of life) rather than on the physical characteristics (Rives in Tacitus 1999: 322). Rives' more popular Penguin edition of 2009 includes a completely new introduction and notes, reflecting a new positioning and reading of the work even if the text itself is broadly the same as Mattingly's. This raises the interesting question of whether a hierarchy of evaluation is in operation. The paratextual commentary, by the explicit expression of its positioning of the reading position of the translator, is the most visible and most intense form of evaluation; but subjective textual shifts, hidden to the monolingual reader, may covertly affect the attitudinal values.

4.2 Revision between author, translator and reader – Mario Vargas Llosa

The second case we shall consider is modern-day and involves more players: a complex scenario of high-profile author, translator and, in some cases, expert reader or editor. The author is the Peruvian novelist and politician Mario Vargas Llosa (b. 1936), one of the premier Latin American authors of the so-called 'boom' of the 1960s and 1970s and winner of the Nobel Prize for Literature in 2010.[19] Translations of the boom authors (Borges, Cortázar, Fuentes, García Márquez, Vargas Llosa . . .) was a major project often supported by funding from private and state bodies in the United States (see Rostagno 1997, Cohn 2006, Munday 2008). Importantly for this study, archival material of this body of authors is rich.[20] In particular, I shall look at correspondence between translator and author and revisions suggested on draft manuscripts.

4.2.1 Correspondence and queries

Gregory Rabassa (b. 1922) was the very prominent translator of two key novels of the boom, Julio Cortázar's *Hopscotch* (1966) and Gabriel García Márquez's *One Hundred Years of Solitude* (1970). Rabassa also translated two of Vargas Llosa's early works, including *La casa verde* (1966), *The Green House* (1968) and *Conversación en La Catedral* (1969), *Conversation in The Cathedral* (1975). In the detailed correspondence between translator and author, the conscious critical points that appear are overwhelmingly culture-specific items. From the start, Rabassa has general concerns about the Peruvianisms in the text,[21] and later specifically about flora and fauna, food and so on.[22] One problem is of encoding (what to do when there is no equivalent in English), but another, perhaps even more pressing, is decoding something as basic but crucial as knowing whether a given word refers to a plant or an animal.[23] Long before the advent of the internet, this type of problem could only be solved by time-consuming research in specialist libraries, by resort to experts where available or, as in this case, by asking the text producer.

As the translation of *La casa* progresses, Rabassa sometimes sees the need to distinguish plants and to explain cultural artefacts to the reader: for example, he suggests a strategy of translating first by what we know as borrowing plus explicatory intratextual gloss (e.g. *her intípak, her Indian tunic*) and, for subsequent occurrences, by generic gloss alone (*tunic*).[24] Yet it should not be thought that it is simply a question of whether or not to borrow. There is also the typographical matter of whether or not to use italics. While such marked borrowings are a common procedure, Vargas Llosa and Rabassa agree to remove the italics because of the sheer number of items: italicization of all would produce an 'ugly' page, which Rabassa notes had happened with the UK translation of Miguel Angel Asturias' *El viento fuerte*.[25] The decision is not the translator's alone. It may be the editor's or, for *La casa verde*, the author's himself. Rabassa (1975: 17) comments that Vargas Llosa was 'very conscious of the problem of local color and often worried that the commonplace thing in Peru, just by its definition, was going to be exotic somewhere else'. Rabassa has since pointed out (2005: 78) that details of the Peruvian jungle would be as exotic to the reader in Madrid or Lima as in the United States. In order to avoid, or reduce, such default and undesired exoticization, Rabassa recommends translation procedures oriented towards what in translation theory terms is standardization or generalization (see Chapter 3, Section 3.1.1):

> If you wish to eliminate as far as possible the folkloric and exotic, in some cases it would be possible to eliminate the precise word and use the generic one, monkey simply instead of frailecillo monkey, for example.[26]

Rabassa's queries develop into a pattern, so much so that by 1972 he is able to state: 'My questions are always the same, an odd expression that I can't find in the dictionary (although now I have the Collins) . . . Naturally, many Peruvianisms that are not to be found in other varieties . . .'[27] To the twenty-first-century eye, it

may seem quaint that such a remarkable translator should have to rely on a paper dictionary, even one as good as the new *Collins Spanish–English, English–Spanish Dictionary*, edited by Colin Smith (University of Cambridge, UK), that made such an impact upon publication in 1971. But that was the truth of the matter. Translators were limited to what now seem crude tools, and the existence, or non-existence, of encyclopedic and other resources including reliable native-speaker informants. The resources of the professionals in Chapter 3 were not available to the same degree.

The queries that occur with regularity, and that can be considered to be consciously critical points, are the sense of unknown individual items, regionalisms, swear words and racial terms,[28] characters' names and the title of the works themselves. This can be seen in the correspondence not just of Rabassa but also of other major translators, such as Ronald Christ, who was Director of the translation programme of the Center for Inter-American Relations (later, the Americas Society). The solutions to such problems need to be decided at a higher, strategic level than the individual instance. Thus, Christ, co-translating Vargas Llosa's *Pantaleón y las visitadoras* (1973) with Gregory Kolovakos (1952–1990), expresses uncertainty over whether to translate the name *Malecón Tarapaca* ('Tarapaca Boulevard/Promenade') of the city of Iquitos. He notes that the Havana *malecón* was left untranslated in Suzanne Jill Levine's translation of Cabrera Infante's *Three Trapped Tigers* (1971, from the source text *Tres tristes tigres*, 1967).[29] The awareness of intertextual solutions – that is, procedures adopted in other translations by other translators – is salient and practically constrains the translator's choices. The constraint, however, is not monoglossically constrictive in engagement terms (see Chapter 1, Figure 1.4). It actually places heteroglossic demands on the translator to dialogically expand the relation of the text to its precursors.

4.2.2 Indirect, associative evaluation

Christ and Vargas Llosa also discuss for over a year the translation of a key term in the title – *visitadora* ('visitator', f.). On 4 January 1976, Christ had gone into meticulous detail about the various possibilities:

> We have to decide on the title and the phrase to use for visitadora in your novel and I'd like your advice. As you know, Gregory Rabassa had been considering Visitationist, on the model of orders of nuns here like the Resurrectionist. The idea is a good one – of course – but the word itself seems a little too formal, a little too out of the way to work in the same or a comparable sense. I think the word service ought to be kept because it is accurate, because it translates the Spanish perfectly, because it is common and everyday and because it is a double enendre [sic] in English, the verb to service, meaning to satisfy the sexual needs of. Therefore I'm more inclined to one of the following: Helping Hand Service or Visiting Aide Service. The first has obvious advantages: it is easily understood and has the same euphemistic quality as lavandera ['washerwoman']. A helping hand is someone who assists

> you to do something usually in a friendly way. The word hand in the phrase also supplies something of a double entendre. Visiting Aide is more neutral, less colloquial, but comes closer to the term Visiting Nurse, the term we use in the U.S.A. to name women who come to your house to care for you during an illness. As for Women's Brigade, I see the appropriateness for the title but find it useless in the text itself where neither Women nor Brigade can do the work of a visitadora. (Brigade of course can serve for Service but to no great advantage except for an initial military connotation, which, however, goes against the text itself, which stipulates repeatedly that the Service is to have no identification with the military.)[30]

This amount of detail enables access to the criteria used by the translator in arguing the point. Here, considerations include the formality of the word (the reason for rejecting *Resurrectionist*), the highly sensitive concept of accuracy (*service* is 'accurate', though accurate to what is unclear), its rendering of connotation (a double meaning of *service* with sexual connotations) and its functional equivalence and operational suitability (*Women's Brigade* is rejected because it is 'useless in context'). The desired equivalent should ideally meet all these criteria. But translation is about balancing different constraints. The two suggested solutions each work better by fulfilling one or more criteria to a greater degree: *Helping Hand Service* is at the same time more comprehensible, euphemistic and suggestive; *Visiting Aide Service* fits the target culture domain better but is seen to be deficient because of its neutrality and formality. The expectation is certainly of a more intense yet preferably indirect evaluative form for the title. In the end the editors opted for a different title that retains the connotations but underlines the genre of the light-hearted detective novel *Captain Pantoja and the Special Service* (1978).

4.2.3 The reader–author relationship

The translator of a literary author does not only work on fiction, of course. Some of the richest sources of information on translator decision-making are to be found in the translations of non-fiction essays and biographies. Vargas Llosa's memoirs *Un pez en el agua* (1993), published within three years of his unsuccessful Peruvian presidential election campaign of 1990, were translated by the experienced Helen Lane (1921–2004) and published in English as *A Fish in the Water* (1994a). Very detailed written feedback on the draft TT manuscript was given to Vargas Llosa by reader Robert Hemenway, Chair of the University of Kentucky English Department. In his notes, Hemenway too brings up the title of the work:

> The title!! The English equivalent of Como el pez en el agua is 'like a fish to water': 'He took to it like a fish to water'. The title A Fish in the Water . . . suggests . . . a poor fish, an easy target, to be shot at . . . a sitting duck . . . maybe that's right.[31]

Connotation is again crucial, and the function of the title is to trigger evaluation, either positively ('like a fish to water') or negatively ('a fish in the water'). However, despite Hemenway's cautions and his suggestion, which would have preserved the connotation that the author seemed to have taken to politics as easily as to writing, 'A Fish in the Water' was retained in the published version.

Hemenway provides thorough comments on the whole manuscript and, importantly for our purposes, explains very clearly the reasons for what he perceives to be key questions. He particularly notes a thematic problem affecting the whole structure of the narrative; namely, what to do with the translation of the school system, which adds coherence to the story of the young and growing Vargas Llosa. The difficulty is not only that there is no exact conceptual or terminological equivalence between the Peruvian and the US systems, but also that establishing such a link (e.g. 'first grade') would be problematic for TT readers in the UK and other systems. Hemenway suggests the addition of a footnote ('but at what point?') to clarify correspondence. The solution eventually selected involves a standardization to non-culture specific terms such as 'first year at primary school'.

Further concerns of Hemenway's were to remove inaccuracies in the text and also to provide sufficient background information for the TT reader to understand the motives for the author's actions. Thus, he notes (for ST p. 429) that the criticism levelled by Vargas Llosa against certain Peruvian intellectuals for accepting positions in the US is that they are hypocritical – they criticized the US but were happy to earn a good living there. Hemenway cautions that, unless this is made clear, the same charge could be levelled at Vargas Llosa himself, who has even signed the manuscript of the book from Princeton University. This is one of many examples where Vargas Llosa clarifies the ST in the light of the TT reader's suggestions.

The relationship between Vargas Llosa and his fellow Peruvian intellectuals proves to be a central sticking point in the text. Hemenway recommends changing the TT title of one of the critical chapters, from *Cheap intellectual* to *Cut-rate intellectuals*. The Spanish *El intelectual barato* is an intertextual reference to a series of articles written by Vargas Llosa for the Peruvian magazine *Caretas* in 1979. In these articles, he attacked those intellectuals whom he considered to have supported the left-wing dictatorship (1968–1975) of General Velasco. Hemenway's concerns have to do with the background knowledge of the TT audience, which would not recognize the intertextual reference, and with the connotation of the collocation:

> The Anglophone reader will have no association with the original articles in *Caretas*. 'Cheap intellectual' can mean simply that the ideas are cheap, trivial. 'Cut-rate intellectual' clearly implies that the intellectuals are up for sale. And the plural has more bite.

Since the rejected term *cheap* is a conventional translation equivalent of the Spanish *barato*, this is further evidence that evaluation, even in obviously inscribed tokens such as evaluative epithets, is provoked and nuanced by collocation, co-text and intertextuality. At the same time, inscription (*cut-rate*) wins out over the more subtle

evaluative role played by the link to the *Caretas* articles. The recommendations made in the revision therefore prioritize the direct realization of attitude over any explicitation of intertextuality. The TT is constrictive in engagement terms (no recovery of the intertextual voice) even if this means, ironically, that there is potentially more freedom in the reader's interpretation (not restricted to the specific Peruvian context).

In the same chapter, the notes and modifications give clear indications of the way in which this overall interpretation or schema influences specific textual choices:

> **ST** (Vargas Llosa 1993: 317)
> El Perú es una prueba, más bien, de lo frágil que es la clase intelectual y la facilidad con que la falta de oportunidades, inseguridad, escasez de medios de trabajo, ausencia de **un <u>status</u> social** y **también la impotencia** para ejercer una efectiva influencia, la vuelva vulnerable a la corrupción, al cinismo y al arribismo.
>
> ['Peru is a proof, rather, of the fragile that is the intellectual class and the ease with which the lack of opportunities, insecurity, scarcity of means of work, absence of social status and also impotence to exercise effective influence, makes it vulnerable to corruption, to cynicism and to self-advancement']
>
> **Draft TT** (Lane ms p. 441)
> Peru is a proof, rather, of how fragile the intellectual class is and the ease with which the lack of opportunities, the insecurity, the scarcity of means to carry out its work, the absence of **social status** and **also powerlessness** to exercise any sort of effective influence**,** make it vulnerable to corruption, to abandonment of its ideals, to cynicism**,** and the use of language and thought for self-advancement.

In this example, Hemenway first makes four handwritten alterations to the draft TT (highlighted in bold in Lane's translation above). These are:

> *social status* (ST 'social status') is changed to *any accepted status in society*
> *also powerlessness* (ST 'also impotence') is replaced by *the inability*
> commas are deleted after *influence* and *cynicism*.

The changes in the abstract nouns both involve judgement (social esteem) and both rework the phraseology away from calques of the ST. The first is intensified by the addition of *any*, the second is weakened by the more general *inability*. Hemenway then crosses out the whole sentence and replaces it with an insert at that point in the text, which includes further changes (highlighted in the example below):

> Peru is a **demonstration**, rather, of how fragile the intellectual class is **–** of the ease with which the lack of opportunities, the insecurity, the scarcity of means to carry out one's work, the absence of any accepted status in society,

> and the inability to exert any sort of effective influence make **intellectuals** vulnerable to corruption, to abandonment of their ideals, to cynicism and **careerism**.

There is minor variation of lexis (*a demonstration* rather than *a proof,* both constraining forms of engagement) and syntax (the pause created by the punctuation dash which replaces the conjunctive *and* in the first line). But the really crucial turning points are explained clearly in Hemenway's accompanying explanatory note. In particular, he discusses his choice of the terms *intellectuals* rather than *intellectual class* and *careerism* as a translation of *arribismo*. The latter replaces Lane's explicitation *use of language and thought for self-advancement*, which Hemenway describes as 'awkward'. It is noteworthy how, in the interests of readability, *careerism* sacrifices the specifics of the means by which the intellectuals achieve their alleged aim. They remain implicit in the new TT, as they were in the ST – what *careerism* actually involves, we are not told. Although there is a tension in the TTs between Hemenway's readability and Lane's explicitation, it cannot be simply reduced to this. In the use of *intellectual class* (rather than *intellectuals*), it is Hemenway who leans towards explicitation, but he bears in mind its limitations and the need for avoiding misinterpretation of authorial intent:

> It's not clear to me whether you mean by the intellectual class here intellectuals in general – in the developed countries like France, Britain, Germany, and the United States as well as in the Third World – or mean to limit your observation to the latter. I was on the edge of making it 'how fragile the intellectual class is in the Third World' but I can't be certain of your intent.

Here, as Hemenway seeks to bring out the underlying argument, he notes the risk of over-explicitation of the concept. Is Vargas Llosa speaking only about the difficulties of intellectuals in the 'Third World' or does the argument relate to all intellectuals? The reviser might see a logical inference that it is restricted to the former, since security, resources and some status are certainly accorded to intellectuals in many more developed countries. But the ST does not make this absolutely clear. Explicitation by *how fragile the intellectual class is in the Third World* would thus run the risk of distorting the message. Without authorial approval, this change cannot normally be justified. Hemenway goes on to emphasize the importance of the decision, for author as well as translator: 'This is a fairly crucial sentence in the chapter. You may want to revise a bit.' Although the subsequent correspondence does not appear in the archive, we can deduce that Vargas Llosa accepted Hemenway's reading, because *in the Third World* is inserted into the published TT (Vargas Llosa 1994a: 313). This is thus an example of negotiated reading between author and reviser (Hall 1980 [1999]; see Chapter 1, Section 1.6). It also again shows an overlap between the ideational and interpersonal: both noun phrases, *clase intelectual* and *arribismo*, belong to Field and are an expression of the ideational metafunction of language, but the choice of translation also helps to align

the TT reader interpersonally with the author's ideas and affects the reading of the whole passage.

As far as specific recurring textual decisions are concerned, Hemenway points out the difficulty of the translation of the term *criollo*, a word which may have ethnic and racial implications. This tallies with some of the major critical points highlighted by Rabassa (see Section 4.2.1 above). Originally used to mean a person born in the Americas of European or African descent, other senses of *criollo* include indigenous/distinctive/characteristic of a Spanish American country.[32] The very breadth of meaning and the partial dislocation implied by the English cognate *creole*[33] make this word problematic, as Hemenway discusses in his letter:

> *Criolla* – A chameleon of a word in Latin American Spanish that can't be translated as creole in any of the fourteen instances in this ms., so far as I can see. I've suggested 'homegrown', 'homespun', 'indigenous', 'grassroots', and 'dyed in the wool' in varying contexts.

None of these translations is likely to be given as an equivalent in dictionaries, which tend to restrict themselves to *Creole*, *native* or the adjective corresponding to the particular Latin American country (Peruvian, Colombian, Ecuadorian . . .).[34] In Lane's draft translation, she tends to use *creole*. Hemenway's creative alternative suggestions include *slangy* (*picardía criolla* ST 135, for Lane's *creole impudence* draft p. 184), *street-wise* or possibly *homegrown* (*político criollo*, ST 405, for Lane's *creole politician* draft p. 564) and *popular* (*música criolla* ST 134, *creole music* draft p. 181). Hemenway discusses this last example on one of his sticky notes:

> *El compositor de música criolla Augusto Polo Campos* ['the composer of criolla music, Augusto Polo Campos']: 'criolla' here means not 'creole' but 'native, indigenous, vernacular, authentic Peruvian.' (A note in Larousse saying this is often the case in Latin America). Aaron Copland would be a US parallel, perhaps. Not easy to say that crisply in English, and just 'popular' will do?[35]

This explicit statement of the problem highlights again competing constraints: first, of the breadth of meaning and connotation in the Spanish; and second, of the need to say it 'crisply', as Hemenway puts it, in English. The reviser is clearly aware of the 'loss' involved in the more standardizing *popular* but the overriding criterion of concision may make this a sufferable loss in his eyes. Furthermore, it is clear that the reviser is basing his corrections on his understanding of the English and only resorts to consultation of the ST when he has a doubt as to its accuracy. Hence Hemenway states: 'I've vetted the translation to some degree by going to the Spanish when the English didn't sound right . . . If there were time, it would be good to vet the translation line by line.' But such a reading is complemented by a close comparison of ST and TT by Vargas Llosa, answering translators' and editors' queries and making suggestions or decisions himself.[36] In two of the examples of *criollo*, the TT phrasing chosen in the final publication is *scoundrel of a politician* (Vargas Llosa 1994a: 397) and

the composer of traditional Peruvian music (ibid.: 130). Both of these are more precise and more intensely attitudinal than either the Lane or Hemenway versions.

4.2.4 Lexical alternatives in the essay genre

The translation of another minor essay by Vargas Llosa gives a very clear identification of lexical doubts and choices and how these may be resolved by translator–author consultation. It is the text of a talk given by Vargas Llosa in Georgetown University Library on the occasion of the 'Two millionth volume celebration', on 4 May 1984, entitled 'El Paraíso de los libros' (Vargas Llosa 1991) and translated by George Davis as 'The Paradise of Books' (Vargas Llosa 1994b).[37] The subject is the town of Hay-on-Wye in Wales, famous for its multitude of bookshops and its annual international book festival. The typescript draft of the translation appears with translation queries for the attention of Vargas Llosa, marked by Davis as specific alternatives at different points in the text. This is a particularly valuable source, as (i) the alternatives are spelled out so clearly and (ii) the text is compact enough for us to be able to examine *all* 53 queries from an ST of 1843 words.

The following example, from the beginning of the essay, shows how Davis indicates the alternative choices at marked points in the text:

> *El pueblecito galés de Hay está al pie de una cordillera misteriosa . . .*
> *The little/small/tiny Welsh village/town of Hay is at the foot of a mysterious chain of mountains . . .*

Davis presents the queries as TT alternatives separated by a forward slash (*little/small/tiny*; *village/town*). It is unclear how exactly these were resolved (whether by Vargas Llosa himself, by the translator or by a combination of the two) but it is possible to see the result by comparing it with the published TT of the speech: *The tiny Welsh village of Hay . . .* In this instance, the doubts concern relatively minor synonym differences relating to two features of a single lexical item, *pueblecito*: the denotative element of the noun *pueblo* (*village/town*) and the realization of the diminutive suffix *–ito* (*little/small/tiny*). Classification of all the translator queries in this text reveals that 20 (approximately 38 per cent) of the 53 comprise such synonym doubts, for instance:[38]

> *más seguro* > *safer/**more secure***
> *las escaleras* > ***staircases**/stairways*
> *regularmente* > *regularly/**often***
> *desaniman* > *dishearten/**discourage***
> *No me arrepiento de haberlo hecho* > *I am not sorry for having done so/**I do not regret having done so.***

These are all quite minor stylistic alternatives and none shows obvious subjectivity on the part of the translator, not even any noticeable shift in intensification.

Some 18 other queries (approximately 34 per cent of the total) concern the accuracy of comprehension and rendering of the ST content. Three (5 per cent) are formulated as direct questions, the translator seeking help with understanding *un esquinero* (= *shelf*), *un rabdomante* (= *dowser*) and the phrase *si alguien le gana la mano en un ejemplar* (= *if anyone beats him to a copy*). Of the remainder, seven (13 per cent) relate to verifiable external phenomena:

> *granjeros* > ***farmers***/*merchants*/*traders*
> *grabados* > *engravings*/***prints***
> *husmean el armario* > *smell out*/***pry into*** *the cabinet*
> *el invisible lindero que separa Gales de Inglaterra* > *the invisible edge*/*landmark*/***boundary***/*line which separates Wales from England*
> *su empanada mansión sobre el río Wye* > *his lofty mansion on*/*above*/***over*** *the river Wye*
> *la terraza de su castillo* > *the terrace*/***veranda*** *of his castle*
> *Richard Booth había pasado por la Universidad de Oxford* > *Richard Booth had gone through*/***attended***/*graduated from Oxford University*

In all these examples, the translator is checking his understanding of the real-world phenomena which the author is describing. Without access to the original scene, or information about it, it is simply not possible for the translator to know whether the object described as a *grabado* is an engraving or a print or what exactly was the nature of Richard Booth's studies in Oxford. In the last example, the Spanish *había pasado por* ['had passed through'] is a general, core verb that, in the absence of a similarly generic term in the TL, almost forces the translator to be more specific. It is this difference in the way the two languages cover the semantic space, and precisely the need for specificity (a form of explicitation in itself), that requires the involvement of the author or another authority with situational knowledge. Interestingly, literary translation here coincides closely with the findings from Chapter 3 – in interviews, technical translators identified examples of similar difficulties in determining equivalents, while the majority of queries on online forums related to terminology that could only be answered with subject-specific expertise. Lacking that knowledge, the default option may be for the translator to select the most neutral TT rendering. Just as the Spanish *había pasado* is non-specific, so the preferred English *had attended* avoids declaring the precise nature of the studies. Booth did actually graduate from Oxford,[39] but the Spanish does not confirm that, so neither can the translation.

Eight examples (15 per cent) seek clarification for subjective representation of external phenomena. Amongst these are:

> *las librerías que recorrimos* > *the bookstores we* ***went***/*looked through*
> *palpando* > *going through*/*touching*/***feeling*** *[prints, papers . . .]*
> *el azar* > ***chance***/*fate*/*destiny*
> *Acaba de extender sus redes bibliográficas a un pueblecito al sur de Francia* >

*He has just extended his bibliographic chain/**dynasty**/empire/network to a small town in the south of France*

These are representations from the author/narrator's point of view. Each of the proposed translations would evoke an attitudinal response to the ST event or entity.[40] Take *recorrimos* in the first example. This is literally *went through*, but the actual details of the event remain unclear. It is unlikely that it means simply walking through the stores, but, presuming that the narrator and his companion did look at the books, it is equally uncertain how carefully this was done. Refocusing as *looked through* could be justified if the narrator's attention was on the books, but then we enter a cline of intensification that would potentially encompass the non-core *browsed*, *studied*, *examined*, etc. and a cline of adverbial intensification such as *slowly, carefully, meticulously* (see Chapter 1, Section 1.3.1.4).

The first three examples in the list above are resolved in the TT by the less risky choice of a neutral and literal translation (*went through*, *feeling*, *chance*). It is the last example which involves a notable subjective shift in representation. Richard Booth has opened two bookstores in a town in France, and it is the metaphorical representation of this event that is marked: whereas the ST talks of his extending his 'bibliographic networks' (*sus redes bibliográficas*), the translator doubts between *bibliographic chain/dynasty/empire/network*. Of these, both *empire* and the eventual TT choice *dynasty* impose on the event a more aggressive, neo-colonial conceptual framework in which Booth would be seen to be acting more out of concern for his status. This in fact fits in with the general Tenor of the rest of the text. However, it is a potentially risky alternative because of the increase in intensification and the highlighting of the negative connotation. This is a dangerous combination if the assumption is flawed. The translator would need to depend on the ST writer's approval, hence Davis' query.

The points of evaluation that most closely relate to attitude in appraisal terms are to be found in 11 queries (21 per cent of the total). Of these, three are verbal processes:

*hurgando > **stirring up**/inciting*
*la prensa se ocupó de [las fiestas] > the press preoccupied/**occupied** themselves with [the parties he threw]*
*ponerme a llorar > to weep/lament/moan/**cry***

In the first example, both translation alternatives for *hurgando*, indicative of strong affect, are in fact incorrect.[41] In the second and third examples, the chosen alternatives are the weaker *occupied themselves* and *cry*. These do happen to be the more literal translations of the ST, but it is still interesting that the stronger evaluative alternatives (e.g. *weep, lament, moan*) are rejected. The alternatives to *cry* are non-core words that again reflect a subjective representation of the event. But this time they are proposed by the translator himself. They are alternative scenarios that offer different degrees of affect. In this way, they are an index of graduation, which

is also a key factor in a query of judgement: *bebedor océanico* > *excessive/exorbitant/* ***compulsive*** *drinker*. Here, the novel ST metaphor[42] is rendered by the less marked collocation *compulsive drinker*.[43]

Davis' negotiation with Vargas Llosa revolves around narrowing down the semantic space occupied by the ST items and very often adjusting the graduation in the TT. It is interesting that often the TT wording that is selected (presumably by or with the agreement of Vargas Llosa) is the most standardized and least intense.

4.3 The practice of self-revision – David Bellos' translation of Georges Perec

The third high-profile case study in this chapter is that of the translator David Bellos and his translation of *La Vie mode d'emploi* (1978, translated as *Life: A User's Manual*, 1987) by French author Georges Perec (1936–1982).[44] The groundbreaking novel, describing in detail a single moment (around 8 p.m. on 23 June 1975) in the lives of the inhabitants of a Parisian apartment block, won the prestigious Prix Médicis and established Perec's international reputation. Perec was a member of the experimental writing group *Oulipo* (Ouvroir de littérature potentielle), founded in 1960 and which also saw Raymond Queneau and Italo Calvino amongst its members.[45] Their style was marked by 'constrained writing' techniques, which included complicated mathematical problems and puzzles.[46] In *La Vie*, for example, the storytelling technique is governed by the movement of the Knight on a chessboard, and the 'squares' where it lands dictate the obligations for that chapter.

The complexity and range of *La Vie*'s narrative, characterization, wordplays and puzzles pose huge obstacles for its translation (Bellos 1987). The early Italian translation (1984) by poet and translator Daniella Selvatico Estense (1936–1999) tended to explicate the sense of the original regardless of how hidden it might be. On the other hand, the prolific German translator Eugen Helmlé (1927–2000), who was able to work closely with Perec,[47] aimed at functional equivalence. This was particularly so of the passages that imposed severe formal constraints, such as the apocopated acrostic of chapter 51 where the letter *e* appears in a different position in each line to form a diagonal on the page, from top right to bottom left. A related question concerns the web of subtle intertextual references in the form of concealed quotations from a myriad other authors. These references and quotations[48] account for around 10 per cent of the ST. Yet they passed almost unnoticed by the first critical readers because they were concealed by techniques of what Bellos (1987) terms 'truncation' and 'embedding'. Their translation was also the source of an exaggeratedly scathing attack in *META* by Bernard Magné, Perec expert at the Université du Mirail-Toulouse. The crux of this criticism is that Bellos explicates allusions and references that are deliberately implicit in the ST, in engagement terms constraining the reader's response. For Magné, this 'textual exhibitionism' (Magné 1993a: 399) is unjustifiable and clumsy, destroying the sophisticated ploy by which Perec makes certain readings visible to only a select few readers. This élite, for example, would realize that:

> *Après sa mort, sa fille unique, Irène, publia son roman inachevé*, Les Cent-Jours.

is a reference to Louis Aragon (1897–1982), whose pseudonymous erotic novel was entitled *Le Con d'Irène* (1928) and who published an autobiographical collection of poetry called *Le Roman inachevé*. Bellos' translation makes the authorship more explicit, but still demands effort on the part of the English language reader:

> After his death his only daughter, Irena Ragon, published his unfinished novel, *Les Cent-Jours* (Perec [1987] 2003: 289).

Magné does not view this translation procedure as a question of filling in the linguistic or cultural gaps in the reader's knowledge. The original is more a 'contrat de lecture' ['reading contract'] (Magné 1993: 401), where Perec obliges active reading in order to uncover the hidden treasures. We might say that such a contract envisages a form of compliant reading (Martin and White 2005) because the reader will need to discover the meaning intended by Perec, but it actually involves a dialogic expansion of TT voices to recover the intertextual link. Bellos' reading might be called tactical. It makes the allusion explicit and is therefore more constrictive of response. That Bellos took note of Magné's criticisms is evidenced by the fact that his papers contain a copy of the *META* article – a copy made by hand apparently by Bellos' research assistant Patrizia Molteni.

In Bellos' notes to the US editor, in which he explains the modifications he has introduced (e.g. US usage such as *humor*, *elevator*), he also discusses the overall strategy of compensation: 'Compensation has been attempted for the loss in translation of a significant number of jokes and allusions, and for the greater obscurity of some of the salvaged allusions'.[49] One of these specifically concerns the Aragon example above: 'the name "Irena Ragon" has been inserted as a clue or shifter to Albert de Routisie – the pen name of Louis Aragon'.[50] It is unclear whether Bellos is using compensation as a general term or as a theoretical procedure from translation theory (cf. Klaudy 2008, Munday 2009c: 174). What is clear, however, is that he describes conscious decision-making strategies to overcome specific critical problems.

4.3.1 The detail of self-revision

Bellos' translation is very well documented thanks to the preservation of draft translations and other material which he donated to the University of East Anglia, Norwich, UK. Specifically, this material comprises:

- folders containing the original French text, pasted on to A4 sheets, which were used by Bellos to mark up intertextual references. Of crucial assistance were Perec's working notes at the Perec archive in Paris and the annotated copy used by German translator Hemlé. Here, indeed, those references and their sources are literally made visible on the page by Bellos' notes.

- the first draft translation, neatly handwritten, that Bellos produced in 1985–1986 in a year's unpaid sabbatical before he took up his Chair at the University of Manchester.[51]
- a notebook in which Belloc briefly noted queries and translation problems, many associated with the location of published translations of source references.
- galley proofs of the first edition of the TT, on which are marked Bellos' later corrections by hand.
- correspondence from Bellos with various helpers and informants who assisted him in tracking down source quotations or in locating extant translations of those quotations.[52] In the case of Jacques Beaumatin (a retired English teacher in Bedoin, Provence), the help amounted to reading substantial parts of the text and pointing out translation errors or doubts, which informed the 1988 revision of the published TT.

I shall restrict myself to one chapter, 87 (entitled 'Bartlebooth 4'), which stands out for the larger than usual number of corrections, some of which were clearly made in the course of writing the first draft rather than as later corrections (e.g. *sketched with such brillia* is altered to *so brilliantly sketched. ~~with such brillia~~*, chapter 87/mms p. 5; *in Porte Ri* becomes *in ~~Porte Ri~~ Puerto Rico*, 87/6). This shows that the draft gives us access to some real-time translation decisions, though not all, of course, since those that were automatic (and hence did not undergo a redrafting) or not verbalized obviously do not appear. The section of the chapter that contains most corrections is shown in Table 4.1 as a transcription of the handwritten first draft.

TABLE 4.1 Sample of Bellos' revision of the translation of Chapter 87 of Perec's *Life: A User's Manual*

ST: Beyssandre était un homme sincère, aimant la peinture et les peintres, attentive, scrupuleux et ouvert, et heureux lorsqu'au terme de plusieurs heures passées dans un atelier ou une galerie, il parvenait à se laisser silencieusement envahir par la présence inaltérable d'un tableau, son existence ténue et sereine, son évidence compacte s'imposant petit à petit, devenant chose presque vivante, chose pleine, chose là, simple et complèxe, signes d'une histoire, d'un travail, d'un savoir, enfin tracés au delà de leur cheminement difficile, tortueux et peut-être même torturé. (ST 525)

['Beyssandre was a sincere man, loving painting and painters, attentive, scrupulous and open, and happy when at the end of several hours spent in a workshop or gallery, he managed to let himself silently be invaded by the unalterable presence of a painting, its existence tenuous and serene, its compact evidence imposing little by little, becoming something almost living, something full, something there, simple and complex, signs of a story, a work, a knowing, finally traced beyond their difficult, tortuous passage and perhaps even tortured.']

(continued)

TABLE 4.1 Sample of Bellos' revision of the translation of Chapter 87 of Perec's *Life: A User's Manual (continued)*

Beyssandre was a sincere man~~,~~ who loved painting and painters, an

at the end

attentive, scrupulous and open man, who was happy when λ ~~after~~

of a session of *managed to let*

~~spending~~ many hours in a studio or a gallery, he λ ~~succeeded in~~

~~allowing himself to be overcome by~~ the unchanging presence of a

invade his soul, to be filled *the work's calm and fragile*

painting λ , by ~~its precarious and serene~~ λ λ existence, as its

concentrated clarity *transforming the canvas into*

λ ~~compact obviousness~~ imposed itself on him little by little,λ ~~becoming~~

bodied forth *both*

an almost living thing, a thing λ ~~of plenitude~~, a thing there, λ simple

bearing *and*

and complex, λ the signs of a past history, λ of a labor of

~~brought~~ brought into a shape transcending its

a knowing, finally λ ~~drawn out beyond their~~ difficult, tortuous and

maybe even tortured paths of becoming.

(Draft Chapter 87: 18–19)

Here, the revisions have been inserted after the writing of the initial draft. Bellos (personal communication) tells that his schedule was to produce the first draft of a section in the mornings, which he would pass on to an assistant to type up for him. He would then revise by hand the following afternoon. The crossings out, additions and other rewritings in this example were thus part of that revision process. Below is an analysis of each in order of appearance:

(i) *after spending many hours > at the end of a session of many hours*
The change brings the TT closer to the French *au terme de* ('over the term of') and strengthens the graduation of time. This tallies with the move in the TT to translate *plusieurs heures* ('several hours') as the more intense *many hours*.

(ii) *he succeeded in allowing himself to be overcome by the unchanging presence of a painting > he managed to let the unchanging presence of a painting invade his soul*
Here the changes show a more informal *managed to let* (from *succeeded in allowing*) and a move away from the structure of the ST. This is achieved by the shift from pronominal verb plus passive (*allowing himself to be overcome by . . .*) to an active form plus the addition of an object (*let . . . invade his soul*). The critical core of the restructuring is the lexical move from *overcome* to *invade* – *invade* here is again lexically closer to the French *envahir*.

(iii) *by its precarious and serene existence > to be filled by the work's calm and fragile existence*

Three major changes are noticeable here: the lexical and word order shift from *precarious* to *calm* and *serene* to *fragile*, both of which preserve the positive appreciation in slightly less formal terms. In the case of *calm*, the move is also away from the calque of the French *sereine*. The two epithets are reversed, which could be classed either as a syntactic change or, perhaps more reasonably, as a prosodic shift to a more natural rhythm in the English. In addition, there is the syntactic explicitation with the added phrase *to be filled* at the beginning of the clause.

(iv) *compact obviousness* > *concentrated clarity*
The ST is *évidence compacte*. As well as distancing itself from the calque of French *compacte*, the revision chooses synonyms that strengthen the naturalness of phraseology and collocation and add alliteration. This is demonstrated by a Google search[53] that reveals just three hits for *compact obviousness*, compared with 1270 for *concentrated clarity.* Of these, some 98 occur in the context of painting.

(v) *becoming an almost living thing* > *transforming the canvas into an almost living thing*
Again, there is a move away from the common translation equivalent of *devenant* and a shift from intransitive (*becoming*) to transitive (*transforming*). As in (ii), this involves the addition of an object (*the canvas*), which was the unstated subject of the intransitive structure.

(vi) *A thing of plenitude* > *a thing bodied forth*
This is another shunning of lexical calque (of the French *pleine*, 'full'), here with the substitution of an unusual non-core verb form (*bodied forth*) which adds intensity.

(vii) The addition of *both . . . bearing . . . and*
These three all add cohesion to a ST sentence that holds together without conjunction.

(viii) *Drawn out beyond their . . . paths of becoming* > *brought into a shape transcending its . . . paths of becoming*
The lexical and syntactic calque of the beginning is again removed (the initial *drawn out beyond* closely resembles the French *tracés au delà de*, 'traced beyond') and there is syntactic explicitation with the transitive verb *transcending* taking over the function of the preposition *beyond*. This example may have caused more problems for the translator, indicated by his choice of *brought*, which he crosses out before rewriting it anew.

The patterns of revision discernible from the analysis of this brief but illuminating passage suggest that the criteria behind the revision are less to do with any change in evaluation, except for the intensification of the time period in example (i) and the use of the non-core *bodied forth* in (vi). They are more to do with the avoidance of lexical calque and standard translation equivalents, the shift towards natural collocation, the restructuring towards the use of active and transitive forms and increased cohesion, common moves in a domesticating translation. However, the example of *bodied forth* should not be underestimated. It is a bold move by the translator to choose such a strong, non-core item. Such moves, I have claimed

elsewhere (Munday 2008), may be characteristic of more high-profile, experienced and competent literary translators who are confident of their creative abilities in the TL.

Space here prohibits a detailed treatment of all 242 revisions to the chapter, but these may be classified as follows, with illustrative examples:[54]

Lexical 110, of which 19 are technical terms (e.g. *a little pocket-desk in shagreen* > *a little shagreen writing case* chapter 87/mss p. 1, *Trebizond* > *Trabzon* 87/28); and 91 are non-technical rewording (e.g. *covered in* > *draped in* 87/3, *to appeal to* > *to have recourse to* 87/4, *customer* > *client* 87/20)
Syntax and grammar 39 (e.g. *had sketched with such brillia* > *had so brilliantly sketched* 87/5)
Addition 33 (e.g. *a style of hotel* > *a style of tourist hotel* 87/4)
Cohesion 29 (e.g. *and Smantf read the letter* > *so Smantf read it* 87/23)
Word order change 19 (e.g. *an open-neck gray shirt* > *a gray open-neck shirt* 87/3)
Omission 15 (e.g. *his art investments* > *art investments* 87/17, *a banknote for one hundred thousand pounds sterling . . .* > *a one hundred thousand pound banknote* 87/20)
Modality 6 (e.g. *without going outside* > *without having to go outside* 87/7)
Corrected information 3 (e.g. *the right hand one* > *the left-hand one* 87/2)

In broader terms, the revisions tend to involve either the substitution of individual non-technical lexical items (91 instances) or some syntactic or cohesive reworking (81 instances cover syntax, grammar, word order and cohesion). Some overlaps involve cohesion and either omission (***the*** *construction work* > *construction work* 87/16) or addition (*artists and dealers* > *artists and* ***their*** *dealers* 87/24). As in the earlier list, cohesion is a major preoccupation at this revision stage.

More fine-grained analysis enables some greater understanding of the trends encompassed by the individual lexical items and additions. Of the 91 non-technical lexical changes, some 23 have some obvious relation to evaluation. The majority of these involve the replacement of one evaluative synonym by another, hence:

supremely sophisticated > *supreme sophistication* (87/6)
admirably systematized > *an admirable degree of systematization* (87/9)
urchins > *ragamuffins* (87/11)
glory > *magnificence* (87/15)
rather puerile > *somewhat puerile* (87/18)
new postings > *fresh estimates* (87/29)

There are six instances of intensification of evaluation in lexical choice. In five of these the revision employs a non-core item and/or a stronger metaphorical use:

covered > *draped* (87/3)
this idea had been ***basic*** > *this idea had been* ***fundamental*** (87/7)
disappeared > *subsided* (87/18)

showed > *proved* (87/28)
put > *invest* [capital] (87/29)

The other case involves an intensifying adverb, combined with a reversal of point of view (cf. Vinay and Darbelnet [1958] 1995: 252).

only a banknote > **absolutely nothing except** a banknote (87/20)

Intensification of evaluation through adverbial strengthening of graduation is also a pattern in the additions, as the following examples show:

with a single entrance > *and* ***only*** *a single entrance* (87/3)
a special place of relaxation > *a* ***very*** *special place of relaxation* (87/6)
the number of slaves . . . > *the* ***authentic*** *number of slaves* (87/15)
had given up writing > *had* ***entirely*** *given up writing* (87/21)
all the papers he had worked for > *all the papers he had* ***ever*** *worked for* (87/21)
gave him > ***generously*** *gave him* (87/22)
it had never occurred to him > *it had never* ***even*** *occurred to him* (87/26).

In each case, the added TT word has no counterpart in the ST. Such a trend towards intensification is highly interesting. It suggests that evaluation may not be a prime concern in the initial drafting process but does feature more prominently later at the revision stage. It also raises the possibility that intensification of evaluation is a major component of the procedure of explicitation. The translator's awareness of this is debatable. Bellos (personal communication) indicates that the most conscious changes at the drafting stage were primarily structural, which would explain the large number of syntactic, word order and other cohesive changes.

Supplementary analysis of the reasoning behind the conscious decisions is facilitated by the translator's notebooks for this translation, which make visible specific problem areas. In his notebook entitled 'Running queries',[55] Bellos refers mainly to quotations and references where the English published version needs to be researched (e.g. 'p. 33 RABELAIS infill when transl. found'; 'p. 63 English titles of paintings') and to technical or cultural terms where either he is unsure of the referent of the original ('p. 178 What <u>is</u> Pain perdu?') or the appropriate English term ('72/3 cowrie-coins: common name of cypraea moneta'; '101 chef d'entreprise: tln [translation] not obvious'). His awareness of Hemlé's German TT is proven in his resolution of two problems late in the notebook: '[ST 520] bal-à-Jo G[erman] gives Apachenball/suggest <u>street parties</u>' and '[ST 518] <u>Matmata</u> G[erman] gives die Matmata'. Bellos also keeps a brief list of 'hyphenation queries' (e.g. 'tea urn/tea-urn') and 'Terminology' of frequent terms and the translation equivalents used (e.g. 'quartier: <u>quartier</u>, block p. 9 district'). It must be admitted that in none of the conscious critical points of quotation and technical/cultural terms are there obvious forms of appraisal from the translator, except for some indecision over whether to preserve the foreignness of, for example, *quartier*.

4.3.2 Revision and evaluation at different stages

The result of the detailed above revisions is the almost published version of the text. At the subsequent, galley proof, stage, the only additional revisions to the text in Table 4.1 were the typographical change of *labor* to *labour* (for the UK edition) and the replacement of *a knowing* by *a craft* (ST *un savoir*).[56] Nevertheless, modifications continued to be made at other stages in the life of the TT. Bellos' correspondence with reader Jacques Beaumatin[57] and others was designed mainly to eliminate errors in the English after first publication. The majority of these minor corrections relate to terminology (e.g. *wrought-iron coatstand* to replace *cast-iron coatstand*, TT 27; *Ever Young* > *Evergreen*, TT 330) or figures (e.g. 1956 becomes 1955, TT 27; *five hundred* changes to *one hundred and five*, TT 192), and the rectifying of typographical errors (e.g. *Phillip III* > *Philip III*, TT 204) and omissions (e.g. *harissa*, TT 153). Minor correction of an already published text is complicated by the desire to avoid significant (and costly) pagination changes. This is of course particularly a problem with the filling in of omissions, exemplified by Bellos' handwritten addition to the typed list of amendments in which he states that an addition of two clauses on page 29 amounted to '50 characters+spaces more'.

A small number of translation errors are also corrected. A few of these are slips that may occur in any translation, or indeed any piece of original writing. They are perhaps provoked by a subconscious confusion of items in the same semantic field (*a French town* > *a French quarter* [TT 267], *arms akimbo* > *arms folded* [TT 311]) and/or with the same collocational behaviour (*right hand* > *left hand* [TT 311, TT 436], *Mademoiselle Lafuente* > *Madame Lafuente* [TT 451]). There remain three that pose specific problems of ascertaining exactly what the ST means. These are:

1. *besace*, translated as *knapsack* (TT 208), which Bellos defends since the definition in the *Collins English Dictionary* is 'virtually identical' to *Le Petit Robert*;
2. *Marabout*, again Bellos defends his *bell tent* rather than the suggested *shrine*, but is forced to concede by Beaumatin's response that the prime function of the Marabout in Algiers is indeed as a shrine (TT 374); and
3. *jambon persillé*, initially translated as *sprinkled with parsley.*

In each case, Bellos had relied on solid dictionary definitions, but in all three the question relates to understanding the exact visual and functional form of the referent. Thus, what is the form of a *besace*? In *Le Petit Robert* the main sense is 'a long bag, open in the middle and the ends of which form two pockets'.[58] Is this the same as a *knapsack*, which, according to the *Collins English Dictionary*, is 'a canvas or leather bag carried strapped on the back or shoulder'? Today, a translator would probably seek to resolve this by conducting an online search for images of the words and comparing the results (compare Chapter 3, Section 3.3). The same goes for the other queries, *Marabout* and *jambon persillé*. Visual identification reduces the possibility of a skewed interpretation. Combined with the accompanying text, it would doubtless have reassured Bellos that his *sprinkled with parsley* was a justified

equivalent: English versions such as *ham hock terrine or jambon persillé (parsley ham)*[59] are common. Beaumatin's concentration on the aspic, and not the parsley, in the dish distracts Bellos into accepting his suggestion of *ham dotted with fat* (TT 414), a curious collocational neologism and generalization. Intervention in this regard has led to an overexplicitation of one visual feature to the detriment of arguably a more important one.

Interestingly, in his same letter to Beaumatin, Bellos' justifications for two of his choices reveal a higher-level translation strategy: for *panier à salade*, he retains *salad bowl* (TT 317) rather than the more correct *salad shaker* because '[f]ew English readers have or use or know what a salad shaker is. The translation is approximate to avoid unwanted bizarreness.' On the other hand, he defends his translation of *cendrier de faïence* as *porcelain ashtray* (TT 264), rather than *china*, *earthenware*, etc., since 'only porcelain seems to have a genuinely technical specification'. So, the critical element is again the technical term, although the solution is not to select the closest technical English equivalent but instead to aim for some kind of functional equivalence. Such equivalence is orientated to achieving or avoiding a certain contextual effect on the audience (the avoidance of an estranging term such as *salad shaker*; the selection of a relevant technical term in *porcelain*).

Twenty years after the publication of the translation, Godine published a corrected edition of the TT in the United States (Perec 2008). The changes that were made for that edition are explained in Bellos' 'Notes on the revised edition' (Perec 2008) and in an interview given by editor Susan Barba (Esposito 2010). Barba indicates that Bellos worked from new editions of the French, prepared by Magné, and had benefited from other scholarship in the intervening period. While Bellos comments on the importance of 're-readings' of the text and new interpretations, Barba notes that most of the changes were relatively minor: 'The changes we made were mostly of the variety that copyeditors and proofreaders make: spelling mistakes, mistakes in terminology, inverted colophons, incorrect page references in the index, and even the omission of a paragraph in the final chapter!' (in Esposito 2010).

4.4. Conclusion

The three case studies have served to reveal some of the wide range of critical points in literary texts. In the case of the classical Tacitus text, it was the instability of the ST and the role of the paratextual features (preface and endnotes) in imposing a compliant reading on the reader. The exaggeration of negative attitude towards the Peucini and Sarmatians came through subjective interpretation and intensification of the abstract noun *habitum* as highly negative appreciation *ugliness* and *repulsive appearance*. It involved racial stereotyping, not only by Tacitus but also, in a form of tactical reading, by the translators Mattingly and Handford, who in their notes recontextualize the negativity and project it towards modern-day 'Mongolians' and 'Asiatic peoples' and in the context of mixed marriages.

Race and racial descriptions are highly sensitive critical points in literary texts and, in the naming used, likely to be revealing of translator ideology and subjectivity.

Rabassa mentions these in his correspondence with Vargas Llosa. Other points he highlights are Peruvianisms and technical terms for flora and fauna, which tend to become more standardized in the TTs. At a higher level there is always much discussion about the titles of the books, of great importance because they send out a message that attracts readers and creates expectations. As far as attitudinal expressions are concerned, subtle indirect invocation-association, such as through intertextual reference, is sometimes turned into direct inscription in a process of explicitation. But there are competing constraints of readability, concision and the desire to avoid loss of the original sense. The result of the negotiated meaning between author, reviser and/or translator is blurred. So, the technical term *criollo*, very context-dependent for its attitudinal value, is intensified in the Hemenway-Vargas Llosa revision of *A Fish in the Water* as *a* ***scoundrel*** *of a politician* and ***traditional Peruvian*** *music*. On the other hand, the negotiation between George Davis and Vargas Llosa over a relatively minor essay shows a trend towards a loss of intensification, core words being preferred to non-core ones.

David Bellos' translation of Perec has to tackle highly complex puns, word puzzles and dialogic intertextual references in an extremely heteroglossic text. The intertextual critical points in a literary text constrain translators to reproduce quotations from other published texts, but the plays on words tend to generate disagreement between translators and other experts. Analysis of the self-revision shows Bellos' focus to be mainly on syntactic and lexical changes to make the TT more idiomatic, avoiding calques of the French ST. One very interesting finding is the pattern of increased intensification of graduation through the addition of adverbs (e.g. *a* ***very*** *special place*). Adjustment and refinement of evaluation therefore seems to have been an important consideration at the revision stage even if it was neglected during the initial drafting. Since Bellos was both translator and reviser, this may be an idiosyncratic characteristic of his own working process.

5

TRANSLATION VARIATION AND ITS LINK TO ATTITUDE

5.0 Introduction

This chapter describes an empirical study to examine the concept of variation in multiple TTs of the same ST and the subjectivity that this may entail. Although the main object of study are translation products (i.e. the TTs themselves), it is motivated by a keen interest in the translation process, in the differences that exist between translators, and, the other side of the same coin, in what characteristics translators share and how this can be traced in their work. The investigation centres on the small linguistic variations between different target versions of the same source text and on the extent to which those elements that are most open to shifting are expressions of attitude and feelings. This will shed further light on the question of 'legitimate translation variation', which is 'the fact that independent human translations of the same text often use different words and structures to convey the same content' (Babych and Hartley 2004: 833). In the context of statistical calculation of the quality of machine translation output measured against TTs produced by human translators, Babych and Hartley analyse two human translations of a French legal text into English. They find that the stability of units across the human translations is related to the salience of those units in the text:

> Highly significant words, which are consistently used within a single translation, were found to be the most unstable across different translations. The possible reason for this fact could be that translation of significant units typically requires invention of some novel translation strategy.
>
> *(Babych and Hartley 2004: 836)*

In their small-scale experiment, the two human translators each translated salient terms consistently within a text; for example, one translated the word *requêtes*

as *petitions* throughout. However, variation occurred between the translation equivalents of these terms produced by the different translators – the other translator used *requests*. Babych and Hartley suggest that in some instances such variation occurs because no obvious, ready-made translation solutions are available and greater creativity is demanded. On the other hand, more stability is seen with less salient words.

The present chapter is a more qualitative experiment based on a literary text. Extracts from Jorge Luis Borges' short story 'Emma Zunz' (first published in 1948) are first analysed against the published English translations by Donald Yates and Andrew Hurley and then against a corpus of translations by trainee translators. A Borges story is chosen because of the importance attached to his style, and the existence of more than one TT allows more effective comparison of translation strategies. More importantly, the tale centres on the emotional and mental perspective of the protagonist, therefore lending itself to the study of attitude.

5.1 The texts: Borges and his translators

Although translated into French by Roger Caillois in the 1950s, the Argentine author Jorge Luis Borges (1899–1986) only achieved widespread international fame in 1961 with the award of the prestigious Formentor literary prize, shared with Samuel Beckett. The following year saw two collections of his short stories rushed through publication in English translation: *Fictions*, edited by Anthony Kerrigan, and *Labyrinths*, edited by University of Michigan graduates Donald Yates and James Irby and in which Yates's translation of 'Emma Zunz' appeared (Borges 1962). In the 1950s Irby had started translating the (then) relatively unknown Borges in order to 'get a feel for his style' (Yates 2002: 14). At the time publishers such as Alfred Knopf and New Directions had rejected opportunities to publish the work in English. According to Yates, Irby adopted what could be described as a deliberately marked or 'deviant' (Leech and Short 1981) form of English, with the justification that 'since Borges's language does not read smoothly in Spanish, there is no reason it should in English' (Irby, cited in Yates 2002: 17). Yates (ibid.) agrees with giving priority to the ST, and again, like many literary translators, provides a non-technical description of his aims: 'if the original has warts and blemishes, a translator should not try to cover them up with cosmetic touches, but rather attempt to give them a faithful rendering in another language'.

The second TT of the story was by Andrew Hurley, then Professor of English at the University of Puerto Rico and teacher on the university's translation programme, translator of over 30 works of history, poetry and fiction. His 'Emma Zunz' appeared in the volume *Collected Fictions* (Borges 1998a), new translations of almost all of Borges' literary work, published in advance of the centenary of the author's birth. Hurley's broad description of his translation strategy also focuses on style: 'My approach to translation . . . is that I attempt to reproduce in the translation the markers of style that I identify in the source text' (Hurley 1999: 289). But for Hurley, Borges' style is 'plain':

> Quietness, subtlety, a laconic terseness – these are the marks of Borges' style . . . Borges' sentences are almost invariably classical in their symmetry, in their balance. Borges likes parallelism, chiasmus, subtle repetitions-with-variations; his only indulgence in 'shocking' the reader (an effect he repudiated) may be the 'Miltonian displacement of adjectives' to which he alludes in his foreword to *The Maker*.
>
> *(Hurley 1998: 518)*

This 'displacement of adjectives' challenges the naturalness of a text that is achieved by the use of common collocations, a psychological association that is linked to the way words are 'primed' to occur in certain genres (Hoey 2005: 5). Hurley (1999: 297) highlights 'etymologized adjectives and adverbs' such as the famous *unánime* in the first sentence of the 'Las ruinas circulares' (1940, 'The Circular Ruins') – 'Nadie lo vio desembarcar en la **unánime** noche' rendered by Hurley as the similarly etymologized and calqued adjective *unanimous*: 'No one saw him slip from the boat in the **unanimous** night' (Borges 1998a: 96).[1] I shall argue below that the choice of adjective, or 'evaluative epithet', and collocation is a strong bearer of attitude in such narrative texts.

Before proceeding to the analysis of the published 'Emma Zunz' translations, it is important to note two points. First, coming to the task over 30 years after the Yates publication, Hurley obviously had public access to Yates's translation and, potentially, could have restricted himself to modifying only those passages where he felt improvement was possible. However, the existence of prior translations, by other translators and with different publishers, meant that variation might be essential in order to avoid any accusation of plagiarism, of simply reproducing what had been translated before.[2] Not that Hurley would necessarily have made a specific lexical choice in his translations for the mere sake of variation. What is more often emphasized by literary translators is the importance of finding and recreating the narrative voice of the author. Margaret Sayers Peden, who worked as 'an outside editor' (Hurley 1998: 524) on the project, expresses this in the following terms: '[t]o me the overall most important key to the translation is to find its voice. Who is telling? Who is narrating?' (Peden 2002: 76). This narrative voice is more nebulous, less easy to pin down, than what we have discussed as the evaluative voice or style (White and Thomson 2008: 13; see also Chapter 1, Section 1.5). The collaboration of Peden, closely reading and commenting on a draft, and of Carter Wheelock of the University of Texas at Austin,[3] 'who read word by word through an "early-final" draft of the translation, comparing it against the Spanish for omissions, misperceptions and mistranslations, and errors of fact' (Hurley 1998: 523–4), shows that the linguistic choices of a TT are very often the amalgam of decisions made by what has been termed the 'implied translator' (Schiavi 1996), an abstract narratological construct that is useful for indicating the nature of literary translation (see also Munday 2008: 12). By contrast, it is rather surprising to learn that Yates and Irby's translations for the *Labyrinth* collection had been published by New Directions without any editing or revision at all of the manuscript submitted by the translators (Yates 2002: 15).

5.1.1 Analysis of the Yates and Hurley translations of 'Emma Zunz'

The title 'Emma Zunz' comes from the name of the protagonist, who, learning of the suicide of her shamed father, seeks and exacts revenge on Aaron Loewenthal, her father's former business partner. Emma Zunz had been told by her father that Loewenthal had concocted the evidence that had brought a damning charge of embezzlement against him. In order to exact revenge she arranges a late-night meeting with Loewenthal, where she shoots him with his own pistol. She then claims to the police that he had raped her. In the days before DNA testing, she is able to justify her story because, earlier that day in the guise of a prostitute, she had premeditatedly visited the bars of Buenos Aires to pick up and have sex with a sailor from a foreign ship in the port.

Three short extracts of the story were selected for the study of variation. These were:

Extract 1
Emma Zunz's reaction after the Swedish sailor has left the room where they have had sex, and her journey across the city towards the rendezvous point.

Cuando se quedó sola, Emma no abrió en seguida los ojos. En la mesa de luz estaba el dinero que había dejado el hombre: Emma se incorporó y lo rompió como antes había roto la carta. Romper dinero es una impiedad, como tirar el pan; Emma se arrepintió, apenas lo hizo. Un acto de soberbia y en aquel día . . . El temor se perdió en la tristeza de su cuerpo, en el asco. El asco y la tristeza la encadenaban, pero Emma lentamente se levantó y procedió a vestirse. En el cuarto no quedaban colores vivos; el último crepúsculo se agravaba. Emma pudo salir sin que la advirtieran; en la esquina subió a un Lacroze, que iba al oeste. Eligió, conforme a su plan, el asiento más delantero, para que no le vieran la cara. Quizá le confortó verificar, en el insípido trajín de las calles, que lo acaecido no había contaminado las cosas. Viajó por barrios decrecientes y opacos, viéndolos y olvidándolos en el acto, y se apeó en una de las bocacalles de Warnes. Paradójicamente su fatiga venía a ser una fuerza, pues la obligaba a concentrarse en los pormenores de la aventura y le ocultaba el fondo y el fin.[4]

Extract 2
Emma Zunz's intention to escape punishment and to kill Loewenthal.

(No por temor, sino por ser un instrumento de la Justicia, ella no quería ser castigada.) Luego, un solo balazo en mitad del pecho rubricaría la suerte de Loewenthal. Pero las cosas no ocurrieron así.[5]

Extract 3
The last paragraph of the story, where we learn that her version of events will be accepted as true.

> *La historia era increíble, en efecto, pero se impuso a todos, porque sustancialmente era cierta. Verdadero era el tono de Emma Zunz, verdadero el pudor, verdadero el odio. Verdadero también era el ultraje que había padecido; sólo eran falsas las circunstancias, la hora y uno o dos nombres propios.*[6]

The rationale for the choice of these specific extracts is that they are central to the ethical and emotional narrative thread, each displaying important features expressing attitude (especially affect) by the character or narrator.[7] In Extract 1, it is Emma Zunz's physical and moral revulsion after giving herself to the sailor, but also her calculating and nervous preparation for the act of revenge. In Extract 2, we briefly see her hopes, fears and plans for the meeting and the triumph this would bring. In Extract 3, the parallelism of marked syntactic structures, in which the judgement adjective *verdadero* ('true') appears in clause-initial or sentence-initial position four times, emphasizes the narrator's assertion of the underlying truth of her story, despite the falsifications.

Variation between the two texts was analysed manually in order to ensure qualitatively satisfactory results. This is possible because the extracts were brief. However, classificatory difficulties occurred. For example, conceptual decisions as to what constitutes variation need to be taken in examples such as the following:

> *El asco y tristeza la encadenaban.*
> ['Disgust and sadness were enchaining her']
> <u>Grief</u> and <u>nausea</u> <u>were</u> chain<u>ing</u> <u>her</u> (Yates)
> <u>Sadness</u> and <u>revulsion</u> <u>lay upon</u> <u>Emma</u> <u>like</u> chain<u>s</u> (Hurley)

The <u>underlined words</u> show the points of variation, but how should *chaining/chains* be analysed? Yates' use of the verb form *chaining* and Hurley's of the noun *chains* are clearly from the same semantic root. In this study, the root has been considered to be invariant within different functional grammatical structures. Similar questions arise elsewhere when grammatical or morphological categories are retained but the semantic realization alters, e.g. *<u>conceal</u>ed* (Yates) and *<u>mask</u>ed* (Hurley). Syntactic and structural levels also may need to be factored in. In the very first sentence, invariance at word level is easy to identify but the position of the adverb *immediately* alters to sentence-final position in Hurley and therefore is classified as varying:

> *Cuando se quedó sola, Emma no abrió <u>en seguida</u> los ojos*
> ['When she remained alone, Emma did not open <u>at once</u> the eyes']
> When she was alone, Emma did not <u>immediately</u> open her eyes (Yates)
> When she was alone, Emma did not open her eyes <u>immediately</u> (Hurley)

This is an area of theme and information structure (Halliday and Matthiessen 2004: 64–105), part of the textual function (see Chapter 1, Section 1.1), which organizes the clause 'as message' and assists in foregrounding specific elements. It is particularly relevant to Extract 3, where, as noted above, the ST has the marked form *verdadero*

in clause-initial position. Here, the textual metafunction reinforces the strength of the evaluation. The translations of this extract are as follows:

> **Extract 3a** Yates translation (Borges 1962: 24)
> Actually the story *was* incredible, but it impressed everyone because substantially it was true. True was Emma Zunz' tone, true was her shame, true was her hate. True also was the outrage she had suffered: only the circumstances were false, the time, and one or two proper names.

> **Extract 3b** Hurley translation (Borges 1998b: 219)
> The story was unbelievable, yes – and yet it convinced everyone, because in substance it was true. Emma Zunz's tone of voice was real, her shame was real, her hatred was real. The outrage that had been done to her was real, as well; all that was false were the circumstances, the time, and one or two proper names.

In a generally appreciative review of Hurley's translation, Gene H. Bell-Villada (1998) comments on this specific sentence: '[w]hile Hurley's prose sounds more idiomatic, like everyday speech, Yates's, with its inversions that mirror the original yet also strike us with their strangeness, seems appropriate to the odd mental conceit being argued here'. Yates does retain the sentence-initial and clause-initial repetition of *true*, foregrounding an absolutely crucial judgement element of the story. In Hurley's translation of the extract, the second sentence (*Emma Zunz's tone of voice . . .*) and the beginning of the third (*The outrage . . .*) are normalized, SV constructions, only slightly compensated by the subsequent emphatic cleft construction *all that was false were . . .*

Both Bell-Villada's observation and this analysis suggest that Hurley's assertion that he pursued an 'anti-fluent', source-oriented, or foreignizing, style is not always borne out, certainly in comparison with Yates's work. But the study takes the interest in variation further, first by a more detailed comparison of the two extracts (see Appendix 5.1), which shows that approximately 208 lexical forms are identical in the two TTs, amounting to approximately 65 per cent of the Yates translation and 63 per cent of the Hurley translation.[8] Lexical variation between the two translations therefore comprises around one third of the total text. I shall limit myself to an examination of the most common variations, which occurred in 'content' words and in processes (verbal and nominalized forms, see Tables 5.1 and 5.2) and modal forms (mainly epithets, or adjectives, see Table 5.3).

The main trends in the tables are:

1. slightly more variation in verbal processes than in nominalizations or indeed in the modal category, where explicit inscription of attitude may be thought most likely to occur, as it links to the interpersonal function;
2. variation lies in *linguistic realization* rather than necessarily in the presence or distortion of appraisal itself. So, very similar evaluation is conveyed by both *incredible* and *unbelievable*, for ST *increíble*;

TABLE 5.1 Examples of variation in verbal processes in Yates and Hurley TTs

Borges	*Yates*	*Hurley*
se arrepintió	repented	wished she hadn't
se perdió	was lost	melted
encadenaban	chaining	chains
se agravaba	was weakening	made it drearier
salir	leave	slip out
subió a	got on	mounted
le confortó	it comforted her	she was comforted
se apeó	alighted	got off
ocultaba	concealed	masked
rubricaría . . . la suerte	seal . . . fate	put an end to . . . life
se impuso	impressed	convinced
que había sufrido	that she had suffered	that had been done to her

TABLE 5.2 Examples of variation in noun forms in Yates and Hurley TTs

Borges	*Yates*	*Hurley*
el temor	fear	foreboding
la tristeza	grief	sadness
el asco	nausea	revulsion
el asco	disgust	revulsion
su fatiga	fatigue	weariness
el trajín	rapid movement	banal bustle
la aventura	adventure	mission
el fondo	the background	its true nature
el fin	the objective	its final purpose
el odio	hatred	hate

3. Yates's attitudinal items stand out because of lexical interference from the ST (e.g. *opaque* for *opacos*) or for the use of the most obvious translation equivalent (e.g. *fear* for *temor* or *adventure* for *aventura*), compared to Hurley's more idiomatic and interpretive renderings of the same words (e.g. *gloomy*, *foreboding, mission*).

Of course, there are also instances, at crucial moments in the text or in central concepts in the story, where there is no variation in the realization of appraisal. For example, Emma's reaction to her experiences at the end of the story is translated by both Yates and Hurley as *shame* (ST *pudor*) and *outrage* (ST *ultraje*). On the other hand, the third point above relates to places where variation in Hurley leads to important evaluative reformulations of the original through lexical choice. Such

TABLE 5.3 Examples of variation in modal forms in Yates and Hurley TTs

Borges	*Yates*	*Hurley*
se arrepintió	repented	wished she hadn't[1]
pudo	was able to	managed to
contaminado	contaminated	polluted
decrecientes	diminishing	shrinking
opacos	opaque	gloomy
no quería	did not want to	intended not to
increíble	incredible	unbelievable
en efecto	actually	yes
verdadero	true	real
solo	only	all

1 Here, Yates translates the emotive Spanish mental process verb *se arrepintió* by the emotive mental cognate *repented* whereas Hurley uses the desiderative mental process *wished she hadn't*, also an example of modal inclination (cf. Halliday and Matthiessen 2004: 208 and 618). Hence the example appears in both Table 5.1 and 5.3.

variation may happen in any category, and Table 5.1 shows some tendency for the intensification of graduation in the selection of value-laden non-core TT forms such as *slip out* and *mounted* for common ST verbs *salir* ['leave'] and *subió* ['got on']. Yet the most striking contrasts are to be found in Table 5.2, where the shifts in what are overwhelmingly abstract nouns sometimes radically alter the perspective of the text. Yates intensifies Emma's 'affective' reaction with TT equivalents such as *grief* and *nausea* (for ST *tristeza* and *asco* – compare Hurley's *sadness* and *revulsion*), while Hurley adds a more forceful, and alliterative, explicitation of the street scene (ST *trajín*, Yates *rapid movement*, Hurley *banal bustle*) and reinterprets ST affect items as *foreboding* (for ST *temor*, cf. Yates's *fear*) and the more cognitive *mission* (for ST *aventura* – compare Yates's *adventure*). Indeed, the example of *mission* is the clearest evaluative reinterpretation in these TT extracts:

> **Yates (variations underlined)**
> Paradoxically her fatigue was turning out to be a strength, since it obliged her to concentrate on the details of **the adventure** and concealed from her the background and the objective.

> **Hurley (variations underlined)**
> Paradoxically, her weariness turned into a strength, for it forced her to concentrate on the details of **her mission** and masked from her its true nature and its final purpose.

Mission fits far more closely with the cold premeditation driving Emma Zunz's revenge. Hurley has added force and ethical judgement with this TT equivalent. Explicit evaluation is also to be found in both TTs in the counter-expectancy

adverb *paradoxically* (ST *paradójicamente*) in first position. Other variants such as *since/for*, *oblige/force* and *conceal/mask* are minor stylistic changes and scarcely alter the text. However, the use of possessive pronouns in the Hurley text (*her mission . . . its true nature . . . its final purpose*) compared to Yates's, and the ST's, definite articles, make a much tighter cohesive framework that may alter the texture of the text and of the narrative.[9]

Most importantly, however, and irrespective of any general overall strategy or higher-level discoursal or narratological shifts, a tentative hypothesis based on the analysis of these extracts is that most of the variants seem to occur on the paradigmatic axis of language; that is, at the level of choices for different linguistic 'slots' in the text. Thus, the first two clauses of the above example could be represented as in Table 5.4.

Categorization on the paradigmatic axis generates many questions about the unit of translation employed, about the grammatical and functional categories where variation is most likely to occur and which variations are most significant, the latter accompanied by the supplementary question: In what way are they significant?

Analysis of the lists in Tables 5.1 to 5.3 has highlighted that the most dramatic shifts to evaluation and expressions of attitude occur through shifts of abstract noun forms such as *adventure/mission*. It is noticeable that cognate forms tend to be shunned by Hurley. Indeed, evidence from Hurley himself shows that this was a deliberate decision:

> Some cognates are *false* cognates; some lead to only slight distortions in meaning; only rarely are cognates really usable by a translator in a serious translation. Borges himself once told Margaret Sayers Peden over breakfast at an MLA convention in Chicago – this conversation reported to me by Petch Peden the other day on the telephone – that his translators 'killed him with cognates'. Translators must be trained *not* to use that fatal weapon.[10]

TABLE 5.4 Variation on the paradigmatic axis in Yates and Hurley TTs

Paradoxically	her	fatigue	was turning out to be[1]	a	strength,
		weariness	turned into		

since	it	obliged	her	to concentrate on	the
for		forced			

details	of	the	adventure	. . .	
		her	mission	. . .	

1 It is possible to analyse the fourth slot (for ST *venía a ser*) as two, namely the semantic lexical core of *turn out to be* (and its stylistic variant *turn into*) plus the past tense modal and morpheme (*was -ing/-ed*).

5.2 The experiment

In this study, exploration into variation was extended by an experiment involving 15 other translations of the passages from the ST. The 15 translations were commissioned from volunteers amongst MA students at the University of Leeds, UK, in the calendar year 2007. Students were asked to read the whole story but to translate just the three extracts given below. They were allowed to consult any resources except the already published translations. The reasoning behind the latter constraint was in order to ensure as far as possible that the variations were due to the translators' own interpretations, recoding or idiolect, without influence from the published TTs.

The volunteers were given two weeks to submit their translations by email, together with a brief questionnaire about their background, translation strategy and specific problems. The respondents were a broadly homogenous group as far as their level of Spanish and translation experience was concerned. Twelve were UK nationals, two were US nationals and one was Colombian.[11] Most had a first degree in Hispanic or Ibero-American Studies or a dual-honours Modern Languages degree, though other disciplines featuring included Philosophy and English. Few had actually studied Borges and few had been to Buenos Aires, where the story was set.

It should be emphasized that this case study was designed to test variation in attitude. The subjects were not yet fully fledged experienced professional translators.[12] The focus was not on translator competence or on error analysis, but rather on micro-analysing those elements of a text, particularly those expressions of attitude, that are most likely to remain stable and those that are most susceptible to change.

The 15 translated extracts from the respondents were submitted electronically but analysed manually. Even based on short extracts of around 300 words, this still gives a significant corpus of translation for close analysis.

5.2.1 Invariance

The 15 target versions were first analysed for lexical invariance in a similar way to the Yates/Hurley translations. Table 5.5 compares invariance in the two corpora (the two published TTs vs the 15 respondents' TTs). The left-hand column reproduces Yates' TT and underlines those items that appear differently in Hurley's later TT. The right-hand column shows items which are invariant across all 15 respondent TTs. The most obvious, and scarcely surprising, finding is that the amount of invariance (i.e. word-forms that remain stable throughout all translations) has dramatically shrunk in the student translations to 58 lexical items, from 208 in the Yates/Hurley corpus. To this might be added invariance in verb tenses where the semantic core alters, such as the use of a past tense in *Emma sat up/got up* or in *she rode through/travelled through* and the preservation of sentence breaks as a unit of translation by all respondents. Based on an average rounded total of 320 TT tokens, lexical invariance stands at about 18 per cent. Classification of the right-hand

TABLE 5.5 Invariance in published TTs vs respondents' TTs

Extract 1a Published TTs, based on Yates's translation (underlined sections show Yates/Hurley variance)	*Invariance in the 15 respondents' TTs*
When she was alone, Emma did not immediately open her eyes.	. . . did not . . . . . . open her eyes.
On the little night-table was the money that the man had left: Emma sat up and tore it to pieces as before she had torn the letter.	On . . . table . . . the money . . . the man had left . . . . . . she had . . . the letter.
Tearing up money is an impiety, like throwing away bread; Emma repented the moment after she did it.	. . . money . . . . . . bread . . .
An act of pride and on that day. . . Her fear was lost in the grief of her body, in her disgust.	. . . day . . .
Grief and nausea were chaining her, but Emma slowly got up and proceeded to dress herself.	. . . and . . . slowly . . . and . . .
In the room there were no longer any bright colours; the last light of dusk was weakening.	. . . room . . . colour
Emma was able to leave without anyone seeing her; at the corner she got on a Lacroze streetcar heading west.	Emma . . . . . . the corner she . . .
She selected, in keeping with her plan, the seat farthest towards the front, so that her face would not be seen.	she . . . plan . . . seat, so . . . her face
Perhaps it comforted her to verify in the rapid movement along the streets that what had happened had not contaminated things.	. . . street . . .
She rode through the diminishing opaque suburbs, seeing them and forgetting them at the same instant, and alighted at one of the side streets of Warnes.	She . . . through . . .
Paradoxically her fatigue was turning out to be a strength, since it obliged her to concentrate on the details of the adventure and concealed from her the background and the objective.	. . . her to . . . on the

(continued)

TABLE 5.5 Invariance in published TTs vs respondents' TTs *(continued)*

Extract 2a Yates's translation	*Invariance in the 15 respondents' TTs*
(Not out of fear but because of being an instrument of Justice she did not want to be punished.)	(a . . . of justice, . . . to be punished.)
Then, one single shot in the centre of his chest would seal Loewenthal's fate. But things did not happen that way.	. . . chest . . . . . . Loewenthal . . .

Extract 3a Yates's translation	*Invariance in the 15 respondents' TTs*
Actually the story *was* incredible, but it impressed everyone because substantially it was true.	. . . the story . . . . . . because . . . it was . . .
True was Emma Zunz' tone, true was her shame, true was her hate.	. . . Emma Zunz . . .
True also was the outrage she had suffered: only the circumstances were false, the time, and one or two proper names.	. . . the . . .

column in Table 5.5 leads to the following breakdown of invariant grammatical items across the respondent TTs:

- nouns 18 (*eyes, table, money* [2], *man, letter, bread, day, room*★, *colour*★, *corner, plan*★, *seat, face, street, story, justice, chest*)
- articles 9 (*the* [8], *a*)
- subject or object pronouns/names 8 (*she* [3], *Emma, Loewenthal, Emma Zunz, it, her*)
- prepositions 6 (*on, of, to* [2], *on, through*)
- verbal processes 4 (*open, left, punished, was*)
- auxiliaries 4 (*did, had* [2], *be*)
- connectors 4 (*and* [2], *so, because*)
- possessive pronouns 2 (*her* [2])
- negative particle 1 (*not*)
- adverb 1 (*slowly*).

Simple sum totals of this nature must obviously be treated with caution, since their relative significance will depend on the overall numbers of each category in the target texts. So, for example, the total number of nouns in the texts will be much higher than the number of adverbs. In addition, invariance in the semantic core may conceal other, notably grammatical, changes. The three asterisked (★) nouns in the

first category hide slight variants – *room* was rendered as *bedroom* by one respondent, both *colour* and *colours* were used, *plan* appeared once in the verbal process *planned*, and *did not* in the first sentence was four times rendered as *didn't*.[13]

The most interesting observation is that, with the exception of *plan* and *justice*, all the nouns in the invariant list are concrete, common, unrelated to a process or to the expression of attitude. Also, they do not generally have obvious competitor synonyms in English in the contexts in which they appear in these extracts. If to these we add the invariant articles and possessive pronouns that accompany them and the pronouns/proper names that mark clause participants, we find a total of 36 of the 58 invariant forms occur in non-process noun phrases.

Invariant items related to actual processes are few: three material process verbs (*open, left, punished*) and one relational (*was*). There are also few related to modality and attitude: four auxiliaries and the one negative particle, *not*. There is just one adverb in this list, *slowly*, the translation of *lentamente* in the sentence *Emma lentamente se levantó*. Even there, *slowly* varies in its clause position in the respondents' translations. Finally, and most drastically, no adjectives, the most explicit features of attitude, appear.

An immediate, though inevitably tentative, hypothesis is that full lexical invariance may tend to be restricted to simple, basic, experiential or denotational processes, participants and relations (note the basic nature of the connectors *and, so, because*). At the same time, variation is to be *expected* in the lexical expression of attitude in translation. Although stability is greatest in basic core realizations, full invariance in any sample may be exploded by just one maverick translator's unique choice, so the wider picture is more nuanced, a cline of probability rather than total invariance. For example:

- *olvidar* is translated by a variant of the mental process *forget* 15 times (*forgetting* [13], *forgot* [1], *forgotten* [1])
- *temor* is translated as *fear* on 14 occasions (once as *anxiety*)
- *circunstancias* is translated as *circumstances* 14 times (once as *circumstantial factors*)
- *pormenores* is translated as *details* 14 times (the other is *peculiarities*)
- the modal *quizá* is translated as *perhaps* 13 times (2 are *maybe*)
- *paradoxically* is used 11 times for *paradójicamente* (the others are *strangely* [2], *ironically* [2]).

In all these cases, there seems to be a stable core of translational equivalence centred on a common dictionary equivalent. When there exist common near-synonyms, greater lexical variation is to be expected. Hence, the time adverb *luego* is translated more evenly, with the equivalents *later* (8 times), *then* (6) and *soon* (1).

5.2.2 Linguistic variation in attitude and appraisal

In Section 5.0 we saw that Babych and Hartley (2004) suggested that variation was linked to the salience of elements in a text. In the Yates/Hurley TTs, this seems to

be borne out in that the sentence which produced the greatest variation in 'content' words is also one of the most emotive, a strong expression of affect:

> *El temor se perdió en la tristeza de su cuerpo, en el asco*
> ['The fear lost itself in the sadness of her body, in the disgust']
> Her fear was lost in the grief of her body, in her disgust (Yates)
> Foreboding melted into the sadness of her body, into the revulsion (Hurley).[14]

Here, Emma Zunz experiences a mixture of fear, sadness and physical disgust after having sex with the sailor and as she pursues the next, decisive stage of her plan. Yates emphasizes the behavioural and emotive *grief*, uses a passive calque *was lost* and the emotive *disgust*. Hurley opts for interpretation with the cognitive and emotive *foreboding* (rather than *fear*), the idiomatic, metaphoric process *melted into* and the emotive *revulsion*. Comparison with the respondent translations of this sentence makes it possible to see how far these terms are generally susceptible to lexical variation. The respondent translations were:

> Fear was lost in the sadness and disgust of her body.
> Fear was lost in the sadness of her body, in the repugnance that she felt.
> Her fear was lost in the sorrow of her body, in the disgust.
> Her fear was lost in disgust and the physical effects of her sorrow.
> Her fear was lost in her body's sadness, in its disgust.
> Fear was lost in the sadness of her body, in the disgust.
> Fear got lost in the sorrow of her body, in the revulsion.
> Fear lost itself in the sorrow of her body, in the repulsion.
> Fear lost itself in the sadness present in her body, in disgust.
> The fear disappeared into the sadness of her body, into the disgust.
> Her fear disappeared with the sadness and disgust she felt.
> Her fear disappeared into the sadness of her body.
> Fear gave way to a sadness in her entire body.
> Fear was overcome by the sadness of her body, by disgust.
> Her anxiety dissolved into a sad ache.

If we concentrate on the translation of the central content words[15] (the affect words *temor*, *tristeza* and *asco* and the process *se perdió*), we can see that Yates' *grief* and Hurley's *foreboding* and *melted into* are not repeated. These unique items may have something to tell us about the specific translator´s idiosyncrasies and conscious interpretive or unconscious idiolectal choices. Likewise, amongst the respondents' translations there is uniqueness in the selections of *gave way*, *was overcome by*, *anxiety*, *dissolved* and *sad ache*. The last three appear in one and the same TT, the last in the list. Such a concentration of unique items is unusual in the sample and marks this TT extract for its lexical creativity (cf. Kenny 2001, Munday 2009b).

Consideration of all the TT sentences above shows a predominant selection of *fear* (for *temor*), *sadness* for *tristeza*, *disgust* for *asco* and some formulation of *lost* (*was*

lost/got lost/lost itself) for *se perdió*. These are relatively stable elements. Three of these equivalents appear in the Yates TT but only one in the Hurley TT. Such findings may serve to reinforce hypotheses for further testing – for example, that Yates tends to prefer core lexical and attitudinal equivalents, whereas Hurley's lexis is more idiosyncratic and interpretive, often shunning cognates and common equivalents (see Section 5.1.1 above).

Examination of the similarly emotive following clause shows that such variation patterns tend to repeat themselves:

> *El asco y la tristeza la encadenaban*
> ['The disgust and the sadness her were chaining']
> Grief and nausea were chaining her (Yates)
> Sadness and revulsion lay upon Emma like chains (Hurley)
>
> Disgust and sadness were chained to her
> Disgust and sadness enchained her
> Disgust and sorrow had Emma in chains
> The disgust and sadness paralysed her
> Disgust and sadness were paralysing her
> They seemed to paralyse her
> Repulsion and sorrow were paralysing her
> Revulsion and sorrow paralysed her
> She was paralysed by a feeling of disgust and sorrow
> Sadness and disgust gripped her
> Sadness and disgust enveloped her
> Feelings of disgust and sadness were haunting her
> Repulsion and sorrow consumed her
> She was bound by repugnance and sadness
> Though weighed down by this sadness and loathing.

As might be expected, Hurley and 13 of the respondents (but strangely not Yates) repeat the same abstract nouns of affect that were used in the previous sentence (*sadness, disgust*, etc.). The only common element to all the TTs is the connector *and* between these two nouns. This again supports the preliminary findings of Babych and Hartley (2004) of individual consistency in the translation of salient items even if there is variation between translators. The treatment of the forceful emotive metaphor *encadenaban* ('were chaining'), retained by both Yates and Hurley, is the most interesting. Of the respondents, only three used a variant of the same metaphor (*chained*, *enchained*, *had . . . in chains*), one used the related metaphor *bound by*, six opted for a metaphor with *paralyse* and five produced a totally new metaphor: *gripped*, *enveloped*, *consumed*, *were haunting* and *weighed down by*. On all occasions, therefore, attitude is conveyed by a physical metaphor, even if the linguistic and conceptual realizations vary. This ties in with the general finding of Chapter 2, Section 2.2.4, where there was a tendency to reduce the intensity of such provoked attitude but where the translations centred around a semantic core of the metaphoric element.

5.2.3 Attitude-rich words

One possibility that I should like to propose is that there are what I shall term 'attitude-rich' words which carry the attitudinal burden of the text through their function in describing the central axiological values of the protagonists, narrator or writer. These are important critical points. The list below contains the most obvious instances of such terms in the three extracts in question, classified according to their realization of attitude or graduation. They are supplied with their TT equivalents in the Yates, Hurley and respondents' versions:

Affect

- ***se arrepintió***: *repented* (Yates), *wished she hadn't* (Hurley); *regretted* (13), *repented* (1), *felt guilty* (1)
- ***el temor***: *fear* (Yates), *foreboding* (Hurley); *fear* (14), *anxiety* (1)
- ***la tristeza***: *grief* (Yates), *sadness* (Hurley); *sadness* (10), *sorrow* (5), *sad ache* (1)
- ***el asco***: *disgust, nausea* (Yates), *revulsion* (Hurley); *disgust* (10), *revulsion* (2), *repulsion* (1), *repugnance* (1), *loathing* (1)
- ***la aventura***: *adventure* (Yates), *mission* (Hurley); *adventure* (13), *scheme* (1), *venture* (1)

Judgement/ethics

- ***una impiedad***: *an impiety* (Yates), *an act of impiety* (Hurley); *a sin* (6), *an ungodly act* (3), *an act of ungodliness* (1), *ungodliness* (1), *an impiety* (1), *impious* (1), *a merciless act* (1), *a pitiless task* (1)
- ***increíble***: *incredible* (Yates), *unbelievable* (Hurley); *unbelievable* (6), *incredible* (6), *astounding nature* (1), *far-fetched* (1), *implausible* (1)
- ***cierta***: *true* (Yates, Hurley); *true* (12), *real* (1), *the truth* (1), *what happened* (1)
- ***el pavor***: *shame* (Yates, Hurley); *shame* (9), *fear* (2), *modesty* (2), *sense of shame* (1), *chaste nature* (1)
- – ***el ultraje***: *outrage* (Yates, Hurley); *outrage* (9), *insult* (3), *atrocity* (2), *wrong* (1)

Appreciation

- ***contaminado***: *contaminated* (Yates), *polluted* (Hurley); *contaminated* (6), *affected* (4), *tainted* (2), *influenced* (1), *ruin* (1), *spoilt* (1)
- *[barrios]* ***decrecientes y opacos***: *diminishing, opaque* (Yates), *shrinking, gloomy* (Hurley); *dwindling* (4), *diminishing* (3), *declining* (2), *deprived* (1), *ever-decreasing* (1), *fading* (1), *increasingly distant* (1), *run-down* (1), *waned* (1); *dull* (5), *gloomy* (5), *opaque* (2), *dark* (1), *lifeless* (1), Ø (1)
- ***insípido trajín***: *rapid movement* (Yates), *banal bustle* (Hurley); *insipid* (6), *dull* (2), *banal* (1), *mundane* (1), *monotonous* (1), *simmering* (1), *trite* (1), *tedious* (1), ø (1); *bustle* (3), *hustle and bustle* (3), *comings and goings* (3), *to-ing and fro-ing* (1), *goings on* (1), *commotion* (1), *little ride* (1), *rush* (1), ø (1)

Graduation (counter-expectation and intensification)

- ***paradójicamente***: *paradoxically* (Yates, Hurley); *paradoxically* (11), *ironically* (2), *strangely* (2)
- ***sustancialmente*** *[cierto]*: *substantially* (Yates), *in substance* (Hurley); *essentially* (5), *fundamentally* (4), *in essence* (3), *almost* (1), *on the whole* (1), *substantially* (1).

Examination of the variation in the TT equivalents shows that in some cases (e.g. *temor*, *tristeza*, *asco*, *se arrepintió*, *paradójicamente*, *aventura*, *cierta*, *pavor*, *ultraje*) there is a relative consensus in the TTs (*fear*, *sadness*, *disgust*, *regretted, paradoxically*, *adventure*, *true*, *shame*, *outrage*). Possible reasons may again be that these are the most common dictionary equivalents and that there are no obviously strong alternative candidates. In the translation equivalents for the other items, there is considerably more variation. Lexical calques or literal translations might account for *impiety*, *insipid*, *contaminated*, *incredible*, *opaque*, and *substantially*, but none of these scores higher than 6 out of 15. There is in fact a striking variety of translations proposed for *impiedad*, *insípido*, *trajín* and *decrecientes*: eight variations of each, plus one more from Yates or Hurley. Why should this be so? Partly, no doubt, because they have no obviously satisfactory literal translation or calque in English.[16] But this cannot tell the whole story. These are evaluative words of judgement (*impiedad*) and, especially, of appreciation ('*insípido* trajín' and 'barrios *decrecientes*'). The latter perhaps constitute cases of Borges' 'displacement of adjectives' (see Hurley, Section 5.1), creative collocations, non-standard lexical primings, where the translator is forced to interpret the referent and the form of appraisal without being able to rely on a stock of ready-made translation equivalents (cf. Toury 1995: 97–8, Babych and Hartley 2004: 833). At such points where translator interpretation has to operate, there seems to be potential for variation in graduation, particularly of force. Thus, the translations of the epithet ***insípido*** *trajín*, an instance of negative appreciation, range from the weak ***rapid*** *movement* (Yates)[17] to the strong *trite* and *simmering*; *barrios* [neighbourhoods] ***decrecientes*** is rendered most frequently as the core *dwindling* or *diminishing*, most strongly as *deprived*, *run-down* and most weakly, perhaps, as the amplification *increasingly distant*. These mark a difference of attitudinal interpretation between neutral descriptions (e.g. *diminishing*) and strong negative appreciation bordering on judgement (*deprived*, *run-down*). The creativity of the ST collocation requires interpretation, a critical point where translators reveal their footnotes underlying evaluation of Borges' narration.

The greatest variation in a single word involves the category of engagement (see Chapter 1, Section 1.3.3). It is the translation of the verb *verificar* in the sentence:

> *Quizá le confortó* ***verificar,*** *en el insípido trajín de las calles, que lo acaecido no había contaminado las cosas*
>
> ['Perhaps it comforted her to **verify**, in the insipid bustle of the streets, that the events had not contaminated things']

A realization of the ideational not interpersonal metafunction (see Chapter 1, Section 1.2), *verificar* may be a mental process of perception (Hurley's *see*) or a near-mental behavioural process of actively looking (Yates' *verify*). The ambiguous function of this verb (or, to put it another way, its potential to fulfil either or both roles) requires interpretation from the translator and this may account for the astonishing number of 11 variants in the 15 respondent TTs: these are split between the less forceful mental processes of knowing (*be sure that* [2], *know*, *realized*, *realization*) and seeing (*note*, *see*) and the more forceful behavioural *verify* (2), *make sure that* (2), *check*, *confirm*, *confirmation*. Importantly, the choice between these process types inscribes attitude and is indicative of the translator's interpretation of the narrator's and character's own judgement. *See*, for example, would place Emma Zunz in a passive role, while *verify, check*, etc. would show that she was more actively engaged in the plot. This in some ways resembles the function of reporting verbs (e.g. *claim*, *assert*, *reject* – see the Introduction), which transmit the truth-assertion of the commentator and either contract or expand the dialogic voices of the text.

But the amount of lexical variation involved does not always directly indicate a critical point. This is illustrated by the abstract noun *aventura*. In the list above it is included as an element of affect, overwhelmingly translated by its calque, *adventure*. The definition of *adventure* justifies its inclusion in affect:

> If someone has an adventure, they become involved in an unusual, exciting and rather dangerous journey or series of events.
>
> *(Cobuild 1995: 26)*

Clearly three translators are uneasy with this potential equivalent, since it is used to describe Emma Zunz's journey to exact revenge: unusual and dangerous certainly, but hardly exciting. In its place, Hurley uses *mission* and two respondents use *scheme* and *venture*. These equivalents produce a shift of attitudinal category to judgement, particularly in Hurley's translation. *Mission* is 'an important task that people are given to do . . . a special journey . . . a strong commitment and sense of duty to do or achieve something' (Cobuild 1995: 1062). The shift from *adventure* to *mission*, from affect to judgement, results in a major renegotiation of the depiction of the whole cycle of revenge. It is without doubt a critical point in those three TTs.

5.2.4 Genre differences

The experiment was repeated in 2011 with three similar respondents who were also asked to identify and discuss the six points in a text where they encountered most difficulty and doubts. Their comments represented a kind of retrospective protocol analysis of their decisions. In addition, they also volunteered to take a translation task based on a technical text in order to begin to see how much variation related to text-type.

In the Borges text, many of the features noted above were reinforced in the TTs. Thus, *aventura* was variously interpreted as *undertaking, mission, venture* and the large amount of variation in *barrios decrecientes y opacos* persisted:

> *dull, run-down neighbourhoods*
> *diminishing and lifeless neighbourhoods*
> *fading, dull neighbourhoods*

The stability of *neighbourhoods* remained, while the variation in attitudinal interpretations of the epithets meant that only *dull* was repeated. The differing attitudes are most strongly exemplified in the use of the very negative *run-down* and *lifeless* compared to *dull* and *fading*. That this is a definite problematic or critical point is shown by its selection as such by one of the three respondents. But the reason given is the collocation with *neighbourhood* rather than the interpretation of the adjective itself:

> 'Decreciente' can be translated as 'decreasing', 'fading' or 'waning', but I didn't feel that [these] could be used to translate a neighbourhood, so I settled on 'fading' as I thought it was perhaps the idea that as she travels through them, the neighbourhoods fade away.

By comparison, the translation of the word *ultraje* in Extract 3 was seen by one respondent to be very much a question of strength of emotion; in appraisal terms, affect:

> I really struggled with this word; I wanted to convey the same emotion in the English but couldn't seem to find the right word. I considered *insult* to be perhaps more appropriate but not strong enough here.

The respondent chose *outrage* as a stronger alternative. Intensification therefore was an explicit criterion for selection. But at the same time one must not discount the value of calque (*ultraje* > *outrage*). Indeed, for four other key doubts the same respondent said she opted for what was literal translation or calquing of the ST lexis, both to allow the reader closer insight into the original and to reduce the possibility of misinterpretation. Thus, for Extract 2 she commented:

> I struggled to get into the Borges mentality and really engage with the words; that is to say really understand what he was trying to convey here, so I just stuck to the Spanish quite closely.

At critical points literal translation may be a risk-reduction strategy.

The Field of the technical translation text was specifications for overhauling railway stock. Here, in the absence of obvious emotive or other attitudinal vocabulary, the doubts raised by the respondents mainly related to technical terminology and

comprehension of the ST concept: for example, did *cajas* mean *vehicle bodies* or *casing*, *housing* or even *railway vehicles*? Was *soportes* to be translated as *brackets* or *supports*? This bears out the findings from the examination of online forums in Chapter 3 where professional technical translators tended to be most concerned about terminology.

When it comes to lexical variation, a brief comparison of variation in the translations of the opening two paragraphs is illuminating:

> **ST**
> *El objeto de esta especificación técnica es el de fijar las condiciones de cálculo a aplicar en las cajas y soportes a instalar en las UTE-Si Rehabilitadas.*
>
> *Esta especificación se basa en la Especificación de Compra: 05.U0.99.12.005, a la que anula y sustituye desde el punto de vista de condiciones de cálculo, ya que la amplía y puede ser aplicada a otros equipos que no comprende la anterior Especificación.*[18]
>
> **TT1** (variation is shown by underlining)
> The aim of this technical specification is to establish the terms of calculation to apply to the vehicle bodies and supports to be installed in the refurbished UTE-Sis.
>
> This specification is based on the purchasing specification 05.U0.99.12.005, which is nullified and replaced, from the point of view of the terms of calculation, by this specification, since it is broader and can be applied to other equipment not covered by the previous specification.
>
> **TT2** (variation is shown by underlining)
> The purpose of this technical specification is to set the test conditions to be applied on vehicle bodies and brackets to be installed on the Rehabilitated UTE-Si.
>
> This specification is based on the Purchase Specification: 05.U0.99.12.005, which cancels and replaces, from the point of view of test conditions, as it extends the previous specification and may be applied to other equipment that the previous specification does not include.
>
> **TT3** (variation is shown by underlining)
> The purpose of this technical specification is to state the conditions by which calculations are made that must be applied both to vehicle bodies and to the supports that are to be installed in restored UTE-Si locomotives.
>
> This specification is based on Purchase Specification 05.UO.99.12.005, a Specification that the former overrides and replaces in terms of conditions by which calculations are made, given that it expands upon the previous Specification insofar as it can be applied to a wider range of equipment.

Underlining highlights lexical variation, while non-underlined words remain constant across the three translations. It is clear again that there is important variation

TABLE 5.6 Analysis of technical TTs on paradigmatic axis

TT1	The	aim	of this	technical specification	is	to	establish	the
TT2		purpose					set	
TT3		purpose					state	

TT1	terms of calculation	to	Ø	apply	Ø	to	the	vehicle bodies
TT2	test conditions		be	applied	Ø	on	Ø	
TT3	conditions by which calculations are made	that must	be	applied	both	to	Ø	

TT1	and	Ø	Ø	supports
TT2		Ø	Ø	brackets
TT3		to	the	supports

on the paradigmatic axis, as can be seen in the first sentence in Table 5.6 (compare Table 5.4 above for the Borges text).

Here, the structure of the sentence remains broadly the same – the variation centres on synonyms of the abstract noun *aim/purpose* and of the verb *establish/set/state*. More important is the variation of the technical terms *supports/brackets* and, particularly, of *terms of calculation/test conditions/conditions by which calculations are made*. The latter really brings home the argument of Babych and Hartley (2004, above) that salient words in a TT will tend to be intratextually consistent but liable to variation between translators. Hence, each translator goes on to repeat the same equivalent in the second sentence.

The two technical terms are critical points in such a text and are specifically identified by the translators of TT1 and TT2. That they may be related to translator experience and competence is suggested by the fact that none of the three translators found the most common and accepted terminological equivalent for *condiciones de cálculo*, which happens to be the calque *calculation conditions*. The propensity for calque as a risk-averse strategy is therefore seen to be dependent upon the translator's confidence in the acceptability of the proposed term. When it is a question of technical terms that lie outside the expertise of the translator, calques may give way to more general equivalents such as those offered in the three TTs – including the explicitation *conditions by which calculations are made*.

Analysis of the second sentence in the TTs above shows that, in addition to synonym differences at specific junctures (e.g. *nullifies*, *cancels* and *overrides* as equivalents for ST *anula*) there are also several syntactic modifications. These include the order of elements and the choice of passive or active constructions – for example, the end of the sentence which reads *not covered by the previous specification* or *that the previous specification does not include* or, with a reversal of point of view, *it can be applied to a wider range of equipment*. It is interesting to posit that translators may be willing to engage in such syntactic changes more frequently in a technical

than a literary text. Clearly, though, this must remain a very tentative suggestion at this stage.

5.3 Conclusion

This chapter has explored variation in the translation of attitude, particularly of affect. Even though it restricted itself to short extracts, totalling under 300 words, the sample of two published TTs plus 18 respondent TTs (comprising the 15 of the original experiment and the three from 2011) generated a vast amount of data for micro-analysis. Based on the findings, one important initial conclusion is that there is little obvious variation in the frequency and category of attitude, but variation in its lexical realization is extremely common. In the Yates and Hurley TTs, variation lies in the linguistic realization of attitude (more interference in Yates), though there is some intensification of emotional affect (such as *grief*, *mission*) and interpretation. Although the technical TTs displayed greater syntactic shifting, variation most often seems to occur on the paradigmatic axis of language. That is, the critical choice seems to be mostly at the level of the individual word. In the respondent translations of the Borges text, full lexical invariance amounts to around 18 per cent of the text and is centred on simple, concrete nouns (*table, money, bread . . .*) and process participants (*she, Emma, Loewenthal . . .*). In the remaining 82 per cent of the text, where subjective attitude is most likely to be located, lexical equivalence is more or less unstable. While the obvious deduction is that variation is a norm and that it most often occurs where their attitudinal values are projected, even a sample of 18 respondents is limited in its coverage. Reliable comparators from other studies would also be needed in order to draw more solid conclusions.

APPENDIX 5.1

'Emma Zunz' extracts translated by Yates and Hurley

Extract 1a Yates's translation (variations underlined)	**Extract 1b Hurley's translation (variations underlined)**
When she was alone, Emma did not immediately open her eyes.	When she was alone, Emma did not open her eyes immediately.
On the little night-table was the money that the man had left: Emma sat up and tore it to pieces as before she had torn the letter.	On the night table was the money the man had left: Emma sat up and tore it to shreds, as she had torn up the letter a short time before.
Tearing up money is an impiety, like throwing away bread; Emma repented the moment after she did it.	Tearing up money is an act of impiety, like throwing away bread; the minute she did it, Emma wished she hadn't –
An act of pride and on that day. . .	an act of pride, and on *that* day. . . .
Her fear was lost in the grief of her body, in her disgust.	Foreboding melted into the sadness of her body, into the revulsion.
Grief and nausea were chaining her, but Emma slowly got up and proceeded to dress herself.	Sadness and revulsion lay upon Emma like chains, but slowly she got up and began to dress.
In the room there were no longer any bright colours; the last light of dusk was weakening.	The room had no bright colour; the last light of evening made it all the drearier.
Emma was able to leave without anyone seeing her; at the corner she got on a Lacroze streetcar heading west.	She managed to slip out without being seen. On the corner she mounted a westbound Lacroze[19]
She selected, in keeping with her plan, the seat farthest towards the front, so that her face would not be seen.	and following her plan she sat in the car's frontmost seat, so that no one would see her face.
Perhaps it comforted her to verify in the rapid movement along the streets that what had happened had not contaminated things.	Perhaps she was comforted to see, in the banal bustle of the streets, that what had happened had not polluted everything.
She rode through the diminishing opaque suburbs, seeing them and forgetting them at the same instant, and alighted at one of the side streets of Warnes.	She rode through gloomy, shrinking neighbourhoods, seeing them and forgetting them instantly, and got off at one of the stops on Warnes.[20]
Paradoxically her fatigue was turning out to be a strength, since it obliged her to concentrate on the details of the adventure and concealed from her the background and the objective.	Paradoxically, her weariness turned into a strength, for it forced her to concentrate on the details of her mission and masked from her its true nature and its final purpose.

Extract 2a Yates's translation (variations underlined)	**Extract 2 Hurley's translation (variations underlined)**
(Not out of fear but because of being an instrument of Justice she did not want to be punished.)	(It was not out of fear, but because she was an instrument of that justice, that she herself intended not to be punished.)
Then, one single shot in the centre of his chest would seal Loewenthal's fate. But things did not happen that way.	Then, a single bullet in the center of his chest would put an end to Loewenthal's life. But things didn't happen that way.

Extract 3a Yates's translation (variations underlined)	**Extract 3b Hurley's translation (variations underlined)**
Actually the story *was* incredible, but it impressed everyone because substantially it was true.	The story was unbelievable, yes – and yet it convinced everyone, because in substance it was true.
True was Emma Zunz' tone, true was her shame, true was her hate.	Emma Zunz's tone of voice was real, her shame was real, her hatred was real.
True also was the outrage she had suffered: only the circumstances were false, the time, and one or two proper names.	The outrage that had been done to her was real, as well; all that was false were the circumstances, the time, and one or two proper names.

6

EVALUATION IN TRANSLATION – SOME CONCLUDING THOUGHTS

From the very beginning of this book I have emphasized my belief, following Volosinov (1973 [1929]), that evaluation is present behind every utterance. The choices made by the writer/speaker/translator/interpreter are potentially significant and indicative of both an ideological and axiological position. First, words do not exist in isolation; they have an 'intertextual freight' (Volosinov 1973 [1929]: 80, Bakhtin 1981: 283) from previous utterances that imbue them with a meaning greater than their denotative sense. Second, the choices are made from a range of competing equivalents. Preferred equivalents realize the 'meaning potential' which unfolds through the text (Halliday 1978; see Chapter 1, Section 1.2). At the same time, the candidate equivalents that are rejected reveal the 'penumbra of unselected information' (Grant 2007: 134; see Chapter 1, Section 1.1). The comparative analysis of selected and unselected information tells us much about the concept of equivalence in translation and the decision-making processes that underlie the choices. Translation is a constant evaluative process: it encompasses the checking of possible TT equivalents against the ST and against each other in a process of refinement that leads to the selection of a single equivalent.[1] Each draft of the TT constitutes a slightly different version, which reveals information that was deselected and replaced by an alternative. Where multiple TTs exist, it is a given that each will generate many different TT equivalents, indicative of some axiological choice on the part of the translator. Analysis of these different scenarios, supported by interviews with translators and studies of their discussions, has been the basis of this research.

6.1 The results of the case studies

The results of the various translation scenarios, notably the interviews and forums of technical translators in Chapter 3, show that the translators are mostly concerned

with understanding and selecting the 'correct' equivalent for technical terms. This requires the input of subject-specific knowledge from an expert or, failing that, from a substitute virtual authority such as online parallel texts or corpora, which in their crudest form comprise a search using Google™ or other search engine to gauge frequency of occurrence. The focus is on informational knowledge to cover gaps in the translator's knowledge or the lack of semantic correspondence between languages. Where it is impossible to gain expert input or where the ambiguity of the ST cannot be resolved, the translator may select the most neutral TT rendering in order to control risk (see below). Sometimes these ideational meanings carry attitudinal values. The naming of politically and religiously sensitive concepts discussed in the Introduction was an extreme example. In literary texts, the treatment of regional dialects and of the names of flora and fauna unknown to the TT reader are a type of engagement that force the translator to position the reader in relation to the ST.

From the examples we have studied, overt distortion of values is not a common occurrence in translation. Even the examples of insults in the European Parliament discussed in the Introduction were retained in the simultaneous interpreting, with slight adjustment of intensity. Indeed, any overt distortion or manipulation would be highly marked and would be associated with recontextualization (Fairclough 2003, Bielsa and Bassnett 2008) or some higher-level censorship of values that are deemed to be inappropriate or threatening to the target culture. This occurred in the Chinese, Burmese and other TTs of Obama's inaugural – references to Communism and to a non-democratic or corrupt regime were deleted. In Chapter 4, other paratextual interventions come from the addition of prefaces, explanatory notes, etc., which guide the reading and may impose a tactical or even resistant reading on a text (as in the Tacitus revisions). This level of intervention is critical for the reception of the text.

The findings of lexical analysis of attitude in the empirical case studies show that critical points do seem to depend somewhat on word class. Concrete nouns are less likely to carry attitude and are often relatively stable in translation. Solid words such as *table*, *man*, *money*, *bread* did not vary in the multiple translations in Chapter 5. Those abstract terms with an obvious dictionary equivalent (e.g. *temor* > *fear*) were also relatively stable. The little variation (*foreboding* instead of *fear*) was often associated with the more experienced translator (Hurley), who tended to work from an overall strategy of rejection of Latinate forms. In the interpreting of the Obama speech in Chapter 2, there was little variation in abstract nouns that had an obvious TL equivalent. All the more so when the obvious 'dictionary' equivalent was structurally similar, so a noun and concept such as *responsibility* was consistently translated as the Spanish *responsabilidad*. To sum up, the lexical realization of attitudinal nouns seems to centre around a core translation, often a dictionary equivalent or calque translation, with an interpretive periphery of marked alternatives.

Elements that were sometimes omitted, especially in interpreting, were the evaluative epithets in noun–epithet combinations (e.g. ***swift*** *action*, ***far-reaching*** *network*) and adverbs or modal particles that act as modifiers (e.g. ***badly*** *weakened*).

In Chapter 3 this was supported by comments from one experienced translator and reviser that she often had to alert less experienced colleagues to the importance of German modal particles for the transmission of attitude. So it seems possible that, in the translator and interpreter's subconscious, there may exist an informal hierarchy of word classes: concrete nouns, abstract nouns and then evaluative epithets. The construction of chunks of the TT is again focused on what the translator or interpreter perceives to be core elements of communication in a given context. There was considerable stability in syntax, too, with most variation occurring on the paradigmatic axis, choices being made between competing lexical equivalents at specific points in a sentence. The full stop is a critical point, not for variation but for the analysis and structuring of the text, as indicated explicitly by one of the technical translators in Chapter 3.

Rather than huge instances of distortion, the case studies have highlighted more subtle variation that may be characteristic of rewriting and recontextualization. The close analysis of the Obama speech found little shift in the categorization of inscribed attitude, but much more interesting was the translation of indirect invoked attitude. Examples included culture-specific historical references such as the battles of Concord, Gettysburg, Normandy and Khe Sanh, key moments in the history of the United States that index the courage and spirit and values of the people. Context-dependent concepts such as *old* and *patchwork heritage* are similarly evocative, saturated with value within their culture. For such terms I have proposed the category of 'invoked-associative' attitude. They harbour a wealth of associations that may require explicitation in translation if the translator considers that they are not triggered in the TT audience and are essential for the successful function of the TT chunk. A related group are what I have termed 'attitudinally rich epithets', words such as *decrecientes* and *opacos* in the Borges text in Chapter 5. These showed huge variation in the respondent TTs and attracted a wide range of interpretation from neutral descriptive appreciation (*shrinking*) to strongly negative appreciation that verges on judgement (*deprived, run-down*).

Crucially, sources of graduation are subject to considerable shifting. Non-core words, especially verbs (e.g. *wield*, *harness*), part of provoked attitude, sometimes lost their intensity in translation. More explicit markers of force and focus, such as adverbs and modal particles, were omitted far more frequently than expected. In the Obama speech TTs, intensification was lessened in around 35 per cent of cases and not increased in any. Also interesting is the possibility that graduation may be related to mode and stage of translation. Thus, reduction of graduation in interpreting could be explained by time and processing constraints that force concentration on ideational content. Examination of draft translations and online forum comments suggest that the same may occur in the initial stages of written translation but that graduation is increased at the revision stage, associated in literary translation certainly with an overriding concern for stylistic adjustment to produce a more natural TT. An illustration in Chapter 3, Section 3.2 is the initial overlooking of the intensifying adverb *barely*, a key counter-expectancy indicator of attitude and intensification. The same happens in Bellos' translation of Perec (Chapter 4,

Section 4.3), where the later self-revision shows a trend to increased intensification. Examples in other texts, such as the German *anspruchsvoll* (Chapter 3, Section 3.1), are often modified in TTs to increase graduation and thereby remove ambiguity.

6.2 Reading positions

Martin and White (2005: 206; see Chapter 1, Section 1.6) describe three possible reader responses to a text: compliant, resistant and tactical. What is the most likely reading by a translator? Compliant, by reproducing the ideology of the source (and its writer–reader relationship); resistant, by opposing it; or, perhaps the most likely, tactical, by consciously or unconsciously both reproducing and reworking, with an unavoidable repositioning of the audience in relation to the writer/speaker? Competent translators operate on a more strategic level, as attested by the correspondence of the literary translators in Chapter 4. Yet, despite their attempts to ensure coherence, a shifting reading position is almost inevitable because of the translator's position at the 'interstices' of intersubjective communication (Bakhtin 1981, Grant 2007), where meaning is negotiated at both the lexicogrammatical and higher levels. Translators, like writers, are constantly tinkering with wordings, attempting to edge ever closer to an optimal solution under the constraints of time and linguistic differences and competing stylistic and strategic priorities. The interplay of various factors is so complex that it is impossible to identify a single basis for attitudinal expressions. Nevertheless, I would suggest that these translator-reading positions may be adopted with reference to the overall evaluative prosody of the text – thus, the context-dependent evaluative examples of *old* and *patchwork heritage* from the Obama speech depended on the positive resonance of the surrounding text for their attitudinal value. In order to reproduce such prosody the translator sometimes feels obliged to explicate the value (e.g. 'multi-ethnic heritage') in the interests of the target audience. But this move from invokedness to inscription makes the attitude more explicit, which then controls engagement and reduces the openness of response and the heteroglossia of a text.

In some instances the translator may not believe in the ideas and values expressed in the ST and may not share the values of the TT readers.[2] In his description of the 'stance triangle', focused on dialogic face-to-face communication, Du Bois (2007: 173) makes the crucial point that evaluation includes responsibility for and ownership of that act as well as an assertion of a system of value. 'Responsibility for the stance act is serious business, with potentially profound consequences' because it gives a value to the object in a socio-cultural system and 'reshapes' that value system by the evaluative act. The ethical responsibility is weightiest in political, religious and other sensitive texts that can directly lead to decisions affecting the lives of others, such as the Iraq war dossier analysed in the Introduction. When translators or interpreters are involved, they also have an ethical responsibility, both in their interpretation of the evaluation of the source act and in any additional attitudinal value they might introduce into the TT.

The translator always reports or represents the evaluation of the ST author or speaker, although, for the average TT reader, the translator's words are the unmediated words and values of the ST. In theoretical terms, the translator or interpreter 'avers' (cf. Sinclair 1986, Hunston 2000: 178). That is, the translator's words speak directly for the ST author, which also involves the translator in performing the speech act. The more high-stake and controversial the speech act, the more risk is entailed for the translator, at least at certain points in the text (Pym 2010). But in his/her own mind the translator must also 'attribute' the words to the author in a kind of pseudo-reported speech. So, as the translator writes or interpreter speaks, he/she is obliged to reproduce the ideas of the ST author as their own, but in that very act there is a conscious knowing that the words are someone else's, that the ideas conveyed in the TL are second-hand. For translation, this attribution remains within the mind of the translator; for interpreting, the audience is aware of the acoustic and visual presence of the ST speaker.

The interpreter's use of the first person pronoun is explicit averral in what we call 'translator voice' (p. 77), a mimicking of what Martin and White (2005) call 'writer voice' (see Chapter 1, Section 1.5).[3] Those situations in which the bilateral interpreter uses the third person to refer to the speaker (*she said that . . .*) show attribution and would correspond to Martin and White's reporter/commentator voice. The Peruvian Canal N interpreter of the Obama inaugural speech was unusual in switching between reporter and translator voice in simultaneous interpreting as an emergency strategy in order to achieve some kind of coherence when her interpreting abilities came under stress. However, such a strategy would not be permissible in a more formal conference. As Macken-Horarik says (2003a: 295), only certain voices are approved in a given setting. In simultaneous interpreting the expectation is for the interpreter to adopt the translator voice. In most written translation, that translator voice is constrained by the ST and by the ethical (and contractual) obligation to render 'accurately'. This may explain the reactions of different translators when they encounter critical points. Conscious of their obligations, and of the power of the ST, most translators prefer to reduce evaluation to 'hedge their bets' and opt for a standardized translation 'that can't be wrong'. Exceptions are some in-house translators, who are able to discuss the options with their bosses and who are thus willing to be more creative, and literary translators, who are free from the oversight of the ST author because he/she is dead. In Chapter 4, the Tacitus case study showed how a classical text can become a battleground for the construal of race and for the political merits of competing translations.

6.3 For the future

These findings tell us much about the usefulness of appraisal theory for the analysis of translation. As in other systemic functional linguistic studies, the detailed taxonomy of lexicogrammatical realizations is certainly helpful in understanding how a text construes value. However, it seems that major shifts in key attitudinal markers are

not likely to occur except perhaps in certain genres, such as appellative texts, where the TL conventions are strongest. This was not seen in the texts we studied, but was apparent in the analysis of the translation of advertisements into Chinese in Zhang and Qian (2009; see Chapter 1, Section 1.3.2).

The textual analysis of the Obama inaugural showed the potential for appraisal theory to help in the analysis of shifts in translation and at the same time it began to uncover how translation might alert appraisal theory to new evaluative points where meaning is negotiated. These include word class, invoked-associative attitude, graduation shifts and translator voice discussed above. This can now be replicated on other speeches and would benefit from being extended to include other languages, particularly those in which the realization of the interpersonal meaning is very different (e.g. the pronoun conventions of some Asian languages) or between cultures where different value systems operate. Repeating the analysis for other modes, such as bilateral interpreting where greater onus is on the interpreter to select and organize the TT material, may well also be fruitful.

Analysis of translator drafts and correspondence and online forums has also been very promising in examining what Angelone (2010: 18) calls 'a problem nexus . . . an observable interruption in the natural flow of translation' related to 'uncertainty . . . a cognitive state of indecision'. It gives us access to some real-time translation decisions, traced through the process of revision or through conscious verbalization. It will now be interesting to pursue this research with other experimental methods, such as think-aloud protocols. The study of variation in multiple translations (Chapter 5) is well worth continuing. An immediate line of inquiry is what effect the commissioning of more translations will have and whether it will be possible to identify a core of invariance. Of more interest will be to chart invariance and to test out those critical points that have already been identified. More strictly controlled and triangulated experimental techniques should be able to investigate the effects of translator experience, competence, disposition, etc. on their selections. Text genre is another important factor to test out more thoroughly, as is the possibility that certain configurations of evaluative devices may characterize translated language. Finally, this book has focused on the translator's value system and subjectivity. It will be important to balance this with an investigation of reader response. How far do the choices made impact on readers and how are the different axiological choices in the TT read off by the TT audience? These are many unanswered questions. It is my hope that this book will have contributed by highlighting the importance of interpersonal meaning in translation and by opening up stimulating avenues for future investigation.

NOTES

Introduction

1 Sam Hileman to Carlos Fuentes, 26 May 1966, Princeton University Library, Manuscripts Division, Department of Rare Books and Special Collections, Carlos Fuentes Papers, Correspondence, Series 4A, Box 108, Folder 13.

2 Sam Hileman to Carlos Fuentes, 16 November 1965, Carlos Fuentes Papers, Correspondence, Box 108, Folder 13.

3 Published by the Bible Society of Malay, Kuala Lumpur, 1996, a revision of the *Today's Malay Bible* 1987.

4 The *Today's Malay* Version is published by the Bible Society of Malaysia, Kuala Lumpur.

5 Published by the Konferensi Waligerja Indonesia (Indonesian Bishops Conference), 2004.

6 Saeed Ahmed, 'Bibles seized as Malaysian minorities fear fundamentalism', *CNN* 29 October 2009, http://edition.cnn.com/2009/WORLD/asiapcf/10/29/malaysia.bibles.seized/

7 For a follow-up rebuttal, see Ng Kam Wang 'Consistent, sensitive translations', *The Sun Daily*, 17 March 2009, http://www.sun2surf.com/article.cfm?id=31185

8 'Malaysian churches attacked', *Aljazeera*, 8 January 2010, http://english.aljazeera.net/news/asia-pacific/2010/01/20101871816435228.html

9 Speech viewable, with interpreting, at http://www.europarl.europa.eu/wps-europarl-internet/frd/vod/player?language=en&menusearchfrom=bymep&pageby=unit&idmep=4525&discussionId=0&page=0&category=0&format=wmv&askedDiscussionNumber=13

10 See, for example, 'Tirade against "damp rag" EU president shocks MEPs', 24 February 2010, http://news.bbc.co.uk/1/hi/8535121.stm

11 *Tiene usted el carisma de un trapo y una apariencia de un contable de un banco* ['you have the charisma of a cloth and an appearance of an accountant of a bank'].

12 'Iraq's weapons of mass destruction: the assessment of the British government', http://www.fco.gov.uk/resources/en/pdf/pdf3/fco_iraqdossier

13 The website 'Iraq Dossier', run by freelance journalist Chris Ames, has devoted itself to detailing the modifications made to the dossier and suggesting the underlying reasons. Ames provides a detailed table of such changes, http://iraqdossier.com/sexing/table.pdf

14 This is related to Halliday's probability type of modality (Halliday and Matthiessen 2004: 150; see this volume, Chapter 1.2). Elsewhere this is known as epistemic modality (Palmer [1989] 2001) and evidentiality (Chafe and Nichols 1986; see this volume, Chapter 1, Section 1.5).

15 'Iraq's weapons of mass destruction', p. 5.
16 'The Hutton Inquiry: Investigation into the circumstances surrounding the death of Dr David Kelly', http://www.the-hutton-inquiry.org.uk/index.htm
17 'Review of intelligence on weapons of mass destruction', 14 July 2004, http://image.guardian.co.uk/sys-files/Politics/documents/2004/07/14/butler.pdf
18 Martin Howard's testimony, *The Hutton Inquiry,* 11 August 2003, pm, section 131, lines 7–18, http://www.the-hutton-inquiry.org.uk/content/transcripts/hearing-trans03.htm. These and other examples, including Jones' testimony, are discussed by Ames, 'The language of the dossier', http://iraqdossier.com/sexing/thelanguage
19 'Iraq's weapons of mass destruction', p. 5.
20 Transcript of Jones' testimony, *The Hutton Inquiry*, 3 September 2003, am, section 93, line 21–section 94, line 4, http://www.the-hutton-inquiry.org.uk/content/transcripts/hearing-trans28.htm
21 'Iraq's weapons of mass destruction', p. 5.
22 Ibid.
23 'Translation' is used here and elsewhere throughout the book as a superordinate term that covers the different modalities of translation and interpreting. 'Interpreting' will be used in specific contexts related to that modality.

1 Evaluation and translation

1 Compare Lemke (1992: 85): 'Every text-meaning is made in a social universe where alternative or contrary meanings have been or readily could be made.'
2 Founded in 1926, the Prague School of Linguists included Vilém Mathesius (1882–1945), Jan Firbas (1921–2000) and, most famously, Roman Jakobson (1896–1982).
3 See Halliday and Matthiessen (2004: 43).
4 As will become evident in Sections 1.3.1.4 and 1.3.3, usuality is closely related to counter-expectancy and graduation.
5 Probability is sometimes known as epistemic modality or evidentiality, especially when concerned with the certainty or truth value of a proposition (see Introduction, note 15 and this chapter, Section 1.5). Obligation is elsewhere called deontic modality (Palmer [1989] 2001).
6 See also Ward (2004: 282–4), who discusses the various relationships triggered by *we* and notes that the relationship may shift throughout an utterance.
7 Hatim and Mason (1997: 144) draw on the work of Paul Simpson (1993) for their definition of ideology: 'the taken-for-granted assumptions, beliefs and value-systems which are shared collectively by social groups'. See Munday (2008: 43–8) and Fawcett and Munday (2009) for further discussion of ideology in translation studies.
8 See Hatim (2004, 2009), and also the concept of salience discussed in Chapter 5.
9 More drastically, Bennett (2007) has claimed that English has also imposed itself on academic writing in Portuguese, decimating the conventional patterns discourse.
10 However, Englebretson (2007: 17) sees 'stance' as being superordinate, divided into 'evaluation' (value judgements, assessments and attitudes), 'affect' (personal feelings) and 'epistemicity' (commitment).
11 Martin and White's (2005) is the most detailed analysis, but amongst the many other sources are also Martin (2000), Macken-Horarik and Martin (2003), White (2002, 2005), Bednarek (2006, 2008) and Bednarek and Martin (2010).
12 See also Martin (2003: 171).
13 These two key issues underlie the definition of the appraisal system given by Martin and White (2005: 164) as 'the global potential of the language for making evaluative meanings, e.g. for activating positive/negative viewpoints, graduating force/focus, negotiating intersubjective stance'.
14 See also Martin (2004b: 278).
15 www.apartmentservice.com/search/France/Paris/property1551, accessed 27 April 2009.

16 See also Martin (2004b: 274) and the brief comment in Halliday and Matthiessen (2004: 319).
17 Thompson (1998) refers to this as 'resonance'.
18 http://german.about.com/library/blwortjahr02ff.htm
19 http://www.un.int/france/documents_francais/030214_cs_france_irak.htm
20 Transcription from the simultaneous interpretation, available at http://www.pbs.org/newshour/bb/middle_east/iraq/france_2-14.html
21 *Terrorist* vs *freedom-fighter* is another stereotypical example.
22 In addition, White and Thomson (2008) replace Martin and White's (2005) term 'invite' with 'evoke' and remove the sub-classifications of 'flag', for non-core lexis, and 'afford', for ideational material.
23 It also recalls Bakhtin and Volosinov's 'intertextual freight of words', discussed in Section 1.0.
24 In his discussion, White sees links with work on metadiscourse (e.g. Crismore 1989); indeed, reciprocally Hyland (2005: 37) aligns with stance, evaluation and engagement, giving a definition of 'metadiscourse' as 'the cover term for the self-reflective expressions used to negotiate interactional meanings in a text, assisting the writer (or speaker) to express a viewpoint or engage with readers as members of a particular community'. The lexical realizations considered in metadiscourse studies (e.g. Ifantidou 2005, Hyland 2005) include discourse connectives (*but*, *therefore*, *so*), adverbs, modals, speech-act verbs, mental-state verbs, personal pronouns, text developers (*namely*, *in other words*, *first*), as well as forms of 'hedging' (Hyland 1998).
25 The term 'key' was used in Martin and White (2005: 164).
26 'Voice' is thus a description of the patterns of evaluation in a particular genre or text. This use is distinct from the concept of textual voice and authorial presence in translation studies (e.g. Hermans 1996, Schiavi 1996, Mossop 2007, Munday 2009c).
27 Halliday and Matthiessen (2004: 150) discuss this under the modality of probability (see Section 1.2 above).
28 In a seminal early paper Lemke (1992: 85) thus calls for 'a more sophisticated theoretical [analytical] framework [than] the naive view . . . that texts are simply the products of authors or speakers, who address themselves in an immediate context of situation . . . to other participants, all within the context of a shared context of culture.'
29 Compare Macken-Horarik's terms 'partial', 'resisted' and 'reconstrued' readings (Macken-Horarik 2003b: 317).
30 Highlights are added.
31 Here, 'encoding' and 'decoding' are not restricted to the linguistic concepts that underpin the notion of ST–TT equivalence in Eugene Nida's modelling of the translation process (Nida and Taber 1969: 33).
32 Later *A Thousand Nights and a Night*, available at http://www.burtoniana.org/books/1885-Arabian%20Nights/index.htm

2 The interpretation of political speech

1 At the time of writing, a video recording of the broadcast speech, from C-Span.org, is available at http://www.youtube.com/watch?v=VjnygQ02aW4. The official White House transcript is available at http://www.whitehouse.gov/blog/inaugural-address/, which also shows a more informal video recording.
2 See a video clip of this moment at http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/7842076.stm
3 Numbers refer to lines in the ST transcript, reproduced in Appendix 2.1.
4 Lwin (2009) points out that this section about deceit was also censored in Burma.
5 One exception being 'Obama lauded in Asia for inspiring hope, cooperation', *The Earth Times*, 21 January 2009, http://www.earthtimes.org/articles/show/251728,obama-lauded-in-asia-for-inspiring-hope-cooperation--summary.html#ixzz0hrmBU01V
6 'When it comes to human rights and religious freedom, China remains on the wrong side of history', http://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/1998/06/11/clinton.china/

7 http://www.chinadaily.com.cn/world/2009-01/21/content_7415436.htm
8 http://www.danwei.org/featured_video/cctv_interrupts_live_broadcast.php
9 For example, http://www.liveleak.com/view?i=79a_1232547964
10 'Barack Obama's inauguration: China cuts references to communism from speech', http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/barackobama/4303068/Barack-Obama-inauguration-China-cuts-references-to-communism-from-speech.html; 'China edits Obama's inaugural speech', http://www.hollywoodreporter.com/hr/content_display/television/news/e3i1631bdc8fee89cc769c25e442aad9c7c; 'Chinese censors snipped 'communism' from Obama address', *Tine Online*, 21 January 2009, http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/us_and_americas/article5560869.ece
11 'China gives first response to Google threat', http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/8458462.stm
12 A full transcription is given in Appendix 2.1.
13 Transcriptions of the Spanish TTs are to be found online at http://www.leeds.ac.uk/arts/people/20059/spanish_portuguese_and_latin_american_studies/person/998/jeremy_munday
14 Favreau calls this the 'download' (Alter 2010: 271).
15 As always, however, this will depend very much on the sociohistorical context of use. In 1982, what Argentina termed *la Guerra de las Malvinas* (the War of the Malvinas) was, for the British government of the time, *the Falklands conflict*. By the time of the twenty-fifth anniversary in 2007, *conflict* had more or less been displaced in English by *the Falklands War*.
16 *El País* (Madrid), 21 January 2009, http://www.elpais.com/articulo/internacional/Discurso/inaugural/presidente/Barack/Obama/espanol/elpepuint/20090120elpepuint_16/Tes translated by María Luisa Rodríguez. This was posted on http://www.whitehouse.gov and is referred to in this chapter as TT4.
17 *Our Enduring Spirit* is even the title of a prominent illustrated book of the speech (Obama 2009).
18 *Nuestra capacidad se mantiene* (TT1), *nuestra capacidad no ha sido disminuida* (TT2) and *nuestra capacidad mantiene su fuerza* (TT3).
19 *Sus problemas*.
20 *Se aguantaron . . . las dificultades*.
21 *Generosidad . . . generosidad*.
22 *Espíritu*.
23 *Amabilidad . . . altruismo*, *Cinco Días*, 21 January 2009, http://www.cincodias.com/articulo/economia/Discurso-inaugural-presidente-Barack-Obama-espanol/20090120cdscdseco_20/cdseco/
24 *Amabilidad . . . desinterés*, http://www.spanish-english-translation-costa-rica.com/
25 *Bondad . . . abnegación*, EFE (the major Spanish-language news agency, ww.efe.com), 20 January 2009, available on many media websites, including http://www.diariolasamericas.com/noticia/70603/pda
26 *Comenzaremos de manera responsable, dejando a Irak en manos de su pueblo*.
27 *Vamos a empezar a dejar la responsabilidad de su gestión a Irak y a su pueblo*.
28 See, for example, the definition in the *Collins Cobuild English Dictionary* (1995: 594): 'In American English, if you face someone down, you oppose them or beat them by being **confident** and looking at them **boldly**' (emphasis added).
29 *Menundukkan fasisme dan komunisme.*
30 Based on log likelihood scores for collocates located within three words to the right of the lemma *wield*, using the Leeds internet corpus. http://corpus.leeds.ac.uk/cgi-bin/cqp.pl?q=wield&c=INTERNET-EN&contextsize=60c&sort1=word&sort2=right&terminate=100&searchtype=colloc&llstat=on&cleft=0&cright=3&cfilter=
31 'Work very hard doing unpleasant or tiring tasks', *Collins Cobuild Dictionary*, p. 1762.
32 'Many people work together there in poor conditions for low pay', ibid., p. 1688.
33 'a blow with a whip, especially a blow on someone's back as a punishment', ibid., p. 934.
34 *Por nosotros ellos trabajaron en fábricas, conquistaron el Oeste; . . . se aguantaron . . . las dificultades*.
35 *Por nosotros lucharon en talleres y fábricas, colonizaron el Oeste; sufrieron el azote del látigo y labraron la dura tierra*.

36 Compare the many examples in Baker (2006) for how the dynamics of narrative representation may be altered in translation.
37 *Por nosotros, trabajaron sin descanso en fábricas déspotas y se instalaron en occidente*, http://www.spanish-english-translation-costa-rica.com/
38 Interpreted as 'worn out' (*desgastados*, TT1) and 'big' (*grandes*, TT2, TT3).
39 Interpreted as 'bitterness' (*amargura*, TT1, TT3) and 'bitter drink' (*trago amargo*, TT2).
40 http://news.cctv.com/world/20090121/100117.shtml
41 Here, Chinese examples are supplied by Binhua Wang and Japanese examples by Kiyoshi Kawahara and Yukie Ono (email correspondence).
42 A metaphorical use, since the literal meaning is of material that is sewn together in small pieces of different colours to form a quilt or similar item.
43 http://corpus.leeds.ac.uk/cgi-bin/cqp.pl?q=patchwork&c=INTERNET-EN&contextsize=60c&sort1=word&sort2=right&terminate=100&searchtype=colloc&llstat=on&cleft=0&cright=1&cfilter=
44 The full concordance is available at http://corpus.leeds.ac.uk/cgi-bin/cqp.pl?q=patchwork+of&c=INTERNET-EN&searchtype=conc&contextsize=60c&sort1=word&sort2=right&terminate=100&llstat=on&cleft=0&cright=1&cfilter=
45 http://www.adamsmith.org/cissues/pharmacy-distribution.htm, 'More automatic dispensing – Adam Smith Institute'.
46 http://www.garella.com/rich/camret.htm, 'Rich Garella: Returning to Cambodia'.
47 http://www.time.com/time/europe/magazine/article/0,13005,901030217-420981,00.html , 'TIME Europe Magazine: Retail Politics – Feb. 17, 2003'
48 For example, 'Sweep away post-holiday inbox clutter in hotmail', http://blogs.msdn.com/b/robmar/archive/2011/07/07/sweep-away-post-holiday-clutter-with-hotmail.aspx
49 *Nosotros sabemos … que es una fortaleza … el hecho de que somos un país de cristianos y musulmanes, de ateos* ('we know … that it is a strength … the fact that we are a country of Christians and Muslims, of atheists').
50 *Cinco Dias*, 21 January 2009, see note 23.
51 http://www.spanish-english-translation-costa-rica.com/
52 EFE, 20 January 2009, see note 25.
53 The French translation for France 24 used 'our heritage in patchwork' (*notre heritage en patchwork*), http://www.france24.com/fr/20090120-etats-unis-discours-investiture-obama-washington-president- Other translations by prominent outlets used 'heritage in diversity' (*héritage de diversités*), Radio France Internationale, http://www.rfi.fr/actufr/articles/109/article_77584.asp and 'our multiple heritage' (*notre héritage multiple*), Agence France Presse, http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5g1qB116u7PSucU4M8gAir2KUgvFA. The Italian *La Repubblica* also used borrowing, ' our heritage in patchwork' (*il nostro retaggio a patchwork*), http://www.repubblica.it/2009/01/sezioni/esteri/obama-insediamento/testo-discorso-italiano/testo-discorso-italiano.html
54 A full list of metaphors in the Obama speech is given in the online appendix (see Note 13).
55 *44 estadounidenses … han … juramentado para ser presidentes. Las palabras se han dicho en* ***momentos*** *… de prosperidad y en* ***aguas*** *de paz. Pero de tanto en tanto, el juramento se produce en medio de* ***nubarrones*** *y de* ***tormentas****.*
56 *44 estadounidenses … han ya prestado … el juramento presidencial. Las palabras han sido pronunciadas durante …* ***tiempos*** *de prosperidad y de paz … Sin embargo, de vez en cuando … se presta el juramento … entre* ***nubarrones*** *y* ***tormentas.***
57 *44 … americanos han … tomado el juramento como presidentes. Durante prosperidad se han hablado ciertas palabras. Sin embargo, de cuando en cuando el juramento se toma en medio de …* ***dificultades*** *y* ***tormentas****.*
58 *Crecientes oleadas*, *Cinco Días*, see note 23.
59 *Aguas pacíficas y tranquilas.*
60 *Tranquilas aguas*, http://www.spanish-english-translation-costa-rica.com/
61 *Aguas tranquilas*, EFE, see note 25.
62 *Fieras tormentas*, *Cinco Días*, see note 23.
63 *Furiosas tormentas*, EFE, see note 25.

64 *Lo han hecho durante mareas de prosperidad y en aguas pacíficas y tranquilas. Sin embargo, en ocasiones, este juramento se ha prestado en medio de nubes y tormentas* (TT4: 6–8).
65 See note 40 above.
66 Posted online by Deaf Link Inc., http://www.youtube.com/watch?v=ZbljtRYeObU
67 Charteris-Black (2005: 45) also notes that it is a 'potent source domain for metaphor' in the speeches of Winston Churchill, Martin-Luther King. Margaret Thatcher, Bill Clinton and Tony Blair.
68 *Cinco Días*, see note 23.
69 http://www.spanish-english-translation-costa-rica.com/
70 http://www.merriam-webster.com/netdict/stand%20pat
71 Translated by the literal *estrangulado* in TT1 and TT3, and by the diluted explicative metaphor *enredado* ('entangled') in TT2.
72 Compare written TT4's *el amargo sabor* ('the bitter taste').
73 Where the abstract is presented as concrete (Charteris-Black 2004: 21).
74 This is also the solution adopted by many of the written TTs.
75 A notable example of tactical reading is to be found in Japan, where textbooks of Obama's speeches are sold as an English-learning resource and have become bestsellers (Kubota 2009).
76 This photo may be viewed at http://www.angelfire.com/realm/police-scanner/kehoe.html in a story that discusses the subsequent problems suffered by Kehoe as a result of the publicity.
77 *Es el coraje de un bombero para entrar en una escalera llena de humo.*
78 *Es el coraje de un bombero que se enfrenta a una escalera llena de humo.*
79 *Es el espíritu que muchas veces tienen los bomberos cuando ayudan.*
80 For a full list, see the online appendix.
81 Chilton (2004: 59) considers the Self to be the 'origin of the epistemic *true* and the deontic *right*' (e.g. *I must*, *I shall*). This is certainly the case if by this we mean that the Self has the power to express the degree of truth value and moral compulsion, but it should not of course be understood that politicians will never admit nor express an untruth.
82 A search for the lemma BESTOW in the Leeds internet corpus shows overwhelmingly the most common structure to be *bestow something on/upon somebody*.
83 In one further example, Obama effaces himself into the third person: 'a man whose father less than 60 years ago might not have been served in a local restaurant can now stand before you' (150–1). See also p. 78.
84 See the online appendix for a full list.
85 See Fairclough's analysis of the discourse of British Prime Minister Margaret Thatcher (Fairclough [1989] 2001: 148–9) and the discourse of New Labour (Fairclough 2000: 164).
86 A full list of uses is given in the online appendix.
87 The *Washington Post* reported Federal agency estimates that up to 1.8 million people attended in the capital, which would make it a record attendance for an inauguration. Michael E. Ruane and Aaron C. Douglas, 'D.C.'s inauguration headcount: 1.8 million', *Washington Post*, 20 January 2009, http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/01/21/AR2009012103884.html?sid=ST2009012102519
88 See Livingstone (2004) for the challenges and opportunities such dispersion presents to research.
89 This line was written by Obama himself and he 'intentionally refused to strip it of its colloquial quality' (Alter 2010: 107).
90 An 'addressee' is a person who is 'known' to be a participant in the speech context, 'ratified' (acknowledged by the speaker) and 'addressed' directly (Bell 1984, 2002).
91 Known and ratified but not directly addressed (Bell ibid.).
92 'Rimettiamoci al lavoro insieme per ricostruire una grande America', http://www.repubblica.it/2009/01/sezioni/esteri/obama-insediamento/testo-discorso-italiano/testo-discorso-italiano.html, 20 January 2009.
93 See note 23.
94 http://www.nikkei.co.jp/senkyo/us2008/news/20090120e3k2001720.html

95 Email correspondence from Kiyoshi Kawahara and Yukie Ono, 2 September 2011.
96 See the online appendix for a full list of examples for the present and future frames.
97 Furthermore, for the American audience targeted by the ASL interpretation, these names are finger-spelled (as is common practice) with no explicitation.
98 ***Comete unos errores al juramentar*** *. . . y lo haré en lo mejor de mis habilidades.* ***Ahora sí inicia el discurso*** *. . . Queridos conciudadanos,* ***dice Barack Obama****, me paro hoy aquí . . .*
99 Here we use the term 'translator voice' as a general term to describe the text that is uttered as a translator/interpreter and to avoid confusion with the term 'interpreter voice', used by Martin and White (2005: 185) as a counterpart for 'correspondent voice' in history texts.
100 *La pregunta tampoco es si el mercado es una fuerza . . . sabemos que . . . el poder de . . . el deseo de generar dinero es claro, pero esta crisis nos ha hecho ver que el país no puede prosperar si favorece sólo a los prósperos . . . También habla sobre aquellos sectores que quedan a los lados de la prosperidad esta es el camino más seguro para el bien común, dice Barack Obama, hace referencia a la crisis económica, a la avaricia y en estos momentos rechazamos . . . rechazamos tener que escoger entre nuestras ideas y la seguridad nacional.*
101 *Éste es el mensaje que dirige Barack Obama al mundo entero, él quiere la paz y así lo quiere el pueblo estadounidense, eso lo dice en su discurso inaugural.*
102 'Mi papá hace 60 años pudo no haber sido atendido en un restaurante local, dice Barack Obama, pero ahora sí y él está justamente representando este gran cambio en la historia estadounidense al asumir como el presidente número 44 de los Estados Unidos.'
103 Transcription made by the author from the White House video recording at www.whitehouse.gov/biog/inaugural-address.

3 The view from technical translators

1 Linguee (www.linguee.com) is a tool that combines dictionary and a large database of online translated texts to allow searches for individual words and their translation equivalents.
2 http://www.linguee.com/english-german/search?sourceoverride=none&source=auto&query=Leistung
3 http://www.wellness-hotels-hungary.com/de/hotel/budapest_hotel.php?id=111&name=_Hotel_Szarvaskut_
4 http://www.wellness-hotels-hungary.com/en/hotel/budapest_hotel.php?id=111&name=_Hotel_Szarvaskut_
5 Contrary to my expectations, a Google search reveals 1,600 instances of this collocation, a sample of which proved to be positive in the 'meticulous attention to detail' sense.
6 http://www.linguee.com/english-german/search?sourceoverride=none&source=auto&query=anspruchsvoll+
7 German: www.rheinmetall.de/index.php?lang=2&fid=1193
8 English: www.rheinmetall.de/index.php?lang=3&fid=1198
9 German: www.wintershall.com/pi-06-12.html?&L=1
10 English: www.wintershall.com/pi-06-12.html?&L=11
11 http://www.tab-beim-bundestag.de/de/publikationen/berichte/ab112.html
12 http://www.tab-beim-bundestag.de/en/publications/reports/ab112.html
13 http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000R0050:EN:HTML
14 www.proz.com/kudoz
15 This is a bone of contention, but not one that I shall comment further on here.
16 http://itlaw.wikia.com/wiki/Bleeding_edge_technology, amongst others.
17 http://translation.babylon.com/english/Bleeding-edge/
18 http://www.urbandictionary.com/define.php?term=new-fangled
19 http://corpus.leeds.ac.uk/cgi-bin/cqp.pl?q=newfangled&c=INTERNET-EN&contextsize=60c&sort1=word&sort2=right&terminate=100&searchtype=colloc&llstat=on&cleft=0&cright=1&cfilter=

20 http://www.proz.com/kudoz/spanish_to_english/tourism_travel/4350977-proyecta_hacia_la_vanguardia.html
21 Indeed, the proposer of this solution explains: '*Vanguardia* implies one of the first to do new things and offer new methods and technologies in their field.'
22 http://eurogeo5.org/alojamientos_i.php
23 http://www.proz.com/kudoz/english_to_arabic/other/4352365-superstitious.html?keyword_kudoz=superstitious
24 http://www.proz.com/kudoz/danish_to_english/law%3A_contracts/4352110-ubillig.html
25 http://www.sense-online.nl/
26 An annual subscription for 2011 was €65 (around £60).
27 See the discussion on semantic prosody or association in Chapter 1, Section 1.3.1.4 and the concept of invoke/associate evaluation in Chapter 2, Section 2.2.5.

4 The literary translator and reviser

1 Labov's well-known concept of 'the observer's paradox' (Labov 1972a: 209).
2 Penguin Classics Archive (AC/040), University of Bristol, Folder DM 1107/L241.
3 Handford wrote on unused, lined University of London examination paper, which gave wide margins and room at the top and bottom of the pages.
4 E.V. Rieu to Professor Humphrey Kitto, 4 November 1944, DM1938/1-2.
5 A.S.B. Glover to Mattingly, 3 January 1949, DM1107/LS.
6 Stephen Mattingly to Sir Allen Lane, 18 September 1967, DM1107/LS.
7 Indeed, the terms 'The Translator' and 'The Reviser' were specifically designated in the legal agreement of 9 November 1968, DM1107/LS.
8 Attached as schedule to legal agreement of 9 November 1968, signed by Penguin, Handford and the Mattinglys.
9 Further points of interest should be noted: some ten years before, Rives had already published a translation, with introduction and commentary, of *Germania* with Oxford University Press (Tacitus 1999). While it might seem that revision of the Penguin volume would present a conundrum – namely, how does a translator revise in such a way as not to self-plagiarize a translation under copyright to another publisher? Is variation likely to be greater in view of this pressure? – in fact Rives (personal communication) says that he deliberately avoided returning to his Oxford translation.
10 A corrected edition of *Agricola*, by Ogilvie and Winterbottom, and a new version of *Germania*, by Winterbottom.
11 'Brief reviews', *Greece & Rome* 18: 52 (January 1949): 44–6, http://www.jstor.org/stable/641805
12 Robert Crowe, Penguin Archive Project Classics researcher, email correspondence, 10 March 2010.
13 However, this was not the case with Bellos translation of Perec (see Section 4.3).
14 Dieter Pevsner to Michael Rubinstein, 3 January 1968, DM1107/L5.
15 Michael Rubinstein to Dieter Pevsner, 10 January 1968, DM1107/L5.
16 Stanley Handford to Christine Collins (editor at Penguin), 13 July 1970. The final version of this part of the preface, with semi-colon installed, reads, 'When this translation first appeared it was accepted as one of the best translations available of these two books; but in the course of time certain opinions have been revised, both about translations in general and about the approach to Tacitus' work' (Handford in Tacitus 1970: 7).
17 Corpus searches show *gaping nostrils* to be used in sarcasm, in vicious racist stereotyping and of animals. For instance, the nineteenth-century 'scientific racist' depictions of Irish Americans as 'apelike creatures with large mouths, thick lips, protruding lower jaws, jagged teeth, short noses with gaping nostrils, sloping heads, receding chins and dangling arms' (Dente Ross 2003: 133).
18 Handford (in Tacitus 1970: 160) substitutes *Indian* with *colonial*.

19 'The Nobel Prize in Literature 2010'. Nobelprize.org. 8 Sep 2011, www.nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/2010/
20 This section is based on material in the Mario Vargas Llosa papers at Princeton University, Library, Manuscripts Division, Department of Rare Books and Special Collections.
21 Gregory Rabassa to Mario Vargas Llosa, 1 July 1967, Series 3A Correspondence, Box 18.4.
22 Gregory Rabassa to Mario Vargas Llosa, 21 September 1967, Box 18.4.
23 'Es que sólo quería que usted averigüe que una cosa sea una planta o un animal'; Gregory Rabassa to Mario Vargas Llosa, 22 November 1967, Box 18.4.
24 Gregory Rabassa to Mario Vargas Llosa, 29 January 1968, Box 18.4.
25 Gregory Rabassa to Mario Vargas Llosa, 22 November 1967 and 2 March 1968, Box 18.4. The UK translation, by Darwin Flakoll and Claribel Alegría, was entitled *Cyclone* (London: Peter Owen, 1967). Rabassa's own translation appeared as *Strong Wind* (New York: Delacorte, 1968), Box 18.4.
26 'Si usted quiere eliminar cuanto posible lo folklórico y exótico, en algunos casos sería posible eliminar la palabra exacta y usar la genérica, monkey simplemente en vez de frailecillo monkey, por ejemplo'; Gregory Rabassa to Mario Vargas Llosa, 21 January 1968, Box 18.4.
27 'Mis preguntas siempre son las mismas, cierta expresión rara que no encuentro en el diccionario (aunque ahora tengo el Collins) . . . Naturalmente muchos peruanismos que no se encuentran en otros léxicos . . .'; Gregory Rabassa to Mario Vargas Llosa, 28 February 1972, Box 18.4.
28 Such as *cholo*, which Rabassa describes as being a mix of 'halfbreed' and 'peasant'; Rabassa's letter to Vargas Llosa, 9 January 1968, Box 18.4.
29 Ronald Christ to Mario Vargas Llosa, 17 January 1977, Box 6.11.
30 Ronald Christ to Mario Vargas Llosa, 4 January 1976, Box 6.11, highlight in original.
31 Mario Vargas Llosa Papers, Series 4, Box 11.
32 The 21st edition of the *Diccionario de la lengua Española* of the Real Academia, now online, gives seven senses for *criollo*; http://buscon.rae.es/draeI/SrvltConsulta?TIPO_BUS=3&LEMA=criollo
33 In English *creole* refers to the language, a person of mixed African/European race, a person descended from the Europeans who colonized the West Indies and southern United States, and the cultures of those communities (Oxford English Dictionary online).
34 See the *Collins Spanish Dictionary* (9th edition, 2009) and the *Oxford Spanish Dictionary* (3rd edition, 2003).
35 P. 181 of Helen Lane's draft translation.
36 On this point, see the comments by translator Gregory Rabassa on his collaboration with Vargas Llosa at an earlier stage in the author's career: 'Mario looked over my work as I went along and would offer suggestions. Most were appreciated, especially where it had been some jungle peculiarity I had missed. At times, however, he would latch on to what he thought was a mistake and offer a correction. His limited English had simply kept him unaware of the fact that my word was nothing but a synonym for the one he was suggesting' (Rabassa 2005: 78).
37 Mario Vargas Llosa Papers, Sub-Series 2E, Box 33, Folder 4.
38 In each case, the option that appears in the published TT is indicated in **bold**.
39 As is stated on his website, 'Richard Booth's bookshop', http://www.richardbooth.demon.co.uk/
40 Compare the analysis of point of view in translation in Levenston and Sonnenschein (1986), Munday (2008) and Saldanha (2011), amongst others.
41 The meaning here is more 'to rummage'. This is sense B in the *Collins Spanish Dictionary* (9th edition, 2009), equivalent to sense 2 of *hurgar* in the Real Academia's *Diccionario de la Lengua Espanola*, 21st edition, online (www.rae.es).
42 Only one hit in Spanish using a Google™ search.
43 27,500 hits in Google™.

44 At the time of the translation, Bellos (b. 1945) was Professor of French at the University of Manchester. Since 1997, he has worked at Princeton. He was made Chevalier de l'Ordre des Palmes Académiques in 1988 and won the Prix Goncourt de la Biographie in 1994 for his biography of Perec. In 2005, he was the first winner of the Man Booker International Translator's Award for his translations, from French, of the Albanian novelist Ismail Kadare.
45 See Federici (2009) for an analysis of Calvino's own translations of Queneau.
46 See Bernard Magné (1993) 'Transformations of constraint', *Review of Contemporary Fiction*, 22 March 1993. Outstanding examples are Perec's own lipograms *La Disparition* (1969, translated by Gilbert Adair as *A Void* [1994]), marked by the absence of the letter *e*, and *Les Revenentes* (1972, translated by Ian Monk, or 'E.N. Monk', as *The Exeter Text: Jewels, Secrets, Sex* and published in the collection *Three* [Godine, 1996]), in which the only vowel used is *e*.
47 In his biography of Perec, *Georges Perec: A life in words* (London: Harvill, and New York: Godine, 1993), Bellos reports that Perec 'had given Helmlé many clues about the "various constraints" used and had annotated a copy of the novel with the sources of most German-language quotations (though said "doesn't matter" at the head of some chapters)' (Bellos 1993: 709).
48 At least 203 in total, according to Bellos (1987: 189).
49 'Notes on the translation and typescript of George Perec's Great Novel Compendium', p. 3, Translation archive, David Bellos papers, 'Perec La vie mode d'emploi', LIT/TA/DB/1, Box 2, University of East Anglia, Norwich, UK.
50 Ibid.
51 That there was no earlier draft is confirmed by Bellos himself (personal communication).
52 In his 'Translator's note' (Perec 2008: 581), Bellos records that he used, 'occasionally somewhat modified', translations from published sources, and he names the 21 translators.
53 14 January 2011.
54 It should be noted that there is some overlap of categories, with 11 changes having been allocated to more than one category.
55 LIT/TA/DB/1, Box 2.
56 Galley proofs p. 102.
57 Handwritten list of points (undated) entitled 'La Vie Mode d'emploi – Traduction Bellos', sent by Jacques Beaumatin through his son Eric, LIT/TA/DB/1, Box 2; letter from Bellos to Jacques Beaumatin, 22 January 1988, thanking him for reading and responding to some of the points; these form the basis of Bellos' typed list, 'Life A User's Manual: Corrections to be made to current state of text: 19 February 1988', Box 1.
58 My translation. 'Sac long, ouvert par le milieu et dont les extrémités forment deux poches', Paul Robert, A. Rey and J Rey-Debove, *Le Petit Robert* (Paris: Robert, 1984): 177.
59 http://www.google.co.uk/imgres?imgurl=http://www.deliciousmagazine.co.uk/images/articles/241/241_2.jpg&imgrefurl=http://www.deliciousmagazine.co.uk/articles/a-guide-to-christmas-techniques&usg=__FO_igDxZ5Y-RCMzeKtXYpiFBMVo=&h=364&w=560&sz=55&hl=en&start=7&um=1&itbs=1&tbnid=5c-GK4L-BNPkyM:&tbnh=86&tbnw=133&prev=/images%3Fq%3Djambon%2Bpersille%26um%3D1%26hl%3Den%26rlz%3D1T4DKUK_en-GBGB310GB310%26tbs%3Disch:1n-GBGB310GB310%26tbs%3Disch:1

5 Translation variation and its link to attitude

1 Peter Bush's brief analysis (Bush 2000: 434–5) of five translations of this sentence (by Anthony Bonner, James Irby, Anthony Kerrigan, Norman Thomas di Giovanni, and Hurley, all frontline literary translators) shows that only di Giovanni varies in the translation of the adjective, preferring the non-Latinate *encompassing*.

2 Such variation is ironic when related to a Borges text, when one thinks of his legendary 'Pierre Menard, author of the Quixote' (1939) story. The fictional Menard sets out to relive the process of writing Cervantes' novel. He ends up reproducing it word for word, but, having arrived there by a new route, recontextualizes the project through his twentieth-century French biography (Waisman 2005: 85–6). As Hurley puts it in his translation of the story, 'The Cervantes text and the Menard text are verbally identical, but the second is almost infinitely richer' (Borges 1998a: 94).

3 Wheelock is author of *The Mythfinder: A Study of Motif and Symbol in the Short Stories of Jorge Luis Borges* (Austin: University of Texas Press, 1969).

4 Literal translation: 'When she remained alone, Emma did not open immediately the eyes. On the light table was the money that had left the man: Emma sat up and tore it like before she had torn the letter. Tearing money is an impiety, like throwing away bread; Emma regretted, as soon as she did it. An act of arrogance and on that day . . . Fear lost itself in the sadness of her body, in disgust. Disgust and sadness were chaining her, but Emma slowly got up and proceeded to dress. In the room did not remain vivid colours; the last twilight was getting worse. Emma was able to leave without them notifying her; at the corner she got on a Lacroze, which was going west. She chose, following her plan, the seat right at the front, so that they should not see her face. Perhaps it comforted her to verify, in the insipid bustle of the streets, that what had happened had not contaminated things. She travelled through decreasing and opaque neighbourhoods, seeing them and forgetting them on the spot, and she alighted at one of the side streets of Warnes. Paradoxically her fatigue came to be a strength, since it obliged her to concentrate on the details of the adventure and concealed from her its backdrop and purpose.'

5 '(Not out of fear, but because she was an instrument of Justice, she did not want to be punished.) Then, a single bullet-shot in the middle of the chest would seal the fate of Loewenthal. But things did not occur like that.'

6 'The story was incredible, indeed but it imposed itself on all, because substantially it was correct. True was the tone of Emma Zunz, true the shame, true the hatred. True also was the outrage that she had suffered; only were false the circumstances the time and one or two proper names.'

7 The story is told in the third person, with an omniscient narrator. However, on occasions the reader is given almost direct access to Emma Zunz's thoughts and words, in a type of free indirect thought (Fowler 1996, Simpson 1993), e.g. 'Romper el dinero era una impiedad', 'Un acto de soberbia, y en aquel día . . .'

8 Word-count totals for the extracts in the ST and the two published TTs produces the following results: ST 289 tokens; Yates TT 317 tokens; Hurley TT 326 tokens. 'Tokens' here means the total number of word-forms that comprise the text. But such figures are crude, not least because, as is well known, the figures can be skewed by punctuation conventions such as hyphens. For example, should *night-table* in Yates be treated as one word-form or as two, as in Hurley's *night table*? The increase in the number of tokens in the TTs can be explained partly because of the obligatory addition of pronouns in English (e.g. *eligió/she selected*) and particles in phrasal verbs (e.g. *tirar/throw away*).

9 In Hallidayan linguistics, cohesion is part of the textual function and not directly related to the appraisal theory framework discussed in Chapter 1, Section 1.2. This does not, however, mean that it does not contribute in some form to the coherence of the narrative point of view (see Munday 2008: 26–7). The focus here on interpersonal appraisal precludes more detailed treatment of cohesion.

10 Andrew Hurley to Michael Mount, 15 September 1994, p. 5, 'The Borges project and sabbatical', Folder 2 of 2. Andrew Hurley papers, Harry Ransom Center, University of Texas at Austin, Special Collections.

11 Although this respondent had near-native competence in English, the possibility of her translation skewing the results was carefully considered. However, only one of the lexical choices in her TT (*waned* for *decrecientes* in Extract 1) was unique to the group (an

interesting finding in itself), so her translation did not otherwise seriously affect the results in Table 5.5.

12 This restricts comparability with studies such as Malmkjaer's (2003, 2004) on the translations of Hans-Christian Andersen. Malmkjaer counts over 100 extant English translations or versions, though these have been produced in differing historical circumstances and with each translator being aware of the existence of prior versions. Mention should also be made of the parallel Norwegian–English–German corpus at the University of Oslo, where 12 translations of a short story had been commissioned from practising literary translators in Norway (Johansson 2003). To date, this corpus remains a generally underused resource. See the information on the Oslo Multilingual Corpus at www.hf.uio.no/ilos/english/services/omc/

13 On this point, Olohan (2004: 153–60) looks at contractions in translations by Peter Bush and Dorothy Blair as an idiosyncratic style marker but suggests that the influence of the ST genre may be greater than translator variation.

14 Variance is again highlighted by underlining.

15 In these TTs there are of course also shifts in grammatical words (articles, prepositions, etc., for example Yates' use of the possessive pronoun *her*, which increases surface cohesion) and word order (e.g. those five respondent TTs which place the translation of *asco* in the sentence-final, focal position). These may influence the textual metafunction and the spatio-temporal point of view (see Munday 2008) but they fall beyond the focus on the main realizations of attitude.

16 *Insípido* might be considered a slight exception, since six respondents chose the calque *insipid*. Yet its possible inadequacy is highlighted by the large number of alternatives: nine respondents were not happy with *insipid*, even in the absence of an obvious alternative.

17 This may even be a case of omission if *rapid movement* is understood as an equivalent of *trajín* alone.

18 'The objective of this technical specification is that of fixing the conditions of calculation to apply in the bodies and supports to install in the Rehabilitated UTE-Sis.

This specification bases itself on the Purchase Specification: 05.U0.99.12.005, which it annuls and replaces from the point of view of conditions of calculation, since it extends it and may be applied to other equipment which does not cover the previous Specification [S].'

19 *A westbound Lacroze:* The Lacroze Tramway Line served the northwestern area of Buenos Aires at the time; today the city has an extensive subway system.

20 *Warnes:* A street in central Buenos Aires near the commercial district of Villa Crespo, where the [Loewenthal] mill is apparently located.

6 Evaluation in translation – some concluding thoughts

1 Compare Pym's (2003: 489) definition of translation competence as 'the ability to generate a series of more than one viable target text . . . [and] . . . the ability to select only one viable TT from this series quickly and with justifiable confidence'.

2 In the discussion of history textbooks, Coffin (2002: 512, 521) also notes that it cannot be assumed that value-judgement is shared between author and reader (see also Fairclough 2003: 57).

3 Martin (2003) identifies 'syndromes of choice' associated with different combinations of appraisal resources, and it may be possible to identify those that occur in translation or in the work of specific translators. It is possible to draw a parallel with Toury's laws of translation (Toury 1995). See Mossop (2007) for a detailed discussion of the many possible voice selections in translation.

BIBLIOGRAPHY

Abbamonte, Lucia and Flavia Cavaliere (2006) 'Lost in translation: the Italian rendering of UNICEF "The State of the World's Children 2004" Report', in Susan Šarcevic and Mauricio Gotti (eds) *Insights into Specialized Translation*, Bern: Peter Lang, 235–60.

Agar, Michael (1991) 'The biculture in bilingual', *Language in Society* 20: 167–81.

Agar, Michael (1994) 'The intercultural frame', *International Journal of Intercultural Relations* 18.2: 221–37.

Aikhenveld, Alexandra (2004) *Evidentiality*, Oxford: Oxford University Press.

Alarcón, Daniel (2009) 'Lost in translation', *Granta*, 19 January 2009, available online at www.granta.com/Online-Only/Lost-in-Translation

Alter, Jonathan (2010) *The Promise: President Obama, Year One*, New York: Simon and Schuster.

Álvarez, Román and Mª-África Vidal Claramonte (eds) (1996) *Translation and Power*, Clevedon: Multilingual Matters.

Angelone, Erik (2010) 'Triangulating uncertainty management in translation through a metacognitive lens', in Godfrey Shreve and Erik Angelone (eds) *Translation and Cognition*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 17–40.

Ardekani, Mohammed Ali Mokhtari (2002) 'The translation of reporting verbs in English and Persian', *Babel* 48.2: 125–34.

Babych, Bogdan and Anthony Hartley (2004) 'Modelling legitimate translation variation for automatic evaluation of MT quality', *Proceedings of LREC 2004*, 833-6, available online at http://www.mt-archive.info/LREC-2004-Babych-2.pdf

Baker, Mona ([1992] 2011) *In Other Words: A Textbook on Translation*, 2nd edition, Abingdon and New York: Routledge.

Baker, Mona (2006) *Translation and Conflict: A Narrative Account*, Abingdon and New York: Routledge.

Bakhtin, Mikhail M. ([1953] 1986) 'The problem of speech genres', in Caryl Emerson and Michael Holquist (eds) *Speech Genres and Other Late Essays*, translated by Vern W. McGee, Austin, TX: University of Texas Press, 60–102.

Bakhtin, Mikhail M. (1981) *The Dialogic Imagination: Four Essays*, edited by Michael Holquist, translated by Caryl Emerson and Michael Holquist, Austin, TX: University of Texas Press.

BBC Monitoring (2009) 'World media on Obama inauguration', 20 January 2009, available online at news.bbc.co.uk/1/hi/world/americas/obama_inauguration/7842752.stm

Beaton, Morven (2007) 'Interpreted ideologies in institutional discourse: the case of the European Parliament', *The Translator* 13.2: 271–96.

Bednarek, Monica (2006) *Evaluation in Media Discourse: Analysis of a Newspaper Corpus*, London and New York: Continuum.

Bednarek, Monika (ed.) (2008) *Evaluation in Text Types*, Special issue of *Functions of Language* 15.1: 1–7.

Bednarek, Monica and Jim Martin (eds) (2010) *New Discourse on Language: Functional perspectives on Multimodality, Identity and Affiliation*, London: Continuum.

Bell, Allan (1984) 'Language style as audience design', *Language and Society* 13: 145–204.

Bell, Allan (2002) 'Back in style: reworking audience design', in Penelope Eckert and John Rickford (eds) *Style and Sociolinguistic Variation*, Cambridge: Cambridge University Press, 139–69.

Bell, Roger (1991) *Translation and Translating: Theory and Practice*, Harlow: Longman.

Bellos, David (1987) 'Literary quotations in Perec's "La Vie mode d'emploi"', *French Studies* 41.2: 181–94.

Bellos, David (1993) *Georges Perec: A Life in Words*, London: Harvill/New York: Godine.

Bell-Villada, Gene H. (1998) 'Collected fictions: review', *Commonweal*, 18 December 1998, available online at www.encyclopedia.com/doc/1G1-53857605.html

Benveniste, Emile ([1958] 1971) 'Subjectivity in language', in *Problems in General Linguistics*, Coral Gables, FL: University of Miami Press, 223–30.

Biber, Douglas and Edward Finegan (1988) 'Adverbial stance types in English', *Discourse Processes* 11.1: 1–34.

Biber, Douglas and Edward Finegan (1989) 'Styles of stance in English: Lexical and grammatical marking of evidentiality and affect', *Text* 9.1: 93–124.

Biel, Lucja (2007) 'Translation of multilingual EU law as a sub-genre of legal translation', *Court Interpreting and Legal Translation in the Enlarged Europe 2006*, Warsaw: Translegis, 144–63.

Bielsa, Esperança and Susan Bassnett (eds) (2008) *Translation in Global News*, Abingdon and New York: Routledge.

Billiani, Francesca (ed.) (2007) *Translation and Censorship*, Manchester: St Jerome.

Bolívar, Adriana (2001) 'The negotiation of evaluation in written text', in Mike Scott and Geoff Thompson (eds) *Patterns of Text: In Honour of Michael Hoey*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 129–58.

Borges, Jorge Luis (1962) *Labyrinths: Selected Stories and Other Writings*, translated by Donald Yates and James E. Irby, New York: New Directions.

Borges, Jorge Luis (1998a) *Collected Fictions*, translated by Andrew Hurley, New York and London: Penguin.

Borges, Jorge Luis (1998b) 'Emma Zunz', in Jorge Luis Borges (1998a) *Collected Fictions*, translated by Andrew Hurley, New York and London: Penguin, 215–19.

Brewster, Murray (2009) 'Some Afghans getting lost in translation and sent to jail: former adviser', *The Canadian Press*, 1 November 2009, available online at www.canadaeast.com/rss/article/842993

Bristow, Michael (2009) 'Obama speech censored in China', BBC News, 21 January 2009, available at http://news.bbc.co.uk/1/hi/7841580.stm

Bush, Peter (2000) 'Latin American fiction in Spanish', in Peter France (ed.) *The Oxford Guide to Literature in English Translation*, Oxford and New York: Oxford University Press, 433–37.

Calzada Pérez, María (ed.) (2003) *Apropos of Ideology: Translation Studies on Ideology – Ideologies in Translation Studies*, Manchester: St Jerome.

Calzada Pérez, María (2007) *Transitivity in Translating: The Interdependence of Texture and Context*, Oxford: Peter Lang.

Chafe, Wallace (1986) 'Evidentiality in English conversation and academic writing', in Wallace Chafe and Johanna Nichols (eds) *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*, Norwood, NJ: Ablex, 261–72.

Chafe, Wallace and Johanna Nichols (eds) (1986) *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*, Norwood, NJ: Ablex.
Chakrabongse, Prince Chula (1960) *Lords of Life: The Paternal Monarchy of Bangkok, 1782–1932*. New York: Taplinger Publishing.
Charteris-Black, Jonathan (2004) *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis*, Houndmills: Palgrave Macmillan.
Charteris-Black, Jonathan (2005) *Politicians and Rhetoric: The Persuasive Power of Metaphor*, Houndmills: Palgrave Macmillan.
Charteris-Black, Jonathan (2007) *The Communication of Leadership: The Design of Leadership Style*, Abingdon and New York: Routledge.
Chiaro, Delia (2009) 'Issues in audiovisual translation', in Jeremy Munday (ed.) *The Routledge Companion to Translation Studies*, Abingdon and New York: Routledge, 141–65.
Chilton, Paul (2004) *Analysing Political Discourse: Theory and Practice*, Abingdon and New York: Routledge.
Coffin, Caroline (2002) 'The voices of history: Theorizing the interpersonal semantics of historical discourses', *Text* 22.4: 503–28.
Coffin, Caroline (2006) *Historical Discourse: The Language of Time, Cause and Evaluation*, London: Continuum.
Cohn, Deborah (2006) 'A tale of two translation programs: politics, the market, and Rockefeller funding for Latin American Literature in the United States during the 1960s and 1970s', *Latin American Research Review* 41.2: 139–64.
Collins Cobuild Dictionary (1995) London: HarperCollins.
Conrad, Susan and Douglas Biber (2000) 'Adverbial marking of stance in speech and writing', in Susan Hunston and Geoff Thompson (eds) *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*, Oxford: Oxford University Press, 56–73.
Crismore, Avon (1989) *Talking with Readers: Metadiscourse as Rhetorical Act*, New York: Peter Lang.
Cunico, Sonia and Jeremy Munday (eds) (2007) *Translation as Ideology*, Special issue of *The Translator* 13.2.
Dahlgren, Peter (2005) 'The internet, public spheres and political communication: dispersion and deliberation', *Political Communication* 22: 147–62.
Dente Ross, Susan (2003) 'Images of Irish Americans: invisible, inebriated or irascible', in Paul Martin Lester and Susan Dente Ross (eds) *Images that Injure: Pictorial Stereotypes in the Media*, Westport, CT: Praeger, 133–38.
Dougherty, Robert (2009) 'Obama Inaugural Address Delivered', Yahoo Associated Content, 20 January 2009, available online at www.associatedcontent.com/article/1404344/obama_inaugural_address_delivered.html?cat=49
Du Bois, John W. (2007) 'The stance triangle', in Robert Englebretson (ed.) *Stancetaking in Discourse: Subjectivity, Evaluation, Interaction*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 139–82.
Eco, Umberto (1984) *The Role of the Reader: Explorations in the Semiotics of Texts*, Bloomington: Indiana University Press.
Englebretson, Robert (ed.) (2007) *Stancetaking in Discourse: Subjectivity, Evaluation, Interaction*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
Esposito, Scott (2010) 'Editing Perec', interview with Susan Barba, wordswithoutborders.org/dispatches/article/editing-georges-perec/
European Commission and Directorate-General for Translation (2011) *Study on Law-Making in the EU Multilingual Environment*, Brussels, ec.europa.eu/dgs/translation/publications/studies/index_en.htm
Fairclough, Norman ([1989] 2001) *Language and Power*, London: Longman.
Fairclough, Norman (1992) *Discourse and Social Change*, Cambridge: Polity Press.
Fairclough, Norman (2000) *New Labour, New Language?*, London and New York: Routledge.
Fairclough, Norman (2003) *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*, London and New York: Routledge.

Fawcett, Peter and Jeremy Munday (2009) 'Ideology', in Mona Baker and Gabriela Saldanha (eds) *The Routledge Encyclopedia in Translation Studies*, Abingdon and New York: Routledge, 139–41.

Federici, Federico (2009) *Translation as Stylistic Evolution: Italo Calvino, Creative Translator of Raymond Queneau*, Amsterdam and Atlanta: Rodopi.

Finegan, Edward (1995) 'Subjectivity and subjectivisation: an introduction', in Dieter Stein and Susan Wright (eds) *Subjectivity and Subjectivisation: Linguistic Perspectives*, Cambridge: Cambridge University Press, 1–15.

Firth, John R. (1957) *Papers in Linguistics 1934–1951*, London: Oxford University Press.

Fish, Stanley (2009) 'Yes, I can', *New York Times*, 7 June 2009, available online at http://opinionator.blogs.nytimes.com/2009/06/07/yes-i-can/

Forey, Gail and Geoff Thompson (2009) 'Introduction', in Geoff Thompson and Gail Forey (eds) *Text-Type and Texture: In Honour of Flo Davies*, London and Oakville: Equinox, 1–7.

Fowler, Roger (1996) *Linguistic Criticism*, 2nd edition, Oxford: Oxford University Press.

Fuller, Gillian (1998) 'Cultivating science: negotiating discourse in the popular texts of Stephen Jay Gould', in J.R. Martin and Robert Veel (eds) *Reading Science: Critical and Functional Perspectives on Discourses of Science*, London: Routledge, 35–62.

Gentzler, Edwin (2006) *Translation and Identity in the Americas*, Abingdon and New York: Routledge.

Goddard, Phil (2010) 'The power of Proz. Interview with Henry Dotterer', *ITI Bulletin* January–February 2010: 20–21.

Grant, Colin B. (2007) *Uncertainty and Communication: New Theoretical Investigations*, Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Gutt, Ernst-August (2000) *Translation and Relevance: Cognition and Context*, Oxford: Blackwell; Manchester: St Jerome.

Habermas, Jürgen (1984) *The Theory of Communicative Action*, London: Heinemann.

Hall, Stuart ([1980] 1999) 'Encoding, Decoding', in Simon During (ed.) *The Cultural Studies Reader*, 2nd edition, London and New York: Routledge, 507–17. Originally published in Stuart Hall (1980) *Cultural, Media, Language*, London: Hutchinson.

Halliday, Michael A. K. (1978) *Language as Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning*, London: Arnold.

Halliday, Michael A. K. (1994) *An Introduction to Functional Grammar*, 2nd edition London: Arnold.

Halliday, Michael and Ruqaiya Hasan (1989) *Language, Context and Text: Aspects of Language in a Social-semiotic Perspective*, 2nd edition, Oxford: Oxford University Press.

Halliday, Michael A. K. and Christopher Matthiessen (2004) *An Introduction to Functional Grammar*, 3rd edition, London: Arnold.

Hardman, Martha James (1986) 'Data-source marking in Jaqi languages', in Wallace Chafe and Johanna Nichols (eds) *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*, Norwood, NJ: Ablex, 113–36.

Hatim, Basil (2004) 'The translation of style: linguistic markedness and textual evaluativeness', *Journal of Applied Linguistics* 1.3: 229–46.

Hatim, Basil (2005) 'Intercultural communication and identity: an exercise in applied semiotics', *Intercultural Communication Studies* 14.4: 33–56.

Hatim, Basil (2009) 'Translating text in context', in Jeremy Munday (ed.) *The Routledge Companion to Translation Studies*, Abingdon and New York: Routledge, 36–53.

Hatim, Basil and Ian Mason (1990) *Discourse and the Translator*, Harlow and London: Longman.

Hatim, Basil and Ian Mason (1997) *The Translator as Communicator*, London and New York: Routledge.

Hermans, Theo (1996) 'The translator's voice in translated narrative', *Target* 8.1: 23–48.

Hermans, Theo (2007) *The Conference of the Tongues*, Manchester: St Jerome.

Hoey, Michael (1983) *On the Surface of Discourse*, London and Boston: Allen & Unwin.

Hoey, Michael (2005) *Lexical Priming: A New Theory of Words and Language*, London and New York: Routledge.

Hood, Susan (2006) 'The persuasive power of prosodies: radiating values in academic writing', *Journal of English for Academic Purposes* 5.1: 37–49.

House, Juliane (1981) *A Model for Translation Quality Assessment*, Tübingen: Gunter Narr.

House, Juliane (1997) *Translation Quality Assessment: A Model Revisited*, Tübingen: Gunter Narr.

House, Juliane (2001) 'How do we know when a translation is good?', in Erich Steiner and Colin Yallop (eds) *Exploring Translation and Multilingual Text Production: Beyond Content*, Berlin: Walter de Gruyter, 127–60.

House, Juliane (2008) 'Beyond intervention: universals in translation?', *Trans-Kom* 1.1: 6–19.

House, Juliane (2011) 'Using translation and parallel text corpora to investigate the influence of global English on textual norms in other languages', in Alet Kruger, Kim Wallmach and Jeremy Munday (eds) *Corpus-Based Translation Studies*, London and New York: Continuum, 187–208.

Howe, Nicholas (1988) 'Metaphor in contemporary American political discourse', *Metaphor and Symbolic Activity* 3.2: 87–104.

Hunston, Susan (1994) 'Evaluation and organization in a sample of written academic discourse', in Malcolm Coulthard (ed.) *Advances in Written Text Analysis*, London: Routledge, 191–218.

Hunston, Susan (2000) 'Evaluation and the planes of discourse: Status and value in persuasive texts', in Susan Hunston and Geoff Thompson (eds) *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*, Oxford: Oxford University Press, 176–207.

Hunston, Susan (2004) 'Counting the uncountable: problems of identifying evaluation in a text and in a corpus', in Alan Partington, John Morley and Louann Haarman (eds) *Corpora and Discourse*, Bern: Peter Lang, 157–88.

Hunston, Susan (2007) 'Using a corpus to investigate stance quantitatively and qualitatively', in Robert Engelbretson (ed.) *Stancetaking in Discourse: Subjectivity, Evaluation, Interaction*, Amsterdam and Philadelphia: Benjamins, 27–48.

Hunston, Susan (2008) 'The evaluation of status in multi-modal texts', *Functions of Language* 15.1: 64–83.

Hunston, Susan and Geoff Thompson (2000) (eds) *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*, Oxford: Oxford University Press.

Hurley, Andrew (1998) 'A note on the translation', in Jorge Luis Borges, *Collected Fictions*, translated by Andrew Hurley, New York and London: Penguin, 517–21.

Hurley, Andrew (1999) 'What I lost when I translated Jorge Luis Borges', *Cadernos de Tradução* 4: 289–303.

Hyland, Ken (1998) *Hedging in Scientific Research Articles*, Philadelphia and Amsterdam: John Benjamins.

Hyland, Ken (2005) *Metadiscourse: Exploring interaction in Writing*, London: Continuum.

Hyland, Ken and Polly Tse (2004) 'Metadiscourse in academic writing: a reappraisal', *Applied Linguistics* 25.2: 156–77.

Iedema, Rick, Susan Feez and Peter R. R. White (1994) *Media Literacy*, Sydney, Disadvantaged Schools Program, NSW Department of School Education.

Ifantidou, Elly (2005) 'The semantics and pragmatics of metadiscourse', *Journal of Pragmatics* 37.9: 1325–53.

Iglesias Fernández, Emilia (2010) 'Verbal and non-verbal concomitants of rapport in health care encounters: Implications for interpreters', *Journal of Specialized Translation*, 14, available online at www.jostrans.org/issue14/art_iglesias.php

Isaac, Benjamin (2004) *The Invention of Racism in Classical Antiquity*, Princeton: Princeton University Press.

Jaffe, Alexandra (2009) (ed.) *Stance: Sociolinguistic Perspectives*, Oxford: Oxford University Press.

Johansson, Stig (2003) 'Reflections on corpora and their uses in cross-linguistic research', in Federico Zanettin, Silvia Bernadini and Dominic Stewart (eds) *Corpora in Translator Education*, Manchester: St Jerome, 135–44.

Kaltenbacher, Martin (2006) 'Exploring culture related linguistic differences in tourist board websites: The emotive and the factual', in Geoff Thompson and Susan Hunston (eds) *System and Corpus: Exploring Connections*, London: Equinox, 269–92.

Kang, Ji-Hae (2007) 'Recontextualization of news discourse: a case study of translation of news discourse on North Korea', *The Translator* 13.2: 219–42.

Kenny, Dorothy (2001) *Lexis and Creativity in Translation: A Corpus-Based Study*, Manchester: St Jerome.

Kim, Sangkeun (2004) *Strange Names of God: The Missionary Translation of the Divine Name and the Chinese Responses to Matteo Ricci's 'Shangti' in late Ming China, 1583–1644*, Frankfurt: Peter Lang.

Klaudy, Kinga (2008) 'Explicitation', in Mona Baker and Gabriela Saldanha (eds) *The Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, Abingdon and New York: Routledge, 80–85.

Kubota, Yoko (2009) 'Japan learns English from Obama speech textbook', Reuters, 20 January 2009, available online at www.reuters.com/article/2009/01/20/us-usa-obama-textbook-idUSTRE50J7BJ20090120

Labov, William (1972a) *Sociolinguistic Patterns,* Oxford: Blackwell.

Labov, William (1972b) 'The transformation of experience in narrative syntax', in William Labov *Language in the Inner City: Studies in the Black English Vernacular*, Philadelphia: Pennsylvania University Press, 354–96.

Labov, Wiliiam (1984) 'Intensity', in Deborah Schiffrin (ed.) *Meaning, Form, and Use in Context: Linguistic Applications*, Washington, DC: Georgetown University Press, 43–70.

Lakoff, George and Mark Johnson (1980) *Metaphors We Live By*, Chicago: University of Chicago Press.

Leech, Geoffrey and Michael Short (1981) *Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose*, London and New York: Longman.

Lefevere, André (1992) *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*, London and New York: Routledge.

Lemke, Jay L. (1989) 'Semantics and social values', in James D. Benson, William S. Greaves, Peter H. Fries and Christian Matthiessen (eds) *Systems, Structures and Discourse: Selected Papers from the Fifteenth International Systemic Congress*, 37–50. Reprinted in *Word* 40: 1–2.

Lemke, Jay L. (1992) 'Interpersonal meaning in discourse: value orientations', in Martin Davies and Louise Ravelli (eds) *Advances in Systemic Linguistics: Recent Theory and Practice*, London: Pinter, 82–104.

Lemke, Jay (1995) *Textual Politics: Discourse and Social Dynamics*, London and New York: Routledge.

Lemke, Jay L. (1998) 'Resources for attitudinal meaning: evaluative orientations in text semantics', *Functions of Language* 5.1: 33–56.

Levenston, E. A. and Gabriela Sonnenschein (1986) 'The translation of point-of-view in fictional narrative', in Juliane House and Shoshona Blum-Kulka (eds) *Interlingual and Intercultural Communication: Discourse and Cognition in Translation and Second Language Acquisition Studies*, Tübingen: Narr, 49–59.

Liberman, Mark (2009a) 'Inaugural pronouns', *Language Log*, 8 June 2009, http://languagelog.ldc.upenn.edu/nll/?p=1489

Liberman, Mark (2009b) 'Royal baloney', *Language Log*, 9 June 2009, http://languagelog.ldc.upenn.edu/nll/?p=1490

Livingstone, Sonia (2004) 'The challenge of changing audiences: or, what is the researcher to do in the age of the internet?', *European Journal of Communication* 191: 75-86, available online at http://eprints.lse.ac.uk/412/1/Challenge_of_changing_audiences_-_spoken_version.pdf

Louw, Bill (1993) 'Irony in the text or insincerity in the writer? The diagnostic potential of semantic prosodies', in Mona Baker, Gill Francis and Elena Tognini-Bonelli (eds) *Text and Technology*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 157–76.

Luhmann, Niklaus (1996) *Social Systems*, translated by John Bednarz Jr with Dirk Baecker, Stanford: Stanford University Press.

Lwin, Min (2009) 'Obama speech censored in Burma', *The Irrawaddy*, 26 January 2009, available online at www.irrawaddy.org/article.php?art_id=14994

Lyons, John (1977) *Semantics*, Cambridge: Cambridge University Press.

Lyons, John (1982) 'Deixis and subjectivity: loquor, ergo sum?', in Robert J. Jarvella and Wolfgang Klein (eds) *Speech, Place and Action: Studies in Deixis and Related Topics*, Chichester, NY: Wiley, 101–24.

Lyons, John (1995) *Linguistic Semantics: An Introduction*, Cambridge: Cambridge University Press.

Macken-Horarik, Mary (2003a) 'APPRAISAL and the special instructiveness of narrative', *Text* 23.2: 285–312.

Macken-Horarik, Mary (2003b) 'Envoi: intractable issues in appraisal analysis?', *Text* 23.2: 313–19.

Macken-Horarik, Mary and James R. Martin (eds) (2003) 'Introduction' *Text* 23.2: 171–81.

Magné, Bernard (1993a) 'De l'exhibitionnisme dans la traduction. À propos d'une traduction anglaise de *La vie mode d'emploi* de Georges Perec', *META* 38.3: 397–402.

Magné, Bernard (1993b) 'Transformations of constraint', *Review of Contemporary Fiction* 13.1: 111–24.

Maher, Brigid (2010) 'Attitude and intervention: *A Clockwork Orange* and *Arancia meccanica*', *New Voices in Translation Studies* 6: 36–51.

Maier, Carol (2007) 'The translator as an intervenient being', in Jeremy Munday (ed.) *Translation as Intervention*, Abingdon and New York: Routledge, 1–17.

Makihara, Mili and Bambi Schieffelin (eds) (2007) *Consequences of Contact: Language Ideologies and Sociocultural Transformations in Pacific Societies*, Oxford: Oxford University Press.

Malmkjaer, Kirsten (2003) 'What happened to God and the angels: an exercise in translational stylistics'. *Target* 15.1: 37–58.

Malmkjaer, Kirsten (2004) 'Translational stylistics: Dulcken's translations of Hans Christian Andersen', *Language and Literature* 13.1: 13–24.

Malrieu, Jean P. (1999) *Evaluative Semantics: Cognition, Language and Ideology*, London: Routledge.

Martin, J.R. (1992) *English Text: System and Structure.* Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.

Martin, James R. (1999) 'Modelling context: a crooked path of progress in contextual linguistics', in Mohsen Ghadessy (ed.) *Text and Context in Functional Linguistics*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 25–62.

Martin, James R. (2000) 'Beyond exchange: appraisal systems in English', in Susan Hunston and Geoffrey Thompson (eds) *Evaluation in Text*, Oxford: Oxford University Press, 142–75.

Martin, James R. (2003) 'Introduction', in *Negotiating Heteroglossia: Social Perspectives on Evaluation*, Special issue of *Text* 23.2: 171–81.

Martin, James R. (2004a) 'Mourning: how we get aligned', *Discourse and Society* 15.2–3: 321–44.

Martin, James R. (2004b) 'Sense and sensibility: texturing evaluation', in Joseph Foley (ed.) *Language, Education and Discourse: Functional Approaches*, London: Continuum, 270–304.

Martin, James R. and Guenter Plum (1997) 'Construing experiences: some story genres', *Journal of Narrative and Life History* 7.1–4: 299–308.

Martin, James R. and Peter R. R. White (2005) *The Language of Evaluation: Appraisal in English*, London: Palgrave.

Mason, Ian (1994 [2010]) 'Discourse, ideology and translation', in Robert de Beaugrande, Abdullah Shunnaq and Mohamed Helmy Heliel (eds) *Language, Discourse and Translation in the West and Middle East*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 23–34. Reprinted, with new postscript, in Mona Baker (ed.) (2010) *Critical Readings in Translation Studies*, Abingdon and New York: Routledge, 83–95.

Mason, Ian (2004) 'Text parameters in translation: transitivity and institutional cultures', in Lawrence Venuti (ed.) *The Translation Studies Reader*, 2nd edition, London and New York: Routledge, 470–81.

Mason, Ian and Adriana Serban (2003) 'Deixis as an interactive feature in literary translations from Romanian into English', *Target* 15.2: 269–94.

Maynard, Senko K. (1993) *Discourse Modality: Subjectivity, Emotion and Voice in the Japanese Language*, Amsterdam: John Benjamins.

McCabe, Anne (2004) 'Mood and modality in Spanish and English history textbooks: the construction of authority', *Text* 24.1: 1–29.

Miller, Donna R. (2004a) ' "... to meet our common challenge": engagement strategies of alignment and alienation in current US international discourse', in Maurizio Gotti and Christopher N. Candlin (eds) *Intercultural Discourse in Domain-Specific English*, *Textus* 17.1: 39–62.

Miller, Donna (2004b) 'Truth, justice and the American way: the Appraisal system of Judgement in the US House debate on the impeachment of the President, 1998', in Paul Bayley (ed.) (2004) *Cross-Cultural Perspectives on Parliamentary Discourse*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 272–300.

Morley, David (1980) 'Texts, readers, subjects', in Stuart Hall, Dorothy Hobson, Andrew Lowe and Paul Willis (eds) *Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies: 1972–79*, London: Hutchinson, 163–73.

Morley, David (1992) *Television, Audiences and Cultural Studies*, London and New York: Routledge.

Mossop, Brian (2007) 'The translator's intervention through voice selection', in Jeremy Munday (ed.) *Translation as Intervention*, London: Continuum, 18–37.

Munday, Jeremy (2002) 'Systems in translation: a systemic model for descriptive translation studies', in Theo Hermans (ed.) *Cross Cultural Transgression: Research Models in Translation Studies II*, Manchester: St Jerome, 76–92.

Munday, Jeremy (ed.) (2007) *Translation as Intervention*, London: Continuum.

Munday, Jeremy (2008) *Style and Ideology in Translation: Latin American Writing in English*, New York and London: Routledge.

Munday, Jeremy (2009a) 'The concept of the interpersonal in translation', *SYNAPS* 23: 15–30.

Munday, Jeremy (2009b) 'The creative voice of the translator of Latin American literature', *Romance Studies* 27.4: 246–58.

Munday, Jeremy (ed.) (2009c) *The Routledge Companion to Translation Studies*, Abingdon and New York: Routledge.

Nida, Eugene and Charles Taber (1969) *The Theory and Practice of Translation*, Leiden: E.J. Brill.

Obama, Barack (2009) *Our Enduring Spirit: President Barack Obama's First Words to the American People*, illustrated by Greg Ruth, New York: HarperCollins.

Ochs, Elinor (ed.) (1989) *The Pragmatics of Affect*, special issue of *Text* 9.1.

Ochs, Elinor and Bambi B. Schieffelin (1989) 'Language has a heart', *Text* 9.1: 7–25.

Olohan, Maeve (2004) *Introducing Corpora in Translation Studies*, Manchester: St Jerome.

Palmer, Frank R. ([1989] 2001) *Mood and Modality*, Cambridge: Cambridge University Press.

Peden, Margaret Sayers (2002) 'A conversation on translation with Margaret Sayers Peden', in Daniel Balderston and Marcy E. Schwartz (eds) *Voice-overs: Translation and Latin American Literature*, Albany: State University of New York Press, 71–83.

Pennebaker, James W. (2009) 'What is "I" saying?', *LanguageLog*, 9 August 2009, available online at http://languagelog.ldc.upenn.edu/nll/?p=1651

Perec, Georges (1978) *La vie mode d'emploi*, Paris: Hachette.

Perec, Georges ([1987] 2003) *Life, a User's Manual*, translated by David Bellos, London: Collins-Harvill.

Perec, Georges (2008) *Life: A User's Manual*, revised edition, Boston: David R. Godine.

Pilkington, Ed (2009) 'Obama inauguration: words of history crafted by 27-year-old in Starbucks', *Guardian*, 20 January 2009, available online at www.guardian.co.uk/world/2009/jan/20/barack-obama-inauguration-us-speech

Pöchhacker, Franz (2004) *Introducing Interpreting Studies*, London and New York: Routledge.

Pym, Anthony (2003) 'Redefining translation competence in the electronic age: in defence of a minimalist approach', *META* 48.4: 481–97.

Pym, Anthony (2010) *Test and Risk in Translation*, Version 2.0, available online at http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/translation/risk_analysis.pdf

Qian, Hong (2007) 'Investigating "unfaithful" translation via the appraisal theory: a case study of translations of public notices', paper presented at FIT 5th Asian Translators' Forum, Bogor, Indonesia, 11–12 April 2007.

Rabassa, Gregory (1975) 'A conversation with the translator', *Review* 75 (Spring): 17–21.

Rabassa, Gregory (2005) *If This Be Treason: Translation and Its Dyscontents*, New York: New Directions.

Razak, Dzulkifli Abdul (2009) 'Inconsistent, insensitive translations of "Allah" ', *Sun Daily*, 11 March 2009.

Reiss, Katharina ([1971] 2000) *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik*, Munich: M. Hueber, translated (2000) by Errol F. Rhodes as *Translation Criticism: Potential and Limitations*, Manchester: St Jerome and American Bible Society.

Robert, Paul, AlainRey and Josette Rey-Debove (eds) (1984) *Le Petit Robert*, Montréal: Canada.

Rostagno, Irene (1997) *Searching for Recognition: The Promotion of Latin American Literature in the United States*, Westport, CT: Greenwood.

Rothery, Joan and Maree Stenglin (1997) 'Entertaining and instructing: exploring experience through story', in Frances Christie and James R. Martin (eds) *Genre and Institutions: Social Processes in the Workplace and School*, London: Cassell, 231–63.

Rothery, Joan and Maree Stenglin (2000) 'Interpreting literature: the role of appraisal', in Len Unsworth (ed.) *Researching Language in Schools and Communities: Functional Linguistic Perspectives*, London: Cassell, 222–44.

Ruane, Michael E. and Aaron C. Douglas (2009) 'D.C.'s inauguration headcount: 1.8 million', *Washington Post*, 20 January 2009, available online at http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/01/21/AR2009012103884.html?sid=ST2009012102519

Saldanha, Gabriela (2011) 'Style of translation: the use of source language words in translations by Margaret Jull Costa and Peter Bush', in Alet Kruger, Kim Wallmach and Jeremy Munday (eds) *Corpus-Based Translation Studies*, London: Continuum, 237–58.

Sánchez, Dolores (2007) 'The truth about sexual difference: scientific discourse and cultural transfer', *The Translator* 13.2: 171–94.

Sarangi, Srikant (2003) 'Editorial: evaluating evaluative language', *Text* 23.2: 165–70.

Schäffner, Christina (ed.) (1999) *Translation and Norms*, Clevedon: Multilingual Matters.

Schäffner, Christina (2008) ' "The Prime Minister said . . .": voices in translated political texts', *SYNAPS* 22: 3–25.

Schiavi, Giuliana (1996) 'There is always a teller in a tale', *Target* 8.1: 1–21.

Simpson, Paul (1993) *Language, Ideology and Point of View*, London and New York: Routledge.

Sinclair, John (1986) 'Fictional worlds', in Malcolm Coulthard (ed.) *Talking about Text*, University of Birmingham: English Language Research, 43–60.

Sinclair, John (1991) *Corpus, Concordance, Collocation*, Oxford: Oxford University Press.

Smalley, William Allen (1994) *Linguistic Diversity and National Unity: Language Ecology in Thailand*, Chicago and London: University of Chicago Press.

Soesilo, Daud (n.d.) *The Revised Malay Bible*, Bible Society of Malaysia, available online at www.bible.org.my/updates/body.php?id=58

STANCE (Interactional practices and linguistic resources of stance taking in spoken English) (2006) 'Bibliography of stance', University of Oulu, Finland, www.oulu.fi/hutk/english/stance/references.html

Stein, Dieter and Susan Wright (eds) (1995) *Subjectivity and Subjectivisation: Linguistic Perspectives*, Cambridge: Cambridge University Press.

Steiner, Erich and Colin Yallop (eds) (2001) *Exploring Translation and Multilingual Text Production: Beyond Content*, Berlin and New York: Mouton de Gruyter.

Stewart, Dominic (2009) *Semantic Prosody*, Abingdon and New York: Routledge.

Stubbs, Michael (1996) *Text and Corpus Analysis*, Oxford: Blackwell.

Tacitus, Cornelius (1948) *On Britain and Germany*, translated and with an introduction by Harold Mattingly, Harmondsworth: Penguin.

Tacitus, Cornelius (1970) *Agricola and Germania*, translated by Harold Mattingly, revised by Stanley Handford with an introduction by Harold Mattingly, Harmondsworth: Penguin.

Tacitus, Cornelius (1999) *Germania*, translated by James Rives, Oxford: Oxford University Press.

Tacitus, Cornelius (2009) *The Agricola and the Germania*, translated by Harold Mattingly, revised and with an introduction by James Rives, Harmondsworth: Penguin.

Teich, Elke (2003) *Cross-Linguistic Variation in System and Text: A Methodology for the Investigation of Translations and Comparable Texts*, Berlin and New York: Mouton de Gruyter.

Thompson, Geoff (1998) 'Resonance in text', in Antonia Sánchez-Macarro and Ronald Carter (eds) *Linguistic Choice across Genres: Variation in Spoken and Written English*, Philadelphia and Amsterdam: John Benjamins, 29–46.

Thompson, Geoff (2005) 'But me some buts: a multidimensional view of conjunction', *Text* 25.6: 763–91.

Thompson, Geoff and Susan Hunston (2000) 'Evaluation: an introduction', in Susan Hunston and Geoff Thompson (eds) *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*, Oxford: Oxford University Press, 1–27.

Thompson, Geoff and Jianglin Zhou (2000) 'Evaluation and organization in text: the structuring role of evaluative disjuncts', in Susan Hunston and Geoff Thompson (eds) *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*, Oxford: Oxford University Press, 121–41.

Thompson, Geoff and Ye Yiyun (1991) 'Evaluation in reporting verbs used in academic papers', *Applied Linguistics* 12.4: 365–82.

Thomson, Elizabeth A. and Peter R.R. White (eds) (2008) *Communicating Conflict: Multilingual Case Studies of the News Media*, London: Continuum.

Toury, Gideon (1995) *Descriptive Translation Studies and Beyond*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.

Tymoczko, Maria and Edwin Gentzler (eds) (2002) *Translation and Power*, Amherst: University of Massachusetts Press.

van Dijk, Teun A. (2008) *Discourse and Power*, Houndmills: Palgrave Macmillan.

Vargas Llosa, Mario (1991) 'El paraíso de los libros', *El País*, 30 June 1991, available online at www.elpais.com/articulo/opinion/REINO_UNIDO/paraiso/libros/elpepiopi/19910630elpepiopi_12/Tes

Vargas Llosa, Mario (1993) *Un pez en el agua: memorias*, Barcelona: Seix Barral.

Vargas Llosa, Mario (1994a) *A Fish in the Water: A Memoir*, London: Faber and Faber.

Vargas Llosa, Mario (1994b) 'The paradise of books', translated by George Davis, text of speech delivered for the Georgetown University Library's Two Millionth Volume Celebration, 4 May 1994.

Verscheuren, Jef (1999) *Understanding Pragmatics*, London, New York: Arnold.

Vinay, Jean-Paul and Jean Darbelnet ([1958] 1995) *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*, translated and edited by Juan C. Sager and Marie-Jo Hamel, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.

Volosinov, Valentin ([1929] 1973) *Marxism and the Philosophy of Language*, translated by Ladislav Matejka and Irwin Titunik, New York: Seminar Press.

Waisman, Sergio (2005) *Borges and Translation: The Irreverence of the Periphery*, Cranbury, NJ: Associated University Presses.

Wales, Katie (1996) *Personal Pronouns in Present-Day English*, Cambridge: Cambridge University Press.

Ward, Maurice (2004) 'We have the power – or do we?: pronouns of power in a union context', in Lynne Young and Claire Harrison (eds) *Systemic Functional Linguistics and Critical Discourse Analysis: Studies in Social Change*, London: Continuum, 280–95.

White, Peter R. R. (2000) 'Dialogue and inter-subjectivity: reinterpreting the semantics of modality and hedging', in Michael Coulthard, Janet Cotterill and Frances Rock (eds) *Working with Dialog*, Tübingen: Niemeyer, 67–80.

White, Peter R. R. (2002) 'Appraisal – the language of evaluation and stance', in Jef Verschueren, Jan-Ola Östman, Jan Blommaert and C. Bulcaen (eds) *The Handbook of Pragmatics*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 1–27. Online.

White, Peter R. R. (2003a) 'Appraisal and the resources of intersubjective stance', unpublished manuscript, available online at www.grammatics.com/appraisal

White, Peter R. R. (2003b) 'Beyond modality and hedging: a dialogic view of the language of intersubjective stance', *Text* 23.2: 259–84.

White, Peter R. R. (2004) 'Subjectivity, evaluation and point of view in media discourse', in Caroline Coffin, Ann Hewings and Kieran O'Halloran (eds) *Applying English Grammar: Functional and Corpus Approaches*, London: Arnold, 229–46.

White, Peter R. R. (2005) 'The Appraisal website', available online at www.grammatics.com/appraisal/index.html

White, Peter R. R., (2006) 'Evaluative semantics and ideological positioning in journalistic discourse: a new framework for analysis', in Inger Lassen, Jeanne Strunck and Torben Vestergaard (eds) *Mediating Ideology in Text and Image*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 37–67.

White, Peter R. R. and Elizabeth Thomson (2008) 'Analysing journalistic discourse', in Elizabeth Thomson and Peter R. R. White (eds) *Communicating Conflict: Multilingual Case Studies of the News Media*, London: Continuum, 1–23.

Widdowson, Henry G. (2004) *Text, Context, Pretext: Critical Issues in Discourse Analysis*, Oxford: Wiley-Blackwell.

Yates, Donald A. (2002) 'In the labyrinth of language: leaves from a translator's notebook', *Apuntes* (publication of the Spanish group of the New York Circle of Translators) 10.2: 14–17, available online at www.apuntesonline.org/Prim02.pdf

Zhang, Meifang ([2002] 2011) 'The language of appraisal and the translator's attitudinal positioning', in J.Y. Zhang (ed.) *Functional Linguistics and Translation Studies* (语言的评价意义与译者的价值取向，《功能语言学与翻译研究》(张敬源主编), Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press: 180–90.

Zhang, Meifang and Hong Qian (2009) 'Investigating "unfaithful" translations via the Appraisal Theory: a case study of the translation of six advertisements', Paper delivered at the 3rd IATIS Conference, Melbourne.

INDEX

Abbamonte, Lucia 31–2
Acosta, José de 3
addressees 72–3, *see also* audience design
adverts 32–3
affect 24, 45–8, 145, 146, 152
Agar, Michael 2
Aikhenveld, Alexandra 20, 36
Alarcón, Daniel 76
Alter, Jonathan 44–5, 46, 48
Álvarez, Román 12
American Sign Language (ASL) 74
Ames, Chris 161n13
Angelone, Erik 5, 160
appellative texts 159–60, *see also* adverts
appraisal theory 2, 20–36, 40, 44–68, 76, 99, 120, 127, 136–7, 159–60; definition: 20; origins of 22; variation in 143–8
appreciation 24–8, 32–3, 54–7, 92–6, 100, 109, 110, 129, 146, 147
Arabic 9, 97
Ardekani, Mohammed Ali Mokhtari 9
attitude 2, 23–33; linguistic realization of 152; in translation 31–3; variation in 143–8
attitude-rich words 146, 157
audience design 72, 98
axiology 12–13, 16–20, 37, 51, 154, 160

Babych, Bogdan 131–2, 143, 145, 147, 151
Baker, Mona 3, 17, 40, 41
Bakhtin, Mikhail M. 8, 11–13, 33, 37, 155, 158
Barba, Susan 129
Bassnett, Susan 42, 156
BBC Monitoring 43–3
Beaton, Morven 13, 20
Beaumatin, Jacques 123, 128
Bednarek, Monica 5, 20–2, 26, 28, 31, 35, 37
Behasa Indonesia 3, 51
Bell, Allan 166n90, 166n91
Bell, Roger 17
Bellos, David 104, 121–30, 157
Bell-Villada, Gene H. 136
Bennett, Karen 162n9
Benveniste, Emile 20–1
Biber, Douglas 20
Biel, Lucja 89
Bielsa, Esperança 42, 156
Billiani, Francesca 40
Blair, Dorothy 172n13
Blair, Tony 6, 166
Bolívar, Adriana 29
Borges, Jorge Luis 9, 110, 132–49, 151, 157; displacement of adjectives in 133
borrowings 57, 111
Brewster, Murray 3
Bristow, Michael 43
Burma 43, 156
Bush, George W. 28
Bush, Peter 170n1, 172n13
Burton, Richard 40

Caillois, Roger 132
calque 85, 108, 115, 125, 130, 133, 144, 147, 148, 149, 151, 156

Calzada Pérez, María 12, 17, 18
Canal N (Peru) 44–83
Cavaliere, Flavia 31–2
censorship 40, 42, 61, 79, 156
Christ, Ronald 112–13
Clinton, Bill 43
CNN en Español 44–83
Cohn, Deborah 110
compensation 5, 122
compliant reading 38, 39, 63, 72, 122, 129, 158
Conrad, Susan 20
correspondent voice 36
Crismore, Avon 20
critical points: allusions 102; attitude-rich words 146; avoidance 64; competing equivalents 86, 102; context-dependence 55–6, 78; creative language 103, 147; culture-specific items 111, 127; definition of 40–1; ethical choice 159; evaluation 35; evoked attitude 103; explicitation 107; instability of source 109; interpretation 147–9; intertextuality 127, 130; invariance 160; invoked-associative attitude 78; invoked attitude 41; metaphors 60–1; neologisms 103; paratext 108; pronouns 72, 79; punctuation 108, 157; questions 84–5, 91; racial terms 112, 117, 129; regionalisms 112; risk reduction 149; titles 112; taboo terms 112; technical terms 127, 129, 151; uncertainty 55–6; unknown terms 112; variation 152; word class 100–1, 156
culture-specific items 111, 157
Cunico, Sonia 12
Chafe, Wallace 20, 36–7, 161n14
Chakrabongse, Prince Chula 2–3
Charteris-Black, Jonathan 48, 57–8, 59, 71
Chiaro, Delia 23
Chilton, Paul 15, 34, 68–9, 76, 79
China 43–4, 151
Chinese 3, 32–3, 90–1, 103, 156
China Daily 43
Coffin, Caroline 28
commentator voice 36, 77–8, 159
Confucius 3
counter-expectancy markers 66–7, 78, 88–9, 94, 96, 139, 157; description of 30
creative translation 62, 94, 101, 103, 117, 127, 147, 159, *see also* innovative language

Dahlgren, Peter 44
Danwei 43
Dari 3
Davis, George 118–21, 130
deity: name of 3–4
deixis 17; dimensions of 68–9
deictic positioning 68–76
Dente Ross, Susan 168n17
dialect 111, 156
dialogism 8, 11–12, 33–4, 148, 158
dictionaries 112, 128
direct attitude, *see* inscription
domestication 125
dominant-hegemonic reading 39
Dougherty, Robert 45, 76
Douglas, Aaron C. 166n87
Du Bois, John W. 158
Dutch 97–102
dynamic continuum 18

Eco, Umberto 38–40
'Emma Zunz' 134–48, 153–4
engagement 2, 8, 35–6, 43, 67–8, 76, 99, 102, 112, 115–16, 121, 147, 156, 158; description of 33–4
Englebretson, Robert 20–1
Esposito, Scott 129
Estense, Daniella 121
ethical responsibility 158
European Commission and Directorate-General for Translation 89
European Parliament 4–5, 17–18, 20, 156
evaluation: definition of 20–1; as integrated complex 34–5
evaluative: epithets 14, 23–4, 28, 34, 45, 54, 59, 100, 103, 114, 133, 136, 156–7; keys 109–10; prosody 5, 26, 29, 51, 100, 158
evidentiality 20, 35–7, 67
evoked attitude 27–9, 33, 47, 54, 62–6, 94, 103, 120
explicitation 4, 33, 53–4, 55, 57, 64–5, 88–90, 94–6, 98, 102, 107, 115–16, 119, 125, 127, 129–30, 138, 151, 157

Fairclough, Norman 18–19, 21, 28, 33–4, 40, 42, 67, 156
Farage, Nigel 3
Favreau, Jon 44
Fawcett, Peter 162n7
Federici, Federico 170n45
Finegan, Edward 20–1, 35
Firth, John R. 13
Fish, Stanley 72
Fitzgerald, Edward 40
foreignization 136
Forey, Gail 16
forums: of translators 84, 92–103, 150, 155, 157, 160
Fowler, Roger 171n7

French 5, 13, 121–30
Fuentes, Carlos 1, 110
Fuller, Gillian 22
genre 11, 14, 18, 33, 35–7, 48, 85, 92, 148–9, 159–60

Gentzler, Edwin 12, 41
German 5, 85–90, 94, 160
Goddard, Phil 92
Godine, David 129
graduation 2, 24, 31, 47, 76, 78, 94, 100, 103, 109–10, 120–1, 127, 130, 138, 146–7, 157–8, 160; analysis of 65; description of 33–4
Grant, Colin B. 12–13, 155, 158
Gutt, Ernst-August 36, 90

Habermas, Jürgen 12
Hall, Stuart 39, 116
Halliday, Michael A.K. 2, 13–15, 17, 22–3, 67, 88, 90, 94, 96, 135, 138, 155
Handford, Stanley 105–10, 129
Hardman, Martha James 37
Hartley, Anthony 131–2, 143, 145, 147, 151
Hasan, Ruqaiya 15
Hatim, Basil 3, 17–19, 22
Hemenway, Robert 113–18
Helmlé, Eugen 121
Hermans, Theo 38
heteroglossia 8, 33–4
Hileman, Sam 1
Hoey, Michael 21, 30, 133
Hong Kong 43
Hood, Susan 26
House, Juliane 17, 19–20, 88
Howard, Martin 7
Howe, Nicholas 57
Hunston, Susan 20–2, 29, 34–6, 38, 159
Hurley, Andrew 132–41, 143–8, 152–4, 156
Hussein, Saddam 6
Hyland, Ken 20, 37

idealized reader 40
ideational meaning 14–15, 18, 94, 96–7, 148
ideology 12–13, 15, 28, 35, 38–41, 79, 104, 109–10, 129, 155, 158; in translation 16–21
Iedema, Rick, 22
Ifantidou, Elly 163n24
Iglesias Fernández, Emilia 67
indirect attitude, *see* invoked attitude
information structure 91, 135
innovative language 94–6, *see also* creative translation
inscription 24–7, 46, 54, 58, 78, 114, 148, 157; in translation 62–5
intensification 18, 35, 47, 56, 58, 63, 87, 89, 94, 97, 100, 102, 99, 115, 118, 120, 126–7, 130, 138, 147, 149, 152, 157–8; analysis of 65; description of 30–3
interference 137, 152
interpersonal meaning 2, 14–15, 96–7, 103
intertextual freight of words 11, 155
intervention 1–2, 12, 19–20, 66, 129, 156
interviews 84–9, 155
invariance 135, 140–4, 152, 160
invoked-associative attitude 63–6, 78, 112–13, 130, 157, 160
invoked attitude 27–31, 389, 41, 45, 49, 51–2, 55, 57, 62–3, 75, 157–8
Iraq dossier 6–8
Irby, James E. 132–3
Isaac, Benjamin 108
Italian 5, 93–4

Jaffe, Alexandra 20
Japanese 3, 74
Jaqi 37
Jiang Zemin 43
Johnson, Mark 69
Jones, Brian 7
judgement 24, 30, 32–3, 35–6, 46, 63, 76, 78, 90, 97, 99, 108–9, 115, 135, 138, 157; analysis of 48–55, 146–8; description of 26–7

Kaltenbacher, Martin 29
Kang, Ji-Hae 19, 42
Kehoe, Mike 64
Kelly, David 6
Kenny, Dorothy 144
Kerrigan, Anthony 132
Kim, Sangkeun 3
Klaudy, Kinga 5, 122
Kolovakos, Gregory 112
Kubota, Yoko 166n75
KudoZ™ 85, 92–7

Labov, William 21, 33
Lakoff, George 69
Lane, Helen 113–18
Latin 105–10
Leech, Geoffrey 132
Lefevere, André 12, 104
legal texts 131
Lemke, Jay L. 12–14, 22, 37, 40
León-Portilla, Miguel 17
lexical invariance, *see* invariance

Levenston, E.A. 169n40
Levine, Suzanne Jill 112
Liberman, Mark 72
Linguee 86, 167n1
linguistic variation in attitude 143–6
literary translation 104–30
Livingstone, Sonia 166n88
local colour 111
logogenesis 15, 35
Louw, Bill 30
Luhmann, Niklaus 12
Lwin, Min 43
Lyons, John 20–1
machine translation 131

Macken-Horarik, Mary 12, 28, 37, 159
Magné, Bernard 121–2, 129
Maher, Brigid 71
Maier, Carol 19
Makihara, Mili 37
Malay 3
Malmkjaer, Kirsten 172n12
Malrieu, Jean P. 12
Martin, James R.: affect 45–7; appraisal resources 22–4; appraisal theory 2, 8, 20; appraisal theory applied to Obama speech 62–71; axiology 15–16; evaluative key 109; engagement 33–4; graduation 33–4; inscribed attitude 26, 95, 97; invoked attitude 27–31; metafunctions 15–16; metaphors 57; modality 69; reading positions 37–9, 122, 158; textual voices 36, 77, 159
Mason, Ian 17–19, 22
Matthiessen, Christopher 2, 14–15, 23, 88, 135, 138
Mattingly, Harold 105–10, 129
Mattingly, Stephen 105
Maynard, Senko K. 35
McCabe, Anne 35
meaning potential 13–14, 155
Medvedev, Dmitry 43
metadiscourse 20
metaphor 57–62, 102, 121, 145
Miller, Donna R. 16
modality 14–15, 22, 34–5, 76, 88–9, 126, 143; variation in 138
modal particles 88, 102, 157
monoglossia 8, 33–4
Mood 15
Morley, David 40
Mossop, Brian 28, 41
Munday, Jeremy 12, 17, 19, 110, 122, 126, 133, 144

names 106, 112, 142–3, 156
naming 3, 129
narrative: prose 37; voice 133
Nazi Germany 110
negotiation 15–16, 23
negotiated reading 39
New Directions 133
Nichols, Johanna 20, 36
Nida, Eugene 37
non-core lexis 47–52, 62–5, 78, 96–7, 120, 125–6, 130, 138, 157; description of 30–1
North Korea 19, 42
noun variation 131–8, 142–3, 156

Obama, Barack 9, 14, 34–5, 94; analysis of inaugural address 42–83, 156–60
Ochs, Elinor 24
Olohan, Maeve 172n13
oppositional reading 39

Palmer, Frank R. 161n14, 162n5
Papua New Guinea 37
paradigmatic axis 139–40, 152
paratexts 109–10, 129, 156
Pashto 3
Peden, Margaret Sayers 133, 139
Pennebaker, James W. 69
penumbra of unselected information 13, 155
Perec, Georges 104, 130, 157; analysis of Bellos translation of his *La vie mode d'emploi* 121–9
Pevsner, Dieter 108
phraseology 29, 115, 125
Pilkington, Ed 48
Plum, Guenter 22
Pöchhacker, Franz 5
political speech 42–83
Portuguese 86, 95
power 23, 34, 39, 69,
problem nexus 5, 160
promotional texts 92–4
pronouns 69–74, 159
provoked attitude 45–6, 63, 66, 102, 128, 145, 157; analysis of 57–62; description of 29–31
Pym, Anthony 159

Qian, Hong 32, 33, 160

Rabassa, Gregory 111–12, 117, 130
race: terms used to describe 57, 108–12, 129
Radice, Betty 105

Razak, Dzulkifli Abdul 3
reading position 37–40, 76–8, 109–10, 158–9, 160
recontextualization 42, 79, 156–7
Register analysis 17
Reiss, Katharina 94
reporter voice 36, 77–8
reporting verbs 6–8, 33–4, 36, 148
resistant reading 38, 63, 72, 156, 158
reviser 104–30
Rey, Alain 170n58
Rey-Debove, Josette 170n58
Ricci, Mateo 3
rich points 2
risk 57, 107, 120, 149, 151, 156, 159
Rives, James 105–10
Robert, Paul 170n58
Rompuy, Herman Van 4–5
Rostagno, Irene 110
Rothery, Joan 22
Ruane, Michael E. 166n87
Rubinstein, Michael 108
Rumsfeld, Donald 26
Russian 92–3
Ruyl, Albert Cornelius 3

Saldanha, Gabriela 169n40
salience 11, 57, 112, 131–2, 143, 145, 151
Sánchez, Dolores 41
Sarangi, Srikant 38
Schäffner, Christina 36, 42
Schiavi, Giuliana 133
Schieffelin, Bambi 24, 37
semantic association, *see* semantic prosody
semantic prosody 27, 29, 30, 52
SENSE forum 84, 92–102
Serban, Adriana 17
Short, Michael 132
Simpson, Paul 162n7, 171n7
Sinclair, John 21, 29, 159
Smalley, William Allen 2–3
Soesilo, Daud 3
solidarity 15–16, 23–5, 69, 103
Sonnenschein, Gabriela 169n40
source text: uncertainty of 106
South Korea 19, 43
Spanish 5, 42–83, 95, 110–121, 131–154
stance 20; triangle 158
standardization 47, 51, 59, 61, 62, 79, 90, 96, 102, 103, 111, 114, 117, 121, 130, 159
Stein, Dieter 20
Steiner, Erich 17
Stenglin, Maree 22
Stewart, Dominic 30
subjectivity 2, 12, 19, 20–2, 50–1, 103, 129, 160
systemic functional linguistics (SFL) 13–16

Taber, Charles 37
Tacitus, Cornelius 104, 105–10, 129, 156, 159
tactical reading 38, 63, 99, 110, 122, 129, 156, 158
Teich, Elke 17
technical translation 84–103, 149–52
Telemundo 44–83
Tenor 15, 17, 19, 22–23, 69, 103, 120
terminology 19, 89–90, 92–7, 98, 100, 102–3, 119, 127–8, 149–51
text-type 89–90, 92, 148–50
textual function 14–15, 136
textual voice 8, 35–7
Thai 2–3
think-aloud protocols 160
Thompson, Geoff 16, 20–2, 35–6
Thomson, Elizabeth 26–7, 30, 36, 38–9, 133
titles 112–13
Toury, Gideon 51, 84, 147
transitivity 14, 17–18, 101
translator: in-house vs freelance 103; voice 76–8, 159
truth value 16, 20–1, *see also* evidentiality
Tse, Polly 20
Tymoczko, Maria 12

United Nations Security Council 26–7

values, *see* axiology
Van Dijk, Teun A. 69
Vargas Llosa, Mario 104, 110–21, 130, 169n20
variation 131–54; classification 142; experiment 140–52; problems of 135
verbal processes 120–1, 143; variation in 236–7
Verscheuren, Jef 68
Vidal Claramonte, Mª-África 12
Villepin, Dominique de 26–7, 29
Volosinov, Valentin 11–12, 33, 155

Waisman, Sergio 171n2
Wales, Katie 70–1
Ward, Maurice 162n6
we 15, 70–4
Wheelock, Carter 133
White, Peter R.R.: affect 45–7; appraisal resources 22–4; appraisal theory 2,

8, 12, 20; appraisal theory applied to Obama speech 62–71; evaluative key 109; engagement 33–4; graduation 33–4; ideology 35; inscribed attitude 26, 95, 97; invoked attitude 27–31; metafunctions 15–16; metaphors 57; reading positions 37–9, 122, 158; textual voices 36, 77, 133, 159

Widdowson, Henry G. 18
Wright, Susan 20

Yallop, Colin 17
Yates, Donald A. 132–48, 152–4

Zhang, Meifang 32, 150
Zhou, Jianglin 16

ΕΝΟΤΗΤΑ Β – ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ

ΣΧΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

ΣΧΗΜΑ 1. 1 Λογική και Ευαισθησία (προσαρμορμένο από τον Martin [2004a: 327, 2004b: 299]) .. 235
ΣΧΗΜΑ 1. 2 Πόροι της σημασιολογίας του λόγου για την έκφραση της διαπροσωπικής σημασίας (σύμφωνα με το Martin και White 2005: 35) 243
ΣΧΗΜΑ 1. 3 Στρατηγικές για την εγγραφή και συναγωγή της στάσης (προσαρμοσμένο στο Martin και White 2005: 67, καθώς και στο Martin και Thomson 2008) 253
ΣΧΗΜΑ 1. 4 Κλίμακα διαλογικότητας 258
ΣΧΗΜΑ 2. 1 Απεικόνιση της κλίμακας της άμεσης και έμμεσης αξιολόγησης στην ομιλία του Obama 296
ΣΧΗΜΑ 2. 2 Διαστάσεις της δείξης (από τον Chilton 2004: 58) 303
ΣΧΗΜΑ 2. 3 Δεικτική τοποθέτηση στην ομιλία του Obama 313

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. 1 Ενδογενής και εξωγενής λειτουργικότητα των μεταλειτουργιών 233
ΠΙΝΑΚΑΣ 1. 2 Πόροι της αποτίμησης (προσαρμοσμένος στο Martin και White 2005: 38) 244
ΠΙΝΑΚΑΣ 1. 3 Δημοσιογραφικοί δρώντες σε μεγάλες εφημερίδες δημοσιογραφικής κάλυψης στην αγγλική γλώσσα (σύμφωνα με το Martin & White 2005: 164) και το White & Thomson (2008: 13-14). 261
ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 1 Η πραγμάτωση της στάσης στην ομιλία του Obama 272
ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 2 Μετάφραση των μη συνήθων λεξικών στοιχείων shed και shuttered στα ισπανικά ΚΣ 275
ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 3 Κρίση – δείκτες κοινωνικής αυτοπεποίθησης στην εναρκτήρια ομιλία του Obama ... 276
ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 4 Κρίση – δείκτες κοινωνικής κύρωσης στην εναρκτήρια ομιλία του Obama 278
ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 5 Μετάφραση των μη συνήθων ρημάτων wield και harness 281
ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 6 Παραδείγματα της εκτίμησης στην εναρκτήρια ομιλία του Obama 284
ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 7 Κατηγορίες τροπικών ρημάτων στο επίπεδο της εμπλοκής στην ομιλία του Obama . 301
ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 8 Κατηγορίες της χρήσης της αντωνυμίας we στην εναρκτήρια ομιλία του Obama 305
ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 9 Κατηγορίες αποδεκτών στην εναρκτήρια ομιλία του Obama 308
ΠΙΝΑΚΑΣ 4. 1 Δείγμα της αναθεώρησης της μετάφρασης από τον Bellos του Κεφαλαίου 87 του βιβλίου του Perec Life: A User's Manual 375
ΠΙΝΑΚΑΣ 5. 1 Παραδείγματα διακύμανσης στις ρηματικές διεργασίες στα ΚΣ των Yates και Hurley 393
ΠΙΝΑΚΑΣ 5. 2 Παραδείγματα διακύμανσης που εντοπίζονται σε τύπους ουσιαστικών στα ΚΣ των Yates και Hurley 393
ΠΙΝΑΚΑΣ 5. 3 Παραδείγματα διακύμανσης σε επίπεδο τροπικότητας στα ΚΣ των Yates και Hurley 394
ΠΙΝΑΚΑΣ 5. 4 Η διακύμανση στον παραδειγματικό άξονα στα ΚΣ των Yates και Hurley 396
ΠΙΝΑΚΑΣ 5. 5 Αμεταβλητότητα στα δημοσιευμένα ΚΣ σε αντιπαραβολή με τα ΚΣ των ερωτηθέντων 398
ΠΙΝΑΚΑΣ 5. 6 Ανάλυση των τεχνικών ΚΣ στον παραδειγματικό άξονα 411

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Είναι πολλοί οι άνθρωποι που θα ήθελα να ευχαριστήσω για τη δυνατότητα που γενναιόδωρα μου δόθηκε να εργαστώ και να συντάξω την παρούσα έρευνα. Πρώτα απ'όλα, τους χορηγούς μου: το Πανεπιστήμιο του Leeds, για τη χορήγηση ερευνητικής άδειας κατά την περίοδο 2009-2010, το Συμβούλιο Έρευνας για τις Τέχνες και τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες (the Arts and Humanities Research Council) για τη χρηματοδότηση ερευνητικής υποτροφίας το έτος 2010-11, τη Βρετανική Ακαδημία και το Πανεπιστήμιο του Leeds για τη χρηματοδότηση της συμμετοχής μου στο τρίτο συνέδριο IATIS που έλαβε χώρα στη Μελβούρνη, τον Ιούλιο του 2009, και τους Φίλους της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου του Princeton (Friends of Princeton University Library) για τη χρηματοδότηση της επίσκεψής μου στο αρχείο.

Σε διάφορα στάδια του σχεδιασμού και της σύνταξης της παρούσας μελέτης, εκδοχές των κεφαλαίων 1, 2, 3 και 5 παραδόθηκαν σε διάφορα σεμινάρια και συνέδρια στο Μπέργκεν, την Κοπεγχάγη, το Λοτζ, το Μακάο, το Μάντσεστερ, τη Μελβούρνη, το Νόριτς και το Λονδίνο. Θα ήθελα να ευχαριστήσω επίσης όσους υπέβαλαν τις παρατηρήσεις και προτάσεις τους για βελτίωση.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω για τη γενναιόδωρη προσφορά τους, τους Falih Al-Emara, Kiyoshi Kawahara, Li Defeng, Robert Lee, Idris Mansor, Yukie Ono, Gracie Peng, Serge Sharoff, Martin Thomas, Wang Binhua, και Zhang Meifang, οι οποίοι υπήρξαν αρωγοί στην ανάλυση των παραδειγμάτων από διάφορες μεταφράσεις, καθώς και την Inti Aedo Orozco για τη συμβολή της στην επιμέλεια της βιβλιογραφίας. Επίσης, τους μεταφραστές που αφιέρωσαν από το χρόνο τους για τις συνεντεύξεις του Κεφαλαίου 3, και ιδιαιτέρως τον Jan Arriens για τη σύσταση του φόρουμ SENSE καθώς και τη γραμματέα του SENSE Brigid de Wals που μού επέτρεψε περιορισμένη πρόσβαση στο αρχείο. Είμαι, επίσης, ευγνώμων στον συνάδελφό μου από το Πανεπιστήμιο του Leeds, Jo Drugan, ο οποίος με έφερε σε επαφή με ορισμένους από τους μεταφραστές. Όσον αφορά το Κεφάλαιο 4, οφείλω ειδικές ευχαριστίες στους βιβλιοθηκονόμους του Αρχείου Μετάφρασης του Πανεπιστημίου East Anglia (όπου φυλάσσονται τα έγγραφα του Bellos), στο Harry Ransom Center (Πανεπιστήμιο του Τέξας στο Austin), στο Αρχείο της Penguin (Πανεπιστήμιο του Bristol), στον Τομέα Χειρογράφων, Τμήμα Σπανίων Βιβλίων και Ειδικών Συλλογών και στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου του Princeton (για τα έγγραφα του Carlos Fuentes και του Mario Vargas Llosa), καθώς και στους βιβλιοθηκονόμους του Πανεπιστημίου του Leeds και της Βρετανικής Βιβλιοθήκης, στο Λονδίνο. Στους ανωτέρω καθώς και στους David Bellos και Joanna Prior (Penguin) για το γεγονός ότι μού επέτρεψαν να παραθέσω αποσπάσματα από τα εν λόγω έργα. Οφείλω επίσης να ευχαριστήσω τον James Rives από το Chapel Hill, ο οποίος δέχθηκε να συμμετάσχει στις συνεντεύξεις σχετικά με τις μεταφράσεις των τελευταίων. Για το Κεφάλαιο 5 είμαι ευγνώμων στους μεταπτυχιακούς φοιτητές των Μεταφραστικών Σπουδών που συμμετείχαν στην έρευνα ως εθελοντές.

Οφείλω επίσης ευχαριστίες στους συναδέλφους μου από τη Σχολή Σύγχρονων Γλωσσών και Πολιτισμών του Πανεπιστημίου του Leeds για την υποστήριξή τους όλα αυτά τα χρόνια.

Σε όλους στη Routledge, ειδικά στη Louisa Semlyen και την Sophie Jaques. Στους ανώνυμους αναθεωρητές της αρχικής πρότασης του βιβλίου και στην Nikky Twyman για την αντιγραφή-επιμέλεια καθώς και στον Ron Macfarlane για τη διόρθωση των τυπογραφικών δοκιμίων. Κυρίως, όμως, ευχαριστώ την οικογένειά μου για την υποστήριξη, την υπομονή και την αγάπη τους. Την Cristina, τη Nuria και τη Marina, χωρίς τις οποίες αυτό το εγχείρημα δεν θα είχε καταστεί εφικτό.

Jeremy Munday

Λονδίνο, Οκτώβριος 2011

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αρχές καλοκαιριού του 1966 στο Λος Άντζελες, ο μεταφραστής λογοτεχνίας Sam Hileman περιγράφει συνοπτικά σε μια επιστολή προς τον φίλο του Carlos Fuentes, τον νεαρό μεξικανό μυθιστοριογράφο, τις συνθήκες υπό τις οποίες εργάζεται. Ο Hileman μάχεται ενάντια στο χρόνο για να ολοκληρώσει τη μετάφραση του νέου μυθιστορήματος του Fuentes, *Cambio de piel,* με μια νέα οικογένεια και αντιμετωπίζοντας σοβαρές οικονομικές δυσκολίες, μη διαθέτοντας καν τα χρήματα για να δημοσιεύσει το τελικό χειρόγραφο στον εκδότη. Αγωνίζεται να ανταποκριθεί σε ένα καθήκον που τον συντρίβει:

> Δεν θα το φανταζόσουν ποτέ, αλλά μισώ τη μετάφραση περισσότερο από οτιδήποτε σε αυτόν τον κόσμο. Έχω συνεχώς ένα φόβο καθώς μεταφράζω, για το ότι το αποτέλεσμα δεν θα είναι αρκετά καλό... Είτε ότι δε θα είναι αρκετά κοντά στο πρωτότυπο, είτε αρκετά δυνατό. Ή ότι θα είναι υπερβολικά κοντά. Είναι μια τρισάθλια δουλειά, στην καλύτερη περίπτωση πάντα μια αποτυχία, στη χειρότερη μια καταστροφή.[1]

Ο φόβος αυτός που τον στοιχειώνει, ο οποίος προέρχεται από την αβεβαιότητα και την έλλειψη εμπιστοσύνης στον εαυτό του, σχεδόν παραλύει τον Hileman, τη στιγμή που ο ίδιος ανησυχεί για τις επιλογές που πρέπει να κάνει στο κείμενο. Ο Hileman, ένας εξαιρετικά δημιουργικός μεταφραστής, ταλανίζεται μεταξύ της «εγγύτητας» και της «δύναμης», που είναι στόχοι αντικρουόμενοι, ή τουλάχιστον, διακριτοί. Το ερώτημα που τίθεται αφορά το ζήτημα του τι σημαίνει «δυνατή» μετάφραση και κατά πόσον ένας μεταφραστής μπορεί να παρεμβαίνει προκειμένου να το επιτύχει αυτό. Έξι μήνες νωρίτερα, σε μια επιστολή που είχε συντάξει προτού αναλάβει το έργο και στην οποία παρέχει μια πολύ λεπτομερή και ευαίσθητη κριτική του ισπανικού κειμένου, ο Hileman φαίνεται να αντιλαμβάνεται τη δύναμη, τουλάχιστον εν μέρει, ως κάτι που σχετίζεται με τα ανώτερα χαρακτηριστικά της δομής και της γλώσσας, από τα οποία συνίσταται ένα σύνθετο και περιπετειώδες μυθιστόρημα: «Μου φαίνεται ότι το βιβλίο αυτό παίρνει μεγάλα ρίσκα, και αυτό είναι μια από τις πηγές της δύναμης του, ωστόσο... εσύ και εγώ πρέπει να είμαστε βέβαιοι ότι το αγγλικό θα αποφύγει ρίσκα που δεν επιθυμείς να πάρεις».[2]

Η αφηγηματική και η κειμενική ισχύς, ο βαθμός παρέμβασης στη λήψη αποφάσεων και ο ενεχόμενος κίνδυνος είναι αλληλένδετες ανησυχίες για τον Hileman. Αποτελούν επίσης σημεία εκκίνησης για το παρόν βιβλίο, το οποίο επιδιώκει να διερευνήσει σε ένα κείμενο, γραπτό ή προφορικό, τα σημεία εκείνα όπου η παρεμβολή και η υποκειμενικότητα του μεταφραστή ή του διερμηνέα είναι ενδεχομένως άξια αναφοράς. Ο μεταφραστής/διερμηνέας ως ενεργός συμμετέχων στην επικοινωνιακή διαδικασία, είναι κάποιος που «παρεμβαίνει» όχι ως ένα αόρατο μέσο μεταβίβασης του νοήματος αλλά ως ενδιαφερόμενος εκπρόσωπος των λεγομένων των άλλων και σε μια επικοινωνιακή κατάσταση που περιορίζεται και

κατευθύνεται από εξωκειμενικούς παράγοντες όπως ο εντολέας, οι οδηγίες προς τον μεταφραστή, ο σκοπός, οι προσδοκίες του κοινού και η λειτουργία του κειμένου-στόχου. Επιπλέον, ο μεταφραστής ή ο διερμηνέας φέρει το δικό του/της κοινωνικοπολιτιστικό και εκπαιδευτικό υπόβαθρο, τις ιδεολογικές, φρασεολογικές και ιδιοσυγκρασιακές υφολογικές προτιμήσεις στο έργο της απόδοσης ενός κειμένου-πηγή στη γλώσσα-στόχο.

Το παρόν βιβλίο αποτελεί μια προσπάθεια διερεύνησης των γλωσσικών σημείων της παρέμβασης και υποκειμενικής αξιολόγησης ενός μεταφραστή. Προκειμένου να καταστεί η ανάλυσή μας περισσότερο αντικειμενική, το κύριο θεωρητικό μοντέλο που υιοθετήθηκε έχει αντληθεί από αυτό που είναι γνωστό ως θεωρία της αποτίμησης (Martin & White 2005). Σκοπός του μοντέλου αυτού είναι να περιγράψει τις διάφορες συνιστώσες της **στάσης** ενός ομιλητή, την ισχύ αυτής της στάσης (**κλιμάκωση**) και τους τρόπους με τους οποίους ο ομιλητής ευθυγραμμίζεται με τους πόρους της στάσης αυτής και με τον δέκτη του μηνύματος (**εμπλοκή**). Η εν λόγω θεωρία εμπεριέχεται καθεαυτή στη Συστηματική Λειτουργική Γραμματική (Halliday 1994, Halliday & Matthiessen 2004), η οποία εντοπίζει τις λεξικογραμματικές επιλογές μέσα σε ένα πλαίσιο που εξετάζει τη λειτουργία των διαφόρων επιλογών. Η θεωρία της αποτίμησης συνδέεται συγκεκριμένα με αυτό που είναι γνωστό ως **διαπροσωπική λειτουργία** της γλώσσας η οποία αφορά τη σχέση μεταξύ συγγραφέα και αναγνώστη. Έχει χαρακτηρισθεί ως «η λειτουργία του εισβολέα» (Halliday 1978: 117).

Η θεωρία της αποτίμησης έχει χρησιμοποιηθεί τα τελευταία χρόνια στην ανάλυση πρωτότυπων έργων στην αγγλική γλώσσα, ιδιαιτέρως στα είδη του ακαδημαϊκού και δημοσιογραφικού λόγου, ωστόσο σπάνια για την ανάλυση της μετάφρασης. Αυτό στο οποίο αποσκοπεί το εν λόγω βιβλίο είναι να ελέγξει την εγκυρότητα της θεωρίας ως μοντέλο μεταφραστικής ανάλυσης. Στόχος είναι ο εντοπισμός εκείνων των χαρακτηριστικών του μοντέλου που στην πράξη είναι «κρίσιμα» για έναν μεταφραστή, παρά μια μαζική επιβολή μιας προσανατολισμένης στην αγγλική γλώσσα θεωρίας σε ένα μεταφραστικό πλαίσιο. Τα χαρακτηριστικά αυτά μπορεί να αποτελούν στοιχεία που είναι απαραίτητο να διατηρηθούν στο ΚΣ (κείμενο στόχος), κυρίως όμως πρόκειται για σημεία του κειμένου που απαιτούν ερμηνεία και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ουσιαστική παρέμβαση από τον μεταφραστή. Αυτά ενδέχεται να αλλάξουν τον προσανατολισμό του κειμένου στην κοινωνία-στόχο. Τα κρίσιμα σημεία έχουν κάποιες κοινές ιδιότητες με αυτό που ο ανθρωπολόγος Michael Agar (1991, 1994) ονομάζει «πλούσια σημεία», τα οποία ορίζονται ως «σημεία στον λόγο όπου σημειώνονται σημαντικές πολιτισμικές διαφορές» (Agar 1994: 232). Ο Agar (στο ίδιο: 227) αφηγείται το μεταφραστικό έργο που είχε αναλάβει για μια αμερικανική εταιρεία στο Μεξικό η οποία πουλούσε *rebuilt* [ανακατασκευασμένα] τμήματα κινητήρα. Η χρήση της εν λόγω λέξης δημιούργησε πρόβλημα στη μετάφραση, καθώς το κυριολεκτικά ισοδύναμο *usado* [μεταχειρισμένο] μετέφερε τη σημασία του αντικειμένου που είναι «παλιό» και κατώτερης ποιότητας, επειδή η έννοια των επαναχρησιμοποιημένων τμημάτων ήταν άγνωστη στον πολιτισμό-στόχο.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα κρίσιμα σημεία μπορεί να εντοπιστούν σε υψηλό κειμενικό ή πολιτιστικό επίπεδο. Η επίσημη ταϊλανδική γλώσσα για παράδειγμα, διαθέτει μια ιδιαίτερη,

ιερή γλώσσα που χρησιμοποιείται από τη βασιλική οικογένεια και τους βουδιστές μοναχούς, η οποία χαρακτηρίζεται από διαφορές σε επίπεδο λέξεων (όρους συγγένειας, ζώα, μέρη του σώματος, ορισμένες ενέργειες) και από τα ιδιαίτερα προθήματα ή τις σύνθετες μορφές όλων των ρημάτων (Smalley, 1994: 58). Αποτελεί έναν ισχυρό κοινωνικό δείκτη διαφοράς, και είναι σχεδόν ανέφικτο να μεταφραστεί σε γλώσσες που δεν έχουν αντίστοιχα μέσα για την έκφραση της διακύμανσης της διαφοράς αυτής. Οι ομιλούντες της Thai ενδεχομένως να είναι ιδιαιτέρως ευαίσθητοι ως προς αυτό το ζήτημα. Το 1960, ο πρίγκηπας Chula ανέφερε ότι τα μέλη της βασιλικής δυναστείας συχνά προτιμούσαν να αλληλογραφούν μεταξύ τους στα Αγγλικά, ακριβώς «για να αποφεύγουν την περίτεχνη γλώσσα που απαιτείται στους διάφορους βαθμούς συγγένειας» (Chakrabongse 1960: 271, στο Smalley 1994: 55). Στην πιο δραματική μορφή της, η εσφαλμένη επιλογή μιας ολόκληρης γλώσσας μπορεί να έχει καταστροφικά αποτελέσματα. Έτσι, στο Νότιο Αφγανιστάν όπου ομιλείται κυρίως η πάστο, διαπιστώθηκε ότι προσελήφθησαν ομιλητές νταρί για να κάνουν διερμηνεία στον καναδικό στρατό. Η αποτυχία επικοινωνίας οδήγησε, κατά τους ισχυρισμούς, σε συλλήψεις αθώων παρευρισκομένων και σε εσφαλμένη μετάφραση ευαίσθητων εγγράφων (Brewster 2009).

Σε άλλες περιπτώσεις, μια μόνο λέξη-κλειδί μπορεί να είναι τόσο ευαίσθητη που μπορεί να καταστεί κρίσιμο ιδεολογικό σημείο μετάφρασης. Η Mona Baker (2006) παρέχει διάφορα παραδείγματα, όπως το φαινόμενο της ονοματοδοσίας: για παράδειγμα, *Derry* έναντι *Londonderry* στη Βόρεια Ιρλανδία, *Judea and Samaria* έναντι *the West Bank* και *Jerusalem* έναντι *al-Quds* στη Μέση Ανατολή. Ο πιο ευαίσθητος όρος όλων είναι οι ονομασίες θεοτήτων, όπως φαίνεται από τις αποστολές προσηλυτισμού των Ιησουιτών τον 16ο και τον 17ο αιώνα. Στην Ιαπωνία, ο Francis Xavier (Francisco de Jasso, 1506-1552), διαπίστωσε πως η αρχική ιαπωνική μετάφραση *Dainichi* είχε στην πραγματικότητα αποδώσει τον χριστιανικό Θεό (*Deus*) ως τον Βαϊροτσάνα Βούδα και απαγόρευσε την χρήση της. Αντικαταστάθηκε με τη δάνεια λ. *Daiusu* (Kim 2004: 81). Στο Περού, οι Ιησουίτες υπό τον José de Acosta (1540-1600) επέβαλαν τον λεξικό και σημασιακό δανεισμό της ισπανικής λ. *Dios* σε μια ιθαγενή παράδοση που διέθετε ήδη τις δικές της ονομασίες για τις μονοθεϊκές οντότητες *Viracocha* και *Pachacamac*. Η τελευταία στρεβλώθηκε εσκεμμένα από τους πρώτους ιεραποστόλους, που την ερμήνευσαν ως «ο διάβολος» (Kim, στο ίδιο: 97). Αντίθετα, ο ιταλός ιερέας Matteo Ricci (1552-1610), ο οποίος πέρασε τη μισή ζωή του στην Κίνα, αποφάσισε να χρησιμοποιήσει τον αρχαίο κινεζικό όρο και την έννοια του Κομφουκιανισμού *Shangti* παρά να επινοήσει μια φωνητικά δάνεια λέξη. Στη σύγχρονη εποχή αυτή η προσπάθεια δημιουργίας ενός σημείου επαφής με την τοπική θρησκεία χαρακτηρίστηκε ως «παρακινδυνευμένη "ταύτιση" του χριστιανικού Θεού (*Deus*) με τον Υπέρτατο Θεό του κομφουκιανισμού (*Shangti*)» (Kim στο ίδιο: 1, 166-71).

Η πραγματική αντιπαράθεση που προκαλείται από τέτοιου είδους ευαίσθητους όρους δεν είναι μόνο ιστορικής σημασίας. Για παράδειγμα, το 1986 η κυβέρνηση της Μαλαισίας απαγόρευσε τη χρήση της λ. *Allah* για την αναφορά σε θεούς άλλων θρησκειών πέραν του Ισλάμ, με τον ισχυρισμό ότι η χρήση της λέξης θα μπορούσε να προκαλέσει σύγχυση στην κοινωνία, αλλά και με τον σιωπηρό φόβο ότι θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για

προσηλυτισμό. Η λ. *Allah* συνήθιζε να χρησιμοποιείται στις μεταφράσεις της Βίβλου προς τη μαλαισιανή γλώσσα από το 1629, όταν είχε κυκλοφορήσει η μετάφραση του Ευαγγελίου του Ματθαίου από τον ολλανδό έμπορο Albert Cornelius Ruyl. Πράγματι, ενόψει της δημοσίευσης της τελευταίας πιο πρόσφατης μετάφρασης, της *αναθεωρημένης μαλαισιανής Βίβλου* (Revised Malay Bible),[3] η Επιτροπή Γλωσσών έλαβε συνειδητά την απόφαση να διατηρηθεί ο όρος *Allah* (Soesilo ά.έ.).[4] Ωστόσο, μεταξύ των διακεκριμένων επικριτών τέτοιων αποφάσεων υπήρξε και ο Πρόεδρος του Πανεπιστημίου Sains Malaysia, ο καθηγητής Tan Sri Dzulkifli Abdul Razak. Άσκησε έντονη κριτική στις «ευαίσθητες, ασυνεπείς» μεταφράσεις κύριων ονομάτων που εντοπίζονται στη *μπαχάσα ινδονησιακή Βίβλο*,[5] εκ της οποίας περισσότερα από 20.000 εισαγόμενα αντίτυπα κατασχέθηκαν από την κυβέρνηση της Μαλαισίας.[6] Σύμφωνα με τον Razak, η μετάφραση αμφισβητεί την έννοια του κορανικού Ταϊχίντ, η οποία εκφράζει τη μοναδικότητα Του Αλλάχ και, επομένως, η χρήση της στην έκφραση *Son of the God* (Υιός του Θεού) μπορεί να θεωρηθεί βλάσφημη από τη μουσουλμανική κοινότητα (Razak 2009).[7] Τον Δεκέμβριο του 2009, η απαγόρευση εκ μέρους της μαλαισιανής κυβέρνησης προσβλήθηκε επιτυχώς ενώπιον των δικαστηρίων από την καθολική εφημερίδα *The Herald*, κάτι που οδήγησε στην καύση πολλών εκκλησιών.[8] Η κυβέρνηση άσκησε έφεση κατά της απόφασης, η οποία ανεστάλη εν αναμονή της προσφυγής. Αλλού, και κυρίως η χρήση του όρου '*crusade on terror*' [σταυροφορία κατά της τρομοκρατίας] από τον Πρόεδρο George W. Bush στον απόηχο των επιθέσεων της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 προκάλεσε, ευλόγως, πανικό στον μουσουλμανικό κόσμο, διότι η λ. *crusade* είναι ένας εξαιρετικά αρνητικός όρος που συνδέεται με τις βίαιες χριστιανικές στρατιωτικές εκστρατείες στην Ιερουσαλήμ την εποχή του Μεσαίωνα. Στον αντίποδα αυτού, είναι η συζήτηση (βλ. Hatim 2005: 54) σχετικά με τη σημασία και τη μετάφραση της αραβικής λ. *jihad*, η οποία άλλοτε σημαίνει «ιερός πόλεμος» (για να κατασκευάσει ένα αντι-μουσουλμανικό μήνυμα) και άλλοτε ως «αγώνας για να γίνει το σωστό» (από παρατηρητές που έχουν συνήθως την τάση να ωραιοποιούν τα πράγματα). Ο τρόπος με τον οποίο επιλύονται αυτά τα κρίσιμα σημεία δημιουργεί μια συγκεκριμένη αναπαράσταση του *ξένου*, η οποία αντικατοπτρίζει μια ιδεολογική στάση και αξιολογική ανάγνωση και επιδιώκει να κατευθύνει τις αντιδράσεις στα διεθνή γεγονότα.

Η μετάφραση μιας τέτοιου είδους λεξικής αξιολόγησης, και ο τρόπος με τον οποίο αυτή η αξιολόγηση λειτουργεί και ποικίλλει στο πραγματικό, σύγχρονο περιβάλλον, είναι το σημείο εστίασης αυτού του βιβλίου. Η παράγραφος που ακολουθεί αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού του φαινομένου, και έχει αντληθεί από ένα ξεκάθαρο πλαίσιο. Στη διάρκεια μιας συζήτησης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις 24 Φεβρουαρίου του 2010 σε συνέχεια του άτυπου Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης 20-20, ο Nigel Farage, βουλευτής του δεξιού Κόμματος Ανεξαρτησίας του Ηνωμένου Βασιλείου (UKIP), εξαπέλυσε προσβολές κατά του νεοδιορισθέντος Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Herman Van Rompuy, καθώς και κατά του κράτους που ο ίδιος εκπροσωπεί, δηλαδή, το Βέλγιο:

> We were told that, when we had a President, we would see a giant global political figure: the man that would be the political leader for five hundred million people; the man that would represent all of us on the world stage; the man whose job was so important that of course you're paid more than President Obama. Well, I am afraid what we got ... was you. And I am sorry, but after that performance earlier that you gave ... and I do not want to be rude ... but, but ... you know, really, **you have the charisma of a damp rag and the appearance of a low-grade bank clerk**. The question that I want to ask and that we are all going to ask is: who ARE YOU? I'd never heard of you; nobody in Europe had ever heard of you. I would like to ask you, Mr President: who ... voted for you? And what mechanism – [he addresses other members protesting at his comments] oh, I know democracy is not popular with you lot – what mechanism do the peoples of Europe have to remove you? Is this European democracy? Well, I ... I sense, though, that you are competent and capable and dangerous, and I have no doubt that it's your intention to be the quiet assassin of European democracy and of the European nation states. You appear to have a loathing ... for the very concept of the existence of nation states; perhaps that it's because you come from Belgium, which of course is pretty much a non-country.[9]
>
> [Ακούγαμε ότι, όταν θα αποκτούσαμε Πρόεδρο, θα βλέπαμε μια τεράστια παγκόσμια πολιτική προσωπικότητα: τον άνθρωπο που θα ήταν ο πολιτικός ηγέτης πεντακοσίων εκατομμυρίων ανθρώπων, τον άνθρωπο που θα μας εκπροσωπούσε όλους στην παγκόσμια σκηνή, τον άνθρωπο του οποίου το έργο θα ήταν τόσο σημαντικό που, φυσικά, αμείβεστε περισσότερα από τον Πρόεδρο Obama. Λοιπόν, φοβάμαι ότι αυτό που πήραμε είστε εσείς. Και, λυπάμαι, αλλά μετά από την παράσταση που δώσατε προηγουμένως…και δεν θέλω να φανώ αγενής, αλλά ξέρετε, πραγματικά, **έχετε το χάρισμα βρεγμένης πατσαβούρας και την εμφάνιση ενός χαμηλόβαθμου υπαλληλάκου τράπεζας** ('you have the charisma of a damp rag and the appearance of a low-grade bank clerk'). Η ερώτηση που θέλω να σας απευθύνω και που όλοι θα ρωτήσουμε είναι: ΠΟΙΟΣ ΕΙΣΤΕ; Δεν σας έχω ακούσει ποτέ, κανείς στην Ευρώπη δεν σας έχει ακούσει. Θέλω να σας ρωτήσω, κύριε Πρόεδρε: ποιος σας ψήφισε; Και ποιον μηχανισμό - [*Απευθύνεται σε άλλα μέλη που διαμαρτύρονται στα σχόλια του*] – α! ξέρω ότι η δημοκρατία δεν είναι και το καλύτερό σας – ποιον μηχανισμό έχουν οι πολίτες της Ευρώπης για να σας απομακρύνουν; Αυτή είναι η ευρωπαϊκή δημοκρατία; Διαισθάνομαι, όμως, ότι είστε και επιδέξιος και ικανός και επικίνδυνος και δεν έχω αμφιβολία ότι σκοπός σας είναι να γίνετε ο σιωπηλός δολοφόνος της ευρωπαϊκής δημοκρατίας και των ευρωπαϊκών εθνικών κρατών. Φαίνεται ότι απεχθάνεστε την ίδια την ιδέα της ύπαρξης εθνικών κρατών· ίσως επειδή προέρχεστε από το Βέλγιο, το οποίο, φυσικά, είναι, λίγο-πολύ, μη-χώρα.]

Το σλόγκαν που έγινε πρωτοσέλιδο σημειώνεται με έντονους χαρακτήρες στο απομαγνητοφωνημένο κείμενο: *you have the charisma of a damp rag and the appearance of a low-grade bank clerk* [έχετε το χάρισμα βρεγμένης πατσαβούρας και την εμφάνιση ενός χαμηλόβαθμου υπαλληλάκου τράπεζας].[10] Οι ανωτέρω προτάσεις αποτελούν ολοφάνερες, και

ιδιαίτερα σημαντικές, περιπτώσεις υποκειμενικής αξιολόγησης από τον Farage. Χρησιμοποιεί παράλληλες συντακτικές δομές (*the charisma of a damp rag, the appearance of a low-grade bank clerk*) και αναλογίες με σκοπό να λειτουργήσουν περιφρονητικά και επιζήμια. Η ισχυρή αρνητική αξιολόγηση των επιθέτων *damp* [νωπός] και *low-grade* [χαμηλόμισθος], που συνδιατάσσονται με τα ουσιαστικά *rag* [πανί, κουρέλι] και τον *bank clerk* [υπάλληλος τράπεζας], εδώ απλώς μεγαλοποιούν τη συνολική ιδεϊκή αρνητικότητα της ομιλίας. Είναι προφανές ότι μια τέτοια αξιολογική ένταση θα αποτελούσε για τους διερμηνείς που εργάζονταν επί τόπου στους θαλάμους διερμηνείας ένα ζήτημα που θα έπρεπε να το προσεγγίσουν κριτικά. Εν προκειμένω, η ανάλυση της ταυτόχρονης διερμηνείας της ημέρας εκείνης είναι πραγματικά αποκαλυπτική, αλλά και μάλλον απροσδόκητη. Είναι γεγονός ότι οι περισσότεροι διερμηνείς διστάζουν σε αυτό το σημείο του κειμένου, και αναμφίβολα αιφνιδιάζονται από την καυστικότητα και την αμεσότητα της επίθεσης κατά του Προέδρου. Ο δισταγμός [ή «διακοπή στη ροή της ομιλίας» ('disfluency')] (Pöchhacker 2004: 109) είναι πιθανόν να υποδηλώνει ότι ο μεταφραστής ή ο διερμηνέας αντιμετωπίζει κάποιο «πλέγμα δυσκολιών» (problem nexus) (Angelone 2010) και ενδεχομένως αναγνωρίζει ένα σημείο ως ιδιαίτερα ευαίσθητο. Όσον αφορά τις λεξικές πραγματώσεις της αξιολόγησης, ο γάλλος διερμηνέας κάνει λόγο για *vous avez le charisme d'une serpillière* [έχετε το χάρισμα ενός σφουγγαρόπανου] και ο Γερμανός *das Karisma eines nassen Lappens* [το χάρισμα μιας υγρής φανέλας]. Και οι δύο παραλείπουν οποιαδήποτε αναφορά στον τραπεζικό υπάλληλο, ενώ ο Ιταλός την επεξηγεί και μειώνει την ένταση του πρώτου μέρους με τη φράση *Lei ha un charisma di una persona incapace* [έχετε το χάρισμα ενός ανίκανου ατόμου]. Ίσως αυτή η μείωση στην ένταση της αξιολόγησης, μέσω της παράλειψης ή της επεξήγησης στο κείμενο-στόχο (ΚΣ), σχετίζεται με την απειλητική για το πρόσωπο του ακροατή πράξη ομιλίας και την ανησυχία των διερμηνέων να αποφύγουν τον κίνδυνο υπερβολής. Δεδομένου ότι οι διερμηνείς χρησιμοποιούν πρώτο πρόσωπο, βρίσκονται στη θέση να εκπροσωπούν την πράξη ομιλίας του Farage. Ελλοχεύει, επομένως, ο κίνδυνος οι λέξεις που χρησιμοποιούν να θεωρηθούν δικές τους υποκειμενικές ερμηνείες του ΚΠ (κείμενο-πηγή).

Ορισμένοι από τους διερμηνείς χρησιμοποίησαν την τεχνική της αντιστάθμισης (compensation) (Klaudy 2008), εισάγοντας αξιολόγηση σε άλλα σημεία του κειμένου. Αυτό έγινε εμφανές στην κάμψη της φωνής τους και στην προσθήκη εκφράσεων και μορίων λόγου με σκοπό να αυξήσουν την ένταση ή την κλιμάκωση της μειωτικής αξιολόγησης σε άλλα σημεία. Ως εκ τούτου, ο Γερμανός τονίζει: *Wer SIND Sie denn eigentlich;* [κυριολ. «Ποιος ΕΙΣΑΙ εσύ τότε στα αλήθεια;»] για το *Who ARE YOU?* (*Ποιός ΕΙΣΑΙ ΕΣΥ*;) προσθέτοντας τα τροπικά μόρια *denn* [τότε] και *eigentlich* [στα αλήθεια]. Ο ισπανός διερμηνέας, ο οποίος μεταφράζει και τα δύο τμήματα της έκφρασης σχεδόν κυριολεκτικά,[11] προσθέτει αξιολογικούς διαπροσωπικούς δείκτες: *¿quién* ***demonios*** *es usted?* [«Ποιός **στο διάολο** είστε;»]... *usted no tiene ni* ***pajolera*** *idea* [δεν έχετε την παραμικρή ιδέα]. Η συνολική «αξιολογική προσωδία» (Bednarek 2006: 8) ενός κειμένου επηρεάζει και άλλα σημεία του. Προς το τέλος του αποσπάσματος, ο Farage πέρασε με ρητορικό τρόπο από την επίθεση κατά της στάσης και της νομιμότητας του Van Rompuy σε μια εκνευριστική αναγνώριση των

ικανοτήτων του (*I sense, though, that you are competent* [διαισθάνομαι, όμως, ότι είστε ικανός]). Κατά τον Farage, αυτό είναι ακόμη πιο «επικίνδυνο», δεδομένου ότι η αρμοδιότητα του Van Rompuy μπορεί να του επιτρέψει να διαμορφώσει μια πιο συγκεντρωτική Ευρώπη. Στο σημείο αυτό, η αρνητική αξιολογική προσωδία του υπόλοιπου αποσπάσματος φαίνεται να επηρέασε την αντίληψη του γάλλου και του ισπανού διερμηνέα, οι οποίοι απέδωσαν την εν λόγω φράση με την αντίθετη σημασία - *you are* ***incompetent*** ... [είστε **ανίκανος**...] Το σφάλμα δεν φαίνεται να έγινε αντιληπτό από τα μέσα ενημέρωσης, πράγμα που αποδεικνύει ότι και ο δέκτης ακούει επιλεκτικά.

Οι διαφορές στην ερμηνεία της αξιολόγησης μπορεί να είναι ανεπαίσθητες, ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι είναι μόνο ακαδημαϊκού ενδιαφέροντος ή ότι περνούν πάντοτε απαρατήρητες από το κοινό. Πράγματι, ο ρόλος των εκφράσεων που δηλώνουν τροπικότητα και των ρημάτων αναφοράς υπήρξε καθοριστικής σημασίας στην επαναδιατύπωση του διαβόητου φακέλου που συνέταξε ο εσωτερικός κύκλος των συμβούλων του Πρωθυπουργού του Ηνωμένου Βασιλείου Tony Blair πριν από την εισβολή στο Ιράκ το 2003. Ο «φάκελος WMD» (Weapons of Mass Destruction – Όπλα Μαζικής Καταστροφής), βασισμένος στις πληροφορίες της εποχής, δημοσιεύθηκε στις 24 Σεπτεμβρίου του 2002 και φιλοδοξούσε να δείξει ότι ο Ιρακινός Πρόεδρος Saddam Hussein ανέπτυσσε όπλα μαζικής καταστροφής.[12] Στη συνέχεια, αποτέλεσε πηγή πολλών διαφωνιών, καθώς η κυβέρνηση της εποχής κατηγορήθηκε για «μαγείρεμα» της έκθεσης, και για επαννεγραφή των πληροφοριών με σκοπό να μεγαλοποιήσει την απειλή και να εξασφαλίσει, κατ' αυτόν τον τρόπο, την υποστήριξη του πολέμου.[13] Κατά τη σύνταξή της, η πιο αξιοσημείωτη προσθήκη αφορούσε τον ισχυρισμό ότι το Ιράκ έχει τη δυνατότητα να πυροδοτήσει χημικά και βιολογικά όπλα εντός 45 λεπτών. Στο σημείο αυτό, τα κρίσιμα αξιολογικά χαρακτηριστικά είναι αυτά που σχετίζονται με τη γλώσσα της βεβαιότητας και της αληθείας.[14] Ο ανωτέρω ισχυρισμός, μαζί με άλλους στην περίληψη, παρουσιάζεται ως μια αλληλουχία δεκατεσσάρων σημείων, ξεκινώντας από τα εξής:

> As a result of the intelligence we judge that Iraq has:
> - continued to produce chemical and biological agents;
> - military plans for the use of chemical and biological weapons, including against its own Shia population. Some of these weapons are deployable within 45 minutes of an order to use them.[15]
>
> [Βάσει των πληροφοριών που έχουμε εκτιμούμε ότι το Ιράκ:
> - εξακολουθεί να παράγει χημικές και βιολογικές ουσίες,
> - έχει στρατιωτικά σχέδια για τη χρήση χημικών και βιολογικών όπλων, εναντίον του σιιτικού πληθυσμού του. Ορισμένα από αυτά τα όπλα μπορούν να αξιοποιηθούν εντός 45 λεπτών από την εντολή χρήσης αυτών.]

Οι κουκκίδες αποκρύπτουν την τροπική έκφραση *we judge that* ... [εκτιμούμε ότι...] και κατά συνέπεια προτάσσουν μια πραγματική λίστα γεγονότων παρά μια γνώμη. Ακόμη πιο απόλυτη είναι η τιμή βεβαιότητας στο έγγραφο την οποία προσδίδει η επιλογή των ρημάτων αναφοράς (βλ. Thompson & Ye Yiyun 1991). Οι αναθεωρήσεις που έγιναν στη σύνταξη μειώνουν την επίσχεση (Hyland 1998) και αντ 'αυτού κινούνται προς τον πόλο βεβαιότητας, όπως φαίνεται από τα κυριότερα σημεία του παραδείγματος που ακολουθεί:

Within the last month intelligence has **suggested** that the Iraqi military **would be** able to use their chemical and biological weapons within 45 minutes of an order to do so.

[Μέσα στον τελευταίο μήνα, τα στοιχεία των υπηρεσιών πληροφοριών **υποδηλώνουν** ότι ο ιρακινός στρατός **θα μπορούσε** να χρησιμοποιήσει τα χημικά και βιολογικά του όπλα εντός 45 λεπτών από την εντολή να το πράξουν.]

(*Σχέδιο φακέλου 10.9.2002*)

The Iraqi military **may be** able to deploy chemical or biological weapons ...

[Ο ιρακινός στρατός **ενδέχεται** να χρησιμοποιήσει χημικά ή βιολογικά όπλα...]

(*Σχέδιο φακέλου 16.9.2002*)

Intelligence **indicates** that the Iraqi military **are** able to deploy ...

[Τα στοιχεία των υπηρεσιών πληροφοριών **δείχνουν** ότι ο ιρακινός στρατός **είναι σε θέση** να χρησιμοποιήσει...]

(*Σχέδιο φακέλου 19.9.2002 και δημοσιευμένος φάκελος 24.09.2002*)

Το *Intelligence has suggested* [τα στοιχεία των υπηρεσιών πληροφοριών υποδηλώνουν] γίνεται το πιο σίγουρο *indicates* [δείχνουν], ενώ η υπόθεση *would be able to use* [θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει] μετατοπίζεται σε *may be* [ενδέχεται να] και εν τέλει στο δηλωτικό *are* [είναι σε θέση] το οποίο βρίσκεται σε οριστική έγκλιση. Αυτό παρουσιάζει τον ομιλητή σίγουρο για την τιμή αληθείας της πρότασης. Το γεγονός ότι αυτές οι μετατοπίσεις έχουν πραγματικό αντίκτυπο στον αναγνώστη και αποτελούν πεδίο αμφισβήτησης της αξιολόγησης οφείλεται σε δύο έρευνες που διεξήχθησαν στο Ηνωμένο Βασίλειο όπου δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στο εν λόγω ζήτημα: η έρευνα Hutton του 2003 για το θάνατο του συμβούλου Dr David Kelly,[16] και η έρευνα Butler του 2004 σχετικά με τις μυστικές πληροφορίες πριν από την εισβολή.[17] Στην έρευνα Hutton, η κατάθεση του Martin Howard, Υπαρχηγού της Υπηρεσίας Αμυντικών Πληροφοριών του Υπουργείου Αμύνης, ανέφερε ότι είχε διεξαχθεί συζήτηση περί εναλλακτικών διατυπώσεων κατά την προετοιμασία του φακέλου. Όπως ο ίδιος καθιστά σαφές, οι διατυπώσεις αυτές σχετίζονταν με διαφορετικές ερμηνείες των διαθέσιμων πληροφοριών:

Όταν δημιουργήθηκε ο φάκελος υπήρχε τεράστια ποικιλία απόψεων για διάφορα μέρη του φακέλου καθώς και για τη γλώσσα που είχε χρησιμοποιηθεί. Οι διαφορές δεν αφορούσαν το αν θα έπρεπε να συμπεριληφθούν ή όχι οι πληροφορίες, αλλά περισσότερο τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονταν οι πληροφορίες ή πώς θα έπρεπε να ερμηνευτούν. Ένα παράδειγμα ήταν, λόχου χάρη, η διαφορά μεταξύ των 'intelligence suggests' [τα στοιχεία των υπηρεσιών υποδηλώνουν], 'intelligence shows' [τα στοιχεία των υπηρεσιών δείχνουν], 'intelligence indicates' [τα στοιχεία των

υπηρεσιών υποδεικνύουν]. Οι σημασίες αυτών των εκφράσεων έχουν πολύ - ξέρετε, για τους αναλυτές των υπηρεσιών πληροφοριών αποτελούν πολύ σημαντικές διαφοροποιήσεις.[18]

Ένα παράδειγμα αυτού του φαινομένου δόθηκε και από έναν άλλο μάρτυρα, τον Dr Brian Jones, πρώην επικεφαλή της Επιστημονικής και Τεχνικής Διεύθυνσης του Προσωπικού Ανάλυσης Αμυντικών Πληροφοριών. Ο ίδιος εναπόθεσε τις ανησυχίες του σχετικά με τις κατηγορηματικές, σε υπερβολικό βαθμό, δηλώσεις του φακέλου που χρησιμοποιούν το ρήμα αναφοράς *show* [δείχνω]. Το εν λόγω ρήμα χρησιμοποιείται τέσσερις φορές στην περίληψη, ως ακολούθως:

> It [Information] **shows** that Iraq has refurbished sites formerly associated with the production of chemical and biological agents ... It [Intelligence] **shows** that Saddam attaches great importance to possessing weapons of mass destruction ... It **shows** that he does not regard them only as weapons of last resort ... Intelligence also **shows** that Iraq is preparing plans to conceal evidence of these weapons ...[19]
>
> [Από τις πληροφορίες **προκύπτει** ότι το Ιράκ έχει ανακαινίσει χώρους που προηγουμένως συνδέονταν με την παραγωγή χημικών και βιολογικών ουσιών... Η αναλυση των πληροφοριών **δείχνει** ότι ο Saddam δίνει μεγάλη σημασία στην κατοχή όπλων μαζικής καταστροφής... **Φαίνεται** ότι δεν τα θεωρεί μόνο έσχατη λύση... Η ανάλυση **δείχνει** επίσης ότι το Ιράκ προετοιμάζει σχέδιο δράσης για να αποκρύψει τα αποδεικτικά στοιχεία των όπλων αυτών...]

Τα σχόλια του Jones επιβεβαιώνουν την τιμή βεβαιότητας που συνδέεται με το ρ. *shows*, η οποία έγινε πλήρως αντιληπτή από εκείνους που εργάζονταν στις υπηρεσίες πληροφοριών και χρειάστηκε να εκφράσουν λεπτές διακυμάνσεις σε επίπεδο κρίσης:

> JONES: Νομίζω ότι θεωρήσαμε λογικό να πούμε ότι τα στοιχεία έδειξαν ότι όντως αυτό ίσχυε [δηλ. ότι το Ιράκ κατείχε και προετοιμαζόταν να χρησιμοποιήσει χημικά και βιολογικά όπλα], και νομίζω, το θεωρούσα λογικό συμπέρασμα. Ωστόσο, δεν πιστεύαμε - δεν πιστεύαμε ότι οι πληροφορίες το αποδείκνυαν αυτό αναμφισβήτητα.
> Q: Και υπάρχει διαφορά, ορμώμενος από την απάντησή σας, ανάμεσα στο 'indicates' και στο 'shows';
> JONES: Ναι.[20]

Με άλλα λόγια, το *Information shows that Iraq has refurbished sites* [οι πληροφορίες δείχνουν ότι το Ιράκ έχει ανακαινίσει χώρους] δείχνει τη δέσμευση του παραγωγού του κειμένου για την τιμή αληθείας της δήλωσης. Για τον Jones, η χρήση του *shows* ισοδυναμεί με τη σιωπηρή δήλωση ότι είναι «πέρα από κάθε αμφιβολία». Αντίθετα, μικρότερη βεβαιότητα εκφράζεται με το *indicates*, όπως στην πρόταση:

> [Information] **indicates** that Iraq remains able to manufacture these agents, and to use bombs, shells, artillery rockets and ballistic missiles to deliver them.[21]
>
> [Τα στοιχεία **υποδεικνύουν** ότι το Ιράκ εξακολουθεί να είναι σε θέση να κατασκευάσει αυτές τις ουσίες και να χρησιμοποιήσει βόμβες, οβίδες, βλήματα πυροβολικών και βαλλιστικούς πυραύλους με σκοπό να τα παραδώσει.]

Έναν ακόμη μεγαλύτερο βαθμό επίσχεσης μεταφέρει το *suggested*:

> The ... report also **suggested** that Iraq could assemble nuclear weapons within months of obtaining fissile material. [22]
>
> [Η έκθεση ... **συμπέρανε** επίσης ότι το Ιράκ θα μπορούσε να συγκεντρώσει πυρηνικά όπλα εντός ολίγων μηνών από την απόκτηση σχάσιμων υλικών.]

Τέτοιου είδους λεπτές διαφορές, ιδιαίτερα η χρήση του *shows*, που δημιουργεί την εντύπωση της βεβαιότητας των πληροφοριών και των συναγόμενων συμπερασμάτων, περιορίζουν τις αντιδράσεις από μέρους του αναγνώστη. Άσκησαν εξαιρετική επιρροή με επακόλουθα, σε καταστροφικό βαθμό, αποτελέσματα, προωθώντας τη στάση των συγγραφέων του φακέλου και βοηθώντας στην ανάληψη δημόσιας και κοινοβουλευτικής θέσης υπέρ του πολέμου. Στην πραγματικότητα, ήταν, φυσικά, λανθασμένες και παραπλανητικές διότι δεν βρέθηκαν χημικά και βιολογικά όπλα στο Ιράκ.

Οι πρακτικές γνώσεις των αναλυτών πληροφοριών υποστηρίζονται από τα θεωρητικά και εφαρμοσμένα πλαίσια της ανάλυσης του λόγου. Στη θεωρία της αποτίμησης, οι αποχρώσεις του νοήματος που εκφράζονται μέσω των ρημάτων αναφοράς μελετώνται στο στάδιο της «εμπλοκής». Θεωρούνται μείζονος σημασίας για την έκφραση της στάσης και της τοποθέτησης του συγγραφέα/ομιλητή και για τη διαπραγμάτευση της ευθυγράμμισης μεταξύ του συγγραφέα/ομιλητή και του δέκτη:

> Όταν οι ομιλητές/συγγραφείς εκφράζουν δημόσια τις τοποθετήσεις τους, δεν παρουσιάζουν μόνο τις δικές τους απόψεις, αλλά ταυτόχρονα προσκαλούν τους άλλους να ενστερνιστούν και να μοιραστούν μαζί τους τα συναισθήματα, τις προτιμήσεις ή τις κανονιστικές εκτιμήσεις που εκφράζουν. Έτσι, οι διακηρύξεις της στάσης κατευθύνονται διαλογικά προς την ευθυγράμμιση του δέκτη σε μια κοινότητα κοινών αξιών και πεποιθήσεων.
>
> *(Martin & White 2005: 95)*

Για τους Martin και White (στο ίδιο: 98), το *shows* αποτελεί ένα παράδειγμα «διακηρυκτικής» στάσης, όπου η φωνή του κειμένου δεν επιτρέπει την υιοθέτηση εναλλακτικών θέσεων από τον αναγνώστη. Το *indicates* ή το *suggests* αποκαλύπτουν περισσότερη υποκειμενικότητα («προσκαλώντας» περισσότερους δρώντες) και ένα ρήμα όπως το *claims* [ισχυρίζομαι] αντιπροσωπεύει μια υποκειμενική εξωτερική φωνή που

επιδέχεται αμφισβήτηση. Μπορούμε να αναπαραστήσουμε τις διαφορές αυτές ως μια κλίμακα μεταξύ πόλων τοποθέτησής του, για να χρησιμοποιήσουμε τους θεμελιώδεις όρους του Bakhtin, στο ένα άκρο βρίσκεται ο μονογλωσσικός (ομόφωνος, μη επιτρέποντας άλλους δρώντες ή προσεγγίσεις) και στο άλλο ο ετερογλωσσικός (ελεύθερη συμμετοχή και άλλων δρώντων και επιτρέποντας ένα ευρύ φάσμα αντιδράσεων από τον δέκτη), όπως στο Σχήμα 0.1.

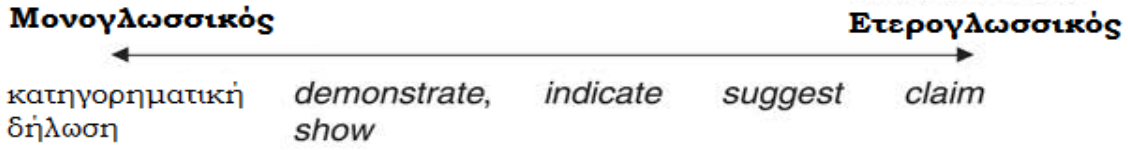

ΣΧΗΜΑ 0. 1 Τοποθέτηση των ρημάτων αναφοράς σε επίπεδο εμπλοκής

Η μετάφραση αυτών των γλωσσικών σημάτων θέτει σημαντικά προβλήματα. Πρώτον, οι γλώσσες μπορεί να διαφέρουν όσον αφορά τους πόρους που διαθέτουν και χρησιμοποιούν στην αναφορά. Όσον αφορά τις συμβάσεις της γλώσσας η Αγγλική, για παράδειγμα, διαθέτει μεγαλύτερο εύρος επιλογών σε σχέση με τα Αραβικά ή τα Περσικά (Ardekani 2002). Δεύτερον, οι μεταφραστές μπορεί να μη συμβαδίζουν πάντοτε με την τοποθέτηση που διατυπώνεται, κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε μετατοπίσεις κατά μήκος της κλίμακας. Έτσι, στην αραβική μετάφραση του φακέλου του Ιράκ που δημοσιεύθηκε ηλεκτρονικά από την κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, το *indicates* αποδόθηκε ως دكؤي (*yuakid*, [διαβεβαιώνω/επιβεβαιώνω]), και το *suggested that Iraq could* με το πιο ρητό και άμεσο راشأ (*ashara*, [δείχνουν/υποδεικνύουν...]). Σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτό μπορεί να έχει σημαντικό αντίκτυπο στην πρόσληψη του κειμένου.

Δομή του βιβλίου

Τα κρίσιμα σημεία μπορούν, επομένως, να ποικίλλουν σημαντικά στη μορφή και στις λεπτές διαφοροποιήσεις τους. Το βιβλίο αυτό επιδιώκει να αποκαλύψει τις διακυμάνσεις τους και να προσδιορίσει τις τάσεις που κυριαρχούν κατά τη μετάφρασή τους. Εξετάζει τη διαμεσολάβηση του μεταφραστή, ή την παρέμβαση, μέσω μιας ανάλυσης της αξιολόγησης βάσει του μοντέλου της θεωρίας της αποτίμησης, το οποίο αποτελεί μια εξέλιξη της διαπροσωπικής λειτουργίας που περιγράφεται στη γλωσσολογία του Halliday. Η δομή του βιβλίου έχει ως εξής:

- Το Κεφάλαιο 1 αποτελεί μια εισαγωγή στις κύριες ιδέες της θεωρίας της αποτίμησης και στον τρόπο με τον οποίο αυτές σχετίζονται με τη μετάφραση. Στη συνέχεια, η θεωρία ελέγχεται σε μια σειρά μεταφραστικών σεναρίων[23] με σκοπό την αποκάλυψη των κρίσιμων υποκειμενικών σημείων μετάφρασης καθώς και των διαδικασιών λήψης αποφάσεων που σχετίζονται με αυτά.

Τα σενάρια αυτά είναι:

- Κεφάλαιο 2: Η ταυτόχρονη διερμηνεία της εναρκτήριας ομιλίας του Προέδρου Barack Obama τον Ιανουάριο του 2009. Εξετάζονται τρεις διαφορετικές διερμηνείες στην ισπανική γλώσσα, σε συνδυασμό με γραπτές μεταφράσεις της ίδιας ομιλίας και τις μεταφράσεις τους σε άλλες γλώσσες (γαλλική, ιταλική, κινεζική, ιαπωνική και αμερικανική νοηματική γλώσσα).
- Κεφάλαιο 3: Οι απόψεις των επαγγελματιών μεταφραστών τεχνικών κειμένων σχετικά με το ποια είναι τα κρίσιμα σημεία ενός κειμένου. Η έρευνα αυτή διεξάγεται μέσω άμεσων τηλεφωνικών συνδιαλέξεων και ηλεκτρονικών συνεντεύξεων καθώς και μέσω της ανάλυσης συζητήσεων στα ηλεκτρονικά φόρα KudoZ™ και SENSE.
- Κεφάλαιο 4: ο λογοτεχνικός μεταφραστής και αναθεωρητής. Αξιοποιούνται αρχεία μεταφραστών με στόχο τη διερεύνηση στη λήψη αποφάσεων, μέσω των αναθεωρήσεων που έγιναν σε διάφορα σημεία των σχεδίων μετάφρασης. Η ανάλυση της σχετικής αλληλογραφίας μεταξύ των συγγραφέων, των μεταφραστών και των εκδοτών συμβάλλει στην επεξήγηση ορισμένων από αυτές τις αποφάσεις και στην εποπτεία προβληματικών σημείων στα κείμενα αυτών.
- Κεφάλαιο 5: ένα πείραμα στη μεταφραστική διακύμανση που περιλαμβάνει τη μελέτη πολλαπλών μεταφρασμένων εκδοχών του ίδιου αποσπάσματος από ασκούμενους φοιτητές, από το σύντομο διήγημα του Jorge Luis Borges «Emma Zunz». Απώτερος στόχος της μελέτης είναι να παρατηρήσουμε τι παραμένει αμετάβλητο (αναγνώσεις και κωδικοποιήσεις που δεν τίθενται προς αμφισβήτηση) και τι υπόκειται σε μεγαλύτερη διακύμανση (κάτι που ενδεχομένως να υποδείξει καίρια κρίσιμα σημεία). Το πείραμα τίθεται προς περαιτέρω διερεύνηση συγκρίνοντας ορισμένες εργασίες των ίδιων φοιτητών σε ένα διαφορετικό κειμενικό είδος – αυτό της τεχνικής μετάφρασης.

Τα σενάρια αυτά συνιστούν μια μελέτη των κρίσιμων σημείων σε διαφορετικά είδη μετάφρασης (ταυτόχρονη διερμηνεία και γραπτή μετάφραση), διαφορετικά κειμενικά είδη (λογοτεχνική και τεχνική μετάφραση), σε διάφορες γλώσσες (ευρωπαϊκές και μη ευρωπαϊκές) και με διαφορετικό επίπεδο εμπειρίας (επαγγελματίες μεταφραστές και εκπαιδευόμενοι). Περιλαμβάνουν επίσης διάφορες μορφές έρευνας (λεπτομερή ανάλυση μεμονωμένων κειμένων και ένα σώμα μεταφρασμάτων, συνεντεύξεις με επαγγελματίες, μελέτη ηλεκτρονικών φόρα και αρχείων μεταφραστών καθώς και αλληλογραφία). Εν ολίγοις, επομένως, έχουν επιλεχθεί για να προσφέρουν πολλαπλή προοπτική στην έννοια των κρίσιμων σημείων. Η μελέτη είναι καινοτόμος τόσο ως προς αντικείμενό της όσο και ως προς τη μορφή της ανάλυσης. Δεν θεωρεί δεδομένο ότι η μορφή της ανάλυσης που βασίζεται στη θεωρία της αποτίμησης είναι αναγκαστικά εφαρμοστέα ή αποκαλυπτική στο σύνολό της. Τα αποτελέσματα δεν είναι προκαθορισμένα και τα παραδείγματα δεν επιλέγονται κατά παραγγελία. Πράγματι, η μελέτη επιδιώκει συγκεκριμένα να ελέγξει τη θεωρία της αποτίμησης προκειμένου να διερευνήσει σε ποιο βαθμό εξυπηρετεί τον σκοπό της ανάλυσης και καλύτερης κατανόησης του έργου του μεταφραστή. Η αποφυγή της αδιάκριτης εισαγωγής

ενός γλωσσικού μοντέλου που έχει αναπτυχθεί συγκεκριμένα για την αγγλική γλώσσα σημαίνει ότι το εν λόγω βιβλίο αποτελεί πράγματι ένα πείραμα.

1 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1.0 Εισαγωγή

Το σημείο εκκίνησης αυτού του κεφαλαίου, και πολλώ δε μάλλον του ίδιου του βιβλίου, είναι η θεώρηση πως η αξιολόγηση διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην επικοινωνία και τη μετάφραση. Σύμφωνα με τον σοβιετικό γλωσσολόγο Volosinov, ο οποίος ανήκε μάλιστα στον κύκλο του Bakhtin:

> Κανένα εκφώνημα δεν μπορεί να συγκροτηθεί χωρίς αξιακή κρίση. Κάθε εκφώνημα είναι κυρίως ένας *αξιολογικός προσανατολισμός*. Επομένως, κάθε στοιχείο σε μια πραγματική εκφώνηση δεν έχει μόνο νόημα, αλλά και αξία.

(Volosinov [1929] 1973: 105, η έμφαση στο πρωτότυπο)

Ο Volosinov (στο ίδιο) υποστηρίζει τη θέση αυτή βασιζόμενος στον ισχυρισμό ότι η αξιολόγηση δεν μπορεί να περιοριστεί στη συνυποδήλωση μιας λέξης, ούτε καν σε ένα σχόλιο σχετικά με το λογικοπροτασιακό περιεχόμενο. Η αξιολόγηση (ή ένας «αξιολογικός τόνος», στο ίδιο: 103) είναι παρούσα σε κάθε πτυχή της επικοινωνίας - στην επιλογή της λέξης καθώς και στον επιτονισμό που τη συνοδεύει στο λόγο, στη σύνταξη, στη διάρθρωση ενός επιχειρήματος, στην επιλογή του κειμενικού είδους καθώς και στη μορφή της γλώσσας ή της διαλέκτου. Η μαρξιστική φιλοσοφία του Volosinov αντιμετωπίζει τη γλώσσα ως τον χώρο στον οποίο γίνεται αγώνας για επέκταση, ως μια ατελείωτη διαδικασία «επαν-αξιολόγησης» (στο ίδιο: 105) δεδομένου ότι τα νοήματα αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου με την παραγωγή νέων και ισχυρότερων εκφωνημάτων. Στον αγώνα αυτό, οι αξιακές επιλογές συνεχώς ωθούν τη μια ή την άλλη μορφή σε μια πιο εμφανή θέση στο σύστημα αυτού που ο Bakhtin (1981) ονομάζει «ετερογλωσσία», δηλαδή τη συνύπαρξη των διαφόρων ποικιλιών μιας γλώσσας. Ο Bakhtin δίνει το παράδειγμα των συνθημάτων, της αργκό, των υβριστικών λέξεων και των επαινετικών όρων που δημιουργούνται και επαναπροσδιορίζονται συνεχώς από διάφορες κοινωνικές ομάδες. Οι αξίες αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης από τον συγγραφέα/ομιλητή και τον αναγνώστη/ακροατή σε μια παράλληλη, «διαλογική» διεργασία όπου κάθε εκφώνημα προορίζεται προς μια αναμενόμενη απόκριση και ταυτόχρονα βασίζεται στο τεράστιο διακειμενικό φορτίο των λέξεων από προηγούμενα εκφωνήματα (Bakhtin 1981: 283, Volosinov [1929] 1973: 80).

Μια τέτοια διαλογική διαπραγμάτευση του νοήματος μέσω της αξιολογικής γλώσσας, που εντοπίζεται σε κοινωνικά και πολιτισμικά εντοπισμένες εκφραστικές νόρμες αποτελεί τη βάση της μελέτης της αξιολόγησης στην εφαρμοσμένη γλωσσολογία που αναπτύχθηκε κατά την πρώτη δεκαετία της νέας χιλιετίας. Νωρίτερα, ο Malrieu (1999: 114, στο White 2002) εξακολουθούσε να θρηνολογεί για το ότι «όσον αφορά τη γλώσσα δόθηκε ελάχιστη προσοχή στο κομμάτι της αξιολόγησης». Αληθεύει, επίσης, ότι το φαινόμενο παραμελήθηκε στις

μεταφραστικές σπουδές, παρά το αυξανόμενο ενδιαφέρον που υπήρξε σχετικά με το ρόλο της μετάφρασης/διερμηνείας ως «παρέμβασης» (Munday 2007) και τη σχέση μετάφρασης και ιδεολογίας (π.χ. Lefevere 1992, Álvarez & Vidal Claramonte 1996, Tymoczko & Gentzler 2002, Calzada Pérez 2003, Cunico & Munday 2007, Munday 2008). Το γεγονός αυτό προξενεί έκπληξη, δεδομένου ότι η αξιολογική γλώσσα λειτουργεί από πολλές απόψεις ως η γέφυρα ανάμεσα στις κεντρικές έννοιες της ιδεολογίας και της αξιολογίας.

1.1 Ιδεολογία και αξιολογία

Για τον Volosinov ([1929] 1973: 105), η αξιολόγηση υπερβαίνει την «έκφραση της ατομικής στάσης του ομιλητή ως προς το αντικείμενο του λόγου του». Απορρίπτει μια τέτοιου είδους περιορισμένη εννοιολόγηση, διαχωρίζοντας άσκοπα το νόημα από τη μορφή. Η αξιολόγηση, ιδωμένη ως μια δυναμική διαδικασία μέσα σε ένα σύστημα γλώσσας που πραγματώνει την κοινωνική ανταλλαγή και ενεργοποιείται σημειωτικά, στην πραγματικότητα εκτελεί διάφορους επιπρόσθετους ρόλους, κατασκευάζοντας τον «ιδεολογικό χώρο ενός λόγου» μέσα στον οποίο τοποθετεί τόσο τον συγγραφέα όσο και τον αναγνώστη σε μια διαλογική κίνηση.

Το έργο του Bakhtin και του Volosinov άσκησε μεγάλη επιρροή στο έργο της αξιολόγησης, στο πλαίσιο της συστημικής λειτουργικής προσέγγισης και της ανάλυσης λόγου. Έτσι, ο Lemke (1995, 1998), βασιζόμενος στις έννοιες της ετερογλωσσίας και της αρχής της διαλογικότητας του Bakhtin, μελετά τον τρόπο με τον οποίο οι διάφορες διατυπώσεις στο λόγο μπορούν να διαφέρουν **ιδεολογικά** (στις ιδέες και τις πεποιθήσεις τους) και **αξιολογικά** (στις αξίες τους). Ακόμη και προφανώς μονολογικά κείμενα (π.χ. ένα συμβατικό γραπτό μυθιστόρημα) δημιουργούν διάλογο και προσδοκούν την απόκριση του αναγνώστη (Bakhtin [1953] 1986: 76, βλ. επίσης Macken-Horarik 2003a: 287 και την Ενότητα 1.6 εδώ). Από τη σκοπιά της επικοινωνιολογίας, ο Grant (2007) βασίζεται στη θεώρηση του Bakhtin ο οποίος αντιμετωπίζει τον εγγενή «αξιολογικό τονισμό» της γλώσσας ως κοινωνικό λόγο, και σε συνδυασμό με τη *Θεωρία της Επικοινωνιακής Δράσης* (*Theory of Communicative Action*) του Habermas (1984) και τα *Κοινωνικά Συστήματα* (*Social Systems*) του Luhmann (1996) αναπτύσσει ένα επιχείρημα γύρω από την κεντρική ιδέα της αβεβαιότητας της επικοινωνίας. Ο «αξιολογικός τονισμός» νοείται εδώ ως «υποκειμενική αξιολόγηση... ένα σύστημα πεποιθήσεων που διέπει μια παγκόσμια θεώρηση της γλώσσας... και εντοπίζεται στις εντάσεις που προκαλούν οι κεντρομόλες και οι φυγόκεντρες δυνάμεις του λόγου» (Grant 2007: 53). Τα βασικά στοιχεία είναι τρία: η *υποκειμενικότητα* του ομιλητή ο οποίος αξιολογεί μέσω της *γλώσσας*, η οποία ενισχύεται από ένα σύστημα πεποιθήσεων και αξιών σε ένα ευρύτερο περιβάλλον *λόγου* το οποίο τείνει προς δύο κατευθύνσεις («κεντρομολικά» προς την ενοποίηση, και «φυγοκεντρικά» προς τη διαστρωμάτωση). Αυτό συνδυάζει τις ατομικές (υποκειμενικές/αξιολογικές) και κοινωνικές (ιδεολογικές) διαστάσεις (και διαστάσεις του λόγου) που πραγματώνονται με εργαλείο τη γλώσσα, η οποία λειτουργεί ως έκφραση της ατομικότητας και ταυτόχρονα φέρει το ιδεολογικό φορτίο των χρήσεών της σε άλλα πλαίσια. Ο Grant εστιάζει στην αστάθεια και τις ανισορροπίες της επικοινωνιακής πράξης:

> Οι κοινωνικές επικοινωνίες αποτελούν μια πολύπλοκη ένταση μεταξύ των κυρίαρχων πολιτισμών και ιδεολογιών και της μοναδικότητας του εαυτού. Αυτή η μοναδικότητα και οι ασυμμετρίες μεταξύ του εαυτού και των άλλων είναι παράγοντες συσχέτισης που γεννούν την αβεβαιότητα.
>
> *(Grant 2007: 54)*

Ο Grant (στο ίδιο), ακολουθώντας τη γραμμή σκέψης του Bakhtin, αμφισβητεί τη θεώρηση ότι οι ομιλητές μοιράζονται τις ίδιες κοινωνικές και ιδεολογικές αντιλήψεις και συμπεριφορές. Αντιθέτως, βλέπει μια άλυτη ένταση μεταξύ των υποκειμενικών αξιολογήσεων των ατόμων και των αξιών του ευρύτερου κοινωνικού και ιδεολογικού πλαισίου μέσα στο οποίο διεξάγεται η επικοινωνία. Ένας ομιλητής χρησιμοποιεί λέξεις για να αξιολογήσει ένα αντικείμενο αλλά αυτή η αξιολόγηση είναι υποκειμενική, είναι ανοικτή σε ερμηνεία και διαπραγμάτευση και δεν τη συμμερίζονται όλοι (βλ. επίσης Beaton 2007: 274). Ο Grant ενδιαφέρεται για τα «κενά» της διυποκειμενικότητας, δηλαδή τις «αποστάσεις μεταξύ των εκφωνημάτων... την προσαρμοστικότητα άλλων, ξένων λέξεων σχετικά με το ίδιο αντικείμενο, το ίδιο θέμα» (Bakhtin 1981: 276). Αυτές οι αποστάσεις, ή τα χάσματα στην επικοινωνία σχετίζονται με τη διαπραγμάτευση του νοήματος, στα σημεία στα οποία ο ομιλητής επιλέγει μία από τις πολλές πιθανές γλωσσικές διατυπώσεις χωρίς να είναι βέβαιος ότι το ίδιο νόημα θα εκλάβει και ο συνομιλητής του. Κατά συνέπεια, το πιο ενδιαφέρον κομμάτι της έρευνας είναι, στην πραγματικότητα, εκείνες οι λέξεις και τα εκφωνήματα που δεν επιλέγονται από τον ομιλητή, δεδομένου ότι βρίσκονται πάντα εκεί, και τα οποία κρύβονται πίσω από τις πραγματικές επιλογές και, αν δώσουμε προσοχή, μας λένε πολλά για τις αξίες που βρίσκονται πίσω από αυτές τις λέξεις.[1] Ο Grant (στο ίδιο: 183-4) καταλήγει: «η αβεβαιότητα της επικοινωνίας στην πραγματικότητα σημαίνει ότι, ακόμα και όταν νομίζουμε ότι επιλέγουμε έναν ξεκάθαρο και σταθερό τύπο, *παραμένει το ημίφως των μη επιλεγμένων πληροφοριών* (επισήμανση του συγγραφέα). Δηλαδή, η ατομική επιλογή μιας λέξης ή έκφρασης δεν υπάρχει αυτοτελώς αλλά σχετίζεται με τις άλλες πιθανές επιλογές που ο συγγραφέας ή ομιλητής έχει απορρίψει ή δεν έχει αξιοποιήσει με άλλο τρόπο. Όπως θα δούμε στις περιπτωσιολογικές μελέτες που περιγράφει το παρόν βιβλίο, η μετάφραση, και ιδιαίτερα οι πολλαπλές μεταφράσεις, είναι ένα πολλά υποσχόμενο σενάριο για τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των επιλεγμένων και μη επιλεγμένων τύπων, καθώς και για την ανάλυση των αξιακών προσανατολισμών που βρίσκονται στη βάση αυτών των επιλογών. Τα στοιχεία αυτά γίνονται αντιληπτά, για παράδειγμα, στη σύγκριση της επιλογής ενός μεταφραστή έναντι αυτής που κάνει κάποιος άλλος μεταφραστής ή στη μελέτη των τύπων που αναθεωρούνται στα διάφορα στάδια της μεταφραστικής διαδικασίας.

1.2 Η συστημική λειτουργική γλωσσολογία και ο αξιακός προσανατολισμός της γλώσσας

Το ζήτημα του τρόπου ανάλυσης των επιλεγμένων και μη επιλεγμένων τύπων είναι σύνθετο, αλλά συνδέεται στενά με την έννοια του «νοηματοδοτικού δυναμικού» στη συστημική

λειτουργική γλωσσολογία (ΣΛΓ), η οποία είναι επίσης προσαρμοσμένη στη λεπτομερειακή ανάλυση που απαιτείται για τις συγκεκριμένες επιλογές. Η ΣΛΓ αναπτύχθηκε αρχικά από τον Michael Halliday, ο οποίος βασίζεται στο έργο της Σχολής της Πράγας,[2] και του J.R. Firth (π.χ. Firth 1957). Η ΣΛΓ αντιμετωπίζει τη γλώσσα ως «κοινωνικό σημειωτικό σύστημα» (Halliday 1978: 108-9) και ως «πόρο για τη δόμηση... πολλαπλών κοινωνικών πραγματικοτήτων» (Lemke 1992: 82). Αυτές οι πραγματικότητες αφ'ενός «καθίστανται δυνατές» από την επιτέλεση της κοινωνικο-σημειωτικής πρακτικής και, αφ'ετέρου, «ερμηνεύονται» μέσω της εφαρμογής και της περιγραφής. Με άλλα λόγια, η γλώσσα μάς επιτρέπει να επιτελούμε μια κοινωνική διάδραση (είτε αυτό αφορά μια εικονική ή διαπροσωπική συνομιλία με έναν φίλο, το να γράψουμε σε ένα ιστολόγιο, να συντάξουμε ένα δοκίμιο για έναν καθηγητή στο πανεπιστήμιο, ή να εκφωνήσουμε μια εναρκτήρια προεδρική ομιλία), ωστόσο ταυτόχρονα μεταβάλλει, κατασκευάζει και ερμηνεύει την πραγματικότητα στην οποία λαμβάνει χώρα αυτή η κοινωνική αλληλεπίδραση. Αυτό γίνεται εμφανές στην ανάλυση της εναρκτήριας ομιλίας του Obama στο κεφάλαιο 2, όπου ο Πρόεδρος περιγράφει την κρίση και επιχειρεί να οικοδομήσει «μια νέα εποχή υπευθυνότητας». Οι κοινωνικές πραγματικότητες περιγράφονται ως «πολλαπλές» λόγω της ετερογένειας των κοινωνικών κοινοτήτων, των διαφορετικών τους σημειωτικών κωδίκων και ερμηνειών, της «ετεροπραξίας», για να χρησιμοποιήσουμε τον όρο του Lemke, (1992: 83), καθώς και της ευρύτερης και δυναμικότερης κατανόησης του «πολιτισμικού πλαισίου» του Halliday. Δεδομένης της πολυπλοκότητας και της δυνητικής αστάθειας της επικοινωνίας σε έναν κόσμο όπου συνυπάρχουν διαφορετικές απόψεις και πιθανές ερμηνείες, μια σημαντική συνέπεια είναι το γεγονός ότι, κάποιος βαθμός γλωσσικού «προσανατολισμού» καθίσταται απαραίτητος από τον ομιλητή (Lemke 1992: 85). Αυτό αποτελεί μέρος της διαπροσωπικής λειτουργίας της γλώσσας και περιλαμβάνει την κατασκευή ενός αξιακού προσανατολισμού, ένα στοιχείο ιδιαιτέρως σημαντικό για την κειμενική προβολή της πραγματικότητας.

Σε διαφορετικά λειτουργικά επίπεδα του κειμένου (λόγος, κειμενικό είδος, επίπεδο του λόγου, σημασιολογία, λεξικογραμματική), ο συγγραφέας ή ο ομιλητής επιλέγει μεταξύ των διαθέσιμων εναλλακτικών πραγματώσεων για να δημιουργήσει ένα κείμενο που έχει νόημα σε ένα επικοινωνιακό πλαίσιο. Από τεχνική άποψη, το σύστημα μιας γλώσσας «αποκτά υπόσταση» υπό μορφή κειμένου (Halliday & Matthiessen 2004: 26). Στο βιβλίο του *Language as Social Semiotic*, ο Halliday το εξηγεί ως ακολούθως:

> Το *κείμενο* αποτελεί τη γλωσσική μορφή της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Είναι μια συνεχής ακολουθία νοημάτων... Τα νοήματα είναι οι επιλογές που κάνει ο ομιλητής από τις επιλογές που αποτελούν το νοηματοδοτικό δυναμικό: το κείμενο συνιστά την πραγμάτωση αυτού του νοηματοδοτικού δυναμικού, τη διαδικασία της σημασιολογικής επιλογής.
>
> (*Halliday 1978: 122*)

Οι βασικές έννοιες του νοηματοδοτικού δυναμικού, της επιλογής και η σχέση με την κοινωνική δομή αποτελούν θεμελιώδη δομικά στοιχεία του μοντέλου. Το νοηματοδοτικό

δυναμικό είναι το «εύρος των επιλογών που είναι χαρακτηριστικό ενός συγκεκριμένου τύπου κατάστασης» (και ως εκ τούτου και συγκεκριμένου κειμενικού είδους) και το ίδιο το κείμενο είναι «πραγματωθέν νοηματοδοτικό δυναμικό» (στο ίδιο: 109) - δηλαδή, οι επιλογές που γίνονται σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο από ένα εύρος λεξικών και γραμματικών («λεξικογραμματικών»)[3] επιλογών που είναι διαθέσιμες στον συγγραφέα οποιαδήποτε στιγμή. Αυτές επιτελούν το νοηματοδοτικό δυναμικό σε κάθε πρόταση σύμφωνα με τρεις σημασιολογικές λειτουργίες του λόγου (Halliday 1994, Halliday & Matthiessen 2004):

1. Η **ιδεϊκή**/εμπειρική, η οποία κατασκευάζει μια αναπαράσταση (μιας εξωτερικής πραγματικότητας) μέσω του ειδικού λεξιλογίου του θέματος που πραγματεύεται, και των μοτίβων μεταβατικότητας, συμπεριλαμβανομένων των ονοματοποιήσεων,
2. η **διαπροσωπική**, η οποία διευκολύνει την ανταλλαγή μεταξύ των συμμετεχόντων (και παρέχει σχόλια σχετικά με την τιμή αληθείας της) μέσω της έγκλισης, της τροπικότητας, των τύπων προσφώνησης, της επιλογής των αντωνυμιών και των «αξιολογικών επιθετικών» (επίθετα), και
3. η **κειμενική**, η οποία αντιμετωπίζει την πρόταση ως μήνυμα που οργανώνει εντός πλαισίου τις πληροφορίες, μέσω της θεματικής δομής, των μηχανισμών συνοχικότητας και της λογικής συνεκτικότητας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. 1 Ενδογενής και εξωγενής λειτουργικότητα των μεταλειτουργιών

Μεταλειτουργία	*Ενδογενής λειτουργία*	*Μεταβλητή στο επίπεδο του λόγου και πραγματικότητα*
Ιδεϊκή	Κλιμάκωση της ενέργειας	Πεδίο, «οικειοποιημένη πραγματικότητα»
Διαπροσωπική	Κλιμάκωση της σύνδεσης	Πλαίσιο, «κοινωνική πραγματικότητα»
Κειμενική	Κατανομή της πληροφορίας	Τρόπος, «σημειωτική πραγματικότητα»

Ο Martin (2004a: 323) διαφοροποιεί αυτές τις τρεις αλληλένδετες μεταλειτουργίες σύμφωνα με την ειδική λειτουργικότητά τους» (βλ. Πίνακα 1.1). Οι μεταλειτουργίες συνυπάρχουν ταυτόχρονα, ωστόσο η διαπροσωπική είναι αυτή που χρησιμεύει στην κατασκευή ή στη διαπραγμάτευση της αλληλεγγύης, και επιτρέπει τις αξιακές κρίσεις μεταξύ των συμμετεχόντων. Στην περιγραφή αυτής της λειτουργίας, ο Halliday εστιάζει στις πράξεις ομιλίας για την ανταλλαγή (παροχή και λήψη) πληροφοριών και υπηρεσιών και στην πραγμάτωση αυτής μέσω της έγκλισης και των συστημάτων τροπικότητας της γλώσσας (Halliday & Hasan 1989: 31-3, Halliday 1994: 68, Halliday & Matthiessen 2004: 107,150). Η **έγκλιση** εκφράζεται μέσω της επιλογής δηλωτικών, ερωτηματικών και προστακτικών μορφών έγκλισης (βλ. τη συζήτηση στην Ενότητα 1.3.3 κατωτέρω). Υπάρχουν τέσσερις τύποι **τροπικότητας**, οι οποίοι διαθέτουν ένα ευρύ φάσμα πιθανών πραγματώσεων:

1. πιθανότητα (*could, might, perhaps, certainly*...)
2. βαθμοί συχνότητας (*usually, never, tends to*...)[4]
3. υποχρέωση (*should, must, ought*...)
4. τάση (*will, wish, want, determined*...)[5]

Υπάρχει επίσης η «συνεχής εξέλιξη ή εκτύλιξη των νοημάτων» όπως σημειώνεται ανωτέρω, δεδομένου ότι κάθε επιλογή βασίζεται σε προηγούμενες επιλογές του κειμένου και συμβάλλει σε μελλοντικές επιλογές. Αυτό, από τεχνικής απόψεως, είναι γνωστό ως **λογογένεση** (logogenesis) (Martin 1999, Halliday & Matthiessen 2004: 43). Έτσι, σε μια πολιτική ομιλία, η απόφαση του ομιλητή να απευθυνθεί στο κοινό χρησιμοποιώντας το συμπεριληπτικό πρώτο πληθυντικό πρόσωπο (*we are faced with a difficult challenge*... [είμασετ αντιμέτωποι με μια δύσκολη πρόκληση]) παρά το πρώτο ή δεύτερο πρόσωπο ενικού αριθμού (*I am speaking to you today* [σας μιλώ σήμερα]) ή μια πιο αποστασιοποιητική επιλογή (*The White House is seeking to allay concerns* [ο Λευκός Οίκος προσπαθεί να μετριάσει τις ανησυχίες]), θα καθορίσει την τοποθέτηση του ομιλητή και του ακροατηρίου καθώς εκτυλίσσεται ο λόγος.[6] Ακόμη, οι λεξικογραμματικές επιλογές του διαπροσωπικού νοήματος αντιπροσωπεύουν μια «εισβολή» του ομιλητή/συγγραφέα στην επικοινωνιακή κατάσταση (Halliday 1978: 17) και μπορούν να συσχετιστούν με τον ιδεολογικό του/της προσανατολισμό. Για παράδειγμα, ο τύπος *we* του συμπεριληπτικού πρώτου προσώπου «μπορεί να χρησιμοποιηθεί με σκοπό να ωθήσει τους ερμηνευτές [δηλ. τους αποδέκτες ενός κειμένου] προς τη σύλληψη της ταυτότητας της ομάδας, των συμμαχιών, των κομμάτων κ.ο.κ., είτε δηλαδή ως μέλη που ανήκουν σε αυτά, είτε ότι βρίσκονται εκτός αυτών» (Chilton 2004: 56). Η συνεπή επιλογή του τύπου *we* ευθυγραμμίζει το ακροατήριο με τον ομιλητή ως «μέλη της ίδιας ομάδας» και συμβάλλει στη χειραγώγηση του ακροατηρίου από τον ομιλητή προς την υιοθέτηση μιας πιθανής κοινής λύσης η οποία βασίζεται σε κοινές αξίες και πεποιθήσεις (βλ. Ενότητα 1.3.3 κατωτέρω).

Ο Martin (2004a, 2004b) εξηγεί πώς η ιδεολογική σχετίζεται με την ιδεϊκή μεταλειτουργία της γλώσσας του Halliday, και η αξιολογική με τη διαπροσωπική. Η ιδεολογική/ιδεϊκή λειτουργία στοχεύει στην αναζήτηση ή αναπαράσταση της αλήθειας (ή τουλάχιστον της

πραγματικότητας από τη σκοπιά του ομιλητή), ενώ η αξιολογική/διαπροσωπική κτίζει ή διαπραγματεύεται την κοινότητα ή την αλληλεγγύη και προσδίδει στο κείμενο τον «αξιακό του προσανατολισμό» (Martin & White 2005: 215). Αυτή η μείξη «λογικής και ευαισθησίας», όπως την ορίζει ο Martin, απεικονίζεται στο Σχήμα 1.1.

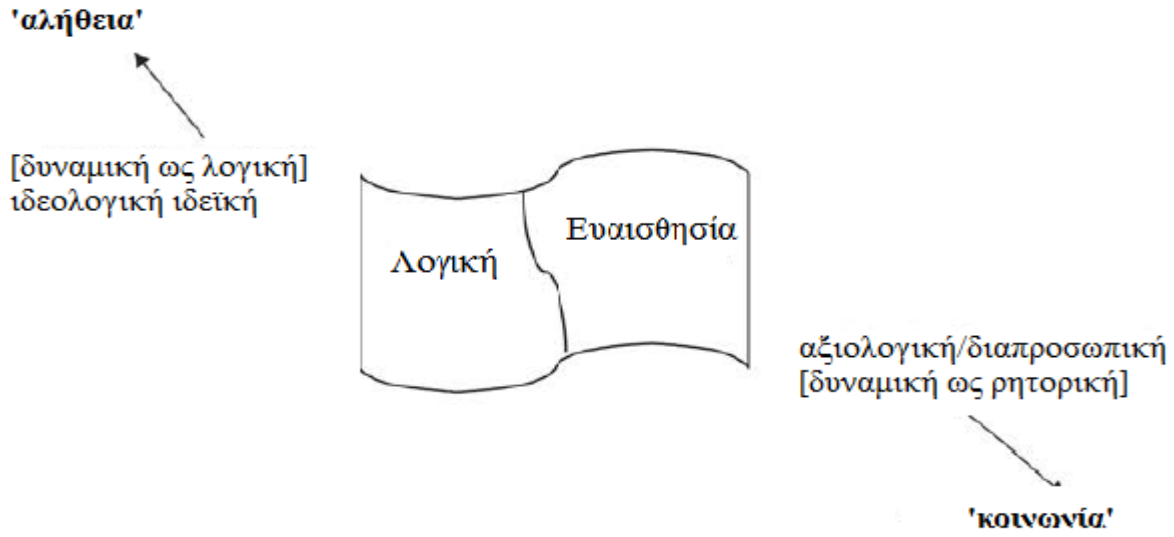

ΣΧΗΜΑ 1. 1 Λογική και Ευαισθησία (σύμφωνα με τον Martin [2004a: 327, 2004b: 299])

Παρά το γεγονός ότι όσοι μελετούν την αξιολόγηση εστιάζουν κυρίως στην αξιολογική/διαπροσωπική λειτουργία, είναι σημαντικό να υπενθυμίσουμε ότι αυτό λειτουργεί συνδυαστικά και δυναμικά με την ιδεολογική/ιδεϊκή, και εξαρτάται επίσης από την κειμενική μεταλειτουργία της γλώσσας. Έτσι, η συνοχή, καθώς πραγματώνεται μέσω των συνδετικών στοιχείων όπως είναι το *και*, το *αλλά*..., σηματοδοτεί σχέσεις προσδοκίας (Thompson & Zhou 2000, Miller 2004a, 2004b) και η διαπροσωπική λειτουργία μπορεί να συνδυαστεί με την κειμενική προκειμένου να δημιουργήσουν μια υφή. Εν κατακλείδι, οι αναπαραστάσεις της αλήθειας και οι διαπραγματεύσεις της αξίας και της αλληλεγγύης πραγματώνονται μέσα από κείμενα και τους λόγους σε ένα κοινωνικό σύστημα (Martin 2004a: 341).

1.2.1 Ιδεολογία και αξιολογία στη μετάφραση

Εκτός από την παροχή ενός ζωτικού συνδέσμου μεταξύ της γλώσσας, της κοινωνικής πρακτικής και του αξιακού προσανατολισμού, η χρησιμότητα της ΣΛΓ στη μετάφραση έγκειται στη σημασία που αποδίδεται στην επιλογή. Ο αναγνώστης (και ο μεταφραστής ή ο διερμηνέας) προσεγγίζει το ΚΠ με την πεποίθηση ότι η επιλογή του συγγραφέα είναι βαρυσήμαντη, θέτοντας ερωτήσεις όπως: Γιατί αυτή η διατύπωση και όχι κάποια άλλη; Τι επιλογές είχε ο συγγραφέας σε κάθε σημείο; Ποια είναι η λειτουργία της επιλογής του συγγραφέα; Και ποια μορφή επικοινωνίας γεννιέται από αυτή την επιλογή; Ο μεταφραστής πρέπει να αποκαλύψει την επιλογή του συγγραφέα στο ΚΠ και να ανα-κωδικοποιήσει αυτήν την επιλογή ως κατάλληλη για τη ΓΣ. Επομένως, και οι επιλογές του μεταφραστή είναι

εξίσου σημαντικές και αντιπροσωπεύουν συνειδητές ή ασυνείδητες αποφάσεις σε λεξικό επίπεδο που, μαζί, φανερώνουν την ερμηνεία του ΚΠ από τον μεταφραστή.

Η γλωσσολογία του Halliday διαμόρφωσε τη βάση ορισμένων εξέχουσας σημασίας εργασιών που εστιάζουν στην ανάλυση κειμένων και την ανάλυση λόγου στο πλαίσιο της θεωρίας της μετάφρασης, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται οι εργασίες των House (1981, 1997), Hatim και Mason (1990, 1997), Bell (1991), Baker (1992), Teich (2003), Steiner και Yallop (2001), Munday (2002, 2007, 2008, 2009a) και Calzada Pérez (2007). Το *Discourse and the Translator* των Basil Hatim και Ian Mason ξεκινά από τη σκοπιά της ανάλυσης στο επίπεδο του λόγου, αναλύοντας το πεδίο (field), το πλαίσιο (tenor), και τον τρόπο (mode) μέσω των πραγματώσεων της ιδεϊκής, της διαπροσωπικής και της κειμενικής λειτουργίας στα ΚΠ και τα ΚΣ. Στόχος των ερευνητών ήταν «να συνδέσουν μια ολοκληρωμένη καταγραφή των διεργασιών του λόγου με τις πρακτικές ανησυχίες του μεταφραστή» (Hatim & Mason 1990: xi). Στο μεταγενέστερο έργο τους *The Translator as Communicator*, οι συγγραφείς υπογραμμίζουν τον ρόλο της μετάφρασης ως μια μορφή «διαμεσολάβησης [... ως] η διαδικασία ενσωμάτωσης στην επεξεργασία των εκφωνημάτων και των κειμένων των παραδοχών, πεποιθήσεων κλπ. του ατόμου» (Hatim & Mason 1997: 220). Στο έργο αυτό, μιλούν ανοικτά για τη δυνατότητα της μετάφρασης να αλλοιώσει ιδεολογικά τον λόγο ενός ΚΠ.[7]

Οι Hatim και Mason (στο ίδιο: 153-9) συζητούν το γνωστό πλέον παράδειγμα της αγγλικής μετάφρασης ενός ιστορικού κειμένου που πραγματεύεται την ιστορία των αυτόχθονων λαών του Μεξικού, από τον μεξικανό ιστορικό Miguel León Portilla (1926), το οποίο δημοσιεύθηκε στην UNESCO Courier και είχε μελετηθεί προηγουμένως από τον ίδιο τον Mason (Mason 1994 [2010]). Οι δύο συγγραφείς αναλύουν τις ιδεολογικές μετατοπίσεις που συμβαίνουν κατά τη μεταφραστική διαδικασία σύμφωνα με τη «λεξική επιλογή», τη «συνοχή» και τη «μεταβατικότητα» και που οδηγούν στη διαγραφή ορισμένων σημαντικών στοιχείων του αυτόχθονου πολιτισμού. Για παράδειγμα, σε επίπεδο «συνοχής» σημειώνουν ότι η βασική έννοια της προφορικής *memoria* [μνήμης], η οποία εντοπίζεται πέντε φορές στο ΚΠ, εξασθενεί και επαναπροσδιορίζεται μέσω μιας ευρωπαϊκής οπτικής της Ιστορίας και γνώσης του παρελθόντος, και σε μια περίπτωση παραλείπεται εντελώς. Ο όρος *memory* χρησιμοποιείται μόνο δύο φορές. Το σημασιολογικό πεδίο της 'προσπάθειας' παρομοίως αλλοιώνεται: το *esfuerzos* [προσπάθειες] αποδίδεται ως *obstinate determination* [πεισματική αποφασιστικότητα], ενώ η φράση *épocas de gran creatividad* [εποχές μεγάλης δημιουργικότητας] υποβαθμίζεται σε *bursts of creativity* [εκρήξεις δημιουργικότητας] κ.ο.κ. Πρόκειται, ωστόσο, για τη γενικότερη κατηγορία των «λεξικών επιλογών» όπου εντοπίζονται οι πιο εμφανείς στρεβλώσεις: οι *sabios* [σοφοί άνδρες] των Μεξικανών μεταφράζονται με το λιγότερο ορθολογικό *diviners* [μάντες] και το *hombre indígena* [αυτόχθων πληθυσμός] γίνεται *pre-Colombian civilization* [προ-κολομβιανός πολιτισμός]. Με αυτόν τον τρόπο, οι μεταφραστές ασκούν «μέγιστη διαμεσολάβηση» (Hatim & Mason, 1997: 153), «παρεμβαίνοντας στη διαδικασία μεταφοράς, τροφοδοτώντας τη δική τους γνώση και τις δικές τους πεποιθήσεις στην επεξεργασία του κειμένου» (στο ίδιο: 147).

Το μεταγενέστερο έργο του Mason περιελάμβανε σημαντικές μελέτες σχετικά με τις συνέπειες της διαμεσολάβησης του μεταφραστή όπως αυτή εκφράζεται στις δεικτικές μετατοπίσεις σε λογοτεχνικά κείμενα που μεταφράστηκαν προς τη ρουμανική γλώσσα (Mason & Serban 2003), και στις μετατοπίσεις των επιλογών μεταβατικότητας σε έγγραφα θεσμικών οργάνων (Mason 2004). Στην τελευταία περίπτωση, ο Mason εξετάζει ένα σώμα κειμένων από άρθρα της Unesco Courier και από ομιλίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, διατυπώνοντας τον σημαντικό και εύλογο ισχυρισμό ότι, ενώ «οι μεμονωμένες μετατοπίσεις μπορούν να είναι αυτοτελώς σημαντικές και να παρέχουν ορισμένα στοιχεία σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν οι μεταφραστές το έργο τους», η «αλληλουχία» (concatenation) των μετατοπίσεων όπως την ονομάζει ο ίδιος, είναι αυτό που μπορεί να καθορίσει μια γενική τάση και να προκαλέσει μετατόπιση ολόκληρου του λόγου. Παράδειγμα αποτελούν οι αγγλικές και γαλλικές μεταφράσεις της ομιλίας ενός ισπανού ευρωβουλευτή, ο οποίος επικρίνει το Ηνωμένο Βασίλειο για την πολιτική που άσκησε απέναντι στη σπογγώδη εγκεφαλοπάθεια των βοοειδών («νόσος των Τρελών Αγελάδων»), το 2001. Ο Mason (2004: 478-81) ισχυρίζεται ότι υπάρχει μετριασμός στην αγγλική μετάφραση του λόγου απόδοσης ευθυνών, ενώ παρατηρείται επίταση στο λόγο του γαλλικού κειμένου, για παράδειγμα:

ΚΠ La supeditación de las decisiones políticas a las presiones económicas en el Reino Unido está en el origen de la problemática inherente a la EEB.
[Η εξάρτηση των πολιτικών αποφάσεων από οικονομικές πιέσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο αποτελεί τη ρίζα του εγγενούς προβλήματος της ΣΕΒ.]
Αγγλικό ΚΣ The underlying problem with BSE is that political decisions have been subordinated to economic pressures in the United Kingdom.
[Το βαθύτερο πρόβλημα με τη ΣΕΒ είναι ότι οι πολιτικές αποφάσεις υπόκεινται σε οικονομικές πιέσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο.]

ΚΠ La enfermedad se originó con la introducción de harinas de carne.
[Η ασθένεια ξεκίνησε με την εισαγωγή του βοδινού κρέατος.]
Γαλλικό ΚΣ Cette maladie est due à l'introduction de farines de viande ...
[Η ασθένεια οφείλεται στην εισαγωγή του βοδινού κρέατος.]

Ο Mason αναλύει τα ανωτέρω παραδείγματα σύμφωνα με ένα πλαίσιο μεταβατικότητας (ποιος κάνει τι, ποιος είναι υπεύθυνος για τις ενέργειες) και την πράξη ομιλίας που επιτελείται. Έτσι, μέσω της ονοματοποίησης, το ισπανικό ΚΠ προϋποθέτει την υπαγωγή των πολιτικών αποφάσεων στις οικονομικές πιέσεις, ενώ το αγγλικό ΚΣ με τη χρήση της παθητικής ρηματικής δομής το παρουσιάζει ως ισχυρισμό σχετικά με ένα πρόβλημα. Το γαλλικό ΚΣ καθιστά σαφή την προσλεκτική πράξη της κατηγορίας μέσω της αιτιολογικής δήλωσης *est due à* [οφείλεται σε]. Μια τέτοιου είδους ανάλυση είναι σίγουρα πειστική, και καταδεικνύει τη σημασία ακόμη και των μικρών αλλαγών στις δομές μεταβατικότητας. Το φαινόμενο αναλύεται διεξοδικότερα στη μελέτη της Calzada Pérez (2007).

Η εστίαση στα *μοτίβα* μετατοπίσεων, παρά σε μεμονωμένα παραδείγματα, μικραίνει το εμπόδιο του βασικού ζητήματος της ερμηνείας. Ενώ, για παράδειγμα, οι ιδεϊκές επιλογές της γλώσσας (π.χ. επιλογές μεταβατικότητας ή ονοματοποιήσεις) μπορούν γενικά να δημιουργήσουν μια προοπτική εμπειρίας, δεν καθορίζουν απόλυτα, ούτε περιορίζουν πλήρως τις πιθανές ερμηνείες τις οποίες ένας αναγνώστης μπορεί να φέρει στο κείμενο (βλ. Fairclough 1992: 75, Widdowson 2004: 96). Πράγματι, από πολύ νωρίς, οι Hatim και Mason (π.χ., στο 1990: 11) υπογραμμίζουν τη σημασία που έχει για έναν μεταφραστή να διατηρεί στο ΚΣ, στο βαθμό που τού επιτρέπεται, το εύρος των ερμηνειών του ΚΠ, και να μην περιορίζει τον αναγνώστη επιβάλλοντας του ένα συγκεκριμένο τρόπο σύλληψης του κειμένου. Εδώ εξετάζουν αυτό που οι ίδιοι ορίζουν ως «στατικό-δυναμικό» συνεχές της γλώσσας, το οποίο και συσχετίζουν με τις προσδοκίες και τις νόρμες του αναγνώστη (Hatim & Mason 1997: 28). Τα «στατικά» κείμενα περιγράφονται ως κείμενα που «ανταποκρίνονται στις προσδοκίες» και «επιβεβαιώνουν τις νόρμες», ενώ τα «δυναμικά» ως κείμενα που «αψηφούν τις προσδοκίες» και τις «νόρμες». Αυτό συνδέεται εμφανώς και κατηγορηματικά με την έννοια της διακριτότητας, ενός γλωσσικού γνωρίσματος το οποίο συναντάται σε ένα κείμενο με μεγαλύτερη από την αναμενόμενη συχνότητα ή σημασία.[8] Έτσι, για παράδειγμα, στην κειμενική λειτουργία η διάταξη Ρ και Υ στη σύγχρονη αγγλική γλώσσα είναι γενικά «διακριτή» (με την έννοια, δηλαδή, ότι είναι σπάνια και, ως εκ τούτου, δυνητικά περισσότερο πληροφοριακή). Ένας διακριτός όρος είναι πιο «δυναμικός», δεδομένου ότι δεν ανταποκρίνεται στις προσδοκίες του αναγνώστη, οι οποίες μπορεί να συνδέονται με το κειμενικό είδος. Για παράδειγμα, η χρήση του αγγλικού παρατακτικού συνδέσμου *and* στην αρχική θέση μιας πρότασης αποθαρρύνεται γενικά από τους δασκάλους, ωστόσο είναι πιθανό να αποτελεί λιγότερο διακριτό γνώρισμα των παραδοσιακών παραμυθιών, ορισμένων παλαιότερων μεταφράσεων της Βίβλου (π.χ. η εκδοχή του King James), ή και των μεταγραφών της προφορικής γλώσσας.

Εξίσου σημαντικό στη θεωρία της μετάφρασης είναι το αξιοσημείωτο μοντέλο αξιολόγησης της ποιότητας της μετάφρασης της Juliane House, (House 1981, 1997), το οποίο έχει σχεδιαστεί με σκοπό να εντοπίζει «αναντιστοιχίες», (μετατοπίσεις) που ταξινομούνται κυρίως στο επίπεδο του λόγου. Η εξέλιξη του μοντέλου συνοψίζεται στο έργο της House (2001), όπου, στη μελέτη περίπτωσης ενός παιδικού βιβλίου, η House χρησιμοποιεί τη μεταβλητή του πλαισίου στο επίπεδο του λόγου, η οποία συνδέεται με τη διαπροσωπική λειτουργία της γλώσσας, για να περιγράψει τη «συναισθηματική και πνευματική στάση» του συγγραφέα και τον τρόπο με τον οποίο μεταβάλλονται στη γερμανική μετάφραση οι σχέσεις κοινωνικού ρόλου μεταξύ συγγραφέων-αναγνωστών, πρωταγωνιστών-αναγνωστών και πρωταγωνιστών-πρωταγωνιστών. Οι κειμενικές και λεξικές «αναντιστοιχίες» περιλαμβάνουν την αντιστροφή του τίτλου, το *Peace at Last* [Επιτέλους ησυχία] του ΚΠ γίνεται *Keine Ruh für Vater Bär* [Καθόλου ηρεμία για τον Μπαμπά Αρκούδο] στο ΚΣ, μετατοπίσεις ονοματοδοσίας, από το *Mr Bear, Mrs Bear*, κ.λ.π. σε *Vater Bär* [Μπαμπάς Αρκούδος] και *Mutter Bär* [Μαμά Αρκούδα] και άλλες, γενικά αρνητικές, αποδόσεις για τη γερμανική γλώσσα. Η House διακρίνει μια μετατόπιση από τη χιουμοριστική ουδετερότητα του

αγγλικού κειμένου σε μια αυταρχική και αρνητική σχέση γονέα-παιδιού στη γερμανική μετάφραση.

Οι σχέσεις συγγραφέων-αναγνωστών, και συγκεκριμένα η αντιθετική υποκειμενικότητα μεταξύ αγγλικών και γερμανικών, κατέχουν κεντρική θέση στο έργο της ομάδας της House στο Αμβούργο. Η House (2008, 2011), επισημαίνει τις διαστάσεις σε επίπεδο γλώσσας: η Αγγλική τείνει περισσότερο προς έναν διαπροσωπικό προσανατολισμό, την υπονόηση και την εμμεσότητα, ενώ η Γερμανική προτιμά έναν προσανατολισμό περιεχομένου, ρητότητα και αμεσότητα (House 2011: 189). Ωστόσο, η ίδια υποστηρίζει ότι έχουν υπάρξει αλλαγές στα εικοσι πέντε χρόνια της μελέτης της: η δείξη του ομιλητή-ακροατή (άμεση προσφώνηση με τη χρήση του πρώτου και δευτέρου προσώπου) έχει αυξηθεί στα γερμανικά κείμενα επιστημονικού ενδιαφέροντος, τα οποία, ωστόσο, γίνονται επίσης κατανοητά και από τους μη ειδικούς, καθώς και στις μεταφράσεις από τα Αγγλικά. Η συχνότητα των γερμανικών τροπικών μορίων (όπως τα *auch* [επίσης], *doch* [αλλά], *eben* [μόλις], *einmal* [μια φορά], *ja* [ναι], *schon* [ήδη], βλ. Εισαγωγή και Κεφάλαιο 3.1) έχει επίσης αυξηθεί, πιθανότατα ως αποτέλεσμα της επιρροής του διαπροσωπικού ρητορικού ύφους της αγγλικής γλώσσας.[9]

Η ορολογία για τη μελέτη τέτοιων φαινομένων έχει αλλάξει. Ενώ οι Hatim και Mason αντιμετωπίζουν τον μεταφραστή/διερμηνέα ως «δίαυλο επικοινωνίας» και τη μετάφραση ως «διαμεσολάβηση» (mediation), πιο πρόσφατες έρευνες προτιμούν τον πιο εμφατικό και αξιολογικό όρο «παρέμβαση» (intervention) (π.χ. Munday 2007). Έτσι, ο Maier (2007) αναλύει το ρόλο του μεταφραστή ως «παρεμβατικό ον» (intervenient being) και η Kang (2007) αναλύει την παρέμβαση μέσω της «αναπλαισίωσης» του λόγου (Fairclough 2003: 139-41) στις μεταφράσεις νέων ιστοριών από τη Βόρεια Κορέα. Αναλύοντας μια σειρά αγγλικών πρωτοτύπων άρθρων καθώς και την επιμέλεια και αναθεώρηση των μεταφράσεών τους στη Νότια Κορέα, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «οι επιλογές των μεταφραστών και των εκδοτών μπορεί να είναι το αποτέλεσμα μιας πολύπλοκης αλληλεπίδρασης της υποκειμενικότητας των μεταφραστών και των εκδοτών που εργάζονται σε θεσμικούς φορείς, η οποία βασίζεται σε οριοθετημένες και ερμηνευτικές αναγνώσεις του ΚΠ, στους θεσμικούς στόχους, σε καθιερωμένες πρακτικές και σε ένα σύνολο πόρων εκφοράς του λόγου στο επίπεδο του θεσμικού οργάνου» (Kang 2007: 240).

Η παρέμβαση ορίζεται από τη House (2008: 16) ως «χειραγώγηση του κειμένου-πηγή πέρα από οτιδήποτε είναι γλωσσικώς απαραίτητο». Συνεχίζει:

> Η χειραγώγηση ή «παρέμβαση» για ιδεολογικούς, κοινωνικοπολιτικούς ή ηθικούς σκοπούς, όσο καλοπροαίρετη κι αν είναι σε κάθε περίπτωση, αποτελεί γενικά ριψοκίνδυνο εγχείρημα. Ποιος μπορεί να κρίνει ότι οι παρεμβάσεις είναι πραγματικά επιθυμητές και ότι δε θα ήταν καλύτερο για τους αποδέκτες της μετάφρασης να έρθουν σε επαφή με ένα ισοδύναμο κείμενο-πηγή; Πώς μπορούμε να δικαιολογήσουμε καλοπροαίρετες αλλαγές σε ένα κείμενο οι οποίες έγιναν στο πλαίσιο της φεμινιστικής ή μετα-αποικιοκρατικής σκέψης από σοβινιστικές ιμπεριαλιστικές παρεμβάσεις; Είναι αδύνατον. Προσωπικά, τάσσομαι πάντοτε υπέρ του διαχωρισμού μεταξύ γλωσσικών, κειμενικών θεωρήσεων από τις κοινωνικές. Με άλλα λόγια: ως μεταφραστής (και

> κριτικός της μετάφρασης) πρέπει κανείς να έχει απόλυτη επίγνωση της ευθύνης του απέναντι στον αρχικό συγγραφέα και το κείμενό του/της, και πρέπει να χρησιμοποιεί την εξουσία που του έχει δοθεί προκειμένου να ενεργεί με διακριτικότητα κατά την ανα-κειμενοποίηση και ανα-πλαισίωση ενός κειμένου. Σε πολλές - αν όχι στις περισσότερες περιπτώσεις - ίσως είναι πιο συνετό να μην παρεμβαίνει καθόλου.
>
> *(House 2008: 16)*

Παρόλο που δεν συμφωνώ με το επιχείρημα της House, η ίδια εξετάζει εδώ το ζήτημα της συνειδητής παρέμβασης και χειραγώγησης, κάτι που ασφαλώς έχει σοβαρές επιπτώσεις στη μετάφραση. Αλλά θα ήθελα να τονίσω και πάλι ότι πρέπει να θυμόμαστε πως όλες οι παρεμβάσεις είναι αξιολογικές και να λαμβάνουμε υπόψη μας τόσο τις συνειδητές όσο και τις ασυνείδητες επιλογές του μεταφραστή. Σε μια μελέτη ιδεολογίας και αξιολογίας στη διερμηνεία ομιλιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η Beaton (2007) αναλύει τα μοτίβα συνοχής που εκφράζονται μέσω της λεξικής επανάληψης. Στο δείγμα της, δείχνει ότι υπάρχει μια τάση από μέρους του διερμηνέα να ενισχύει τον ηγεμονικό λόγο του θεσμού, για παράδειγμα, μέσω της αυξημένης χρήσης του υπερκείμενου *Ευρωπαϊκή Ένωση*, της θεσμοθέτησης μεμονωμένων ρητορικών φράσεων και της μετατόπισης σε μεταφορικές ακολουθίες στοιχείων. Το έργο της Beaton επικεντρώνεται στην κειμενική μεταλειτουργία. Εντούτοις, οποιαδήποτε λέξη σε οποιοδήποτε κείμενο υποδεικνύει, εν δυνάμει, αξιολογικό καθώς και ιδεολογικό προσανατολισμό και, επομένως, χρειαζόμαστε ένα μοντέλο ανάλυσης της αξιολόγησης. Στη Συστημική Λειτουργική Γλωσσολογία αυτό επιτυγχάνεται μέσω του αναλυτικού συστήματος της «αποτίμησης», το οποίο επεκτείνει τη διαπροσωπική λειτουργία της γλώσσας.

1.3 Η θεωρία της αποτίμησης και η έννοια της αξιολόγησης

Πρέπει να επισημανθεί ότι υπάρχουν διάφοροι θεωρητικοί όροι που χρησιμοποιούνται για την έννοια της αξιολόγησης. Αυτοί είναι, κυρίως, οι εξής:

1. στάση (stance) (Biber & Finegan 1998, 1989, Conrad & Biber 2000, STANCE 2006, Englebretson 2007, Jaffe 2009),
2. αξιολόγηση (evaluation) (Hunston & Thompson 2000, Bednarek 2006, 2008),
3. αποτίμηση (appraisal) (Martin 2000, Martin & White 2005), και επίσης
4. μεταλόγος (metadiscourse) (Crismore 1989, Hyland & Tse 2004, Hyland 2005),
5. αυτοπτικότητα (evidentiality) (Chafe & Nichols 1986, Aikhenveld 2004), και
6. υποκειμενικότητα (subjectivity) (Stein & Wright 1995, Finegan 1995).

Ενδιαφέρον για το φαινόμενο εντοπίζεται στους Finegan (1995), Bednarek (2006: 20) και Englebretson (2007: 15-16), οι οποίοι βασίζονται στο έργο των Benveniste (1971 [1958]) και Lyons (1977: 739, 1982) όσον αφορά την υποκειμενικότητα. Ο Benveniste (στο ίδιο: 226-7) υποστηρίζει ότι η συνεκτική υποκειμενικότητα επιτυγχάνεται μέσω της χρήσης της προσωπικής αντωνυμίας (α' πρόσωπο) *εγώ* (προσδιορίζοντας τον ομιλητή), καθώς και μέσω

της δείξης και της χρονικότητας (η οποία τοποθετεί το υποκείμενο στον χώρο και τον χρόνο). Ο Lyons, ο οποίος επικρίνει τη σημασιολογία για την υπερβολική της εστίαση στη λογικοπροτασιακή σημασία, προτείνει έναν ορισμό της υποκειμενικότητας, ως «αυτο-έκφραση στη χρήση της γλώσσας» (Lyons 1995: 337, 340) και ως «τη λεκτική έκφραση του εαυτού του συντελεστή της επικοινωνίας, καθώς και των στάσεων και πεποιθήσεών του» (Lyons 1982: 103). Την ίδια άποψη συμμερίζεται και ο Finegan στην εισαγωγή ενός τόμου με θέμα την υποκειμενικότητα και την υποκειμενικοποίηση (τις γλωσσικές δομές που κωδικοποιούν την υποκειμενικότητα). Προσθέτει την έννοια της «αντίληψης ή οπτικής γωνίας του ομιλητή στον λόγο» ('perspective or point of view in discourse'), την εκδήλωση του συναισθήματος και του επιστημικού καθεστώτος ως μέσα «μετάδοσης και αξιολόγησης των συναισθημάτων, των ψυχικών διαθέσεων, των ψυχολογικών καταστάσεων και των συμπεριφορών» (Finegan 1995: 1, 4). Η υποκειμενικότητα ενδέχεται ορισμένες φορές να συμπεριλάβει την έννοια της υπόστασης του υποκειμένου (subjecthood) (η ερμηνεία του εαυτού του ομιλούντος ατόμου). Θεωρείται γενικά ότι η αξιολόγηση ή στάση έχει περιορισμένο εύρος («υποκειμενικότητα με εστίαση», Englebretson 2007: 16) ή ότι πρέπει να αντιμετωπίζεται καλύτερα ως ένα αλληλεπικαλυπτόμενο αλλά διακριτό φαινόμενο (Bednarek 2006: 20-1).

Στην εισαγωγή του πρώτου τους τόμου *Evaluation in Text: Authorial stance and the construction of discourse*, οι Thompson και Hunston (2000: 5) βγαίνουν από τον ορολογικό λαβύρινθο επιλέγοντας τον γενικό όρο «αξιολόγηση» (evaluation) και τον υπώνυμο όρο «στάση» (stance), δεδομένου ότι για τους ίδιους «η αξιολόγηση είναι ένας ευρύς όρος για την έκφραση της στάσης, της άποψης ή των συναισθημάτων του ομιλητή ή του συγγραφέα σχετικά με τις οντότητες ή τις λογικές προτάσεις για τις οποίες αυτός/ή μιλά».[10] Για τους ίδιους λόγους, θα υιοθετήσουμε κι εμείς τον όρο «αξιολόγηση».

Παραβλέποντας τις υποκείμενες θεωρητικές εντάσεις, οι Thompson και Hunston διατυπώνουν ορισμένα σημαντικά σημεία σχετικά με την αξιολόγηση, περιγράφοντας τις τρεις κύριες λειτουργίες της ως ακολούθως:

1. Εκφράζει τη γνώμη του ομιλητή ή του συγγραφέα, και με αυτόν τον τρόπο αντικατοπτρίζει το σύστημα αξιών αυτού του ατόμου και της κοινότητάς του. Με έμφαση στα κοινά συστήματα αξιών, υπάρχει άμεση σύνδεση με την «ιδεολογία» (βλ. υποσημείωση 7). Ωστόσο, η συμπερίληψη του συστήματος αξιών του ατόμου επιτρέπει την ατομική συμμετοχή του στην παραγωγή του κειμένου – που στην περίπτωση μας είναι η αξιολογία του μεταφραστή/διερμηνέα.
2. Δομεί και διατηρεί τις σχέσεις μεταξύ του συγγραφέα και του αναγνώστη (ή του ομιλητή και του ακροατή). Αυτό μπορεί να έχει ως στόχο την πειθώ ή τη χειραγώγηση, όπου η αξιολόγηση καθιστά τη θέση του συγγραφέα λιγότερο αμφισβητήσιμη (Thompson & Hunston 2000: 8) ή αξιολογεί άμεσα ή έμμεσα την αλήθεια ή τη βεβαιότητα μιας δήλωσης (Fairclough 2003: 171).
3. Οργανώνει τον λόγο (Thompson & Hunston 2000: 6). Αυτό σχετίζεται με εκείνες τις εννοιολογήσεις της αξιολόγησης, όπως η περίφημη κοινωνιογλωσσολογική μελέτη του Labov σχετικά με την αφηγηματική δομή της φυσικής αφήγησης ιστοριών μεταξύ Μαύρων στη Νέα Υόρκη (Labov 1972b) ή το μοτίβο μοντέλο-λύση του Hoey (Hoey

1983), το οποίο σχολιάζει ρητώς και υπογραμμίζει τα σημαντικά σημεία στο λόγο, έναν ρόλο που ο Sinclair όρισε ως «παρακολούθηση» (monitoring), δηλ. την ανατροφοδότηση του ομιλητή με εκφράσεις όπως *That's right* [ακριβώς], *Sure* [σίγουρα], κλπ. ή με τη σύνοψη ονοματοποιήσεων όπως *The misunderstanding* [η παρεξήγηση] που εγγενώς αξιολογεί το στοιχείο αληθείας ενός επιχειρήματος (Thompson & Hunston 2000: 11-12).

Ο Lemke (1998) υπογραμμίζει ότι απαιτούνται σημαντικές ερμηνευτικές δεξιότητες στην ανάλυση και ερμηνεία της αξιολόγησης. Αντί να δίνει τη συνήθη έμφαση στην ιδεϊκή λειτουργία της γλώσσας, ο Lemke υπογραμμίζει τον «αξιακό προσανατολισμό» του κειμένου που τοποθετεί τον δέκτη σύμφωνα με τις αξίες του συγγραφέα και, με αυτόν τον τρόπο, μεταβάλλει την οπτική και εξυπηρετεί στην επαν-ερμηνεία της κοινωνικής πραγματικότητας (1992: 88). Σε ένα πλαίσιο όπου το κείμενο λειτουργεί ως ο χώρος στον οποίο αντικρουόμενες κειμενικές διατυπώσεις συνυπάρχουν σε ένα επικοινωνιακό πλαίσιο κοινωνικά κατασκευασμένων ατόμων, ο Lemke βλέπει αξιακούς προσανατολισμούς κατά μήκος των αξόνων της «καλοσύνης» (επιθυμία, ηθική, καταλληλότητα, αποδοτικότητα), της διαφοροποίησης και της τροπικότητας (βεβαιότητα, αλήθεια, κλπ.). Επιπλέον, υπογραμμίζει τη σημασία του άξονα της προβλεψιμότητας/προσδοκίας, την οποία αντιλαμβάνεται σε σχέση με την κοινωνική αξία (δηλαδή τη συμμόρφωση με τις κοινωνικές προσδοκίες) παρά με ένα συναισθηματικό στοιχείο έκπληξης. Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί σε ποιο βαθμό αυτό συμπίπτει με το ενδιαφέρον των Hatim και Mason σχετικά με το στατικο-δυναμικό συνεχές (βλ. Ενότητα 1.2.1 ανωτέρω). Οι τελευταίοι κάνουν λόγο για προσδοκίες και νόρμες, κυρίως σε επίπεδο υφής του κειμένου (συνοχή, κ.λπ.), ενώ ο Lemke εισάγει έναν ξεχωριστό αξιακό προσανατολισμό. Επίσης, η Bednarek (2006: 81) αντιμετωπίζει την προβλεψιμότητα ως ένα σημάδι αξιολόγησης στη μελέτη της του λόγου των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Ωστόσο, το ερώτημα το οποίο παραμένει, και τίθεται από τους Thompson και Hunston (2000: 13), αφορά τον τρόπο με τον οποίο η αξιολόγηση μπορεί να αναγνωριστεί μέσα στο κείμενο. Το σύστημα της «αποτίμησης», που αναπτύχθηκε από τους Martin και White (2005), στα πλαίσια της ΣΛΓ του Halliday με έμφαση στη διαπροσωπική σημασία, προσφέρει ένα πολύ διεξοδικό μοντέλο ανάλυσης.[11]

1.3.1 Το σύστημα της αποτίμησης

Ο White (2002)[12] περιγράφει τις απαρχές της θεωρίας της αποτίμησης από τα τέλη της δεκαετίας του '80, η οποία αναπτύχθηκε στην Αυστραλία από γλωσσολόγους της λειτουργικής θεώρησης της γλώσσας, οι οποίοι ερευνούσαν:

1. μορφές αφήγησης, όπως τα ανέκδοτα, όπου ο ομιλητής παρακινούσε την αντίδραση από μέρους του ακροατή (Martin & Plum 1997).
2. τη συγγραφή δοκιμίων μεταξύ μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπου οι μαθητές συνήθιζαν να παρέχουν σύντομες παρά αναλυτικές απαντήσεις (Rothery & Stenglin 1997, 2000).

3. τη διακύμανση ύφους στον δημοσιογραφικό λόγο, η χαρτογράφηση της οποίας γινόταν σύμφωνα με διαφορετικές διατυπώσεις και αξιολογικά φαινόμενα (Iedema et al., 1994).
4. Από τα ανωτέρω εξελίχθηκε η μελέτη του ρόλου των μοτίβων αξιολόγησης στην κατασκευή της εικόνας του συγγραφέα/ομιλητή και του «ιδανικού» ή «επιδιωκόμενου» ακροατηρίου (Fuller 1998, White 2000).

Ο White (2002, 2005) υπογραμμίζει τα δύο βασικά ερωτήματα που διερευνήθηκαν πάνω στο έργο της αποτίμησης: το ένα αφορά τη φύση της στάσης (πώς ενεργοποιούνται θετικές ή αρνητικές αξιολογήσεις) και το άλλο την υιοθέτηση της στάσης (τη διαπραγμάτευση των αξιολογικών νοημάτων και την τοποθέτηση των υποκειμένων).[13]

Η αποτίμηση θεωρείται ένας από τους τρεις συστατικούς πόρους της «σημασιολογίας του λόγου» που είναι υπεύθυνοι για την έκφραση της διαπροσωπικής σημασίας στη μεταβλητή του πλαισίου στο επίπεδο του λόγου. Οι άλλοι δύο είναι οι πόροι της «διαπραγμάτευσης» και της «συμμετοχής» (Σχήμα 1.2).[14]

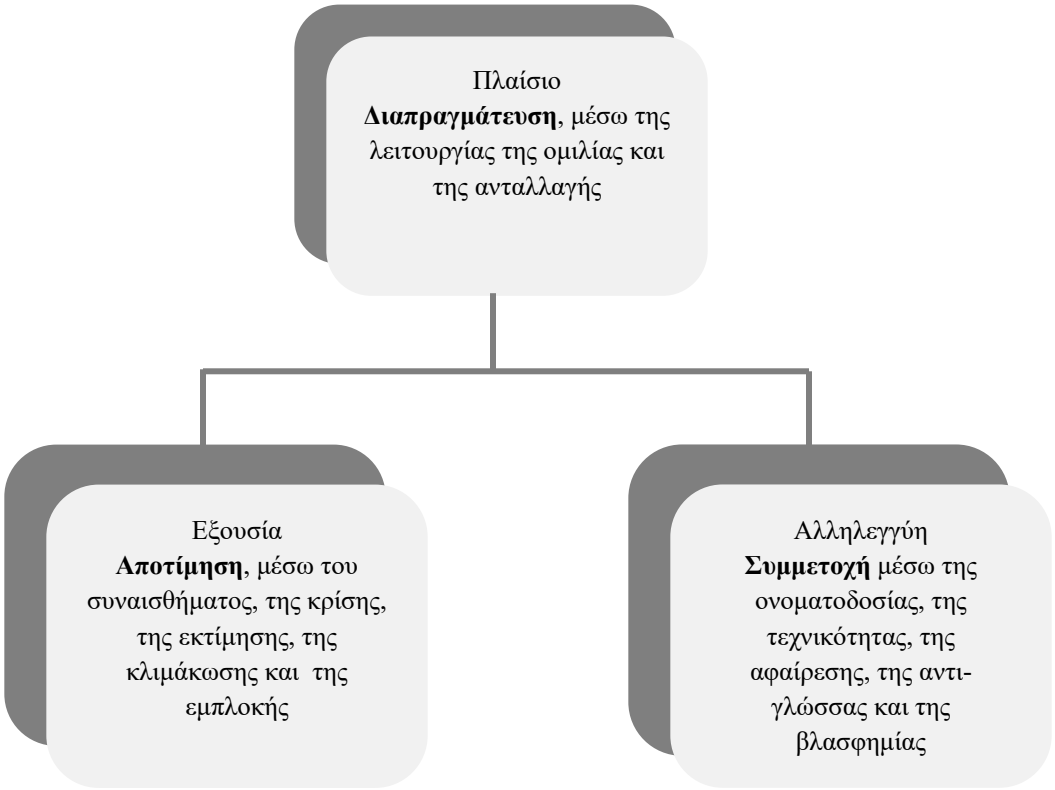

ΣΧΗΜΑ 1. 2 Πόροι της σημασιολογίας του λόγου για την έκφραση της διαπροσωπικής σημασίας (σύμφωνα με το Martin & White 2005: 35)

Το πλαίσιο πρέπει να θεωρείται ως μια υπερώνυμη κατηγορία, με τις υποκατηγορίες της «εξουσίας», η οποία σχετίζεται κυρίως με την αποτίμηση, και της «αλληλεγγύης» η οποία σχετίζεται με τη συμμετοχή. Ως αφετηρία, θα πρέπει να σημειωθεί ότι (κατά το Martin & White 2005: 34) η αλληλεγγύη μέσω της συμμετοχής δημιουργείται εν μέρει μέσω του

τεχνικού και ειδικού λεξιλογίου της ομάδας. Ενώ για τους κοινωνιογλωσσολόγους αυτό θα μπορούσε να σημαίνει τη μη συνηθισμένη αντι-γλώσσα μιας κοινωνικής συμμορίας ή της αργκό μιας συγκεκριμένης ομονοούσας ομάδας, για παράδειγμα, οι λ. *tweeting*, *texting* ή οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα, για τους θεωρητικούς της μετάφρασης σχετίζεται σαφέστατα με τη χρήση της τεχνικής γλώσσας ενός ειδικού πεδίου, και τη γλώσσα για ειδικούς σκοπούς που είναι βασική στον επαγγελματικό κλάδο των περισσοτέρων μεταφραστών (βλ. Κεφάλαιο 3). Αυτού του είδους η τεχνική γλώσσα αποτελεί, βεβαίως, και μέρος της ιδεϊκής μεταλειτουργίας, οπότε υπάρχει αλληλεπικάλυψη μεταξύ ιδεϊκής και διαπροσωπικής. Το τεχνικό λεξιλόγιο είναι ένα πρωταρχικό εποικοδομητικό στοιχείο του ιδεϊκού ή εμπειρικού κόσμου (της δραστηριότητας που συμβαίνει) και επιπλέον συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός διαπροσωπικού δεσμού αλληλεγγύης μεταξύ των συμμετεχόντων σε αυτό. Ομοίως, άλλα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της συμμετοχής, όπως η γλώσσα ταμπού, έχουν ήδη αποτελέσει προβλήματα στην οπτικοακουστική μετάφραση, τη διερμηνεία επαφής κλπ. (Βλ. π.χ. Chiaro 2009).

Μολονότι η διαπραγμάτευση και η συμμετοχή θα ενσωματωθούν στην ανάλυση, η κύρια εστίαση του βιβλίου είναι στην αποτίμηση, η οποία ασχολείται κυρίως με τους πόρους για τη λεξικοποίηση της αξιολόγησης. Ο πίνακας 1.2 παρουσιάζει τα κύρια χαρακτηριστικά του εν λόγω μοντέλου.

Η στάση αποτελεί την πιο βασική μορφή αξιολόγησης, η οποία πραγματώνεται αρχετυπικά μέσω έμφορτων σε επίπεδο στάσης επιθέτων, γνωστών στην ΣΛΓ ως «αξιολογικά επιθετικά» (Halliday 1994: 184) ή «διαπροσωπικά επιθετικά» (Halliday & Matthiessen 2004: 318). Όπως φαίνεται στον Πίνακα 1.2, οι Martin και White περιγράφουν τρεις τύπους στάσης – το συναίσθημα, την κρίση και την εκτίμηση. Οι λεξικογραμματικοί πόροι για την πραγμάτωση της στάσης είναι ατελείωτοι και ποικίλοι. Παραδείγματα πρωτοτυπικών πραγματώσεων αποτελούν τα ακόλουθα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. 2 Πόροι της αποτίμησης (σύμφωνα με το Martin & White 2005: 38)

Πεδίο της αποτίμησης	*Παράμετρος*	*Τιμή*	*Ενδεικτική πραγμάτωση*
Στάση	Συναίσθημα	Μέσω των συναισθημάτων και των συναισθηματικών αντιδράσεων	*Happy, sad*
	Κρίση	Ηθικής, συμπεριφοράς, ικανότητας	*Wrong, brave*
	Εκτίμηση	Πραγμάτων, φαινομένων, αντιδράσεων	*Beautiful, authentic*
Κλιμάκωση	Ισχύς	Αυξημένη	***Extremely** unwise*
		Χαμηλή	***Slightly** corrupt*
	Εστίαση	Έντονη	*A **true** father*
		Μετριασμένη	*An apology **of sorts***
Εμπλοκή	Μονόγλωσση	Συστολή	*Demonstrate, show*
	Ετερόγλωσση	Επέκταση	*Claim, nearly, possibly*

1. **Συναίσθημα**, σχετίζεται με τα συναισθήματα και τις συναισθηματικές αντιδράσεις: *happy* [χαρούμενος], *sad* [θλιβερός], *horrified* [τρομαγμένος], κλπ.
2. **Κρίση**, συμπεριφοράς, ηθικής, ικανότητας, επιμονής: wrong [λάθος], right [σωστός], *stingy* [τσιγκούνης], *skiful* [επιδέξιος], *cautious* [προσεκτικός], *brave* [γενναίος], *insightful* [διορατικός], κλπ.
3. **Εκτίμηση**, αξιολόγηση των φαινομένων και διεργασιών, συμπεριλαμβανομένης της αισθητικής, του γούστου, της αξίας: *beautiful* [όμορφος], *pleasant* [ευχάριστος], *brilliant* [εκθαμβωτικός], *tedious* [κουραστικός], *creative* [δημιουργικός], *authentic* [αυθεντικός], κλπ.

Είναι σημαντικό ότι η βάση του συναισθήματος είναι ουσιαστικά προσωπική και η αντίδραση που προβλέπει ψυχική και συναισθηματική· όταν χαιρόμαστε που ακούμε κάποια νέα, όταν τρομοκρατούμαστε με μια καταστροφή κ.λπ. Αυτό οφείλεται στη σχέση με την παράδοση του έργου που έχει γίνει πάνω στο συναίσθημα και τη γλώσσα του συναισθήματος (Ochs 1989, Ochs & Schieffelin 1989). Αντιθέτως, η κρίση και η εκτίμηση, αν και ποικίλουν σε κάποιο βαθμό ανάλογα με το άτομο, προϋποθέτουν μια βάση κοινών κοινοτικών αξιών που μπορούν να είναι ακόμη και θεσμοθετημένες (Martin & White 2005: 57). Οι αξιολογήσεις μας συνδέονται στενά με τις αξίες που καλλιεργούνται μέσα μας από τους εκπαιδευτικούς, νομικούς, πολιτιστικούς και άλλους θεσμούς μέσα στους οποίους διαμορφωνόμαστε. Ωστόσο, μερικοί (π.χ. Coffin 2002: 511-12) έχουν αμφισβητήσει τον βαθμό στον οποίο είναι πραγματικά κοινές οι αξιακές μας κρίσεις. Διαπολιτισμικά, η εκπαίδευση, τα νομικά πλαίσια και οι αξίες σίγουρα διαφέρουν. Επίσης, αναμένεται να υπάρχει διαφοροποίηση στα κριτήρια αισθητικής και άλλων ειδών αξιολόγησης. Είτε πρόκειται για ένα μοντέρνο στυλ οικοδόμησης σε ένα ιστορικό περιβάλλον, ένα είδος μυθοπλασίας ή την ενδυματολογική μόδα, η αξιολόγηση είναι σε μεγάλο βαθμό κοινωνικά εμποτισμένη, αλλά εξακολουθεί να εξαρτάται από το άτομο.

1.3.1.1 Άμεση, ή «εγγεγραμμένη», στάση

Η πιο εμφανής έκφραση στάσης επιτυγχάνεται με την «άμεση εγγραφή» (Martin & White 2005: 61), μέσω ανοικτά αξιολογικών επιθετικών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα διαφημιστικά κείμενα διαφόρων ειδών (συμβατική διαφήμιση, τουριστικά φυλλάδια, φυλλάδια προϊόντων...), όπως τα ακόλουθα:

> *TimeOut/HSBC Miniguide to London,* Spring 2009
> London is cosmopolitan, trendy and exciting: a truly wonderful place to visit. The city combines old-fashioned charm and cutting-edge fashion. Quiet courtesy and a great deal of fun.
>
> [Το Λονδίνο είναι κοσμοπολίτικο, μοντέρνο και συναρπαστικό: ένα πραγματικά υπέροχο μέρος για να επισκεφτεί κανείς. Η πόλη συνδυάζει την παραδοσιακή γοητεία με την πρωτοποριακή μόδα. Αρκετή ευγένεια και άφθονη διασκέδαση.]

Το θετικό αποτυπωμένο συναίσθημα και η εκτίμηση είναι εμφανή και έντονα: *cosmopolitan* [κοσμοπολίτικο], *trendy* [μοντέρνο], *exciting* [συναρπαστικό], *wonderful* [υπέροχο], *cutting-edge* [πρωτοποριακή], *quiet* [αρκετή]. Τα ουσιαστικά *charm* [γοητεία], *fashion* [μόδα], *courtesy* [ευγένεια] και *fun* [διασκέδαση] είναι παρομοίως θετικά. Επίσης, η κατηγορηματική δήλωση *London is...* [Το Λονδίνο είναι] μοιάζει να αποκλείει κάθε αμφισβήτηση. Απώτερος σκοπός είναι η γνωστοποίηση της θετικής εκτίμησης σε όσο το δυνατόν περισσότερους αναγνώστες, να διαμηνυθεί ότι το Λονδίνο, με την τεράστια ποικιλομορφία και τις αντιθέσεις του, προσφέρει κάτι το οποίο έχει απήχηση σε όλους. Για έναν μεταφραστή που προσεγγίζει το εν λόγω κείμενο, υπό την προϋπόθεση ότι ο επικοινωνιακός του σκοπός είναι παρόμοιος με αυτόν του ΚΠ (π.χ. ένα ΚΣ το οποίο διατίθεται στους τουρίστες στα λιμάνια εισόδου στο Λονδίνο), ο στόχος θα είναι σίγουρα η αναπαραγωγή της θετικής εκτίμησης στο ΚΣ. Στην ως άνω περίπτωση, μπορούμε να υποθέσουμε ότι η αναπαραγωγή αυτής της εγγεγραμμένης εκτίμησης δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα ιδιαίτερα προβληματικό καθήκον, εκτός αν υπάρχει κάποια αξία η οποία δεν αξιολογείται θετικά από το κοινό του πολιτισμού στόχου.

Ο εν προκειμένω επικοινωνιακός, «κάτι για όλους» σκοπός καθίσταται περισσότερο εμφανής στη συνέχεια του κειμένου:

> All of these characteristics will be revealed as you wander from museum to gallery, down Victorian arcades and busy streets, across vast parks and along cobbled streets. The contrasts are endless: next to every historical sight, there's a skyscraper gleaming with the wealth of modern life. Discovering these contrasts is one of the city's great pleasures.
>
> [Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά αποκαλύπτονται καθώς περιπλανάστε από τα μουσεία μέχρι τις γκαλερί, κάτω από τις βικτοριανές στοές και τους πολυσύχναστους δρόμους, στα απέραντα πάρκα και κατά μήκος των λιθόστρωτων δρόμων. Οι αντιθέσεις είναι ατελείωτες: δίπλα σε κάθε ιστορικό αξιοθέατο, υπάρχει ένας ουρανοξύστης που αστράφτει από τον πλούτο της σύγχρονης ζωής. Η ανακάλυψη των αντιθέσεων αυτών είναι μια από τις μεγάλες απολαύσεις της πόλης.]

Ο χώρος δεν επιτρέπει στο σημείο αυτό τη διεξαγωγή μιας πιο διεξοδικής συζήτησης, ωστόσο είναι εύκολο να παρατηρήσει κανείς τη συνεχιζόμενη εγγεγραμμένη εκτίμηση των *vast* [απέραντα], *gleaming* [αστράφτει], *wealth* [πλούτο], *modern* [σύγχρονης] και *great pleasures* [μεγάλες απολαύσεις]. Η θετική στάση εκφράζεται πολύ έντονα με ρηματικές διεργασίες (με το *gleaming* και, σε μικρότερο βαθμό, με το *wander* [περιπλανάστε], το οποίο συμπεριλαμβάνει την αίσθηση της ήρεμης αναψυχής, δείχνοντας ότι η στάση μπορεί να μεταδοθεί από διάφορα μέρη του λόγου, κάτι στο οποίο θα επιστρέψουμε στο Κεφάλαιο 5). Η σύμφραση διαδραματίζει επίσης σημαντικό ρόλο: το *vast* [απέραντα] έχει θετική τιμή εδώ λόγω της σύμφρασής του με το *park* [πάρκο] στο κειμενικό είδος του τουριστικού κειμένου. Πολλά παραδείγματα αυτής της σύμφρασης μπορούν να βρεθούν σε παρόμοια κείμενα, όπως

η ακόλουθη περιγραφή μιας συνοικίας (*quartier*) του Παρισιού, η οποία αντλείται από τα ηλεκτρονικά στοιχεία μιας εταιρείας ακινήτων, συνταγμένων στην αγγλική γλώσσα:

> *The Apartment Service Worldwide*[15]
> An authentic, unspoilt district, with open-air markets, streets full of shops, traditional restaurants and boulevards lined with magnificent, early 20th century buildings. And, what's more, it's surrounded by **vast parks**, where you can forget all about the city and stroll for hours listening to the birds.
>
> [Μια αυθεντική, αμόλυντη περιοχή, με υπαίθριες αγορές, δρόμους γεμάτους καταστήματα, παραδοσιακά εστιατόρια και λεωφόρους που περιστοιχίζονται από μεγαλοπρεπή κτίρια από τις αρχές του 20ού αιώνα. Και, το πιο σημαντικό, περιβάλλεται από **απέραντα πάρκα**, όπου μπορείτε να ξεχάσετε για πάντα την πόλη και να κάνετε βόλτα για ώρες υπό τους ήχους των πουλιών.]

Δεν είναι απλά η στάση ολόκληρου του κειμένου εξαιρετικά θετική. Η δεύτερη πρόταση, και ειδικά η τελική φράση (*where ... birds* [όπου... πουλιών]), παρουσιάζει ξεκάθαρα τον λόγο για τον οποίο αποδίδεται θετική τιμή στο *vast parks* και καθιστά πολύ δύσκολο για τον αναγνώστη να διαφωνήσει.

Παρόλο που η εγγεγραμμένη στάση αποδίδεται σε τιμές που «είναι σε μεγάλο βαθμό σταθερές και πάγιες σε ένα μεγάλο εύρος επικοινωνιακών πλαισίων» (White & Thomson 2008: 11), υπάρχει ωστόσο μια πολιτιστική και θεσμική βάση αυτής της στάσης. Τα ανωτέρω λεξικά στοιχεία ερμηνεύονται με θετικό τρόπο επειδή το επιδιωκόμενο ακροατήριο τείνει να γοητεύεται από το Λονδίνο ακριβώς λόγω ορισμένων ή και όλων των ανωτέρω χαρακτηριστικών και το κυρίαρχο πολιτισμικό πλαίσιο της πόλης αισθάνεται υπερηφάνεια για αυτά. Ορισμένα άτομα, φυσικά, και ορισμένοι πολιτισμοί, μπορεί να αντιδράσουν εκτιμώντας αρνητικά ορισμένες από αυτές τις ιδιότητες. Για παράδειγμα, η «μοντέρνα» (*trendy*) και «πρωτοποριακή μόδα» (*cutting-edge fashion*) δεν είναι ελκυστική για τον συγγραφέα αυτού του βιβλίου. Ωστόσο, ο ισχυρισμός των Martin και White[16] είναι ότι υπάρχει μια γενική ανάμειξη εγγραφών στάσης που έχουν ευρύτερη αξιολογική επίδραση στο σύνολο ενός κειμένου:

> Η προσωδιακή φύση της πραγμάτωσης των διαπροσωπικών σημασιών, όπως η στάση, σημαίνει ότι οι εγγραφές τείνουν να εμποτίζουν ένα κείμενο περισσότερο από όσο οριοθετεί το τοπικό γραμματικό τους περιβάλλον. Οι εγγραφές λειτουργούν ως οδοδείκτες, με άλλα λόγια, μας λένε πώς να ερμηνεύσουμε τις ιδεϊκές επιλογές που τις περιβάλλουν.
>
> *(Martin & White 2005: 63)*

Αυτό επιβεβαιώνεται και από τη μελέτη της Bednarek σχετικά με την αξιολόγηση του λόγου των μέσων μαζικής ενημέρωσης, όπου τονίζει πώς η τοπική ή συνολική αξιολογική προσωδία ενός κειμένου μπορεί να επηρεάσει την αξιολόγηση των κατά τα άλλα ουδέτερων ή

αμφισβητούμενων όρων (Bednarek 2006: 209-11, Hood 2006).[17] Ένα παράδειγμα που η ίδια αναφέρει συνοπτικά (Bednarek 2006: 211) είναι η φράση *old Europe* [παλαιά Ευρώπη] την οποία χρησιμοποίησε ο πρώην Υπουργός Άμυνας των ΗΠΑ Donald Rumsfeld τον Ιανουάριο του 2003 για να αναφερθεί στη Γαλλία και τη Γερμανία, οι οποίες αντιτάχθηκαν στα σχέδια των ΗΠΑ να εισβάλουν στο Ιράκ. Σε αυτό το πλαίσιο, το επίθετο *old* χρησιμοποιήθηκε από τον Rumsfeld με αρνητική εκτίμηση και κρίση (ισοδύναμο με το κουρασμένη, ντεμοντέ, χωρίς επαφή με τις νεοσυσταθείσες χώρες της κεντρικής και νότιας Ευρώπης). Το νόημά του, ωστόσο, αντιστράφηκε από τον Υπουργό Εξωτερικών της Γαλλίας Dominique de Villepin, καθώς και από τη Γερμανία, όπου ο όρος *das alte Europa* [η παλιά Ευρώπη] αναδείχθηκε *Wort des Jahres* [λέξη της χρονιάς] για το 2003.[18] Είναι διαφωτιστικό να εξετάσουμε εκτενέστερα τη γεμάτη υπερηφάνεια χρήση από τον Villepin των όρων *vieux pays* [παλιά χώρα] και *vieux continent* [γηραιά ήπειρος] στον πολύ σημαντικό λόγο που εξέδωσε στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών στις 14 Φεβρουαρίου του 2003:

Γαλλικό ΚΠ

Et c'est un **vieux** pays, La France, un **vieux** continent comme le mien, l'Europe, qui vous le dit aujourd'hui, qui a connu les guerres, l'Occupation, la barbarie. Un **vieux** pays qui n'oublie pas et qui sait tout ce qu'il doit aux combattants de la liberté venus d'Amérique et d'ailleurs. Et qui pourtant n'a cessé de se tenir debout face à l'Histoire et devant les hommes. Il veut agir résolument avec tous les membres de la communauté internationale. Fidèle à ses valeurs, il croit en notre capacité à construire ensemble un monde meilleur.[19]

[Και είναι μια **παλιά** χώρα, η Γαλλία, μια **γηραιά** ήπειρος όπως η δική μου, η Ευρώπη, η οποία έχει γνωρίσει πολέμους, την Κατοχή, τη βαρβαρότητα. Μια παλιά χώρα που δεν ξεχνά και έχει επίγνωση όλων όσων οφείλει στους μαχητές της ελευθερίας οι οποίοι ήρθαν από την Αμερική και αλλού. Και που, όμως, δεν έχει σταματήσει να στέκεται όρθια απέναντι στην Ιστορία και μποστά από τους λαούς. Θέλει να ενεργήσει αποφασιστικά μαζί με όλα τα μέλη της διεθνούς κοινότητας. Πιστή στις αξίες της, πιστεύει στην ικανότητά μας να οικοδομήσουμε έναν καλύτερο κόσμο μαζί.]

Αγγλικό ΚΣ

This message comes to you today from an **old** country, France; from a continent like mine, Europe, that has known war, occupation, barbarity. It is an **old** country that does not forget and is very aware of all it owes to freedom fighters who came from America and elsewhere. And yet France has always stood upright in the face of History before mankind. Faithful to its values, it wants resolutely to act together with all members of the international community. France believes in our ability to build together a better world.[20]

[Αυτό το μήνυμα έρχεται σήμερα σε σας από μια παλιά χώρα, τη Γαλλία, από μια ήπειρο όπως η δική μου, την Ευρώπη, η οποία έχει γνωρίσει τον πόλεμο, την Κατοχή,

τη βαρβαρότητα. Είναι μια παλιά χώρα που δεν ξεχνά και γνωρίζει όλα όσα οφείλει στους αγωνιστές της ελευθερίας που ήρθαν από την Αμερική και αλλού. Και, όμως, η Γαλλία στεκόταν πάντα όρθια μπροστά στην Ιστορία μπροστά στην ανθρωπότητα. Πιστή στις αξίες της, επιθυμεί αποφασιστικά να ενεργήσει μαζί με όλα τα μέλη της διεθνούς κοινότητας. Η Γαλλία πιστεύει στην ικανότητά μας να οικοδομήσουμε ένα καλύτερο κόσμο.]

Είναι αξιοσημείωτο ότι η αξιολόγηση του Villepin δεν προέρχεται από καμία άμεσα θετική εγγραφή. Το *vieux* [παλιός] είναι λέξη κλειδί επειδή επαναλαμβάνεται τρεις φορές στο ΚΠ, και συμπαρατιθέμενη με τα *continent* [ήπειρος] και *pays* [χώρα] αποτελεί μια μορφή εκτίμησης. Αλλά αυτό δεν αρκεί. Η τιμή του προέρχεται από την προσωδιακή συσχέτιση που διέπει το αποκορύφωμα της ομιλίας του. Εδώ, το *vieux* συνδέεται θετικά με την εμπειρία, ακόμα και με τρομερά γεγονότα (*war* [πόλεμος], *occupation* [κατοχή], *barbarity* [βαρβαρότητα]), όπως και με τη μόνιμη μνήμη τόσο της φρίκης του πολέμου (εξ ου και η ανάγκη αποφυγής τέτοιων λαθών) όσο και του χρέους της Γαλλίας προς εκείνους που την απελευθέρωσαν. Το διακείμενο επισημαίνει τις εκστρατείες των Συμμάχων για την υπεράσπιση και απελευθέρωση της Γαλλίας στους δύο παγκόσμιους πολέμους, αναγνωρίζοντας έτσι με ευγνωμοσύνη ότι υπάρχουν φορές που ο πόλεμος είναι «απαραίτητος». Αυτές συνιστούν εκφράσεις κρίσης. Ο Villepin καταλήγει με μια σειρά διατυπώσεων που βασίζονται σε περαιτέρω θετική κρίση, μια ηθική αξιολόγηση της συμπεριφοράς και της ικανότητας της Γαλλίας:

France n'a cessé de **se tenir debout** – has always **stood upright** ...
fidèle à ses **valeurs** – **faithful** to its **values** ...
veut agir **résolument** avec tous les membres – wants **resolutely** to act together ...
croit en notre **capacité** à construire ensemble un monde **meilleur** – believes in our **ability** to build together a **better** world.

Ένας τέτοιος συνδυασμός θετικής σημασιακής συσχέτισης και χρήσης έντονης θετικής κρίσης επηρεάζει σημαντικά την ερμηνεία του όρου *vieux*.

1.3.1.2 Έμμεση, ή συναγόμενη, στάση

Συχνά, ωστόσο, η αξιολόγηση εκφράζεται περισσότερο έμμεσα και η ανάλυσή της καθίσταται πολύ πιο δύσκολη. Είναι έμμεση, «υπονοούμενη» (Martin 2003: 172) ή «συναγόμενη» (invoked) (White 2002, Martin & White 2005) με τη χρήση «στοιχείων λόγου» σε επίπεδο στάσης (White 2006, White & Thomson 2008). Υπάρχουν δύο είδη με τα οποία μπορεί να εκδηλωθεί μια τέτοιου είδους έμμεση στάση: η «συνεπαγόμενη» (evoked) και η «προκαλούμενη» (provoked) (White & Thomson 2008: 11).

1.3.1.3 Συνεπαγόμενη στάση

Η συνεπαγόμενη στάση μπορεί να προκαλέσει θετική αντίδραση όχι εξαιτίας των εγγενώς θετικών ιδιοτήτων που έχει μια λέξη σε επίπεδο στάσης, αλλά επειδή προβάλλει ένα κομμάτι ιδεϊκού (πραγματιστικού) υλικού (Martin 2004b: 288). Ο White (2006) παραθέτει την κατωτέρω πρόταση ως ένα παράδειγμα ιδεϊκών πληροφοριών που προκαλεί αρνητική αξιολόγηση:

> George W. Bush delivered his inaugural speech as the United States President who collected 537,000 fewer votes than his opponent.
>
> [Ο George W. Bush εκφώνησε τον εναρκτήριο λόγο του ως ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών, ο οποίος συγκέντρωσε 537.000 λιγότερες ψήφους από τον αντίπαλό του.]

Παρόλο που δεν γίνεται άμεση εγγραφή της στάσης, απλά και μόνο το γεγονός ότι ο Bush ήταν «ο Πρόεδρος ο οποίος συγκέντρωσε 537.000 λιγότερες ψήφους από τον αντίπαλό του» (*who collected 537,000 fewer votes than his opponent*), αρκεί να προκαλέσει την αντίδραση του αναγνώστη, βάσει της υπόθεσης ότι ο αναγνώστης έχει γνώση των κανόνων της εκλογικής διαδικασίας (ότι υπάρχει ελεύθερη ψήφος και συνήθως εκλέγεται ο υποψήφιος που λαμβάνει τις περισσότερες ψήφους, ωστόσο περιστασιακά, όπως στις εν λόγω προεδρικές εκλογές των ΗΠΑ του 2000, αυτό δεν συνέβη) και της ηθικής της παρούσας συγκυρίας (η αντιπαράθεση σχετικά με την ψηφοφορία στη Φλόριντα, όπου οι Ρεπουμπλικάνοι κατηγορήθηκαν για νόθευση της ψηφοφορίας). Η συνεπαγωγή (evokedness) είναι μια ιδιαίτερα ισχυρή μορφή αξιολόγησης δεδομένου ότι εισχωρεί στο κείμενο (Macken-Horarik 2003a: 299) και, λειτουργώντας δήθεν ως μια πραγματιστική και «εύλογη» αναπαράσταση του κόσμου, είναι συχνά αποτελεσματικότερη στη χειραγώγηση του αναγνώστη μοιάζοντας φαινομενικά ως κάτι το αναντίρρητο (White 2004: 238, 244). Σε πολλά αγγλόφωνα πλαίσια, όπως είναι για παράδειγμα τα κύρια άρθρα των εφημερίδων (‘op-eds’), παρουσιάζουν τη γνώμη του συγγραφέα χρησιμοποιώντας κατηγορηματικές δηλώσεις γεγονότων.

Ωστόσο, μια τέτοια ερμηνεία βασίζεται στην προϋπόθεση ότι ο δέκτης του κειμένου ενστερνίζεται τη θεώρηση του συγγραφέα, κάτι που ίσως δεν ισχύει για έναν υποστηρικτή των Ρεπουμπλικανών που διαβάζει το ως άνω παράδειγμα. Ορισμένες «αξιολογικές δηλώσεις συναφείς με τον λόγο» (Bednarek 2006: 212) μπορεί να αποτελέσουν ακόμη και χώρο σημαντικής ιδεολογικής αμφισβήτησης. Ο Fairclough (2003: 172) επισημαίνει τον συχνά παρατιθέμενο αμφισβητούμενο όρο *Communist* [Κομμουνισμός], η αξιολόγηση του οποίου ποικίλλει σημαντικά ανάλογα με το πολιτικό και ιστορικό υπόβαθρο του αναγνώστη.[21] Άλλα παραδείγματα σε πολυγλωσσικό πλαίσιο είναι οι ονοματοδοσίες που υποδηλώνουν πολιτιστική, πολιτική ή εθνική προσχώρηση: Για παράδειγμα, η επιλογή των *Bombay*/*Mumbai* έναντι *Montreal*/*Montréal* ενδεχομένως υποδεικνύει έναν (μετα) αποικιακό ή πολιτικό προσανατολισμό (Mossop 2007). Κατ’αυτόν τον τρόπο, οι ιδεϊκές διαμορφώσεις εμποτίζονται «αξιολογικά» με διαπροσωπική σημασία (Coffin 2002: 512).

Μια πιο ήπια μορφή συνεπαγόμενης στάσης περιλαμβάνει την ενεργοποίηση μιας λανθάνουσας συσχέτισης επικοινωνιακού πλαισίου με άλλοτε ουδέτερες μονάδες περιεχομένου (White 2004: 234, Coffin 2006: 147). Στο παράδειγμα του *Miniguide* του Λονδίνου, η θετική εκτίμηση προκαλείται από τα *Victorian arcades* [βικτοριανές στοές] και *cobbled streets* [πολυσύχναστοι δρόμοι] όχι επειδή τα επιθετικά *Victorian* και *cobbled* είναι από μόνα τους θετικά ή έστω αξιολογικά, αλλά επειδή στις συμφράσεις τους και στο συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο έχουν ένα σημειωτικό ρόλο στην αναπαράσταση αυτών που, από θεσμικής απόψεως, θεωρούνται θετικές παραδοσιακές αξίες οι οποίες χρονολογούνται από τον δέκατο ένατο αιώνα. Αυτό δημιουργεί μια συνεκτικότητα που προβάλλεται από τη χρήση της ομοίως συναγόμενης φράσης *old-fashioned charm* [παραδοσιακή γοητεία] που εντοπίζεται στο πρώτο παράδειγμα για το Λονδίνο, η συνυποδήλωση της οποίας ποικίλει ανάλογα με τον αναγνώστη. Πιθανές συσχετίσεις είναι οι έννοιες της «αυθεντικότητας» και της «ποιότητας ζωής», η «ποιότητα των παραδοσιακών προϊόντων», φαινομενικά ένας κόσμος μακριά από τη φρενίτιδα της σύγχρονης πρωτεύουσας την οποία αντιπροσωπεύει ο λαμπερός ουρανοξύστης που όμως στην πραγματικότητα συνυπάρχει μαζί του και τον συμπληρώνει.

Το γεγονός ότι μια τέτοια συνεπαγωγή δεν γίνεται αισθητή, είναι υποκειμενική και εξαρτάται από την οπτική με την οποία εξετάζει κάποιος τα γεγονότα, αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα για τον μεταφραστή, ο οποίος πρέπει να αναγνωρίζει την επιδιωκόμενη αξιολόγηση και να τη μεταφέρει κατάλληλα στο ΚΣ σε ένα νέο πολιτισμικό πλαίσιο που μπορεί να μην αποδίδει την ίδια τιμή στις οντότητες. Για παράδειγμα, το *Victorian* μπορεί αρνητικά να υποδηλώνει το ξεπερασμένο, περιορισμένο ή μια καταπιεστική αυτοκρατορία, και τα *cobbled streets* να σχετίζονται με βρώμικα εργοστάσια ή με τις επαναστατικές πέτρες από το Μάη του '68. Συνεπώς, ένας μεταφραστής θα πρέπει να αναγνωρίσει το σημείο ενεργοποίησης και να το αναπαραράγει καταλλήλως στο ΚΣ με την επιλογή θετικών (ή τουλάχιστον ουδέτερων) λέξεων. Ωστόσο, είναι σημαντικό να έχει υπόψη του τη διαφορά που ενδέχεται να έχουν στη γλωσσική πραγμάτωση οι πολιτισμικά αναμενόμενες νόρμες αξιολόγησης. Ο Kaltenbacher (2006), ο οποίος ανέλυσε ένα μικρό σώμα κειμένων τουριστικών ιστοχώρων στις ΗΠΑ, τη Σκωτία και την Αυστρία, υποδηλώνει ότι η αποτίμηση μπορεί να πραγματώνεται διαφορετικά σύμφωνα με τη γλωσσική κουλτούρα: οι σκωτσέζικες ιστοσελίδες αναδεικνύουν την εθνική ταυτότητα (*Scottish, Royal, Lothian* κ.λπ.), οι αυστριακές χρησιμοποιούν το συναίσθημα (*enjoy a winter stroll/beauty* [απολαύστε μια χειμωνιάτικη βόλτα/ομορφιά κλπ.]) και οι αμερικανικές χρησιμοποιούν πομπώδεις λέξεις σε επίπεδο εκτίμησης (*beautiful* [όμορφο], *breathtaking* [που κόβει την ανάσα, συγκλονιστικό]). Λαμβάνοντας υπόψη τα συμπεράσματα από το ως άνω παράδειγμα του Villepin, είναι ενδιαφέρον ότι ο Kaltenbacher διαπιστώνει στα προς ανάλυση κείμενα ότι οι όροι *historic* [ιστορικής σημασίας], *historical* [ιστορικός] και *old* [παλιός] χρησιμοποιούνται αρκετά συχνά και με θετική σημασία (στο ίδιο: 287).

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα που έθεσε η Hunston (2007: 28, βλ. επίσης 2004) αφορά τον βαθμό στον οποίο μπορεί να εντοπιστεί η αξιολόγηση (η Hunston χρησιμοποιεί τον όρο

«στάση») εξετάζοντας το άμεσο συγκείμενο των υποτιθέμενων αξιολογικών λέξεων. Αξιοποιώντας το έργο του John Sinclair που βασίζεται σε σώματα κειμένων (π.χ. Sinclair 1991), η Hunston επισημαίνει τον βαθύτερο ρόλο του λόγου της αξιολόγησης διατυπώνοντας τον ισχυρισμό πως η αξιολόγηση προκύπτει ως αποτέλεσμα της φρασεολογίας σύμφωνα με τις σημασιολογικές προσωδίες (βλ. Ενότητα 1.3.1.4 παρακάτω) και ότι ορισμένες φορές είναι τόσο υποσυνείδητη που μπορεί να αναλυθεί καλύτερα με τη χρήση των μεθόδων που βασίζονται σε σώματα κειμένων. Ένα ενδεικτικό παράδειγμα είναι η πρόταση *Our situation is dramatic almost to the point of tragedy* [Η κατάσταση μας είναι δραματική που φτάνει σχεδόν σε σημείο τραγωδίας]. Από μόνη της, η αξιολόγηση που εμπεριέχεται στη λ. *dramatic* μπορεί να είναι είτε θετική είτε αρνητική. Το πλαίσιο, ωστόσο, έχει έναν έντονο αρνητικό χρωματισμό από το ουσιαστικό *tragedy* καθώς και από τη φράση *almost to the point of,* η οποία, όπως επισημαίνει η Hunston με τη βοήθεια της ανάλυσης σωμάτων κειμένων, τείνει προς την αρνητική προσωδία (*to the point of exhaustion* [σε σημείο εξάντλησης], *to the point of no return* [σε σημείο χωρίς επιστροφή] κ.λπ.). Δημιουργείται μια «ρητορική» αξιολόγησης που είναι σωρευτική και ως ένα βαθμό διακειμενική, βάσει των τιμών που απορροφώνται και αναδύονται από λεξικά στοιχεία και φράσεις (βλ. επίσης Bolívar 2001).

1.3.1.4 Προκαλούμενη στάση

Ενώ η συνεπαγωγή (evokedness ή evocation) εστιάζει στο πληροφοριακό περιεχόμενο, η πρόκληση (provocation) «ενεργοποιεί θετικές/αρνητικές αντιδράσεις μέσω διατυπώσεων οι οποίες είναι άλλοτε αξιολογικές» (White 2006: 40). Ως εκ τούτου, η «προκαλούμενη στάση» βρίσκεται μεταξύ της εγγεγραμμένης και της συνεπαγόμενης στάσης, εκ των οποίων η τελευταία ονομάζεται «πρόσκληση» (invite) και υποδιαιρείται στη «σηματοδότηση» (flag) και την «απόδοση» (afford) σύμφωνα με τους Martin και White (2005: 67). Τα επεξηγηματικά παραδείγματα στο Σχήμα 1.3 έχουν αντληθεί από κείμενα σχετικά με την καταστροφή του κόσμου του αυτόχθονου αυστραλιανού λαού από τους Ευρωπαίους μετά την ανακάλυψή του. Στην αρχική τους ανάλυση, οι Martin και White εφιστούν την προσοχή της «πρόσκλησης» στη λεξική μεταφορά, όπως στη φράση *we fenced them in like sheep* [τους περιφράξαμε σαν πρόβατα]. Θεωρείται πως η λεξική μεταφορά «προκαλεί μια αντίδραση στους αναγνώστες σε επίπεδο στάσης» (Martin & White 2005: 64). Η εν λόγω κατηγορία αξιολόγησης διευρύνεται αργότερα (White & Thomson 2008: 11) με τη συμπερίληψη των δεικτών αντίθετης προσδοκίας και της επίτασης μέσω του μη-συνήθους λεξιλογίου.[22]

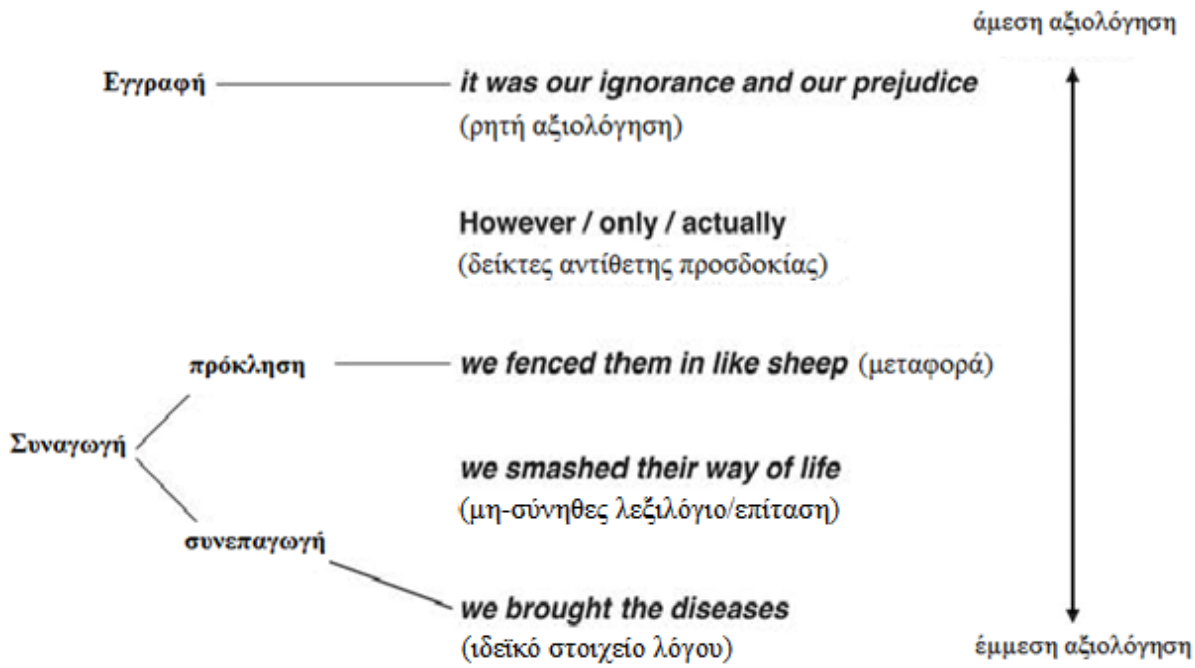

ΣΧΗΜΑ 1. 3 Στρατηγικές για την εγγραφή και συναγωγή της στάσης (προσαρμοσμένο σύμφωνα με το Martin & White 2005: 67, και Martin & Thomson 2008)

Οι **δείκτες αντίθετης προσδοκίας**, όπως το *however* [ωστόσο], *actually* [στην πραγματικότητα] και *only two or three weeks* [μόνο δύο ή τρεις εβδομάδες], «προειδοποιούν τον αναγνώστη ότι διακυβεύονται οι αξίες σε επίπεδο της στάσης» (Martin & White 2005: 67). Ο δέκτης πρέπει και πάλι να ερμηνεύσει τις αξίες, οι οποίες όμως καθοδηγούνται σε μεγάλο βαθμό από την επιλογή του δείκτη. Έτσι, το *only* [μόνο] δείχνει ξεκάθαρα ότι ο παραγωγός του κειμένου βλέπει τη χρονική περίοδο σύντομη ή συντομότερη από το αναμενόμενο και το *however* [ωστόσο] αντιτίθεται σε ένα προηγούμενο επιχείρημα. Η αντίθετη προσδοκία αποτελεί επίσης χαρακτηριστικό γνώρισμα της εμπλοκής (βλ. Ενότητα 1.3.3 κατωτέρω), δεδομένου ότι είναι «διαλογικά περιοριστική» (στο ίδιο: 118). Ενώ έχει γίνει η δήλωση μιας θέσης και θεωρείται αποδεκτή, ένας δείκτης όπως το *however* εξυπηρετεί την άρνηση ή την απόρριψη αυτής.

Το **μη-σύνηθες λεξιλόγιο** περιγράφεται ως «λιγότερο προκλητικό, ωστόσο εξακολουθεί να υποδηλώνει τη συναγωγή κάποιου βαθμού αξιολόγησης... [αυτό] έχει κατά κάποιο τρόπο λεξικοποιήσει μια κατάσταση που εκφράζει τρόπο διαποτίζοντας με αυτή τη βασική σημασία μιας λέξης» (στο ίδιο: 65). Έτσι, το *break* [σπάω] θα μπορούσε να θεωρηθεί συνήθης όρος, ενώ μη συνήθεις λέξεις όπως *crack* [ραγίζω], *smash* [γκρεμίζω, διαλύω], και *demolish* [κατεδαφίζω] υποδηλώνουν διακύμανση ισχύος και, ενδεχομένως, προκαλούν αντίδραση στο επίπεδο της στάσης. Αυτό συμβαίνει πιθανώς στο Σχήμα 1.3 με το παράδειγμα *We smashed their way of life* [διαλύσαμε τον τρόπο ζωής τους], το οποίο προκαλεί την αγανάκτηση του αναγνώστη εξαιτίας της αδικίας του τρόπου μεταχείρισης του λαού. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να υπάρχει ισχυρή συσχέτιση μεταξύ ενός ασυνήθιστου όρου και μιας αντίδρασης στο επίπεδο της στάσης: όσον αφορά το ρήμα *disrupt* [διαταράσσω] και τις

αρνητικές κρίσεις, ο White (2006: 53) χρησιμοποιεί στοιχεία από το σώμα κειμένων για να υποστηρίξει ότι το φαινόμενο αυτό συνιστά γενική τάση. Μια τέτοιου είδους ανάλυση συνδέεται στενά με το φαινόμενο της σημασιολογικής προσωδίας (Louw 1993, Stewart 2009), επίσης γνωστή και ως «σημασιολογική συσχέτιση» (Hoey 2005).[23] Αυτό αφορά την περίπτωση που μία, κατά τα άλλα ουδέτερη, λέξη επηρεάζεται αξιολογικά από τις γειτονικές της συμφράσεις. Ο Stubbs (1996), για παράδειγμα, δείχνει πώς το λήμμα *CAUSE* [προκαλώ] τείνει να αποκτά αρνητικές συνυποδηλώσεις από συμφράσεις όπως *cancer* [καρκίνος]. Η επίταση αποτελεί επίσης μέρος της κλιμάκωσης (βλ. Ενότητα 1.3.3 κατωτέρω). Μια τέτοιου είδους ασυνήθης **επίταση** μπορεί να παρατηρηθεί στη διαβάθμιση της δύναμης.

Η ευρύτερη παρουσίαση της πρόκλησης στο Σχήμα 1.3 έχει τρία πλεονεκτήματα:

(i) απλουστεύει ελαφρώς την ταξινομία (παραλείποντας την ταξινομητική και ορολογική διάκριση μεταξύ της «απόδοσης» και της «σηματοδότησης» των Martin και White).
(ii) ενσωματώνει την επίταση και την αντίθετη προσδοκία στο γενικό σχήμα, και
(iii) χρησιμεύει στο να υπογραμμίσει το κεντρικό σημείο ότι υπάρχει μια κλίμακα αξιολόγησης, από το πιο άμεσο/ρητό (ανοικτή εγγραφή) έως το πιο έμμεσο/σιωπηρό [πραγματιστικό στοιχείο λόγου] (White 2006, βλ. επίσης Bednarek 2006: 46).

Οι απαιτήσεις τις οποίες θα πρέπει να αντιμετωπίσει ο αναγνώστης ποικίλλουν αναλόγως. Η ανοικτή εγγραφή, που είναι η πιο άμεση, απαιτεί λιγότερη επεξεργασία από τον αναγνώστη. Η έμμεση αξιολόγηση μέσω της συνεπαγωγής θεωρητικά απαιτεί περισσότερη προσπάθεια. Το σημαντικό, φυσικά, είναι ότι αυτή η διαφορά αντικατοπτρίζεται επίσης στις απαιτήσεις που τίθενται στον μεταφραστή ως αναγνώστη, και ερμηνευτή, της αξιολόγησης που εμπεριέχεται στο ΚΠ.

1.3.2 Μελέτες της στάσης στη μετάφραση

Ενώ οι γενικοί όροι «στάση» και «παρέμβαση» αποτελούν αμφότεροι τομείς έρευνας στις μεταφραστικές σπουδές (βλ. Maher 2010), οι τεχνικοί πόροι της θεωρίας της αποτίμησης έχουν εφαρμοστεί σε πολύ λίγες περιπτώσεις και σχεδόν πάντα περιορίζονται στην ανάλυση της στάσης. Οι Abbamonte και Cavaliere (2006) παρουσιάζουν μια ενδιαφέρουσα ανάλυση βασισμένη στη θεωρία της αποτίμησης εξετάζοντας την ιταλική μετάφραση μιας έκθεσης της UNICEF *The State of the World's Children – 2004*. Η λεπτομερειακή κειμενική ανάλυση που διεξήγαγαν υποδηλώνει ότι υπάρχει μια απώλεια στην ένταση του συναισθήματος και μια κατεύθυνση προς την υπόρρηση της στάσης μέσω της παράφρασης, της γενίκευσης και της παράλειψης, εκ των οποίων όλες σχεδόν συνδέονται με το συναίσθημα. Αυτές περιλαμβάνουν δύο μεταφορές: *the fruits of economic growth* > *la crescita economica* [οικονομική ανάπτυξη] και *the price of losing* > *perdere* [χάνω]. Το αγγλικό ΚΠ περιγράφεται ως πιο θερμό και δεσμευτικό προς το πρωτότυπο, ενώ το ιταλικό ΚΣ πιο τυπικό και ουδέτερο. Σημειώνεται ένας βαθμός αποστασιοποίησης, κάτι που οι Martin και White θα όριζαν ως «εμπλοκή» (βλ. Ενότητα 1.3.3). Αυτά αποτελούν ενδιαφέροντα αρχικά συμπεράσματα, ωστόσο η ανάλυση περιορίζεται στη χρήση του μοντέλου της αποτίμησης.

Ένα παράδειγμα είναι η φράση *ensuring that all girls are educated* [διασφαλίζοντας ότι παρέχεται εκπαίδευση σε όλα τα κορίτσια], η οποία μεταφράζεται με το *il problema dell'istruzione femminile* [το πρόβλημα της γυναικείας εκπαίδευσης], και το *poverty's role* ως *il problema della povertà* [το πρόβλημα της φτώχειας]. Η χρήση του ουσιαστικού *problema* [πρόβλημα] εντείνει την πρόκληση που αντιμετωπίζει η διεθνής κοινότητα, ενώ υπάρχει ακόμη μια πρόταση στο ΚΣ που υποδηλώνει ότι η αντιμετώπισή της είναι ανώφελη: Το *it is* ***not enough*** *to allocate financial resources* [δεν αρκεί η διάθεση οικονομικών πόρων] αποδίδεται ως *può essere* ***inutile*** *destinare risorse finanziarie* [η διάθεση χρηματοδοτικών πόρων ενδέχεται να αποβεί **ανώφελη**]. Οι συγγραφείς υποδηλώνουν μια πιθανή πολιτική προκατάληψη στο ΚΣ, αλλά αναγνωρίζουν ότι «μια εναλλακτική υπόθεση είναι ο μεταφραστής να επέλεξε ένα ερμηνευτικό μονοπάτι προσανατολισμένο στον αναγνώστη, διαπραγματευόμενος με τους δυνητικούς αποδέκτες του ένα «διαθλασμένο» κείμενο, πλησιέστερο σε αυτό που ο ίδιος φανταζόταν σχετικά με τις προσδοκίες αυτών».

Ενώ οι Abbamonte και Cavaliere ξεκινούν από τους όρους της θεωρίας της αποτίμησης, στην πραγματικότητα εφαρμόζουν ένα γενικότερο μοντέλο περιγραφικών μεταφραστικών σπουδών, ενώ το έργο της Zhang ([2002] 2011) και των Zhang και Qian (2009) συμβαδίζει πολύ περισσότερο με το πλαίσιο της στάσης. Η Zhang ([2002] 2011) αναλύει τη στάση σε μεμονωμένα παραδείγματα αγγλικής > κινεζικής μετάφρασης. Ένα συναρπαστικό παράδειγμα που παρέχει προέρχεται από το μυθιστόρημα *Vanity Fair* του W.M. Thackeray, (το οποίο δημοσιεύθηκε αρχικά το 1848) και τη μετάφρασή του από τον Yang Bi, η οποία χρονολογείται από το 1957:

> **ΚΠ** ... yet, as it sometimes happens that a person departs his life, who is really deserving of the praises the stone-cutter carves over his bones; who is a ***good*** Christian a ***good*** parent, child, wife or husband; who actually does have a disconsolate family to mourn his loss;
>
> **ΚΣ** 不过偶尔也有几个死人当得起石匠刻在他们朽骨上的好话。真 的是虔诚的，慈爱的父母，孝顺的儿女，贤良的妻子，尽职的丈 夫，他们家里的人也的确哀绵绵的追悼他们
>
> [Κυριολεκτική μετάφραση '... ωστόσο, όπως μερικές φορές συμβαίνει ότι ένας άνθρωπος αποχωρεί από τη ζωή του, ο οποίος πραγματικά αξίζει τους επαίνους που ο λιθοτόμος σκαλίζει πάνω στα οστά του, ο οποίος είναι **ευσεβής** χριστιανός, **στοργικός** γονέας, **υπάκουο** παιδί, **ενάρετη** σύζυγος ή **υπεύθυνος** σύζυγος, ο οποίος πράγματι έχει μια απαρηγόρητη οικογένεια για να θρηνήσει το χαμό του']

Στο ΚΠ η λ. *good* [καλός] φανερώνει μια ηθική αξία κρίσης. Στο κινεζικό ΚΣ, η λέξη επεξηγείται αποκαλύπτοντας την υποκειμενικότητα του μεταφραστή, ο οποίος ενδεχομένως να εργάζεται για τις προσδοκίες του πολιτισμού-στόχου: το ***good*** *Christian* [καλός χριστιανός] γίνεται «αφοσιωμένος», το *a* ***good*** *parent* [ένας καλός γονέας] «στοργικός», το παιδί «υπάκουο», η σύζυγος «ενάρετη» και ο σύζυγος «υπεύθυνος». Αυτή η προσαρμογή αξιών, που έχει ως στόχο να ανταποκριθεί στις προσδοκίες του πολιτισμού-στόχου,

διαφαίνεται ξεκάθαρα στο έργο των Zhang και Qian (2009), οι οποίοι αναλύουν τη μετάφραση έξι διαφημίσεων σύμφωνα με το στοιχείο της στάσης. Ένα εντυπωσιακό παράδειγμα αποτελεί η διαφήμιση του αρώματος Boss:

> Boss for man
>
> Launched in 1986, Boss is a distinctly masculine fragrance that combines citrus and tangy apple with woody tones of sandalwood.
>
> 这款香水的设计灵感源自于1986年同名的男装品牌。Boss成功表 达男人的自信与品味，前味由香柠檬、柑橘、蜂蜜组成，中味含有胡 荽、琥珀及苔藓，后味由檀香、皮革与雪松组合而成。气味清新而充 满男人的简洁与自信。
>
> [Η έμπνευση σχεδιασμού αυτού του αρώματος πηγάζει από το ανδρικό κοστούμι της ίδιας μάρκας το οποίο σχεδιάστηκε το 1986. Η επιτυχία της Boss έγκειται στο γεγονός ότι εκφράζει την αυτοπεποίθηση και το γούστο των ανδρών. Η υψηλή νότα περιλαμβάνει περγαμόντο, πορτοκάλι και μέλι. Η μεσαία νότα αποτελείται από κόλιανδρο, κεχριμπάρι και βρύα, ενώ η βασική νότα περιλαμβάνει σανταλόξυλο, και έναν συνδυασμό δέρματος και κέδρου. Η μυρωδιά είναι φρέσκια και πλημμυρίζει από την στυλιστική απλότητα και την αυτοπεποίθηση του ανδρός.]

Εδώ, η ποιότητα της εκτίμησης που εκφράζεται στη λ. *masculine* (αρρενωπό) στην αγγλική γλώσσα είναι σε πολύ μεγάλο βαθμό πολιτισμικά προσδεδεμένη. Το κινεζικό κείμενο προσαρμόζει τη διαφήμιση με ένα μεγάλο βαθμό αποσαφήνισης εστιάζοντας σε πολλές και διαφορετικές αρετές. Τέσσερις από αυτές αποτελούν μορφές κρίσης, συγκεκριμένα της ικανότητας ή της επιμονής: **成功** [επιτυχία], **品味** [γούστο], 自信 ([αυτοπεποίθηση], η οποία εμφανίζεται δύο φορές), και δύο της εκτίμησης: **清新** ([φρεσκάδα] - του αρώματος) και 简洁 ([απλότητα] - του άνδρα). Το αποτέλεσμα είναι μια πολιτιστική επανεγγραφή της στάσης στη διαφήμιση για τη δημιουργία μιας νέας ερμηνείας στην κινεζική γλώσσα.

Το βασικό έργο που έχει γίνει στη θεωρία της αποτίμησης στα πλαίσια των μεταφραστικών σπουδών έχει, επομένως, επικεντρωθεί σε πολύ συγκεκριμένα παραδείγματα στάσης από πολύ συγκεκριμένα επίπεδα λόγου και κειμενικά είδη. Τα παραδείγματα αυτά αντλούνται κυρίως από τους χώρους της λογοτεχνίας και της διαφήμισης. Ένα ακόμη παράδειγμα από το τελευταίο είδος περιλαμβάνει την ανάλυση διγλωσσικών δημοσίων ανακοινώσεων στο Μακάο από τον Qian, από την οποία ανάλυση προκύπτει ότι η κινεζική γλώσσα αντί να κάνει χρήση μιας αγγλικής ή πορτογαλικής προστακτικής δομής, χρησιμοποιεί ορισμένες φορές δηλωτικές προτάσεις με σκοπό να αποτυπώσει την αυθεντία του παραγωγού του κειμένου (Qian 2007).

1.3.3 Κλιμάκωση και εμπλοκή

Μολονότι μέχρι στιγμής η εστίαση ήταν κυρίως σε αυτό που οι Martin και White ονομάζουν «στάση», είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ότι ολόκληρο το σύστημα της αποτίμησης της

σημασιολογίας του λόγου ενσωματώνει επίσης τα πεδία της κλιμάκωσης και της εμπλοκής (βλ. Εισαγωγή και Πίνακα 1.2 ανωτέρω).

Η **κλιμάκωση** (που περιγράφεται στο Martin & White 2005: 135-54) μπορεί να ποικίλει είτε σε «**ισχύ**», βάσει της έντασης (π.χ. ***extremely*** *unwise* [εξαιρετικά ανόητο], ***great*** *pleasure* [μεγάλη ευχαρίστηση], ***increasingly*** *distant* [ολοένα και πιο απόμακρο]), ή σε «**σημείο εστίασης**», βάσει της πρωτοτυπικότητας (π.χ. *a* ***true*** *gentleman* [πραγματικός κύριος], *an apology* ***of sorts*** [μια τεράστια απολογία]). Αυτά «αμβλύνουν» ή «οξύνουν» τον βαθμό της αξιολόγησης, μειώνοντας ή αυξάνοντας την ένταση (βλ. επίσης Labov 1984). Όπως συζητήθηκε στην προηγούμενη ενότητα, η χρήση **μη συνήθους λεξιλογίου** αποτελεί επίσης μια μορφή **επίτασης** και σημαντική συνιστώσα της συνεπαγόμενης στάσης. Ο Fairclough (2003: 172) διατυπώνει επίσης τον σημαντικό ισχυρισμό ότι η ένταση της αξιολόγησης μπορεί να ενισχύεται μέσω της ομαδοποίησης σε σημασιολογικά σύνολα αξιολογικών επιθέτων, επιρρημάτων και ρημάτων νοητικής διεργασίας. Για παράδειγμα, *I love this book* [Μου αρέσει αυτό το βιβλίο], *this book is fantasti*c [αυτό το βιβλίο είναι φανταστικό], *it is beautifully written* [είναι όμορφα γραμμένο].

Η **εμπλοκή** (Martin 1992, Martin & White 2005) είναι «ένας όρος που καλύπτει όλους τους πόρους της διυποκειμενικής τοποθέτησης» (White 2003b: 260), δηλαδή, πρόκειται για τη στάση που υιοθετεί ο παραγωγός του κειμένου προς ένα φαινόμενο ή αντικείμενο και τη σχετική θέση που επιτρέπει ο παραγωγός στον δέκτη του κειμένου. Όπως είδαμε στην Εισαγωγή, η εμπλοκή βασίζεται στην έννοια της «διαλογικότητας» την οποία εισήγαγε ο Bakhtin (Martin 2004β: 276) και ανέπτυξε ο Volosinov (1929 [1973], βλ. White 2002, 2003b). Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η διαλογικότητα δεν περιορίζεται στην άμεση διαπροσωπική επικοινωνία μεταξύ ομιλητή και δέκτη. Κάθε κείμενο, προφορικό ή γραπτό, είναι μια επικοινωνιακή «επιτέλεση» που μπορεί να «επεκταθεί» ή να «συσταλθεί». Η «**μονογλωσσία**» περιορίζει την απόκριση, για παράδειγμα, μέσω της χρήσης κατηγορηματικών ισχυρισμών (οι οποίες προϋποθέτουν κοινές αξίες, White 2003b: 263) ή ρημάτων αναφοράς (π.χ., *demonstrate, show,* [δείχνω] βλ. Εισαγωγή) που δεν αφήνουν περιθώρια διαφωνίας. Η «**ετερογλωσσία**» είναι «διαλογικά επεκτατική» αναγνωρίζοντας την πιθανότητα εναλλακτικών απόψεων, αποκρίσεων ή/και τιμών αληθείας (π.χ., το ρήμα αναφοράς *claim* [ισχυρίζομαι], τροπικά μόρια όπως *almost* [σχεδόν], *nearly* [σχεδόν], τροπικά προσαρτήματα και βοηθητικά – *possibly* [πιθανώς], *could* [θα μπορούσε]) (Martin & White 2005: 97-104). Τα ανωτέρω αποτελούν πόρους για την εδραίωση της σχέσης και την ευθυγράμμιση της αλληλεγγύης μεταξύ συγγραφέα και αναγνώστη (στο ίδιο: 95) και συνδέονται με το έργο στη «δεικτική τοποθέτηση» (Chilton 2004), το οποίο θα συζητήσουμε στο Κεφάλαιο 2.3.

ΣΧΗΜΑ 1. 4 Κλίμακα διαλογικότητας

Η σημασία της ευθυγράμμισης του συγγραφέα – αναγνώστη συνδέεται στενά με τα κύρια ζητήματα του κύρους και της εξουσίας του λόγου (White 2003b, βλ. Σχήμα 1.2 ανωτέρω). Αυτά περιλαμβάνουν τη θέση της εξουσίας η οποία ασκείται στις επικοινωνιακές διεργασίες και τους δείκτες που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για τον χειρισμό των επιχειρημάτων/αναπαράσταση του κόσμου. Ο White ξεφεύγει από την τροπικότητα (βλ. Ενότητα 1.2 ανωτέρω) και εξετάζει μια σειρά από λεξιλογικά χαρακτηριστικά και χαρακτηριστικά του λόγου, όπως η παράθεση, οι ρητορικές ερωτήσεις, τα ρήματα αναφοράς, τα επιρρηματικά και τα προσαρτήματα, και οι δείκτες αντίθετης προσδοκίας. Υποστηρίζει ότι η βασική λειτουργία των μηχανισμών αυτών είναι ρητορική, στο να διευρύνουν ή να συρρικνώνουν τα περιθώρια αντίδρασης.[24] Στο πλαίσιο αυτό, διεξάγεται μια «κλίμακα διαλογικότητας» (scale of dialogicality), όπου η πιο διαλογική επιλογή επιτρέπει τη συμμετοχή και άλλων δρώντων μέσω της ευθείας παράθεσης (διακειμενικότητα) ενώ η λιγότερο διαλογική επιλογή είναι η δεδομένη προϋπόθεση/παραδοχή και η κατηγορηματική δήλωση (Fairclough 2003: 61). Η κλίμακα αυτή μπορεί να αποτυπωθεί στο Σχήμα 1.4.

Πρέπει να σημειωθούν δύο επιπλέον σημαντικά στοιχεία. Το ένα αφορά τη σχέση και την εξάρτηση από την αντίδραση του αναγνώστη. Ο συγγραφέας μπορεί να προσπαθήσει να κατευθύνει τον αναγνώστη, αλλά η αντίδρασή του δεν μπορεί να ελεγχθεί απολύτως (βλ. Ενότητα 1.6 παρακάτω). Το δεύτερο αφορά το ζήτημα του τι συμβαίνει στην επικοινωνιακή διαδικασία όταν εισέρχεται σε αυτή ένας επιπλέον δράστης (όπως ο μεταφραστής ή ο διερμηνέας). Αυτή είναι και η ουσία της παρούσας έρευνας.

1.4 Η αξιολόγηση ως ένα ενοποιημένο σύνολο

Είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι τα διάφορα στοιχεία που απαρτίζουν το σύστημα της αποτίμησης (στάση, κλιμάκωση και εμπλοκή) λειτουργούν συνδυαστικά και όχι μεμονωμένα, «ως στοιχεία σε ενοποιημένα σύνολα νοημάτων» (Martin & White 2005: 159), που έχουν έναν ρητορικό σε γενικές γραμμές σκοπό (Hunston 2007). Έτσι, για παράδειγμα, ένα ιδιαιτέρως αξιολογικό κείμενο που επιδιώκει να πείσει τον αναγνώστη για τη γνώμη του συγγραφέα, όπως το *Miniguide to London* [Μίνι οδηγός για το Λονδίνο] για το οποίο έγινε λόγος στην Ενότητα 1.3.1.1, ίσως υιοθετεί ένα μονογλωσσικό, κατηγορηματικό ύφος με «αναβαθμισμένη» (upscaled) αξιολόγηση σε επίπεδο στάσης (τα εμφανή εγγεγραμμένα αξιολογικά επιθετικά) σε συνδυασμό με την επίταση μέσω της ισχύος, επιμένοντας λεξικογραμματικά κατά τρόπο που θυμίζει, αν κάνουμε χρήση όρων από το πεδίο της

φωνολογίας, μια πράξη κραυγής (στο ίδιο: 227). Στα πολιτικά κείμενα, αυτή η ρητορική μπορεί να καταστεί ιδιαιτέρως σημαντική. Το παράδειγμα που παρατίθεται στη συνέχεια προέρχεται από την εναρκτήρια ομιλία του Barack Obama, του 2009:

> **ΚΠ** Εναρκτήρια ομιλία του Obama (βλ. **Παράρτημα 2.1**, σελ. 98, σειρές 34—9)
>
> In reaffirming ... the greatness of our nation ... we understand that greatness is never a given ... It must be earned. Our journey has never been one ofshort-cuts or settling for less ... It has not been the path for the faint-hearted... for those that prefer leisure over work, or seek only the pleasures of riches and fame. Rather, it has been the risk-takers, the doers, the makers of things – some celebrated, but more often men and women obscure in their labor – who have carried us ... up the long rugged path towards prosperity and freedom.
>
> [Αναγνωρίζοντας το μεγαλείο του έθνους μας, συνειδητοποιούμε ότι το μεγαλείο δεν είναι ποτέ δεδομένο. Ότι πρέπει να κερδηθεί. Στο ταξίδι μας δεν βολευτήκαμε με ευκολίες ούτε συμβιβαστήκαμε με λιγότερα. Το μονοπάτι μας δεν ήταν για τους λιπόψυχους - γι' αυτούς που προτιμούν τη χαλαρότητα από την εργασία ή που αποζητούν μόνο τις απολαύσεις των πλουσίων και της φήμης. Αντίθετα, ήταν αυτοί που ανέλαβαν ρίσκα, που παρήγαγαν έργο, που έφτιαξαν πράγματα - εκ των οποίων κάποιοι δοξάστηκαν, αλλά κυρίως επρόκειτο για άνδρες και γυναίκες αφανείς στην εργασία τους - αυτοί ήταν που μας οδήγησαν μέσα από το μακρύ και κακοτράχαλο μονοπάτι προς την ευημερία και την ελευθερία.]

Η αξιολόγηση αποτυπώνεται στα ουσιαστικά *greatness* [μεγαλείο] και *the faint-hearted* [λιπόψυχους] και στο επιθετικό *celebrated* [δοξάστηκαν], και συνάγεται από τη θετική τιμή του *obscure* [αφανείς]. Η τροπικότητα της υποχρέωσης στο ***must*** *be earned* [πρέπει να κερδηθεί] αποτελεί μια ρητή δήλωση κρίσης. Η χρήση των τροπικών προσαρτημάτων (***never*** *a given* [δεν είναι ποτέ δεδομένο], ***never*** *... one of short-cuts* [δε βολευτήκαμε με συμβιβαστικές λύσεις], *seek* ***only*** *the pleasures of riches and fame* [που αποζητούν μόνο τις απολαύσεις των πλουσίων]) αυξάνει την κλιμάκωση. Οι πολλοί κατηγορηματικοί ισχυρισμοί και οι δύο δείκτες αντίθετης προσδοκίας (*rather* [αντίθετα]... *but more often* [αλλά κυρίως]...) περιορίζουν την αντίδραση του αναγνώστη. Ο ρυθμός του τρισήμου *the risktakers* [αυτοί που ανέλαβαν ρίσκα], *the doers* [που παρήγαγαν έργο], *the makers of things* [που έφτιαξαν πράγματα] ενισχύει φωνητικά τη θετική αξιολόγηση της κρίσης και της εκτίμησης σε ένα κρίσιμο σημείο. Η στάση προκαλείται από τη μεταφορά του ταξιδιού (JOURNEY) η οποία επεκτείνεται μέσω των *short-cuts* και *the long rugged path towards prosperity and freedom* [το μακρύ και κακοτράχαλο μονοπάτι προς την ευημερία και την ελευθερία]. Σε όλο το απόσπασμα, παράγεται αλληλεγγύη από την επαναλαμβανόμενη χρήση των αντωνυμιών *our* και *we*, συνδυάζοντας τη στάση και την εμπλοκή σε έναν αξιολογικό συνδυασμό που μεταφέρει ιδεολογικές πεποιθήσεις (βλ. White 2002, Bednarek 2006: 58, 2008: 21).

Συνεπώς, η αξιολόγηση δεν είναι μονόπλευρη. Δημιουργεί επίσης προσωδία, με θετικές ή αρνητικές τιμές που επιδρούν και στο περιβάλλον κείμενο. Πράγματι, μια τέτοια αντήχηση

διαχέεται σε ολόκληρο το κείμενο σε μια λογογενετική διαδικασία «σωρευτικής επανάληψης και ενίσχυσης. Δεν είναι οι μεμονωμένες επιλογές που είναι σημαντικές, αλλά η σχέση των επιλογών μεταξύ τους καθώς αυτές αναδύονται μέσα από το εκτυλισσόμενο κείμενο» (Thompson 1998: 44). Η αξιολόγηση μπορεί επίσης να περικλείει την υπόσταση ενός ολόκληρου κειμένου (Hunston 2008: 71). Η εναρκτήρια ομιλία του Obama (Κεφάλαιο 2) είναι σαφώς ένα κείμενο εξαιρετικά υψηλού κύρους. Τα θρησκευτικά κείμενα που αναφέρθηκαν στην Εισαγωγή είναι ίσως από τα πιο ευαίσθητα κείμενα υψηλότερου κύρους. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η αξιολόγηση οποιουδήποτε είδους είναι δυνητικά κρίσιμη.

1.5 Αξιολόγηση, φωνή του κειμένου και αυτοπτικότητα

Στην ενότητα 1.3.2 αναφερθήκαμε στις λίγες μελέτες που έχουν αρχίσει να εφαρμόζουν τη θεωρία της αποτίμησης για τη μεταφραστική ανάλυση, υπογραμμίζοντας ότι ενδέχεται να υπάρχουν σημαντικές διαφορές στην προβολή της στάσης μεταξύ κινεζικού και αγγλικού πολιτισμού. Οι μορφές διαπροσωπικής πραγμάτωσης και αλληλεπίδρασης μπορεί να ποικίλλουν σε υπερβολικό βαθμό μεταξύ των γλωσσών. Η Maynard (1993: 4, στο Finegan 1995: 7), μελετά την τροπικότητα του λόγου στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις των Ιαπώνων, και ισχυρίζεται ότι «όταν μιλά κανείς Ιαπωνικά, δεν μπορεί να αποφύγει να εκφράσει την προσωπική του στάση απέναντι στο πληροφοριακό πλαίσιο και τον δέκτη... Η υπο-κειμενική κοινοποίηση του συναισθήματος είναι αυτή που αποτελεί την καρδιά της επικοινωνίας.» Οι κειμενικές και πολιτισμικές διαφορές δεν αποτελούν εξαίρεση. Η McCabe (2004), κατά την ανάλυση των διδακτικών βιβλίων Ιστορίας στην Ισπανία και τις ΗΠΑ, επισημαίνει τις διάφορες λειτουργίες της τροπικότητας - στην ισπανική γλώσσα, η τροπικότητα τείνει να χρησιμοποιείται «υποστηρικτικά» (επίταση) και ως μέσο διαπραγμάτευσης της διάδοσης της γνώσης σε πιο τυπικά περιβάλλοντα μάθησης, όπως οι «διαλέξεις».

Όσον αφορά τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η θεωρία της αποτίμησης έχει εφαρμοστεί σε γραπτά μη αγγλόφωνων πολιτισμών, αυτό συνέβη κυρίως στη μελέτη της σύνθεσης διαφόρων ειδών δημοσιογραφικού λόγου. Ο τόμος *Communicating Conflict* (Thomson & White 2008) περιλαμβάνει, για παράδειγμα, κεφάλαια σχετικά με τον δημοσιογραφικό λόγο στην Αργεντινή, τη Φινλανδία, τη Γαλλία, την Ελλάδα, την Ινδονησία, την Ιαπωνία, την Ισπανία, την Ταϊβάν και την Ταϊλάνδη. Ωστόσο, αυτό στο οποίο εστιάζει δεν είναι η μετάφραση ή η λεξιλογική διακύμανση των πόρων αποτίμησης, αλλά η γενικότερη «φωνή» του κειμένου. Ως φωνή του κειμένου[25] νοείται «ένα συγκεκριμένο μοτίβο στη χρήση και συν-εμφάνιση αξιολογικών νοημάτων» (White & Thomson 2008: 13).[26] Σχετική έρευνα σε αγγλόφωνες εφημερίδες μεγάλου σχήματος εντόπισε τρεις δημοσιογραφικούς δρώντες (βλ. Πίνακα 1.3).

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αυτό το σχήμα δρώντων υποδηλώνει μια αξιακή θέση σε επίπεδο στάσης, αλλά δεν λέει τίποτα άμεσα για την τιμή αληθείας μιας λογικής πρότασης (White 2003b: 280). Για παράδειγμα, ένας δημοσιογράφος σε θέση συγγραφέα-σχολιαστή μπορεί να υποδηλώνει μια αξιολόγηση ως προς την ικανότητα ή την ηθική ενός πολιτικού, η οποία βασίζεται σε μια μεροληπτική ερμηνεία της πραγματικότητας. Ωστόσο, ο μεταφραστής

και ο διερμηνέας πρέπει να διαπραγματευτούν το νόημα του ΚΠ βάσει της δικής τους ερμηνείας των «επικοινωνιακών ενδείξεων» (communicative cues) (Gutt 2000), σύμφωνα με όρους εμπλοκής επανατοποθετώντας τον συγγραφέα του ΚΠ σε σχέση με το ακροατήριο του ΚΣ. Σε αυτό το πλαίσιο, η αξιολόγηση της εγκυρότητας ενός επιχειρήματος είναι πολύ σημαντική, δεδομένου ότι το ΚΣ που θα έχει παραχθεί από μια μετάφραση ή διερμηνεία θα πάρει τη θέση του ΚΠ και θα επιτελεί μια επικοινωνιακή λειτουργία στον πολιτισμό-στόχο. Στην Εισαγωγή είδαμε τον κρίσιμο ρόλο που διαδραμάτισαν τα μονογλωσσικά ή ετερογλωσσικά ρήματα αναφοράς (*show* [δείχνω], *indicate* [υποδεικνύω], *suggest* [υποδηλώνω]...) στο φάκελο του Ιράκ. Σύμφωνα με τους εμπειρογνώμονες, το Ιράκ προβλήθηκε ως εάν επρόκειτο να προβεί σε χρήση χημικών και βιολογικών όπλων. Ο μεταφραστής/διερμηνέας θα πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίσει αυτούς τους δείκτες και να χρησιμοποιήσει τη γνώση αυτή για την αποσαφήνιση ή για την επιλογή μεταξύ των αντικρουόμενων μεταφραστικών ισοδυνάμων, προκειμένου να αποφευχθεί οποιαδήποτε ακούσια αλλοίωση του μηνύματος. Δεν ήταν τυχαίος ο ορισμός του Newmark για τη μετάφραση (στο Schäffner 1999: 82) ως «μια δραστηριότητα αναζήτησης της αλήθειας».

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. 3 Δημοσιογραφικοί δρώντες σε μεγάλες αγγλόφωνες εφημερίδες δημοσιογραφικής κάλυψης (βάσει του Martin & White 2005: 164) και White & Thomson (2008: 13-14).

Δημοσιογράφος	*Συντάκτης - ανταποκριτής*	*Συντάκτης - σχολιαστής*
• λίγη εγγεγραμένη στάση πλην κάποιου βαθμού εκτίμησης	• ορισμένος βαθμός άμεσης αξιολόγησης σε επίπεδο κρίσης (ικανότητα, επιμονή, ομαλότητα αλλά όχι ηθική)	• εκτεταμένη χρήση της εγγεγραμένης συγγραφικής κρίσης, του συναισθήματος και της εκτίμησης
• χρήση ευθέων παραθέσεων	• ορισμένος βαθμός άμεσης εκτίμησης	• προτιμάται για υποκειμενικά κειμενικά είδη, όπως άρθρα γνώμης, σχολιασμούς και κύρια άρθρα
• προτιμάται για τη δημοσιογραφική κάλυψη σημαντικών γεγονότων	• προτιμάται για γενικά τοπικά και διεθνή γεγονότα	

Μια τέτοιου είδους ανάλυση σχετίζεται με τον πόρο της εμπλοκής του συστήματος της αποτίμησης, αλλά αλληλοεπικαλύπτεται επίσης με την γνωστότερη έννοια της αυτοπτικότητας (βλ. Thompson & Hunston 2000: 3). Η αυτοπτικότητα είναι μια γλωσσολογική κατηγορία που αφορά κυρίως την πηγή πληροφόρησης μιας δήλωσης και αυτό ποικίλλει σημαντικά από γλώσσα σε γλώσσα (Aikhenveld 2004).[27] Στον πρώτο τους τόμο με τίτλο *Evidentiality: The linguistic coding of epistemology* (Chafe & Nichols 1986), ο Chafe (1986) αναφέρεται στην αυτοπτικότητα της αγγλικής γλώσσας, επισημαίνοντας ότι αυτό που θα ονομάζαμε μη διακριτό τύπο είναι αυτό που οι χρήστες βλέπουν ως «πραγματική γνώση» (π.χ. «το νερό είναι υγρό»). Ο Chafe περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο ο αυτοπτικός χαρακτηρισμός μπορεί να υποδεικνύει, μεταξύ άλλων, «μια κλίμακα αξιοπιστίας» (με τη χρήση τροπικών μορίων όπως *maybe* [ίσως], *might* [ίσως], *may* [ίσως], *probably* [πιθανώς], *certainly* [σίγουρα]), πεποίθηση/γνώμη (π.χ., *I think* [νομίζω]), φήμες (*they say* [λένε]) και προσδοκία (*in fact* [στην πραγματικότητα], *of course* [φυσικά]). Σημειώνει επίσης τρέχουσες

διακρίσεις σε κειμενικά είδη, συγκρίνοντας την ακαδημαϊκή γραφή με την ανεπίσημη συζήτηση. Άλλα κεφάλαια στον ίδιο τόμο καταδεικνύουν διαγλωσσική διακύμανση: για παράδειγμα, οι γλώσσες Jaqi (Jaqaru, Kawki και Aymara), που ομιλούνται από ένα πληθυσμό περίπου 3 εκατομμυρίων στις βολιβιανές και περουβιανές Άνδεις, χαρακτηρίζουν ανάλογα με το αν μια δήλωση γίνεται από προσωπική γνώση, από γνώση μέσω της γλώσσας ή από μη προσωπική γνώση. Η μελέτη της Martha Hardman που αφορά στην αυτοπτικότητα στις εν λόγω γλώσσες καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «η επισήμανση των πηγών των δεδομένων είναι τόσο εκτεταμένη στις γλώσσες Jaqi, που είναι αδύνατο να προφέρει κανείς ΟΠΟΙΑΔΗΠΟΤΕ πρόταση χωρίς να δηλώνει την πηγή των πληροφοριών του» (Hardman 1986: 114). Η Hardman μάλιστα αναφέρει ότι η απουσία τέτοιου χαρακτηρισμού στην ισπανική γλώσσα δυσχεραίνει την επικοινωνία με τους ομιλητές των γλωσσών Jaqi. Όσοι δεν ομιλούν Jaqi ενδεχομένως να μην γνωρίζουν ότι οι κατηγορηματικές τους δηλώσεις, οι οποίες είναι διατυπωμένες στα Ισπανικά, μπορεί να αντιμετωπίζονται με δυσπιστία, διότι δεν εκφράζεται ρητώς η πηγή των πληροφοριών. Και τα Jaqi δεν αποτελούν το μοναδικό παράδειγμα. Τη δεκαετία του 1960, ο Eugene Nida είχε ήδη επισημάνει πως το φαινόμενο αυτό του δημιουργούσε δυσκολίες στο έργο της μετάφρασης της Βίβλου: όσοι μεταφράζουν σε γλώσσες που χαρακτηρίζουν ένα πρόσωπο ανάλογα με το αν είναι εν ζωή ή έχει αποβιώσει αντιμετωπίζουν την πρόκληση του πώς να αποδώσουν τον αναστημένο Ιησού και τον Λάζαρο, οι οποίοι επέστρεψαν στη ζωή. Στις περισσότερες περιπτώσεις, σύμφωνα με τους Nida και Taber (1969: 117), οι μεταφραστές επέλεγαν το παράθημα «νεκρός» για τον Ιησού και το «ζωντανός» για τον Λάζαρο. Οι Makihara και Schieffelin (2007: κεφάλαιο 7) επισημαίνουν ανάλογα προβλήματα στις μεταφράσεις βιβλικών παραβολών στην Παπούα Νέα Γουινέα.

1.6 Αξιολόγηση και θέσεις ανάγνωσης

Η αλληλένδετη σχέση των διαφόρων αξιολογικών στοιχείων μαρτυρεί την πολυπλοκότητα της επικοινωνίας. Σε ένα τέτοιο μοντέλο, ο ρόλος του αναγνώστη/δέκτη είναι ζωτικής σημασίας. Ένα κείμενο μπορεί να προβάλλει ιδεϊκά και διαπροσωπικά νοήματα, αλλά με ποιον τρόπο το κοινό τα αντιλαμβάνεται και ανταποκρίνεται σε αυτά; Ο Lemke (1989: 39), και πάλι στη γραμμή σκέψης του Bakhtin, θεωρεί ότι «τα κείμενα κατασκευάζουν υποτιθέμενα μοντέλα των αποδεκτών τους και του κόσμου του λόγου στον οποίο συνυπάρχουν αντικρουόμενες φωνές που αποσκοπούν να ακουστούν». Οι αναγνώστες «τοποθετούνται» από το κείμενο (και, φυσικά, από τον παραγωγό του κειμένου), ωστόσο η θέση της ανάγνωσής τους δεν μπορεί να προκαθοριστεί πλήρως.[28] Οι αναγνώστες μπορεί να μην είναι καθόλου παθητικοί (Hyland 2005: 175, Bednarek 2006: 184). Η Macken-Horarik (2003a: 286) θεωρεί ότι η αφηγηματική πεζογραφία θέτει αρκετές απαιτήσεις στον αναγνώστη και παράγει μια «ενεργή αναδραστική κατανόηση» που μπορεί να επιδέχεται τύπους οι οποίοι είναι έμφορτοι με κάποια τιμή σε διάφορα επίπεδα. Για παράδειγμα, η ίδια διακρίνει μεταξύ δύο θεμελιωδών στοιχείων αξιολογίας που απαιτούνται από έναν

αναγνώστη: (i) μια διυποκειμενική «ενσυναίσθηση» ή κατανόηση του χαρακτήρα, και (ii) μια πιο εξωτερική «κρίση» και αξιολόγηση των ηθικών αξιών του χαρακτήρα.

Η στάση λειτουργεί μέσω της ενεργοποίησης αντιδράσεων στον αναγνώστη. Οι Martin και White (2005: 206) διατυπώνουν τον σημαντικό ισχυρισμό ότι η συναγόμενη αξιολόγηση, μέσω των υπονοούμενων δηλώσεων ή της απουσίας εξειδίκευσης, διαδραματίζει βασικό ρόλο στη «διευκόλυνση» αν όχι στην «ενθάρρυνση» ποικίλλων αντιδράσεων από μέρους των αναγνωστών. Είναι ένας τόπος διαπραγμάτευσης του νοήματος, όπου ο αναγνώστης έχει ελευθερία δράσης. Στις ενότητες 1.3.1.3 και 1.3.1.4 είδαμε ότι η συναγωγή βασίζεται στην ικανότητα του αναγώστη να αναγνωρίζει και να αντιδρά στα ερεθείσματα τα οποία ορισμένες φορές εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το εκάστοτε πλαίσιο στον οποίο εμφανίζονται. Σύμφωνα με τους White και Thomson:

> Αποτελεί γνώρισμα των συναγωγών/στοιχείων λόγου σε επίπεδο στάσης, το γεγονός ότι συνήθως εξαρτώνται από το συν-κείμενο και συχνά υπόκεινται στις πεποιθήσεις, τις στάσεις και τις προσδοκίες που ο αναγνώστης φέρει στην ερμηνεία του κειμένου (δηλ. τη θέση ανάγνωσής του).
>
> *(White & Thomson 2008: 11)*

Με άλλα λόγια, οι τιμές του επιπέδου της στάσης που ερμηνεύονται από ένα κείμενο εξαρτώνται σε κάποιο βαθμό από τον ιδεολογικό και αξιολογικό προσανατολισμό του αναγνώστη («πεποιθήσεις, στάσεις και προσδοκίες»). Για τον αναγνώστη, η υπόρρητη αξιολόγηση μπορεί στην πραγματικότητα να είναι περισσότερο πειστική από την άμεση εγγραφή, διότι επιτρέπει σε μια γνώμη να μεταμφιέζεται ως γνωστοποίηση, τουλάχιστον στον επιστημονικό λόγο (Hunston 1994: 193, βλ. επίσης Coffin 2002: 506). Τότε όμως τίθενται ερωτήματα, όπως το πόσο βαθιά πρέπει να τοποθετείται μια ανάγνωση για να είναι «συναγόμενη» (Sarangi 2003: 168) ή πόσο επιφανειική πρέπει να είναι για να ενεργοποιήσει μια αντίδραση. Είναι αδύνατο να αντιληφθούν όλοι οι αναγνώστες τους αξιολογικούς παράγοντες ενεργοποίησης, ακόμη και αν ο συγγραφέας έχει κατασκευάσει ένα μοντέλο αναγνώστη με κοινές απόψεις (White 2003b: 75, παραπέμποντας στον Eco 1984).

Αυτό το φαινόμενο ανάγνωσης και ερμηνείας είναι αυτό που οι Martin και White (2005: 206) ονομάζουν «αντίδραση» (reaction). Έχει προφανώς ιδιαίτερη σημασία για τη μετάφραση, δεδομένου ότι η ανάγνωση η οποία τροφοδοτείται από τον μεταφραστή θα καθορίσει τη διαμόρφωση του ΚΣ, από την οποία θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό και η αντίδραση του αναγνώστη του ΚΣ. Οι Martin και White (στο ίδιο.) περιγράφουν τρεις γενικούς τύπους ανάγνωσης, τη «συγκρατημένη», την «ανθιστάμενη» και τη «συμμορφούμενη»:[29]

> Με τον όρο **συγκρατημένη ανάγνωση**, αναφερόμαστε σε μια κατά κανόνα μονομερή και καθοδηγούμενη από ενδιαφέρον ανάγνωση η οποία στοχεύει να αξιοποιήσει το κείμενο για κοινωνικούς σκοπούς διαφορετικούς από εκείνους για τους οποίος έχει αυτό δημιουργηθεί. Οι **ανθιστάμενες αναγνώσεις** αντιτίθενται στη θέση ανάγνωσης

που έχει πραγματωθεί από τη συν-επιλογή των νοημάτων σε ένα κείμενο, ενώ οι **συμμορφούμενες αναγνώσεις** συμφωνούν με αυτό.[30]

Αυτές οι αναγνώσεις μπορεί να συνάδουν ελάχιστα με τον πρωταρχικό σκοπό του κειμένου. Έτσι, μια συγκρατημένη ανάγνωση θα μπορούσε να εφαρμοσθεί από έναν θεωρητικό της γλώσσας, όπως εγώ, ο οποίος επιλέγει ένα κείμενο προς ανάλυση για ένα νέο σκοπό, ενώ μια ανθιστάμενη ανάγνωση απορρίπτει την επιχειρηματολογία του συγγραφέα. Η μετάφραση αποτελεί σαφώς ένα παράδειγμα κειμένου που παράγεται για έναν νέο επικοινωνιακό σκοπό, ή που, τουλάχιστον, απευθύνεται συνήθως σε ένα κοινό διαφορετικό από αυτό που φανταζόταν ο συγγραφέας. Συνεπώς, η ανάγνωση θα είναι τουλάχιστον εν μέρει συγκρατημένη, καθώς η ανάγνωση και η ερμηνεία του μεταφραστή θα αποτελέσει τη βάση της προετοιμασίας και της παραγωγής του κειμένου-στόχου. Θα είναι κατά κύριο λόγο «ανθιστάμενη» εάν επιδιώκει να ανατρέψει την ιδεολογία της πηγής, όπως συνέβη με τις μεταφράσεις του *Mein Kampf* [ο Αγών μου] του Χίτλερ από τον μεταφραστή Ralph Mannheim, όπου προστέθηκαν υποσημειώσεις με σκοπό να υπογραμμίσουν τον ανορθολογισμό των ιδεών (βλ. Hermans 2007), ή με την προσαρμογή του περσικού βιβλίου *Rubaiyat* από τον Fitzgerald (βλέπε σχετικά κατωτέρω). Τέλος, αν η πρόθεση του μεταφραστή απέναντι στο έργο είναι να αναπαράγει την πηγή «πιστά», ανεξάρτητα από το αν συμφωνεί ή όχι με αυτήν, θα επιδιώξει τη συμμορφούμενη ανάγνωση.

Αυτή η ταξινόμηση των τύπων ανάγνωσης συμπίπτει αρκετά με τις γνωστές ερμηνευτικές κατηγορίες που πρότεινε ο Stuart Hall στη θεωρία του για τη μαζική επικοινωνία (π.χ. Hall [1980] 1999). Η εν λόγω θεωρία αναπτύχθηκε αρχικά για την κατανόηση του τηλεοπτικού λόγου και της ερμηνείας του από το κοινό, ωστόσο άσκησε σημαντική επιρροή σε άλλες μορφές πολιτιστικής μεταφοράς και αποδείχθηκε χρήσιμη και για τη μετάφραση. Ο Hall ενσωματώνει τέσσερα «σχετικά αυτόνομα» στάδια (παραγωγή, κυκλοφορία, χρήση και αναπαραγωγή) στα οποία οι «στιγμές» της «κωδικοποίησης» και «αποκωδικοποίησης» του μηνύματος είναι «καθοριστικές» για την πολιτιστική ζωή του λεκτικού μηνύματος.[31] Για τον Hall (1980) 1999: 510-11), η κωδικοποίηση και η αποκωδικοποίηση είναι δυναμικές και εξαρτώνται από το κοινωνικοπολιτιστικό πλαίσιο και τη σχετική εξουσία των συμμετεχόντων. Με βάση την προσέγγιση του Eco και του Barthes, στο πλαίσιο του συστήματος αυτού, τα στοιχεία που τείνουν να είναι πιο αμετάβλητα είναι η αναφορική σημασία και το δηλωτικό επίπεδο, ενώ η λιγότερο σταθερή συσχετιστική σημασία και το συν-δηλωτικό επίπεδο είναι περισσότερο ανοικτά σε ιδεολογική ερμηνεία, μεταξύ των ατόμων και διαπολιτισμικά. Η θέση αυτή συνάδει με τις παρατηρήσεις των White και Thomson σχετικά με τη συναγωγή και θα αποτελέσει ένα κρίσιμο πεδίο έρευνας στο πλαίσιο της μετάφρασης.

Στη θεωρία του Hall για το σημειωτικό σύστημα υπάρχουν «δεσπόζουσες» τάξεις και κωδικοποιήσεις που ενισχύονται από θεσμούς (πολιτιστικούς, πολιτικούς, νομικούς, εκπαιδευτικούς, εργασιακούς...). Αυτοί οι θεσμοί, μέσω της θέσης ισχύος τους και της δύναμης της συνήθειας, καλλιεργούν «προτιμώμενες αναγνώσεις» των κωδίκων. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές σε σχολιασμούς πολιτικών γεγονότων και στις ειδήσεις. Ωστόσο, ο δέκτης

(το τηλεοπτικό ακροατήριο του Hall ή ο αναγνώστης της μετάφρασης και ο ακροατής μιας διερμηνείας) έχει έναν ενεργό, «μετασχηματιστικό» ρόλο στην ερμηνεία του κώδικα, και ο Hall (στο ίδιο: 515-17) προσδιορίζει τρεις πιθανές θέσεις αναγνωστών:

1. Την **κυρίαρχη-ηγεμονική θέση**, όπου ο δέκτης υιοθετεί τη δηλωτική και συν-δηλωτική ερμηνεία και ιδεολογία που εκφράζεται από τον κύριο κωδικοποιητή και όπου ο λόγος φαίνεται να λειτουργεί με «διαφάνεια», με «φυσικότητα» και «νομιμότητα». Θεωρείται πως εδώ ο δέκτης λειτουργεί «μέσα στον κυρίαρχο κώδικα».
2. Τη **διαπραγματευτική θέση**, όπου ο δέκτης αποδέχεται εν μέρει τη συλλογιστική της δεσπόζουσας θέσης και τους κώδικες που αυτή εκφράζει, αλλά αντιλαμβάνεται επίσης τις αντιφάσεις της και ενδέχεται να μην ακολουθεί την κυρίαρχη ανάγνωση. Ο Hall δίνει το παράδειγμα ενός εργαζόμενου που αποδέχεται το κυρίαρχο, κυβερνητικό μήνυμα σχετικά με το πάγωμα των μισθών αλλά εξακολουθεί να αγωνίζεται για καλύτερες αποδοχές.
3. Την **αντιθετική θέση**, κατά την οποία ο δέκτης ερμηνεύει συνειδητά το μήνυμα αντίθετα προς την κυρίαρχη θέση ή, με άλλα λόγια, αντιστέκεται σε αυτή. Ο Hall παρέχει το παράδειγμα ενός θεατή που ερμηνεύει τη δήλωση του πολιτικού για το «εθνικό συμφέρον» έως εάν στην πραγματικότητα να σημαίνει «ταξικό ενδιαφέρον» (δηλ. ο θεατής αποδομεί την υποκείμενη ιδεολογία που προσπαθεί να επιβάλλει ως φυσική μια πολιτικά μεροληπτική κυρίαρχη θέση).

Η κυρίαρχη-ηγεμονική θέση αντιστοιχεί στη συμμορφούμενη ανάγνωση των Martin και White, η διαπραγματευτική στη συγκρατημένη, και η αντιθετική στην ανθιστάμενη. Ο συγγραφέας του ΚΠ μπορεί να έχει στο μυαλό του έναν «ιδανικό αναγνώστη» (Eco 1984) ή μια «προτιμητέα ανάγνωση» (Morley 1980, 1992), ωστόσο, όσον αφορά τη μετάφραση, όπου στο μικρο-επίπεδο των μεμονωμένων λεξικών επιλογών ο μεταφραστής ή ο διερμηνέας παρεμβάλλεται μεταξύ συγγραφέα και αναγνώστη και μεταβαίνει συνεχώς από γλώσσα σε γλώσσα, οι τρεις κατηγορίες ανάγνωσης είναι απίθανο να παραμείνουν αμετάβλητες. Ακόμη και αν υιοθετείται συνειδητά μια γενική στρατηγική μετάφρασης, η οποία προκαλείται ενδεχομένως από μια μακρο-επίπεδη αφηγηματική αναπαράσταση ενός γεγονότος (βλ. Baker 2006), ο μεταφραστής εξακολουθεί να υφίσταται μια αδιάκοπη ετερογλωσσία, και έρχεται κάθε φορά αντιμέτωπος με γλωσσικές προκλήσεις μικροεπιπέδου προβάλλοντας μια νέα θέση ανάγνωσης στο ακροατήριο του ΚΣ. Ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί αυτό στη μετάφραση αποτελεί από μόνο του ένα ακανθώδες ζήτημα.

1.7 Αξιολόγηση και «κρίσιμα σημεία» στη διαδικασία λήψης αποφάσεων των μεταφραστών και διερμηνέων

Όπως αναφέρει και ο Lemke (1998), η αξιολόγηση είναι η κρίσιμη λειτουργία της γλώσσας. Τοποθετεί τον συγγραφέα και τον αναγνώστη στο σημείο διεπαφής μεταξύ της ιδεολογίας και της αξιολογίας, του «πραγματικού» κόσμου και του εσωτερικού κόσμου της υποκειμενικής και ατομικής αξίας. Αντιπροσωπεύει και συμβάλλει στη συγκρότηση τόσο της θεώρησης του

κόσμου που μας περιβάλλει, όσο και της ταυτότητας του εαυτού του συγγραφέα (Lemke 1998, Fairclough 2003: 164). Όταν παράγεται μια νέα εκδοχή ενός κειμένου για ένα νέο πολιτισμικό πλαίσιο, όταν παρεμβαίνει ένας μεταφραστής ή διερμηνέας, μετατοπίζεται επίσης και η βάση της αξιολόγησης. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν οι διαγλωσσικές ή διαπολιτισμικές διαφορές είναι σημαντικές, ή όπου ο σκοπός ή η λειτουργία της μετάφρασης διαφέρει σε μεγάλο βαθμό από το ΚΠ, αυτό μπορεί να επηρεάσει πολλά σημεία ενός κειμένου. Η τροποποίηση της ιδεϊκής, «πραγματιστικής» πληροφορίας σε ένα κείμενο, ή του επιπέδου της ιστορίας μιας αφήγησης, θα μπορούσε να μας οδηγήσει σε ένα καθεστώς προσαρμογής, η οποία μπορεί να είναι βέβαια συχνότερη και ακόμη πιο αποδεκτή στις εκδοχές παραμυθιών προσανατολισμένων στον πολιτισμό στόχο, αλλά μπορεί επίσης να πραγματοποιείται σε συνθήκες έντονης πολιτισμικής χειραγώγησης ή πολιτικής λογοκρισίας (Billiani, 2007). Ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα που παρατίθενται στις μεταφραστικές μελέτες είναι τα εξής: στη βρετανική βικτοριανή εποχή, για παράδειγμα, όπου οι αξίες του πολιτισμού-στόχου θεωρούνταν ανώτερες, η μετάφραση του *The Rubaiyat of Omar Khayy-am* από τον Edward Fitzgerald (1859), ενός έργου που άσκησε σημαντική επιρροή, αναδιατύπωσε και επαναπροσδιόρισε ολοκληρωτικά το περσικό ΚΠ. Ομοίως, ο δέκατος τόμος του Richard Burton, *A Plain and Literal Translation of the Arabian Nights' Entertainments* (1886–88),[32] περιείχε μεγάλο αριθμό ιδιαιτέρων υποσημειώσεων από γλωσσική και πολιτισμική σκοπιά, καθώς και μια υπεράσπιση της μετάφρασής του, ένα μακροσκελές «Καταληκτικό δοκίμιο», πίνακα περιεχομένων και βιβλιογραφία.

Η μελέτη τέτοιων έργων παρέχει πολύτιμα στοιχεία για την κουλτούρα της μετάφρασης. Ωστόσο, τέτοιες μεταφραστικές στρατηγικές ενδέχεται να προκαλέσουν άμεσο πρόβλημα στον σύγχρονο μεταφραστή εάν εφαρμοστούν σε άλλα κειμενικά είδη και συνθήκες, όπως τη μετάφραση του εγχειριδίου ενός προϊόντος εάν ο στόχος είναι η πληροφόρηση του χρήστη σχετικά με το πώς να χειριστεί το προϊόν σωστά, ή τη διερμηνεία ενός πολιτικού λόγου. Το επίμονο και επείγον για μένα ζήτημα για την κατανόηση των λεπτομερειών της διαδικασίας της μετάφρασης ή διερμηνείας, είναι η ανακάλυψη των αξιών που εισάγονται από τον μεταφραστή στο κείμενο, κατά τρόπο πιθανώς ενδόμυχο και ασυνείδητο. Η θεωρία της αποτίμησης παρέχει ένα πιθανό μοντέλο για την αναγνώριση και ανάλυση των λεξικών σημάτων και πραγματώσεων της εισαγωγής αξιών. Παράλληλα, το ενδιαφέρον μου εστιάζεται στην αναγνώριση αυτών των σημείων και λεξικών χαρακτηριστικών ενός κειμένου, που κατά τη μετάφραση είναι περισσότερο ευάλωτα σε χειραγώγηση αξιών, των σημείων εκείνων που φανερώνουν πιο συχνά μετατόπιση κατά τη μετάφραση και παράγουν το μεγαλύτερο ερμηνευτικό και αξιολογικό δυναμικό καθώς και αυτών που αποκαλύπτουν σε μεγάλο βαθμό τις αξίες του μεταφραστή. Ονομάζω αυτά τα σημεία «πλούσια σε αξία» (value-rich) και, όπου υπάρχει η πιθανότητα να επηρεάσουν τη σύλληψη του κειμένου, «ευαίσθητα» ή «κρίσιμα». Όπως, συνεπώς, είδαμε στην Εισαγωγή και στην Ενότητα 1.3.1.3, ιδεατικά το φαινόμενο της ονοματοδοσίας είναι κρίσιμο: η επιλογή μεταξύ *Derry* έναντι *Londonderry* (βλ. Baker 2006), *America* έναντι *United States* (βλ. Gentzler 2006), *Montreal* έναντι *Montréal* (βλ. Mossop 2007) ή, στα θρησκευτικά κείμενα, το ίδιο το όνομα μιας θεότητας,

ενδέχεται να είναι έντονα ενδεικτικό της ιδεολογικής τοποθέτησης του συγγραφέα (και του μεταφραστή) σε σχέση με την πολιτική και ιστορική ταυτότητα που προβάλλεται. Η δράση των ΗΠΑ προς την Κούβα από το 1960 και εξής αποτελεί ένα καλό παράδειγμα: η απαγόρευση του εμπορίου ονομάζεται *embargo* [εμπάργκο] από μέρους των ΗΠΑ και των υποστηρικτών της, και *bloqueo* [αποκλεισμός] από την Κούβα και εκείνους που αντιτίθενται σε αυτό. Σε ένα διαφορετικό πολιτικό πλαίσιο, ο Sánchez (2007) κατέδειξε πως οι ιδεολογικά ευαίσθητες κατηγορίες φυλετικών όρων αναδιαμορφώνονται δια του λόγου μεταξύ γαλλικής και ισπανικής γλώσσας. Τα κρίσιμα σημεία περιλαμβάνουν επίσης πιο ανεπαίσθητες και ενδεχομένως λιγότερο συνειδητές επιλογές, συμπεριλαμβανομένης της αναγνώρισης και της αναπαραγωγής της συναγόμενης στάσης που μπορεί να εντοπίζεται πολιτιστικά (π.χ. *Victorian arcades* [βικτοριανές στοές], *cobbled streets* [πολυσύχναστοι δρόμοι] στο κείμενο για το Λονδίνο στην Ενότητα 1.3.1.1 ανωτέρω). Τα κεφάλαια που ακολουθούν παρουσιάζουν περιπτωσιολογικές μελέτες διαφόρων μορφών μετάφρασης σε μια προσπάθεια περαιτέρω διερεύνησης των εν λόγω κρίσιμων σημείων.

2 Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

2.0 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο το μοντέλο ανάλυσης που αντλείται από την θεωρία της αποτίμησης θα εφαρμοστεί σε ένα κρίσιμο πολιτικό γεγονός, την εναρκτήρια ομιλία του Προέδρου των ΗΠΑ Barack Obama, που δόθηκε στις 20 Ιανουαρίου του 2009 στην Ουάσιγκτον. Η ομιλία μεταδόθηκε ζωντανά σε ολόκληρο τον κόσμο, με ζωντανή διερμηνεία στις τοπικές γλώσσες και αναπαρήχθη κατά λέξη και μεταφράστηκε σε έντυπα και επιγραμμικά μέσα ενημέρωσης.[1] Το υψηλό προφίλ του αγγλικού πρωτοτύπου της ομιλίας βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με την κοινή πρακτική της «αφάνειας» του μεταφραστή πολιτικών κειμένων (Bielsa και Bassnett 2008, Schäffner 2008). Πράγματι, ο πλούτος των ερμηνειών και των μεταφράσεων σε τόσες πολλές γλώσσες προσφέρει μια ασυνήθιστη ευκαιρία για την ανάλυση των στρατηγικών που υιοθετήθηκαν για την κατασκευή των ΚΣ. Επιπλέον, η ομιλία προσφέρεται για να αποτελέσει το παράδειγμα στην ανάλυση της θεωρίας της αποτίμησης ιδίως λόγω του εγγενώς αξιολογικού και ηθικού της τόνου.

2.1 Το πλαίσιο μετάδοσης

Λόγω του τεράστιου ενδιαφέροντος για τον νέο Πρόεδρο, πολλές χώρες μετέδωσαν την ομιλία ζωντανά μέσω τηλεόρασης, καλωδιακής, δορυφόρου ή/και διαδικτύου, την οποία συνόδευαν λεπτομερείς αναφορές στα έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα. Ωστόσο, ορισμένες χώρες περιόρισαν την ομιλία με διάφορες μορφές λογοκρισίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η λογοκρισία σήμαινε ότι η ομιλία δε μεταδόθηκε καθόλου, όπως προφανώς συνέβη στη Βόρεια Κορέα, εκτός από κάποιες σύντομες αναφορές στο πρακτορείο ειδήσεων KCNA (BBC Monitoring 2009) ή περιελάμβανε τη μετάδοση επεξεργασμένων αποσπασμάτων, επιτρέποντας την ελεγχόμενη «νέα νοηματοδότηση» και «αναπλαισίωση» (Fairclough 2003: 139-41, Kang 2007, επίσης Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.2.1) σε συζητήσεις με εθνικούς σχολιαστές στα πλαίσια τηλεοπτικού στούντιο. Αυτό φαίνεται να συνέβη, μεταξύ άλλων χωρών, στο Ιράν, το Αφγανιστάν και τη Ρωσία. Εκτός από την παρεμβατική διαδικασία επιμέλειας, η σχετική στάθμιση του ιστορικού γεγονότος σε σχέση με άλλα γεγονότα αποτελεί αυτή καθεαυτή ένδειξη της αντιλαμβανόμενης σπουδαιότητας της ομιλίας του Obama. Έτσι, στο Αφγανιστάν δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση στην έναρξη των εργασιών του κοινοβουλίου του Αφγανιστάν, ενώ στη Ρωσία δόθηκε προτεραιότητα στην επίσκεψη του Προέδρου Medvedev στην Ινγκουσετία, υποδηλώνοντας την έλλειψη ενδιαφέροντος από μέρους της Ρωσίας για τον Obama (BBC Monitoring 2009). Φυσικά, αυτή η έλλειψη ενδιαφέροντος μπορεί να είναι κίβδηλη ή, ακόμη, τέτοιου είδους κινήσεις μπορεί να σχεδιάζονται με σκοπό να αποκρύψουν το γεγονός. Όσον αφορά τη Βιρμανία, διατυπώθηκαν ισχυρισμοί ότι η κυβέρνηση διέταξε την εβδομαδιαία εφημερίδα *The Voice* της πόλης Rangoon να μεταφέρει την κάλυψη της ομιλίας από το πρωτοσέλιδο στις εσωτερικές της

σελίδες (Lwin 2009). Αντίθετα, στη Νότια Κορέα, η ομιλία του Obama έγινε πρωτοσέλιδο μαζί με μια είδηση σχετικά με μια θανατηφόρα πυρκαγιά στη Σεούλ.

Η Κίνα αποτέλεσε μια περίπλοκη και αμφιλεγόμενη περίπτωση. Η ομιλία μεταδόθηκε ζωντανά με ταυτόχρονη διερμηνεία στην Κεντρική Τηλεόραση της Κίνας, η οποία τελεί υπό κρατικό έλεγχο, ωστόσο διακόπηκε αμέσως μετά τη φράση του Obama: «Θυμηθείτε ότι οι προηγούμενες γενιές αντιμετώπισαν στον κομμουνισμό και τον φασισμό...» (Bristow 2009). Το πρόγραμμα στο στούντιο κόπηκε, όπου ο παρουσιαστής, αιφνιδιασμένος, αναγκάστηκε εσπευσμένα να απασχολήσει έναν άλλο δημοσιογράφο με μια ερώτηση σχετικά με το πώς ο Obama σκόπευε να αντιμετωπίσει την οικονομική κρίση.[2] Η εφημερίδα *People's Daily* και οι ιστοσελίδες Xinhua, Sina, Sohu και Netease παρέλειψαν εξίσου τη λ. *κομμουνισμός* από τις μεταφράσεις που δημοσίευσαν. Επιπλέον, το ακόλουθο απόσπασμα παραλείφθηκε από τις σχετικές γραπτές απομαγνητοφωνήσεις της ομιλίας:

> *To those who cling to power through corruption and deceit and the silencing of dissent, know that you are on the wrong side of history; but that we will extend a hand if you are willing to unclench your fist* (ΚΠ 118).[3]
>
> [Προς εκείνους που προσκολλώνται στην εξουσία μέσω της διαφθοράς και της εξαπάτησης και της φίμωσης της αντιγνωμίας, μάθετε ότι βρίσκεστε στη λάθος πλευρά της ιστορίας. Αλλά ότι θα απλώσουμε το χέρι μας εάν κι εσείς είστε πρόθυμοι να ξεσφίξετε τη γροθιά σας.]

Παρόλο που το απόσπασμα της ομιλίας απευθυνόταν συγκεκριμένα στις «μουσουλμανικές χώρες», φάνηκε να χτύπησε την ευαισθησία του κινεζικού κράτους όσον αφορά τις επικρίσεις που έχει δεχθεί περί διαφθοράς και «φίμωσης της αντιγνωμίας».[4] Πράγματι, ήταν ελάχιστοι[5] αυτοί που διαπίστωσαν ότι το εν λόγω απόσπασμα ήταν στην πραγματικότητα μια διακειμενική αναφορά στην ομιλία του Προέδρου Clinton των ΗΠΑ επ' ευκαιρία της τότε επίσκεψης του Προέδρου της Κϊνας Jiang Zemin στην Ουάσινγκτον στις 11 Ιουνίου του 1998.[6] Ο υπαινιγμός είναι επομένως πολύ πιο συγκεκριμένος από ότι φαίνεται εκ πρώτης όψεος, και απευθύνεται στην Κίνα. Επομένως, οι διαλογικές «φωνές» (βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητες 1.0 και 1.3.3) που ενεργοποιούνται μέσω της αναφοράς μπορεί να είναι ανακτήσιμες μόνο από έναν μικρό αριθμό ακροατών, μεταξύ, όμως, των οποίων συμπεριλαμβανόταν και το κύριο ακροατήριο-στόχος: οι κινεζικές αρχές. Αυτό αποτελεί μέρος του πόρου της εμπλοκής του συστήματος της αποτίμησης, που εξετάζεται στην Ενότητα 2.2.8 παρακάτω.

Η ανταπόκριση των κινεζικών μέσων ενημέρωσης ήταν άνιση. Στο Χονγκ Κονγκ, ολόκληρη η ομιλία μεταδόθηκε στο Phoenix TV που έχει έδρα το Χονγκ Κονγκ. Το πλήρες αντίγραφο της ομιλίας στην αγγλική γλώσσα συμπεριελήφθηκε στην εφημερίδα *China Daily*, τη μεγαλύτερη σε κυκλοφορία αγγλική εφημερίδα της Κίνας, η οποία απευθύνεται σε ξένο ακροατήριο το οποίο θα ήταν επίσης σε θέση να κατανοήσει την ομιλία στην πρωτότυπη γλώσσα. Το πλήρες αντίγραφο παραμένει στην ιστοσελίδα της *China Daily* στο χρόνο της σύνταξής του.[7] Η ώρα κατά την οποία διεξήχθη η ομιλία (12.00 ΑΕΩ) σήμαινε ότι η

μετάδοση στην Κίνα έγινε πολύ αργά τη νύχτα με αποτέλεσμα το κοινό που την παρακολούθησε να είναι αναπόφευκτα μικρό. Ωστόσο, στην εποχή του διαδικτύου οι μάλλον αδέξιες προσπάθειες της Κίνας να ξεφύγει από τα επικριτικά σχόλια του Obama τόνισαν απλώς τη διαδικασία της λογοκρισίας. Το βίντεο από το CCTV δημοσιεύτηκε από τον οργανισμό παρακολούθησης Danwei[8] και από το YouTube[9] και το ιστορικό γεγονός είχε ευρεία κάλυψη σε παγκόσμιο επίπεδο, ενισχύοντας την εικόνα της Κίνας ως ένα κράτος που ασκεί υπερβολικό έλεγχο στα μέσα ενημέρωσης.[10]

Αυτές οι μορφές απόπειρας λογοκρισίας είναι πραγματικά ενδιαφέρουσες, ιδιαίτερα τώρα που το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν τη δύναμη να διεισδύουν στις άλλοτε κλειστές κοινωνίες και ενδεχομένως να αποσταθεροποιούν το πολιτικό τοπίο (Dahlgren 2005). Για ορισμένα κράτη, η απάντηση είναι μια προσπάθεια ελέγχου της διαθεσιμότητας της νέας τεχνολογίας, είτε με τον περιορισμό της οικιακής χρήσης, είτε με την λογοκρισία της πρόσβασης σε «ανεπιθύμητους» ιστότοπους, όπως συνέβη, για παράδειγμα, επίσης στην Κίνα όταν η μηχανή αναζήτησης της Google περιορίστηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό.[11]

2.2 Η έκφραση της αποτίμησης

Ένα πιο διακριτικό και κεντρικό ενδιαφέρον του βιβλίου είναι τα σημεία όπου η μετάφραση είναι αποδεκτή, αλλά μπορεί να υπάρξουν μετατοπίσεις στα συστήματα αξιών που εκφράζονται μέσω του ΚΣ εξαιτίας των διαπολιτισμικών διαφορών, της σκόπιμης κειμενικής χειραγώγησης, του βαθμού ικανότητας του μεταφραστή ή κάποιας άλλης προτίμησής του. Τέτοιου είδους αξιακές μετατοπίσεις είναι σύνθετες λόγω των αξιολογικών τους βάσεων και διότι μπορούν να εκφραστούν μέσα από λεπτούς γλωσσικούς δείκτες. Για να κατανοήσουμε καλύτερα πώς μια αξία δομείται και μεταφράζεται, το υπόλοιπο κεφάλαιο θα ασχοληθεί λεπτομερώς με την ανάλυση της γλωσσικής ένδειξης της αξίας μέσω της πραγμάτωσης της αποτίμησης στην εναρκτήρια ομιλία του Obama,[12] στα παραδείγματα ταυτόχρονης διερμηνείας των μέσων ενημέρωσης καθώς και της έντυπης μετάφρασης αυτής της ομιλίας. Η ανάλυση θα αξιοποιήσει τη σπάνια περίπτωση κατά την οποία πολλαπλές ταυτόχρονες διερμηνείες της ομιλίας είναι διαθέσιμες στην ίδια γλώσσα. Συγκεκριμένα, θα εξετάσω τις διερμηνείες αυτές που μεταδόθηκαν ζωντανά στην ισπανική γλώσσα από μεγάλα δίκτυα που εδρεύουν στις ΗΠΑ, όπως το CNN en Español (ΚΣ1), το Telemundo (ΚΣ2) και το Περουβιακό Κανάλι Ν (ΚΣ3).[13]

Η ομιλία του Obama ακολούθησε την προεδρική του ορκωμοσία και προσαρμόστηκε συνειδητά στις συμβάσεις του κειμενικού είδους. Ο Obama ενημέρωσε τον Jon Favreau, τον 27χρονο κύριο συντάκτη των ομιλιών του, ότι οι αγαπημένες του εναρκτήριες ομιλίες ήταν αυτές του Abraham Lincoln ('With malice toward none') [Με κακία προς κανέναν] και του Κένεντι ('Ask not what your country can do for you...') [Μη ρωτάς τι μπορεί να κάνει η χώρα σου για σένα...] (Alter 2010: 106). Η διαδικασία σχεδιασμού και σύνταξης της ομιλίας περιγράφεται ως ακολούθως:

> Η προσέγγιση του Obama ως προς τη σύνταξη της ομιλίας ήταν να ξεκινήσει μιλώντας δυνατά επί μακρόν, ενώ ο Favreau ή οι άλλοι θα κρατούσαν σημειώσεις.[14] Είπε στον Favreau ότι πιστεύει ότι οι καλύτερες εναρκτήριες ομιλίες περιγράφουν με σαφήνεια στους Αμερικανούς «τη στιγμή στην οποία βρισκόμαστε, πώς φτάσαμε εκεί, και την καλύτερη διέξοδο. [Αυτοί] απορροφώνται εκείνη τη στιγμή»...
>
> Ο Favreau εργάστηκε πάνω σε διάφορα σχέδια με τον φορητό του υπολογιστή στα Starbucks, με τη βοήθεια του Ben Rhodes και, για το περίφημο τέλος όπου γίνεται αναφορά στον George Washington, με τη βοήθεια του Adam Frankel και της Sarah Hurwitz... Το Σαββατοκύριακο της 10-11ης Ιανουαρίου, ο Obama απομονώθηκε στο ξενοδοχείο Hay-Adams, όπου επαναδιατύπωσε περισσότερο από το μισό του κειμένου. Η ομιλία προοριζόταν να είναι λιτή και συγκρατημένη, και όχι να αποτελέσει την επιτομή της μεγαλοπρέπειας.
>
> *(Alter 2010: 106)*

Είναι σημαντικό επίσης να σημειωθεί ότι η ομιλία κυκλοφόρησε σε ορισμένα μέσα ενημέρωσης πριν εκφωνηθεί (Dougherty 2009). Αυτό όχι μόνο διευκόλυνε την κάλυψη των του γεγονότος, συμπεριλαμβανομένης της μετάδοσης ενδογλωσσικού υποτιτλισμού με μεγάλα έντονα γράμματα, αλλά επιπλέον παρείχε τη δυνατότητα σε ταυτόχρονους διερμηνείς να εργαστούν έχοντας στη διάθεσή τους το γραπτό αντίγραφο της ομιλίας. Την ίδια ημέρα, ο Obama χρησιμοποίησε έναν τηλεϋποβολέα (Alter 2010: 271).

Όσον αφορά τα γενικότερα μοτίβα της στάσης, τα πιο αξιοσημείωτα γνωρίσματα της είναι το υψηλό επίπεδο της άμεσης εγγραφής, ο μεγάλος αριθμός των αφηρημένων ουσιαστικών και η έντονη τάση προς θετικές πραγματώσεις της ικανότητας, της επιμονής (αμφότερες αποτελούν τμήμα της κοινωνικής αυτοπεποίθησης) και του ήθους (κοινωνική κύρωση). Το αξιολογικό προφίλ μπορεί κατά κάποιο τρόπο να είναι ασυνήθιστο για τη γλώσσα ως σύνολο, αν και πιθανότατα όχι για το συγκεκριμένο κειμενικό είδος, καθώς ποικίλει από τη στερεοτυπική πραγμάτωση της στάσης μέσω των επιθετικών (Martin & White 2005: 58). Αρχικά, θα προβώ σε μια περιγραφή της γενικής εικόνας των πραγματώσεων στο ΚΠ προτού προχωρήσω στη συζήτηση των τρόπων με τους οποίους οι εν λόγω πραγματώσεις αποδώθηκαν στις διερμηνείες προς την ισπανική γλώσσα την ημέρα της ομιλίας.

2.2.1 Συναίσθημα

Ο Πίνακας 2.1 απεικονίζει τις εκφράσεις του συναισθήματος στο ΚΠ. Η συναγόμενη/προκαλούμενη στάση επισημαίνεται με σκίαση. Οι αριθμοί αναφέρονται στην αρίθμηση των σειρών του απομαγνητοφωνημένου κειμένου που παρατίθεται στο Παράρτημα 2.1.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 1 Η πραγμάτωση του συναισθήματος στην εναρκτήρια ομιλία του Obama

Συναίσθημα
+ασφάλεια

the trust you have bestowed (03), *prosperity* (07), *peace* (07), *hope over fear* (26), *unity of purpose* (26), *surest route to our common good* (81), *our common defense* (82), *our safety* (82), *friend of each nation* (89), *peace* (89), *our security emanates* (94), *forge a hard-earned peace* (99), *lessen the nuclear threat* (100), *our confi dence* (147), *hope* (159), *hope* (163), *delivered it safely* (167)

–ασφάλεια
gathering clouds (08), *raging storms* (08), *crisis* (13), *at war* (13), *violence and hatred* (14), *jobs shed* (16), *businesses shuttered* (17), *threaten our planet* (19), *sapping of confidence* (21), *nagging fear* (21), *perils* (83), *new threats* (97), *specter of a warming planet* (100), *terror* (102), *slaughtering innocents* (102), *sow confl ict* (113), *uncertain destiny* (148), *when our revolution was most in doubt* (157), *alarmed [city]* (160), *one common danger* (160), *common dangers* (162)

+ευτυχία
full measure of happiness (33), *duties we seize gladly* (144–5)

–ευτυχία
petty grievances (27)

+τάση
we intend to move forward (70), *willing heart* (80), *we are ready to lead* (90), *willing to unclench your fist* (118), *willingness to find meaning* (129), *willingness to nurture a child* (137), *not grudgingly* (144), *seize gladly* (145)

–τάση
indifference to suffering (121)

+ικανοποίηση
grateful (02), *not grudgingly* (144), *satisfying to the spirit* (145)

– ικανοποίηση
starved bodies ... hungry minds (120)

Ήδη από την αρχή, μιλώντας στο πρώτο ενικό πρόσωπο, ο Obama αποκαλύπτει τα προσωπικά του συναισθήματα: *I stand here today* [στέκομαι εδώ σήμερα]... ***humbled*** *by the task before us* [με ταπεινότητα απέναντι στην αποστολή που έχουμε μπροστά μας]... ***grateful*** *for the trust* [ευγνώμων για την εμπιστοσύνη] (02). Και τα δύο επιθετικά, *humbled* και *grateful*, είναι ενδείκτες κρίσης (+ήθος), αλλά αποτελούν εξίσου παραδείγματα των λεγόμενων «υβριδίων» διότι αποτυπώνουν επίσης και συναίσθημα. Τέτοιου είδους υβρίδιες λέξεις «ερμηνεύουν μια συναισθηματική αντίδραση σε συμπεριφορά που εγκρίνουμε ή αποδοκιμάζουμε» (Martin & White 2005: 60) και συνιστούν «συναισθηματικές εγγραφές που συνάγουν κρίση» (στο ίδιο: 68). Άλλα όμοια παραδείγματα που παρέχουν οι Martin και White είναι τα *guilty* [ένοχος], *embarrassed* [ντροπιασμένος], *proud* [περήφανος], *envious* [ζηλόφθονος], *ashamed* [ντροπιασμένος], *resentful* [πικραμένος], *contemptuous* [περιφρονητικός].

Είναι, παραδόξως, λίγες οι περιπτώσεις στο λόγο που φανερώνουν συναισθήματα χαράς ή ικανοποίησης, ίσως εξαιτίας του σκοπίμως «ήπιου και συγκρατημένου» τόνου και της απουσίας «ευχάριστων συναισθημάτων» εν καιρώ κρίσης (Alter 2010: 273). Αυτή που

αποτελεί κεντρικό θέμα της ομιλίας και υπερισχύει στην κατηγορία του συναισθήματος είναι η ασφάλεια. Αυτό παρατηρείται ιδιαίτερα στο πρώτο κομμάτι (γραμμμές 08 και 13–22) όπου το σύμπλεγμα των στοιχείων που αποτυπώνουν αρνητική ασφάλεια (*crisis* [κρίση]), *war* [πόλεμος], *violence and hatred* [βία και μίσος]...) θέτουν το ρητορικό «πρόβλημα», 'τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε' (*the challenges we face*) (23). Τα επόμενα συμπλέγματα αφορούν απειλές τρομοκρατών και ξένων κρατών (101–15) και τους κινδύνους που υπερπήδησαν οι πατριώτες στον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας υπό την ηγεσία του George Washington. Το παράδειγμα χρησιμοποιείται για την ενθάρρυνση του αμερικανικού λαού (154–61). Το θετικό συναίσθημα επικεντρώνεται στην αυξημένη ασφάλεια (*peace* [ειρήνη], *hope* [ελπίδα], *safety* [ασφάλεια]) η οποία προκύπτει από την αντιμετώπιση των απειλών και τις θετικές προθέσεις της κυβέρνησης (*we intend to move forward* [σκοπεύουμε να προχωρήσουμε μπροστά]), του έθνους (*we are ready to lead again* [είμαστε έτοιμοι και πάλι να ηγηθούμε]), του λαού (*duties that we... seize gladly* [καθήκοντα που.... αδράττουμε με χαρά]), του στρατού (*willingness to find meaning in something greater than themselves* [τη θέληση να βρουν νόημα σε κάτι μεγαλύτερο από τον εαυτό τους]), και ακόμη και των προηγούμενων εχθρών (*willing to unclench your fist* [πρόθυμοι να ξεσφίξετε τη γροθιά σας]).

Η ταυτόχρονη διερμηνεία του στοιχείου του συναισθήματος προς την ισπανική γλώσσα φανερώνει ότι σε γενικές γραμμές οι ως άνω φράσεις διατηρούνται, με μοναδική εξαίρεση το ΚΣ3, όπου η μεγάλη προσπάθεια που κατέβαλε η δημοσιογράφος-διερμηνέας για να φέρει εις πέρας το έργο την οδήγησε στο να παραλείψει πολλές αναφορές: μόνο όσον αφορά την +ασφάλεια παραλείφθηκαν τα εξής: *trust you have bestowed* [την εμπιστοσύνη που μου δείξατε] (03), *purpose* [σκοποί] (26), *surest route to our common good* [ασφαλέστερο δρόμο για το κοινό μας καλό] (81), *our common defense* [την κοινή μας άμυνα] (82), *our security emanates* [η ασφάλειά μας απορρέει] (94), *lessen the nuclear threat* [ελατώσσουμε την πυρηνική απειλή] (100), *hope* [ελπίδα] (159). Όσον αφορά τις παραλείψεις, οι άλλοι δύο διερμηνείς δεν αποτελούν εξαίρεση, ωστόσο οι όποιες τυχόν παραλείψεις συνέβησαν είναι ελάχιστες. Το ΚΣ2 παραλείπει επίσης την αναφορά στην πυρηνική απειλή σε μια στρατηγική διόρθωσης η οποία δίνει στον διερμηνέα τη δυνατότητα να συμβαδίσει με τον ομιλητή.

Στη μετάφραση ορισμένων όρων που εκφράζουν αρνητική ασφάλεια, δεν παρατηρείται καθόλου διακύμανση και κάθε ένας αποδίδεται με το πιο προφανές μεταφραστικό ισοδύναμο: συνεπώς, τα *crisis* [κρίση] (13), *war* [πόλεμος] (13) και *violence* [βία] (14) μεταφράζονται παντού *crisis, guerra,* και *violencia*. Στο στάδιο αυτό, θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι τέτοιες βασικές λέξεις διαμορφώνουν έναν αξιολογικό πυρήνα ο οποίος πιθανότατα να πραγματώνεται ομοιόμορφα.[15]

Παραδόξως, δύο αναφορές που θα μπορούσαν να θεωρηθούν κρίσιμες, (η προσφώνηση σε 'εκείνους που θέλουν να προωθήσουν τους στόχους τους προκαλώντας τρόμο και σφαγιάζοντας αθώους' (*those who seek to advance their aims by inducing* ***terror*** *and* ***slaughtering innocents***) [101-2]) παραλείπονται στην πραγματικότητα από το ΚΣ1 και εν μέρει και από το ΚΣ3. Αυτό πιθανότατα οφείλεται στην ταχύτητα της μετάδοσης σε εκείνο το σημείο, όπου οι απαιτήσεις επεξεργασίας του λόγου από μέρους των διερμηνέων

υπερέβαιναν τις δυνατότητές τους. Ακόμα και το ΚΣ2 μετριάζει το *slaughtering* [σφαγιάζοντας] σε *matando* [σκοτώνοντας]. Συγκριτικά, η γραπτή μετάφραση της εφημερίδας *El País* της Μαδρίτης, η οποία αναρτήθηκε επίσης στο μπλογκ του Λευκού Οίκου,[16] χρησιμοποιεί το *asesinando* [δολοφονώντας], ένα ρήμα ελαφρώς πιο εμφατικό.

Η διακύμανση στην ένταση της αξιολόγησης (κλιμάκωση) είναι πράγματι σημαντική. Η τάση αυτή εντοπίζεται σε δύο φαινόμενα. Το πρώτο είναι η παράλειψη των επιθετικών που υποδηλώνουν ή τροποποιούν την αρνητική ασφάλεια: τα ***raging*** *storms* [μανιασμένες καταιγίδες] (08), ***nagging*** *fear* [επίμονος φόβος] (21), ***new*** *threats* [νέες απειλές] (97) και *when ... our revolution was* ***most*** *in doubt* [τη στιγμή που... η επανάστασή μας ήταν πιο αμφίβολη από ποτέ] (156–7) παραλείπονται από όλους τους διερμηνείς. Τα ***uncertain*** *destiny* [αβέβαιη μοίρα] (148) και ***alarmed*** *[city]* [θορυβημένη πόλη] (160) παραλείπονται από το ΚΣ1. Το ***common*** *dangers* [κοινοί κίνδυνοι] (162) αποδίδεται ως 'κοινοί' (*compartidos*, ΚΣ1), 'συνήθεις' (*comunes*, ΚΣ2) και 'ίδιοι' (*mismos*, ΚΣ3). Το δεύτερο είναι ο μετριασμός του συναισθήματος που εκφράζεται στο ΚΠ μέσω του μη-συνήθους λεξιλογίου και της μεταφοράς (βλ. Κεφάλαιο 1, Σχήμα 1.3). Εν προκειμένω, το τρίσημο *homes have been* <u>*lost*</u> [σπίτια χάθηκαν], *jobs* <u>*shed*</u> [δουλειές εξανεμίστηκαν], *businesses* <u>*shuttered*</u> [επιχειρήσεις έβαλαν λουκέτο] (16–17) θέτει ένα πρόβλημα για τον διερμηνέα/μεταφραστή. Τα τρία ρήματα λειτουργούν κατά τρόπο ανάλογο (για να υποδείξουν απώλεια ή κλείσιμο), με τα *shed* και *shuttered*, όντας μη συνήθη στοιχεία, να παρέχουν επίταση μέσω της σημασιακής τους ισχύος και της παρήχησης. Ο πίνακας 2.2. παρουσιάζει τις διάφορες αποδόσεις των διερμηνέων μαζί με τη γραπτή μετάφραση της *El País*/του μπλογκ του Λευκού Οίκου (ΚΣ4).

Το ΚΣ1 χρησιμοποιεί μια ενιαία, αντωνυμική πραγμάτωση του ρήματος *perder* [χάνω] και για τα τρία ρήματα. Το ΚΣ2 κάνει το ίδιο για τα πρώτα δύο, αλλά για τις επιχειρήσεις χρησιμοποιεί περιέργως ως εναλλακτική επιλογή ένα μη σύνηθες στοιχείο της ΓΣ, το *tambalearse* [ταλαντεύομαι]. Το ΚΣ3 παραλείπει το *jobs* και για τις επιχειρήσεις χρησιμοποιεί το βασικό ρήμα *cerrar* [κλείνω]. Με τον επιπλέον χρόνο που έχει στη διάθεσή της η μεταφράστρια του γραπτού ΚΣ4, καταφέρνει να βρει τρία διαφορετικά ρήματα, αλλά παρόλα αυτά εξακολουθεί να μετριάζει τη μετάφραση του *shuttered* (*cerrado*, [κλειστό]) και χάνει την ακουστική επίδραση της παρήχησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 2 Μετάφραση των μη συνήθων λεξικών στοιχείων *shed* και *shuttered* στα ισπανικά ΚΣ

	homes have been lost	*jobs shed*	*businesses shuttered*
ΚΣ1	*se han perdido hogares* [have been lost homes]	*empleos* [jobs]	*Negocios* [businesses]
ΚΣ2	*se han perdido hogares* [have been lost homes]	*empleos* [jobs]	*los negocios se han tambaleado* [businesses have wobbled]
ΚΣ3	*hogares se han perdido* [have been lost homes]		*empresas se han cerrado* [businesses have closed]
ΚΣ4 (γραπτό)	*se han perdido casas* [have been lost houses]	*se han eliminado empleos* [jobs have been eliminated]	*se han cerrado empresas* [businesses have closed]

Η εξομάλυνση του μη συνήθους λεξιλογίου φαίνεται να συνιστά μια γενικότερη επικρατούσα τάση στα κείμενα διερμηνειών. Για να δώσω ένα ακόμη παράδειγμα, όταν το ΚΠ κάνει λόγο για *sapping of confidence... across our land* [κλονισμός της εμπιστοσύνης... σε ολόκληρη τη γη μας] (21), τα ΚΣ το αποδίδουν ως *falta de confianza* [έλλειψη εμπιστοσύνης], ΚΣ1, ΚΣ2) και *pérdida de confianza* [απώλεια εμπιστοσύνης], ΚΣ3). Το ΚΣ4 προβάλλει και εδώ μια εναλλακτική, με τη χρήση της πολύ πιο έντονης φράσης *destrucción de la confianza* [καταστροφή της εμπιστοσύνης].

2.2.2 Κρίση

Ο βαθμός της αξιολόγησης στο επίπεδο της κρίσης είναι πολύ μεγαλύτερος από αυτόν του συναισθήματος ή της εκτίμησης. Αυτό βέβαια μπορεί να αποτελεί ιδιάζον χαρακτηριστικό του συγκεκριμένου είδους προεδρικού λόγου καθώς και της έκφρασης του πολιτικού οράματος γενικότερα (Charteris-Black 2007: 219). Η λεπτομερής ταξινόμηση των λεξικών δεικτών που απεικονίζεται κατωτέρω δείχνει ξεκάθαρα ότι και σε αυτήν την περίπτωση κυριαρχούν θετικές τιμές και ότι η ικανότητα, η επιμονή (αξίες κοινωνικής αυτοπεποίθησης) και το ήθος (κοινωνική κύρωση) είναι κεντρικά. Αυτό συνδέεται με το βασικό μήνυμα της ομιλίας, που είναι η ανάγκη να εκπληρώσουν τα ίδια τα άτομα και ο αμερικανικός λαός ως σύνολο το καθήκον τους να συνεργαστούν προκειμένου να βοηθήσουν το έθνος να βγει από την κρίση. Πηγές μάλιστα αναφέρουν ότι το θέμα αυτό κατασκευάστηκε συνειδητά από τον Jon Favreau και την ομάδα των υπολοίπων συντακτών ομιλιών (Pilkington 2009, Alter 2010: 107). Ο Πίνακας 2.3 παρουσιάζει τα παραδείγματα κοινωνικής αυτοπεποίθησης στο επίπεδο της κρίσης.

Το κείμενο αποπνέει θετικές τιμές ικανότητας και επιμονής, δείκτες θεσμικά αναγνωρισμένης κοινωνικής αυτοπεποίθησης. Το μήνυμα, το οποίο εκφράζεται ρητά, είναι ότι *our capacity remains undiminished* (η ικανότητά μας παραμένει αμείωτη) (50) και ότι η επιμονή, ή *our enduring spirit* (το προαιώνιο πνεύμα μας) (30) έχει και θα συνεχίσει να έχει την ποιότητα που χρειάζεται η Αμερική.[17] Πάνω σε αυτές τις αξίες έχει χτιστεί το αμερικανικό έθνος ή, όπως αναφέρει και ο ίδιος ο Obama σε ένα σημείο που εκφράζει στον μέγιστο βαθμό το στοιχείο της στάσης:

> *those values upon which our success depends – honesty... and hard work, courage and fair play, tolerance and curiosity, loyalty and patriotism – ...* (139–41).
>
> [οι αξίες από τις οποίες εξαρτάται η επιτυχία μας - ειλικρίνεια και σκληρή δουλειά, θάρρος και τιμιότητα, ανεκτικότητα και φιλομάθεια, πίστη και πατριωτισμός- ...]

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 3 Κρίση – δείκτες κοινωνικής αυτοπεποίθησης στην εναρκτήρια ομιλία του Obama

Κοινωνική αυτοπεποίθηση

+κανονικότητα
celebrated (38), *new* (11 instances)

–κανονικότητα
inevitable ... decline (22), *obscure in their labor* (37–8)

+ικανότητα
skill (09), *vision* (09), *the risk-takers, the doers, the makers of things* (37–8), *bigger ... greater [America]* (45–6), *most ... prosperous, powerful nation on Earth* (47–8), *no less productive* (48), *no less inventive* (48–9), *our capacity remains undiminished* (50), *swift [action]* (55), *wield technology's wonders* (57–8), *harness [sun, winds, soil]* (58–9), *transform our schools ...* (59–60), *the scale of our ambitions* (62), *imagination* (65), *power to generate wealth and expand freedom* (75–6), *success [of our economy]* (78), *reach [of prosperity]* (79), *ability* [to *extend opportunity]* (80), *faced down [fascism and communism]* (91), *our power [alone/grows]* (93–4), *force [of our example]* (95), *roll back [the specter]* (100), *our spirit is stronger and cannot be broken* (103), *stronger and more united* (108–9), *farms flourish* (119), *curiosity* (140), *quiet force of progress* (141)

–ικανότητα
far-reaching network ... of violence and hatred (13–14), *our collective failure* (15), *our schools fail too many* (17), *strengthen our adversaries* (18), *America's decline* (21–2), *worn-out dogmas* (28), *have strangled our politics* (28–9), *standing pat* (50), *society's ills* (114), *small band of patriots* (154), *dying campfires* (155)

+επιμονή
sacrifices (03), *faithful to the ideas of our forebears* (10), *true to our founding documents* (10–11), *enduring spirit* (30), *long, rugged path* (39), *few worldly possessions* (40), toiled in sweatshops (41), *endured the lash of the whip* (41–2), *plowed the hard earth* (42), *fought and died* (42), *struggled and sacrificed and worked till their hands were raw* (44–5), *bold [action]* (55), *common purpose, necessity, courage* (65), *[the market is] a force* (75), *blood of generations* (85), *a friend of each nation* (89), *sturdy alliances* (92), *enduring convictions* (92), greater *effort* (97), *forge a hard-earned peace* (99), *work tirelessly* (99–100), *brave Americans* (125), *heroes* (126), *determination* (133), *courage* (136), *hard work, courage* (139–40), giving our all (146), *difficult task* (146), *coldest of months* (154), *small band of patriots* (154), *dying campfires ... icy river* (155), *brave ... the icy currents* (163–4), *endure ... storms* (164), tested (165), *refused to let this journey end* (165), *did not turn back nor ... falter* (165–6), *eyes fixed on the horizon* (166)

–επιμονή
the faint-hearted ... those who prefer leisure over work ... seek only the pleasures of riches and fame (36–7), *without a watchful eye* (77), *[market] spin out of control* (77)

Υπάρχουν επίσης πολλά παραδείγματα συναγόμενης αξιολόγησης, τα οποία κυμαίνονται από το γλαφυρό *expanded by the blood of generations* [διευρύνθηκε χάρη στο αίμα γενεών] έως πιο ήπια, μη συνήθη ρήματα που εκφράζουν ικανότητα (*wield* [αξιοποιήσουμε], *harness* [εκμεταλλευτούμε], *faced down* [αντιμετώπισαν]) και εκτείνονται έως και την απεικόνιση σκληρών καταστάσεων που απαιτούν σθεναρή αντίδραση (*long rugged path* [μακρύ και κακοτράχαλο μονοπάτι], *difficult task* [δύσκολο έργο], *coldest of months* [του πιο κρύου μήνα], *dying campfires* [φωτιές που σιγόσβηναν], *icy river* [παγωμένου ποταμού]). Αντίθετα, τα λιγοστά παραδείγματα που εκφράζουν αρνητικές τιμές σχετίζονται με ξένους εχθρούς (*far-reaching network*... [ευρύ δίκτυο]), με εκείνους που δρουν κατά του εθνικού ενδιαφέροντος (*the faint-hearted*... [λιπόψυχους]) ή με θεσμικούς φορείς που έχουν αποτύχει στο έργο τους (*our schools fail too many* [τα σχολεία μας ανεπαρκή], *worn-out dogmas that* [φθαρμένα δόγματα]..., *have strangled our politics* [κατέπνιξαν την πολιτική μας]).

Ο Πίνακας 2.4 απαριθμεί τους δείκτες κοινωνικής κύρωσης, που έχουν ταξινομηθεί σύμφωνα με τις τιμές της ειλικρίνειας και του ήθους. Η θετική ειλικρίνεια και το ήθος, τα οποία και κυριαρχούν, είναι σαφέστατα αξίες που οι πολιτικοί αρέσκονται να τονίζουν, καθώς προβάλλουν ένα δεοντολογικό όραμα αυθεντικότητας, υπευθυνότητας και ηθικής. Ο Obama το εφαρμόζει αυτό σε ολόκληρο το λόγο του και συνδέει την εικόνα αυτή με παλιές (*old*) και αληθινές (*true*) αξίες που έχουν μεταβιβαστεί από τους πατριώτες και τους ιδρυτές του έθνους και που ενώνουν τον αμερικανικό λαό (128-41). Οι αρνητικές τιμές αποδίδονται και πάλι στον ξένο εχθρό (*a far-reaching network of violence and hatred* [ένα ευρύ δίκτυο βίας και μίσους], *those who cling to power through corruption and deceit and the silencing of dissent* [εκείνους που προσκολλώνται στην εξουσία μέσω της διαφθοράς και της εξαπάτησης]) και σε συμπεριφορές που χαρακτηρίζονται από εσωτερική αλλοίωση και διαφθορά. Αυτό πραγματώνεται με τη χρήση αφηρημένων ουσιαστικών που αποφεύγουν να κατανομάσουν συγκεκριμένους δράστες (*greed and irresponsibility on the part of some* [εξαιτίας της απληστίας και της ανευθυνότητας κάποιων]) ή μέσω της χρήσης του πρώτου πληθυντικού προσώπου που εκφράζει μια γενική καθολικότητα και υπαινίσσεται έμμεσα παλαιότερες συνήθειες (*our time... of protecting narrow interests* [ο καιρός... που προστατεύαμε κοντόφθαλμα συμφέροντα]).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 4 Κρίση – δείκτες κοινωνικής κύρωσης στην εναρκτήρια ομιλία του Obama

Κοινωνική κύρωση

+ειλικρίνεια
faithful to the ideals of our forebears (10), *true to our founding documents* (10–11), *rightful place* (57), *enduring convictions* (92), *pledge* (119), *honesty* (139), *loyalty and patriotism* (140), *true [things/ values]* (140–1), *return ... to these truths* (142), *most sacred oath* (152), *timeless words* (163)

–ειλικρίνεια
false promises (28), *false [choice]* (82), *deceit* (116)

+ήθος
humbled (02), *grateful* (02), *service* (04), *generosity* (04), *cooperation* (05), *hard choices* (16), *noble idea* (31), *God-given promise* (32), *struggled and sacrificed and worked till their hands were raw* (44–5), *decent wage* (69), *dignified [retirement*] (70), *spend wisely* (72), *vital trust* (73), *force ... for good* (75), *our ideals* (82–3), *dignity* (90), *prudent use [of power]* (94), *justness [of our cause]* (94–5), *tempering qualities ... of humility and restraint* (95), *principles* (96), *understanding* (98), *responsibly leave Iraq* (98), *pledge* (119), *humble gratitude* (124), *heroes* (126), *we honor* (128), *spirit of service* (129), *faith* (133), *kindness* (134), *selflessness* (134), *fair play*, *tolerance* (139–40), *old [values/things]* (140), *new era of responsibility* (142–3), *duties* (143), *virtue* (160), *virtue* (163)

–ήθος
far-reaching network ... of violence and hatred (13–14), *greed and irresponsibility* (15), *sweatshops* (41), *endured the lash of the whip* (41–2), *protecting narrow interests* (51), *bad habits* (72), *force ... for good or ill* (75), *society's ills* (114), *corruption* (116), *silencing of dissent* (116), *wrong side of history* (117), *indifference to the suffering* (121–2), *without regard to effect* (122–3)

Η εξέταση της διερμηνείας στο επίπεδο της κρίσης αποκαλύπτει ότι οι πιο πρόδηλες λεξικές εγγραφές σχεδόν πάντοτε διατηρούνται. Βλέπουμε, λοιπόν, ότι γίνεται πιστή μετάφραση κρίσιμων δηλώσεων, όπως *What is required of us now is a new era of responsibility* [Αυτό που απαιτείται απο εμάς τώρα είναι μια νέα εποχή υπευθυνότητας] (142–3), ωστόσο, το γεγονός ότι όλοι οι διερμηνείς την αποδίδουν με τη φράση *una nueva era de responsabilidad* μπορεί να οφείλεται εν μέρει στην ευχέρεια της ισπανικής γλώσσας να επιτρέπει την κυριολεκτική μετάφραση. Σε ορισμένες περιπτώσεις η εγγραφή διατηρείται ακόμη και αν η πραγμάτωση ποικίλλει: το *our capacity remains undiminished* [η ικανότητά μας παραμένει αμείωτη] (50), για παράδειγμα, αποδίδεται ως «η ικανότητά μας διατηρείται» (ΚΣ1), «η ικανότητά μας δεν έχει μειωθεί» (ΚΣ2) και «η ικανότητά μας διατηρεί τη δύναμή της» (ΚΣ3).[18] Είναι γεγονός ότι γίνονται παραλείψεις, ειδικά από το ΚΣ3, ως μέρος της στρατηγικής αντιμετώπισης που εφαρμόζει ο διερμηνέας προκειμένου να ανταπεξέλθει, αλλά και σε μικρότερο βαθμό από το ΚΣ1 και πολύ πιο σπάνια από το ΚΣ2. Θα μπορούσαμε να εικάσουμε ότι οι παραλείψεις συμβαίνουν πιθανότατα σε πραγματώσεις που ο διερμηνέας θεωρεί επουσιώδεις, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις όπου οι περιορισμοί του χρόνου και της ταχύτητας (κάτι που μπορούμε να υποθέσουμε για το ΚΣ3) μπορεί να οδηγήσουν σε παράλειψη καίριων παραδειγμάτων. Τρεις είναι οι πραγματώσεις που παραλείπουν όλοι οι διερμηνείς, και όλες αφορούν επιθετικούς προσδιορισμούς: *swift* [*action*] [ταχεία δράση] (55), *hard-earned* [*peace*] [κερδισμένη με κόπο ειρήνη] (99) και *dying* [*campfires*] [φωτιές που σιγόσβηναν] (155). Άλλα παραδείγματα που παραλείπονται από το ΚΣ1 είναι το *quiet* [*force of progress*] [αθόρυβη δύναμη της προόδου] (141) και από το ΚΣ2 τα *enduring* [*convictions*] [παγιωμένες πεποιθήσεις] (92) και *hard* [work] [σκληρή δουλειά] (139), όπου το μεγαλύτερο φορτίο σε επίπεδο στάσης μεταφέρεται από το ουσιαστικό. Η παράλειψη ουσιαστικών συμβαίνει περιστασιακά, όπως για παράδειγμα το *greed* (15) από το ΚΣ2. Ωστόσο, είναι λιγότερο συχνή και παρατηρείται συνήθως στις περιπτώσεις κατά τις οποίες παραλείπεται ένα ολόκληρο τεμάχιο λόγου ή όταν τα ουσιαστικά εμφανίζονται σε μια ομάδα ή λίστα και το ουσιαστικό που παραμένει στο λόγο μπορεί να καλύψει την απαιτούμενη γραμματική λειτουργία (π.χ. *greed and irresponsibility on the part of some* [απληστίας και ανευθυνότητας κάποιων]). Μια πιο γενική τάση είναι η μείωση της ισχύος της στάσης μέσω της χρήσης ενός πιο γενικού ουσιαστικού, μια μορφή εξομάλυνσης (Toury 1995): *society's ills* (114) > «τα προβλήματά τους» (ΚΣ1)[19], *endured the lash of the whip* (41–2) > «υπέμειναν δυσκολίες» (ΚΣ1)[20], *kindness ... selflessness* (134) > «γενναιοδωρία... γενναιοδωρία» (ΚΣ1, ΚΣ2)[21], και «πνεύμα» (ΚΣ3)[22], και ούτω καθεξής. Το γεγονός ότι μια τέτοια στρατηγική εξομάλυνσης φαίνεται να αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της διερμηνείας αποδεικνύεται έπειτα από τη σύγκριση με τις δημοσιευμένες γραπτές μεταφράσεις του ίδιου κειμένου, οι οποίες, έχοντας την πολυτέλεια του χρόνου για την επεξεργασία των γλωσσικών δεδομένων, κατορθώνουν όλες να αποφύγουν την επανάληψη και τη γενίκευση: για παράδειγμα, οι μεταφράσεις του *kindness ... selflessness* συμπεριλαμβάνουν τα «καλοσύνη ... γενναιοδωρία» (ΚΣ4), «καλοσύνη ... αλτρουισμός»[23], «καλοσύνη ... ανιδιοτέλεια»[24] και «καλοσύνη ... αυταπάρνηση»[25].

Παρόλο που ο σχετικά μικρός αριθμός των μετατοπίσεων δε θα επηρεάσει σημαντικά τη συντριπτική αξιολογική προσωδία του κειμένου, η παράλειψη και η εξομάλυνση δεν περιορίζονται σε λιγοστά παραδείγματα. Για παράδειγμα, η σημαντική δέσμευση ότι «Θα αρχίσουμε να αφήνουμε με υπευθυνότητα το Ιράκ στον λαό του» (*we will begin to responsibly leave Iraq to its people*) (98) μεταφράζεται με κάποια ασάφεια στο ΚΣ1 με τη φράση «θα ξεκινήσουμε με υπευθυνότητα, αφήνοντας το Ιράκ στα χέρια του λαού του»[26] και μεταφράστηκε εσφαλμένα από το ΚΣ2 ως εξής: «πρόκειται να ξεκινήσουμε να αφήσουμε την υπευθυνότητα της διαχείρισης στο Ιράκ και το λαό του»[27]. Το ΚΣ3 παραλείπει ολόκληρη τη δήλωση. Αυτό που μάλλον συμβαίνει εδώ είναι ότι το ΚΣ1 και ΚΣ2 επεξεργάζονται την πραγμάτωση *responsibly* ως κάτι που έχει πολύ μεγάλη σημασία σε σημασιολογικό (ή/και αξιολογικό) επίπεδο. Επομένως διατηρούν το σύνηθες λεξικό στοιχείο (*responsible/responsibility*) ωστόσο μεταβάλλουν τη λειτουργία του και καταλήγουν σε εσφαλμένους ή αμφίβολους συντακτικούς δεσμούς.

Όπως ακριβώς συνέβη στην περίπτωση του συναισθήματος, αυτό που γίνεται εμφανές από τους ανωτέρω καταλόγους είναι ο αριθμός των πραγματώσεων κρίσης που εκφράζονται μέσα από τη χρήση μη συνηθισμένου λεξιλογίου. Στο επίπεδο της κρίσης, αυτές συνίστανται κυρίως, αλλά όχι αποκλειστικά, σε ρηματικούς τύπους. Το αγγλικό ΚΠ φαίνεται ιδιαίτερα πλούσιο σε τέτοιους πόρους, γεγονός που δημιουργεί πρόβλημα στους διερμηνείς. Μερικά παραδείγματα αρκούν:

Earlier generations ***faced down*** *fascism and communism* (91)

[Οι προηγούμενες γενιές **αντιμετώπισαν** τον κομμουνισμό και τον φασισμό.]

Όπως είδαμε στην Ενότητα 2.1, αυτό το κομμάτι της ομιλίας υπήρξε ερριστικό για την Κίνα λόγω της μνείας στις πολιτικές ιδεολογίες, παρόλο που αποτελούσε έμμεση αναφορά στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τον Ψυχρό Πόλεμο. Η αξιολογική ώθηση εντοπίζεται στο φραστικό ρήμα *faced down*, του οποίου η ιδεϊκή σημασία ενσωματώνει την αξία της θετικής επιμονής και ασφάλειας.[28] Το ΚΣ1 το αποδίδει με το μικρότερης έντασης ρήμα *enfrentaron* [αντιμετώπισαν] και το ΚΣ2 με το πιο εμφατικό *derribaron* [ανέτρεψαν], συνήθη ρήματα που ποικίλουν σε ένταση. Οι γραπτές μεταφράσεις παρουσιάζουν μια παρόμοια τάση, προτιμώντας επίσης το *enfrentaron* [αντιμετώπισαν], το ελαφρώς ισχυρότερο *se enfrentaron con* [αντιτάχθηκαν] ή το πολύ ισχυρό *derrotaron* [κατατρόπωσαν]. Φαίνεται, επομένως, να κυριαρχεί μια τάση προς διακύμανση της έντασης. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται και σε άλλες γλώσσες, όπως στη μετάφραση προς την μπαχάσα ινδονησιακή η οποία υιοθετεί μια διαφορετική μεταφορά, «υπέταξαν τον φασισμό και τον κομμουνισμό»[29]. Ωστόσο, το ρήμα *menundukkan* [υποτάσσω] συνήθως χρησιμοποιείται με τη σημασία του «νικώ».

Το παράδειγμα που ακολουθεί αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση του τρόπου με τον οποίο το ΚΠ χρησιμοποιεί έντονους, μη συνήθεις ρηματικούς τύπους (*wield* [αξιοποιήσουμε]... *harness* [εκμεταλλευτούμε]) για να ενισχύσει τη θετική προσωδία της ικανότητας σε ένα απόσπασμα όπου ο Obama περιγράφει τη μελλοντική ανάπτυξη της οικονομίας:

We will restore science to its rightful place, and ***wield*** *technology's wonders to raise health care's quality and lower its cost. We will* ***harness*** *the sun and the winds and the soil... we will transform our schools...* (57–60).

[Θα αποκαταστήσουμε την επιστήμη στη θέση που της αρμόζει, και θα **αξιοποιήσουμε** τα θαύματα της τεχνολογίας για να βελτιώσουμε την ποιότητα της υγειονομικής περίθαλψης και να μειώσουμε το κόστος της. Θα **εκμεταλλευτούμε** τον ήλιο και τους ανέμους και το έδαφος... θα μεταμορφώσουμε τα σχολεία...]

Σε αυτή την αλληλουχία, τα πιο κοινά και διαφανή ρήματα (*restore* [αποκαθιστώ], *raise* [αυξάνω], *lower* [μειώνω], *transform* [μεταμορφώνω]) αποδόθηκαν από τους διάφορους διερμηνείς με συνήθη μεταφραστικά ισοδύναμα (π.χ. *restablecer, mejorar, disminuir, transformer*. Ωστόσο, σημειώνονται και εδώ ορισμένες εξαιρέσεις: το ΚΣ1 παραλείπει τη μετάφραση του *restore* και αποδίδει το *lower* με το λιγότερο συχνό ρήμα *aminorar* [περιορίζω]. Τα ρήματα *wield* και *harness* αποτελούν ασυνήθιστες, μεταφορικές χρήσεις που εκφράζουν συναγόμενη αξιολόγηση (+ικανότητα) μέσω της έντασης και του σκοπού τους. Αυτό επιτυγχάνεται εν μέρει μέσω της επιρροής που έχει η σημασιολογική προσωδία/συσχέτιση (βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.3.1.4). Η εξέταση, επομένως, του *harness* σε ένα σώμα κειμένων δείχνει ότι το εν λόγω ρήμα συχνά δημιουργεί συμφράσεις και επηρεάζεται από ουσιαστικά όπως *power* [δύναμη], *energy* [ενέργεια], *potential* [δυνατότητα],[30] ενώ το *wield* δημιουργεί συμφράσεις με τα *power, influence* [επιρροή], *clout* [δύναμη, επιρροή], *axe* [τσεκούρι], *sword* [σπαθί]. Η παρήχηση *will... wield... wonders* συμβάλλει επίσης σημαντικά στην έντασή του. Οι αποδόσεις των διερμηνέων παρουσιάζονται στον Πίνακα 2.5.

Οι διερμηνείς χρησιμοποιούν θετικούς όρους οι οποίοι όμως δεν έχουν σε επίπεδο μεταφορικότητας και στάσης την ένταση του ΚΠ. Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα στις μεταφράσεις του *wield* όπου εφαρμόζονται τα συνήθη ρήματα *usar* ή *utilizar* [χρησιμοποιώ]. Στη μετάφραση του *harness* το ΚΣ2 χρησιμοποιεί το εμφατικό *captar* [δεσμεύω], ενώ το ΚΣ1 επιλέγει το σχετικά συχνό ρήμα *aprovechar* [εκμεταλλεύομαι], το οποίο όμως δημιουργεί μια δυναμική σύμφραση με το *recursos* [πόροι] και το *energía* [ενέργεια], κάτι που πιθανώς δικαιολογεί την επιλογή του. Δεν πρόκειται, ωστόσο, για ένα φαινόμενο που περιορίζεται μόνο στη διερμηνεία. Το ΚΣ4, η μετάφραση που δημοσιεύτηκε στο μπλογκ του Λευκού Οίκου, επιλέγει ομοίως τα *utilizaremos* [θα χρησιμοποιήσουμε] και *aprovecharemos* [θα εκμεταλλευτούμε].

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 5 Μετάφραση των μη συνήθων ρημάτων *wield* και *harness*

	wield technology's wonders ...	*harness the sun ...*
ΚΣ1	*Usaremos las maravillas de la tecnología* [We will use the wonders of technology]	*Aprovecharemos los recursos del sol* [We will make the most of the resources of the sun]
ΚΣ2	*Vamos a usar las maravillas de la tecnología*	*Vamos a captar la energía del sol*

	[We are going to use the wonders of technology]	[We are going to capture the energy of the sun]
ΚΣ3	*Utilizaremos la tecnología* [We shall use technology]	Ø

Ένα τελευταίο παράδειγμα, το οποίο περιγράφει τα δεινά που βίωσαν οι προηγούμενες γενιές Αμερικανών, αποτελεί την επιτομή της συναγόμενης κρίσης στο εν λόγω κείμενο και συνδέεται με το πλαίσιο της θύμησης του παρελθόντος το οποίο συζητάται σε σχέση με τη δεικτική τοποθέτηση στην Ενότητα 2.3 παρακάτω. Τα τέσσερα στοιχεία της πρότασης έχουν επισημανθεί για την διευκόλυνση αναφοράς σε αυτά:

> *For us, they [1] toiled in sweatshops, and [2] settled the West, [3] endured the lash of the whip, and [4] plowed the hard earth* (41–2).
>
> [Για εμάς ήταν που δούλευαν σε απάνθρωπες συνθήκες και εγκαταστάθηκαν στη Δύση· που υπέμειναν τα χτυπήματα του μαστιγίου και όργωσαν τη σκληρή γη.]

Πρόκειται για έμμεσες αναφορές, οι οποίες παρ'όλα αυτά θα προκαλέσουν αντίδραση σε όσους έχουν γνώση της αμερικανικής ιστορίας, και πόσο μάλλον στο εθνικό ακροατήριο. Το κάθε από αυτά συνιστά παράδειγμα επιμονής και εκτεταμένης ικανότητας: το *toiled in sweatshops* [δούλευαν σε απάνθρωπες συνθήκες] υποδηλώνει τις κακουχίες των πρώτων μικροβιομηχανιών της ανατολικής ακτής, το *settled the West* [εγκαταστάθηκαν στη Δύση] αναφέρεται στους πρωτοπόρους που ταξίδεψαν στη Δύση προς αναζήτηση γης, το *endured the lash of the whip* [υπέμειναν τα χτυπήματα του μαστιγίου] υποδεικνύει τα δεινά που υπέφεραν οι δούλοι και το *plowed the hard earth* [όργωσαν τη σκληρή γη] τις δύσκολες συνθήκες των αγροτών αποίκων από τις μεσοδυτικές πολιτείες. Είναι αξιοσημείωτο ότι η λεξική αξιολόγηση πραγματώνεται με διάφορα μέρη του λόγου: με το ρήμα *toiled* [κοπιάζω, μοχθώ],[31] τα ουσιαστικά *sweatshops* [εργοστάσιο με πολύ χαμηλούς μισθούς][32] και *lash* [μαστίγιο][33] και την επιθετική εγγραφή στη φράση *hard earth* [σκληρή γη]. Κάνοντας μια σύγκριση των ΚΣ1 και ΚΣ2 (ο διερμηνέας του ΚΣ3 μάλλον χάνεται στο σημείο αυτό και αναφέρεται μόνο στο ράπισμα και τις «δυσκολίες»), παρατηρούμε τα εξής:

> **ΚΣ1** Για εμάς [1] δούλευαν σε εργοστάσια, [2] κατέκτησαν τη δύση... [3] υπέμεναν ... δυσκολίες.[34]
>
> **ΚΣ2** Για εμάς [1] αγωνίζονταν στα συνεργεία και τα εργοστάσια, [2] έφτιαξαν αποικίες στη Δύση· [3] υπέστησαν τα χτυπήματα του μαστιγίου και [4] όργωσαν τη σκληρή γη.[35]

Το ΚΣ2 επιτυγχάνει μεγαλύτερη κειμενική ισοδυναμία. Το ΚΣ1 κολλάει στο στοιχείο 3 και οι δυσκολίες επίλυσής του αναγκάζουν τον διερμηνέα να παραλείψει το τέταρτο στοιχείο (ή να εντάξει και τα δύο στον μετριοπαθή όρο «δυσκολίες»). Αυτό μάλλον δείχνει ότι το συγκεκριμένο σημείο αποτελεί το κύριο αξιολογικό πρόβλημα, ωστόσο μια άλλη πιθανότητα είναι οι δυσκολίες στην αναζήτηση ενός ισοδυνάμου για το *lash* να δημιουργούν ένα

προσωρινό κώλυμα. Ωστόσο, όσον αφορά την αξιολόγηση, το στοιχείο 1 είναι ασφαλώς προβληματικό: το ΚΣ1 επιλέγει το σύνηθες και ουδέτερο ρήμα «δούλεψαν» (*trabajaron*) και το ουδέτερο ουσιαστικό «εργοστάσια» (*fábricas*). Το ΚΣ2 επιλέγει το θετικό ρήμα «αγωνίστηκαν» (*lucharon*) και προσθέτει δίπλα από τα «εργοστάσια» το «συνεργεία» (*talleres*), αλλά κανένα από τα δύο δεν μεταφέρει την ιδιαίτερα αρνητική σημασία του *sweatshops*. Αφετέρου, οι μεταφράσεις του στοιχείου 2 ενισχύουν την ουδετερότητα που αποπνέει το *settled the West*, φράση που πιθανότατα φέρει θετικές συνυποδηλώσεις για την πλειονότητα των αναγνωστών του ΚΠ: και το ΚΣ1 και το ΚΣ2 μετατοπίζουν το πλαίσιο της διαδικασίας με τα *conquered* και *colonized*, τοποθετώντας τη σε μια αφηγηματική κατάκτησης και αποικισμού, που μπορεί μεν να αληθεύει αλλά δεν είναι η συνήθης εκ παραδόσεως αναπαράσταση της Αμερικής.[36] Αυτό στο οποίο καταλήγουμε όσον αφορά το ΚΣ1 είναι μια εκδοχή ικανότητας και κατάκτησης παρά τις απροδιόριστες δυσκολίες, ενώ όσον αφορά το ΚΣ2 έχουμε μια πληρέστερη εικόνα η οποία μπορεί να συνιστά συνδικαλιστικό ακτιβισμό (στοιχείο 1) και μια αποικιοκρατική στάση (στοιχείο 2). Ορισμένοι από τους μεταφραστές των γραπτών ισπανικών ΚΣ, έχοντας το προνόμιο του χρόνου για περαιτέρω στοχασμό, επέλεξαν στο σημείο αυτό την αποσαφήνιση:

> Για εμάς δούλευαν υπό απάνθρωπες συνθήκες... (ΚΣ4)
> Για εμάς δούλευαν αδιάκοπα σε τυρρανικά εργοστάσια...[37]

Και στις δύο μεταφράσεις η συνεπαγόμενη αξιολόγηση του *toiled in sweatshops* αποτυπώνεται έντονα στους επιθετικούς προσδιορισμούς «απάνθρωπες [συνθήκες]» (*infrahumanas*) και «τυρρανικά [εργοστάσια]» (*déspotas*). Το γεγονός ότι μια τέτοια αποσαφήνιση της αξιολόγησης παράγεται από τη μετατόπιση από ένα συνεπαγόμενο ουσιαστικό του ΚΠ σε ένα έντονα εγγεγραμμένο επιθετικό του ΚΣ αξίζει να ερευνηθεί περαιτέρω. Για παράδειγμα, αποτελεί γενικό κανόνα ότι η αξιολογική αποσαφήνιση προκύπτει μέσα από τη χρήση της πιο αρχέτυπης μορφής αξιολόγησης, δηλαδή το επιθετικό; Ομοίως, δεδομένου ότι η αποσαφήνιση εφαρμόζεται λιγότερο εύκολα από τον ταυτόχρονο διερμηνέα ο οποίος επεξεργάζεται την πληροφορία παράλληλα με το ερέθισμα του ομιλητή, φαίνεται εύλογο ότι αυτό μάλλον αποτελεί γνώρισμα της γραπτής μετάφρασης (ίσως και της διαδοχικής διερμηνείας). Το ερώτημα σχετικά με το ποια άλλη εναλλακτική στρατηγική θα μπορούσε να υιοθετήσει ο ταυτόχρονος διερμηνέας παραμένει αναπάντητο.

2.2.3 Εκτίμηση

Τα παραδείγματα της εκτίμησης που συναντώνται στην ομιλία δίνονται στον Πίνακα 2.6, όπου μπορεί να διαπιστώσει κανείς ότι στην προκειμένη ομιλία η εκτίμηση είναι πολύ πιο συχνή από ότι το συναίσθημα, αλλά πολύ πιο σπάνια σε σχέση με την κρίση. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η ομιλία εστιάζει στις ηθικές αξίες που συνδέονται με την υπευθυνότητα και τις αξίες που ενώνουν το έθνος, παρά στην παρουσίαση μιας πιο προφανής αξιολόγησης της πολιτικής κατάστασης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 6 Παραδείγματα της εκτίμησης στην εναρκτήρια ομιλία του Obama

Εκτίμηση

+αντίδραση
rising tides of prosperity (07), *still waters of peace* (07), *better history* (31), *better life* (45), *bigger ... greater [America]* (45–6), *unmatched [power]* (76), *grandest capitals* (88), *old [things/ values]* (140), *quiet [force of progress]* (141), *magnificent mall* (150)

–αντίδραση
gathering clouds (08), *raging storms* (08), *stale [political arguments]* (66), *bitter swill of civil war and segregation* (108), *dark chapter* (108), *darkest hours* (135–6)

+σύνθεση
unity of purpose (26), *full measure of happiness* (33), *undiminished [capacity]* (50), *patchwork heritage* (105), *stronger and more united* (108–9), *the world grows smaller* (110), *clean waters* (120)

–σύνθεση
too costly (17), *Less measurable* (20), *not ... be met easily [challenges]* (24), *narrow interests* (51)

+αποτίμηση
no less profound (20–1), *our better history* (31), *precious gift* (31), *greatness [nation]* (34), *better life* (45), *bigger ... greater [America]* (45–6), *no less inventive* (48–9), *new jobs* (55), *rightful place* (57), *surest route to our common good* (81), *great gift of freedom* (167)

–αποτίμηση
America's decline (22), *real, serious, many [challenges]* (23), *petty grievances* (27), *worn-out dogmas* (28), *childish things* (30), *their memories are short* (63)

Ενώ κάποιες πραγματώσεις της εκτίμησης είναι «απλά» επιθετικά ή συγκριτικά στοιχεία (π.χ. *our better history* [καλύτερη ιστορία μας]), άλλες είναι πολύ πιο σύνθετες (π.χ. *old* [παλιός], *patchwork* [συνονθύλευμα, μωσαϊκό], για το οποίο θα γίνει λόγος στη συνέχεια). Από τον πίνακα προκύπτει πράγματι ότι υπάρχει περισσότερο θετική παρά αρνητική εκτίμηση. Τα αρνητικά παραδείγματα αφορούν γενικότερα την κρίση και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η χώρα. Αυτές οι δύο μορφές εκτίμησης αντιπαραβάλλονται ορισμένες φορές προκειμένου να δημιουργήσουν ένα αντιθετικό αποτέλεσμα (π.χ. *rising tides of prosperity* [μεγάλων πλημμυριδών ευημερίας] και *still waters of peace* [νηνεμιών ειρήνης] έναντι του *gathering clouds* [συγκεντρωμένα σύννεφα] και *raging storms* [μανιασμένες καταιγίδες], στην ανάλυση των οποίων θα προβώ στην Ενότητα 2.2.4).

Η λεπτομερής ανάλυση των ισπανικών κειμένων διερμηνείας αποκαλύπτει ορισμένες παραλείψεις στο επίπεδο της εκτίμησης, οι οποίες φαινομενικά δεν είναι συστηματικές. Οι υπογραμμισμένες παραλείψεις εκφράζουν κυρίως θετική εκτίμηση: *raging storms* [μανιασμένες καταιγίδες] (ΚΣ1, ΚΣ2, ΚΣ3), *quiet force of progress* [αθόρυβη δύναμη της προόδου] (ΚΣ1), *precious gift* [πολύτιμο δώρο] (ΚΣ1), *great gift of freedom* [μεγάλο δώρο της ελευθερίας] (ΚΣ2, ΚΣ3), *full measure of happiness* [πληρότητα ευτυχίας] (ΚΣ1, ΚΣ3). Επιπλέον, παρατηρείται στη διερμηνεία αισθητή διακύμανση γύρω από τις αρνητικές

μεταφορές της εκτίμησης: ***gathering*** *clouds* (με την εξέταση των οποίων θα ασχοληθώ στην Ενότητα 2.2.4), ***stale*** *political arguments* [στείρα πολιτικά επιχειρήματα][38] και ***bitter swill*** *of civil war and segregation* [τα πικρά αποπλύματα του εμφυλίου πολέμου και του φυλετικού διαχωρισμού][39]. Ωστόσο, οι πιο ενδιαφέρουσες περιπτώσεις αφορούν τη συναγόμενη αξιολόγηση, όπου η τιμή του λεξικού στοιχείου εξαρτάται σχεδόν αποκλειστικά από το συν-κείμενο και επικοινωνιακό του πλαίσιο. Θα περιοριστώ στην εξέταση μόνο δύο εξ αυτών: του *old* (140) και του *patchwork* (105).

Όπως είδαμε στο Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.3.1, το *old* [παλιός] συνιστά παράδειγμα έμφορτης πολιτισμικά λέξης και αποτέλεσε το επίκεντρο της συζήτησης για τις αξίες και την απεικόνιση των πολιτικών διαιρέσεων της σύγχρονης Ευρώπης. Παρόλο που είναι κατ' όνομα περιγραφικό (π.χ. *an old system* [ένα παλιό σύστημα]), συνδέεται με τις υποκειμενικές αξίες του ομιλητή. (Πόσο παλιό είναι το παλιό; Θεωρείται παλιό ένα σύστημα που έχει αποδείξει την αξία του ή εκείνο που πρέπει να επικαιροποιηθεί; Και ούτω καθεξής.) Στην ομιλία του Obama, το *old* είναι σίγουρα θετικό:

> *honesty... and hard work, courage and fair play, tolerance and curiosity, loyalty and patriotism – ... these things are* ***old*** *... These things are true ...* (139–41).
>
> [ειλικρίνεια και σκληρή δουλειά, θάρρος και τιμιότητα, ανεκτικότητα και φιλομάθεια, πίστη και πατριωτισμός... Αυτά τα πράγματα είναι **παλιά**... Αυτά τα πράγματα είναι αληθινά...]

Το *old* αξιολογεί το έντονο σύμπλεγμα των λέξεων της κρίσης και επιπλέον λειτουργεί παράλληλα με το ισχυρό επιθετικό της κρίσης *true*. Υπό αυτήν την έννοια, το *old* εμποτίζεται με τις αξίες της ανθεκτικότητας, της αντοχής, της ειλικρίνειας, αποκτώντας μια υβριδική μορφή κρίσης-εκτίμησης. Οι διερμηνείς του CNN και της Telemundo έχουν επίγνωση αυτού, αποδίδοντάς το ως «ενυπάρχουν» (*inmanentes*, ΚΣ1) και «αρχαία» (*antiguos*, ΚΣ2). Αντιθέτως, το ΚΣ3 και όλες οι γραπτές μεταφράσεις που μελετήθηκαν χρησιμοποιούν το «παλιός» (*viejos*), το εξ ορισμού ισοδύναμο της ΓΣ. Το επίθετο *old* είναι μια λέξη που δημιουργεί προβλήματα και σε άλλες γλώσσες. Η γραπτή μετάφραση[40] του κινέζικου καναλιού CCTV το επεξηγεί με τη φράση 历久弥新 [είναι παλιό, ωστόσο παραμένει καινούργιο] και πολλά ιαπωνικά ΚΣ, τόσο διερμηνείες όσο και μεταφράσεις, αυξάνουν την έντασή του ή/και εφαρμόζουν την αποσαφήνιση όπως τα «πανάρχαιος», «δεν έχει αλλάξει ποτέ» ή «αξίες που έχουμε κληρονομήσει ανά τους αιώνες».[41]

Στον Πίνακα 2.6, το παράδειγμα του *patchwork heritage* αποτελεί ένα από τα πιο αξιοσημείωτα αξιολογικά στοιχεία ολόκληρης της ομιλίας, και προφανές υποψήφιο για να αποτελέσει κρίσιμο σημείο της μετάφρασης. Εμφανίζεται στη μέση της ομιλίας και σχετίζεται άμεσα με τη συνοχικότητα του πολυ-θρησκευόμενου αμερικανικού λαού που ο Obama επιχειρεί να απεικονίσει:

For we know... that our patchwork heritage is a strength... not a weakness. We are a nation of Christians and Muslims... Jews and Hindus... and non-believers (105–6).

[Διότι γνωρίζουμε... ότι η κληρονομιά μας απαρτίζεται από ένα ετερόκλητο μωσαϊκό[1] και ότι αυτό είναι δύναμη... όχι αδυναμία. Είμαστε ένα έθνος Χριστιανών και Μουσουλμάνων... Εβραίων και Ινδουιστών... και άθεων]

Εδώ, ο τροποποιητής *patchwork*[42] λειτουργεί ως δείκτης θετικής αξιολόγησης, αλλά αυτή η θετικότητα απορρέει σε μεγάλο βαθμό από τη σηματοδότηση στο συν-κείμενο (*is a strength... not a weakness* [είναι δύναμη... όχι αδυναμία]). Η ρητότητα αυτή αιφνιδιάζει τον αναγνώστη λόγω της ασυνήθιστης χρήσης του όρου, ενώ υπάρχει, επίσης, μια σιωπηρή παραδοχή ότι το *patchwork heritage* ενδέχεται να εκληφθεί ως «αδυναμία» (*weakness*) από ορισμένους. Οι ορισμοί που δίνουν τα λεξικά για τη συγκεκριμένη σημασία του *patchwork* είναι ουδέτεροι, και συνοδεύονται και από τα παραδείγματα του *Collins Cobuild English Dictionary* (1995: 1210):

Εάν αναφέρεστε σε κάτι ως patchwork, σημαίνει ότι αυτό αποτελείται από πολλά διαφορετικά μέρη, κομμάτια ή χρώματα. *The low mountains were a patchwork of green and brown... this complex republic, a patchwork of cultures, religions and nationalities.*[2]

Μια ανάλυση των μοτίβων σύμφρασης του *patchwork*[43] φανερώνει εξαιρετικά ποικίλλες πραγματώσεις στη μεταφορική του έννοια. Η πιο συχνή του χρήση (74% του δείγματός μας)[44] είναι η φράση *patchwork of...* (π.χ. *patchwork of several applications* [συνονθύλευμα πολλών εφαρμογών]), ορισμένα παραδείγματα της οποίας καθιστούν ρητή την αξιολόγησή τους μέσω της χρήσης προ-τροποποιητών. Όσον αφορά τους προ-τροποποιητές *confusing* [πολύπλοκο], *feudal* [φεουδαρχικό], *hopeless* [απελπιστικό], *laborious* [κουραστικό], *strange* [παράξενο], *unjustified* [αδικαιολόγητο], *unruly* [άτακτο, απείθαρχο], *unwieldy* [δύσχρηστο] κάνουμε λόγο για αρνητική αξιολόγηση... ενώ έχουμε θετική αξιολόγηση με τα *elegant* [κομψό] και *vivid* [ζωηρό] (π.χ. *an elegant patchwork of monochromatic shades* [ένα κομψό συνονθύλευμα/μωσαϊκό μονοχρωματικών αποχρώσεων]). Το ενδιαφέρον είναι, πως σε ορισμένα παραδείγματα, ουδέτερα ενδεχομένως επίθετα (π.χ. *complex* [σύνθετο], *vast* [αχανές]) που συνοδεύουν το *patchwork* τροποποιούνται εφ εαυτά προκειμένου να τονίσουν με σαφήνεια την αρνητική αξιολόγηση:

A **hugely** complex patchwork of pricing and regulatory systems.[45]

---

[1] Σ.τ.Μ.: Η χρήση του όρου «ετερόκλητο μωσαϊκό» προέρχεται από τη μετάφραση της ομιλίας του Obama από τον Δημήτρη Αβραμόπουλο, η οποία είναι διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση https://avramopoulos.gr/el/content/omilia-orkomosias-toy-barack-obama.

[2] Σ.τ.Μ. [«Τα χαμηλά βουνά ήταν ένα συνονθύλευμα πράσινου και καφέ... η περίπλοκη αυτή δημοκρατία, ένα συνονθύλευμα πολιτισμών, θρησκειών και εθνικοτήτων.»]

[Ένα εξαιρετικά πολύπλοκο συνονθύλευμα κανονιστικών συστημάτων και συστημάτων τιμολόγησης.]

Nerve center of a vast **and unruly** patchwork of security forces.[46]
[Νευραλγικό κέντρο ενός απέραντου **και άναρχου** συνονθυλεύματος δυνάμεων ασφαλείας.]

Τα επιθετικά εκτίμησης *complex* και *vast* δεν είναι, αυτά καθεαυτά, απαραιτήτως αρνητικά. Σε επίπεδο στάσης εξαρτώνται από το επικοινωνιακό πλαίσιο και τον αναγνώστη, όπως οι μορφές της προκαλούμενης στάσης που συζητήθηκαν στο Κεφάλαιο 1. Έχουν την τάση να ποικίλλουν όσον αφορά την τιμή τους και στα συγκεκριμένα παραδείγματα είναι παγιωμένα ως αρνητικά (και έντονα μάλιστα) λόγω του ενισχυτικού επιρρήματος *hugely* [υπερβολικά] και του δεύτερου επιθετικού *unruly* [άτακτο, απείθαρχο].

Άλλες, μη τροποποιημένες, πραγματώσεις διαποτίζονται με αρνητικότητα από πιο απομακρυσμένα συν-κείμενα:

the European Commission has proposed **sweeping away** this patchwork of national restrictions.[47]

[η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την **εξάλειψη** αυτού του συνονθυλεύματος εθνικών περιορισμών]

Το φραστικό ρήμα *sweeping away* [καθαρίζω, σκουπίζω] έχει συνήθως θετικές συνυποδηλώσεις[48], σε αντίθεση με το αρνητικό *patchwork of... restrictions* [συνονθυλεύματος... περιορισμών]. Ωστόσο, το ευρύτερο πλαίσιο του άρθρου, το οποίο αφορά στις αποκλίνουσες απόψεις διαφόρων κανονισμών σχετικά με τη μείωση των τιμών σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, δεν υποστηρίζει κατά τρόπο σαφή την ως άνω υπόθεση. Μια τέτοια αβεβαιότητα καθιστά έναν όρο όπως το *patchwork* δυνητικά κρίσιμο για έναν αναγνώστη ή μεταφραστή, και ακόμα περισσότερο ίσως για έναν διερμηνέα ο οποίος εργάζεται σε πραγματικό χρόνο. Στο παράδειγμα του Obama, όπου το *patchwork heritage* είναι εμφανώς θετικό, οι τρεις ισπανόφωνοι διερμηνείς επιλέγουν διαφορετικές πραγματώσεις: «παρακαταθήκη» (*legado*, ΚΣ1), «κληρονομιά» (*herencia*, ΚΣ2), και μια αναδιατύπωση με τη χρήση του «το γεγονός ότι» (ΚΣ3).[49] Όλες οι προαναφερθείσες επιλογές είναι ουδέτερες και παραλείπουν τη χρήση ενός άμεσου ισοδυνάμου για το *patchwork*. Οι διερμηνείς φαίνεται να προτιμούν την αποφυγή λήψης κάποιας έμφορτης αξιακά απόφασης για το πώς να μεταφράσουν τον συγκεκριμένο όρο, αφήνοντας στην υπόλοιπη πρόταση να μεταφέρει το μήνυμα σχετικά με τη δύναμη και το μείγμα των θρησκειών της χώρας. Αντίθετα, οι διάφορες ισπανικές γραπτές μεταφράσεις προσφέρουν πιο συγκεκριμένα ισοδύναμα βάσει των συμφράσεων της λ. *herencia* [κληρονομιά]: «πολύχρωμη κληρονομιά» (*herencia multicolor*, ΚΣ4), «μικτή κληρονομιά» (*herencia diversa*)[50], (*herencia mixta*)[51] και «πολυεθνική κληρονομιά» *(herencia multiétnica*)[52]. Και αυτές οι επιλογές είναι εξίσου ουδέτερες (ή θετικές) με το *heritage* που χρησιμοποιεί το ΚΠ, αλλά πολύ πιο συγκεκριμένες

στην απόδοση του *patchwork* εφόσον η μετάφραση έγινε σύμφωνα με όρους φυλετικούς παρά θρησκευτικούς («πολύχρωμη», «πολυεθνική»). Όλοι έπρεπε να πάρουν μια απόφαση ως προς τη χρήση μιας ενδεχομένως ευαίσθητης λέξης. Η παράλειψη δεν μπορεί να θεωρηθεί επιλογή. Και μιλώντας για την ισπανική γλώσσα, δεν μπορεί ούτε ο δανεισμός να αποτελέσει επιλογή, μολονότι σε κάποιες άλλες γλώσσες θα ήταν αποδεκτός.[53] Σε περιπτώσεις όπως αυτές, η αποσαφήνιση είναι μια διαδικασία που ελλοχεύει κινδύνους, δεδομένου ότι προβαίνοντας κανείς σε αποσαφήνιση ενός στοιχείου μπορεί να εφιστήσει περισσότερη προσοχή σε ένα χαρακτηριστικό που για το κείμενο-πηγή δεν έχει ιδιαίτερη σημασία. Συνεπώς, το πολύχρωμη «κληρονομιά» του ΚΣ4 φανερώνει πως η ερμηνεία του μεταφραστή έγινε μέσα από ένα πρίσμα φυλετικής διαφοροποίησης, ο οποίος ερμήνευσε πιθανότητα τη μεταφορά με πιο κυριολεκτικό τρόπο μεταφέροντας τη διακύμανση σε επίπεδο χρώματος παρά θρησκείας. Το ΚΠ είναι πιο ασαφές και ευρύ.

Για ακόμη μια φορά, ο ίδιος όρος αποδεικνύεται προβληματικός και σε άλλες γλώσσες. Οι μεταφραστικές διαδικασίες περιλαμβάνουν τη γενίκευση, γεγονός που ουδετεροποιεί την αξιολόγηση:

> «ποικίλη κληρονομιά» (多元化遗产, κινεζικό κανάλι CCTV), «αυτή η κληρονομιά που έχουμε» (我々がもっこの遺是 ιαπωνικό δίκτυο ειδήσεων NHK)

ή την αποσαφήνιση, η οποία μετατρέπει τη συναγόμενη αξιολόγηση σε άμεση εγγραφή:

> «παράδοση άφθονη από την ποικιλομορφία του έθνους μας» (ιαπωνικός τηλεοπτικός σταθμός Fuji).

2.2.4 Προκαλούμενη αξιολόγηση - Λεξικές μεταφορές

Οι λεξικές μεταφορές είναι ένας μηχανισμός της γλώσσας που μπορεί να «προκαλέσει» έμμεση αντίδραση στο επίπεδο της στάσης (Martin & White 2005: 64-5). Οι μεταφορές αποτελούν συνηθισμένη πρακτική των εναρκτήριων ομιλιών, σχεδιασμένες τόσο για να «γίνονται κατανοητές όσο και για να πείθουν τον ακροατή σχετικά με την αξία αφηρημένων κοινωνικών ιδεωδών, όπως η ειρήνη, η ευημερία και η δικαιοσύνη» (Charteris-Black 2004: 109). Για να καταστεί αυτό δυνατό, οι μεταφορές καθορίζουν έναν κοινό τόπο μεταξύ ομιλητή και ακροατή βάσει αυτού που υποτίθεται ότι είναι ή παρουσιάζεται ως κοινή εμπειρία (Howe 1988). Μέρος του διευκρινιστικού ρόλου είναι η χρήση συμπλεγμάτων από όμοιες λεξικές μεταφορές οι οποίες λειτουργούν ιεραρχικά ως εννοιολογικές μεταφορές (Charteris-Black 2004: 245).

Για τους σκοπούς της ανάλυσης, θα εξετάσω τρία κύρια εννοιολογικά πεδία, που συνδέονται με διάφορα τμήματα της ομιλίας: (i) μετεωρολογία, (ii) ταξίδι και κίνηση και (iii) προσωποποίηση και πραγμοποίηση. Κάθε ένα ταξινομείται σύμφωνα με τη θετική και αρνητική αξιολόγηση που προκαλεί η μεταφορά: [54]

I) Μετεωρολογία

+αξιολόγηση
rising tides of prosperity (07), *still waters of peace* (07)

-αξιολόγηση
gathering clouds (08), *raging storms* (08), *endure what storms may come* (164).

Οι μεταφορές του καιρού αλλά και άλλες που αφορούν το φυσικό περιβάλλον είναι ιδιαίτερα συχνές στις εναρκτήριες ομιλίες (Charteris-Black 2004: 103). Στην ομιλία του Obama απαντώνται συγκεντρωτικά στην αρχή, όπου ο Πρόεδρος παρουσιάζει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η χώρα:

> *Forty-four Americans ... have now taken ... the presidential oath. The words have been spoken during* ***rising tides*** *of prosperity ... and the* ***still waters*** *of peace ... Yet, every so often, the oath is taken amidst* ***gathering clouds*** *... and* ***raging storms****...* (ΚΠ: 6–8).
>
> [Σαράντα τέσσερεις Αμερικανοί έχουνε πλέον δώσει τον προεδρικό όρκο. Τα λόγια αυτά εκφωνήθηκαν κατά τη διάρκεια **μεγάλων πλημμυριδών** ευημερίας και νηνεμιών ειρήνης. Ωστόσο, ο όρκος ενίοτε δόθηκε με τον **ουρανό συννεφιασμένο** και με **μανιασμένες καταιγίδες**.]

Η σύγκριση μεταξύ των διαφόρων διερμηνειών στην ισπανική γλώσσα αποκαλύπτει ποικίλλες μεταφραστικές διαδικασίες:

> Σαράντα τέσσερις Αμερικανοί... έχουν... ορκιστεί τον προεδρικό όρκο. Οι λέξεις έχουν εκφωνηθεί σε **στιγμές**... ευημερίας και σε **ύδατα** ειρήνης. Ωστόσο, ενίοτε, ο όρκος εκφωνείται εν μέσω **πυκνών σύννεφων** και **καταιγίδων**... (ΚΣ1: 6-8).[55]
>
> Σαράντα τέσσερις Αμερικανοί... έχουν ήδη δώσει... τον προεδρικό όρκο. Οι λέξεις ειπώθηκαν... **σε καιρούς** ευημερίας και ειρήνης... Ωστόσο, ενίοτε... ο όρκος εκφωνείται... εν μέσω **πυκνών σύννεφων** και **καταιγίδων.** (ΚΣ2: 6–8).[56]
>
> Σαράντα τέσσερις... Αμερικανοί έχουν... ορκιστεί πρόεδροι. Σε καιρούς ευημερίας... έχουν εκφωνηθεί συγκεκριμένα λόγια. Ωστόσο, ενίοτε ο όρκος εκφωνείται σε περιόδους... **δυσκολιών** και **καταιγίδων**. (ΚΣ3: 6–8).[57]

Εδώ, όλες οι μεταφορές του ΚΠ συνίστανται από συνδυασμούς επιθέτων+ουσιαστικών, όπου το επίθετο κυρίως εγείρει την αξιολόγηση. Οι δύο πρώτες (*rising tides* [μεγάλες πλημμυρίδες] και *still waters* [νηνεμίες]) είναι θετικές. Στα κείμενα-στόχους παρατηρείται ένα γενικό μοτίβο μείωσης της μεταφορικής ισχύος και αξιολόγησης. Το *rising tides* παραλείπεται από όλα τα ΚΣ και το *still waters* από το ΚΣ2 και ΚΣ3 (ακόμη και το ΚΣ1 μεταφράζει μόνο το *waters*). Οι μεταφράσεις χρησιμοποιούν τους συνήθεις, ήπιους, μη μεταφορικούς και εξαιρετικά ουδέτερους όρους «στιγμές» και «καιρούς». Το δεύτερο ζεύγος μεταφορών (*gathering clouds* [συγκεντρωμένα σύννεφα] και *raging storms* [μανιασμένες καταιγίδες])

είναι έντονα αρνητικό. Το *raging storms* ακολουθεί το παραπάνω μοτίβο· το βασικό συστατικό της μεταφοράς (*storms* [καταιγίδες]) αποδίδεται με το *tormentas* αλλά το πιο εγγεγραμμένο αξιολογικό στοιχείο (*raging* [μανιασμένες]) παραλείπεται. Αφετέρου, το *gathering clouds* ίσως ενισχύεται ελαφρώς λόγω του περιεκτικού, μεμονωμένου αντικειμένου αναφοράς *nubarrones* [μεγάλα, πυκνά σύννεφα].

Στις γραπτές μεταφράσεις δίνεται μεγαλύτερη προσοχή στο φαινόμενο της μεταφοράς. Το *rising tides* μεταφράζεται ως «αυξανόμενα κύματα»,[58] το *still waters* ως «ειρηνικά και απάνεμα νερά» (ΚΣ4)[59], «ήρεμα νερά»[60] και «νερά ήρεμα»[61], το *fierce storms* αποδίδεται με τις εξίσου ισχυρές συμφράσεις «σφοδρές καταιγίδες»[62] και «ισχυρές καταιγίδες»[63]. Παρ'όλα αυτά, δε μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι μια γραπτή μετάφραση θα διατηρεί πάντοτε τη δύναμη και αξιολογική ισχύ της μεταφοράς. Για παράδειγμα, το ΚΣ4 έχει ως εξής:

> Οι λέξεις αυτές έχουν ειπωθεί σε καιρούς μεγάλων κυμάτων ευημερίας και σε γαλήνια και ήσυχα νερά. Ωστόσο, ενίοτε, ο όρκος αυτός εκφωνείται εν μέσω συννεφών και καταιγίδων.[64]

Εδώ, τα αξιολογικά επιθετικά *rising, raging* και *gathering* παραλείπονται. Ομοίως, αν προβούμε σε σύγκριση και με άλλες γλώσσες, η γραπτή μετάφραση[65] του κινεζικού καναλιού CCTV γενικεύει σε μεγάλο βαθμό το πρώτο κομμάτι της μεταφοράς αποδίδοντάς το ως 'ευημερία και ειρήνη'. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ένα διαφορετικό είδος εξομάλυνσης αποτελεί επίσης χαρακτηριστικό γνώρισμα μιας διαδικτυακής (ενδεχομένως προετοιμασμένης) διερμηνείας της ομιλίας στην αμερικανική νοηματική γλώσσα (ASL): το *rising tides of prosperity... and still waters of peace* αποδίδεται με την πιο γενική και απερίφραστη φράση *wonderful times... success* [υπέροχες στιγμές... επιτυχίες], ενώ το *gathering clouds... and raging storms* με το *difficult times... hard times* [δύσκολες ώρες... σκληρές ώρες].[66]

Επομένως, φαίνεται να υπάρχει διακύμανση στην ευαισθησία του μεταφραστή ως προς τη σημασία της μεταφοράς (ιδιαίτερα αυτής που εισάγεται αξιολογικά), μια διακύμανση που μπορεί να ενισχυθεί υπερβολικά σε μια διερμηνεία, ωστόσο δεν αποτελεί διακριτικό της γνώρισμα.

(ii) Ταξίδι και κίνηση

Αναμφισβήτητα, οι πιο αξιοσημείωτες μεταφορές είναι οι πραγματώσεις της εννοιολογικής μεταφοράς Η ΖΩΗ ΩΣ ΤΑΞΙΔΙ και, σχετικά με αυτή, άλλες μορφές που εκφράζουν κίνηση και την προσφορά του δώρου της ελευθερίας στις μελλοντικές γενιές. Στην ανάλυσή του όλων των εναρκτήριων ομιλιών από τον Ουάσινγκτον έως τον Κλίντον, ο Charteris-Black θεωρεί ότι το ταξίδι είναι η δεύτερη πιο συχνή εννοιολογική μεταφορά, μετά από αυτή της διαμάχης.[67] Η μεταφορά του ταξιδιού είναι ιδιαίτερα κατάλληλη λόγω της απεικόνισης της προόδου προς έναν προορισμό, η οποία πρόοδος συχνά καθοδηγείται από τον ίδιο τον πολιτικό. Έχει μια έντονα θετική αξιολόγηση (Charteris-Black 2004: 93). Αυτή η μεταφορά

διαποτίζει ολόκληρο το κείμενο του Obama και όλες σχεδόν οι γλωσσικές πραγματώσεις είναι θετικές:

> **+αξιολόγηση**
> *our journey* (35), *have carried us ... up the long, rugged path towards prosperity and freedom* (39), *this is the journey we continue today* (47), *surest route to our common good* (81), *we seek a new way forward* (112), *the road that unfolds before us* (124), *how far we have traveled* (153–4), *we refused to let the journey end ... we did not turn back nor did we falter* (165–6)
>
> **–αξιολόγηση**
> *short-cuts* (35), *path for the faint-hearted* (36), *seek only the pleasures of riches and fame* (37).

Σε γενικές γραμμές, η βασική μεταφορά δημιουργεί ορισμένα προβλήματα στους διερμηνείς. Τα *journey* [ταξίδι] και *path* [μονοπάτι] μεταφράζονται ως *viaje, trayectoria, camino, senda, vía* [ταξίδι, πορεία, μονοπάτι, χνάρια, γραμμή], εκ των οποίων όλες διατηρούν τόσο την εικόνα όσο και την εννοιολογική μεταφορά. Τα ρήματα κίνησης, μολονότι ποικίλλουν, πραγματώνουν εξίσου την εννοιολογική μεταφορά: συνεπώς, το *we have travelled* [έχουμε ταξιδέψει] αποδίδεται ως *recorrido, llegado* και *viajado* [διασχίσει, φτάσει και ταξιδέψει], ενώ το *have carried us* ως *avanzado, llevado, llegado* [φέρει, κουβαλήσει, φτάσει]. Οι δύο σημαντικές αλλαγές, που είναι επομένως ίσως ενδεικτικές κρίσιμων σημείων της διαδικασίας λήψης αποφάσεων από μέρους του διερμηνέα-μεταφραστή, εμφανίζονται στα παραδείγματα που ακολουθούν, αρχικά:

> *the **long rugged** path towards prosperity and freedom (39).*
>
> [το **μακρύ και κακοτράχαλο** μονοπάτι προς την ευημερία και την ελευθερία.]

Στο εν λόγω παράδειγμα, το ΚΣ1 επεξηγεί τα υπογραμμισμένα επίθετα με τη χρήση του *difícil* [δύσκολος], το ΚΣ2 μεταφράζει μόνο το *long* (*largo*) και το ΚΣ3 απλώς καθιστά τη αόριστη τη διάρκεια (*a lo largo de estos caminos*, [κατά τη διάρκεια αυτής της πορείας]). Με άλλα λόγια, αυτό που τείνει να μειώνεται στις εν λόγω διερμηνείες είναι το αξιολογικό στοιχείο της μεταφοράς. Αυτό αποδεικνύεται από τη σύγκριση με τη γραπτή μετάφραση της *El País*, η οποία μεταφράζει και τα δύο επίθετα – το ένα αρκετά κυριολεκτικά και το άλλο υπό μορφή επεξήγησης: *el largo y arduo sendero* [το μακρύ και επίπονο μονοπάτι].

Η άλλη μετατόπιση συμβαίνει στη μετάφραση του ρήματος *unfolds* [ξετυλίζω, ξεδιπλώνω] στη φράση *the road that **unfolds** before us* [ο δρόμος που ξετυλίγεται μπροστά μας] (124). Και οι τρεις διερμηνείς υιοθετούν μια παρόμοια διαδικασία, συγκεκριμένα «το μονοπάτι που έχουμε μπροστά μας» (*el camino que tenemos ante nosotros* [το μονοπάτι που έχουμε μπροστά μας], ΚΣ1, ΚΣ2, και *el camino que tenemos frente a nosotros* [το μονοπάτι που έχουμε μπροστά μας], ΚΣ3). Η κεντρική εικόνα του δρόμου διατηρείται, αλλά η ανεπαίσθητη

ενεργή διαδικασία κίνησης ('ξετυλίγεται') εξασθενεί. Ο λόγος για τον οποίο συμβαίνει αυτό δεν είναι σαφής. Αφετέρου, μια λίγο-πολύ κυριολεκτική μετάφραση είναι εφικτή, και εφαρμόζεται από τη μεταφραστική υπηρεσία EFE (*la ruta que se despliega ante nosotros*, [η διαδρομή που ξεδιπλώνεται μπροστά μας[). Ωστόσο, οι διερμηνείς αποφεύγουν μια τόσο ισχυρή επιλογή, ή έχουν αποφασίσει ότι αυτό αποτελεί στοιχείο που πρέπει για λόγους ασφάλειας να παραλειφθεί. Άλλες γραπτές μεταφράσεις υιοθετούν μια μέση λύση, επαναδιατυπώνοντας το ρηματικό τμήμα της μεταφοράς, χάνοντας ωστόσο την οπτική ζωντάνια του ΚΠ: έτσι έχουμε, «ο δρόμος που μας περιμένει» (*el camino que nos espera*, ΚΣ4), «ο δρόμος που παρουσιάζεται μπροστά μας» (*el camino que se presenta ante nosotros*)[68] και «που ανοίγεται μπροστά μας» (*el camino que se abre ante nosotros*)[69].

Άλλες σχετικές μεταφορές είναι αυτές που περιγράφουν το δώρο που μας έχει δοθεί (π.χ. *we* ***carried forth*** *that great gift of freedom* [βαστήξαμε το μεγάλο δώρο της ελευθερίας] [ΚΠ: 166–7]) και άλλες που αφορούν την κίνηση γενικότερα (π.χ. *we...* ***emerged*** *from that dark chapter* [αναδυθήκαμε από αυτό το σκοτεινό κεφάλαιο]). Τα παραδείγματα αρνητικής αξιολόγησης υποστηρίζουν τις τάσεις που αναφέρθηκαν προηγουμένως:

> *But our time of* ***standing pat****, ... has surely passed (51)*
>
> [Αλλά η εποχή που **στεκόμασταν αδρανείς**... έχει αναμφίβολα παρέλθει.]

Το ανωτέρω παράδειγμα δημιουργεί μια σημαντική αντίθεση η οποία επιλύεται από την αποφασιστικότητα να συνεχίσουμε και να «ανασυγκροτήσουμε» το έθνος. Το *stand pat* είναι μια ανεπίσημη έκφραση, η οποία χρησιμοποιείται στις ΗΠΑ με τη σημασία του «αντιτίθεμαι ή αντιστέκομαι στην αλλαγή»[70]. Στο Κ1, ο διερμηνέας διστάζει σε αυτό το σημείο, κάτι που φανερώνει κώλυμα στην επεξεργασία ή αποκωδικοποίηση του μηνύματος, προτού παρέχει μια ελαφρώς διαφορετική εικόνα παθητικότητας («καθόμασταν κοιτώντας», *quedarnos observando*)· το ΚΣ2 αλλάζει ομοίως την εικόνα, μέσω μιας στερεότυπης αντίθεσης («σταυρώναμε τα χέρια», *cruzarnos el brazo*), ενώ το ΚΣ3 την παραλείπει. Η γραπτή μετάφραση του ΚΣ4 χρησιμοποιεί ένα αφηρημένο ουσιαστικό, το *inmovilismo* ([αδράνεια], [αντίσταση στην αλλαγή]), το οποίο αποτυπώνει τη λειτουργία της αντίστασης χωρίς την εικόνα.

Ένα ακόμη παράδειγμα, το οποίο συναντάται στη συνέχεια, χαρακτηρίζεται από ακόμη μεγαλύτερη δράση:

> *we'll work ... to ...* ***roll back*** *the* ***specter*** *of a warming planet (99–100).*
>
> [θα εργαστούμε... με στόχο... **να αναστρέψουμε** την **απειλή** της υπερθέρμανσης του πλανήτη]

Το ΚΣ2 παραλείπει το κομμάτι αυτό πιθανότατα λόγω της ταχύτητας εκφώνησης του λόγου. Το ΚΣ3 το συμπτύσσει στο εξομαλυντικό *enfrentaremos el ... los problemas que trae el ... el calentamiento global* [θα αντιμετωπίσουμε το [ενικ.]... τα προβλήματα που φέρει... η

υπερθέρμανση του πλανήτη]. Το ΚΣ1 παραλείπει τη μετάφραση του *roll back*, συνδέοντάς το με μια προηγούμενη πρόταση η οποία κυβερνάται από το *lessen* (*reducir*). Μόνο τα γραπτά κείμενα διατηρούν ταυτόχρονα την εικόνα της απειλής (*specter*) και αναζητούν ένα ισχυρό μεταφραστικό ισοδύναμο του ρήματος *roll back* (το ΚΣ4, για παράδειγμα, χρησιμοποιεί το *hacer retroceder*, [αντιστρέφω]).

(iii) Προσωποποίηση και πραγμοποίηση

Υπάρχει επίσης ένας σημαντικός αριθμός (δεκαπέντε) γλωσσικών και εννοιολογικών μεταφορών που προσδίδουν ζωντανές ιδιότητες σε άψυχες οντότητες, π.χ. ***feed*** *our commerce* [τροφοδοτούν το εμπόριό μας] (56–7), *our power* ***grows*** [η δύναμή μας αυξάνεται] (94), *in the year of America's* ***birth*** [όταν γεννήθηκε η Αμερική] (154). Τέτοιου είδους προσωποποιήσεις μεταφράζονται λίγο πολύ κυριολεκτικά, όπως και η πιο ισχυρή και λιγότερη συμβατική μεταφορά *strangled our politics* [κατέπνιξαν την πολιτική μας] (29)[71]. Περισσότερα προβλήματα φαίνεται να προκύπτουν από εμφατικές και σχετικά ασυνήθιστες μεταφορές όπως:

> *the* ***bitter swill*** *of civil war and segregation (108).*
>
> [τα **πικρά αποπλύματα** του εμφυλίου πολέμου και του φυλετικού διαχωρισμού]

Εξίσου και εδώ, ως μοτίβο των ΚΣ μπορεί να θεωρηθεί η διατήρηση του βασικού σημασιακού πυρήνα της αρνητικής αξιολόγησης (*bitter* [πικρός]), προβαίνοντας ενίοτε σε απόρριψη ή ουδετεροποίηση του πιο περίπλοκου όρου *swill* [λύματα]. Συνεπώς, τα ΚΣ1 και ΚΣ3 δίνουν το *la amargura* [πικρία] και το ΚΣ2 επιλέγει το *el trago amargo* [το πικρό ποτήρι/φαρμάκι][72]. Όλες οι μεταφράσεις φέρουν, σαφώς, αρνητικό πρόσημο αλλά όλες περιορίζουν την αρνητικότητα σε ένα μόνο βασικό στοιχείο της μεταφοράς. Το γεγονός ότι πρόκειται για τάση, κάτι που για τη μετάφραση μεταφορών ίσως αποτελεί γενικό κανόνα, ενισχύεται και από άλλα παραδείγματα, τα οποία εμπίπτουν στην κατηγορία της πραγμοποίησης,[73] όπως το παρακάτω:

> *We will ...* ***forge a hard-earned peace*** *in Afghanistan (98–9).*
>
> [Θα **σφυρηλατήσουμε μια κερδισμένη με κόπο ειρήνη** στο Αφγανιστάν.]

Αυτό που διατηρείται σε όλα τα ΚΣ είναι το μη μεταφορικό αφηρημένο ουσιαστικό *peace*. Το ουσιαστικό αυτό αποτελεί το κεντρικό σημασιακό χαρακτηριστικό της πρότασης. Το *forge* μεταφράζεται με το πιο ουδέτερο και βασικό ρήμα *consolidar* [κατοχυρώνω] στο ΚΣ1, με το *ganar* [κερδίζω] στο ΚΣ2 και με το ακόμη λιγότερο αισιόδοξο *buscaré* [προσδοκώ] στο ΚΣ3. Κανείς από τους τρεις διερμηνείς δεν αποδίδει την πιο πρόδηλη αξιολογική έννοια, το επιθετικό *hard-earned* [κερδισμένη με κόπο]. Το γεγονός ότι δεν συντρέχει λόγος μείωσης της έντασης στο ΚΣ αποδεικνύεται από τη γραπτή μετάφραση του ΚΣ4, η οποία χρησιμοποιεί

μια πιστότερη μεταφορά, το *forjar una merecida paz* [να σφυρηλατήσουμε μια επάξια ειρήνη].

Το κυριότερο παράδειγμα, ωστόσο, είναι η κρίσιμη διπλή μεταφορά που θεωρήθηκε ότι αναφερόταν στο Ιράν και λογοκρίθηκε τόσο στην Κίνα αλλά και σε άλλες χώρες (βλ. 2.1 ανωτέρω):

> *To those... who cling to power through corruption and deceit... we will* ***extend a hand*** *if you are willing to* ***unclench your fist*** *(117–18).*
>
> [Προς εκείνους που προσκολλώνται στην εξουσία μέσω της διαφθοράς και της εξαπάτησης... θα **απλώσουμε το χέρι μας** εάν κι εσείς είστε πρόθυμοι να **ξεσφίξετε τη γροθιά σα**ς.]

Το πρώτο τμήμα της μεταφοράς (*we will extend a hand* [θα απλώσουμε το χέρι]) είναι σχετικά σαφές και αποδίδεται από τους διερμηνείς με τις φράσεις *le vamos a tender la mano* ([θα σου απλώσουμε το χέρι], ΚΣ1), *les vamos a extenderles las manos* ([θα σας απλώσουμε τα χέρια μας], ΚΣ2), *les tenderemos una mano* ([θα σας απλώσουμε το χέρι], ΚΣ3). Η διακύμανση στην άρθρωση έγκειται κυρίως στο επίπεδο της σύνταξης και της γραμματικής [χρόνος ρημάτων, αριθμός της αντωνυμίας σε θέση έμμεσου αντικειμένου, ενικός ή πληθυντικός του *mano*]. Ωστόσο, το δεύτερο κομμάτι της μεταφοράς, το *unclench your fist*, είναι αυτό που έχει τη μεγαλύτερη σημασία, καθώς απευθύνει έκκληση για ανάληψη δράσης βάσει της προϋπόθεσης ότι η τρέχουσα κατάσταση βρίσκεται υπό την απειλή μιας σφιγμένης γροθιάς. Η προϋπόθεση ίσως εξηγεί τη σημασιολογική διακύμανση μεταξύ των διερμηνειών:

> Το **ΚΣ1** (*abrir el puño*, [ανοίξτε τη γροθιά]) είναι τόσο συνοπτικό και άμεσο όπως το ΚΠ ακόμη και αν κάνει χρήση ενός πιο συνηθισμένου ρήματος ([ανοίξτε] για το *unclench*)[74],
>
> Το **ΚΣ2** επιλέγει αρχικά μια τεράστια γενίκευση (*cambiar*, [αλλάζω]) η οποία είναι ασαφής σε τέτοιο βαθμό που χάνει τόσο τη μεταφορικότητα όσο και την απειλή. Για αυτούς πιθανόν τους λόγους, έπειτα από μια παύση ο διερμηνέας προσθέτει μια μετάφραση της μεταφοράς, *aflojar el puño* [χαλαρώστε τη γροθιά],
>
> Το **ΚΣ3** μεταφράζει τη μεταφορά με μια παρόμοια αλλά λιγότερο απειλητική εικόνα (*abrir sus palmas*, [ανοίξτε τις παλάμες σας]) και στη συνέχεια προβαίνει σε αποσαφήνιση (*para recibir nuestra ayuda*, [για να δεχτείτε τη βοήθειά μας]).

Παρατηρούμε, λοιπόν, πως στη διερμηνεία η επιρροή των μεταφορών είναι έντονη, και φαίνεται να υπάρχει, όπου είναι αυτό δυνατό, μια ανάγκη για διατήρηση ή αναπαραγωγή της μεταφοράς στο ΚΣ. Ωστόσο, αυτό που συμβαίνει συνήθως στις πιο σύνθετες ή δημιουργικές μεταφορές είναι ότι σημειώνεται διακύμανση στο βαθμό της μεταφορικότητας η οποία επικεντρώνεται γύρω από τη μετάφραση του βασικού στοιχείου. Αναμφισβήτητα, στο ΚΣ2

και ΚΣΞ του τελευταίου παραδείγματος, η κίνηση του διερμηνέα, όταν το επιτρέπουν οι περιορισμοί του χρόνου και της επεξεργασίας των δεδομένων, είναι να συνδυάσει την εξομάλυνση με την τελειοποίηση της εικόνας ή την επεξήγηση της σημασίας της. Η γραπτή μετάφραση, εξαιτίας των πιο χαλαρών περιορισμών, είναι πιθανότερο να διατηρήσει ή να αναπαράγει τη μεταφορά του ΚΠ.

2.2.5 Έμμεση αξιολόγηση και το ζήτημα της μετάφρασης

Η ανάλυση που έχει διεξαχθεί μέχρι στιγμής τόνισε τις διαφορετικές πραγματώσεις της στάσης και απέδειξε ότι η άμεση, εγγεγραμμένη αξιολόγηση (π.χ. ***humbled*** *by the task before us* [με ταπεινότητα απέναντι στην αποστολή που έχουμε μπροστά μας]) αποτελεί απλώς μόνο ένα μέρος της ιστορίας. Πράγματι, το μεγαλύτερο μέρος της συζήτησης επικεντρώθηκε στις έμμεσες ή συναγόμενες μορφές αξιολόγησης. Συνεπώς, οι λεξικές μεταφορές που μελετήθηκαν στην προηγούμενη ενότητα, οι οποίες μπορούν να υφανθούν σε σύνθετους ιστούς εννοιολογικών μεταφορών, «προκαλούν» αντιδράσεις και διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην προσπάθεια του ηγέτη να πείσει το ακροατήριο για την αξιοπιστία του μηνύματος. Τα «μη-συνήθη» λεξιλογικά στοιχεία (π.χ. *jobs shed* [δουλειές εξανεμίστηκαν]) μπορεί επίσης να υπαινίσσονται παρά να μαρτυρούν στάση (Martin & White 2005:66, βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.3.1.4). Μια άλλη στρατηγική είναι η συνεπαγωγή της αξιολόγησης μέσω της παρουσίασης ιδεϊκών πληροφοριών χωρίς την παρουσία κανενός εμφανούς σχολίου: οπότε, όταν ο Obama δηλώνει πως *we are the keepers of this legacy* [είμαστε οι κάτοχοι αυτής της κληρονομιάς] (των προηγούμενων γενεών) (96), αυτό συμβάλλει στην ενίσχυση του μηνύματος της ευθύνης και τονίζει τη στάση στο επίπεδο της κρίσης, ακόμη και αν δεν εκφράζεται ρητώς κάποια αξιολόγηση.

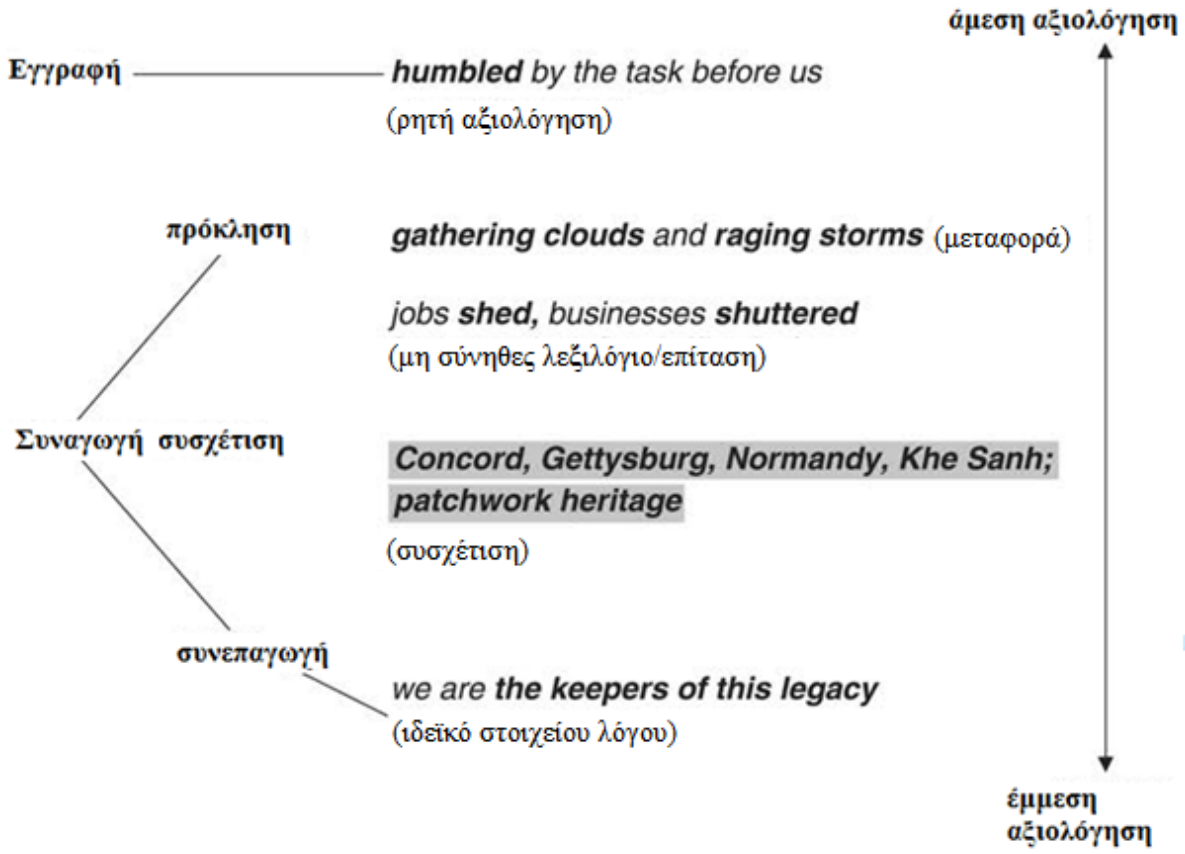

ΣΧΗΜΑ 2. 1 Απεικόνιση της κλίμακας της άμεσης και έμμεσης αξιολόγησης στην ομιλία του Obama

Μια απεικόνιση των διαφόρων μορφών αξιολόγησης δίνεται στο Σχήμα 2.1, το οποίο βασίζεται στην ταξινόμηση και περιγραφή που παρέχουν οι Martin και White (βλ. Εικόνα 1.3). Σε αυτό το σχήμα, η πιο άμεση, «εγγεγραμμένη» αξιολόγηση βρίσκεται στην κορυφή, ενώ η πιο έμμεση, «συναγόμενη» μορφή αξιολόγησης στο κάτω μέρος. Η απόκριση του δέκτη κατευθύνεται προφανώς στην κορυφή του σχήματος, όπου η στάση είναι διατυπωμένη ρητώς (*humbled by...*), ωστόσο, φαίνεται να έχει περισσότερη ελευθερία στο κάτω μέρος, όπου η ιδεϊκή επιλογή προκαλεί μια στάση. Αυτό, βέβαια, ισχύει μόνο κατά τα φαινόμενα, δεδομένου ότι κατηγορηματικές δηλώσεις του τύπου *we are the keepers* δε μπορούν να αμφισβητηθούν εύκολα, γεγονός που εξηγεί τον λόγο για τον οποίο τείνουν να χρησιμοποιούνται γενικά για τη συγκάλυψη αξιολογικών σημείων. Επιπλέον, όπως εξετάσαμε στο Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.6, οι δέκτες ενδέχεται μπορεί να υιοθετούν διάφορες στρατηγικές ανάγνωσης (συμμορφούμενη, ανθιστάμενη, συγκρατημένη) οι οποίες θα καθορίσουν τον τρόπο αντίδρασης σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση.[75]

Από μεταφραστικής άποψεως, η ανάλυση των ισπανικών διερμηνειών φανερώνει ότι οι έμμεσες μορφές αξιολόγησης είναι αυτές οι οποίες υπόκεινται περισσότερο σε μεταβολές στα ΚΣ, τείνοντας γενικότερα προς μια ισοπέδωση ή απώλεια της επίτασης της στάσης που πραγματώνεται στο ΚΠ μέσω των λεξικών μεταφορών και του μη συνήθους λεξιλογίου. Αυτά θα συζητηθούν λεπτομερώς κατωτέρω, στο σημείο που αφορά την κλιμάκωση (στο ίδιο

κεφάλαιο, Ενότητα 2.2.6). Πιο ενδιαφέρουσες, ωστόσο, είναι οι λιγότερο άμεσες μορφές αξιολόγησης που εξαρτώνται από στοιχεία με τα οποία συσχετίζονται άμεσα. Το φαινόμενο αυτό, το συναντήσαμε στο παράδειγμα του *patchwork heritage*, όπου η θετική αξιολόγηση εξαρτόταν άμεσα από το επικοινωνιακό πλαίσιο και ερχόταν κατά κάποιο τρόπο σε αντίθεση με τη γενική χρήση του επιθέτου *patchwork*. Οι διερμηνείς προέβησαν σε παράλειψη ή αναδιατύπωση με αποτέλεσμα να παράγουν έναν ουδέτερο όρο, ενώ η προσέγγιση των μεταφραστών χαρακτηριζόταν από υπερβολική αποσαφήνιση. Τέτοιοι όροι φαίνεται να ωθούν τον διερμηνέα/μεταφραστή προς την υιοθέτηση μιας στρατηγικής αποφυγής (στην περίπτωση των διερμηνέων) ή μια προσεκτικής και άκρως αμυντικής αποσαφήνισης (στην περίπτωση των μεταφραστών). Αυτό υποδηλώνει ότι οι διερμηνείς/μεταφραστές ίσως αντιμετωπίζουν τα εν λόγω σημεία ως ευαίσθητα (για τους δικούς μας όρους «κρίσιμα») σημεία της μετάφρασης. Επιπλέον, δεδομένου ότι δεν εμπίπτουν σαφώς στον κατάλογο των στρατηγικών των Martin και White (Σχήμα 2.1), εγώ θα προτείνω μια νέα κατηγορία, αυτή της «**συναγωγής/συσχέτισης**». Η εν λόγω κατηγορία θα κάλυπτε όχι μόνο τις εξαρτώμενες από το επικοινωνιακό πλαίσιο μονάδες όπως το *patchwork*, αλλά και άλλα, πολιτισμικά ευαίσθητα σημεία ενεργοποίησης, η συσχέτιση των οποίων μπορεί να περάσει απαρατήρητη από ορισμένους ακροατές. Στην ομιλία του Obama αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα σε αναφορές στην ιστορία και τη μνήμη του παρελθόντος (βλ. το ίδιο κεφάλαιο, Ενότητα 2.3.2), και αποτυπώνεται περίτρανα στο σημείο όπου απαριθμούνται οι σημαντικές μάχες της αμερικανικής ιστορίας, οι οποίες αντιπροσωπεύουν στιγμές εθνικής υπερηφάνειας ή ιστορικά ορόσημα – *Concord and Gettysburg, Normandy and Khe Sanh* (42–3). Το *Concord* αντιπροσωπεύει τον αμερικανικό επαναστατικό πόλεμο και την απελευθέρωση από τους Βρετανούς, το *Gettysburg* τη νίκη του Βορρά στον αμερικανικό εμφύλιο πόλεμο που κράτησε το έθνος ενωμένο, το *Normandy* τη συμμαχική απόβαση υπό την ηγεσία των Αμερικανών στη Νορμανδία της κατεχόμενης Γαλλίας κατά τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, και το *Khe Sanh* τη μεγάλη αμυντική μάχη των αμερικανών πεζοναυτών στον πόλεμο του Βιετνάμ. Άλλες αναφορές αφορούν σύχρονες κρίσεις όπως οι πλημμύρες του 2005 στη Νέα Ορλεάνη– *the kindness to take in a stranger when the levees break* [η καλοσύνη να βάλεις στο σπίτι σου έναν ξένο όταν σπάει το ανάχωμα] (133–44). Η ενεργοποίηση εδώ γίνεται από μία και μόνο λέξη (*levees* [ανάχωμα]), η οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον Τυφώνα Κατρίνα. Τα ΚΣ2 και ΚΣ4 την αποδίδουν με το ισοδύναμο *diques*, την οποία, ωστόσο, παραλείπουν το ΚΣ1 και το ΚΣ3 διαρρηγνύοντας κατά αυτόν τον τρόπο τον διακειμενικό δεσμό.

Ένα τέτοιο είδος παρουσίασης σημαίνει ότι το μεμονωμένο γεγονός ενεργοποιείται από τη συσχέτιση παρά από την άμεση κατονομασία. Αυτό συμβαίνει επίσης και στο τέλος της ομιλίας, όπου η φράση *the father of our nation* [ο πατέρας του έθνους μας] (157) υποδηλώνει τον George Washington χωρίς να αναφέρει το όνομά του. Ενίοτε, μια τέτοια συσχετιστική στάση συνδυάζεται και με άλλες μορφές αξιολόγησης, όπως το μη σύνηθες λεξιλόγιο. Αυτό συμβαίνει με το *toiled in sweatshops* [δούλευαν σε απάνθρωπες συνθήκες] (βλ. στο ίδιο κεφάλαιο, Ενότητα 2.2.2), το οποίο υπαινίσσεται τις συνθήκες που βίωναν οι μετανάστες της Ανατολικής Ακτής, καθώς και την έμμεση αναφορά της 9/11:

It is the firefighter's courage to storm a stairway filled with smoke (136).

[Το θάρρος του πυροσβέστη που ανεβαίνει ένα κλιμακοστάσιο γεμάτο καπνό]

Εδώ σημειώνεται μια πιθανή διακειμενική συσχέτιση με την εικονική φωτογραφία του πυροσβέστη Mike Kehoe, ο οποίος απεικονίζεται να ανεβαίνει τις σκάλες του Πύργου Ένα του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου, την οποία τράξηξε ένας από τους υπαλλήλους που κατέβαινε.[76] Οι αποδόσεις των διερμηνέων έχουν ως εξής:

Είναι το θάρρος ενός πυροσβέστη που εισέρχεται σε μια σκάλα γεμάτη από καπνό (ΚΣ1).[77]
Είναι το θάρρος ενός πυροσβέστη που αντιμετωπίζει μια σκάλα γεμάτη καπνό (ΚΣ2).[78]
Είναι το πνεύμα που έχουν συχνά οι πυροσβέστες όταν βοηθούν (ΚΣ3).[79]

Το ΚΣ3 εξαλείφει κάθε πιθανή σύνδεση, γενικεύοντας κατά τρόπο πειθήνιο τόσο το αντικείμενο αναφοράς [συχνά ... οι πυροσβέστες] όσο και τη συγκεκριμένη εικόνα [όταν βοηθούν]. Ακόμη και οι διερμηνείς του ΚΣ1 και του ΚΣ2, ενώ αποδίδουν τη δηλωτική σημασία της πηγής, διαφέρουν σε δύο σημαντικά σημεία: χρησιμοποιούν το αόριστο άρθρο [ένας πυροσβέστης...] στη θέση του οριστικού (*the firefighter*), και μεταφράζουν το μη σύνηθες ρήμα *storm* με τα «εισέρχεται» ή «αντιμετωπίζει». Κατά συνέπεια, η εξειδίκευση και η ένταση του ΚΠ εξαλείφονται.

2.2.6 Κλιμάκωση

Τα είδη του μη συνήθους λεξιλογίου και της λεξικής μεταφοράς που συζητήθηκαν στις Ενότητες 2.2.1 και 2.2.4 λειτουργούν ως εντασιακοί δείκτες της αξιολόγησης, και μπορούν συνεπώς να συγκριθούν με τους πόρους ισχύος στο επίπεδο της κλιμάκωσης (Martin & White 2005: 67, βλ. επίσης Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.3.3). Τα ανωτέρω συμπεράσματα επιβεβαιώνουν κάποια μείωση ισχύος στις διερμηνείες προς την ισπανική γλώσσα. Εάν εξετάσουμε τις πιο συμβατικές μορφές κλιμάκωσης στο ΚΠ, διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν 23 περιπτώσεις επίτασης στο ΚΠ.[80] Εννέα από αυτές αποτελούν εντασιακούς δείκτες θετικής αξιολόγησης (π.χ. *our* ***better*** *history* [η καλύτερή μας ιστορία] [31]), οι δέκα αρνητικής (π.χ. ***badly*** *weakened* [άκρως αποδυναμωμένη] [14]) και τρεις συνιστούν πιο ουδέτερους δείκτες ισχύος (π.χ. ***this very*** *hour* [αυτή τη στιγμή] [125]). Στις διερμηνείες, η γενική τάση, όπως αυτή αποτυπώνεται στα ακόλουθα 12 από τα 23 παραδείγματα (52 τοις εκατό), είναι ο μετριασμός ή η παράλειψη της επίτασης:

Well *understood* [**σαφώς** κατανοητό] (13) (παραλείπεται από τα ΚΣ2, ΚΣ3)
far-reaching *network ... of violence and hatred* [**ευρύ** δίκτυο... βίας και μίσους] (13–14) (παραλείπεται από τα ΚΣ2, ΚΣ3) ***badly*** *weakened* [**άκρως** αποδυναμωμένη] (14) (παραλείπεται από το ΚΣ2)
fail ***too many*** [αποτύχει **σε τόσα πολλά**] (17) (*algunas* [ορισμένες] ΚΣ2)

for ***far too long*** (28) (*por mucho tiempo* [για **πολύ καιρό**] ΚΣ1, ΚΣ2, παραλείπεται από το ΤΤ3)
demand ***even*** *greater effort,* ***even*** *greater cooperation* [απαιτούν **ακόμα** μεγαλύτερη προσπάθεια, **ακόμα** μεγαλύτερη συνεργασία] (97) (παραλείπεται από όλα τα ΚΣ)
our spirit is ***stronger*** [το πνεύμα μας είναι **ισχυρότερο**] (103) (παραλείπεται το συγκριτικό ΚΣ1)
old hatreds shall ***someday*** *pass* [παλιά μίση θα περάσουν **κάποια μέρα**] (109) (αλλαγή οπτικής γωνίας από το ΚΣ1, παραλείπεται από το ΚΣ2)
lines of tribe shall ***soon*** *dissolve* [γραμμές του φυλετισμού **σύντομα** θα διαλυθούν] (109–10) (παραλείπεται ολόκληρη η φράση από το ΚΣ1, παραλείπεται ο εντασιακός δείκτης από το ΚΣ2)
at ***this very*** *hour* [**αυτή** την ώρα] (125) (παραλείπεται από το ΚΣ1)
the outcome of our revolution was ***most*** *in doubt* [έκβαση της επανάστασής μας ήταν **πιο** αμφίβολη από ποτέ] (156–7) (παραλείπεται από όλα τα ΚΣ).

Συνολικά, το ΚΣ1 παραλείπει 5 και μετριάζει 2 (32 τοις εκατό του συνόλου των πραγματώσεων σε επίπεδο κλιμάκωσης), το ΚΣ2 παραλείπει 7 και μετριάζει 2 (39 τοις εκατό του συνόλου) και το ΚΣ3 παραλείπει 5 (22 τοις εκατό του συνόλου). Δεν είναι σαφές για ποιον λόγο το ΚΣ3 έχει το χαμηλότερο ποσοστό, ειδικά καθώς ο διερμηνέας παραλείπει σε μεγάλο βαθμό λογικοπροτασιακό περιεχόμενο. Μια πιθανότητα είναι τα ΚΣ1 και ΚΣ2 να δίνουν προτεραιότητα στο προφανές λογικοπροτασιακό περιεχόμενο παρά στους διαπροσωπικούς δείκτες. Είναι αξιοσημείωτο ότι, παρά τα παραδείγματα αποσαφήνισης, δεν παρατηρούνται περιπτώσεις επίτασης της κλιμάκωσης της αξιολόγησης με τη χρήση των συμβατικών διαπροσωπικών δεικτών που απαριθμούνται ανωτέρω. Με άλλα λόγια, η επίταση μειώνεται περίπου στο 35 τοις εκατό των περιπτώσεων και δεν αυξάνεται σε καμία. Αυτό αποτελεί ενδεχομένως ένα σημαντικό εύρημα.

2.2.7 Δείκτες αντίθετης προσδοκίας

Άλλοι τρόποι με τους οποίους αποτυπώνεται η στάση είναι οι ονομαζόμενοι «δείκτες αντίθετης προσδοκίας» (Martin & White 2005: 67), στους οποίους περιλαμβάνονται οι δείκτες λόγου, όπως το *however* [ωστόσο], τροπικά μόρια, όπως τα *only* [μόνο], *surely* [σίγουρα], και επιρρηματικά σε επίπεδο στάσης όπως τα *indeed* [πράγματι], *really* [πραγματικά], *even* [ακόμη] (βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.3.1.4). Αυτά «προκαλούν» στάση και αντιπροσωπεύουν σημεία του κειμένου όπου ο συγγραφέας εισάγει μια αξιακή κρίση, είτε αντικρούοντας αυτό που έχει προηγηθεί (π.χ., *however* [ωστόσο], *on the other hand* [αφετέρου]), είτε δίνοντας έμφαση σε μια αξία που αντιτίθεται σε μια πιθανή αμφισβήτηση (π.χ. *only* [μόνο], *really* [πραγματικά]). Κατά συνέπεια, οι δείκτες αυτοί θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν μια «εισβολή» του συγγραφέα στο κείμενο. Πράγματι, μπορεί να θεωρηθούν ως η σαφέστερη μορφή παρέμβασης του συγγραφέα του ΚΠ, και, κατ 'επέκταση ιδίως όταν σημειώνεται μετατόπιση στο ΚΣ, και του μεταφραστή. Η ομιλία του Obama

στερείται συνήθων δεικτών λόγου που συναντώνται στην αρχή της πρότασης, αλλά περιέχει πολλά τροπικά μόρια και επιρρηματικά σε επίπεδο στάσης:

> ***not simply*** *because of the skill or vision of those in high office* (09), *greatness is* ***never*** *a given* (34–5), *our journey has* ***never*** *been one of short-cuts* (35), *those that ... seek* ***only*** *the pleasures* (36–7), *that time has* ***surely*** *passed* (51–2), ***not only*** *to create new jobs* (55), ***no longer*** *apply* (67), *cannot prosper* ***long*** (77), *favors* ***only*** *the prosperous* (78), *depended* ***not just*** *on the size* (78–9), *we can* ***scarcely*** *imagine* (83–4), *those ideals* ***still*** *light the world* (85), *we are ready to lead* ***once more*** (90), ***not just*** *with missiles* (91), *our power* ***alone*** *cannot protect us* (92–3), *demand* ***even*** *greater effort,* ***even*** *greater cooperation* (97), ***not*** *what you destroy* (115), ***no longer*** *afford indifference* (121), *it is* ***ultimately*** *the faith* (132–3), *that* ***finally*** *decides our fate* (137), *but* ***rather*** *seize gladly* (144–5).

Και τα 22 στοιχεία που επισημαίνονται με έντονα μαύρα γράμματα φανερώνουν ξεκάθαρη εισβολή από τους συγγραφείς (τον Obama και τους συντάκτες ομιλιών), είτε αντισταθμίζοντας εναλλακτικές θεωρήσεις (π.χ. *we can* ***scarcely*** *imagine* [δύσκολα μπορούμε να φανταστούμε], ***not*** *what you destroy* [όχι από αυτά που καταστρέφετε]) είτε ενισχύοντας ένα μη αναμενόμενο σημείο αντικρούοντας την αμφισβήτηση (π.χ. *the time has* ***surely*** *passed* [η εποχή έχει σίγουρα παρέλθει], *it is* ***ultimately*** *the faith* [είναι τέλος η πίστη]). Στα κείμενα της διερμηνείας, ένας υψηλός αριθμός των πραγματώσεων αυτών (7 από τα 22) παραλείπεται τουλάχιστον σε ένα ή σε όλα τα ΚΣ:

> *greatness is* ***never*** *a given* [μεγαλείο δεν είναι **ποτέ** δεδομένο] (34–5) (παραλείπεται από τα ΚΣ1, ΚΣ3)
> *the time has* ***surely*** *passed* [η εποχή έχει **σίγουρα** παρέλθει] (51–2) (παραλείπεται από όλα τα ΚΣ)
> *cannot prosper* ***long*** [δεν μπορεί να ευημερήσει **για πολύ**] (77) (παραλείπεται από τα ΚΣ1, ΚΣ3)
> *favors* ***only*** *the prosperous* [ευνοεί **μόνο** τους πλούσιους] (78) (παραλείπεται από το ΚΣ1)
> *demand* ***even*** *greater effort,* ***even*** *greater cooperation* (97) (παραλείπονται και τα δύο σε όλα)
> ***no longer*** *afford indifference* [να επιτρέψουμε **άλλο** την αδιαφορία] (121) (παραλείπεται στα ΚΣ1, ΚΣ2).

Δεδομένου ότι τα στοιχεία αυτά αποτελούν σημαντικούς δείκτες στάσης, το συνολικό ποσοστό παράλειψης, 32% (για το ΚΣ1), 18% (για το ΚΣ2) και 23% (για το ΚΣ3) είναι αξιοσημείωτο. Όλοι οι διερμηνείς έχουν μειώσει την παρέμβαση στο ΚΣ και, σε τρεις πολύ σημαντικές περιπτώσεις, το εφάρμοσαν όλοι στο ίδιο σημείο (*surely, even, even*). Η μείωση

αυτή μετριάζεται μόνο εν μέρει από τον διερμηνέα του ΚΣ3, ο οποίος σε ένα σημείο εκφράζει θετική στάση μέσω του τονισμού και της επιβράδυνσης του ρυθμού:

we are ready to lead ***once more*** (90)
[είμαστε έτοιμοι και πάλι να ηγηθούμε.]

estamos listos para liderar ... **u ... na ... vez ... má ... s**

Με αυτόν τον τρόπο αυτό, η προσωδία και η ποιότητα της φωνής ενισχύουν ή και μεταφέρουν ακόμη την έμφορτη σε επίπεδο στάσης θέση. Πρόκειται για ένα ζήτημα το οποίο σίγουρα αξίζει να διερευνηθεί περαιτέρω (βλ. Iglesias Fernández 2010).

2.2.8 Εμπλοκή

Ως ρητορική στρατηγική, οι δείκτες αντίθετης προσδοκίας αποτελούν τμήμα της εμπλοκής, υποδεικνύοντας δέσμευση σε μια αξιακή κρίση και ευθυγραμμίζοντας τον αναγνώστη με την εκάστοτε αξιολογική τοποθέτηση (Martin & White 2005: 120, Fairclough 2003: 41, βλ. επίσης στο ίδιο κεφάλαιο, Ενότητα 2.1). Πέραν των δεικτών, των αντωνυμιών (ίδιο κεφάλαιο, Ενότητα 2.3.1 κατωτέρω), των επιρρηματικών που εκφράζουν τροπικότητα και των δεικτών αυτοπτικότητας, η πιο εμφανής μορφή εμπλοκής είναι μέσω της χρήσης τροπικών ρημάτων. Ο Πίνακας 2.7 παρέχει έναν λεπτομερή κατάλογο των ρημάτων αυτών, βάσει της κατηγοριοποίησης που είχε προτείνει ο Halliday (βλ. Κεφάλαιο 1, Τμήμα 1.2).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 7 Κατηγορίες τροπικών ρημάτων σε επίπεδο εμπλοκής στην ομιλία του Obama

Κατηγορία	*Πραγματώνεται με τα*
(i) πιθανότητα	*the time has* ***surely*** *passed* (51–2), *the* ***surest*** *route to our common good* (81), *old hatreds* ***shall*** *someday pass* (109), *lines of tribe* ***shall*** *soon dissolve* (109–10), *our common humanity* ***shall*** *reveal itself* (110–11), ***might not*** *have been served* (151)
(ii) συχνότητα	**every so often** (07), *for* ***far too long*** (28), *greatness is* ***never*** *a given* (34–5), *our journey has* ***never*** *been one of short-cuts* (35), ***more often*** *men and women obscure in their labor* (38–9), *what this country has* ***already*** *done* (64), *the nation cannot prosper* ***long*** (77), ***even greater*** *effort,* ***even greater*** *cooperation* (97)
(iii) υποχρέωση	*so it* ***must*** *be* (12), *greatness ...* ***must*** *be earned* (35), *we* ***must*** *pick ourselves up* (52), *America* ***must*** *play its role* (111), *we* ***must*** *change* (123), *this spirit that* ***must*** *inhabit us* (131–2), *as much as government can do, and* ***must*** *do* (132)

(iv) τάση (συμπεριλαμβανομένης της ετοιμότητας και της ικανότητας)	*... so that we **might** lead a better life* (45), *we **will** build ... restore ... transform ...* (56–9), *we **can** do ... we **will** do* (60–1), ***cannot** tolerate* (63), ***cannot** prosper long* (77), *we **will not** give them up* (85–6), ***will** work tirelessly* (99–100), *we **will not** apologize/waver* (101), *you **cannot** outlast us* (103), *we **will** defeat you* (103–4), *we **cannot** help but believe* (109), *what you **can** build ... not what you destroy* (114–15), *we **can** no longer afford indifference* (121), *a **willingness** to find meaning* (129), *as much as government **can** do, and must do* (132), ***willingness** to nurture a child* (137), *nothing but hope and virtue **could** survive* (159–60)

Με εξαίρεση τη συχνότητα, η οποία είναι στενά συνδεδεμένη με τους δείκτες της αντίθετης προσδοκίας και την κλιμάκωση, υπάρχει παραδόξως μικρή διακύμανση στις πραγματώσεις της εμπλοκής του ΚΠ: τα *can/could, will/shall* και *must* υπερισχύουν. Ομοίως, υπάρχει γενική συνέπεια στα κείμενα των διερμηνέων και δεν εντοπίζονται παρά ελάχιστες παραλείψεις. Τα ανωτέρω φαίνεται να αποτελούν βασικά στοιχεία που αποδίδονται χωρίς δυσκολία στην ανάπτυξη του επιχειρήματος, ιδίως τα τροπικά βοηθητικά ρήματα, και αυξάνουν το ενδεχόμενο οι βασικότερες αξιολογικές πραγματώσεις να είναι τόσο βαθειά ριζωμένες στο μυαλό του διερμηνέα ώστε να αντιστέκονται στη διάλυση. Η διακύμανση που εντοπίζεται στα ΚΣ μπορεί να είναι ενδεικτική της ιδιολέκτου του ομιλητή ή του διερμηνέα: όπως ο Obama προτιμά να χρησιμοποιεί συστηματικά το *must* από εναλλακτικές, όπως το *has to*, έτσι και το ΚΣ1 επιλέγει γενικά το βοηθητικό *deber* ενώ το ΚΣ2 το *tener que*.

2.3 Δεικτική τοποθέτηση

Οι λεξικοί δείκτες που έχουμε εξετάσει μέχρι στιγμής δείχνουν την αξιολογία ή τον αξιακό προσανατολισμό του κειμένου, και οι πόροι της εμπλοκής έχουν αρχίσει να φανερώνουν τη σχετική ευθυγράμμιση μεταξύ ομιλητή και ακροατή. Υπάρχει, ωστόσο, ένα διαπροσωπικό χαρακτηριστικό υψηλού επιπέδου που είναι κεντρικό για την ανάλυση του συγκεκριμένου κειμενικού είδους πολιτικής επικοινωνίας. Πρόκειται για την έννοια της «δεικτικής τοποθέτησης» (deictic positioning), όπως την ονομάζει ο Chilton (2004: 56), η οποία εννοιολογεί τη σχέση του ομιλητή με τον ακροατή, καθώς και διάφορα χαρακτηριστικά περίστασης, τα οποία συμπεριλαμβάνουν την φυσική τοποθεσία, σημεία της ομιλίας και την ανάπτυξη του λόγου. Συνδέεται άμεσα με τον πόρο της εμπλοκής του συστήματος της αποτίμησης (βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.3.3). Η δείξη αποτελεί την πιο πασιφανή μορφή τοποθέτησης, η οποία λειτουργεί παράλληλα με τις άλλες μορφές αξιολόγησης που εκτίθενται στο Κεφάλαιο 1.

Ο Chilton περιγράφει τους δείκτες δείξης που χρησιμεύουν στην τοποθέτηση των συνομιλητών κατά μήκος των τριών αξόνων (ή «διαστάσεις της δείξης») του χώρου, του χρόνου και της τροπικότητας (βλ. Σχήμα 2.2). Το «δεικτικό κέντρο» (Verscheuren 1999: 20) δείχνει την τοποθέτηση του ομιλητή είτε σε ατομικό (*I*) ή σε συλλογικό επίπεδο (*we*), σε ένα κεντρικό, χωρο-χρονικό σημείο του παρόντος, το «εδώ» και το «τώρα», και την έκφραση της ηθικής ορθότητας. Οι τρεις άξονες επιτρέπουν την απεικόνιση της απόστασης από τον Εαυτό κατά μήκος:

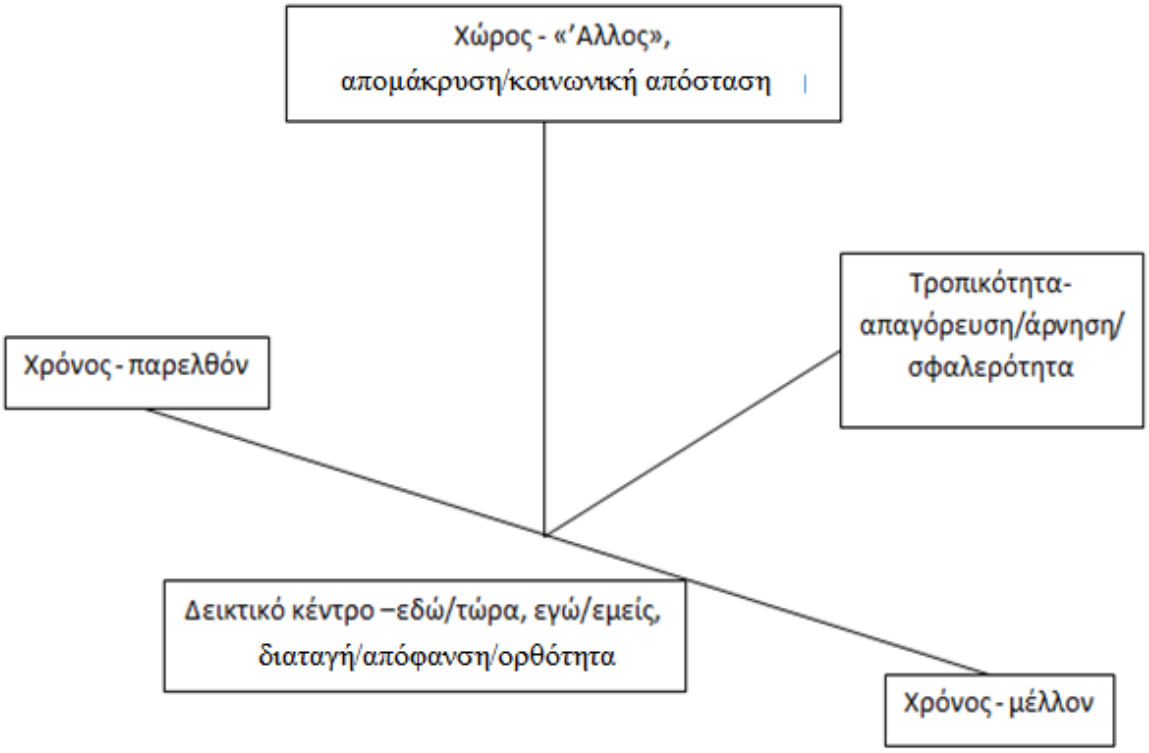

ΣΧΗΜΑ 2. 2 Διαστάσεις της δείξης (σύμφωνα με τον Chilton 2004: 58)

(i) του άξονα του **χρόνου** – από το παρελθόν στο μέλλον

(ii) του άξονα του **χώρου** – απόσταση, η οποία δεν είναι μόνο γεωγραφική αλλά και πολιτισμική, συμπεριλαμβανομένων κοινωνικών διαφορών και διαφορών εξουσίας. Με βάση την προσέγγιση του Chilton, αξίζει να σημειωθεί ότι τόσο ο χρόνος όσο και ο τόπος εκφράζονται συχνά μέσω της χωρικής δείξης και της εννοιολογικής χωρικής μεταφοράς (π.χ. *the end of the war is coming* [το τέλος του πολέμου πλησιάζει], Lakoff & Johnson 1980)

(iii) του άξονα της **τροπικότητας** – ο πολιτικός ομιλητής συνήθως αποδίδει στον εαυτό του/της την έννοια της ηθικής «ορθότητας» και την αληθινή επεικόνιση της πραγματικότητας.[81] Αυτές συνήθως συνδυάζονται με τις πράξεις ομιλίας που εκφράζουν προσταγή ή απόφανση (Chilton στο ίδιο.: 60). Για παράδειγμα, η κατηγορηματική δήλωση (π.χ. *we gather because we have chosen hope over fear* [μαζευτήκαμε εδώ γιατί έχουμε επιλέξει την ελπίδα αντί για τον φόβο]) χρησιμοποιείται συνήθως για να προβάλλει μια άποψη ως γεγονός (βλ. Martin & White 2005: 99).

Η πιο θεμελιώδης γλωσσική έκφραση της τοποθέτησης του πολιτικού απέναντι στο ακροατήριο είναι η επιλογή των αντωνυμιών, οι οποίες αντανακλούν τον τρόπο με τον οποίο ο ομιλητής αναπαριστά νοητικά και ταξινομεί τους ακροατές, για παράδειγμα, σε υποστηρικτές του ή πολέμιούς του (βλ. van Dijk 2008: 226). Από τη σκοπιά της συστημικής λειτουργικής γραμματικής, οι αντωνυμίες είναι ενδεικτικές του Πλαισίου, και

διαπραγματεύονται τη γενικότερη σχέση αλληλλεγύης και την απόσταση μεταξύ των συνομιλητών. Όσον αφορά την προβολή του ομιλητή, η βασική επιλογή είναι μεταξύ του προσωπικού *εγώ* (*I*), το οποίο φανερώνει προσωπική επένδυση στη δήλωση, του πληθυντικού *εμείς* (*we*), το οποίο μπορεί να είναι συμπεριληπτικό ή αποκλειστικό, και ενός σεμνού απρόσωπου ύφους που μπορεί να εκληφθεί ως τυπικό. Κάθε μία από αυτές τις επιλογές είναι δυνητικά σύνθετη: το *εγώ* (*I*) μπορεί να υποδηλώνει όχι μόνο προσωπική επένδυση σε μια δήλωση ή την «ιδιοκτησία» μιας δήλωσης, αλλά ενδεχομένως και μια επιθυμία υπεκφυγής (π.χ. *νομίζω ότι*) ή, αντιθέτως, εδραίωσης ενός επιχειρήματος, ιδιαίτερα μέσω της επανάληψης (π.χ. *I am a hunter, I'm a gun-owner*, Pennebaker 2009).

Στην αρχή της ομιλίας του Obama (βλ. Παράρτημα 2.1), οι επιλογές των αντωνυμιών καθορίζουν με πολύ προσεκτικό τρόπο τη θέση του νέου Προέδρου ως προς το κοινό (πραγματικό και εικονικό):

> ***My*** *fellow citizens ...* ***I*** *stand here today ... ... humbled by the task before* ***us*** *... grateful for the trust* ***you've bestowed*** *... mindful of the sacrifices borne by* ***our*** *ancestors* (2–3).
>
> [Συμπολίτες **μου**, στέκομαι σήμερα εδώ, με ταπεινότητα απέναντι στην αποστολή που έχουμε μπροστά **μας**, ευγνώμων για την εμπιστοσύνη που **μου δείξατε**, ενθυμούμενος τις θυσίες των προγόνων **μας**.]

Οι κτητικές και προσωπικές αντωνυμίες πρώτου προσώπου ενικού αριθμού (*My ... I*) διαχωρίζουν στιγμιαία τον Obama από το ακροατήριο των «συμπολιτών» του (*fellow citizens*), ωστόσο η σύνδεση επιτυγχάνεται αμέσως με τις φράσεις *by the task before* ***us*** [απέναντι στην αποστολή που έχουμε μπροστά μας] και *borne by* ***our*** *ancestors* [ενθυμούμενος τις θυσίες των προγόνων μας]. Αξίζει να σημειωθεί ότι, προκειμένου να καταστεί αυτό δυνατό, το ρήμα *bestowed* χρησιμοποιείται στην ενεργητική φωνή (*you've bestowed*) και χωρίς άμεσο αντικείμενο, μια επιλογή ιδιαίτερα διακριτή.[82] Το *you*, δλδ. το ακροατήριο, έχει δείξει την εμπιστοσύνη του στο πρόσωπο του Obama. Έχοντας εδραιώσει αυτό τον δεσμό με τον λαό, στο υπόλοιπο της ομιλίας του ο Obama κάνει άμεση αναφορά στον εαυτό του μόνο άλλες δύο φορές όταν τονίζει τη σοβαρότητα των προκλήσεων που πρέπει να αντιμετωπιστούν: στις φράσεις *Today* ***I*** *say to you* [Σήμερα σας λέω] (23) και *the small village where* ***my father*** *was born* [το μικρό χωριό όπου γεννήθηκε ο πατέρας μου] (88), οι οποίες έρχονται σε πλήρη αντίθεση με το *the grandest capitals* [μεγαλύτερες πρωτεύουσες] και ενημερώνουν τον λαό σχετικά με την ταπεινή καταγωγή του Obama.[83]

Η συντριπτική χρήση των αντωνυμιών είναι με μεγάλη διαφορά στο πρώτο πληθυντικό πρόσωπο. Υπάρχουν 58 περιπτώσεις του *we* [εμείς], 67 του *our* [δικός-ή-ό μας] και 3 του *ourselves* [μόνοι μας].[84] Ωστόσο, για μια ακόμη φορά οι εν λόγω χρήσεις της αντωνυμίας στον πληθυντικό αριθμό δεν μπορούν να ενταχθούν σε μία κατηγορία - χοάνη. Ούτε μπορούν απλά να θεωρηθούν ως μια διττή αντίθεση μεταξύ του συμπεριληπτικού *we*, με τη σημασία «όλοι μας» (*we are in the midst of crisis* [εν μέσω μιας κρίσης]) και ενός αποκλειστικού *we*, που δηλώνει το *εγώ* (δλδ. να εκφράζει και το παρωχημένο βικτοριανό *we are not amused* [δε μας διασκεδάζει καθόλου], και το «συγγραφικό *εμείς*» που χρησιμοποιείται στην ακαδημαϊκή

γραφή, *as we shall show below* [όπως θα δείξουμε παρακάτω]). Ομοίως, δεν αντιπροσωπεύουν μια απλή αντίθεση μεταξύ ενός συμπεριληπτικού ρόλου συνομιλητή+δέκτη και ενός αποκλειστικού ομιλητή+τρίτα μέρη (Wales 1996: 58). Στα πλαίσια του πολιτικού λόγου, υπάρχει αυτό που ο Wales αποκαλεί ασαφή ή «χρήσιμη αμφιθυμία» στην επιλογή του *we*:

> Ο πολιτικός-ομιλητής χρησιμοποιεί συχνά το *we* με διπλή αναφορά και βάσει της υπόθεσης ότι δε μιλά μόνο εκ μέρους του κόμματος ή της κυβέρνησης (αποκλειστικό), αλλά και του ακροατηρίου (συμπεριληπτικό).
>
> *(Wales 1996: 62)*

Αυτή η συχνή στρατηγική που εφαρμόζεται από τους πολιτικούς ηγέτες[85] επιτρέπει στον ομιλητή να συνάγει ότι, ανεξάρτητα από οποιεσδήποτε διαφορές μεταξύ των κομμάτων, υπάρχει μια εθνική ενότητα η οποία είναι πρωτεύουσας σημασίας, κάτι που ο Wales (στο ίδιο) ορίζει ως «πατριωτικό *εμείς*». Κατά την άποψή μου, είναι καλύτερο να εξετάσουμε το ζήτημα του πώς ο Obama ταυτίζεται με το ακροατήριο (-α), δλδ. τη δεικτική τοποθέτηση του Obama προς το ακροατήριο (-α). Υπό αυτό το πρίσμα, η ανάλυση του πλήρους κειμένου της ομιλίας υποδεικνύει τρεις κύριες κατηγορίες της αντωνυμίας *we* (βλ. Πίνακα 2.8).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 8 Κατηγορίες της χρήσης της αντωνυμίας *we* στην εναρκτήρια ομιλία του Obama

Κατηγορία της αντωνυμίας	*Υποκατηγορία*	*Περιγραφή*
(i) Χωρο-χρονικό συμπεριληπτικό *εμείς*		Ο Obama και όσοι είναι φυσικά παρόντες στο Εθνικό Εμπορικό Κέντρο
(ii) Ταυτοτικό συμπεριληπτικό *εμείς*	(α) Ευρύτερο χρονικό *εμείς* η Αμερική (b) Τρέχον χρονικό *εμείς* οι Αμερικανοί	Ο Obama, το έθνος και ο λαός με κοινή ιστορία Ο Obama και ο λαός, στο παρόν
(iii) «*Εμείς* η κυβέρνηση»	(α) Αμφίσημο *εμείς* (β) Αποκλειστικό *εμείς*	Η κυβέρνηση ή/και ο λαός Ενεργώντας κατά τρόπο διακριτό από το λαό αλλά προς το συμφέρον του

Ένα παράδειγμα της κάθε κατηγορίας έχει ως εξής:[86]

(i) **Χωρο-χρονικό συμπεριληπτικό *εμείς*** – ο Obama και όσοι είναι φυσικά παρόντες στο Εθνικό Εμπορικό Κέντρο για να τον ακούσουν.[87] Παραδείγματα συμπλεγμάτων τα *we gather* [μαζευτήκαμε]... *we have chosen hope* [έχουμε επιλέξει την ελπίδα]... *we come to proclaim* [διακηρύττουμε] (γραμμές 26–7). Αν και η φυσική παρουσία ήταν εντυπωσιακή και δημιούργησε ένα τεράστιο οπτικό πλαίσιο στη μετάδοση της ομιλίας, η εν λόγω κατηγορία ακροατηρίου ήταν φυσικά υποτυπώδης σε σχέση με τα μαζικά εθνικά και

διεθνή τηλεοπτικά/διαδικτυακά ακροατήρια που ήταν παρόντα χρονικά αλλά απομακρυσμένα χωρικά.[88]

(ii) **Ταυτοτικό συμπεριληπτικό *εμείς*** - η ενότητα του Obama και του αμερικανικού λαού και του έθνους, η οποία είναι μακράν η μεγαλύτερη κατηγορία καθώς αποτελεί το κύριο θέμα της ομιλίας. Αυτό αντιστοιχεί στην έννοια του «πατριωτικού *εμείς*» του Wales. Η εν λόγω κατηγορία επιδέχεται κάποια διαφοροποίηση μεταξύ του:

(α) **Ευρύτερου χρονικού *εμείς* η Αμερική** – ο Obama, το έθνος και ο λαός, που μοιράζονται κοινή ιστορία. Αυτό εστιάζει στο παρελθοντικό τέλος του χρονικού άξονα, συγκεκριμένα στην αμερικανική επανάσταση και την ανεξαρτησία: *our nation* [το έθνος μας] (04), *we ... the people* [εμείς... ο λαός] (10), *our forebears* [οι πρόγονοί μας] (10), *our founding documents* [ιδρυτικά μας έγγραφα] (11), *across our land* [σε ολόκληρη τη γη μας] (21), *we remain a young nation* [παραμένουμε ένα νεαρό έθνος] (29), *our enduring spirit* [το αδιάκοπο πνεύμα μας] (30), *we have tasted the bitter swill of civil war and segregation* [γευτήκαμε τα πικρά αποπλύματα του εμφυλίου πολέμου και του φυλετικού διαχωρισμού] (107–8), *the outcome of our revolution* [η έκβαση της επανάστασής μας] (156–7), και του

(β) **Τρέχοντος χρονικού *εμείς* οι Αμερικανοί** – ο Obama και ο λαός, στο παρόν. Αυτό το *εμείς* τοποθετείται στο δεικτικό κέντρο της επικοινωνίας (βλ. Σχήμα 2.2): *we are in the midst of crisis* [εν μέσω μιας κρίσης] (13), *our economy* [η οικονομία μας] (14), *our collective failure* [συλλογική μας αποτυχία] (15), *our health care* [το σύστημα υγειονομικής μας περίθαλψης] ... *our schools* [τα σχολεία μας] (17), *ways we use energy* [οι τρόποι που χρησιμοποιούμε την ενέργεια] (18), *the challenges we face* [οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε] (23), *stale political arguments that have consumed us* [τα στείρα πολιτικά επιχειρήματα στα οποία αναλωθήκαμε] (66–7), *the question before us* [το ερώτημα που έχουμε μπροστά μας] (75), *when we were tested* [όταν δοκιμαστήκαμε] (165), *our common dangers* [οι κοινοί μας κίνδυνοι] (162).

Ενίοτε τα (iia) και (iib) συνδέονται από την επαναλαμβανόμενη μεταφορά ενός συνεχιζόμενου ταξιδιού (*the journey we continue* [η πορεία που συνεχίζουμε] [47], *remembrance of who we are and how far we have traveled* [να θυμόμαστε ποιοί είμαστε και πόσο μακριά έχουμε ταξιδέψει] [153–4]) ή της συντήρησης μιας παράδοσης ή μιας αξίας (*they saw America as bigger than the sum of our individual ambitions* [είδαν την Αμερική ως κάτι μεγαλύτερο από το σύνολο των ατομικών μας φιλοδοξιών] [45–6], *we are the keepers of this legacy* [είμαστε οι κάτοχοι αυτής της κληρονομιάς] [96]). Συνδέονται, επιπλέον, από την εννοιολογική σύνδεση του παρελθόντος και του παρόντος όπου οι θυσίες του παρελθόντος έγιναν για το καλό των σημερινών Αμερικανών: *For us... they... travelled across oceans... For us they toiled in sweatshops... For us, they fought and died...* [Για εμάς διέσχισαν ωκεανούς... Για εμάς δούλευαν σε απάνθρωπες συνθήκες... Για εμάς αγωνίστηκαν και πέθαναν] (40–3).

(iii) «***Εμείς* η κυβέρνηση**»

(α) ένα **αμφίσημο *εμείς*, η κυβέρνηση και ο λαός/με τον λαό**, στο παρόν: *we will act* [θα δράσουμε] (55), *we will build* [θα οικοδομήσουμε] (56), *we will restore science* [θα αποκαταστήσουμε την επιστήμη] (57), *we will harness the sun* [θα εκμεταλλευτούμε τον ήλιο] (58), *we will transform our schools and colleges and universities* [θα μεταμορφώσουμε τα σχολεία, τα κολλέγια και τα πανεπιστήμιά μας] (59–60), *All this we can do. All this we will do* [Όλα αυτά μπορούμε να τα κάνουμε. Όλα αυτά θα τα κάνουμε] (60–1), *our ambitions* [φιλοδοξίες μας] (62), *the question we ask today* [το ερώτημα που τίθεται σήμερα] (68), *we reject as false* [απορρίπτουμε ως ψευδή] (82), *we will begin to responsibly leave Iraq* [θα αρχίσουμε να αφήνουμε με υπευθυνότητα το Ιράκ] (98), *we will extend a hand* [θα τείνουμε το χέρι] (117), *we pledge* [δεσμευόμαστε] (119).

(β) ένα **αποκλειστικό *εμείς***, που ενεργεί ξεχωριστά από το λαό αλλά προς όφελός του: *those of us who manage the public's dollars* [όσοι από εμάς διαχειριζόμαστε τα χρήματα του λαού] (71), *we intend to move forward* [σκοπεύουμε να προχωρήσουμε μπροστά] (70), *do our business in the light of day* [δράσουμε φανερά] (72–3), *only then can we restore the vital trust* [μόνο τότε μπορούμε να αποκαταστήσουμε τη ζωτική εμπιστοσύνη] (73), *we say we can no longer afford* [λέμε πως δεν μπορούμε να επιτρέψουμε άλλο] (121) ...

Στο (iiia) υπάρχει μια σιωπηρή αποκλειστικότητα επειδή οι ενέργειες ή οι αποφάσεις πρέπει να ληφθούν από την κυβέρνηση και όχι από τον λαό. Υπάρχει, ωστόσο, και μια συναγόμενη συμπεριληπτικότητα, βάσει της υπόθεσης ότι η κυβέρνηση και ο λαός είναι ενωμένοι για έναν κοινό σκοπό, η οποία ενισχύεται από το εύρος της σημασίας που εκφράζει η αντωνυμία *εμείς* (βλ. Chartis-Black 2005: 175).

Το σημείο αυτό, στο οποίο ο Obama χρησιμοποιεί ένα «παρωχημένο *εμείς* ο λαός», χρησιμοποιείται από τον Liberman (2009a, 2009b) ως αντεπιχείρημα στον ισχυρισμό του Fish (2009) ότι, δηλαδή, η φράση αυτή του Obama εκφράζει ένα απρόσιτο και απόμακρο μεγαλοπρεπές *εμείς*. Η χρήση της αντωνυμίας εδώ αποτελεί ένα κρίσιμο σημείο για την αξιολόγηση του κειμένου στο σύνολό του, κρίσιμο σε επίπεδο κειμένου και λόγου, διότι εξαρτάται από τον τρόπο ερμηνείας του μηνύματος του Obama. Για τον Liberman, ο Obama «παροτρύνει όλους τους πολίτες να 'ανασηκωθούμε, να διώξουμε από πάνω μας τη σκόνη και να ξεκινήσουμε και πάλι τη δουλειά για την αναδημιουργία της Αμερικής'» ("*pick ourselves up, dust ourselves off, and begin again the work of remaking America*") (Liberman 2009b).[89] Για τον Fish, αυτές είναι «υποσχέσεις... σε μια Αμερική που το μόνο που της ζητείται είναι να παρακολουθεί ενώ αυτές πραγματώνονται» (Fish 2009). Το γεγονός ότι το *we* δημιουργεί αυτές τις πιθανές ερμηνείες αποδεικνύει την εγγενή του αμφισημία και την υποκειμενικότητα της αντίδρασης. Ο Liberman θεωρείται, επομένως, «συμμορφούμενος» αναγνώστης, ενώ ο Fish «ανθιστάμενος» (βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.6).

Ως ανάλογο στις εν λόγω χρήσεις του *we*, υπάρχει επίσης ένα φάσμα αποδεκτών, οι οποίοι ταξινομούνται σε τέσσερις κατηγορίες (βλ. Πίνακα 2.9). Μια τέτοιου είδους ταξινόμηση βασίζεται στην εγγύτητα ή απομάκρυνση του ακροατηρίου τόσο χωρο-χρονικά όσο και σε

επίπεδο ταυτότητας. Αυτό ξεπερνά το πρόβλημα πως, από τη σκοπιά σύλληψης του ακροατηρίου, σχεδόν οποιοσδήποτε μπορεί να είναι άμεσος «αποδέκτης» αυτής της ομιλίας.[90] Όμως, όπως προκύπτει από τα ανωτέρω, διάφορα αποσπάσματα της ομιλίας απευθύνονται σε διαφορετικούς αποδέκτες: σε όσους είναι παρόντες στο Εθνικό Εμπορικό Κέντρο, στον αμερικανικό λαό, στον φίλο και τον εχθρό, στον μουσουλμανικό κόσμο, σε εκείνους που προσκολλώνται στην εξουσία, στον λαό φτωχών εθνών, και ούτω καθεξής. Αυτό σημαίνει ότι σε κάποια άλλα σημεία της ομιλίας, οι συγκεκριμένοι ακροατές γίνονται «έμμεσοι αποδέκτες»[91], οι οποίοι ακούν τα σχόλια του Obama προς τους άλλους αποδέκτες και ενδεχομένως, στα σημεία αυτά, ταυτίζονται μαζί του.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 9 Κατηγορίες αποδεκτών στην εναρκτήρια ομιλία του Obama

Αποδέκτες	*Τοποθεσία*	*Πραγματώσεις*
(Α) Όσοι είναι φυσικά παρόντες	Χωροταξικά και χρονικά κοντά	*thank you* (01), *President Bush* (04), *stand before you* (151)
(Β) Ο αμερικανικός λαός ή έθνος, επί τόπου ή βλέποντας την ομιλία από την τηλεόραση	Χρονικά και ταυτοτικά κοντά, ωστόσο η εγγύτητα μπορεί να είναι εικονική	*my fellow citizens* (02), *the trust you've bestowed* (03), *today I say to you* (23), *know this America* (24), *recall that* (91), *the American people upon which this nation relies* (133), *let us mark this day* (153), *America* (162), *let us remember* (162–3), *let us brave once more the icy currents* (163-4), *thank you* (168), *God bless you* (168)
(Γ) Άλλοι εντός των Ηνωμένων Πολιτειών - κυρίως αντιπολιτευόμενοι	Μη άμεσα αναφερόμενοι και ταυτοτικά απομακρυσμένοι	*greed and irresponsibility on the part of* ***some*** (15), *the faint-hearted...* ***those*** *that prefer leisure over work* (36), *there are* ***some*** *who question* (62), *the cynics* (65–6)
(Δ) Λαοί, κυβερνήσεις και ηγέτες εκτός των ΗΠΑ	Χωρικά και ταυτοτικά απομακρυσμένοι	*to all the other peoples and governments who are watching today ... know that America is a friend* (87–9), *for those who seek to advance their aims by inducing terror ... we say to you now that ... you cannot outlast us ... we will defeat you* (101–4), *to the Muslim world* (112), *to those leaders around the world who seek to sow confl ict ... know that your people will judge you on what you build* (113–14), *to those ... who cling to power through corruption ... know that you are on the wrong side of history* (116–17), *if you are willing to unclench your fist* (117–18), *to the people of poor nations, we pledge to work alongside you to make your farms flourish* (119), *to those nations like ours* (120–1)

2.3.1 Μετάφραση των αντωνυμιών

Οι συστημικές διαφορές μεταξύ των γλωσσών σημαίνει αρχικά πως αυτό που εκφράζεται μέσω του αντωνυμικού υποκειμένου στην αγγλική γλώσσα εκφράζεται με διαφορετικό τρόπο στις γλώσσες που παραλείπουν το εμφανές υποκείμενο (pro-drop languages) ή όπως αλλιώς ονομάζονται γλώσσες κενού υποκειμένου (null subject languages) – μέσω της πραγματολογικής συναγωγής στα Ιαπωνικά, Κινεζικά ή Αραβικά, ή μέσω της ρηματικής κλίσης στις περισσότερες λατινικές και σλαβικές γλώσσες. Τα Ισπανικά παραλείπουν γενικότερα το αντωνυμικό υποκείμενο – επομένως, η φράση του Obama ***we*** *are in the midst of crisis* μπορεί να μεταφραστεί ως ***estamos*** *en medio de una crisis*. Ωστόσο, η πολυδυναμικότητα του αγγλικού *we* και *you* ενδέχεται να δημιουργήσει προβλήματα στη μετάφραση. Σε ορισμένες ίσως από τις κρυφές συσχετίσεις να χρειάζεται επεξήγηση, για παράδειγμα σε γλώσσες που κάνουν διάκριση μεταξύ επίσημης και ανεπίσημης προσφώνησης του συνομιλητή (T/V distinction). Το φαινόμενο αυτό ενδέχεται να συγκαληφθεί, για παράδειγμα, στις γαλλικές μεταφράσεις (όπου το *vous* είναι το δεύτερο πρόσωπο πληθυντικού τόσο για την επίσημη όσο και για την ανεπίσημη προσφώνηση) και στις ισπανικές εκδοχές της Λατινικής Αμερικής/ΗΠΑ (ο τύπος *ustedes* χρησιμοποιείται γενικότερα τόσο για την οικεία όσο και την επίσημη προσφώνηση στον πληθυντικό αριθμό). Ωστόσο, στην ιταλική μετάφραση της *La Repubblica*[92] και στις διαθέσιμες ισπανικές μεταφράσεις της Ισπανίας, συμπεριλαμβανομένου του ΚΣ4, το οποίο δημοσιεύτηκε στην έγκριτη καθημερινή εφημερίδα *El País* καθώς και στο μπλογκ του Λευκού Οίκου, επιλέγεται ο ανεπίσημος τύπος πληθυντικού για την προσφώνηση του εύρους των ακροατών που συζητήθηκε στα (i), (ii) και (iii), ανωτέρω. Μεταξύ των ισπανικών γραπτών μεταφράσεων, η μόνη διακειμενική απόκλιση, πραγματική ασυνέπεια, εντοπίζεται στη δημοσίευση της οικονομικής εφημερίδας, *Cinco Días*:

> To those ... who cling to power through corruption and deceit and the silencing of dissent, KNOW that **you are** on the wrong side of history ... but that we will extend a hand ... if **you are** willing to unclench your fist (ΚΠ: 116–18).
>
> A quienes se aferran al poder a través de la corrupción y el engaño y silencian a los disidentes, SEPAN que **estáis** en el lado incorrecto de la historia, pero que extenderemos una mano si **estáis** dispuestos a deshacer el puño. (Cinco Días)[93]

Στο ανωτέρω παράδειγμα, όπου η μετάφραση είναι σε λεξικό επίπεδο πολύ κοντά στο πρωτότυπο, οι τύποι της επίσημης προσφώνησης επισημαίνονται με ΚΕΦΑΛΑΙΑ στο ΚΣ, οι ανεπίσημοι με έντονα γράμματα, με τις αντίστοιχες λέξεις του ΚΠ να επισημαίνονται με ανάλογο τρόπο. Με αυτόν τον τρόπο, μπορεί να διαπιστωθεί ότι το ΚΣ απευθύνεται στους απομακρυσμένους, διεφθαρμένους ηγέτες με τη χρήση του επίσημου δευτέρου προσώπου πληθυντικού αριθμού (*sepan que... – know that*... [να ξέρετε]) προτού το αλλάξει με το οικείο *estáis* (*you are*... [βρίσκεστε]). Δημιουργείται, επομένως, η εντύπωση πως υπάρχει μια αβεβαιότητα εκ μέρους του μεταφραστή και, βεβαίως, πως δε γίνεται καμία συστηματική

προσπάθεια για να διαφοροποιηθεί η τοποθέτηση των διαφόρων κατηγοριών ακροατηρίων κατά μήκος του άξονα της κοινωνικής απόστασης.

Αφετέρου, οι αντωνυμίες και οι μορφές προσφώνησης διαφοροποιούνται πολύ πιο έντονα σε άλλες γλώσσες. Στη μπαχάσα ινδονησιακή, για παράδειγμα, υπάρχουν δύο διαφορετικές αντωνυμίες για το πρώτο πρόσωπο ενικού αριθμού, η επίσημη *saya* και η ανεπίσημη *aku*. Η μετάφραση της ομιλίας που παρήγαγε το πρακτορείο ειδήσεων Antara News παρουσιάζει τον διακεκριμένο Πρόεδρο να χρησιμοποιεί, όπως αυτό ήταν αναμενόμενο, την επίσημη προσφώνηση *saya* για τον εαυτό του. Ωστόσο, όπως και άλλες αυστρονησιακές γλώσσες και γλώσσες της Ανατολικής Ασίας, η ινδονησιακή διαθέτει επίσης και δύο αντωνυμίες για το πρώτο πρόσωπο πληθυντικού, οι οποίες διαφοροποιούνται σύμφωνα με το βασικό κριτήριο της συμπεριληπτικότητας: την αντωνυμία *kita* (συμπεριληπτικό) και την αντωνυμία *kami* (αποκλειστικό). Οι δύο αυτοί τύποι αντωνυμιών εξελίσσονται σε εξαιρετικά σημαντικές επιλογές σε ένα τέτοιου είδους ευαίσθητο επικοινωνιακό πλαίσιο και επηρεάζουν την τοποθέτηση των συμμετεχόντων. Η ανάλυση του ινδονησιακού ΚΣ φανερώνει τη συντριπτική χρήση του συμπεριληπτικού τύπου *kita*, προκαλώντας μια σύγχυση όσον αφορά τις τέσσερις χρήσεις του *we* που συζητήθηκαν ανωτέρω. Εξαίρεση αποτελεί μόνο η φράση ***we*** *will extend a hand* [*to those who cling to power through corruption and deceit* ...] (117)· εδώ, η χρήση του αποκλειστικού *kami* αποκαλύπτει ότι ο μεταφραστής ερμηνεύει την εν λόγω προσφορά σαν να προέρχεται από την αμερικανική κυβέρνηση ή διοίκηση και όχι από τον αμερικανικό λαό ως σύνολο. Οι αντωνυμίες δείχνουν επίσης κάποιο βαθμό μετατόπισης και στην ιαπωνική γλώσσα, όπου παρατηρείται η τάση να προτιμάται η χρήση του επίσημου συλλογικού 我々(*ware-ware*), ωστόσο, η σύγκριση με την ταυτόχρονη διερμηνεία του τηλεοπτικού καναλιού του δημοσίου οργανισμού ραδιοφωνίας της Ιαπωνίας (Japanese Broadcasting Corporation) καθώς και με τα γραπτά ΚΣ της εφημερίδας *Nikkei*[94] φανερώνει ότι η χρήση της αντωνυμίας περιορίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό (24 φορές) στη διερμηνεία. Σε δέκα περιπτώσεις αλλάζει σε 'America', όπως στο παράδειγμα ***our*** *nation is at war* [το έθνος μας βρίσκεται σε πόλεμο]... ***Our*** *economy is badly weakened* [Η οικονομία μας είναι άκρως αποδυναμωμένη] (13–14).[95]

Οι επιλογές των αντωνυμιών στη διερμηνεία προς την αμερικανική νοηματική γλώσσα είναι επίσης διαφωτιστικές. Εδώ, ακόμη και αυτός που φαινομενικά είναι ένας από τους πιο ξεκάθαρους δείκτες δεικτικής τοποθέτησης (*we*) γίνεται ακόμη πιο αμφίσημος. Έτσι, η φράση *On this day... we gather because we have chosen hope over fear*... [Την ημέρα αυτή, μαζευτήκαμε γιατί επιλέξαμε την ελπίδα αντί για τον φόβο] αποδίδεται ως εξής:

> NOW [3rd person]-GATHER-TO-[1st person] TOGETHER 2nd-person-plural [small articulation] PICK HOPE [left side] MORE-THAN FEAR [right side]
>
> [Back translation: '(people?) come here; we choose hope more than we choose fear']

Είναι ενδιαφέρων ο τρόπος με τον οποίο έχει αποδοθεί η ανωτέρω πρόταση διότι το κενό υποκείμενο του GATHER φαίνεται να χαρακτηρίζει ένα απροσδιόριστο τρίτο πρόσωπο, και το GATHER προσδιορίζει πάνω κάτω τον ομιλητή, ωστόσο δεν μαρκάρεται συγκεκριμένα.

Στην αμερικανική και σε άλλες νοηματικές γλώσσες πολλές πληροφορίες επισημαίνονται με μη χειρωνακτικό τρόπο από συνυπάρχουσες κινήσεις του προσώπου και του άνω σώματος. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, το βλέμμα του ματιού φαίνεται να χαρακτηρίζει την απροσδιόριστη φύση του λαού που έχει συγκεντρωθεί, και όχι το ξεκάθαρο συμπεριληπτικό **εμείς** του ΚΠ που εντοπίζεται χωρο-χρονικά.

2.3.2 Χωρο-χρονική δείξη και ταυτότητα

Τα άλλα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της τοποθέτησης στην ομιλία είναι οι χρονικοί δείκτες. Ο Obama συνδέει το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον δημιουργώντας μια συσχέτιση με την ταυτοτική αναπαράσταση του αμερικανικού λαού που περιγράφεται στον Πίνακα 2.9 ανωτέρω. Το κάνει με τρόπο που υπερβαίνει αυτό που αποκαλούμε εγγραφές του χρόνου και του τόπου (*today* [σήμερα], *now* [τώρα]), με αποτέλεσμα να εσωκλείει μια εντυπωσιακή ποικιλία έμμεσων στοιχείων λόγου, δημιουργώντας με εξαιρετικό τρόπο ιστορικές και πολιτισμικές αναφορές που συνάδουν απόλυτα με την κοινή αμερικανική ταυτότητα.

Το πιο σαφές από τα εν λόγω πλαίσια είναι το παρόν.[96] Το πλαίσιο αυτό δίνει αρχικά το εδώ και το τώρα του Προέδρου που μιλά στον λαό (*I stand here* ***today*** [στέκομαι σήμερα εδώ] [02], ***today*** *I say to you* [σήμερα σας λέω] [23], *we say to you* ***now*** [σας λέμε τώρα] [102], *can* ***now*** *stand before you* [μπορεί τώρα να σταθεί ενώπιόν σας] [151], *let us mark* ***this day*** [ας χαράξουμε αυτή τη μέρα] [153], *these* ***timeless*** *words* [αυτά τα διαχρονικά λόγια] [163]). Επιπλέον, δηλώνεται σε παροντικό χρόνο μια συνέχιση του παρελθόντος και οι αξίες που αυτό αντιπροσωπεύει, που ορισμένες φορές παρουσιάζονται υπό μορφή εννοιολογικής μεταφοράς του ταξιδιού (*this is the journey* ***we continue*** *today* [αυτή είναι η πορεία που συνεχίζουμε σήμερα] [47]), *remembrance ...* ***of who we are*** *... and how far we have travelled* [να θυμόμαστε ποιοι είμαστε και πόσο μακριά έχουμε ταξιδέψει] [153–4]). Στις διερμηνείες της ισπανικής γλώσσας, οι μικροί δείκτες κατάδειξης του χρόνου είναι αυτοί που τείνουν να παραλείπονται περισσότερο. Τα τρία **υπογραμμισμένα** παραδείγματα που παρατίθενται ανωτέρω παραλείπονται όλα στο ΚΣ3, ενώ το *now* της φράσης *we say to you* ***now*** παραλείπεται και από τους τρεις διερμηνείς στα ΚΣ1, ΚΣ2 και ΚΣ3.

Το μελλοντικό πλαίσιο πραγματώνεται μέσω ενός συνδυασμού ανοικτής κατονομασίας αυτού που θα έρθει (***next*** *generation* [*of Americans*] [επόμενη γενιά Αμερικανών] [22], *to the* ***future*** *world* [στις μέλλουσες γενιές] [159], *our* ***children's*** *children* [τα παιδιά των παιδιών μας] [164], ***future*** *generations* [μελλοντικές γενιές] [167]) και της συχνής χρήσης (11 παραδείγματα) του θετικά αποτυπωμένου στοιχείου λόγου ***new*** [νέος] (*new life* [νέα ζωή] [41], *a* ***new*** *way forward* [νέος δρόμος μπροστά μας] [112]), ***new*** *era of responsibility* [νέα εποχή υπευθυνότητας] [142–3]). Όπως γίνεται εμφανές από τα τρία υπογραμμισμένα παραδείγματα, δεν μένουν ούτε αυτά ανεπηρέαστα από την παράλειψη.

Ωστόσο, όπως εμφαίνεται στον πλήρη κατάλογο που ακολουθεί, αυτό που υπερισχύει είναι το πλαίσιο του παρελθόντος και οι πολυάριθμες αναφορές στην ιστορία και την ενθύμιση αυτού:

our ancestors (03), *our forebears* (10), *our founding documents* (11), *endured the lash of the whip* (41–2), *plowed the hard earth* (42), *Concord and Gettysburg, Normandy and Khe Sanh* (42–3), *our Founding Fathers* (83), *faced down fascism and communism* (91), *earlier generations* (91), *we are the keepers of this legacy* (96), *with old friends and former foes* (99), *we have tasted the bitter swill of civil war and segregation* (107–8), *old hatreds* (109), *fallen heroes who lie in Arlington* (126), *guardians of our liberty* (128), *levees break* (134), *workers who would rather cut their hours* (135*), the firefi ghter's courage to storm a stairway filled with smoke* (136), *whose father 60 years ago might not have been served at a local restaurant* (150–1), *in the year of America's birth* (154), *a small band of patriots* (154), *the father of our nation* (157).

Αυτά κυμαίνονται σε ένα ευρύ φάσμα της αμερικανικής ιστορίας από τον πόλεμο της Ανεξαρτησίας και την ίδρυση του έθνους (*in the year of America's birth* [όταν γεννήθηκε η Αμερική], *a small band of patriots* [μια μικρή ομάδα πατριωτών], *the father of our nation* [ο πατέρας του έθνους μας]), τη δουλεία, τον εμφύλιο πόλεμο, την εγκαθίδρυση στη Δύση, τις σημαντικές πολεμικές μάχες (*Concord and Gettysburg, Normandy and Khe Sanh*) έως τις σύγχρονες κρίσεις, όπως η 9/11 (*the firefighter's courage*) και οι πλημμύρες της Νέας Ορλεάνης (*the levees break)*. Όπως συζητήθηκε στην Ενότητα 2.2.5 ανωτέρω, ένα χαρακτηριστικό της ομιλίας (πράγματι, μέρος της μαγείας) είναι ότι πολλές από αυτές τις αναφορές είναι έμμεσα συναγόμενες παρά άμεσα εγγεγραμμένες, και λειτουργούν ιδιαίτερα μέσω της συσχέτισης που κάνει το αμερικανικό ακροατήριο.[97]

Το αποτέλεσμα των χωρο-χρονικών δεικτών είναι η παρουσίαση, ως συνεκτικό σύνολο, της ιστορίας του αμερικανικού λαού (το *we* [iia] και το ακροατήριο Β στους Πίνακες 2.8 και 2.9 ανωτέρω), από την ίδρυση του έθνους μέχρι και σήμερα. Αυτό αποτελεί περαιτέρω ενίσχυση του κεντρικού θέματος ότι κάθε μέλος πρέπει να αναλάβει την ευθύνη του/της (το *we* [iib] στον Πίνακα 2.8 ανωτέρω). Το Σχήμα 2.3 απεικονίζει το προφίλ της δεικτικής τοποθέτησης που μπορεί να συναχθεί στο ΚΠ.

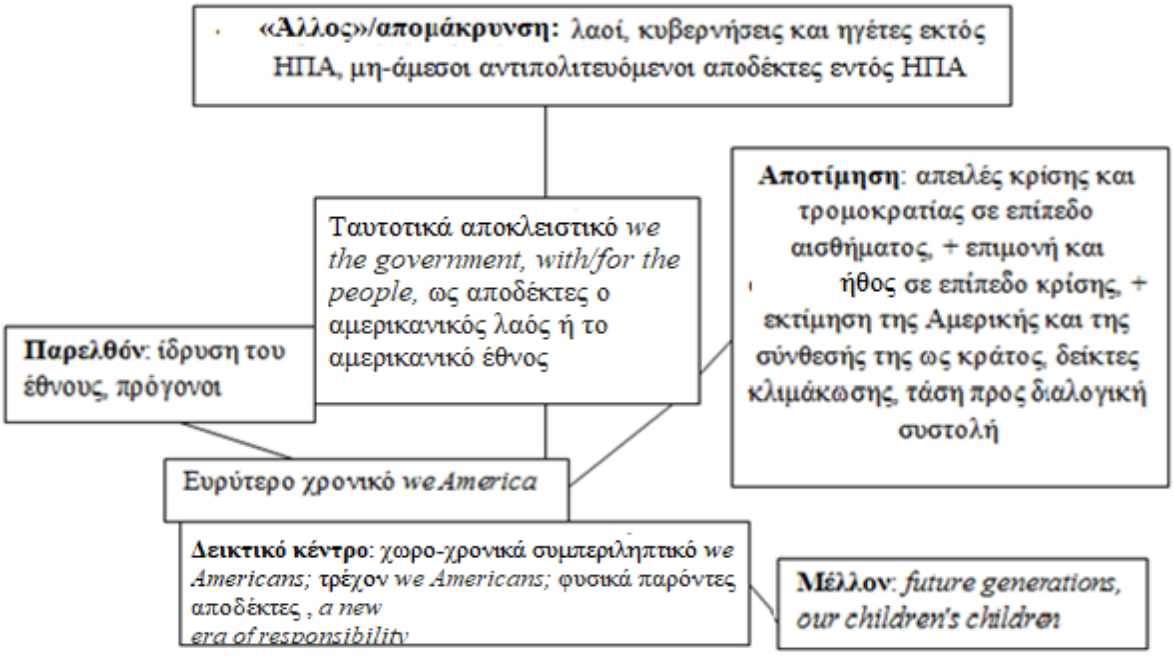

ΣΧΗΜΑ 2. 3 Δεικτική τοποθέτηση στην ομιλία του Obama

Το ισχυρό δεικτικό κέντρο του «εμείς οι Αμερικανοί» (*we Americans*) στο παρόν είναι άρρηκτα συνδεδεμένο κατά μήκος της χωρικής κλίμακας από το παρελθόν μέχρι το μέλλον. Σε αυτό το προφίλ, κατά μήκος ενός αξιολογικού άξονα από το δεικτικό κέντρο, έχει εισαχθεί η έκφραση της **αποτίμησης**, αντικαθιστώντας αυτό που ο Chilton ονομάζει «τροπικότητα» (βλ. Σχήμα 2.2). Όπως είδαμε στα Κεφάλαια 1 και 2, η αποτίμηση εκτείνεται πέρα από την τροπικότητα συμπεριλαμβάνοντας τις βασικές αξιολογικές τιμές του συναισθήματος, της κρίσης και της εκτίμησης και, με τους πόρους της εμπλοκής και της κλιμάκωσης, διαπραγματεύεται κατά διαλογικό τρόπο το νόημα με τον δέκτη.

2.3.3 Θέση ανάγνωσης και η φωνή του διερμηνέα

Οι διερμηνείς των ΚΣ1 και ΚΣ2 κατά πάσα πιθανότητα εργάστηκαν από μια γραπτή εκδοχή της ομιλίας η οποία είχε εκδοθεί πριν από το ιστορικό αυτό γεγονός (Dougherty 2009, βλ. το ίδιο κεφάλαιο, Ενότητα 2.2 ανωτέρω). Εκτός από τη μείωση των γνωστικών απαιτήσεων από τον διερμηνέα, πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι, κατά κάποιο τρόπο η εμβληματική, ακαδημαϊκού επιπέδου εκφώνηση της ομιλίας του Obama είναι ευκολότερο να μεταφραστεί εάν η συνειδητή συναισθηματική εμπλοκή του διερμηνέα με το θέμα είναι μηδαμινή (Alarcon 2009). Το ΚΣ3, του περουβιανού καναλιού Ν, αποτελεί την πιο ιδιαίτερη διερμηνεία, καθώς η δημοσιογράφος που καλύπτει το γεγονός αναλαμβάνει επίσης και το έργο της διερμηνείας. Μια τέτοια συνθήκη συνενώνει δύο ρόλους και το αποτέλεσμα είναι μια σύγχυση φωνών. Η μετάβαση από τον έναν ρόλο στον άλλο πλαισιώνει ολόκληρη την ομιλία. Συνεπώς, η μετάβαση από την τελετή ορκομωσίας στην έναρξη της ομιλίας γίνεται ως εξής:

> **Κάνει μερικά λάθη καθώς εκφωνεί τον όρκο**... και θα κάνω το καλύτερο που μπορώ... **Τώρα αρχίζει η ομιλία**... Συμπολίτες μου, **λέει ο Barrack Obama**, στέκομαι σήμερα εδώ...[98]

Τα έντονα μάυρα γράμματα υποδεικνύουν τη φωνή της δημοσιογράφου (βλ. σελ. 46), η οποία σταδιακά δίνει τη θέση της στη φωνή του μεταφραστή[99] καθώς ο Obama ξεκινά την εκφώνηση του λόγου του. Σημειώνεται ότι πρόκειται για μια σταδιακή διαδικασία, και όχι για έναν σαφή διαχωρισμό μεταξύ δημοσιογραφικής κάλυψης και μετάφρασης. Αργότερα στην ομιλία, η φωνή της δημοσιογράφου επανεμφανίζεται, αρχικά με ένα απλό *dice* [λέει], και στη συνέχεια πιο εκτεταμένα ως μια στρατηγική με στόχο να καλύψει τα κενά της διερμηνείας, τα οποία οφείλονται στην αδυναμία της δημοσιογράφου να συμβαδίσει με την ομιλία. Ως εκ τούτου, έχουμε:

> **ΚΠ:** Nor is the question before us whether the market is a force ... ~~for good or ill. Its~~ power to generate wealth ~~and expand freedom is unmatched~~. But this crisis has reminded us that ~~without a watchful eye ... the market can spin out of control~~. The nation cannot prosper long when it favors only the prosperous ... ~~The success of our economy has always depended not just on the size of our gross domestic product, but on the reach of our prosperity, on the ability to extend opportunity to every willing heart – not out of charity ... but because~~ it is the surest route to our common good ... ~~As for our common defense~~ ... we reject as false ... the choice between our safety and our ideals ... (ΚΠ: 76–83, το ~~διαγραμμένο~~ κείμενο παραλείπεται στο ΚΣ)
>
> **ΚΣ3**: The question neither is if the market is a force ... we know that ... the power of ... the desire to generate money is clear, but this crisis has made us see that the country cannot prosper if it favors only the prosperous ... **Also he speaks about those sectors that remain on the margins of prosperity** this is the surest way to common good, **says Barack Obama, he makes reference to the economic crisis, to greed** and in these moments we reject ... we reject to have to choose between our ideas and national security.[100]
>
> [Το ερώτημα δεν είναι αν η αγορά είναι δύναμη... ξέρουμε ότι ... η δύναμη του ... η επιθυμία να αποφέρει κανείς χρήματα είναι σαφής, αλλά η κρίση μας έκανε να δούμε ότι η χώρα δεν μπορεί να ευημερήσει εάν ευνοεί μόνο τους ευκατάστατους... **Επίσης, μιλάει για τους τομείς που παραμένουν στο περιθώριο της ευημερίας**, αυτός είναι ο πιο σίγουρος τρόπος για το κοινό καλό, **λέει ο Μπαράκ Ομπάμα, κάνει αναφορά στην οικονομική κρίση, στην απληστία** και σε αυτές τις στιγμές απορρίπτουμε... απορρίπτουμε την επιλογή ανάμεσα στα ιδανικά μας και την εθνική ασφάλεια.]

Εδώ η δημοσιογράφος μεταβαίνει σε μια διαμεσολαβημένη απόδοση (επισημαίνεται με έντονους χαρακτήρες), συνοψίζοντας σε πλάγιο λόγο όσα έχει παραλείψει (βλ. ~~διαγραμμένα~~ στο ΚΠ). Ωστόσο, από τη λεπτομερή ανάλυση των δύο αποσπασμάτων προκύπτει ότι αυτές οι περιλήψεις είναι στην πραγματικότητα ανακριβείς και βασίζονται περισσότερο στο

συνολικό πλαίσιο όσων έχει συλλάβει από προηγούμενα επιχειρήματα. Κατά συνέπεια, η φράση *those sectors that remain on the margins of prosperity* [τομείς που παραμένουν στο περιθώριο της ευημερίας] σχετίζεται με τα αμέσως προηγούμενα σχόλια του Obama που αφορούν την απασχόληση, την υγειονομική περίθαλψη και τα προβλήματα συνταξιοδότησης (ΚΠ: 69-70 και, πιο πριν, 16-17), ενώ το *reference to the economic crisis* [αναφορά στην οικονομική κρίση], *to greed* [στην απληστία] αναφέρθηκε πολύ νωρίτερα (στο ΚΠ: 13-15). Αυτό υποδηλώνει την ισχυρή επιρροή που άσκησαν στον διερμηνέα οι εν λόγω φράσεις στα συγκεκριμένα σημεία της ομιλίας.

Από τη στιγμή που έχει καθιερωθεί αυτή η στρατηγική εναλλαγής φωνών, η δημοσιογράφος την εφαρμόζει σε ακόμη δύο περιπτώσεις κατά την παραγωγή κειμένου και φτάνει στο σημείο να συγχέεται με τη φωνή του ανταποκριτή (Martin & White 2005: 178, 185, βλ. επίσης Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.5), που αναλύει και ερμηνεύει το μήνυμα του Προέδρου. Το χωρίο στο οποίο ο Obama δηλώνει ότι η Αμερική είναι φίλη κάθε έθνους (*America is a friend of each nation*) (ΚΠ: 88–89) μεταφράζεται πιστά αλλά στη συνέχεια η φωνή του μεταφραστή εναλλάσσεται με τη φωνή του σχολιαστή:

> *Αυτό είναι το μήνυμα που ο Μπαράκ Obama απευθύνει σε όλο τον κόσμο, επιθυμεί ειρήνη όπως και ο αμερικανικός λαός, αυτό δηλώνει στην εναρκτήρια ομιλία του.*[101]

Ομοίως, όταν ο Obama μιλά για τον εαυτό του ως:

> *a man whose father less than 60 years ago might not have been served in a local restaurant can now stand before you to take a most sacred oath* (ΚΠ: 150–2).
>
> [ένας άνδρας του οποίου ο πατέρας πριν από λιγότερο από εξήντα χρόνια ίσως να μην είχε εξυπηρετηθεί σε ένα τοπικό εστιατόριο μπορεί σήμερα να σταθεί ενώπιόν σας δίνοντας έναν ιερότατο όρκο]

επιχειρείται και πάλι στο ΚΣ μια μετατόπιση στη θέση του ανταποκριτή:

> 60 χρόνια πριν ο πατέρας μου ίσως να μην είχε εξυπηρετηθεί σε ένα τοπικό εστιατόριο, λέει ο Μπαράκ Obama, **αλλά τώρα ναι και συγκεκριμένα αντιπροσωπεύει αυτή τη μεγάλη αλλαγή στην ιστορία των ΗΠΑ αποτελώντας τον 44ο Πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών.**[102]

Στο τέλος της ομιλίας, η δημοσιογράφος απομακρύνεται αμέσως από τη θέση του μεταφραστή, επισημαίνοντας συγκεκριμένα θέματα της ευθύνης των πολιτών, καθήκοντος, υπηρεσίας, κλπ. Η αλλαγή αυτή σηματοδοτεί την οριστική επιστροφή στη φωνή του δημοσιογράφου. Η πράξη ομιλίας που εκπροσωπούν τα λόγια του Obama έχει τελειώσει ακόμα και αν, με αρκετά ασυνήθιστο τρόπο, έχει θολώσει από την ανάδευση άλλων φωνών με τις οποίες η δημοσιογράφος προσπάθησε να αποστασιοποιηθεί από το δεικτικό κέντρο και από την ευθυγράμμιση του μεταφραστή με τον ομιλητή. Με αυτόν τον τρόπο, έδωσε στον εαυτό της την ελευθερία να αξιολογήσει την ομιλία ως δημοσιογράφος ή ανταποκριτής.

2.4 Συμπεράσματα

Η διεξοδική ανάλυση της ομιλίας του Obama κατέδειξε την αξία της ανάλυσης βάσει του μοντέλου της αποτίμησης για την κατανόηση της ερμηνείας και της προβολής της αξίας στο ΚΠ. Η ομιλία του Obama είναι έντονα εμποτισμένη με λεξικές εκφράσεις κρίσης, με έμμεση αξιολόγηση όπως η μεταφορά, και με αυτό που έχουμε ορίσει ως συναγόμενη-συσχετιστική στάση - *toiled in sweatshops* [δούλευαν σε απάνθρωπες συνθήκες]... *endured the lash of the whip* [υπέμειναν τα χτυπήματα του μαστιγίου], και ούτω καθεξής. Τα κείμενα των διερμηνειών της ισπανικής γλώσσας δεν έχουν προφανώς αλλοιώσει το ΚΠ, και έχουν μεταφέρει τα κύρια εγγεγραμμένα μοτίβα αξιών. Υπάρχουν πολύ λίγες πραγματώσεις μετατόπισης στην κατηγορία της στάσης. Εντούτοις, τα ΚΣ κατέδειξαν την παράλειψη ορισμένων επιθετικών τα οποία εμφανίζονται με ένα έμφορτο αξιακά ουσιαστικό (π.χ. *hard-earned peace* [κερδισμένη με κόπο ειρήνη]) και ειδικότερα σε επίπεδο κλιμάκωσης, κυρίως τροπικών προσαρτημάτων και δεικτών αντίθετης προσδοκίας (*even greater* [ακόμη μεγαλύτερος], *only* [μόνο]...) καθώς και μη συνήθους λεξιλογίου (*ills* > «προβλήματα», *wield* > «χρήση»). Προτεινόμενα κρίσιμα σημεία, τα οποία γίνονται αναγνωρίσιμα από την πολιτισμική τους σημασία και το εύρος των μεταφράσεων, αποτελούν οι δείκτες συναγόμενης-συσχετιστικής στάσης που εξαρτώνται από το περιβάλλον στο οποίο εντοπίζονται: το *old* [παλιός], το οποίο επεξηγείται σε μερικές γραπτές μεταφράσεις για να προσδώσει τη θετική αίσθηση του «μακροχρόνιου» (*age-old*), καθώς και το *patchwork heritage* [κληρονομιά που απαρτίζεται από ένα ετερόκλητο μωσαϊκό]. Το τελευταίο αποτελεί έναν δυνητικά ευαίσθητο όρο, καθώς σχετίζεται με την ποικιλία των θρησκειών της αμερικανικής κοινωνίας. Οι διερμηνείς έχουν την τάση να εξομαλύνουν, παραλείποντας το *patchwork*, ενώ οι μεταφραστές προβαίνουν σε επεξήγηση ή/και εξομάλυνση (π.χ. *multi-ethnic heritage* [πολυ-εθνική κληρονομιά]). Το *patchwork heritage* θεωρείται, επίσης, προβληματικό σημείο και για τους μεταφραστές της κινεζικής και ιαπωνικής γλώσσας.

Ένα άλλο κρίσιμο σημείο της ομιλίας ήταν οι αντωνυμίες, οι οποίες χρησιμοποιούνται από τον Obama με σκοπό να τοποθετηθεί κοντά στον ακροατή και να δημιουργήσει έναν συνεκτικό δεσμό με τον αμερικανικό λαό. Η ανάλυση που ενσωματώνει την έννοια της δεικτικής τοποθέτησης (Chilton 2004) υπήρξε χρήσιμη στην περιγραφή αυτής της πολιτικής στρατηγικής. Σε αυτό το μοντέλο, η στάση είναι σταθερή στον αξιολογικό άξονα ενώ η επιλογή των αντωνυμιών τοποθετεί τον ομιλητή εν σχέσει προς τον ακροατή. Σε ορισμένες γλώσσες, όπως η ιαπωνική ή η μπαχάσα ινδονησιακή, ο μεταφραστής/διερμηνέας πρέπει να επιλέξει μεταξύ ενός αποκλειστικού ή αποκλειστικού πρώτου πληθυντικού προσώπου, μια διάκριση την οποία η αγγλική έχει την ευχέρεια να αποφύγει λόγω της αμφισημίας του *we*. Σε επίπεδο στρατηγικής, η θέση ανάγνωσης στο ΚΣ μπορεί να μετατοπιστεί: η περουβιανή διερμηνέας από το κανάλι Ν φτάνει στο σημείο να μεταβαίνει από τον ρόλο του δημοσιογράφου σε αυτόν του διερμηνέα, υιοθετώντας ορισμένες φορές τη θέση του ανταποκριτή μεταφέροντας τα λόγια του Obama στον πλάγιο λόγο. Σε ακόμη υψηλότερο επίπεδο, το αξιολογικό και ιδεολογικό μήνυμα του κειμένου μπορεί να παραποιηθεί ή να χειραγωγηθεί με διάφορες μορφές λογοκρισίας ή αναπλαισίωσης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.1

Απομαγνητοφωνημένο κείμενο της εναρκτήριας ομιλίας του Obama, 20 Ιανουαρίου 2009*

1 Thank you ... Thank *you* ...

2 My fellow citizens – I stand here today ... *humbled* by the task before us... grateful for the
3 trust you have bestowed ... mindful of the sacrifices borne by our ancestors.

4 I thank President Bush for his service to our nation – (applause) – as well as the generosity
5 and cooperation he has shown throughout this transition.

6 Forty-four Americans ... have now taken ... the presidential oath. The words have been
7 spoken during rising tides of prosperity ... and the still waters of peace... Yet, every so often,
8 the oath is taken amidst gathering clouds ... and raging storms... At these moments, America
9 has carried on not simply because of the skill or vision of those in high office, but because
10 we ... the people ... have remained faithful to the ideals of our forebears ... and true to our
11 founding documents.

12 So it has been ...so it must be with this ... generation of Americans.
13 That we are in the midst of crisis is now well understood. Our nation is at war... against a far-
14 reaching network ... of violence and hatred. Our economy is badly weakened, a
15 consequence of ... greed and irresponsibility on the part of some, but also our collective
16 failure to make hard choices ... and prepare the nation ... for a new age. Homes have been
17 lost, jobs shed, businesses shuttered. Our health care is too costly, our schools fail too many
18 – and each day brings further evidence that the ways we use energy strengthen our
19 adversaries and threaten our planet.

20 These are the ... indicators of crisis, subject to data and statistics ... Less measurable, but no
21 less profound, is a sapping of confidence ... across our land; a nagging fear that ... America's
22 decline ... is inevitable, that the next generation must lower its sights.

23 Today I say to you that the challenges we face are real. They are serious and they are many.
24 They will not met ... be met easily or in a short span of time. But know this America: They
25 will be met. (Applause.)

26 On this day ... we gather because we have chosen hope over fear, unity of purpose ... over
27 conflict and discord. On this day ... we come to proclaim an end to the petty grievances and
28 false promises, the recriminations and worn-out dogmas ... that for far too long have
29 strangled our politics ... We remain a young nation... but in the words of Scripture, the time
30 has come ... to set aside childish things. The time has come ... to reaffirm our enduring spirit,
31 to choose our better history, to carry forward that precious gift, that noble idea passed on
32 from generation to generation, the God-given promise that *all* are equal, *all* are free, and *all*
33 deserve a chance to pursue their full measure of happiness. (Applause.)

34 In reaffirming ... the greatness of our nation ... we understand that greatness is never a
35 given ... It must be earned. Our journey has never been one of short-cuts or settling for less...
36 It has not been the path for the faint-hearted ... for those that prefer leisure over work, or
37 seek only the pleasures of riches and fame. Rather, it has been the risk-takers, the doers,
38 the makers of things – some celebrated, but more often men and women obscure in their
39 labor – who have carried us ... up the long, rugged path towards prosperity and freedom.

For *us* ... they packed up their few worldly possessions and traveled across oceans in search of a new life. For *us*, they toiled in sweatshops, and settled the West, endured the lash of the whip, and plowed the hard earth. For *us*, they fought and died ... in places like Concord and Gettysburg, Normandy and Khe Sahn.

Time and again these men and women struggled and sacrifi ced and worked till their hands were raw so that we might live a better life. They saw America as bigger ... than the sum of our individual ambitions, greater than all the differences of birth or wealth or faction.

This is the journey we continue today. We remain the most ... prosperous, powerful nation on Earth. Our workers are no less productive than when this crisis began. Our minds are no less inventive, our goods and services ... no less needed than they were last week, or last month, or last year. Our capacity remains undiminished ... But our time of standing pat, ... of protecting narrow interests and putting off unpleasant decisions – that time has surely passed. Starting *today*, we must pick ourselves up, dust ourselves off, and begin again the work of remaking America. (Applause.)

For everywhere we look, there is work to be done. The state of our economy calls for action, bold and swift. And we will act, not only to create new jobs, but to lay a new foundation for growth. We will build the roads and bridges, the electric grids and digital lines that feed our commerce ... and bind us together. We will restore science to its rightful place, and wield technology's wonders to raise health care's quality and lower its cost. We will harness the sun and the winds and the soil to fuel our cars and run our factories ... and we will transform our schools and colleges and universities to meet the demands of a new age. All this we *can* do. All this we *will* do.

Now, there are some who question the scale of our ambitions ... who suggest that our system ... cannot tolerate too many big plans ... Their memories are short ... for they have forgotten what this country has already done, what free men and women can achieve when... imagination is joined to common purpose ... and necessity to courage. What the cynics fail to understand is that the ground has shifted beneath them, that the stale political arguments that have consumed us for so long no longer apply.

The question we ask today is not whether our government is too big or too small, but whether it works, whether it helps families find jobs at a decent wage, care they can afford, a retirement that is dignified. Where the answer is yes ... we intend to move forward. Where the answer is no ... programs will end. And those of us who manage the public's dollars will be held to account, to spend wisely, reform bad habits, and do our business in the light of day, because only *then* can we restore the vital trust between a people and their government.

Nor is the question before us whether the market is a force ... for good or ill. Its power to generate wealth and expand freedom is unmatched. But this crisis has reminded us that without a watchful eye ... the market can spin out of control. The nation cannot prosper long when it favors only the prosperous ... The success of our economy has always depended not just on the size of our gross domestic product, but on the reach of our prosperity, on the ability to extend opportunity to every willing heart – not out of charity ... but because it is the surest route to our common good. (Applause.)

As for our common defense ... we reject as false ... the choice between our safety and our ideals ... our Founding Fathers – (applause) – our Founding Fathers, faced with perils that we can scarcely imagine, drafted a charter to assure the rule of law and the rights of man, a

charter expanded by the blood of generations. Those ideals still light the world... and we will not give them up for expedience's sake. (Applause.)

And so ... to all the other peoples and governments who are watching today, from the grandest capitals to the small village where my father was born, know that America is a friend of *each* nation, and *every* man, woman and child who seeks a future of peace and dignity, and we are ready to lead once more. (Applause.)

Recall that earlier generations faced down fascism and communism ... not just with missiles and tanks, but with sturdy alliances and enduring convictions. They understood that our power alone cannot protect us... nor does it entitle us to do as we please. Instead they knew that our power grows ... through its prudent use, our security emanates from the justness of our cause, the force of our example, the tempering qualities ... of humility and restraint.

We are the keepers of this legacy ... Guided by these principles once more we can meet those new threats that demand even greater effort, even greater cooperation and understanding between nations. We will begin to responsibly leave Iraq to its people ... and forge a hard-earned peace in Afghanistan. With old friends and former foes, we'll work tirelessly to lessen the nuclear threat, and roll back the specter of a warming planet.

We will not apologize for our way of life, nor will we waver in its defense, and for those who seek to advance their aims by inducing terror and slaughtering innocents, we say to you now that our spirit is stronger and cannot be broken, you cannot outlast us, and we will defeat you. (Applause.)

For we know ... that our patchwork heritage is a strength ... not a weakness. We are a nation of Christians and Muslims ... Jews and Hindus ... and non-believers. We are shaped by every language and culture, drawn from every end of this earth, and because we have tasted the bitter swill of civil war and segregation and emerged from that dark chapter stronger and more united, we cannot help but believe that the old hatreds shall someday pass, that the lines of tribe shall soon dissolve, that as the world grows smaller, our common humanity shall reveal itself, and that America must play its role in ushering in a new era of peace.

To the Muslim world, we seek a new way forward, based on mutual interest and mutual respect ... To those leaders around the globe who seek to sow conflict, or blame their society's ills on the West, know that your people will judge you on what you can build ... not what you destroy. (Applause.)

To those ... who cling to power through corruption and deceit and the silencing of dissent, know that you are on the wrong side of history ... but that we will extend a hand ... if you are willing to unclench your fi st. (Applause.)

To the people of poor nations, we pledge to work alongside you to make your farms flourish and let clean waters fl ow, to nourish starved bodies and feed hungry minds. And to those nations like ours that ... enjoy relative plenty, we say we can no longer afford indifference to the suffering outside our borders, nor can we consume the world's resources without regard to effect ... For the world has changed ... and we must change with it.

As we consider the role that unfolds before us, we remember ... with humble gratitude ... those brave Americans who ... at this very hour ... patrol far-off deserts and distant mountains ... They have something to tell us ... just as the fallen heroes who lie in Arlington whisper through the ages.

We honor them not only because they are the guardians of our liberty, but because they embody ... the spirit of service ... a willingness to find meaning in something greater than themselves.

And yet at *this* moment ... a moment that will define a generation ... it is precisely this spirit that must inhabit us *all* ... For as much as government can do, and *must* do, it is ultimately the faith and determination of the American people upon which this nation relies. It is the kindness to take in a stranger when the levees break, the selflessness of workers who would rather cut their hours than see a friend lose their job which sees us through our darkest hours. It is the firefighter's courage to storm a stairway filled with smoke, but also a parent's willingness to nurture a child... that finally decides our fate.

Our challenges may be new ... The instruments with which we meet them may be new... But those values upon which our success depends – honesty ... and hard work, courage and fair play, tolerance and curiosity, loyalty and patriotism – ... these things are old ... These things are true ... They have been the quiet force of progress throughout our history.

What is demanded, then, is a return ... to these truths. What is required of us now is a *new* era of responsibility ... a recognition on the part of every American that we have duties to ourselves, our nation and the world, duties that we do not grudgingly accept, but rather seize gladly, firm in the knowledge that there is nothing so satisfying to the spirit ... so defining of our character ... than giving our all to a difficult task.

This is the price and the promise of citizenship. *This* is the source of our confidence – the knowledge that God calls on us to shape an uncertain destiny. *This* is the meaning of our liberty and our creed, why men and women and children of every *race* and every *faith* can join in celebration across this magnificent mall ... And why a man whose father less than 60 years ago might not have been served in a local restaurant can now stand before you to take a most sacred oath. (Applause.)

So let us mark this day with remembrance ... of who we are ... and how far we have traveled ... In the year of America's birth, in the coldest of months, a small band of patriots huddled by ... dying campfires on the shores of an icy river. The capital was abandoned. The enemy was advancing. The snow was stained with blood ... At the moment when the outcome of our revolution was most in doubt, the father of our nation ordered these words to be read to the people ...

'Let it be told to the future world ... that in the depth of winter, when nothing but hope and virtue could survive ... that the city and the country, alarmed at one common danger, came forth to meet it.'

America: In the face of our common dangers, in this winter of our hardship, let us remember these timeless words. With hope and virtue, let us brave once more the icy currents ... and endure what storms may come. Let it be said by our *children's* children that when we were tested we refused to let this journey end, that we did not turn back nor did we falter, and with eyes fixed on the horizon and God's grace upon us, we carried forth that great gift of freedom and delivered it safely ... to future generations.

Thank you ... God bless you ... And God bless the United States of America. (Applause.)[103]

3 Η ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

3.0 Εισαγωγή

Στο Κεφάλαιο 2 αξιοποιήσαμε τη θεωρία της αποτίμησης για μια διεξοδική ανάλυση του ΚΠ της ομιλίας του Obama καθώς και των διαφόρων διερμηνειών και γραπτών μεταφράσεων αυτής. Τα αποτελέσματα αποκάλυψαν συγκεκριμένα κρίσιμα σημεία καθώς και διαδικασίες και στρατηγικές μετάφρασης που εφαρμόζονται στον πολιτικό λόγο. Ωστόσο, τα ερωτήματα που θα τεθούν στο παρόν κεφάλαιο είναι τα εξής: Πόσο διαφέρουν τα κρίσιμα σημεία στα τεχνικά κείμενα; Κατά πόσον οι τεχνικοί μεταφραστές έχουν επίγνωση αυτών; Η έρευνα μας θα αξιοποιήσει δύο μεθόδους:

- τις τηλεφωνικές και ηλεκτρονικές συνεντεύξεις με 11 τεχνικούς μεταφραστές οι οποίοι εργάζονται σε διάφορες γλώσσες και περιβάλλοντα (Ενότητα 3.1), και
- την ανάλυση δύο ηλεκτρονικών φόρα όπου οι μεταφραστές δημοσιεύουν ερωτήματα, συζητούν μεταφραστικά προβλήματα και προτείνουν λύσεις. Τα φόρα αυτά είναι το KudoZ™ (Ενότητα 3.2) και το SENSE (Ενότητα 3.3).

Στην παρουσίαση μιας μεθόδου των περιγραφικών μεταφραστικών σπουδών, ο Toury (1995: 65) ισχυρίζεται ότι οι εξωκειμενικές πηγές, όπως είναι τα σχόλια των ίδιων των μεταφραστών, μπορεί να είναι ελλιπείς και μεροληπτικές υπέρ των πληροφορητών. Παρόλο που είναι σαφές ότι τα σχόλια αυτά δεν μπορούν να παρέχουν απεριόριστη πρόσβαση στη γνωστική επεξεργασία που έχει γίνει, αποκαλύπτουν τουλάχιστον τις σκέψεις του πληροφορητή σχετικά με το πώς πρέπει να λειτουργούν οι μεταφραστές (δηλαδή, αυτό που πιστεύουν ότι υπαγορεύουν οι κοινωνικές και επαγγελματικές νόρμες). Στην καλύτερη περίπτωση, τα σχόλια δίνουν μια πραγματική εικόνα του είδους της αξιολόγησης και των κριτηρίων που οδήγησαν στην επιλογή της γενικής στρατηγικής ή των συγκεκριμένων διαδικασιών από μέρους του μεταφραστή ή του αναθεωρητή.

3.1 Η αντίληψη των επαγγελματιών

Η αρχική προσπάθεια εξέτασης του τρόπου με τον οποίο οι επαγγελματίες μεταφραστές αντιλαμβάνονται τα κρίσιμα σημεία μετάφρασης πραγματοποιήθηκε μέσω συνεντεύξεων με επιλεγμένη θεματολογία. Πριν από κάθε συνέντευξη προηγήθηκε η επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με μια σειρά ερωτήσεων:

1. Τι πραγματικά κάνει έναν μεταφραστή/διερμηνέα να σταματήσει και να σκεφτεί, να αλλάξει γνώμη, και να τον κάνει να προβληματιστεί;
2. Ποια σημεία του κειμένου είναι πραγματικά προβληματικά, και γιατί;

3. Σε ποια σημεία πιστεύει ο μεταφραστής/διερμηνέας/αναθεωρητής ότι η υποκειμενική του αξιολόγηση γίνεται περισσότερο εμφανής;
4. Ποια σημεία είναι πιο κρίσιμα από άλλα και γιατί;
5. Σε ποιο βαθμό επηρεάζουν η γλώσσα, το είδος κειμένου, το κειμενικό είδος, ο σκοπός, το κοινό κ.λπ.. τα κρίσιμα σημεία;

Οι ερωτήσεις αυτές σχεδιάστηκαν για να βοηθήσουν τον ερωτώμενο να προετοιμάσει τις απαντήσεις του αλλά και γενικότερα για να αποφευχθεί η πιθανότητα οι απαντήσεις που θα λάβουμε να είναι προκαθορισμένες από υποθέσεις ή τα ενδιαφέροντα της έρευνας.

Όπως μπορεί να διαπιστώσει κανείς, ο στόχος της έρευνας έχει ήδη υπογραμμισθεί, μαζί με έναν ασαφή ορισμό («τα σημεία του κειμένου που είναι πραγματικά προβληματικά» και «τα σημεία όπου... η υποκειμενική αξιολόγηση γίνεται πιο εμφανής»). Έχουν επίσης γενικότερα προταθεί αιτίες (που αφορούν τη γλώσσα, το είδος του κειμένου κλπ.), χωρίς ωστόσο να δίνονται συγκεκριμένα παραδείγματα κρίσιμων σημείων.

Τον Φεβρουάριο του 2011 πραγματοποιήθηκαν επτά τηλεφωνικές συνεντεύξεις και διήρκεσαν κατά μέσο όρο 10-15 λεπτά. Τα υποκείμενα της έρευνας ήταν:

- G1, ένας ανώτερος μεταφραστής (από τη γερμανική προς την αγγλική), μεγάλου οργανισμού με έδρα το Ηνωμένο Βασίλειο
- G2, ένας μεταφραστής και αναθεωρητής νομικών και χρηματοοικονομικών κειμένων (από τη γερμανική προς την αγγλική), μεγάλου οργανισμού με έδρα το Ηνωμένο Βασίλειο
- G3 και G4, εσωτερικοί μεταφραστές (από τη γερμανική προς την αγγλική) οι οποίοι εργάζονται για εταιρεία ηλιακής ενέργειας στο Ηνωμένο Βασίλειο
- NL, ένας ελεύθερος μεταφραστής από τα Ολλανδικά προς τα Αγγλικά, ο οποίος έχει ως έδρα του το Ηνωμένο Βασίλειο
- PT, ένας μεταφραστής νομικών κειμένων (από την πορτογαλική προς την αγγλική), μεγάλης μεταφραστικής υπηρεσίας στο Ηνωμένο Βασίλειο
- SC, ένας εσωτερικός μεταφραστής μεγάλης μεταφραστικής υπηρεσίας με έδρα τη Σκανδιναβία.

Διεξήχθησαν επίσης τέσσερις συνεντεύξεις μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με εσωτερικούς μεταφραστές ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος με έδρα την Κίνα οι οποίοι εργάζονται στο ζεύγος κινεζικής και αγγλικής γλώσσας. Τα 11 αυτά υποκείμενα καλύπτουν επομένως ένα ευρύ φάσμα γλωσσών, τύπων κειμένων και επαγγελματικών καταστάσεων, αν και δεν υπάρχει τίποτα που να αποδεικνύει ότι είναι πλήρως αντιπροσωπευτικοί του επαγγέλματος στο σύνολό του. Παρόλο που όλοι οι ερωτηθέντες είχαν τη διάθεση να συμμετάσχουν, απεδείχθη γρήγορα ότι κάποιοι βρέθηκαν σε σύγχυση λόγω της ασάφειας των ερωτήσεων και χρειάστηκαν περαιτέρω υποβοήθηση ώστε να μπορέσουν να παρέχουν δικά τους παραδείγματα.

Τέσσερις από τους ερωτηθέντες εργάζονταν ως τεχνικοί μεταφραστές ή αναθεωρητές από τη γερμανική προς την αγγλική γλώσσα. Ορισμένα από τα προβλήματα που έθεσαν ήταν κοινά σε όλους, όπως το πρόβλημα των ψευδόφιλων λέξεων (π.χ., *sogenannt*, όπου το έκτυπο *so-called* είναι καλύτερο να αποφεύγεται κάποιες φορές υπέρ ενός ισοδύναμου όπως το *known as*) και των εγκιβωτισμένων επιθετικών δομών όπως οι ακόλουθες:

> *Sie versorgen unsere Kunden mit Informationen, die diese zur Bewertung der zum Verkauf oder Kauf stehenden Einheiten benötigen.*
> [Παρέχουν στους πελάτες μας πληροφορίες, που χρειάζονται για την αξιολόγηση των προς πώληση ή αγορά μονάδων χρειάζονται]
> You deliver to our clients the facts that they need when negotiating the value of entities they plan to sell or acquire.
> [Παρέχετε στους πελάτες μας τα στοιχεία που χρειάζονται κατά τη διαπραγμάτευση της τιμής των οντοτήτων που σχεδιάζουν να πουλήσουν ή να αποκτήσουν.]

Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, η δυσκολία επιλύεται με μια συντακτική μετατόπιση στο δεύτερο μέρος της πρότασης, από μια γερμανική δομή η οποία έχει ως βάση το ουσιαστικό σε μια αγγλική δομή με βάση το ρήμα (... *Bewertung* ... *Verkauf* ... *Kauf* ... σε ... *when negotiating* ... *they plan to sell or acquire*). Σε πιο σύνθετες περιπτώσεις, ίσως χρειαστεί να χωρίσει ο μεταφραστής τις γερμανικές προτάσεις στα Αγγλικά. Ωστόσο, η πρόταση φαίνεται να αποτελεί μια σημαντική μονάδα μετάφρασης, ακόμη και αναθεώρησης. Ο ανώτερος μεταφραστής G3 σχολίασε: «Γενικά λειτουργώ σε επίπεδο πρότασης. Δεν βλέπω άλλο τρόπο».

Τα συχνότερα προβλήματα που διαπιστώθηκαν από τους πληροφορητές αφορούσαν λεξιλογικά στοιχεία καθώς καταλαμβάνουν διαφορετικούς σημασιακούς χώρους στις δύο γλώσσες. Κυρίως, η περίπτωση κατά την οποία μια λέξη στη ΓΠ (γλώσσα-πηγή) αντιστοιχεί σε ποικίλες πιθανές αντιστοιχίες στη ΓΣ (γλώσσα-στόχο). Παραδείγματα αποτελούν το γενικό αγγλικό ρήμα *to handle* [χειρίζομαι] ή ο γερμανικός τεχνικός όρος *Stoßverbinder* (*joint connector* [σύνδεσμος], *spigot* [τάπα], *in-line splices* [εσωτερική ένωση καλωδίων], κ.ο.κ.). Το πρόβλημα έγκειται στην εύρεση ενός κατάλληλου σε συμφραστικό και επικοινωνιακό πλαίσιο στοιχείου στο ΚΣ, ή στην επιλογή μεταξύ αντικρουόμενων πιθανών ισοδυνάμων. Ένα παράδειγμα όπου αυτό γίνεται ζήτημα ερμηνείας της έννοιας του ΚΠ είναι η γερμανική λ. *aufwand*, η οποία μπορεί να σημαίνει *time spent* [χρόνος που δαπανάται], *effort expended* [προσπάθεια που καταβάλλεται], *cost incurred* [δαπάνες που προκύπτουν] ή οποιοδήποτε συνδυασμό εκ των τριών. Σε περισσότερο τεχνικά κείμενα, η λ. *belastung* προκαλεί πονοκεφάλους, διότι σε όρους μηχανικής και ηλεκτρολογίας σημαίνει *loading* [φόρτωση], αλλά μπορεί επίσης να σημαίνει, μεταξύ πολλών άλλων, *impact* [επίδραση], *stress* [άγχος], *strain* [καταπόνηση]. Κάποια από αυτά απέχουν πολύ από τη βασική σημασία της λέξης. Το γεγονός ότι πολύσημες λέξεις των οποίων το σωστό μεταφραστικό ισοδύναμο εξαρτάται άμεσα από το συγκείμενό τους, αναφέρθηκε από τους πληροφορητές ως συχνό πρόβλημα στην αναθεώρηση της μετάφρασης. Ένα παράδειγμα αποτελεί το ουσιαστικό

Leistung. Η αναζήτηση σε λεξικά ή σώματα κειμένων κατέδειξε μια ποικιλία ισοδυνάμων, που θέτουν προβλήματα τόσο για τον άνθρωπο όσο και για τη μηχανή. Για παράδειγμα, τα ισοδύναμα που εμφανίζονται σε ΚΣ της ιστοσελίδας linguee[1] είναι:

> *service* [υπηρεσία], *performance* [απόδοση], *power* [ρεύμα], *achievement* [επίτευγμα], *benefit* [όφελος], *capacity* [ικανότητα], *output* [παραγωγή], *efficiency* [αποδοτικότητα], *effort* [προσπάθεια], *accomplishment* [εκπλήρωση, ολοκλήρωση], *showing* [προβολή, παρουσίαση], *payment* [πληρωμή], *rating* [αξιολόγηση], *merit* [αξία], *attainment* [επίτευξη], *feat* [κατόρθωμα], *proficiency* [ικανότητα, ευχέρεια, επιδεξιότητα], *provision of services* [παροχή υπηρεσιών], *power output* [παραγόμενη ισχύς], *engine power* [ισχύς κινητήρα].[2]

Με ορισμένους όρους, η διάκριση μεταξύ μη συμβατών ισοδυνάμων μπορεί να είναι κρίσιμη. Έτσι, οι γερμανοί νομικοί μεταφραστές ανέφεραν το σύνηθες πρόβλημα της διαφοροποίησης μεταξύ των *lawyer, solicitor* και *barrister* [δικηγόρος]*:* το *lawyer* είναι γενικός όρος, το έργο του *solicitor* περιλαμβάνει διαθήκες, αγορές ακινήτων κ.ο.κ., ενώ ο *barrister* εκπροσωπεί πελάτες στα ανώτερα δικαστήρια. Το ίδιο πρόβλημα παρουσιάζεται και σε άλλες γλώσσες. Ο πορτογάλος νομικός μεταφραστής πρότεινε τη χρήση του ίδιου ισοδυνάμου για όλα, το οποίο θα συνοδεύεται από τον αγγλικό όρο σε παρένθεση ως διακριτικό στοιχείο, για παράδειγμα, *advogado* [*lawyer*].

Στην εν λόγω κατηγορία προβλημάτων, είναι λίγα τα παραδείγματα που σχετίζονται άμεσα με τη στάση. Ο μεταφραστής G4 έδωσε το γενικό παράδειγμα του γερμανικού επιθέτου ή επιρρήματος *anspruchsvoll*. Αν αφορά σε πρόσωπο ή κτίριο, μπορεί να αποδοθεί ως *sophisticated* [εξεζητημένο, εκλεπτυσμένο], *complicated* [σύνθετο], *discerning* [οξυδερκής, διορατικός], *discriminating* [δυνάμενος να διακρίνει]. Τέτοια αμφισημία συνεπάγεται αναγκαστικά υποκειμενική αξιολόγηση από μέρους του μεταφραστή, όπως το παράδειγμα από μια ιστοσελίδα βουλγαρικού ξενοδοχείου, το οποίο μεταφράστηκε από τα Γερμανικά προς τα Αγγλικά ως εξής:

> *Das Hotel hält 13* ***anspruchsvoll*** *eingerichtete Doppelzimmer und 4 klimatisierte Suiten für die Gäste bereit.*[3]
>
> [Το ξενοδοχείο διαθέτει 13 'anspruchsvoll' εξοπλισμένα/επιπλωμένα διπλά δωμάτια και 4 κλιματιζόμενες σουίτες με κλιματισμό για τους επισκέπτες]
>
> There are 13 **fastidiously** furnished double rooms and 4 suites available for our guests.[4]
>
> [Υπάρχουν 13 επιμελώς επιπλωμένα δίκλινα δωμάτια και 4 σουίτες διαθέσιμες για τους επισκέπτες μας]

Εδώ, το ενδιαφέρον έγκειται στο μεταφραστικό ισοδύναμο, *fastidiously*, το οποίο είναι επίσης αμφίσημο σε επίπεδο στάσης– επομένως, το λήμμα *fastidious* στο *Collins Cobuild Dictionary* (1995: 608) δίνει έμφαση στις λεπτομέρειες ή την καθαριότητα αλλά επίσης και στο «βαθμός στον οποίο οι άνθρωποι θεωρούνται υπερβολικά σχολαστικοί». Ωστόσο, ο μεταφραστής

επέλεξε μια σύμφραση η οποία συναντάται μόνο εντός του εν λόγω πεδίου, το *fastidiously furnished*, η οποία χαρακτηρίζεται γενικά ως θετική.[5] Η ανάλυση περαιτέρω μεταφράσεων της λ. *anspruchsvoll* από τα Γερμανικά προς τα Αγγλικά σε άλλα επικοινωνιακά πλαίσια φανερώνει μερικές αξιοσημείωτα διαφορετικές ερμηνείες. Το Linguee επιτρέπει την ταξινόμηση αυτών από τους συνεργάτες και αναγνώστες. Κατά σειρά προτίμησης, τα ισοδύναμα είναι: *demanding* [απαιτητικό], *challenging* [προκλητικό], *sophisticated* [εκλεπτυσμένο, εξεζητημένο], *ambitious* [φιλόδοξο, μεγαλεπήβολο], *discriminating* [δυνάμενος να διακρίνει], *exacting* [απαιτητικό, αυστηρό], *discerning* [οξυδερκής, διορατικός], *fastidious* [σχολαστικός], *upmarket* [πολυτελής], *pretentious* [επιτηδευμένο, δήθεν], *taxing* [απαιτητικό], *highbrow* [διανοούμενος, κουλτουριάρης].[6] Αυτά κυμαίνονται σε μια κλίματα θετικής-αρνητικής αξιολόγησης: το *pretentious* είναι προφανώς αρνητικό, ενώ τα *discriminating* και *discerning* σαφώς θετικά. Τα υπόλοιπα, καθώς εξαρτώνται από το επικοινωνιακό πλαίσιο, είναι κυρίως θετικά (*challenging, sophisticated*). Το *Anspruchsvoll* αποτελεί επίσης μια έννοια η οποία έχει δυνατότητα κλιμάκωσης: ένα κοινό χαρακτηριστικό του ΚΠ είναι η επιρρηματική τροποποίηση του επιθέτου στο ΚΠ, δηλαδή, *sehr/recht anspruchsvoll* [πολύ/πραγματικά απαιτητικό]. Αυτό τείνει να ενισχύεται ακόμη περισσότερο στα ισοδύναμα του ΚΣ, όπως στα ακόλουθα δύο παραδείγματα:

> *Dass diese Forderungen* ***anspruchsvoll*** *sind und der Einstieg in die Zukunft nicht leicht werden würde, war auch im vergangenen Jahr jedem bewusst.*[7]
>
> [Το ότι αυτές οι απαιτήσεις είναι **απαιτητικές** και το άλμα προς το μέλλον δεν θα ήταν εύκολο, ήταν επίσης από χρόνια γνωστό σε όλους]
>
> We were aware from the outset that these requirements were **extremely demanding**, and that this leap into the future wouldn't be easy.[8]
>
> [Γνωρίζαμε εξαρχής ότι αυτές οι απαιτήσεις ήταν εξαιρετικά απαιτητικές και ότι αυτό το άλμα στο μέλλον δεν θα ήταν εύκολο]
>
> *Die Anforderungen an die Städtefreundschaft sind* ***anspruchsvoll***.[9]
>
> [Οι απαιτήσεις της αδελφοποίησης πόλεων είναι **απαιτητικές**]
>
> The requirements placed on the city friendship are **actually quite demanding**.[10]
>
> [Οι απαιτήσεις που τίθενται στην αδελφοποίηση των πόλεων είναι στην πραγματικότητα αρκετά απαιτητικές.]

Καμία από τις χρήσεις του ΚΠ δεν είναι τροποποιημένη σε επιρρηματικό επίπεδο. Παρατηρείται, ωστόσο, στη μετάφραση ένταση στην ισχύ της αξιολόγησης, καθώς αποδίδεται με το ***extremely*** *demanding* και, στη δεύτερη πρόταση, η ένταση αυτή εκφράζεται με το διπλό τροποποιητή ***actually quite*** *demanding*. Ο λόγος για τον οποίο συμβαίνει αυτό δεν είναι σαφής.

Μια εύλογη εξήγηση είναι το ενδεχόμενο να συνιστά γενική τάση στο χώρο της μετάφρασης η υιοθέτηση μεθόδων αποσαφήνισης και άρσης αμφισημιών των έμφορτων σε επίπεδο στάσης στοιχείων.

Άλλες μορφές αξιολόγησης που επεσήμαναν συγκεκριμένα οι ερωτηθέντες ήταν οι δείκτες λόγου, οι οποίοι σε όρους αποτίμησης ονομάζονται δείκτες αντίθετης προσδοκίας (βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.3.3 και Κεφάλαιο 2, Ενότητα 2.2.7), και τα τροπικά ρήματα (β. Κεφάλαιο 1, Ενότητες 1.2 και Κεφάλαιο 2, Ενότητα 2.2.8). Όσον αφορά τους δείκτες λόγου παρέθεσαν δύο παραδείγματα: το *grundsätzlich*, το οποίο σημαίνει «κατ'αρχήν», αλλά χρησιμοποιείται για έμφαση (π.χ. «πρέπει να κάνεις κάτι»), ειδικά στα νομικά έγγραφα όπου ο συγγραφέας επιδιώκει τη σαφήνεια, και το *bzw* [*beziehungsweise*]. Σύμφωνα με τον ανώτερο μεταφραστή και αναθεωρητή του οργανισμού G1, όταν φυσικοί ομιλητές της γερμανικής γλώσσας μεταφράζουν το τελευταίο παράδειγμα στα Αγγλικά, τείνουν να επιλέγουν εσφαλμένα το *respectively* [αντιστοίχως]. Η προτιμώμενη μετάφραση του G1 είναι ο σύνδεσμος *or* [ή] (π.χ. *Technologielinien bzw. Medizintechnikanwendungen* ως *technology or technical applications used in medicine* [τεχνολογία ή τεχνικές εφαρμογές που χρησιμοποιούνται στην ιατρική]). Εναλλακτικά, σε μια νομική σύμβαση, μπορεί επίσης να σημαίνει «και**,** εφόσον απαιτείται**»**.

Ο G3 επεσήμανε τα γερμανικά τροπικά μόρια καθώς προκαλούν συγκεκριμένα προβλήματα και απαιτούν αναθεώρηση σε μεταφράσεις που έχουν γίνει από λιγότερο έμπειρους μεταφραστές οι οποίοι ενδεχομένως και να αγνοούν τη σημασία αυτών. Τέτοια μόρια (*auch* [επίσης], *doch* [αλλά], *eben* [μόλις], *einmal* [μια φορά], *ja* [ναι], *schon* [ήδη], κλπ.) είναι στερεοτυπικοί δείκτες διαπροσωπικής στάσης δεδομένου ότι υποδεικνύουν την αξιολόγηση του ομιλητή για ένα φαινόμενο ή γεγονός, και αποτελούν έναν πλέον γνωστό και μελετημένο τύπο της γερμανικής γλώσσας (π.χ. House 2008, 2011, βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.2.1). Τα τροπικά αυτά μόρια είναι καθοριστικής σημασίας γα τη μετάδοση της στάσης του μεταφραστή.

Η σύνδεση με άλλες μορφές τροπικότητας ήταν επίσης αξιοσημείωτη. Η G1 παρέθεσε τροπικά ρήματα της γερμανικής, κυρίως το *dürfen*. Η επεξήγηση του προβλήματος από την ίδια αφορά το φαινόμενο της αμφισημίας:

> σημαίνει *may* υπό την έννοια «παίρνω την άδεια». Ωστόσο, το πρόβλημα με την αγγλική είναι ότι σε ορισμένες περιπτώσεις, η χρήση του *may* δημιουργεί ασάφειες για το αν φέρει τη σημασία του «ίσως/θα μπορούσε» ή του παίρνω την άδεια για να κάνω κάτι.

Θεωρητικά, το πρόβλημα έγκειται επομένως στο είδος της τροπικότητας. Το *dürfen* είναι μια πραγμάτωση της τροπικότητας της υποχρέωσης (βλ. Halliday & Matthiessen 2004: 147), στο χαμηλότερο άκρο της κλίμακας του «επιτρεπόμενου/υποτιθέμενου/απαιτούμενου». Εδώ τοποθετείται και το «ίσως/έχω την άδεια» ή το «μου επιτρέπεται» της G1. Το κάτωθι παράδειγμα, που αντλείται από ένα γερμανικό κείμενο σχετικά με τις ανθρώπινες βιοτράπεζες, καταδεικνύει το εξής:

> *Aus Gründen des Datenschutzes sind Proben getrennt von personenbezogenen Daten aufzubewahren und* ***dürfen*** *auch an Dritte nur pseudonymisiert weitergegeben werden.*[11]

[«Για λόγους προστασίας των προσωπικών δεδομένων, τα δείγματα αποθηκεύονται ξεχωριστά από τα προσωπικά δεδομένα και **dürfen** να μεταβιβαστούν σε τρίτους μόνο με τη χρήση ψευδωνύμου».]

Samples are to be stored separately from personal data and **may** only be passed on to third parties if they are pseudonymised for data protection reasons.[12]

[Τα δείγματα πρέπει να αποθηκεύονται χωριστά από τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και μπορούν να μεταβιβάζονται μόνο σε τρίτους εάν είναι ψευδώνυμα για λόγους προστασίας δεδομένων.]

Εδώ, η σημασία που εκφράζει το *dürfen* είναι σαφώς αυτή της άδειας για μεταβίβαση των δεδομένων, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Πιθανά προβλήματα θα μπορούσαν να προκύψουν, δεδομένου ότι στην αγγλική γλώσσα το *may* συνιστά επίσης έκφραση τροπικότητας της πιθανότητας/δυνατότητας (π.χ. 'it may be difficult to determine the cause' [μπορεί να είναι δύσκολο να προσδιορίσουμε την αιτία]). Όπως αναφέρει η G1, σε ένα νομικό έγγραφο αυτή η διαφορά μπορεί να αποβεί κρίσιμη και, επομένως, η σαφήνεια είναι ύψιστης σημασίας. Εξετάστε το ακόλουθο απόσπασμα από τις γερμανικές και αγγλικές εκδοχές του Κανονισμού 50/2000 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την επισήμανση των τροφίμων:

... die Richtlinie 89/107/EWG des Rates vom 21. Dezember 1988 zur Angleichung der Rechtsvorschriften der Mitgliedstaaten über Zusatzstoffe, die in Lebensmitteln verwendet werden ***dürfen*** *...*

['... Η Οδηγία 89/107/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Δεκεμβρίου 1988 σχετικά με την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τα πρόσθετα που **dürfen** να χρησιμοποιούνται στα τρόφιμα ...']

... Council Directive 89/107/EEC of 21 December 1988 on the approximation of the laws of the Member States concerning food additives **authorised** for use in foodstuffs intended for human consumption...[13]

[Οδηγία 89/107/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Δεκεμβρίου 1988 για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τα πρόσθετα που μπορούν να χρησιμοποιούνται στα τρόφιμα τα οποία προορίζονται για ανθρώπινη διατροφή**]**

Η σύνταξη της νομοθεσίας της ΕΚ είναι μια σύνθετη, πολύγλωσση και πολυνομοθετική διαδικασία στην οποία κάθε γλωσσική εκδοχή έχει ισότιμο νομικό καθεστώς (βλ. Biel 2007, Ευρωπαϊκή Επιτροπή και Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης 2011). Εδώ η αγγλική εκδοχή αποφεύγει το *may* και επεξηγεί την έννοια με τον όρο *authorised for use* [επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν], καταδεικνύοντας σαφώς ότι πρέπει να χορηγηθεί προγενέστερη άδεια. Η G1 σημειώνει ότι ορισμένες διαμορφώσεις του *dürfen* τις αντιμετωπίζει με διαφορετικό τρόπο. Σε αρνητικές προτάσεις συνήθως επιλέγει το *must not* [δεν πρέπει]. Οι συνδυασμοί του ΚΠ με το *nur* (ο δείκτης αντίθετης προσδοκίας «μόνο») εξυπηρετούν επίσης τον περιορισμό πιθανών ερμηνειών (π.χ. το *Gedruckte Zeichnungen* ***dürfen nur*** *für einzelne Aufträge verwendet warden* μεταφράστηκε ως *Printed drawings* ***may only*** *be used for individual orders* [Τα τυπωμένα σχέδια μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνο για μεμονωμένες

παραγγελίες]). Τέτοιες παρατηρήσεις αποδεικνύουν ότι η επίταση των δεικτών του ΚΠ σε επίπεδο στάσης είναι χρήσιμη για τους μεταφραστές στην άρση αμφισημιών δυσνόητων δυνητικά πραγματώσεων και ότι οι μεταφραστές επινοούν συνδυασμούς έτοιμων λύσεων προκειμένου να αντεπεξέλθουν στα εν λόγω τα προβλήματα.

3.1.1 Τύπος κειμένου και αποσαφήνιση

Ο τύπος του κειμένου είναι επίση σημαντικός. Στη διαφημιστική και προωθητική λογοτεχνία, η G3 αντιλήφθηκε ότι τα γερμανικά έτειναν να είναι «μακροσκελή», ενώ τέτοιου είδους κείμενα στα Αγγλικά του Ηνωμένου Βασιλείου ήταν πιο σύντομα και εμφατικά. Το έργο της αφορούσε την αξιολόγηση της επίδρασης που πρέπει να έχουν αυτά τα κείμενα στον αναγνώστη. Ο G4 θεωρούσε επίσης ότι τα κείμενα σχετικά με το μάρκετινγκ είναι πιο απαιτητικά από τα περισσότερα τεχνικά κείμενα, καθώς απαιτούν ικανότητες ορθής γραφής στην αγγλική γλώσσα και μια ευαισθησία προς τις συμβάσεις της ΓΣ. Το τελευταίο, όπως είπε, είναι καρπός εμπειρίας, αν και κάποιοι τομείς ορθής πρακτικής, όπως η εξόρυξη ορολογίας και η αναδιατύπωση, θα μπορούσαν να διδαχθούν. Ο G4 διατύπωσε σημαίνοντα σχόλια σχετικά με τον ρόλο των διαφόρων μεταφραστών και τον τρόπο με τον οποίο αυτοί επιδρούν στη μεταφραστική επιλογή. Ως εκ τούτου, υποστήριξε ότι, όσον αφορά τα κείμενα μάρκετινγκ, οι εσωτερικοί μεταφραστές μπορούν να έχουν μεγαλύτερη ευελιξία διότι είναι περισσότερο εξοικειωμένοι με την εικόνα που επιθυμεί να προβάλει η εταιρεία και έχουν περισσότερες ευκαιρίες να ελέγξουν από κοινού με τη διοίκηση τις πιθανές μεταφράσεις για αποδοχή.

Ωστόσο, όταν ο μεταφραστής διατηρεί αμφιβολίες, η τάση είναι να «επιλέγει την ασφαλή οδό» επιλέγοντας ένα ισοδύναμο που «δεν μπορεί με τίποτα να είναι λάθος».

Σε ορισμένες περιπτώσεις, ένας προσδεδεμένος στον πολιτισμό όρος που είναι έμφορτος με κάποια τιμή απαιτεί είτε την αποσαφήνιση είτε την εξομάλυνση ώστε να αντιστοιχεί στις ανάγκες συναγωγής των παραληπτών. Μια πραγμάτωση αποσαφήνισης που αναφέρει ο G4 αφορά σε χαρακτηριστικά στοιχεία του πληθυσμού της Ανατολικής-Βεστφαλίας τα οποία έχουν άμεση σχέση με την επιτυχία μιας επιχείρησης. Το γερμανικό επίθετο *hartnaeckig* μπορεί να αποδοθεί είτε ως *stubborn* [πεισματάρης] ή *tenacious* [επίμονος], εκ των οποίων και τα δύο αποτελούν πραγματώσεις της κρίσης (συγκεκριμένα της επιμονής) και εκφράζουν ταυτόχρονα και αποφασιστικότητα. Στο παράδειγμα, προτιμάται η επιλογή του *tenacious* λόγω της θετικής συσχέτισης. Το *stubborn* θα ήταν ισοδύναμο με το «αδικαιολόγητα αρνείται να αλλάξει τη γνώμη κάποιου». Αφετέρου, η εξομάλυνση χρησιμοποιείται στη διαγραφή περιττών για τον αναγνώστη πληροφοριών. Ένα παράδειγμα που δόθηκε είναι η αναφορά στη γενέτειρα πόλη ενός διάσημου γκολφέρ, χορηγού της εταιρείας: έτσι, ο *Bernard Langer* (*Anhausen*) του ΚΠ εξομαλύνεται στο ΚΣ με την επιλογή του *the German Bernhard Langer*. Η λήψη αυτής της αξιολογικής απόφασης οφείλεται στις προβλεπόμενες ανάγκες του δέκτη και στην ενστικτώδη κρίση ως προς τα στοιχεία που είναι πληροφοριακά σχετικά (Gutt 2000).

3.1.2 Το κινεζικό πλαίσιο

Παρόμοια προβλήματα επεσήμαναν και κινέζοι πληροφορητές, μεταφραστές στο ζεύγος κινεζικής-αγγλικής και αντιστρόφως, οι οποίοι εργάζονται για σκοπούς που αφορούν εσωτερικές υποθέσεις της εταιρίας. Για παράδειγμα, η συνέπεια και η ακρίβεια είναι πολύ πιο σημαντικές για την ορολογία ενός τραπεζικού περιβάλλοντος παρά οποιοδήποτε άλλου πεδίου. Η αναστιστοιχία του σημασιακού χώρου αποτελεί επίσης πρόβλημα, έτσι ένας απο τους ερωτηθέντες ανέφερε το παράδειγμα του 落实 (*luò shí*), μιας λέξης η οποία χρησιμοποιείται πολύ συχνά στις κινεζικές εκθέσεις, η οποία μπορεί να μεταφραστεί ως *implement* [εφαρμόζω], *carry out* [διεξάγω], *decide* [αποφασίζω], *establish* [καθιερώνω], *fulfill* [εκπληρώνω], κλπ. Ωστόσο, υψηλότερου επιπέδου προβληματισμοί εκφράστηκαν και από τους τέσσερις ερωτηθέντες. Αυτοί αφορούν αρχικά τη συνοχή (μέρος του Τρόπου και της κειμενικής μεταλειτουργίας του Halliday, βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.2) και την οργάνωση του λόγου, η οποία θεωρείται πολύ πιο ρητή στην αγγλική γλώσσα. Ένα παράδειγμα που δόθηκε είναι το εξής:

> [1] 为建立健全本行整体内部控制体系，[2] 保证内部控制措施的有 效运行，[3] 提高内部控制水,[4] 加强合规意识，[5] 明确内部 控制责任，[6] 防控案件风险 [7] 根据YYY有关要求，[8] 本行 2010 年度继续实行案件防控工作目标责任制。
>
> [[1] To perfect the overall internal control system of XXX, [2] ensure the effectiveness of the internal control measures, [3] improve its internal control level, [4] build up the compliance awareness of staff, [5] clarify internal control responsibilities and [6] prevent/control case risks, [7] pursuant to relevant requirements of YYY, [8] this bank in 2010 will continue to carry out the case prevention accountability system.]
>
> [[1] Για την τελειοποίηση του συνολικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου της XXX, [2] τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των μέτρων εσωτερικού ελέγχου, [3] βελτίωση του επιπέδου εσωτερικού ελέγχου της [4], αύξηση της ευαισθητοποίησης του προσωπικού όσον αφορά τη συμμόρφωση, [5] διευκρίνιση των ευθυνών εσωτερικού ελέγχου και [6] για την πρόληψη/έλεγχο των κινδύνων [7], σύμφωνα με τις σχετικές απαιτήσεις της YYY [8], η τράπεζα αυτή θα συνεχίσει το 2010 να εφαρμόζει το σύστημα λογοδοσίας για την πρόληψη των περιπτώσεων που εντοπίζονται κίνδυνοι.]

Στην εξήγηση που παρείχε ένας απ’τους ερωτηθέντες, φαινομενικά οι έξι προτάσεις φαίνονται ισοδύναμες. Κατόπιν, όμως, λεπτομερέστερης εξέτασης, διαπιστώνεται ότι η 1 και η 2 είναι πιο γενικές, ενώ οι 3, 4, 5 και 6 πιο συγκεκριμένες. Το ΚΠ είναι επίσης δομημένο με τέτοιο τρόπο ώστε οι «καινούργιες» πληροφορίες σχετικά με τις μελλοντικές ενέργειες της τράπεζας να βρίσκονται στην τελευταία θέση. Η προτεινόμενη διατύπωση του πληροφορητή σχετικά με τη μετάφραση εμπεριέχει μια μέγιστη μετατόπιση στην ιεραρχία των προτάσεων και την παρουσίαση των πληροφοριών:

> [1] To perfect the overall internal control system of XXX and [2] ensure the effectiveness of the internal control measures, [8] this Bank will continue to carry out the case prevention accountability system in 2010, [7] pursuant to relevant requirements of YYY, so as [3] to improve its internal control level, [4] build up the compliance awareness of staff, [5] clarify internal control responsibilities and [6] prevent/control case risks.
>
> [[1] Για την τελειοποίηση του συνολικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου του XXX και [2] για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των μέτρων εσωτερικού ελέγχου [8], η Τράπεζα αυτή θα εξακολουθήσει να εφαρμόζει το σύστημα λογοδοσίας για την πρόληψη των περιστατικών το 2010 [7] σύμφωνα με τις σχετικές απαιτήσεις της YYY , ώστε [3] να βελτιωθεί το επίπεδο εσωτερικού ελέγχου [4], να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση του προσωπικού σε θέματα συμμόρφωσης [5], να διευκρινιστούν οι ευθύνες εσωτερικού ελέγχου και να αποφευχθούν/ελεχθούν οι περιπτώσεις που εντοπίζονται κίνδυνοι.]

Η κύρια πρόταση 8 (*this Bank will continue to...* [η Τράπεζα αυτή θα συνεχίσει να...]) προωθείται στην οργανωτική ιεραρχία, η οποία ταξινομεί το μήνυμα με πιο συμβατικό τρόπο στην αγγλική γλώσσα. Ωστόσο, αυτό σημαίνει ότι υπάρχει μια μετατόπιση στη διάρθρωση των πληροφοριών με τα στοιχεία 3–6 να εμφανίζονται τώρα στην τελευταία θέση. Στην προκειμένη περίπτωση, η μεταφράστρια διατάσσει τις πληροφορίες με τέτοιο τρόπο ώστε να ταιριάζουν με αυτό που η ίδια αντιλαμβάνεται ως πολιτισμικές διαφορές και διαφορές στην επεξεργασία της πληροφορίας μεταξύ του ακροατηρίου-πηγή και του ακροατηρίου-στόχου. Έτσι, ένας από τους ερωτηθέντες δήλωσε ρητά πως αυτό το παράδειγμα αντιπροσωπεύει «διαφορετικούς τρόπους σκέψης και έκφρασης ιδεών (γραμμική ανάλυση για τον αγγλόφωνο πληθυσμό και κυκλική σύνθεση για τον κινεζικό)... Αρκετά συχνά, πρέπει πρώτα κανείς να κατανοήσει τη λογική μεταξύ των προτάσεων προτού τις εισάγει στη γλώσσα-στόχο». Η κατανόηση αυτή των διαφορών της γνωστικής επεξεργασίας ενισχύθηκε από τις πολιτισμικές διαφορές υψηλού επιπέδου που οι ίδιοι οι ερωτηθέντες ανέφεραν πως επηρέασαν τη μετάφρασή τους. Αυτό κατέστη ιδιαίτερα φανερό στην αντίληψη ότι οι Δυτικοί ήταν πιο άμεσοι, και ευθείς. Η αντίληψη αυτή ήρθε σε αντίθεση με αυτό που ένας άλλος ερωτηθείς περιέγραψε ως «κινεζική νοοτροπία» το «να είναι κανείς ευγενικός, μη επιθετικός, και να αποφεύγει την αντιπαράθεση στη μεταφραστική διαδικασία». Το αποτέλεσμα στη μεταφραστική διαδικασία είναι μια τάση προς τον ευφημισμό και την υπονόηση. Για παράδειγμα, εάν φτάσει μια ηλεκτρονική επιστολή παραπόνων, δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στη μετάφραση ώστε να μην θεωρηθεί προσβλητική για τον παραλήπτη και δημιουργήσει προβλήματα μεταξύ αυτού και του αποστολέα.

Οι συνεντεύξεις με διάφορους πληροφορητές ήταν χρήσιμη στην άντληση παραδειγμάτων σχετικά με τα σημεία που οι τεχνικοί μεταφραστές αντιλαμβάνονται συνειδητά ως προβληματικά. Όπως έχουμε δει, αυτά ήταν κυρίως τεχνικής φύσεως και, αν εξαιρέσουμε τα κινεζικά παραδείγματα, εντοπίζονται κυρίως στο λεξιλογικό και το τεχνικό επίπεδο. Ωστόσο,

κατέστη επίσης σαφές ότι οι άμεσες συνεντεύξεις ήταν αδύνατον να συγκεντρώσουν ορισμένες φορές λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες σύμφωνα με τις οποίες εργάζεται ο μεταφραστής. Αυτό οφείλεται είτε στη γενική φύση των ερωτήσεων, την έλλειψη εξεικοίωσης των ερωτηθέντων με αυτό το είδος εμπειρικής έρευνας ή, κυρίως, επειδή πολλά κρίσιμα σημεία γίνονται περισσότερο εμφανή τη στιγμή που συναντώνται στο κείμενο. Προκειμένου να αποφευχθούν τα προαναφερθέντα προβλήματα, αξιοποιήθηκε μια πιο λεπτομερή πηγή παραδειγμάτων και εφαρμόσθηκε μια πιο έμμεση μορφή παρατήρησης – η μελέτη των ηλεκτρονικών φόρα KudoZ™ (Ενότητα 3.2) και SENSE (Ενότητα 3.3).

3.2 KudoZ™

Το Proz.com, που δημιουργήθηκε στις Συρακούσες, στη Νέα Υόρκη, από τον Henry Dotterer το 1999, είναι ίσως ο πιο διάσημος ιστοχώρος της μεταφραστικής βιομηχανίας. Μέχρι το 2010 είχε τουλάχιστον 389,000 χρήστες. Συνολικά περίπου 224,000 θέσεις εργασίας και 2.3 εκατομμύρια μεταφραστικά ερωτήματα είχαν δημοσιευθεί στην σελίδα (Goddard 2010: 20). Πολλά από τα ερωτήματα αφορούσαν ζητήματα ορολογίας. Δημοσιεύονται στο τμήμα της ιστοσελίδας που είναι γνωστό ως KudoZ™[14] και λαμβάνουν απαντήσεις από τα υπόλοιπα μέλη. Οι ερωτηθέντες βαθμολογούν τις απαντήσεις τους ανάλογα με τη σιγουριά που αισθάνονται όσον αφορά την ορθότητα αυτών (το 4 υποδεικνύει το πιο σίγουρο), ενώ άλλα μέλη μπορούν να εκφράσουν τη συναίνεσή τους για τις εκάστοτε προτάσεις. Ο ερωτών επιλέγει στη συνέχεια την προτιμώμενη απάντηση και απονέμει τους «βαθμούς KudoZ» στις απαντήσεις που του φάνηκαν πιο αξιόλογες.[15]

Σύμφωνα με την ηλεκτρονική περιγραφή του ίδιου του δικτύου, «το δίκτυο KudoZ παρέχει ένα πλαίσιο για μεταφραστές και μη, προκειμένου να βοηθούν ο ένας τον άλλον με τις μεταφράσεις ή επεξηγήσεις όρων και σύντομων φράσεων». Για τον ερευνητή καταδεικνύει συγκεκριμένες λεξιλογικές δυσκολίες που συναντώνται στο κείμενο. Παρόλο που ο ίδιος ο Dotterer δηλώνει ότι «το KudoZ είναι ένας ορολογικός πόρος ύστατης λύσης, και η πλειονότητα των επαγγελματιών που θα το χρησιμοποιήσουν αμέσως θα το εκλάβουν ως τέτοιο» (Goddard στο ίδιο: 21), γίνεται φανερό από την εξέτασή του ότι ένας σημαντικός αριθμός ερωτημάτων που δημοσιεύονται προκύπτουν τη στιγμή που ο μεταφραστής συντάσσει το ΚΣ. Ο αριθμός των συμμετεχόντων επίσης ποικίλλει, δεδομένου ότι η ιδιότητα μέλους είναι ανοικτή σε επαγγελματίες και μη επαγγελματίες μεταφραστές. Αυτό φαίνεται στην αυτοταξινόμηση των μελών και στην επισήμανση των ερωτημάτων. Επομένως, ένα ερώτημα που αφορά τη σημασία της φράσης *dissolve and dilute* [διαλύεται και αραιώνεται] (σε φαρμακευτικό κείμενο) επισημαίνεται με το 'UN-PRO' (μη-επαγγελματίας).

Για τους σκοπούς της ανάλυσης, επιλέχθηκε ένα τυχαίο δείγμα, το οποίο περιλαμβάνει τα ερωτήματα που αναρτήθηκαν στις 9 Μαΐου 2011. Η μεγάλη πλειονότητα των εκατοντάδων δυσκολιών αφορούν την τεχνική ορολογία, όπως είναι, για παράδειγμα, η μετάφραση του *pitch regulated upwind turbine with active yaw* [ρυθμιζόμενη προς τα κάτω ανεμογεννήτρια με ενεργό περιστροφή] στα Ρουμανικά, ή του *retea electrica de distributie* (ηλεκτρικό δίκτυο κατανομής) από τα Ρουμανικά προς τα Αγγλικά. Παρά την ορολογική εστίαση, η διακύμανση

εξακολουθούσε να είναι εμφανής στα μεταφραστικά ισοδύναμα. Η λύση που προτάθηκε για το πρώτο παράδειγμα ήταν μια μακροσκελής αποσαφήνιση, το *turbine montata in amonte, cu system de orientare a palelor si system activ de orientare a nacelei* [ανεμογεννήτρια τοποθετημένη σε στροβιλοκινητήρα, της οποίας το σύστημα κίνησης με κλίση είναι ένα ενεργό σύστημα κίνησης περιστροφής]. Για το δεύτερο παράδειγμα, εναλλακτικές προτάσεις ήταν τα *electricity (or power) distribution network* [δίκτυο διανομής ηλεκτρικής ενέργειας] και *power grid* [ενεργειακό δίκτυο].

Όσον αφορά τα τεχνικά κείμενα, η συγκεκριμένη τεχνική ορολογία είναι κεντρικής σημασίας αλλά συνήθως επιλύεται με γνώση του συγκεκριμένου αντικειμένου ή του πεδίου, την οποία παρέχουν μέλη της διαδικτυακής κοινότητας που είναι εμπειρογνώμονες. Υπάρχουν και προβλήματα που είναι δυσκολότερο να επιλυθούν, και κάποια από τα πιο ενδιαφέροντα αφορούν τη διαπροσωπική φύση της αξιολόγησης. Αυτά φαίνεται να συνδέονται στενά με τον τύπο/είδος του κειμένου, δεδομένου ότι προκύπτουν σε διαφημιστικά κείμενα διαφόρων ειδών. Υπάρχουν, επομένως, περιπτώσεις από κείμενα γαστρονομίας και εστιατορίων υψηλού κύρους:

1. η ρωσική φράση **авторские рестораны** (*avtorskie restorany*, [εστιατόρια διάσημων σεφ]). Η προτεινόμενη μετάφραση ήταν το *signature restaurant* [εστιατόριο με υπογραφή]. Ο ερωτηθείς παρέθεσε συνδέσμους από δύο ιστοσελίδες εστιατορίων της Μόσχας που χρησιμοποιούν τον εν λόγω όρο καθώς και συνδέσμους που παραπέμπουν σε διγλωσσικές ιστοσελίδες εστιατορίων όπου η ρωσική φράση **авторская кухня** (*avtorskaya kuhnya*, [μαγειρική διάσημου σεφ]) μεταφράζεται ως *signature cuisine* [κουζίνα με υπογραφή]. Και οι δύο αγγλικές συμφράσεις υποστηρίζονται από τις αναζητήσεις στο διαδίκτυο, κάτι που αποτελεί συνήθη, παρότι αργό, τρόπο τον οποίο χρησιμοποιούν συχνά οι μεταφραστές για να υπολογίσουν τη σχετική συχνότητα μιας λέξης (βλ. Ενότητα 3.3 κατωτέρω): το *signature restaurant* εμφανίζει 309,000 αποτελέσματα στη Google™, ενώ το *signature cuisine* 99,700. Το ενδιαφέρον σημείο έγκειται στη θετική εκτίμηση που αποπνέει ο τροποποιητής *signature*, η οποία οφείλεται στην αμέσως προηγούμενη πρωτότυπη σύμφραση *signature dish* [πιάτο με υπογραφή] (ακόμα πιο συχνή, με 1,590,000 αποτελέσματα). Η επίδραση της προηγούμενης σύμφρασης φαίνεται να επηρεάζει τη σκέψη του μεταφραστή κατά την αναζήτηση ενός ισοδυνάμου για τον νέο όρο.
2. *dull mouthful*. Το ερώτημα αυτό αντλείται από μια κριτική ενός καταλανικού εστιατορίου η οποία είναι συνταγμένη στην αγγλική γλώσσα:

   If ever there was a classic Catalan eating institution, it's XX. Yes, you have to queue, and service can be brusque. And some will moan that it's become TOO well known, attracting hordes of excitable gastro-tourists. But in the four or five times I've visited, I've barely had a ***dull mouthful****.*

[Αν ήταν ποτέ δυνατόν να υπάρξει ένα κλασικό καταλανικό εστιατόριο, αυτό είναι το XX. Ναι, πρέπει να περιμένεις στην ουρά, και η εξυπηρέτηση μπορεί να είναι αγενή. Και κάποιοι θα κλαψουρίζουν ότι έχει γίνει τόσο γνωστό, προσελκύοντας ορδές ενθουσιωδών γαστρο-τουριστών. Αλλά στις τέσσερις ή πέντε φορές που το έχω επισκεφτεί, δεν γεύτηκα ποτέ αδιάφορη μπουκιά.]

Ο ερωτών, ο οποίος είχε αναλάβει τη μετάφραση του αποσπάσματος προς τα Ιταλικά, φαίνεται να παρερμήνευσε αρχικά την επισημειωμένη έκφραση και την απέδωσε ως *ho mangiato appena un boccone* [με το ζόρι έφαγα μια μπουκιά]. Επτά πιθανές μεταφράσεις προτάθηκαν από τους ερωτηθέντες:

l'esperienza (gustativa) non è stata mai banale [δεν υπήρξε ποτέ μια κοινότοπη (γευστική) εμπειρία], η οποία περιγράφεται από το μέλος που την ανήρτησε ως «πιο κατάλληλη για την ορολογία που χρησιμοποιείται στην κριτική του φαγητού». Ο ερωτηθείς βαθμολογεί τη σιγουριά της απάντησής του με 3 με άριστα το 4, και η απάντηση επιδοκιμάζεται από 9 μέλη.

è sempre stata una delicia del palato [υπήρξε πάντα μια ευχαρίστηση για τον ουρανίσκο]. Βαθμολογήθηκε με 4, λαμβάνοντας την έγκριση 5 μελών. Αυτή ήταν και η επιλογή που προτιμήθηκε.

le mie papille gustative non son rimaste mai deluse [οι γευστικοί μου κάλυκες δεν απογοητεύτηκαν ποτέ]. Βαθμολογήθηκε με 3, έχοντας λάβει την έγκριση 5 μελών.

non ne sono mai uscito meno che esaltato [Δεν έχω φύγει ποτέ νιώθοντας κάτι λιγότερο από κατενθουσιασμένη]. Βαθμολογήθηκε με 3, δεν την ενέκρινε κανένα μέλος.

null di insípido/scipito [τίποτα άνοστο/άγευστο]. Βαθμολογήθηκε με 4, δεν την ενέκρινε κανένα μέλος.

non ho mai mandato giù un boccone insípido [Δεν γεύτηκα ποτέ άνοστη μπουκιά]. Βαθμολογήθηκε με 4, δεν την ενέκρινε κανείς.

Ο τελευταίος από τους ερωτηθέντες υποβάλλει δύο σημαντικά σχόλια. Αρχικά, τονίζει την προτίμηση για μια πιστή μετάφραση, η οποία θα διατηρεί τη «φρεσκάδα» του πρωτοτύπου, εκφράζοντας ταυτόχρονα ενδοιασμούς όσον αφορά τον βαθμό στον οποίο μια επεξηγηματική παράφραση μπορεί να γίνει αποδεκτή:

> Πάντα προτιμώ να παραμένω όσο το δυνατόν πιο κοντά στους αρχικούς όρους: αν οι όροι μπορούν να αποδοθούν «ένας προς ένας», διατηρώντας τη φρεσκάδα μιας αυθόρμητης έκφρασης, δεν επιχειρώ ποτέ παραφράσεις που καταλήγουν στη «νοηματοποίηση» του περιεχομένου το οποίο είναι πολύ περισσότερο "ruspante" [ελευθέρας βοσκής]. (σε δική μου μετάφραση)

Σε δεύτερο σχόλιό του, το οποίο προστέθηκε σε μεταγενέστερη ημερομηνία, εκθέτει το σημείο εστίασης της μεταφραστικής του προσέγγισης:

> Προσοχή: για τη μετάφραση έδωσα, όπως μου ζητήθηκε, έμφαση στο *dull mouthful*. Όσον αφορά τη μετάφραση ολόκληρης της πρότασης, έχετε υπόψη σας ότι χρησιμοποιεί το *barely* [με το ζόρι]. (σε δική μου μετάφραση)

Πρόκειται για μια ιδιαιτέρως σημαντική παρατήρηση, καθώς φανερώνει την αρχική τάση του μεταφραστή προς το πληροφοριακό περιεχόμενο – την ιδεϊκή μεταλειτουργία του Halliday (βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.1). Η λ. *barely*, κρίσιμος δείκτης αντίθετης προσδοκίας στο επίπεδο της στάσης (βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.3.1.4) και επίτασης, παραβλέπεται στην αρχή, ωστόσο, γίνεται αντιληπτή από τον ερωτηθέντα στο στάδιο της αναθεώρησης. Αυτού του είδους η παράλειψη των επιρρηματικών κλιμάκωσης συνάδει με τα συμπεράσματα της μελέτης των κειμένων διερμηνείας από την ομιλία του Obama στο Κεφάλαιο 2.

Υπάρχει επίσης μεγάλος αριθμός ερωτημάτων που αφορούν την καινοτόμο γλώσσα των κειμένων αυτών που μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως υβριδικά (Reiss [1971] 2000) – συγκεκριμένα, πρόκειται για κείμενα τεχνικής φύσεως, τα οποία έχουν το διττό σκοπό, τόσο της ενημέρωσης, όσο και της πειθούς. Ένα κείμενο αφορά την ανακοίνωση ενός δελτίου τύπου μιας μεταλλευτικής εταιρείας, σχετικά με το πρόγραμμα επέκτασής της:

> *The increase in labor is part of an overall expansion plan and* ***blue sky exploration potential****, which will increase the company's gold production at its flagship 'XX' mine.*
>
> [Η αύξηση του εργατικού δυναμικού αποτελεί μέρος ενός συνολικού σχεδίου επέκτασης και του ***αναπτυξιακού δυναμικού***, το οποίο θα αυξήσει την παραγωγή χρυσού της εταιρείας στο εμβληματικό ορυχείο «XX».]

Το ερώτημα αφορά την έκφραση *blue-sky exploration potential*, η οποία έχει 5680 αποτελέσματα στη Google™. Ο αριθμός των συμφράσεων του *blue-sky* ως ουσιαστικό είναι ευρύς αλλά συνήθως εμπίπτει στο σημασιακό πεδίο της θετικής εκτίμησης, συγκεκριμένα υπό την έννοια της εκλογικευμένης πρόβλεψης του μέλλοντος: η πιο συχνή (και ίσως η «πρωταρχική» μεταφορική χρήση) είναι το *blue-sky thinking*. Επίσης συχνό είναι το *blue-sky potential*, και άλλα όπως τα *blue-sky approach, assumption, planning...* . Το μέλος που υπέβαλε το ερώτημα εγκρίνει μια προτεινόμενη μετάφραση στη γερμανική γλώσσα, τη φράση *optimistisches Förderpotential* [αισιόδοξη προοπτική προώθησης], η οποία φαίνεται να αποτελεί μια εντελώς καινούργια σύμφραση της γερμανικής γλώσσας. Όσον αφορά τις υπόλοιπες μεταφράσεις που προτάθηκαν πρόκειται για αποσαφηνίσεις: *positive Erwartungen in Bezug auf das Erschließungspotenzial* [θετικές προσδοκίες όσον αφορά τη δυναμική εξερεύνησης] και για μία γενίκευση (*sehr*) *hohe Höffigkeit* [(πολύ) μεγάλες ελπίδες]. Ο αποστολέας της τελευταίας αναγνωρίζει ότι η έννοια αυτή πρέπει στην πραγματικότητα να αποδοθεί με τη συναφή προς το πεδίο ορολογία.

Αυτό το είδος νεοδημιουργηθείσων όρων σε επίπεδο εκτίμησης θέτει πολύ υψηλές απαιτήσεις για τον μεταφραστή, ο οποίος πρέπει αρχικά να κατανοήσει ποια ακριβώς είναι η αξιολόγηση (διότι βασίζεται κυρίως στη συνεπαγωγή και προέρχεται από τη σύνδεση μεταξύ διαπροσωπικής και ιδεϊκής) και, δεύτερον, να βρει ένα δημιουργικό και δυναμικό μέσο

προκειμένου να την αναπαράγει στη ΓΣ. Ένα άλλο παρεμφερές παράδειγμα έχει αντληθεί από ένα εγχειρίδιο λογισμικού που έπρεπε να μεταφραστεί από τα Αγγλικά προς τα Πορτογαλικά:

> *All these features are planted firmly on the* ***bleeding edge*** *of web design, and none of them works in versions of Internet Explorer before IE 9.*
>
> [Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά φυτεύονται γερά στην ***αιχμή της τεχνολογίας*** του σχεδιασμού ιστοσελίδων, και κανένα από αυτά δεν λειτουργεί σε εκδόσεις του Internet Explorer πριν από την IE 9.]

Η μεταφορική έκφραση *bleeding edge* αποτελεί μια μορφή εκτίμησης, η οποία εκφράζει θετική αποτίμηση (Martin & White 2005: 56). Ένας ερωτηθείς επισημαίνει τη σημασία του πιο συχνού γενικευτικού όρου *bleeding edge technology* ως «τεχνολογία που είναι τόσο καινούργια ώστε ο χρήστης αναγκάζεται να ρισκάρει την αναξιοπιστία της, και ενδεχομένως και μεγαλύτερο κόστος, προκειμένου να τη χρησιμοποιήσει».[16] Η προταθείσα μετάφρασή του, το *nova tecnología (não aperfeiçoada)* – [νέα τεχνολογία (μη τελειοποιημένη)] – αποτελεί πέρα από γενικευτικό όρο και αποσαφήνιση. Η προτιμώμενη επιλογή (με την έγκριση 6 μελών) είναι το *vanguarda absoluta* [απόλυτη πρωτοπορία]. Η Google™ εμφανίζει περίπου 573 αποτελέσματα για την πορτογαλική έκφραση, εκ των οποίων τα 418 σχετίζονται με τη λ. *tecnologia* [τεχνολογία], και μάλιστα σε ένα επιγραμμικό λεξικό εμφανίζεται ως ισοδύναμη του *bleeding edge technology*.[17] Έτσι, μολονότι η επιλογή που έγινε στην πορτογαλική γλώσσα δεν πρόκειται για έναν καινούργιο όρο, γίνεται προσπάθεια προκειμένου να βρεθεί ένας γενικευμένος όρος, ο οποίος να είναι κατάλληλος ως προς τον τύπο κειμένου.

Περισσότερα στοιχεία για τις δυσκολίες που θέτει η εκτίμηση (συγκεκριμένα της αποτίμησης ή της σύνθεσης) μπορούν να βρεθούν στο ίδιο έγγραφο, όπου ο ίδιος μεταφραστής διερωτάται σχετικά με τη μετάφραση του *new-fangled* στο ακόλουθο παράδειγμα:

> *That means you can write HTML5 documents right now (as you will in this book), without using any of the* ***new-fangled*** *features that browsers don't yet support, and everything will work out just fine.*
>
> [Αυτό σημαίνει ότι μπορείτε να γράψετε 5 έγγραφα HTML αυτήν τη στιγμή (όπως θα κάνετε σε αυτό το βιβλίο), χωρίς να χρησιμοποιήσετε κάποια από τα ***new-fangled*** χαρακτηριστικά που τα προγράμματα περιήγησης δεν υποστηρίζουν ακόμη, και όλα θα δουλέψουν όλα μια χαρά.]

Το *new-fangled* είναι αρκετά ανεπίσημο και αρνητικό. Προτείνονται πέντε πιθανά μεταφραστικά ισοδύναμα: *recém-criados* [νεο-δημιουργηθείς], *inovadoras* [καινοτόμος], modernas [σύγχρονος], novissimos [ολοκαίνουργιος], novas firulas [πρωτότυπα διακοσμητικά]. Εδώ η διαφωνία αφορά τις ερμηνείες του επιθετικού του ΚΠ, και τα μέλη χρησιμοποιούν ορισμούς του *new-fangled* για την ενίσχυση των επιχειρημάτων τους. Επομένως, η προτεινόμενη λ. *novissimos* υποστηρίζεται από τον ουδέτερο ορισμό του «πιο

πρόσφατου στυλ ή είδους, “had many newfangled gadgets in the kitchen”». Αφετέρου, η πιο τολμηρή προτεινόμενη λύση, το *novas firulas*, αναπαράγει έναν ορισμό τον οποίο παρέχει ένας αρθρογράφος στο διαδικτυακό λεξικό *Urban Dictionary*: «Ένα αντικείμενο, συσκευή, οποιοδήποτε προϊόν του ανθρωπίνου είδους, το οποίο θεωρείται φουτουριστικό, περιττό, και περιστασιακά φωτεινό.»[18] Μολονότι ιδιόμορφος, ο ορισμός εστιάζει στη βασική αρνητική συσχέτιση που εκφράζει το *new-fangled* στο εύρος των συμφράσεων που σχετίζονται με τη νέα τεχνολογία (*contraption* [μαραφέρι], *doodah* [μπλιμπλίκι], *gadget* [συσκευή], *technology* [τεχνολογία]...).[19] Η επιλογή που έκανε εν τέλει ο μεταφραστής, το *de última geração* [τελευταίας γενιάς], αποτυγχάνει στην πραγματικότητα να αποδώσει τον όρο, διότι προτιμά την ουδέτερη, και ενδεχομένως θετική, ερμηνεία.

Το εν λόγω στοιχείο φαίνεται να δημιουργεί προβλήματα ανεξαρτήτως του γλωσσικού ζεύγους και της κατεύθυνσης. Ένα άλλο παράδειγμα προέρχεται από τη διαδικτυακή περιγραφή ενός ισπανικού ξενοδοχείου:

> *El hotel Balneario XXXX cuenta con 2 piscinas al aire libre rodeadas de tumbonas, y un lujoso spa que recoge la tradición del histórico balneario fundado en 1898 y la* ***proyecta hacia la vanguardia*** *en un Spa de referencia mundial.*
>
> [Το ξενοδοχείο XXXX Resort διαθέτει 2 υπαίθριες πισίνες οι οποίες περιστοιχίζονται από ξαπλώστρες και ένα πολυτελές σπα που μεταφέρει την παράδοση του ιστορικού θέρετρου που ιδρύθηκε το 1898 και το **προβάλλει προς την πρωτοπορία** σε ένα παγκόσμιο σπα αναφοράς]

Για την επισημειωμένη φράση διατυπώθηκαν τρεις προτάσεις:

• *brings to the fore/forefront* [φέρνει στο προσκήνιο]
• *brings completely into the twenty-first century* [φέρνει εντελώς στον εικοστό πρώτο αιώνα]
• *makes them one of the most innovative (and technologically advanced) spas in the world* [τα καθιστά ένα από τα πιο καινοτόμα (και τεχνολογικά προηγμένα) ιαματικά λουτρά στον κόσμο].[20]

Όλες οι προτάσεις απομακρύνονται από τη λεξιλογική δομή του πρωτοτύπου στην απόδοση των βασικών στοιχείων που πρέπει να διαβιβαστούν: «προβάλλει προς» + «πρωτοπορία». Εδώ η λ. «πρωτοπορία» αντικατοπτρίζει εξαιρετικά θετική άμεση εκτίμηση παρομοίως με τη φράση *skyscraper gleaming with the wealth of modern life* [ουρανοξύστης που αστράφτει από τον πλούτο της σύγχρονης ζωής] στο κείμενο για το Λονδίνο που συναντήσαμε στο Κεφάλαιο 1. Το πρώτο ισοδύναμο που προτάθηκε παραφράζει το «πρωτοπορία» με το *fore/forefront* [προσκήνιο] και παρέχει ένα λιγότερο δυναμικό ρηματικό στοιχείο (το κοινό ρήμα *brings to* [φέρνω] σε αντίθεση με το μη σύνηθες ρήμα της ισπανικής γλώσσας «προβάλλει προς»). Οι άλλες δύο προτάσεις φανερώνουν μια απόκλιση στην ερμηνεία του *vanguard*, είτε ως «πολύ μοντέρνο» (*completely into the twenty-first century* [εντελώς στον 21ο αιώνα]) είτε ως *innovative* [καινοτόμο, πρωτοποριακό].[21] Το γεγονός ότι

υπάρχει μια αλλεπικάλυψη μεταξύ των δύο γίνεται φανερό από την προσθήκη της φράσης '(*and technologically advanced*)' [και τεχνολογικά προηγμένο] που εισήχθη εντός παρενθέσεων από έναν ερωτηθέντα για να συμπληρώσει την έννοια του *innovative.* Για την τρίτη αυτή πρόταση, τα σχόλια των υπολοίπων μελών είναι πληροφοριακού χαρακτήρα. Τρεις επισημαίνουν ότι η αποσαφήνιση εντός παρενθέσεων είναι περιττή, ειδικά στην περίπτωση που το κείμενο προβαίνει αργότερα σε περιγραφή των νέων τεχνολογιών. Ένα άλλο σχόλιο προτείνει την προσθήκη του *whilst being one of the most innovative* [ενώ είναι ένα από τα πιο καινοτόμα]. Αυτός ο δείκτης αντίθετης προσδοκίας φέρει μια αντίθεση με την ίδρυση του ξενοδοχείου το 1898, αλλά ταυτόχρονα συνδέει τα θετικά στοιχεία της παράδοσης και της καινοτομίας. Τέτοιου είδους σχόλια υποδεικνύουν ότι υπάρχουν ασυμφωνίες μεταξύ των μεταφραστών σχετικά με το βαθμό αποσαφήνισης που απαιτείται ή είναι αποδεκτός. Είτε λοιπόν αφαιρούν μια ερμηνεία η οποία είναι υπερβολικά ακριβή (το *projects towards the vanguard* [προβάλλει προς την πρωτοπορία] μπορεί να μην είναι πραγματικά ισοδύναμο με το *technologically advanced*, ή μπορεί η πληροφορία να επεξηγείται σε άλλο σημείο του κειμένου και επομένως να καθίσταται περιττή στο σημείο αυτό) ή συνιστούν την αποσαφήνιση στο επίπεδο ρητορικής του λόγου (εδραιώνοντας την αντίθεση «ιστορικό μεν αλλά πρωτοποριακό»). Τέτοιες εμφανείς διαφορές στον τρόπο προσέγγισης δείχνουν, σε ένα πρώτο επίπεδο, ότι η αποσαφήνιση δεν μπορεί να θεωρείται γενική καθολικότητα της μετάφρασης.

Η μετάφραση που προτιμήθηκε στο φόρουμ ήταν η τρίτη (...*innovative*...). Παρ'όλα αυτά, αυτή που εμφανίζεται στη δημοσιευμένη μετάφραση είναι η δεύτερη:

> The XXX Balneario has two outdoor swimming pools surrounded by sun loungers and a luxurious spa that reflects the tradition of the historic seaside resort founded in 1898 and **brings it completely into the 21st century** as a global leading Spa.[22]
>
> [Το XXX Balneario διαθέτει δύο εξωτερικές πισίνες που περιβάλλονται από ξαπλώστρες και ένα πολυτελές σπα που αντανακλά την παράδοση του ιστορικού παραθαλάσσιου θέρετρου που ιδρύθηκε το 1898 και το φέρνει εντελώς στον 21ο αιώνα ως ένα παγκοσμίως πρωτοπόρο Spa.]

Η τελευταία αυτή τροποποίηση υποδεικνύει ότι η μετάφραση της εν λόγω έκφρασης εξακολουθούσε να ταλανίζει τον μεταφραστή (ή τον εκδότη/εντολέα). Για το συγκεκριμένο κειμενικό είδος, αποτελεί κατά κάποιο τρόπο έκπληξη το γεγονός ότι η λύση που δημοσιεύθηκε πρέπει λογικά να αποτελεί μια περίπτωση εξομάλυνσης. Πρόκειται για μια περίπτωση αμφισημίας που επεξηγεί, αλλά σε όρους εμπλοκής περιορίζει, το επίπεδο ερμηνείας του αναγνώστη.

Τα στοιχεία της στάσης είναι στενά συνδεδεμένα με τον πολιτισμό καθώς και με το Πεδίου του κειμένου (με όρους Halliday). Έτσι, η αξιολόγηση καλύπτει τόσο την ιδεϊκή όσο και τη διαπροσωπική μεταλειτουργία. Οι μεταφραστές επιδεικνύουν ευαισθησία ως προς αυτό το ζήτημα. Έτσι, σε ένα κείμενο σχετικό με αθλητές και την κινητήρια δύναμη των προκαταλήψεων κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, ένας μεταφραστής προς τα Αραβικά

υπογραμμίζει το πρόβλημα της μετάφρασης του ευαίσθητου, από πολιτισμικής απόψεως, όρου *superstitious*, ο οποίος αποτελεί ένα παράδειγμα συναισθήματος (–ασφάλεια).[23] Ο ερωτών αρχικά πρότεινε το مهتادقتعم ةيفارخلا (*mu'taqudatihim al-xurafi ya*)[3] υπό την έννοια των «προληπτικών πεποιθήσεων», ωστόσο αναγνώρισε το γεγονός ότι η χρήση αυτή μπορεί να προκαλέσει δυσαρέσκεια λόγω των αρνητικών της συνυποδηλώσεων. Η αποδεκτή λύση ήταν ένας αόριστος όρος, το لءافتي (*yatafael*) [νιώθω αιδιόδοξος]. Ένα άλλο παράδειγμα χαρακτηριστικό του Πεδίου εντοπίζεται σε μια δικαστική απόφαση που αφορά μια εμπορική διαφορά, όπου χρησιμοποιείται ο δανέζικος όρος *ubillig* [αθέμιτος, άδικος]. Το άτομο που δημοσίευσε το ερώτημα προσφέρει μια σειρά ισοδυνάμων που δίνονται από το *Gyldendals Røde Ordbøger* (δανέζικο–αγγλικό λεξικό): *unfair* [άδικος], *unjust* [αδικαιολόγητος], *inequitable* [άνισος, ανομοιογενής], *unreasonable* [παράλογος] και *unconscionable* [ασυνείδητος, παράλογος]. Έχει πλήρη επίγνωση της ιδιάζουσας φύσης του εν λόγω ερωτήματος δεδομένου ότι είναι άμεσα εξαρτημένο από το συγκεκριμένο πεδίο: «Τη στιγμή που μιλάμε, στο αμερικανικό δίκαιο οι σημασίες ορισμένων εξ αυτών αποκλίνουν πολύ μεταξύ τους. Θα ήθελα τη συμβουλή ενός εμπειρογνώμονα για τη σωστή επιλογή στην προκειμένη περίπτωση.»[24]

Στο σημείο αυτό, έχουμε να κάνουμε με ένα παράδειγμα από την κατηγορία της κρίσης των Martin και White (–κοινωνική κύρωση, δεδομένου ότι αναφέρεται στην ηθική), αλλά κυρίως πρόκειται για νομική ορολογία που είναι χαρακτηριστική του Πεδίου. Είναι σαφής η αλληλεπικάλυψη μεταξύ της διαπροσωπικής (ηθικής) και της ιδεϊκής μεταλειτουργίας, και απαιτεί ιδιαίτερα ευαίσθητη μεταχείριση για τους λόγους που αναφέρθηκαν ανωτέρω – όλα τα ισοδύναμα που προτάθηκαν πραγματώνουν αρνητική κρίση, ωστόσο δεν είναι όλα αποδεκτά στο ιδεϊκό επίπεδο όσον αφορά το νομικό πλαίσιο του πολιτισμού-στόχου. Εν τέλει, επιλέγεται το επίθετο *unfair* διότι ένας ερωτηθείς επεσήμανε τη χρήση του σε μια ανεπίσημη μετάφραση από έναν Δανό καθηγητή νομικής. Όπως η νομολογία βασίζεται σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό σε ένα νομικό προηγούμενο, έτσι και τα μεταφραστικά ισοδύναμα εξαρτώνται επίσης και από τις διακειμενικές μεταφραστικές επιλογές, και όχι πάντοτε από το τυπικό μηχανογραφημένο σύστημα μεταφραστικής μνήμης. Το *unfair* τυχαίνει επίσης να είναι ο λιγότερο ισχυρός και συνηθέστερος τύπος από τα προτεινόμενα ισοδύναμα, κάτι που το καθιστά ίσως πιο ασφαλές από την επίταση μέσω μιας μη συνήθους επιλογής (π.χ. *unconscionable*).

3.3 SENSE

Η πληθώρα των ερωτημάτων και η ποικιλία γλωσσών του KudoZ™ αποτελούν μια έμπλουτη πηγή για τον αναλυτή της μετάφρασης, αλλά εισάγουν πολλαπλές μεταβλητές. Για τον λόγο αυτό, επιλέχθηκε για το τελευταίο μέρος της έρευνας του παρόντος κεφαλαίου ένα πιο

[3] Σ.τ.Μ.: Στο σημείο αυτό, ο Munday γράφει τις αραβικές λέξεις معتقداتهم الخرافية (*mu'taqudatihim al-xurafi ya*) και يتفاءل (yatafael) αντίστροφα σαν να διαβάζονται από τα αριστερά προς τα δεξιά (لءافتي) και (مهتادقتعم ةيفارخلا), αντίστοιχα. Δεν είναι σαφές γιατί συμβαίνει αυτό, αλλά κατά πάσα πιθανότητα πρόκειται για τεχνολογικό σφάλμα, όπου όταν οι αραβικές λέξεις εισήχθαν σε ηλεκτρονική μορφή το σύστημα λειτουργίας δεν μπορούσε να υποστηρίξει δυο διαφορετικές γλώσσες με αντίστροφο τρόπο γραφής στην ίδια σειρά.

στοχευμένο φόρουμ, το SENSE, το οποίο περιορίζεται σε ένα ζεύγος γλωσσών (Ολλανδικά<>Αγγλικά). Το SENSE ιδρύθηκε το 1990 στην Ολλανδία ως μια κοινότητα εκδοτών[25] που έχουν μητρική γλώσσα την αγλική. Τη στιγμή της σύνταξής του, διέθετε περίπου 400 συνδρομητές,[26] συμπεριλαμβανομένων ορισμένων ολλανδόφωνων ομιλητών, εκ των οποίων πολλοί εργάζονται ως μεταφραστές και κειμενογράφοι. Κάποια από τα μέλη του διοργανώνουν άτυπα σεμινάρια και το διαδικτυακό φόρουμ των μελών του χρησιμεύει επίσης ως καθημερινό μέσο αναζήτησης βοήθειας σε ερωτήματα που σχετίζονται με τη μετάφραση και την επιμέλεια. Για τον αναλυτή, το φόρουμ προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία να παρατηρήσει τον τρόπο διατύπωσης, συζήτησης και επίλυσης μεταφραστικών ερωτημάτων που δημοσιεύονται σε πραγματικό χρόνο από ιδιαίτερα καταρτισμένους και έμπειρους επαγγελματίες. Για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας, διεξήχθη ανάλυση του αρχείου των μηνυμάτων που απεστάλησαν ηλεκτρονικά μεταξύ 1ης Ιουλίου και 30ης Σεπτεμβρίου 2010. Τα μηνύματα αυτά περιελάμβαναν το αρχικό ερώτημα το οποίο συνοδευόταν από ανατροφοδότηση στις απαντήσεις που συγκεντρώθηκαν λίγες ημέρες μετά την ανάρτηση.

Στο φόρουμ, χρησιμοποιείται από τους αποστολείς ένα σύστημα κωδικοποίησης στο πεδίο όπου αναγράφεται το θέμα των ερωτημάτων, ως εξής: T: terminology [ορολογία], V: vacancy/assignment [κενή θέση εργασίας /εργασία για το σπίτι], P: Professional practice issues [ζητήματα επαγγελματικής πρακτικής], C: computer-related [σχετικό με τον υπολογιστή], M: miscellaneous [ετερόκλητο], U: urgent [επείγον]. Πρακτικά, τα περισσότερα ερωτήματα ταξινομούνται ως σχετιζόμενα με την ορολογία. Και η πλειονότητα αυτών αφορά τεχνικούς όρους. Όπως και στο KudoZ™, τα ερωτήματα ζητούν κατά κύριο λόγο το ισοδύναμο στη ΓΣ ενός όρου του ΚΠ, όπως για παράδειγμα: Ποιό είναι το ολλανδικό ισοδύναμο για την αγγλική λ. *fudge factor*; Για το ολλανδικό *potloodstompje*[4], προτιμάται η χρήση του *pencil stub* ή του *pencil stump*; Ωστόσο, κάποια ερωτήματα ζητούν την επεξήγηση μιας έννοιας: π.χ. Ποια είναι η διαφορά μεταξύ των *beautician*, *beauty therapist* και *beauty specialist* [αισθητικός]; Τι εκφράζει στην πραγματικότητα ο νομικός όρος *immovable property* [ακίνητο]; Ένας μικρός αριθμός ερωτημάτων αφορά τη γραμματική της ΓΣ: Τα ρήματα που συνοδεύουν περιληπτικά ουσιαστικά, όπως το *company*, πρέπει να βρίσκονται σε ενικό ή πληθυντικό αριθμό; Λέμε *sold* ***in*** ή ***on*** *a market*; Είναι *leverage* ***in*** ή ***into***; Αντικείμενο συζήτησης αποτελούν επίσης οι συμβάσεις ορθογραφίας (*–ise* ή *–ize*;, *decision making* ή *decision-making*;, *immovable* ή *immoveable*;).

Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα ερωτήματα αυτά μπορεί να επιδέχονται μόνο μια, αντικειμενικά σωστή απάντηση: σε έναν κατάλογο συστατικών για ένα συμπλήρωμα διατροφής που αυξάνει τα επίπεδα ενέργειας του οργανισμού, το ολλανδικό *malaatzuur* [μηλικό οξύ], για παράδειγμα, πρέπει να μεταφραστεί με το αγγλικό *L-malic acid* [L-μηλικό οξύ], (απάντηση σε ερώτημα της 8ης Ιουλίου 2010). Ωστόσο, όπως είδαμε στην Ενότητα 3.2 ανωτέρω, ακόμη και η μετάφραση ορολογίας μπορεί να υπόκειται σε διακύμανση. Ένα πρωτοτυπικό παράδειγμα αποτελεί η λ. *warmteterugwininstallatie* [ανάκτηση], για την οποία το προτεινόμενο ισοδύναμο στη ΓΣ ήταν το *heat recovery installation/system/plant*

[4] Σ.τ.Μ. ένα πολύ μικρό κομμάτι μολυβιού, που έχει απομείνει μετά από χρήση και ξύσιμο (με την ξύστρα).

[εγκατάσταση/σύστημα/μονάδα ανάκτησης θερμότητας] (ερώτημα της 26ης Αυγούστου 2010, απαντήσεις στις 27 Αυγούστου 2010). Εδώ η διακύμανση εντοπίζεται στο γενικευτικό ουσιαστικό του όρου. Μερικές φορές, η προτιμώμενη απάντηση ιεραρχεί τη σαφήνεια και γενίκευση υπέρ της δέσμευσης σε μια πιο ακριβή ορολογία. Επομένως, ένα ερώτημα που αφορά ένα έγγραφο για την υγειονομική περίθαλψη (30 Ιουλίου του 2010) προτίμησε το *community-care support centre* [κέντρο υποστήριξης κοινότητας-φροντίδας] για το *Zorgsteunpunt* [χώρος φροντίδας] και το *housing for the elderly* [στέγαση για τους ηλικιωμένους] για το *Seniorenwoningen* [οικιστικό συγκρότημα για άτομα τρίτης ηλικίας], δεδομένου ότι αυτοί ήταν οι όροι που θα γινόντουσαν κατανοητοί από το αναγνωστικό κοινό του πολιτισμού-στόχου.

Πράγματι, οι αντιλήψεις του αναγνωστικού κοινού («σχεδιασμός του ακροατηρίου») αποτελεί συχνά τον λόγο για τον οποίο γίνεται η εκάστοτε επιλογή. Αξιοσημείωτο παράδειγμα αποτελεί η μετάφραση του *schenkkring*, το οποίο χαρακτηρίζει ένα μικρό και εν μέρει άτυπο ταμείο όπου γίνονται τακτικές συνεισφορές των μελών, και το οποίο είναι υπέθυνο να καταβάλλει χρήματα σε περίπτωση που κάποιος από τους συμμετέχοντες δεν μπορεί να εργαστεί (ερώτημα της 1ης Ιουλίου, απαντήσεις στις 2 Ιουλίου 2010). Ελλείψει αντίστοιχης έννοιας στην αγγλική γλώσσα, ο ίδιος ο ερωτών πρότεινε 3 πιθανά ισοδύναμα – *gift circle* [κύκλος δώρου], *contribution circle* [κύκλος συνεισφοράς], *support circle* [κύκλος υποστήριξης]. Υποβλήθηκαν ακόμη άλλες δεκατρείς προτάσεις:

> *support scheme* [σύστημα στήριξης], *self-insurance scheme for disability allowance* [σύστημα αυτασφάλισης για επίδομα αναπηρίας], *self-insurance scheme for work incapacity* [σύστημα αυτασφάλισης για την ανικανότητα προς εργασία], *private disability scheme* [ιδιωτικό σύστημα παροχών αναπηρίας], *funding pool* [χρηματοδοτικό απόθεμα], *contributions fund pool* [απόθεμα συνεισφορών], *contingency disability fund* [ταμείο αναπηρίας έκτακτης ανάγκης], *mutual support fund* [ταμείο αμοιβαίας στήριξης], *circle of contributors* [κύκλος συνεισφορών], *financial support circle* [κύκλος οικονομικής στήριξης], *solidarity circle* [κύκλος αλληλεγγύης], *donor circle* [κύκλος δωρητών], *donor group* [ομάδα δωρητών].

Όπως φαίνεται από τον κατάλογο, οι επιλογές αυτές κυμαίνονται από τεράστιες γενικεύσεις, όπως το *support scheme* και το *donor group* [ομάδα δωρητών], έως μακροσκελείς αποσαφηνίσεις, όπως το *self-insurance scheme for disability allowance* [σύστημα αυτασφάλισης για επίδομα αναπηρίας]. Αλλά το πιο ενδιαφέρον σημείο ήταν το ερώτημα που έθεσε ο ερωτών στη συνέχεια: «Πρέπει να στρέψω τη μετάφρασή μου σε "εναλλακτικούς/πράσινους/αριστερούς" αυτοαπασχολούμενους στους οποίους δεν αρέσει ο τρόπος με τον οποίο διαχειρίζονται οι ασφαλιστικές εταιρείες τα χρήματά τους, ή σε πιο συμβατικούς αυτοαπασχολούμενους που απλά δεν έχουν καν τη δυνατότητα να ανταπεξέλθουν οικονομικά [ανικανότητα ασφάλισης];» Κάποιες από τις προτάσεις θεωρήθηκαν καταλληλότερες για ένα συγκεκριμένο κοινό. Επομένως, τα *support scheme* [σύστημα στήριξης], *mutual support fund* [ταμείο αμοιβαίας στήριξης], *financial support*

circle [κύκλος οικονομικής στήριξης], *solidarity circle* [κύκλος αλληλεγγύης], κλπ. για το «εναλλακτικό» γκρουπ, θα προσέθεταν αξία στην ιδέα της στήριξης των συμπολιτών τους. Η διατύπωση των ως άνω προτάσεων πηγάζει από το πεδίο της ηθικής συμπεριφοράς, και σχετίζονται με τη σφαίρα της κρίσης του συστήματος της αποτίμησης (κοινωνική κύρωση, +ήθος). Οι πιο τυπικοί όροι (π.χ. *private disability scheme* [ιδιωτικό σύστημα παροχών αναπηρίας], *self-insurance scheme for work incapacity* [σύστημα αυτασφάλισης για την ανικανότητα προς εργασία]) αρμόζουν στο πιο αντικειμενικό, πιο συμβατικό, ιδεϊκό πλαίσιο. Δεν υφίσταται, επομένως, επιλογή μεταξύ σωστού και λανθασμένου όρου, μια που να περιγράφει με περισσότερη ή λιγότερη ακρίβεια μια ξένη έννοια, ούτε καν μεταξύ όρων που είναι λιγότερο ή περισσότερο συχνοί. Οι αναζητήσεις που έγιναν στο διαδίκτυο φανερώνουν πως ορισμένες από τις προτεινόμενες επιλογές δεν αντιστοιχούν σε κανένα αποτέλεσμα, και πως ακόμη και κάποιες που μοιάζουν διαισθητικά ως «επικρατούσες» στην πραγματικότητα είναι πολύ σπάνιες (για παράδειγμα το *private disability scheme* δίνει μόνο τρία αποτελέσματα). Οι επιλογές περιέχουν έμμεση, συσχετιστική αξιολόγηση, και αυτό εξαρτάται από το ακροατήριο-στόχο παρά από το επικοινωνιακό πλαίσιο.[27] Στην πραγματικότητα, η επιλογή περιστρέφεται γύρω από την ηθική τοποθέτηση του οργανισμού, από μέρους του μεταφραστή, σε σχέση με το εκάστοτε ακροατήριο. Πρόκειται για μια υποκειμενική απόφαση, η οποία επηρεάζεται από την αξιολόγηση του μεταφραστή όσον αφορά τη θέση ανάγνωσης του ακροατηρίου-στόχου, ένα ζήτημα που έπρεπε να τεθεί στον εντολέα. Επομένως έχουμε μια σαφή περίπτωση συγκρατημένης ανάγνωσης από τον μεταφραστή, δεδομένου ότι προσπαθεί να ερμηνεύσει τη στάση του ακροατηρίου και να ευθυγραμμίσει τη μετάφρασή του με αυτή, περιορίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο σημαντικά τους πόρους εμπλοκής του κειμένου.

Τα τεχνικής φύσεως ερωτήματα απέχουν απομένως πολύ από το επίπεδο της στάσης. Ένα άλλο ερώτημα, που αναρτήθηκε στις 19 Αυγούστου 2010, ζητούσε βοήθεια με τη μετάφραση του όρου *oude Kunst* [παλιά τέχνη] από ένα κείμενο μουσείου. Ο εν λόγω όρος είχε αποδοθεί ως *Old Masters* [Παλιοί Δάσκαλοι] και *old art* [παλιά τέχνη]. Η επιθυμία να αποφευχθεί οποιαδήποτε πιθανή αρνητική συνυποδήλωση του *old* (σύγκρινε με το Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.3.1.1, και Κεφάλαιο 2, 2.2.2 και 2.2.3) οδηγεί στην αρχική προταθείσα επιλογή του *antique art* [αρχαία τέχνη] και στη λύση του άμεσα θετικού όρου *fine art* [καλές τέχνες]. Σε ένα άλλο ερώτημα (της 6 Σεπτεμβρίου, απαντήσεις στις 10 Σεπτεμβρίου 2010), το οποίο σχετίζεται με τη δεοντολογική διάσταση της νοσηλευτικής περίθαλψης, ο αναθεωρητής προβληματιζόταν σχετικά με δύο όρους που είχαν μεταφραστεί κυριολεκτικά: τον *Waardeverwerkelijkend handelen* [ενέργεια η οποία δίνει (επιπλέον) αξία σε κάτι], που αποδόθηκε με το *value-actualizing treatment* και στην αναθεώρηση άλλαξε σε *value-generating action*, και τον όρο *Uitdrukkingshandeling* [συμπεριφορά που δηλώνει ενδιαφέρον και φροντίδα για κάποιον], που μεταφράστηκε ως *expression measure* [μέτρο έκφρασης] και διορθώθηκε σε *expressive care* [εκφραστική φροντίδα]. Το πρόβλημα ήταν ότι και οι δύο όροι αποτελούν εξαιρετικά σπάνιες διατυπώσεις της αγγλικής γλώσσας – είχε σημειωθεί επίσης ότι το πρώτο παράδειγμα (*value-generating action*) είχε μόνο ένα αποτέλεσμα στη Google™. Η αναθεωρήτρια, σε

συνδυασμό με τον μεταφραστή, επιλέγει αυτό που η ίδια περιγράφει ως «απλή αλλά αλάνθαστη» μετάφραση.

Ο αριθμός των αποτελεσμάτων στη Google™ σε μία συγκεκριμένη γλώσσα ή ποικιλία έχει χρησιμοποιηθεί αρκετά συχνά ως κριτήριο για την αξιολόγηση αντικρουόμενων ισοδυνάμων. Ένα ερώτημα της 26ης Αυγούστου 2010 ρωτούσε εάν το *base flood elevation* [αντιπλημμυρική ανύψωση] αποτελεί καλή μετάφραση του *uitgiftepeil*. Πρόκειται για ένα επίπεδο στο οποίο πρέπει να κατασκευάζονται τα κτίρια προκειμένου να είναι προστατευμένα από τις πλημμύρες. Η σύνοψη των απαντήσεων (27 Αυγούστου 2010) καταλήγει: «Τελικά επέλεξα το *base flood level* (περισσότερα αποτελέσματα στη Google™ για το Ηνωμένο Βασίλειο) μαζί με μια επεξήγηση από τις επιλογές *base flood elevation* (το οποίο πιστεύω προτιμάται περισσότερο στην Αμερική) και *base flood depths* (το οποίο βρήκα αργότερα)». Ωστόσο, πέρα από ένα ορισμένο, απροσδιόριστο κατώτατο όριο, ο αριθμός των αποτελεσμάτων δεν αποτελεί πάντοτε το προεξάρχον κριτήριο. Τα αποτελέσματα για το *pencil stub* και *pencil stump* (ως πιθανά μεταφραστικά ισοδύναμα του *potloodstompje,* 1 Αυγούστου 2010) ήταν 203.000 και 340.000, αντίστοιχα. Παρ 'όλα αυτά, 50 ερωτηθέντες έναντι 3 τάχθηκαν υπέρ του *pencil stub*, το οποίο προτιμήθηκε επίσης και από τον ερωτώντα.

Εάν η ορολογία αποτελεί τον βασικό εφιάλτη του μεταφραστή τεχνικών κειμένων, ένας αποπλαισιωμένος κατάλογος θεωρείται ακόμη πιο προβληματικός. Μια ανάρτηση (της 8 Αυγούστου του 2010) επισημαίνει τα προβλήματα:

> Υπάρχει ένα ρητό που λέει ότι το πιο δύσκολο πράγμα είναι η μετάφραση καταλόγων λέξεων ή όρων, και αυτό μπορώ να το επιβεβαιώσω. Έχοντας περάσει αρκετές μέρες προσπαθώντας να μεταφράσω μια λίστα προϊόντων ενός προμηθευτή εξοπλισμού γραφείου κ.λπ., έχω κολλήσει στους ακόλουθους όρους:
>
> - *rekeningstaten*, το οποίο έχει να κάνει με τιμολόγια και θα μπορούσε να σημαίνει κάτι σαν αριθμημένα βιβλία τιμολογίων.
> - *draaizuilen voor ringmappen*. Κάτι που έχει σχέση με δακτύλιους, αλλά τι;

Το ζήτημα είναι αρχικά να αναγνωρίσουμε ποιο είναι το αντικείμενο του ΚΠ και στη συνέχεια να βρούμε ένα κείμενο στη ΓΣ που να περιέχει το ισοδύναμο. Ένας από τους προτεινόμενους τρόπους για να γίνει αυτό (απάντηση της 8ης Αυγούστου 2010) είναι η αναζήτηση στο διαδίκτυο μιας εικόνας του αντικειμένου (χρησιμοποιώντας τον ολλανδικό όρο) και στη συνέχεια η αναζήτηση παρόμοιων εικόνων με την ελπίδα ότι κάποια από αυτές θα περιέχει μια περιγραφή του αντικειμένου στην αγγλική γλώσσα. Ωστόσο, ένα μειονέκτημα αυτής της μεθόδου, το οποίο επεσήμανε ο ερωτηθείς, είναι ότι αυτή η μέθοδος δεν έχει αποτέλεσμα για ρήματα και αφηρημένα ουσιαστικά. Το εν λόγω κρίσιμο σημείο εξαρτάται, επομένως, από τα μέρη του λόγου – είναι ευκολότερο να βρεθούν ισοδύναμα για συγκεκριμένα ουσιαστικά. Πρόκειται για ένα αλλόκοτο συμπέρασμα που δεν πρέπει να απορριφθεί ως απλοϊκό. Ακόμη και η διατύπωση των απαντήσεων ορισμένες φορές υποδεικνύει κάτι παρόμοιο. Ένα ερώτημα (26 Ιουλίου, απαντήσεις της 27ης Ιουλίου 2010)

ζητούσε το αγγλικό ισοδύναμο του ολλανδικού όρου *bezetting*, «στο πλαίσιο ενός συγκεκριμένου συνδυασμού μουσικών οργάνων που ενδεχομένως απαιτούνται για την εκτέλεση ενός συγκεκριμένου μουσικού κομματιού». Εννέα από τις 11 προτάσεις είναι ουσιαστικά (*orchestration* [ενορχήστρωση], *instrumentation* [ενοργάνιση], *line-up* [συμμετοχή καλλιτεχνών] και το πιο ακριβές, από άποψη ορολογίας, *forces*). Οι άλλες δύο είναι επίθετα: *scored for...* και *well-balanced/properly balanced orchestra* [σωστά ισορροπημένη ορχήστρα]. Το ενδιαφέρον ερώτημα είναι γιατί η τελευταία πρέπει να προσδιορίζεται από ένα επίρρημα κλιμάκωσης (***well/properly*** *balanced*) και γιατί το συνοπτικότερο μεταφραστικό ισοδύναμο *balanced orchestra* θεωρήθηκε ανεπαρκές. Η ισχύς της συγκεκριμένης πραγμάτωσης σε επίπεδο εκτίμησης (+σύνθεση) εντείνεται στο προτεινόμενο ισοδύναμο της ΓΣ. Δεδομένου ότι αυτό είναι το μοναδικό παράδειγμα, είναι αδύνατον να διατυπώσουμε κάτι πέρα από την υπόθεση ότι τα επιθετικά, λόγω της πρωτοτυπικά αξιολογικής τους φύσης, καταλαμβάνουν μια προεξάρχουσα θέση στον υποκειμενικό συλλογισμό του μεταφραστή. Πιο ουδέτερα επιθετικά (όπως το *balanced*) μπορεί να επιδέχονται σε μεγαλύτερο βαθμό κλιμάκωση κατά τη μετάφρασή τους προκειμένου να συνάδουν με τη γενικότερη αξιολογική προσωδία του κειμένου.

Ενίοτε, τα πιο υποκειμενικής φύσεως ερωτήματα αναζητούν μια πιο δυναμικά ισοδύναμη απόδοση. Ένα ερώτημα (24 Αυγούστου 2010) αφορά μέρος ενός διαφημιστικού κειμένου που είχε μεταφραστεί προσωρινά στην αγγλική γλώσσα από έναν Ολλανδό. Ο αναθεωρητής του οποίου μητρική γλώσσα ήταν η αγγλική θέλησε να προσδώσει στο κείμενο «περισσότερη δυναμικότητα».

ΚΠ

De wereld draait door en dat is maar goed ook. Sterker nog, de wereld lijkt wel steeds sneller te gaan draaien. Wij merken dat aan de eisen die vanuit zowel de nationale als de internationale arbeidsmarkt aan onze XXX afgestudeerden worden gesteld.

[Ο κόσμος εξακολουθεί να κινείται και αυτό είναι εξίσου καλό. Μάλιστα, ο κόσμος φαίνεται να γυρίζει όλο και πιο γρήγορα. Αυτό το βλέπουμε στις απαιτήσεις που τίθενται στους αποφοίτους μας από το XXX τόσο από την εθνική όσο και από τη διεθνή αγορά εργασίας.]

Σχέδιο του ΚΣ (από τον ολλανδό γράφοντα):

The world turns and sometimes it seems to spin faster than ever. This phenomenon can be seen in the demands that national and international labour markets pose upon XXX graduates.

[Ο κόσμος γυρίζει και μερικές φορές φαίνεται να γυρίζει πιο γρήγορα από ποτέ. Το φαινόμενο αυτό εντοπίζεται στις απαιτήσεις που θέτουν οι εθνικές και διεθνείς αγορές εργασίας στους πτυχιούχους του XXX.]

Η απάντηση του αναθεωρητή στις 29 Αυγούστου 2010 συνοψίζει τις απαντήσεις που δόθηκαν και προσφέρει μια πολύ καλή εικόνα της διαδικασίας εντοπισμού και επίλυσης

κρίσιμων σημείων. Η περιγραφή της διαδικασίας της αναθεώρησης υπογραμμίζει ότι ορισμένα σημεία, όπως λανθασμένες ή σπάνιες συμφράσεις (*demands that markets... pose upon* [απαιτήσεις που οι αγορές... θέτουν]) είναι πολύ εμφανείς και εντοπίζονται εύκολα και επιλύονται βάσει της εμπειρίας των αναθεωρητών στη ΓΣ (*demands that markets... place upon*). Εντοπίζονται επίσης πρόδηλες μετατοπίσεις σε συντακτικό επίπεδο, όπως στη μεταβατικότητα της τελευταίας πρότασης από ενεργητική σε παθητική φωνή ('We see that ...' [Αυτό το βλέπουμε] > *This phenomenon can be seen*... [Το φαινόμενο αυτό εντοπίζεται...]), η οποία αποτελεί τμήμα τις ιδεϊκής λειτουργίας της γλώσσας. Ωστόσο, το κρίσιμο σημείο για τους ερωτηθέντες περιστρέφεται γύρω από την αναφορά που έγινε σε μια τηλεοπτική εκπομπή και από το λογοπαίγνιο στην πρόταση *de wereld draait door* ([η γη περιστρέφεται] και [ο κόσμος τρελαίνεται]). Προτάθηκαν διάφορες λύσεις για τη βελτίωση της διαδικασίας αποφυγής της αναφοράς στο σχέδιο του ΚΣ:

> Όσον αφορά το ζήτημα μεταστοιχείωσης του ύφους που αποπνέει η φράση 'de wereld draait door', ο Β. πρότεινε στον μεταφραστή να παρακάμψει την αναφορά στη δημοφιλή τηλεοπτική εκπομπή/λογοπαιγνίο – το 'doordraaien' σημαίνει επίσης «τρελαίνομαι» – συγχωνεύοντας τις δύο πρώτες προτάσεις. Οι περισσότεροι από εσάς συμφωνήσατε και προτείνατε κάτι λιγότερο από κυριολεκτικές μεταφράσεις. Μου άρεσε αυτή του Γ. 'Life goes on. And sometimes apace' [Η ζωή συνεχίζεται. Και μερικές φορές με γρήγορους ρυθμούς], καθώς και η παραλλαγή στην οποία προέβη ο Α.: 'Life goes on, and that is a good thing too, in fact it seems to be racing away with us' [Η ζωή συνεχίζεται, και αυτό είναι καλό, στην πραγματικότητα φαίνεται να συναγωνίζεται μαζί μας]. Αλλά όντας ένας αδιόρθωτος ευφυολόγος, δεν μπόρεσα να αντισταθώ στην προσπάθεια του Δ. να συλλάβει το πρωτότυπο ύφος: 'The world keeps turning and that's just as well.' [Η γη θα εξακολουθήσει να γυρίζει και πάλι καλά]. Ακόμη και αν ο υπαινιγμός είναι μόνο υποσυνείδητος, ποτέ δε ξέρεις, κάποιος μπορεί και να τον πιάσει. Μου άρεσε επίσης η εκδοχή αυτή εξαιτίας του ρυθμού της, κάτι που δε θα περίμενε κανείς να βρίσκεται στις πρώτες γραμμές ενός φυλλαδίου που απευθύνεται σε φοιτητές.
>
> Αυτό που εν τέλει προσφέρω στον πελάτη είναι το εξής: 'The world keeps turning and that's just as well. Nowadays, however, the world seems to be racing away with us. We see this in the demands that national and international labour markets are placing on the graduates of our University.' [Η γη θα εξακολουθήσει να γυρίζει και πάλι καλά. Στις μέρες μας, ωστόσο, ο κόσμος φαίνεται να συναγωνίζεται μαζί μας. Αυτό γίνεται φανερό στις απαιτήσεις που θέτουν οι εθνικές και διεθνείς αγορές εργασίας στους αποφοίτους του Πανεπιστημίου μας].

Φαίνεται πως σε μια πραγμάτωση όπως αυτή υπάρχει σημαντικό κίνητρο να γίνει η μετάφραση με δημιουργικό τρόπο ώστε να «συλλάβει/μεταστοιχειώσει το ύφος» του λογοπαιγνίου και του ρυθμού του και να επιτραπεί η δυνατότητα να ενεργοποιήσει κάποια αντίδραση στους πιο οξυδερκείς αναγνώστες. Το είδος της στάσης εδώ είναι η συναγόμενη-συσχετιστική. Από άποψη εμπλοκής, η επιλογή είναι ετερογλωσσική, συμπεριλαμβάνοντας και άλλους δρώντες και αποφεύγοντας τη συστολή (βλ. Σχήμα 1.4). Όταν η ίδια ερωτών

προβαίνει σε ένα τεχνικό ερώτημα, θεωρεί ότι πρέπει να αντιμετωπιστεί με περισσότερη σοβαρότητα (‘*on a more serious note*’). Η αντίληψη που επικρατεί είναι σαφώς πως η τεχνική ορολογία αποτελεί σημαντικότερο ζήτημα από τη συνολική υφολογική επαναδιατύπωση ενός αποσπάσματος, το οποίο ίσως εξηγεί τη χαρά με την οποία οι ερωτηθέντες αντιμετώπισαν το ερώτημα του λογοπαιγνίου. Αντιθέτως, στο τεχνικό παράδειγμα που ακολούθησε, η αβεβαιότητα σχετικά με τη σημασία του, οδήγησε στην υιοθέτηση της ασφαλέστερης και πιο γενικευτικής λύσης: «Κανείς (και πρώτος από όλους εγώ) δεν φαινόταν να γνωρίζει πώς να αντιμετωπίσει το ‘handelingsindicatoren’ έτσι επέλεξα την ασφαλή επιλογή ‘indicators’ [δείκτες], επεξηγώντας το, όπου ήταν απαραίτητο, με το ‘competence indicators’ [δείκτες ικανότητας].»

Όπως τα λογοπαίγνια, έτσι και οι μεταφορές αποτελούν πραγματώσεις έμμεσης και προκαλούμενης αξιολόγησης, καθώς και μια μορφή επίτασης (βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.3.1.4). Παράγουν μια πληθώρα προτάσεων με μεταφραστικά ισοδύναμα. Ένας άλλος ερωτών ζητά μια ιδιωματική μετάφραση της παγιωμένης μεταφοράς *een lege huls* [άδειο κέλυφος] στην πρόταση *Daarmee lijkt het maken van bezwaar* ***een lege huls*** *geworden* [Φαίνεται ότι αυτό έχει δημιουργήσει ένα άδειο κέλυφος αντίρρησης], υπό την έννοια: «Προσφέρεται η πιθανότητα διαφωνίας, αλλά στην πραγματικότητα δεν ωφελεί σε κάτι». Μια τέτοια γενικευμένη αποσαφήνιση απορρίπτεται από τον ερωτώντα, διότι «μοιάζει υπερβολικά κυριολεκτική». Στη συνέχεια συζητήθηκαν δεκατέσσερις προτάσεις. Αυτές κυμαίνονται από: την αποσαφήνιση (π.χ. *a purely formal procedure* [μια καθαρά τυπική διαδικασία], *seems to make the possibility of raising any objection futile right from the start* [ήδη από την αρχή φαίνεται να καθιστά μάταιη τη δυνατότητα διατύπωσης αντιρρήσεων]), μέχρι παγιωμένες εκφράσεις ή ισχυρές συμφράσεις (*a moot point* [σημείο διαμάχης], *a pointless exercise* [είναι άσκοπο], *a fait accompli* [τετελεσμένο γεγονός]) και διάφορους ιδιωτισμούς ή μεταφορές (*an empty gesture* [κενός περιεχομένου] [x3], *empty vessel* [κρλ. άδειο δοχείο, μτφ. όπου ακούς πολλά κεράσια... κράτα και μικρό καλάθι] [x2], *empty possibility*, *a dead letter* [κενό γράμμα, ανεπίδοτη επιστολή], *a paper tiger* [χάρτινη τίγρης, «σκύλος που γαυγίζει, δε δαγκώνει»]). Αυτά διαφέρουν ανάλογα με τον βαθμό μεταφορικότητας και ταυτόχρονα την ένταση και αμεσότητα της αξιολόγησης– όσο πιο μεταφορικό, τόσο πιο έμμεσο. Ο ερωτών αναγνώρισε την ένταση της σχετικά δημοφιλούς λύσης *empty gesture* αλλά επέλεξε το μεταφορικό *paper tiger* λόγω της θεματικής του συνάφειας σε ένα κείμενο που αφορά τη γραφειοκρατία. Το παράδειγμα αυτό συνιστά ότι η μεταφορά αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της στάσης, το οποίο κατέχει καίρια θέση στην αντίληψη των μεταφραστών και η επιθυμία τους να διατηρείται ο μεταφορικός δεσμός είναι έντονη.

3.4 Συμπεράσματα

Τα πορίσματα από τις διάφορες έρευνες που εμπλούτισαν το παρόν κεφάλαιο είναι διαφωτιστικά. Για τους πληροφορητές, ορισμένα από τα συνειδητά κρίσιμα σημεία περιελάμβαναν πολύσημες λέξεις (π.χ. *Belastung*), την ασυμφωνία περί σημασιακού χώρου

(π.χ. το *Leistung*, το οποίο έχει πολύ μεγαλύτερο πεδίο εφαρμογής από οποιοδήποτε αγγλικό ισοδύναμο) και κάποιους προσδεδεμένους στον πολιτισμό όρους (*lawyer*/*solicitor*). Αυτά αφορούσαν σε γενικές γραμμές, αλλά όχι πάντοτε, τεχνικούς όρους. Ένας από τους πληροφορητές έκανε λόγο για προβλήματα σχετικά με αυτό που θα λέγαμε αξιολόγηση και, συγκεκριμένα, αναφέρθηκε στη στάση που μεταδίδεται μέσω των γερμανικών τροπικών μορίων και των τροπικών βοηθητικών (*dürfen*). Ο τύπος του κειμένου αποτελεί επίσης έναν προβληματισμό, τα νομικά κείμενα επισημαίνονται ως ένα είδος κειμένων που χρήζουν προσεκτικής εξέτασης και όπου ορισμένες φορές οι αμφισημίες του ΚΠ (π.χ. το αγγλικό *may*) δεν δύνανται να διατηρηθούν στο ΚΣ. Κατά συνέπεια, προτάθηκαν διάφορες μεταφράσεις για το *dürfen* ανάλογα με τη συντακτική του δομή.

Εξωγλωσσικοί παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή είναι το ακροατήριο, όπως και είναι αναμενόμενο, καθώς και η θέση του μεταφραστή – οι εσωτερικοί μεταφραστές είχαν ίσως τη δυνατότητα να είναι πιο δημιουργικοί και να χρησιμοποιήσουν την προσαρμογή σε μεγαλύτερο βαθμό σε περίπτωση που είχαν τη δυνατότητα να έρθουν σε άμεση διαπραγμάτευση με τον παραγωγό του ΚΠ. Στη μετάφραση απομακρυσμένων γλωσσών και πολιτισμών όπως στο ζεύγος κινεζικής<>αγγλικής, εφαρμόσθηκε περισσότερη προσαρμογή προκειμένου να περιορίσει την αμεσότητα των ανοικτά επιθετικών ρητορικών συμβάσεων που θα μπορούσαν ενδεχομένως να προκαλέσουν σύγχυση στον αποδέκτη.

Στα διαδικτυακά φόρα που εξετάσθηκαν, κυριάρχησαν τα ερωτήματα που αφορούσαν την τεχνική ορολογία, ενώ για την επίλυσή τους απαιτείται η βοήθεια εμπειρογνωμόνων του πεδίου. Εδώ εντοπίζεται κάποια αλληλεπικάλυψη μεταξύ της ιδεϊκής και διαπροσωπικής μεταλειτουργίας της γλώσσας. Ενώ η τεχνική ορολογία είναι ιδεϊκή και αποτελεί μέρος του Πεδίου, συμβάλλει επίσης στην οικοδόμηση της αλληλεγγύης μεταξύ των χρηστών και ως εκ τούτου αποτελεί και μέρος του Πλαισίου (βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.3.1). Το φαινόμενο αυτό φανερώνουν κάποια παραδείγματα της συνεπαγόμενης στάσης. Όταν προκύπτουν επίσης νεολογισμοί, η δημιουργικότητα τους και η συνοπτική ενθυλάκωση της συνεπαγωγής αντιπροσωπεύουν ένα πραγματικά κρίσιμο σημείο. Τα επιθετικά *blue-sky* και *bleeding-edge* συνιστούν εξαίρετα παραδείγματα αυτού του φαινομένου και σε γενικές γραμμές εξομαλύνονται περισσότερο και χάνουν ελάχιστα την έντασή τους στη μετάφραση. Τα κρίσιμα σημεία εξαρτώνται σε κάποιο βαθμό και από το μέρος του λόγου. Μια αβέβαιη υπόθεση η οποία πρέπει να επαληθευτεί από τα ευρήματα είναι ότι τα επιθετικά, όντας η πρωτοτυπική πραγμάτωση της αξιολόγησης, είναι πιο ευάλωτα σε κλιμάκωση και χειραγώγηση από την υποκειμενικότητα του μεταφραστή. Τα συγκεκριμένα ουσιαστικά φαίνεται να είναι πιο σταθερά. Αυτό θα μπορούσε να συνάδει με την αντίληψη ορισμένων μεταφραστών ότι τα τεχνικής φύσεως ερωτήματα είναι κατά κάποιο τρόπο πιο «σοβαρά» σε σχέση με τα πιο υποκειμενικά διαπροσωπικά χαρακτηριστικά.

4 Ο ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΗΣ

4.0 Εισαγωγή

Στον παρόν κεφάλαιο, η μεθοδολογία για τη διερεύνηση των κρίσιμων σημείων εστιάζει στις δυνατότητες που μας προσέφερε η μελέτη του αρχειακού υλικού το οποίο αφορά τη λογοτεχνική μετάφραση. Συγκεκριμένα, περιλαμβάνονται χειρόγραφα της διαδικασίας σύνταξης και αλληλογραφία μεταξύ δύο ή περισσοτέρων συγγραφέων, μεταφραστών, εκδοτών και αναθεωρητών. Το κύριο χαρακτηριστικό της παρούσας έρευνας είναι οι αναθεωρήσεις που έγιναν στα διάφορα στάδια της μεταφραστικής διαδικασίας και οι ρητώς αναφερόμενοι λόγοι για τους οποίους έγιναν οι εν λόγω αναθεωρήσεις.

Περιγράφονται τρεις μελέτες περίπτωσης:

- (4.1) οι αναθεωρήσεις, από τον εκδοτικό οίκο Penguin, της μετάφρασης ενός μείζονος σημασίας κειμένου του ρωμαίου ιστορικού του πρώτου αιώνα Τάκιτου. Η αλληλεπίδραση ενός υψηλού επιπέδου επικοινωνιακού πλαισίου και της ιδεολογίας με την ποιητική μετάφραση (βλ. Lefevere 1992) επιτρέπει τη μελέτη ενός διαφορετικού επιπέδου αξιολόγησης. Οι παρακειμενικοί και εξωκειμενικοί παράγοντες διαδραματίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στον προσδιορισμό της μεταφραστικής στρατηγικής.
- (4.2) οι μεταφράσεις και αναθεωρήσεις μυθιστορημάτων και δοκιμίων του βραβευμένου με Νόμπελ Λογοτεχνίας περουβιανού συγγραφέα Mario Vargas Llosa, για τη μελέτη των οποίων διατίθεται λεπτομερής αλληλογραφία μεταξύ διαφόρων συμμετεχόντων, κάθε ένας από τους οποίους παρουσιάζει μια διαφορετική ερμηνεία.
- (4.3) η μετάφραση και αυτο-αναθεώρηση από τον μεταφραστή David Bellos του έντονα διακειμενικού μυθιστορήματος του Georges Perec *Life: A User's Manual*. Ο Bellos άφησε πολλά σχέδια, καθώς και προκαταρκτικές σημειώσεις, σχόλια και διορθώσεις αναγνωστών.

Και οι τρεις μελέτες αφορούν κείμενα και συγγραφείς υψηλού κύρους και συνοδεύονται από μια ασυνήθιστα έμπλουτη πηγή αρχειοθετημένων εγγράφων. Έως και σήμερα τέτοιου είδους έγγραφα δεν έχουν αξιοποιηθεί επαρκώς στις μεταφραστικές σπουδές. Η ανάλυσή τους προσφέρει πράγματι μια λεπτομεριακή ανασκόπηση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων, και παρακολούθηση των διαφόρων συμμετεχόντων εν δράσει, χωρίς την περιοριστική επίδραση της παρουσίας του ερευνητή.[1]

4.1 Αναθεωρήσεις ενός κλασσικού κειμένου – *Agricola* και *Germania*

Η σειρά Penguin Classics κυκλοφόρησε στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου με στόχο να προσεγγίσει ένα ευρύτερο κοινό με οικονομικά βιβλία σε «ευανάγνωστες» (παρά «λόγιες»)

μεταφράσεις. Πρώτος τίτλος υπήρξε η κορυφαία σε πωλήσεις μετάφραση της *Οδύσσειας* του Ομήρου (1946) από τον E.V. Rieu (1887–1972), σημαίνοντα εκδότη της σειράς. Ο Rieu ήταν υπεύθυνος για την προμήθεια και επιμέλεια των βιβλίων της σειράς έως τη στιγμή της συνταξιοδότησής του, το 1964, όπου τον διαδέχθηκε ένας άλλος εξαίρετος εκδότης, ο συνάδελφός του Betty Radice (1912–1985). Ένα από τα βιβλία της σειράς, αυτό που περιέχει το *The Agricola* και το *the Germania*, συγκεντρώνει δύο μικρά έργα του ρωμαίου ιστορικού Τάκιτου (περ. 56 – περ. 117 μ.Χ.) τα οποία γράφτηκαν το 97–98 μ.Χ. (Rives, στο Tacitus 2009: xiv). Η Penguin το εξέδωσε σε μετάφραση του H.B. Mattingly (*Tacitus on Britain and Germany*, 1948), το οποίο αναθεωρήθηκε κατά τρόπο αμφιλεγόμενο από τον S.A. Handford (*The Agricola and the Germania*, 1970) και πιο πρόσφατα από τον J.B. Rives (2009). Η ύπαρξη δύο διαφορετικών εκδόσεων σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα επιτρέπει τη διατύπωση δηλώσεων σχετικά με την πιθανότητα οι ενδεχόμενοι παράγοντες επικοινωνιακού πλαισίου να έχουν επηρεάσει τις αποφάσεις των διαφόρων αναθεωρητών.

Η νομική αμφισβήτηση σχετικά με την αναθεώρηση του Handford ήταν τυχαίο γεγονός διότι προκάλεσε την αποστολή του σχεδίου που συνέταξε ο Handford στους δικηγόρους της Penguin. Αυτοί το επέστρεψαν αφού επιλύθηκε το ζήτημα και στη συνέχεια διατηρήθηκε στα συντακτικά αρχεία και πέρασε στο αρχείο. Αυτό το πολύτιμο και σπάνιο χειρόγραφο επιτρέπει επομένως μια λεπτομερή επισκόπηση των αλλαγών που πραγματοποιήθηκαν από τον Handford στο κείμενο του Mattingly. Το χειρόγραφο[2] περιέχει τις τυπωμένες σελίδες του αρχικού κειμένου του Mattingly οι οποίες επικολλήθηκαν στο κέντρο των φύλλων[3] με διορθώσεις που επισημαίνονται με σύμβολα διόρθωσης κειμένων και στα δύο περιθώρια.

Την αρχική μετάφραση των βιβλίων της Penguin Classics ανέλαβε ο Rieu στην αρχή του σχεδιασμού της σειράς. Ο μεταφραστής, Harold Mattingly (1884–1964), υπήρξε ένας διάσημος νομισματολόγος της αρχαίας Ρώμης που εργαζόταν στο Τμήμα Νομισμάτων και Μετάλλων του Βρετανικού Μουσείου. Σε επιστολή του προς έναν άλλο σημαντικό συνεργάτη του, τον Humphrey Kitto (1897–1982), Καθηγητή Ελληνικής γλώσσας στο Πανεπιστήμιο του Bristol, ο Rieu περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο ήρθαν σε συμφωνία σχετικά με τη στρατηγική μετάφρασης:

> Όσον αφορά το ζήτημα της μετάφρασης... ο Mattingly και εγώ το εξαντλήσαμε τις προάλλες στη λέσχη [The Athenaeum, Pall Mall, London] καθώς γευματίζαμε, όπου έφυγε γεμάτος ενθουσιασμό και μετά από μερικές μέρες μου έστειλε μερικά αποσπάσματα του Τάκιτου, τα οποία δεν είναι απλώς διατυπωμένα σε σύγχρονα αγγλικά αλλά αποτυπώνουν ένα μεγάλο μέρος του σκοτεινού μεγαλείου του πρωτοτύπου.[4]

Η μετάφραση του Mattingly δημοσιεύθηκε το 1948, έχοντας πουλήσει 27,000 αντίτυπα μέχρι το τέλος της χρονιάς εκείνης[5] και παρέμεινε δημοφιλής, καθώς αποτελούσε πολύ συχνά ύλη σχολικών εξετάσεων. Μετά τον θάνατο του Mattingly, τον Γενάρη του 1964, πάρθηκε η απόφαση να ανατεθεί η αναθεώρηση της μετάφρασης στον Stanley Handford (1898–1978), ο οποίος εργαζόταν στο King’s College του Λονδίνου. Η αδυναμία διαπραγμάτευσης από πολύ

νωρίς σχετικά με την περιουσία του Mattingly οδήγησε σε τεράστια προβλήματα, καθώς οι γιοι του Stephen και Harold (όντας ο τελευταίος κλασσικός μελετητής), αρνήθηταν αρχικά να επιτρέψουν την κοινή συγγραφική ιδιότητα του πατέρα τους με τον Handford και επέμεναν να παραμείνει η μετάφραση του 1948 σε έντυπη μορφή, με τον ισχυρισμό ότι προσπαθούσαν να προστατέψουν τη μνήμη του πατέρα τους.[6] Το ζήτημα τελικά επιλύθηκε με την παραχώρηση δικαιώματος χρήσης και με μια υπογεγραμμένη νομική συμφωνία η οποία όριζε τόσο τη διατύπωση της σελίδας τίτλου (όπου ο Mattingly θα αναφέρεται ως «ο μεταφραστής» και ο Handford ως «ο αναθεωρητής»)[7] όσο και το κείμενο ενός σύντομου προλόγου όπου ο Handford και η Penguin «αναγνωρίζουν την υποχρέωση πίστης τους, καθώς και των υπολοίπων κλασσικών μελετητών, απέναντι στο έργο του Harold Mattingly».[8] Ο πρόλογος αυτός συμπεριελήφθη όταν πρωτοεμφανίστηκε η αναθεωρημένη μετάφραση το 1970 και εξακολουθεί να υπάρχει στα αντίτυπα του έργου που διατίθενται ακόμη προς πώληση. Το 2009 μόνο δημοσιεύθηκε μια νέα αναθεώρηση, την οποία ανέλαβε ο James Rives, Kenan Eminent Καθηγητής Κλασσικών του Πανεπιστημίου της Βόρειας Καρολίνας στο Chapel Hill.[9]

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα προς εξέταση στη μετάφραση αρχαίων κειμένων είναι η αστάθεια του ΚΠ. Οι κειμενικές παραλλαγές έχουν προκύψει ως αποτέλεσμα της χειρωνακτικής ανά τους αιώνες αντιγραφής των χειρογράφων. Η απώλεια των πρώτων εγγράφων σημαίνει ότι η ακρίβεια της πηγής αποτελεί συχνά ζήτημα ιστορικής και ακαδημαϊκής ερμηνείας, όπου οι νέες ακαδημαϊκές γνώσεις και τα ευρήματα αντικαθιστούν αυτά που προηγουμένως θεωρούνταν ως τα πιο αξιόπιστα ΚΠ. Έτσι, παρόλο που κάθε μεταφραστής χρησιμοποίησε ως πηγή το κλασσικό κείμενο της Oxford Univeristy Press *Cornelii Taciti Opera Minora*, οι εκδόσεις διαφέρουν: το έργο του Mattingly είναι βασισμένο στο κείμενο που συνέταξε ο Henry Furneaux το 1898 και αναθεώρησε ο J.G.C. Anderson το 1938. Ο Handford χρησιμοποίησε για το *Agricola* το κείμενο του R.M. Ogilvie του 1967. Ο Rives, για τις μεταφράσεις της Oxford και Penguin χρησιμοποίησε την έκδοση του 1975 και για τα δύο κείμενα του Τάκιτου.[10] Από τότε ακόμη, ο Rives επισημαίνει ότι «σε ορισμένα σημεία έχω αποκλίνει από τα τελευταία [κείμενα του 1975], απλώς και μόνο για να παρέχω μια συνεκτική μετάφραση» (Rives, στο Tacitus 2009: xlviii). Οι παρεκκλίσεις αυτές είναι σχετικά ασήμαντες. Περιλαμβάνουν ορθογραφικές παραλλαγές ονομάτων (π.χ. *Ingaevones* > *Ingvaeones* στο *Germania* 2.2), προσθήκη λέξεων που φαίνεται να λείπουν και διόρθωση εσφαλμένης χρήσης της γραμματικής. Ορισμένες φορές και οι δύο εναλλακτικές αναγνώσεις ευσταθούν απολύτως στο συγκεκριμένο πλαίσιο: για το *Germania* 22.3, ο Rives χρησιμοποίησε τη διατύπωση του Winterbottom *licentia loci* [στην ελευθερία της περίστασης] παρόλο που αναγνωρίζει ότι τα περισσότερα χειρόγραφα χρησιμοποιούν το εξίσου εύλογο *licentia ioci* [στην ελευθερία της διασκέδασης (πάνω στο κέφι, χάριν παιδιάς)] και υποβαθμίζει την εναλλακτική διατύπωση του Winterbottom σε μια σημείωση περιθωρίου (Rives στο Tacitus 1999: 213).

Επομένως, για τον μεταφραστή, η συνεκτικότητα και η «κατανόηση» είναι υψίστης σημασίας κριτήρια, όπως ακριβώς είναι και η συνειδητοποίηση της σημασίας της διατήρησης

του ύφους του συγγραφέα του ΚΠ, εξαιτίας της βαρύτητάς του. Για τον Rives, στόχος ήταν «να δοθεί μια ακόμη μεγαλύτερη αίσθηση του τι είναι να διαβάζει κανείς αυτά τα έργα στην αρχαία λατινική» (βλ. Rives στο Tacitus 1999: 76). Αυτό συνάδει με την αρχική εικόνα της μετάφρασης του Mattingly, ως μια μετάφραση που «διαφυλάττει, στο μέτρο του δυνατού για κάθε Άγγλο, την ιδιόρρυθμη καυστική, επιγραμματική ποιότητα της λατινικής».[11] Για τον λόγο αυτό, ο Rives (στο Tacitus 2009: xlviii) δηλώνει ότι προτίμησε να επιστρέψει στη μετάφραση του Mattingly για την αναθεώρηση της έκδοσης στην Penguin, διότι ο Handford πολύ συχνά επεξηγούσε τα σημεία που στα λατινικά παρέμειναν υπόρρητα.

4.1.1 Το χειρόγραφο αναθεωρημένο

Είναι πολύ σπάνιο να βρεθεί ένα σχέδιο χειρογράφου στο αρχείο της Penguin Classics. Οι γενικοί εκδότες Rieu και Radice εργάζονταν από το σπίτι και φαίνεται να έχουν πετάξει τα διάφορα σχέδια.[12] Ακόμα και η τελική έκδοση σπάνια σώζεται με τη μορφή με την οποία θα είχε αποσταλεί στον στοιχειοθέτη. Το χειρόγραφο το οποίο υπέβαλε ο Handford στην Penguin το 1967 αντιπροσωπεύει το προϊόν της αναθεώρησης παρά έναν κατάλογο των διάφορων σταδίων της διαδικασίας αναθεώρησης. Δεν μπορούμε να γνωρίζουμε αν υπήρξαν προγενέστερα σχέδια της μετάφρασης, τα οποία ενδεχομένως θα μας έδιναν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις αποφάσεις που είχαν ληφθεί κατά τη μεταφραστική πράξη. Λαμβάνοντας υπόψη την ευταξία του χειρογράφου (δηλαδή, λίγες διαγραφές και πολύ ευκρινής γραφή) και αυτό που γνωρίζουμε γενικότερα σχετικά με τη μεταφραστική διαδικασία, μπορούμε να υποθέσουμε πως το χειρόγραφο βασίστηκε σε ένα προκαταρκτικό σχέδιο, το οποίο πιθανότατα απορρίφθηκε πριν την υποβολή του.[13] Φαίνεται να έχουν γίνει επίσης περιστασιακές τροποποιήσεις κατά το πρώιμο στάδιο της αναθεώρησης, καθώς η πρώτη επιλογή έχει διαγραφεί και στη συνέχεια ακολουθεί η βελτιωμένη διατύπωση. Για παράδειγμα:

> He had learned the lesson of obedience and ~~taught himself to do his duty without injuring his own interests~~. schooled himself to subordinate ambition to duty.
>
> *(Agricola 8, Handford χγφ. σελ. 4)*

> [Είχε μάθει το μάθημα της υπακοής και ~~δίδαξε στον εαυτό του να κάνει το καθήκον του χωρίς να βλάψει τα δικά του συμφέροντα~~. εκπαίδευσε τον εαυτό του να υποτάσσει τη φιλοδοξία στο καθήκον.]

Υπάρχουν επίσης μερικά σημεία (κάθε λίγες σελίδες, και περισσότερο στις χειρόγραφες) όπου σε μεταγενέστερο στάδιο ο Handford έχει διαγράψει την αρχική του επιλογή και έχει αλλάξει τη δική του μετάφραση. Σε κάποιες από αυτές χρειάστηκε να στριμώξει λέξεις, όπως στο ακόλουθο παράδειγμα:

Yet ~~Agricola~~ he never sought to glorify himself by bragging of his achievements

(Agricola 8, Handford χγφ. σελ. 58)

[*Ωστόσο,* ~~*ο Αγρικόλας*~~ *ουδέποτε προσπάθησε να δοξάσει τον εαυτό του με το να καυχιέται για τα επιτεύγματά του*]

Τα κρίσιμα σημεία που εντοπίζονται στο μικροεπίπεδο του κειμένου είναι το αποτέλεσμα της γενικότερης στρατηγικής που ακολούθησε ο Handford για την αποσαφήνιση των πληροφοριών του επικοινωνιακού πλαισίου, κάτι που αργότερα απορρίφθηκε από τον Rives (σε προσωπική επικοινωνία). Το κάτωθι παράδειγμα αποτελεί ένα από τα πολλά (από το *Agricola* 6), όπου το χειρόγραφο του Handford διαγράφει και αντικαθιστά ένα κομμάτι του κειμένου του Mattingly:

ΚΠ *Tum electus a Galba ad dona templorum recognoscenda diligentissima conquisitione effecit, ne cuius alterius sacrilegium res publica quam Neronis sensisset.*

(Agricola 6)

[Εν συνεχεία επιλέχθηκε από τον Γάλβα για να διερευνήσει τι απέγιναν τα αφιερώματα στους ναούς· έκανε μια εξαιρετικά λεπτομερή έρευνα και βάσει του παρίσματός της η ρωμαϊκή πολιτεία πείστηκε ότι, εκτός από τον Νέρωνα, κανείς άλλος δεν είχε διαπράξει ιερόσυλες πράξεις.][5]

ΚΣ1 He was then chosen by Galba to check over the gifts in the temples ~~and, by his searching scrutiny, achieved a striking success; the State experienced no permanent loss from any sacrilege but Nero's~~.

(Tacitus 1948 (Mattingly): σελ. 5)

[Τότε επιλέχθηκε από τον Γάλβα να ελέγξει τα δώρα στους ναούς ~~και, με τον εξονυχιστικό έλεγχο που έκανε, σημείωσε εντυπωσιακή επιτυχία. το κράτος δεν βίωσε άλλη μόνιμη απώλεια από οποιοδήποτε άλλη ιερόσυλη πράξη πέρα από αυτή του Νέρωνα.~~]

ΚΣ2 He was afterwards chosen by Galba to check over the gifts in the temples; *and by diligently tracing stolen objects he repaired the losses inflicted on the State by all the temple-robbers except Nero.*

(Handford χγφ. σελ. 3)

[5] Σ.τ.Μ. Νίκος Πετρόχειλος (εισ.-μτφρ.-σχόλια), *Τάκιτος*, τόμ. Δ΄: *Ο βίος του Ιουλίου Αγρικόλα, Περί της καταγωγής και της χώρας των Γερμανών, Διάλογος περί ρητόρων,* ΜΙΕΤ, Αθήνα 2013.

[Στη συνέχεια επιλέχθηκε από τον Γάλβα για να ελέγξει τα δώρα στους ναούς. *και με την επιμελή παρακολούθηση των κλεμμένων αντικειμένων επισκεύασε τις ζημίες που υπέστη το Κράτος από όλους τους ληστές των ναών εκτός από τον Νέρωνα*.]

Εδώ, το *searching scrutiny* [εξονυχιστικό έλεγχο] του Mattingly (για το *diligentissima conquisitione*) επεξηγείται από τον Handford με τη χρήση του δάνειου επιρρήματος *diligently* που δηλώνει κρίση (+επιμονή) και της προστιθέμενης αναφοράς *tracing stolen objects* [παρακολούθηση κλεμμένων αντικειμένων]. Επιπλέον, το αφηρημένο ουσιαστικό κρίσης *sacrilege* (+ήθος) του Mattingly επεξηγείται από τον Handford με την προσθήκη του συγκεκριμένου δράστη, *temple-robbers* [ληστές των ναών]. Αυτό συμπληρώνει την υποσημείωση του Mattingly, την οποία διατηρεί ο Handford, η οποία παρέχει περισσότερες πληροφορίες πλαισίου σχετικά με τη λεηλάτηση των ναών από τον Νέρωνα μετά τη Μεγάλη Πυρκαγιά της Ρώμης το 64 μ.Χ. (Mattingly στο Tacitus 1948: 56, Handford στο Tacitus 1970: 143).

Όσον αφορά τέτοιου είδους παρακειμενικές σημειώσεις, ο τρόπος με τον οποίο εκλαμβάνει κανείς τα κρίσιμα σημεία μπορεί να ποικίλλει σημαντικά ανάλογα με το άτομο. Η αλληλογραφία μεταξύ των κληρονόμων του Mattingly και της Penguin φανερώνει πως η υπόσταση του πρωτοτύπου ΚΣ ήταν ένα πολύ λεπτό ζήτημα. Η πρόθεση των Mattinglys ήταν να διασφαλίσουν ότι δε θα θιχτεί η φήμη του πατέρα τους, και συνεπώς επέμειναν να παραμείνει ανέπαφο το ΚΣ. Για αυτούς, η ακεραιότητα και η απόδοση του κειμένου ήταν μείζονος σημασίας. Αφετέρου, αυτό στο οποίο αποσκοπούσε η Penguin ήταν να εξασφαλίσει μια συμφωνία που θα της έδινε τη δυνατότητα να βελτιώσει την έκδοση ενός από τα πιο επιτυχημένα της κείμενα. Εάν αυτό σήμαινε τον συμβιβασμό με τους Mattinglys, ήταν διατεθειμένοι να το κάνουν. Έτσι, ενώ ο διευθυντής της Penguin Dieter Pevsner δήλωσε ανεπισήμως ότι «η μετάφραση του ΤΑΚΙΤΟΥ από τον Harold Mattingly ήταν ... προφανώς ανεπαρκής»[14], η πρόταση του δικηγόρου της Penguin Michael Rubinstein για την επίλυση της διαμάχης ήταν να βρεθεί μια διατύπωση για τον πρόλογο που θα «καθιστά σαφές πως η μετάφραση του εκλιπόντα Harold Mattingly ήταν σχεδόν άψογη, προκειμένου να διατηρηθεί, αν όχι ενισχυθεί, η φήμη του!»[15] Η απάντηση του Handford στην πρόταση περί του προλόγου δεν ήταν η υποστήριξη της ιδιότητάς του ως συν-μεταφραστής, αλλά επέμεινε στο πώς θα φαινόταν στους περισσότερους ακόμη και η πιο μικρή αλλαγή στην στίξη: «ΠΡΕΠΕΙ απλώς να βάλουμε μια παύση μετά το «βιβλία», και νομίζω ότι το καλύτερο είναι η άνω τελεία. Σας παρακαλώ φροντίστε να μην έχει κανείς αντίρρηση όσον αφορά τις οδηγίες μου ως προς αυτό».[16]

Εδώ, η ανησυχία του Handford αφορά τη συντακτική ορθότητα της παύσης. Σε άλλο σημείο στο *Germania* (κεφάλαιο 46), όπου γίνεται η περιγραφή της φυλής Πεουτσίνι, η στίξη είναι καθοριστικής σημασίας για την κατανόηση των φυλετικών, και ρατσιστικών, στερεοτύπων που επιστρατεύει ο Τάκιτος, τα οποία αποτελούν χαρακτηριστικό γνώρισμα του αρχαίου πνεύματος σύμφωνα με το οποίο η επιγαμία μεταξύ εθνοτικών ομάδων οδηγεί σε εκφυλισμό (Isaac 2006: 141–2, Rives στο Tacitus 1999: 127). Ο Τάκιτος δηλώνει ότι δεν είναι σίγουρος για το αν πρέπει να θεωρήσει τους Πεουτσίνι Γερμανούς, με τους οποίους

μοιάζουν στην ομιλία, τον τρόπο ζωής και τους οικισμούς, ή Σαρμάτες, τα χαρακτηριστικά των οποίων θεωρούνται πολύ κατώτερα:

> *Sordes omnium ac torpor procerum; conubiis mixtis nonnihil in Sarmatarum habitum foedantur* (*Germania* 46)
>
> [Βρώμικοι όλοι τους και οκνηροί οι ευγενείς· μέσω μεικτών γάμων σε παρόμοια κατάσταση με τους Σαρμάτες είναι μολυσμένοι]
>
> They are a squalid and slovenly people; the features of their nobles get something of the Sarmatian ugliness from intermarriage (Mattingly στο Tacitus 1948: 139)
>
> [Είναι βρώμικος και απεριποίητος λαός· τα χαρακτηριστικά των ευγενών τους έχουν κάτι από την ασχήμια των Σαρματών λόγω της επιγαμίας τους]
>
> Squalor is universal among them and their nobles are indolent. Mixed marriages are giving them something of the repulsive appearance of the Sarmatians (Handford στο Tacitus 1970: 140)
>
> [Η βρωμιά είναι καθολική μεταξύ τους και οι ευγενείς τους είναι οκνηροί. Οι μεικτοί γάμοι τους δίνουν κάτι από το απεχθές παρουσιαστικό των Σαρματών]
>
> All of them are squalid and their nobles slovenly; as a result of intermarriage they are taking on something of Sarmatian ugliness (Rives στο Tacitus 2009: 57).
>
> [Όλοι τους είναι βρώμικοι και οι ευγενείς τους οκνηροί· ως αποτέλεσμα της επιγαμίας τους αποκτούν κάτι από την ασχήμια των Σαρματών]

Το συγκεκριμένο παράδειγμα καταδεικνύει σαφώς και εδώ τα κρίσιμα προβλήματα της αστάθειας, ή απόκλισης, με την πηγή. Η τοποθέτηση της άνω τελείας στο ΚΠ αποτελεί ένα ζήτημα που έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών συζητήσεων. Σε κάποιες εκδοχές, συμπεριλαμβανομένης και εκείνης που χρησιμοποίησε ο Mattingly, προηγείται το *procerum* [ευγενείς] για να αποδώσει την ερμηνεία ότι οι Πεουτσίνι είναι οκνηροί και να παρουσιάσει με αρνητικό τρόπο την επιγαμία των ευγενών τους με τους Σαρμάτες. Ωστόσο, οι ερμηνείες των Handford και Rives βασίζονται στην τοποθέτηση της άνω τελείας μετά το ουσιαστικό. Η συνοχή μεταβάλλεται, ευθυγραμμίζοντας το *procerum* με το *torpor* [οκνηρία] ενώ το *conubiis mixtis* [επιγαμία] μοιάζει να αναφέρεται στο σύνολο του λαού των Σαρματών. Ωστόσο, σε όλες τις περιπτώσεις, αποδίδεται στη μετάφραση υπερβολική αρνητικότητα σε επίπεδο στάσης, τόσο από το *sordes* [βρωμιά] (*squalid*/*squalor*/*filthy*, αρνητική εκτίμηση) όσο και από το *torpor* (*slovenly*/*indolent*/*inert*, όλα εκφράζουν αρνητική κρίση).

Αξιολογική ερμηνεία εντοπίζεται και στη δεύτερη πρόταση, κυρίως στη μετάφραση του *foedantur*, που είναι ο παθητικός τύπος του ρήματος *foedare*, και σημαίνει (α) «ασχημαίνω/βρωμίζω, μιαίνω, παραμορφώνω» ή (β) «ατιμάζω, εξευτελίζω» ηθικά, το οποίο μπορεί να θεωρηθεί μια μεταφορική προέκταση του (α). Οι σημασίες αυτές αντιστοιχούν σε αυτό που σε όρους στάσης ονομάζουμε (α) αρνητική εκτίμηση και (β) αρνητική κρίση. Στα ΚΣ επιλέγονται τα *ugliness* [ασχήμια] (Mattingly, Rives), *repulsive appearance*

[αποκρουστική εμφάνιση] (Handford), που συνιστούν και τα δύο παραδείγματα της (α) σημασίας. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι η μετάφραση της Oxford από τον Rives το 1999, χρησιμοποιεί το ρήμα *debased* [υποτιμώ, υποβαθμίζω], μια ερμηνεία που συνάδει με τη (β) σημασία. Ο Mattingly προσθέτει επίσης μια αξιοσημείωτη υποσημείωση που επεξηγεί την εν λόγω χρήση (*ugliness*) με την επιβολή φυλετικών στερεοτύπων: «Τα άσχημα "χαρακτηριστικά" των Σαρματών υποδηλώνουν τα φαρδιά ρουθούνια και τα σχιστά μάτια των Μογγόλων» (Mattingly στο Tacitus 1948: 159).[17] Οι συμφράσεις *gaping nostrils* [φαρδιά ρουθούνια] και *slanting eyes* [σχιστά μάτια] είναι εξαιρετικά αρνητικές και έχουν ρατσιστικές συνυποδηλώσεις. Προξενεί εξίσου έκπληξη το γεγονός ότι 20 χρόνια μετά ο Handford εντείνει την αξιολόγηση του κειμένου προσθέτοντας το εξαιρετικά εμφατικό επιθετικό ***repulsive*** *appearance* (αρνητική εκτίμηση), μετριάζοντας ελαφρώς μόνο την υποσημείωση: «Αναφερόμενος στα φαρδιά ρουθούνια και σχιστά μάτια ορισμένων ασιατικών λαών» (Handford στο Tacitus 1970: 160). Τόσο ο Mattingly όσο και ο Handford χρησιμοποιούν μια πρωτότυπη αναλογία αποικιακού περιεχομένου για να προβάλουν μια σύγχρονη εικόνα του Τάκιτου: «Φανταζόμαστε τον Τάκιτο κάτι σαν αξιωματικό του ινδικού στρατού και ταυτόχρονα σαν Ινδό υπάλληλο του δημοσίου». (Mattingly στο Tacitus 1948: 159).[18]

4.1.2 Αξιολογικές παράμετροι και θέση ανάγνωσης

Μπορούμε να κάνουμε λόγο για ένα σύμπλεγμα κλιμάκων αξιολόγησης – για μια «αξιολογική παράμετρο» (evaluative key) (Martin & White 2005: 161) ή «φωνή» (voice). Ο συνδυασμός της αρνητικής στάσης, της αυξημένης κλιμάκωσης και του ρητού παρακειμενικού σχολιασμού συνδέουν την αξιολόγηση και το ιδεολογικό υπόβαθρο κατά τρόπο πολύ σαφή, εξυπηρετώντας στη διεύρυνσή του. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός, πως ο δεσμός αυτός ενισχύεται περαιτέρω με αυτό που μπορεί να οριστεί ως πολύ συγκρατημένη ανάγνωση από τον Mattingly. Γράφοντας στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, πολύ συνειδητά υπογραμμίζει την προγενέστερη συγκρατημένη ανάγνωση του *Germania* από τους Εθνικούς Σοσιαλιστές ως «ένα είδος Βίβλου του γερμανικού πατριωτισμού» που αναβιώνει μια αυτάρεσκη καθαρότητα της φυλής. Αυτό επισημαίνεται από τον Mattingly και στην εισαγωγή, όπου δηλώνει ρητά πως «Η εθνικοσοσιαλιστική ομιλία του "Blut und Boden" [«Αίμα και Χώμα»] ήταν απλώς μια μυστικιστική ανοησία» (Mattingly στο Tacitus 1948: 27), καθώς και σε υποσημείωση στο κεφάλαιο 4, όπου ο Τάκιτος διατυπώνει την άποψη πως «ο γερμανικός λαός δεν έχει ποτέ εκφυλιστεί από την επιγαμία με άλλους λαούς, και ξεχωρίζει ως ένα έθνος ιδιαίτερο, καθαρό και μοναδικό στο είδος του» (στο ίδιο: 103). Η υποσημείωση του Mattingly καταλήγει ως εξής: «Ο Τάκιτος δε θα μπορούσε ποτέ να φανταστεί τις αποτροπιαστικές βιαιοπραγίες που έλαβαν μορφή μέσα από τούτη την αφελή δήλωση.» Στην εν λόγω υποσημείωση, η συγκρατημένη ανάγνωση καθορίζει τη θέση του μεταφραστή σε σχέση με τον συγγραφέα και ταυτόχρονα επιχειρεί να προκαταβάλει την αντίδραση του αναγνώστη. Έτσι, ο Mattingly εξουδετερώνει τα φυλετικά στερεότυπα του Τάκιτου χαρακτηρίζοντάς τα ως «αφελή» (αρνητική εκτίμηση, με μειωμένη κλιμάκωση) και τονίζει τις σύγχρονες βιαιοπραγίες μέσω μιας συνεπαγόμενης σύνδεσης με

τη Ναζιστική Γερμανία. Ακόμη και στην αναθεώρηση του Handford, παραμένουν τα εν λόγω σχόλια στην εισαγωγή και την υποσημείωση. Η έκδοση της Oxford του 1999 από τον Rives είναι πολύ πιο επιστημονική, με πολύ λεπτομερείς σημειώσεις. Η κειμενική ερμηνεία του *foedantur* από τον Rives ως 'debased' συνάδει με τον τρόπο που ερμηνεύει ιστορικά το εν λόγω σημείο, το οποίο διευκρινίζει σε υποσημείωση, εκφράζοντας την άποψη ότι τα κριτήρια του Τάκιτου βασίζονται σε πολιτισμικά γνωρίσματα (γλώσσα και τρόπος ζωής) παρά σε φυσικά χαρακτηριστικά (Rives στο Tacitus 1999: 322). Η πιο δημοφιλής έκδοση του Rives, αυτή της Penguin του 2009, περιέχει μια εντελώς καινούργια εισαγωγή και σημειώσεις, η οποία αντικατοπτρίζει μια νέα τοποθέτηση και ερμηνεία του έργου παρόλο που το κείμενο είναι σε γενικές γραμμές το ίδιο με αυτό του Mattingly. Στο σημείο αυτό τίθεται το ενδιαφέρον ερώτημα εάν διεξάγεται εδώ μια ιεραρχία αξιολόγησης. Ο παρακειμενικός σχολιασμός, μέσω της ρητής έκφρασης της τοποθέτησης της θέσης ανάγνωσης του μεταφραστή, αποτελεί την πιο εμφανή και έντονη μορφή αξιολόγησης. Ωστόσο οι υποκειμενικές κειμενικές μετατοπίσεις, κρυμμένες για τον μονόγλωσσο αναγνώστη, μπορεί να επηρεάσουν με συγκεκαλυμμένο τρόπο τις τιμές σε επίπεδο της στάσης.

4.2 Αναθεώρηση μεταξύ συγγραφέα, μεταφραστή και αναγνώστη – Mario Vargas Llosa

Η δεύτερη περίπτωση που θα εξετάσουμε είναι σύγχρονη και περιλαμβάνει περισσότερους δρώντες: ένα σύνθετο πλαίσιο ενός υψηλού κύρους συγγραφέα, του μεταφραστή και, σε ορισμένες περιπτώσεις, του εμπειρογνώμονα αναγνώστη ή εκδότη. Συγγραφέας είναι ο περουβιανός μυθιστοριογράφος και πολιτικός Mario Vargas Llosa (b. 1936), ένας από τους κορυφαίους λατινοαμερικανούς συγγραφείς της επονομαζόμενης «έκρηξης» των δεκαετιών του 1960 και του 1970, και βραβευμένος με Νόμπελ Λογοτεχνίας το 2010.[19] Οι μεταφράσεις των συγγραφέων της λογοτεχνικής έκρηξης (Borges, Cortázar, Fuentes, García Márquez, Vargas Llosa...) αποτέλεσε ένα τεράστιο έργο που συχνά υποστηριζόταν με χρηματοδοτήσεις τόσο ιδιωτικών όσο και κυβερνητικών φορέων των Ηνωμένων Πολιτειών (βλ. Rostagno 1997, Cohn 2006, Munday 2008). Πολύ σημαντικό για την παρούσα μελέτη αποτελεί το γεγονός πως το αρχειακό υλικό των εν λόγω συγγραφέων είναι πλούσιο.[20] Συγκεκριμένα, πρόκειται να εξετάσω την αλληλογραφία μεταξύ μεταφραστή και συγγραφέα, καθώς και τις αναθεωρήσεις που προτάθηκαν στα σχέδια του χειρόγραφου υλικού.

4.2.1 Αλληλογραφία και ερωτήματα

Ο Gregory Rabassa (1922) υπήρξε διακεκριμένος μεταφραστής δύο σημαντικών μυθιστορημάτων της εποχής της άνθησης, του *Hopscotch* [το Κρυφτό] του Julio Cortázar (1966) και του *One Hundred Years of Solitude* [Εκατό Χρόνια Μοναξιάς] του Gabriel García Márquez (1970). Ο Rabassa μετέφρασε επίσης δύο πρώιμα έργα του Vargas Llosa, το *La casa verde* (1966), *The Green House* [Το Πράσινο Σπίτι] (1968) και το *Conversación en La Catedral* (1969), *Conversation in the Cathedral* [Πότε πήραμε την κάτω βόλτα;] (1975). Στη λεπτομερή αλληλογραφία μεταξύ του μεταφραστή και του συγγραφέα, τα συνειδητά κρίσιμα

σημεία που εμφανίζονται αποτελούν στη συντριπτική τους πλειοψηφία στοιχεία προσδεδεμένα στον πολιτισμό (culture-specific items). Από την αρχή, ο Rabassa εκφράζει γενικές ανησυχίες σχετικά με τους περουβιανισμούς στο κείμενο,[21] και στη συνέχεια ειδικότερα για τη χλωρίδα και την πανίδα, τα τρόφιμα και ούτω καθεξής.[22] Ένα πρόβλημα αποτελεί η κωδικοποίηση (τι πρέπει να κάνουμε όταν δεν υπάρχει ισοδύναμο στα Αγγλικά), ωστόσο ένα άλλο, και ίσως ακόμη πιο κρίσιμο, είναι η αποκωδικοποίηση ενός στοιχείου ως βασικό αλλά κρίσιμο όπως το να γνωρίζουμε αν μια συγκεκριμένη λέξη αναφέρεται σε ένα φυτό ή ένα ζώο.[23] Πολύ πριν από την εμφάνιση του διαδικτύου, τέτοια προβλήματα μπορούσαν να επιλυθούν μόνο με την χρονοβόρα έρευνα σε εξειδικευμένες βιβλιοθήκες, με την προσφυγή σε εμπειρογνώμονες εφόσον αυτό ήταν δυνατό ή, όπως στην προκειμένη περίπτωση, ρωτώντας τον παραγωγό του κειμένου.

Καθώς προχωρά με τη μετάφραση του *La casa*, ο Rabassa αισθάνεται ορισμένες φορές την ανάγκη να προβεί σε διάκριση των φυτών και σε επεξήγηση των πολιτισμικών τεχνουργημάτων στον αναγνώστη: για παράδειγμα, προτείνει μια στρατηγική μετάφρασης η οποία συνίσταται αρχικά σε αυτό που είναι γνωστό ως δανεισμός μαζί με επεξηγηματικά ενδοκειμενικά σχόλια (π.χ. *her intípak, her Indian tunic* [το ινδιάνικό της τουνίκ/καφτάνι]) και, για τις μετέτειπα περιπτώσεις, μόνο ένα γενικευτικό σχόλιο (*tunic*)[24]. Ωστόσο, δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι πρόκειται απλώς για ένα ζήτημα του αν θα πρέπει να εφαρμοστεί ο δανεισμός ή όχι. Υπάρχει επίσης το τυπογραφικό ζήτημα του εάν θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί πλάγια γραφή. Ενώ τέτοιου είδους διακριτοί δανεισμοί αποτελούν μια συνήθη διαδικασία, ο Vargas Llosa και ο Rabassa συμφωνούν στο να αφαιρέσουν την πλάγια γραφή εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των στοιχείων: η πλάγια γραμματοσειρά σε όλα τα στοιχεία θα δημιουργούσε μια «άσχημη» εικόνα, κάτι, που όπως σημειώνει ο Rabassa, είχε συμβεί με την αγγλική μετάφραση του *El viento fuerte*[25] [Ο δυνατός άνεμος] του Miguel Angel Asturias. Η απόφαση δεν εναπόκειται μόνο στον μεταφραστή. Μπορεί να εξαρτάται και από τον εκδότη ή, όπως συνέβη στην περίπτωση του *La casa verde*, από τον ίδιο τον συγγραφέα. Ο Rabassa (1975: 17) επισημαίνει ότι ο Vargas Llosa είχε «απόλυτη επίγνωση του προβλήματος σχετικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τρόπου ζωής των ντόπιων και εξέφραζε συχνά ανησυχίες για το γεγονός ότι αυτό που για το Περού είναι κάτι συνηθισμένο θα φαίνεται, απλώς εξ'ορισμού, εξωτικό σε κάποιο άλλο μέρος της γης». Ο Rabassa έκτοτε δήλωσε (2005: 78) ότι όσο εξωτικές θα φάνταζαν οι λεπτομέρειες της περουβιανής ζούγκλας σε έναν αναγνώστη στη Μαδρίτη ή στη Λίμα θα φάνταζαν και σε κάποιον από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Προκειμένου να αποφευχθεί ή, να μειωθεί, η εν λόγω αθέμιτη και ανεπιθύμητη εξωτικοποίηση, ο Rabassa προτείνει μεταφραστικές διαδικασίες οι οποίες τείνουν προς αυτό που σε όρους μετάφρασης ονομάζεται εξομάλυνση ή γενίκευση (βλ. Κεφάλαιο 3, Ενότητα 3.1.1):

> Εάν θέλετε να εξαλείψετε στο μέτρο του δυνατού το λαογραφικό και εξωτικό, θα μπορούσατε σε ορισμένα σημεία να αφαιρέσετε την ακριβή και να χρησιμοποιήσετε μια πιο γενικευτική λέξη, όπως για παράδειγμα το monkey αντί του frailecillo monkey.[26]

Τα ερωτήματα του Rabassa εξελίσσονται σε ένα μοτίβο, ώστε το 1972 κάνει την ακόλουθη δήλωση: «Οι ερωτήσεις μου είναι πάντοτε ίδιες, αφορούν μια παράξενη έκφραση που δεν μπορώ να βρω στο λεξικό (αν και τώρα έχω το Collins)... Και φυσικά, πολλούς περουβιανισμούς που δεν υπάρχουν σε άλλες γλωσσικές ποικιλίες...»[27] Στην εποχή του 21ου αιώνα μπορεί να φανεί περίεργο το γεγονός ότι κάποιος τόσο αξιόλογος μεταφραστής πρέπει να βασιστεί σε ένα έντυπο λεξικό, ακόμη και ένα τόσο καλό όσο το νέο ισπανο-αγγλικό, αγγλο-ισπανικό λεξικό Collins, το οποίο εκδόθηκε από τον Colin Smith (Πανεπιστήμιο του Cambridge, Ηνωμένο Βασίλειο) και είχε τεράστια απήχηση όταν δημοσιεύθηκε, το 1971. Ωστόσο, αυτό ακριβώς συνέβαινε. Οι μεταφραστές περιορίζονταν σε αυτό που τώρα θεωρούμε παραδοσιακά εργαλεία, και στην ύπαρξη ή την απουσία εγκυκλοπαιδικών και άλλων πόρων, συμπεριλαμβανομένων των αξιόπιστων πληροφορητών που ήταν φυσικοί ομιλητές της γλώσσας εργασίας. Οι πόροι στους οποίους είχαν πρόσβαση οι επαγγελματίες του Κεφαλαίου 3 δεν ήταν διαθέσιμοι στον ίδιο βαθμό.

Τα ερωτήματα που εμφανίζονται με τη μεγαλύτερη συχνότητα, και μπορούν να θεωρηθούν συνειδητά κρίσιμα σημεία, αφορούν άγνωστα μεμονωμένα στοιχεία, τοπικούς ιδιωματισμούς, υβριστικές λέξεις και φυλετικούς όρους[28], ονόματα χαρακτήρων και ακόμη τους ίδιους τους τίτλους των έργων. Αυτό μπορεί να διαπιστωθεί όχι μόνο στην αλληλογραφία του Rabassa αλλά και άλλων μεγάλων μεταφραστών, όπως ο Ronald Christ, ο οποίος διετέλεσε Διευθυντής του προγράμματος μετάφρασης του Center for Inter-American Relations (Κέντρο Διαμερικανικών Σχέσεων) (αργότερα, the Americas Society). Η επίλυση τέτοιου είδους προβλημάτων πρέπει να εντοπιστεί σε υψηλότερο, στρατηγικό επίπεδο παρά σε μενονωμένες πραγματώσεις. Ο Christ, ο οποίος μετέφρασε σε συνεργασία με τον Gregory Kolovakos (1952–1990) το *Pantaleón y las visitadoras (1973)* [Ο Πανταλέων και οι επισκέπτριες] του Vargas Llosa, εκφράζει αβεβαιότητα σχετικά με το αν πρέπει να μεταφράσει το όνομα *Malecón Tarapaca* ‘Tarapaca Boulevard/Promenade’ [«Tarapaca Λεωφόρος/Παραλιακός πεζόδρομος»]) της πόλης Iquitos. Σημειώνει ότι το *malecón* [προβλήτα] της Αβάνα έμεινε αμετάφραστο από την Suzanne Jill Levine στο έργο του Cabrera Infante *Three Trapped Tigers* (1971, από το κείμενο πηγή *Tres tristes tigres*, του 1967)[29] [Τρεις ταλαίπωροι τίγρεις]. Η επίγνωση των διακειμενικών λύσεων – δηλαδή, των διαδικασιών που υιοθετούνται σε άλλες μεταφράσεις από άλλους μεταφραστές – είναι μείζονος σημασίας και πρακτικά περιορίζει τις επιλογές του μεταφραστή. Ο περιορισμός, ωστόσο, δεν είναι μονογλωσσικά περισταλτικός σε όρους εμπλοκής (βλ. Κεφάλαιο 1, Σχήμα 1.4). Στην πραγματικότητα θέτει στον μεταφραστή ετερογλωσσικές απαιτήσεις για να διευρύνει με διαλογικό τρόπο τη σχέση του κειμένου με τους προκατόχους του.

4.2.2 Έμμεση, συσχετιστική αξιολόγηση

Οι Christ και Vargas Llosa συζητούν επίσης για πάνω από χρόνο τη μετάφραση του βασικού όρου που εμπεριέχεται στον τίτλο – *visitadora* ([επισκέπτρια], f.). Στις 4 Ιανουαρίου του 1976, ο Christ ανέλυσε διεξοδικά τις διάφορες δυνατότητες:

> Πρέπει να πάρουμε μια απόφαση σχετικά με τον τίτλο και τη φράση που θα χρησιμοποιήσουμε για το *visitadora* και θα ήθελα τη συμβουλή σας. Όπως γνωρίζετε, ο Gregory Rabassa σκεφτόταν το Visitationist, κατά το πρότυπο της ιεραρχίας των μοναχών εδώ καθώς και το Resurrectionist. Δεν είναι κακή ιδέα, φυσικά, αλλά η λέξη μου φαίνεται υπερβολικά επίσημη, και λίγο ακατάλληλη για να αποδώσει τη συγκεκριμένη ή κάποια άλλη παρόμοια έννοια. Θεωρώ ότι πρέπει να κρατήσουμε τη λ. service [εξυπηρέτηση, παροχή υπηρεσιών] διότι είναι ακριβής, εκφράζει την ισπανική λέξη άψογα, είναι συνηθισμένη και καθημερινή και επιπλέον διότι είναι διφορούμενη [αυτολεξεί] στην αγγλική γλώσσα, καθώς το ρήμα service σημαίνει την ικανοποίηση των σεξουαλικών αναγκών κάποιου. Επομένως τείνω περισσότερο σε ένα από τα ακόλουθα: Helping Hand Service ή Visiting Aide Service. Το πρώτο έχει προφανή πλεονεκτήματα: είναι ευκόλως κατανοητό και αποπνέει την ίδια ευφημιστική ποιότητα με το lavandera [πλύστρα]. Το helping hand [χέρι βοηθείας] είναι κάποιος που σου παρέχει φιλικά τη βοήθειά του με κάτι. Η λ. hand στη φράση προσθέτει επίσης μια διφορούμενη χροιά. Το Visiting Aide [επισκέπτρια βοηθός] είναι πιο ουδέτερο, λιγότερο δημώδες, πλησιάζει ωστόσο το Visiting Nurse [επισκέπτρια νοσοκόμα], έναν όρο που χρησιμοποιούμε στος Η.Π.Α. για τις γυναίκες που έρχονται σπίτι να σε φροντίσουν εάν είσαι ασθενής. Όσον αφορά το Women's Brigade [Ταξιαρχία των Γυναικών], είναι κατάλληλο ως προς τον τίτλο αλλά θεωρώ πως, όσον αφορά το ίδιο το κείμενο, δεν έχει καμία χρησιμότητα, δεδομένου ότι ούτε το Women ούτε το Brigade μπορούν να κάνουν τη δουλειά μιας visitadora. (το Brigade μπορεί σαφώς να σημαίνει και Service αλλά όχι απόλυτα εκτός αν υποδηλώνει μια στρατιωτική έννοια, κάτι που αντίκειται στο ίδιο το κείμενο, το οποίο ορίζει επανειλημμένα ότι το Service δεν ταυτίζεται επ'ουδενί με τον στρατό.)[30]

Οι λεπτομέρειες αυτές παρέχουν πρόσβαση στα κριτήρια που θέτει ο μεταφραστής στην επιχειρηματολογία της θέσης του. Το σκεπτικό του περιλαμβάνει την τυπικότητα της λέξης (ο λόγος για τον οποίο απορρίπτει το *Resurrectionist*), την εξαιρετικά ευαίσθητη έννοια της ακρίβειας (το *service* είναι «ακριβές», ωστόσο ακριβές σε κάτι αβέβαιο), την απόδοση της συνυποδήλωσης (διπλή σημασία του *service* με σεξουαλικές συνυποδηλώσεις) και τη λειτουργική της ισοδυναμία και καταλληλότητα (το *Women's Brigade* απορρίπτεται διότι είναι «περιττό ως προς το επικοινωνιακό πλαίσιο»). Το επιθυμητό ισοδύναμο πρέπει να πληροί ιδανικά όλα τα ανωτέρω κριτήρια. Παρ'όλα αυτά η μετάφραση ισούται με την εξισορρόπηση διαφορετικών περιορισμών. Κάθε μία από τις δύο λύσεις που προτάθηκαν λειτουργούν καλύτερα αν πληρούν ένα ή περισσότερα κριτήρια σε ένα μεγαλύτερο βαθμό: το *Helping Hand Service* είναι ταυτόχρονα πιο εύληπτο, ευφημιστικό και υπαινικτικό. Το *Visiting Aide Service* ανταποκρίνεται καλύτερα στον πολιτισμό-στόχο αλλά αποδεικνύεται ανεπαρκές εξαιτίας της ουδετερότητας και τυπικότητάς του. Η προσδοκία είναι να βρεθεί για τον τίτλο οπωσδήποτε κάτι πολύ πιο έντονο αλλά κατά προτίμηση ένας έμμεσος αξιολογικός τύπος. Εν τέλει οι εκδότες επέλεξαν έναν διαφορετικό τίτλο που διατηρεί τις συνυποδηλώσεις

αλλά υπογραμμίζει το κειμενικό είδος του ξένοιαστου αστυνομικού μυθιστορήματος *Captain Pantoja and the Special Service* (1978).

4.2.3 Η σχέση αναγνώστη-συγγραφέα

Ο μεταφραστής ενός λογοτεχνικού συγγραφέα δεν εργάζεται, φυσικά, μόνο σε έργα μυθοπλασίας. Ορισμένες από τις πιο πλούσιες πηγές πληροφοριών σχετικά με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων από τους μεταφραστές εντοπίζονται σε μεταφράσεις δοκιμίων και βιογραφιών. Τα απομνημονεύματα του Vargas Llosa *Un pez en el agua* (1993), που δημοσιεύθηκαν μέσα σε πάροδο τριών ετών από την αποτυχημένη προεκλογική του εκστρατεία για τις προεδρικές εκλογές του Περού το 1990, μεταφράστηκαν από την έμπειρη μεταφράστρια Helen Lane (1921–2004) και δημοσιεύθηκαν στην αγγλική γλώσσα με τον τίτλο *A Fish in the Water* (1994a). Ιδιαίτερα λεπτομερή γραπτή ανατροφοδότηση σχετικά με το σχέδιο του χειρογράφου του ΚΣ δόθηκε στον Vargas Llosa από τον αναγνώστη Robert Hemenway, Πρόεδρο του Αγγλικού Τμήματος του Πανεπιστημίου του Kentucky. Στις σημειώσεις του, ο Hemenway κάνει επίσης λόγο για τον τίτλο του έργου:

> Ο τίτλος!! Το αγγλικό ισοδύναμο του Como el pez en el agua είναι το «σαν το ψάρι στο νερό»: «Το προσέγγισε σαν ένα ψάρι το νερό». Ο τίτλος A Fish in the Water... υποδηλώνει... ένα καημένο ψαράκι, έναν εύκολο στόχο, για να το πιάσει κανείς... μια καθισμένη πάπια... Ίσως αυτό είναι το σωστό.[31]

Η συνυποδήλωση είναι και πάλι κρίσιμη, και η λειτουργία του τίτλου είναι να ενεργοποιήσει κάποια αξιολόγηση, είτε θετική («σαν το ψάρι στο νερό») είτε αρνητική («ένα ψάρι στο νερό»). Ωστόσο, παρά τις επισημάνσεις και την απόδοση που πρότεινε ο Hemenway, η οποία θα διατηρούσε τη συνυποδήλωση ότι ο συγγραφέας φαινόταν να επιδίδεται στην πολιτική δραστηριότητα το ίδιο εύκολα όσο και στη γραφή, στη δημοσιευμένη έκδοση διατηρήθηκε ο τίτλος ‘A Fish in the Water’.

Ο Hemenway παρέχει λεπτομερή σχόλια σε ολόκληρο το χειρόγραφο και εξηγεί με σαφήνεια, κάτι που είναι ιδιαιτέρως σημαντικό για τους δικούς μας σκοπούς, τους λόγους για τους οποίους ο ίδιος αντιλαμβάνεται κάποια βασικά ζητήματα ως τέτοια. Συγκεκριμένα σημειώνει ένα θεματικό πρόβλημα το οποίο επηρεάζει τη συνολική δομή της αφήγησης. Συγκεκριμένα, τι να κάνει με τη μετάφραση του σχολικού συστήματος, η οποία προσθέτει συνοχή στην ιστορία του Vargas Llosa από τη νεαρή του ηλικία και μετά που μεγάλωνε. Η δυσκολία δεν έγκειται μόνο στο γεγονός ότι δεν υπάρχει ακριβής εννοιολογική ή ορολογική ισοδυναμία μεταξύ των συστημάτων του Περού και των ΗΠΑ, αλλά και ότι η δημιουργία μιας τέτοιας σύνδεσης (π.χ. ‘first grade’ [πρώτη τάξη]) θα δημιουργούσε προβλήματα στους αναγνώστες του ΚΣ τόσο στο Ηνωμένο Βασίλειο όσο και σε άλλα συστήματα. Ο Hemenway προτείνει την προσθήκη μιας υποσημείωσης («σε ποιο σημείο όμως;») η οποία θα επεξηγεί την αντιστοιχία αυτή. Η λύση που επιλέχθηκε εν τέλει περιελάμβανε την εξομάλυνση σε όρους που δεν εκφράζουν πολιτισμικά στοιχεία, όπως το ‘first year at primary school’.

Άλλες ανησυχίες του Hemenway αφορούσαν την αφαίρεση ανακριβειών από το κείμενο καθώς και την παροχή επαρκών πληροφοριών στον αναγνώστη του ΚΣ προκειμένου να κατανοήσει τα κίνητρα πίσω από τις ενέργειες του συγγραφέα. Έτσι, σημειώνει (για το ΚΠ σελ. 429) ότι η αιτία της κριτικής που άσκησε ο Vargas Llosa εναντίον ορισμένων περουβιανών διανοούμενων όσον αφορά την αποδοχή θέσεων εργασίας στις ΗΠΑ είναι η υποκρισία αυτών, δεδομένου ότι οι ίδιοι επέκριναν τις ΗΠΑ αλλά ευχαρίστως δέχτηκαν να εργαστούν εκεί σε θέσεις που τους εξασφάλισαν καλές αποδοχές. Ο Hemenway προειδοποιεί ότι, εάν αυτό δεν καταστεί σαφές, η ίδια κατηγορία θα μπορούσε να διατυπωθεί και εις βάρος του ίδιου του Vargas Llosa, ο οποίος υπέγραψε το χειρόγραφο του βιβλίου από το Πανεπιστήμιο του Princeton. Αυτό είναι ένα από τα πολλά παραδείγματα όπου ο Vargas Llosa προβαίνει σε επεξήγηση του ΚΠ έπειτα από συστάσεις αναγνώστη του ΚΣ.

Η σχέση μεταξύ του Vargas Llosa και των υπολοίπων περουβιανών διανοουμένων αποδεικνύεται ένα επίμαχο σημείο του κειμένου. Ο Hemenway προτείνει την αλλαγή του τίτλου σε ένα από τα βασικά κεφάλαια του ΚΣ, από *Cheap intellectual* [Φθηνοί διανοούμενοι] να μεταφραστεί ως *Cut-rate intellectuals* [Εκπτωτικοί διανοούμενοι]. Η ισπανική φράση *El intelectual barato* [Ο φθηνός διανοούμενος] αποτελεί μια διακειμενική αναφορά σε μια σειρά άρθρων που γράφτηκαν από τον Vargas Llosa για το περουβιανό περιοδικό *Caretas* το 1979. Στα εν λόγω άρθρα, ο Llosa επιτίθεται στους διανοούμενους που θεωρούσε ότι υποστήριζαν την αριστερή δικτατορία (1968-1975) του Στρατηγού Velasco. Οι ανησυχίες του Hemenway αφορούν το γνωστικό υπόβαθρο του αναγνωστικού κοινού του ΚΣ, το οποίο δεν θα ήταν σε θέση να αναγνωρίσει τη διακειμενική αναφορά, και μαζί με αυτή τη συνυποδήλωση της σύμφρασης:

> Ο αγγλόφωνος αναγνώστης δεν έχει ουδεμία σχέση με τα πρωτότυπα άρθρα του *Caretas*. Το 'Cheap intellectual' μπορεί απλώς να υποδηλώνει ότι οι ιδέες τους είναι φτωχές και επουσιώδεις. Το 'Cut-rate intellectual' εμφανώς υπαινίσσεται ότι οι εν λόγω διανοούμενοι διατίθενται προς πώληση. Και η χρήση του πληθυντικού είναι σίγουρα πιο αποτελεσματική.

Το γεγονός ότι ο απορριπτέος όρος *cheap* αποτελεί ένα συμβατικό μεταφραστικό ισοδύναμο της ισπανικής λ. *barato*, αποτελεί μια επιπλέον απόδειξη ότι η αξιολόγηση, ακόμη και σε εμφανώς εγγεγραμμένα στοιχεία λόγου όπως είναι τα αξιολογικά επιθετικά, προκαλείται και συγκεκριμενοποιείται μέσω της σύμφρασης, του συγκειμένου και της διακειμενικότητας. Παράλληλα, η εγγραφή (*cut-rate*) υπερισχύει του αμυδρού αξιολογικού ρόλου που διαδραματίζει η σύνδεση με τα άρθρα του περιοδικού *Caretas*. Επομένως, οι προτάσεις που έγιναν κατά την αναθεώρηση δίνουν προτεραιότητα στην άμεση πραγμάτωση της στάσης έναντι οποιασδήποτε αποσαφήνισης της διακειμενικότητας. Το ΚΣ είναι περιοριστικό σε επίπεδο εμπλοκής (χωρίς ανάκτηση της διακειμενικής φωνής) ακόμη κι αν αυτό σημαίνει, παραδόξως, ότι υπάρχει δυνητικά περισσότερη ελευθερία στην ερμηνεία του αναγνώστη (δεν περιορίζεται στο συγκεκριμένο περουβιανό επικοινωνιακό πλαίσιο).

Στο ίδιο κεφάλαιο, οι σημειώσεις και οι τροποποιήσεις παρέχουν σαφείς ενδείξεις για τον τρόπο με τον οποίο αυτή η συνολική ερμηνεία ή σχήμα επηρεάζει συγκεκριμένες κειμενικές επιλογές:

> **ΚΠ** (Vargas Llosa 1993: 317)
> El Perú es una prueba, más bien, de lo frágil que es la clase intelectual y la facilidad con que la falta de oportunidades, inseguridad, escasez de medios de trabajo, ausencia de **un <u>status</u> social** y **también la impotencia** para ejercer una efectiva influencia, la vuelva vulnerable a la corrupción, al cinismo y al arribismo.
>
> [Το Περού είναι μια απόδειξη, μάλλον, του εύθραυστου της τάξης των διανοούμενων και της ευκολίας με την οποία η έλλειψη ευκαιριών, η ανασφάλεια, η ανεπάρκεια των μέσων εργασίας, η απουσία **του κοινωνικού <u>κύρους</u>** και **επίσης η ανικανότητα** άσκησης αποτελεσματικής επιρροής, την καθιστούν ευάλωτη στη διαφθορά, τον κυνισμό και την επέρμετρη φιλοδοξία]
>
> **Σχέδιο του ΚΣ** (Lane χγφ. σελ. 441)
> Peru is a proof, rather, of how fragile the intellectual class is and the ease with which the lack of opportunities, the insecurity, the scarcity of means to carry out its work, the absence of **social status** and **also powerlessness** to exercise any sort of effective influence, make it vulnerable to corruption, to abandonment of its ideals, to cynicism, and the use of language and thought for self-advancement.
>
> [Το Περού αποτελεί, μάλλον, απόδειξη του πόσο εύθραυστη είναι η τάξη των διανοούμενων και της ευκολίας με την οποία η έλλειψη ευκαιριών, η ανασφάλεια, η ανεπάρκεια μέσων για την εκτέλεση των έργων του, η απουσία **κοινωνικού κύρους αλλά και η αδυναμία** άσκησης οποιουδήποτε είδους αποτελεσματικής επιρροής, την καθιστούν ευάλωτη στη διαφθορά, στην εγκατάλειψη των ιδανικών της, στον κυνισμό και στη χρήση της γλώσσας και της σκέψης για αυτο-εξέλιξη.]

Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, ο Hemenway αρχικά κάνει τέσσερις χειρόγραφες αλλαγές στο σχέδιο του ΚΣ (αυτά που επισημαίνονται με έντονους χαρακτήρες στην ως άνω μετάφραση της Lane). Αυτές είναι:

> το *social status* (ΚΠ «κοινωνικό κύρος») αλλάζει σε *any accepted status in society* [οποιοδήποτε αποδεκτό καθεστώς στην κοινωνία]
> το *also powerlessness* (ΚΠ «επίσης η ανικανότητα») αντικαθίσταται από το *the inability* [η ανικανότητα]
> τα κόμματα διαγράφονται μετά τα *influence* [επιρροή] και *cynicism* [κυνισμός].

Και οι δύο αλλαγές που έγιναν στα αφηρημένα ουσιαστικά εμπεριέχουν κρίση (κοινωνική εκτίμηση) και, επίσης, αναδιατυπώνουν τη φρασεολογία από τα έκτυπα του ΚΠ. Το πρώτο

εντείνεται από την προσθήκη του *any*, ενώ το δεύτερο εξασθενεί από τη χρήση του πιο γενικού *inability*. Ο Hemenway στη συνέχεια διαγράφει ολόκληρη την πρόταση και την αντικαθιστά με μια εισαγωγή στο σημείο εκείνο του κειμένου, η οποία περιλαμβάνει περισσότερες αλλαγές (επισημαίνονται στο παράδειγμα που ακολουθεί):

> Peru is a **demonstration**, rather, of how fragile the intellectual class is – of the ease with which the lack of opportunities, the insecurity, the scarcity of means to carry out one's work, the absence of any accepted status in society, and the inability to exert any sort of effective influence make **intellectuals** vulnerable to corruption, to abandonment of their ideals, to cynicism and **careerism**.
>
> [Το Περού αποτελεί, μάλλον, μια **απόδειξη** του πόσο εύθραυστη είναι η τάξη των διανοούμενων - της ευκολίας με την οποία η έλλειψη ευκαιριών, η ανασφάλεια, η έλλειψη μέσων για να εκτελέσει κάποιος το έργο του, η απουσία οποιουδήποτε αποδεκτού καθεστώτος στην κοινωνία και η αδυναμία να ασκήσουν κάθε είδους αποτελεσματική επιρροή καθιστούν τους **διανοούμενου**ς ευάλωτους στη διαφθορά, στην εγκατάλειψη των ιδανικών τους, στον κυνισμό και στον **καριερισμό**.]

Παρατηρείται μια μικρή διακύμανση σε επίπεδο λεξιλογίου (το *a demonstration* αντί του *a proof*, εκ των οποίων και τα δύο αποτελούν περιοριστικούς τύπους εμπλοκής) και σύνταξης (η παύση η οποία οφείλεται στην παύλα που αντικαθιστά το συνδετικό *and* στην πρώτη γραμμή). Ωστόσο τα πραγματικά κρίσιμα κομβικά σημεία επεξηγούνται με σαφήνεια στο συνοδευτικό επεξηγηματικό σημείωμα του Hemenway. Συγκεκριμένα, συζητά την επιλογή του όρου *intellectuals* [διανοούμενοι] αντί του *intellectual class* [τάξη των διανοούμενων] και του *careerism* [καριερισμός] για την απόδοση του *arribismo* [υπέρμετρη φιλοδοξία]. Το τελευταίο αντικαθιστά την αποσαφήνιση της Lane *use of language and thought for self-advancement* [χρήση της γλώσσας και της σκέψης για αυτο-εξέλιξη], την οποία ο Hemenway περιγράφει ως «αλλόκοτη». Είναι αξιοσημείωτο πως, για λόγους ευκρίνειας, το *careerism* θυσιάζει τις ιδιαιτερότητες των μέσων με τα οποία οι διανοούμενοι επιτυγχάνουν τον υποτιθέμενο στόχο τους. Παραμένουν σιωπηρά στο νέο ΚΣ, όπως ήταν στο ΚΠ – το τι σημασία φέρει πραγματικά το *careerism* δεν αναφέρεται. Μολονότι υπάρχει μια ένταση στα ΚΣ μεταξύ της αναγνωσιμότητας του Hemenway και της αποσαφήνισης της Lane, δε μπορεί να περιοριστεί απλά σε αυτό. Στη χρήση του *intellectual class* (αντί του *intellectuals*), ο Hemenway είναι αυτός που τείνει προς την αποσαφήνιση, ωστόσο λαμβάνει υπόψη του τους περιορισμούς και την ανάγκη να αποφευχθεί η παρερμηνεία του συγγραφικού σκοπού:

> Δεν μπορώ να καταλάβω εάν με το *intellectual class* αναφέρεστε εδώ στους διανοούμενους γενικότερα – σε αυτούς των ανεπτυγμένων χωρών όπως της Γαλλίας, της Βρετανίας, της Γερμανίας, και των Ηνωμένων Πολιτειών καθώς και του Τρίτου Κόσμου – ή αν περιορίζεστε στους τελευταίους. Ήμουν έτοιμος να το διατυπώσω ως εξής: 'how fragile the intellectual class is in the Third World' [του πόσο εύθραυστη

είναι η τάξη των δανοούμενων στον Τρίτο Κόσμο] αλλά δε μπορώ να είμαι σίγουρος για τις προθέσεις σας.

Στο σημείο αυτό, που ο Hemenway επιδιώκει να αναδείξει το βασικό επιχείρημα, επισημαίνει τον κίνδυνο της υπερβολικής αποσαφήνισης της έννοιας. Ο Vargas Llosa μιλά μόνο για τις δυσκολίες των διανοούμενων του Τρίτου Κόσμου ή η συλλογιστική του αφορά τους διανοούμενους γενικότερα; Ο αναθεωρητής ενδέχεται να καταλήξει στο λογικό συμπέρασμα ότι περιορίζεται στους πρώτους, δεδομένου ότι η ασφάλεια, οι πόροι και το κύρος συνάδει με τους διανοούμενους των πιο ανεπτυγμένων χωρών. Όμως το ΚΠ δεν το καθιστά αυτό απόλυτα σαφές. Η αποσαφήνιση μέσω της φράσης *how fragile the intellectual class is in the Third World* ενέχει τον κίνδυνο αλλοίωσης του μηνύματος. Χωρίς την έγκριση του συγγραφέα, δε μπορεί τυπικά να δικαιολογηθεί μια τέτοια αλλαγή. Ο Hemenway συνεχίζει τονίζοντας τη σημασία της απόφασης, τόσο για τον συγγραφέα όσο και για τον μεταφραστή: «Πρόκειται για μια πολύ σημαντική πρόταση του κεφαλαίου. Θα μπορούσατε ίσως να την αναθεωρήσετε λιγάκι.» Εάν και η συνέχεια της αλληλογραφίας δεν εντοπίζεται στο αρχείο, μπορεί να συναχθεί ότι ο Vargas Llosa αποδέχθηκε την ερμηνεία του Hemenway, διότι το δημοσιευμένο ΚΣ συμπεριλαμβάνει το *in the Third World* (Vargas Llosa 1994a: 313). Αυτό αποτελεί απομένως ένα παράδειγμα διαπραγματευτικής ανάγνωσης μεταξύ συγγραφέα και αναθεωρητή (Hall 1980 [1999], βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.6). Δείχνει επίσης εδώ για ακόμη μια φορά μια αλληλεπικάλυψη μεταξύ ιδεϊκής και διαπροσωπικής μεταλειτουργίας: και οι δύο ονοματικές φράσεις, τα *clase intelectual* και *arribismo*, ανήκουν στο Πεδίο και αποτελούν έκφραση της ιδεϊκής μεταλειτουργίας της γλώσσας, ωστόσο η μεταφραστική επιλογή συμβάλλει στη διαπροσωπική ευθυγράμμιση του αναγνώστη του ΚΣ με τις ιδέες του συγγραφέα και επηρεάζει την ερμηνεία ολόκληρου του αποσπάσματος.

Όσον αφορά συγκεκριμένες αποφάσεις κειμενικού επιπέδου τις οποίες ένας μεταφραστής καλείται να λάβει σε μόνιμη βάση, ο Hemenway επισημαίνει τη δυσκολία της μετάφρασης του όρου *criollo*, μιας λέξης που μπορεί να έχει εθνοτικές και φυλετικές συνέπειες. Αυτό συνάδει με ορισμένα από τα πιο κρίσιμα σημεία που τονίζει και ο Rabassa (βλ. Ενότητα 4.2.1 ανωτέρω). Ενώ αρχικά ο όρος σήμαινε ένα άτομο ευρωπαϊκής ή αφρικανικής καταγωγής που γεννήθηκε στην Αμερική, άλλες σημασίες της λέξης περιλαμβάνουν τον αυτόχθονα ή το ιδιαίτερο/χαρακτηριστικό γνώρισμα μιας ισπανοαμερικανικής χώρας.[32] Το εύρος της σημασίας του όρου και η μερική μετατόπιση που συνεπάγεται ο αγγλικός σύστοιχος όρος *creole*[33] [κρεολός] καθιστούν την εν λόγω λέξη προβληματική, κάτι που ο Hemenway αναλύει στην επιστολή του:

> *Criolla* – Ο χαμαιλέοντας μιας λέξης στα Ισπανικά της Λατινικής Αμερικής που, απ' όσο μπορώ να διαπιστώσω, δεν μπορεί να αποδοθεί ως *creole* σε καμία από τις δεκατέσσερις περιπτώσεις που εντοπίζονται στο εν λόγω χειρόγραφο. Εγώ έχω προτείνει τα 'homegrown' [σπιτικός, ντόποιος], 'homespun' [χειροποίητος], 'indigenous' [γηγενής, αυτόχθων], 'grassroots' [λαϊκός], και 'dyed in the wool' [«βαμμένος», φανατικός] σε διαφορετικό επικοινωνιακό πλαίσιο το καθένα.

Είναι απίθανο να δίνεται έστω μία από αυτές τις μεταφράσεις ως ισοδύναμη στα λεξικά, τα οποία τείνουν να περιορίζονται στα *Creole, native* ή στο επίθετο που αντιστοιχεί στην εκάστοτε χώρα της Λατινικής Αμερικής (Peruvian, Colombian, Ecuadorian ...).[34] Στο σχέδιο της μετάφρασης της Lane, η ίδια τείνει να χρησιμοποιεί το *creole*. Οι δημιουργικές εναλλακτικές προτάσεις του Hemenway περιλαμβάνουν τα *slangy* [μάγκικος] (*picardía criolla* ΚΠ 135, για το *creole impudence* [κρεολική αναίδεια] της Lane στο σχέδιο σελ. 184), *street-wise* [περπατημένος] ή ενδεχομένως και το *homegrown* (*político criollo*, ΚΠ 405, αντί του *creole politician* [κρεολικός πολιτικός] που χρησιμοποιεί η Lane στο σχέδιο σελ. 564) και το *popular* [δημοφιλής] (*música criolla* ΚΠ 134, *creole music* [κεολική μουσική] σχέδιο σελ. 181). Ο Hemenway συζητά το τελευταίο αυτό παράδειγμα σε μία από τις αυτοκόλλητες σημειώσεις του:

> *El compositor de música criolla Augusto Polo Campos* [ο συνθέτης της *criolla* μουσικής, Augusto Polo Campos]: το 'criolla' εδώ δε σημαίνει «κρεολική» αλλά «ντόπια, αυτόχθονη, τοπική, αυθεντική περουβιανή.» (Μια σημείωση στο Λαρούς αναφέρει πως μια περίπτωση σαν αυτή αποτελεί συχνό φαινόμενο στη Λατινική Αμερική). Αν θέλαμε να κάνουμε ένα παραλληλισμό με τις ΗΠΑ, θα κάναμε ενδεχομένως λόγο για τον Aaron Copland. Δεν είναι εύκολο να αποδοθεί η έννοια αυτή στα Αγγλικά με σαφήνεια, και θα το επιτύχουμε αυτό μόνο με τη χρήση του 'popular' [δημοφιλής];[35]

Η ρητή αυτή δήλωση του προβλήματος τονίζει και πάλι τους ανταγωνιστικούς περιορισμούς: πρώτον, το εύρος της σημασίας και της συνυποδήλωσης που αυτή φέρει για την ισπανική γλώσσα, και, δεύτερον, την ανάγκη να αποδοθεί στην αγγλική, όπως λέει και ο ίδιος ο Hemenway, «με σαφήνεια». Ο αναθεωρητής έχει πλήρη επίγνωση της «απώλειας» που συνεπάγεται το εξομαλυντικό *popular*, ωστόσο το προεξάρχον κριτήριο της λακωνικότητας την καθιστά μια ανεκτή απώλεια για τον ίδιο. Επιπλέον, είναι σαφές ότι ο αναθεωρητής βασίζει τις διορθώσεις του στην κατανόηση του αγγλικού κειμένου και καταφεύγει σε διαβούλευση με το ΚΠ όταν έχει αμφιβολίες ως προς την ακρίβειά του. Ως εκ τούτου, δηλώνει πως: «Ήλεγξα τη μετάφραση ανατρέχοντας στο ισπανικό κείμενο όταν το αγγλικό δε μου ακουγόταν σωστό... Αν είχα χρόνο, θα ήταν καλό να το εξετάσω λέξη προς λέξη.» Μια τέτοια ανάγνωση, όμως, συνεπάγεται την αντιπαραβολή μεταξύ του ΚΠ και του ΚΣ από τον Vargas Llosa, ο οποίος θα πρέπει να απαντά σε ερωτήσεις μεταφραστών και εκδοτών, να υποβάλλει προτάσεις και να λαμβάνει ο ίδιος αποφάσεις.[36] Σε δύο από τα παραδείγματα του *criollo*, η διατύπωση του ΚΣ που επιλέχθηκε για την τελική δημοσίευση είναι το *scoundrel of a politician* [απατεώνας πολιτικός] (Vargas Llosa 1994a: 397) και το *composer of traditional Peruvian music* [συνθέτης παραδοσιακής περουβιανής μουσικής] (στο ίδιο: 130). Και οι δύο αποδόσεις είναι πιο ακριβείς και εκφράζουν πιο έντονα το επίπεδο της στάσης από ότι οι εναλλακτικές εκδοχές της Lane ή του Hemenway.

4.2.4 Λεξικές εναλλακτικές επιλογές στο κειμενικό είδος του δοκιμίου

Η μετάφραση ενός άλλου μικρού δοκιμίου του Vargas Llosa παρέχει πολύ σαφή προσδιορισμό των ενδοιασμών και επιλογών σε λεξιλογικό επίπεδο και του τρόπου με τον οποίο μπορούν αυτά να επιλυθούν από τη διαβούλευση μεταξύ μεταφραστή και συγγραφέα. Πρόκειται για το κείμενο μια ομιλίας που έδωσε ο Vargas Llosa στη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Georgetown επ'ευκαιρία της εορταστικής εκδήλωσης 'Two millionth volume celebration', στις 4 Μαΐου του 1984, με τίτλο 'El Paraíso de los libros' (Vargas Llosa 1991), το οποίο μεταφράστηκε από τον George Davis ως «Ο Παράδεισος των βιβλίων» (Vargas Llosa 1994b).[37] Το θέμα της ομιλίας είναι η πόλη Hay-on-Wye στην Ουαλία, η οποία φημίζεται για την πληθώρα βιβλιοπωλείων και το ετήσιο διεθνές φεστιβάλ βιβλίων. Το δακτυλογραφημένο σχέδιο της μετάφρασης εμφανίζεται με μεταφραστικά ερωτήματα προς τον Vargas Llosa, τα οποία έχουν επισημανθεί από τον Davis ως συγκεκριμένες εναλλακτικές επιλογές σε διάφορα σημεία του κειμένου. Πρόκειται για μια ιδιαιτέρως πολύτιμη πηγή, καθώς (i) τα εναλλακτικά ισοδύναμα διευκρινίζονται με σαφήνεια και (ii) το κείμενο είναι αρκετά συμπυκνωμένο ώστε να καθίσταται δυνατή η εξέταση και των 53 ερωτημάτων από ένα ΚΠ έκτασης 1843 λέξεων.

Το ακόλουθο παράδειγμα, το οποίο συναντάται στην αρχή του δοκιμίου, δείχνει πως ο Davis υποδεικνύει τις εναλλακτικές επιλογές σε επισημασμένα σημεία του κειμένου:

> *El pueblecito galés de Hay está al pie de una cordillera misteriosa ...*
>
> *The little/small/tiny Welsh village/town of Hay is at the foot of a mysterious chain of mountains ...*

Ο Davis παρουσιάζει τα ερωτήματα ως εναλλακτικά ισοδύναμα για το ΚΣ τα οποία χωρίζει με την κάθετο '/' (*little/small/tiny* [μικρό/μικρό/μικροσκοπικό], *village/town* [χωριό/κωμόπολη]). Δεν είναι σαφής ο τρόπος με τον οποίο επιλύθηκαν αυτά (αν αυτό έγινε από τον ίδιο τον Vargas Llosa, από τον μεταφραστή ή και από τους δύο) ωστόσο το αποτέλεσμα διαφαίνεται έπειτα από τη σύγκριση με το δημοσιευμένο ΚΣ της ομιλίας: *The tiny Welsh village of Hay...* [Το μικροσκοπικό ουαλικό χωριό Hay]. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, ο ενδοιασμός του μεταφραστή έγκειται σε μικρές σχετικά διαφορές σε επίπεδο συνωνυμίας σχετικά με δύο στοιχεία του ίδιου λεξήματος, του *pueblecito* [χωριουδάκι]: το δηλωτικό στοιχείο του ουσιαστικού *pueblo* [χωριό] (*village/town*) και την πραγμάτωση του υποκοριστικού επιθήματος *–ito* [-άκι] (*little/small/tiny*). Η ταξινόμηση των απορριών του μεταφραστή στο συγκεκριμένο κείμενο αποκαλύπτει ότι οι 20 (περίπου το 38 τοις εκατό) από τις 53 αφορούν τέτοιου είδους ενδοιασμούς συνωνύμων, όπως για παράδειγμα:[38]

> *más seguro* [πιο ασφαλές] > *safer/**more secure*** [ασφαλέστερο/**πιο ασφαλές**]
> *las escaleras* [οι σκάλες] > ***staircases**/stairways* [**σκάλες**/κλιμακοστάσιο]
> *regularmente* [τακτικά] > *regularly/**often*** [τακτικά/**συχνά**]
> *desaniman* [αποθαρρύνουν] > *dishearten/**discourage*** [αποκαρδιώνουν/**αποθαρρύνουν**]

No me arrepiento de haberlo hecho [Δεν μετανοιώνω που το έκανα] > *I am not sorry for having done so/**I do not regret having done so.*** [Δεν μετανοιώνω που το έκανα]

Όλες οι ως άνω εναλλακτικές αποδόσεις διαφέρουν ελάχιστα μεταξύ τους σε επίπεδου ύφους και ουδεμία εξ αυτών φανερώνει την υποκειμενικότητα του μεταφραστή, πόσο μάλλον κάποια αισθητή μετατόπιση σε επίπεδο επίτασης.

Άλλες 18 απορίες (περίπου το 34 τοις εκατό του συνόλου) αφορούν την ακρίβεια της κατανόησης και απόδοσης του περιεχομένου του ΚΠ. Τρεις (5 τοις εκατό) διατυπώνονται υπό μορφή ευθέων ερωτήσεων, όπου ο μεταφραστής ζητά βοήθεια για την κατανόηση του *un esquinero* [ράφι], *un rabdomante* [ραβδοσκόπος] και της φράσης *si alguien le gana la mano en un ejemplar* [αν κάποιος προλάβει και του πάρει το αντίτυπο][6]. Όσον αφορά τις υπόλοιπες, επτά (13 τοις εκατό) αφορούν επαληθεύσιμα εξωτερικά φαινόμενα:

granjeros [αγρότες] > ***farmers**/merchants/traders* [**αγρότες**/έμποροι/έμποροι]
grabados [χαρακτική] > *engravings/**prints*** [χαρακτική]
husmean el armario [οσφραίνοναι την ντουλάπα] > *smell out/**pry into** the cabinet* [μυρίζουν/**χώνουν τη μύτη τους** στην ντουλάπα]
el invisible lindero que separa Gales de Inglaterra [το αόρατο σύνορο που χωρίζει την Ουαλία από την Αγγλία] > *the invisible edge/landmark/**boundary**/line which separates Wales from England* [η αόρατη άκρη/ορόσημο/**σύνορο**/γραμμή που χωρίζει την Ουαλία από την Αγγλία]
su empinada mansión sobre el río Wye [το απόκρημνο σπίτι του πάνω από τον ποταμό Wye]> *his lofty mansion on/above/**over** the river Wye* [το μεγαλοπρεπές αρχοντικό του στον/**πάνω από** τον ποταμό Wye]
la terraza de su castillo [η βεράντα του κάστρου του] > *the terrace/**veranda** of his castle* [η βεράντα του κάστρου του]
Richard Booth había pasado por la Universidad de Oxford [Ο Richard Booth είχε περάσει από το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης] > *Richard Booth had gone through/**attended**/graduated from Oxford University* [Ο Richard Booth είχε περάσει/**φοιτήσει**/αποφοιτήσει από το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης]

Σε όλα τα ανωτέρω παραδείγματα, ο μεταφραστής ελέγχει την ορθότητα της ερμηνείας του για φαινόμενα του πραγματικού κόσμου τα οποία περιγράφει ο συγγραφέας. Χωρίς να έχει πρόσβαση στο αυθεντικό σκηνικό, ή σε πληροφορίες σχετικά με αυτό, είναι απλά αδύνατο για τον μεταφραστή να γνωρίζει αν το αντικείμενο που περιγράφεται ως *grabado* αναφέρεται σε ένα έργο χαρακτικής ή χαλκογραφίας ή στο αντικείμενο σπουδών του Richard Booth στην

[6] Σ.τ.Μ.: Σε αυτό το σημείο, ο Munday αποδίδει την ισπανική φράση *si alguien le gana la mano en un ejemplar* με το *if anyone beats him to a copy*, κάτι που στην αγγλική γλώσσα δεν ευσταθεί. Η ισπανική γλώσσα είναι πολύ ιδιαίτερη εδώ, κι ο Munday τη μεταφράζει επί λέξη, παίρνοντας στοιχεία από τη χαρτοπαιξία. Αυτό αποτελεί απόδειξη του ότι η ερμηνεία και μετάφραση της εν λόγω φράσης από τον ίδιο τον συγγραφέα αποτελεί ένα ακόμη κρίσιμο σημείο μετάφρασης, καθώς αφορά μεταφραστικό πρόβλημα πάνω σε ένα ήδη μεταφραστικό πρόβλημα.

Οξφόρδη. Στο τελευταίο παράδειγμα, το ισπανικό *había pasado por* [είχε περάσει από] είναι ένα γενικό, σύνηθες ρήμα που, ελλείψει ενός ομοίως γενικού όρου στη ΓΣ, υποχρεώνει τον μεταφραστή να γίνει πιο συγκεκριμένος. Η διαφορά του τρόπου με τον οποίο οι δύο γλώσσες καλύπτουν το σημασιολογικό χώρο, και συγκεριμένα η ανάγκη για εξειδίκευση (ένα είδος αποσαφήνισης), είναι αυτό που απαιτεί τη συμμετοχή του συγγραφέα ή κάποιας άλλης αυθεντίας με γνώση της κατάστασης. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο σημείο αυτό η λογοτεχνική μετάφραση συνάδει σε μεγάλο βαθμό με τα ευρήματα του Κεφαλαίου 3 – στις συνεντεύξεις, οι τεχνικοί μεταφραστές εντόπισαν παραδείγματα με παρόμοιες δυσκολίες στον προσδιορισμό των ισοδυνάμων, ενώ η πλειονότητα των ερωτημάτων στα διαδικτυακά φόρα αφορούσαν ζητήματα ορολογίας, τα οποία μπορούσαν να απαντηθούν μόνο με γνώση του συγκεκριμένου πεδίου. Ελλείψει αυτής της γνώσης, η εξ ορισμού επιλογή για τον μεταφραστή είναι να επιλέξει την πιο ουδέτερη απόδοση της ΓΣ. Όπως το ισπανικό *había pasado* [πέρασε] είναι αόριστο, έτσι και η προτιμώμενη επιλογή *had attended* [φοίτησε] αποφεύγει να προσδιορίσει την ακριβή φύση των σπουδών του Richard Booth. Ο Booth όντως αποφοίτησε από την Οξφόρδη,[39] ωστόσο, δεδομένου ότι το ισπανικό κείμενο δεν επιβεβαιώνει την εν λόγω πληροφορία, δεν υποχρεούται να το κάνει ούτε και το μετάφρασμα.

Οκτώ παραδείγματα (15 τοις εκατό) ζητούν διευκρίνιση για την υποκειμενική αναπαράσταση των εξωτερικών φαινομένων. Μεταξύ αυτών είναι τα εξής:

> *las librerías que recorrimos* [τα βιβλιοπωλεία που περάσαμε] > *the bookstores we* ***went****/looked through* [τα βιβλιοπωλεία που πήγαμε/εξετάσαμε]
> *palpando* [ψηλαφώντας] > *going through/touching/****feeling*** *[prints, papers...]* [περνώντας μέσα από/αγγίζοντας/αγγίζοντας την υφή (αντίτυπων, εγγράφων...)]
> *el azar* [ευκαιρία, τυχαιότητα] > ***chance****/fate/destiny* [**ευκαιρία**/μοίρα/πεπρωμένο]
> *Acaba de extender sus redes bibliográficas a un pueblecito al sur de Francia* [Έχει μόλις επεκτείνει τα βιβλιογραφικό του δίκτυο σε μια μικρή πόλη στη νότια Γαλλία] > *He has just extended his bibliographic chain/****dynasty****/empire/network to a small town in the south of France* [Έχει μόλις παρατείνει τη βιβλιογραφική του αλυσίδα/δυναστεία/αυτοκρατορία/δίκτυο σε μια μικρή πόλη στη νότια Γαλλία]

Τα παραδείγματα αυτά είναι αναπαραστάσεις από την οπτική του συγγραφέα/αφηγητή. Κάθε μία από τις προτεινόμενες μεταφράσεις μπορεί να προκαλέσει μια αντίδραση σε επίπεδο στάσης στο συμβάν ή την οντότητα του ΚΠ.[40] Ας εξετάσουμε το *recorrimos* [περάσαμε] στο πρώτο παράδειγμα. Μεταφράζεται κυριολεκτικά με το *went through*, ωστόσο το καθαυτό περιεχόμενο της πράξης παραμένει ασαφές. Είναι απίθανο να σημαίνει απλώς «περάσαμε μέσα από τα βιβλιοπωλεία», αλλά, αν υποθέσουμε ότι ο αφηγητής και ο φίλος του όντως έριξαν μια ματιά στα βιβλία, είναι εξίσου αβέβαιο το κατά πόσο αυτό συνέβη σχολαστικά ή όχι. Το *looked through* [εξετάσαμε, μελετήσαμε] θα μπορούσε να δικαιολογηθεί εάν ο αφηγητής έδειξε ενδιαφέρον για τα βιβλία, στην περίπτωση αυτή όμως εισερχόμαστε σε μια κλίμακα επίτασης που θα μπορούσε ενδεχομένως να συμπεριλάβει και μη συνήθη ρήματα όπως τα *browsed* [ξεφυλλίσαμε], *studied* [μελετήσαμε], *examined* [εξετάσαμε], κ.ά. και σε

μια κλίμακα επιρρηματικής επίτασης όπως τα *slowly* [αργά], *carefully* [προσεκτικά], *meticulously* [διεξοδικά] (βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.3.1.4).

Τα τρία πρώτα παραδείγματα του ως άνω καταλόγου επιλύονται στο ΚΣ με τη λιγότερο επισφαλή επιλογή μιας ουδέτερης και κυριολεκτικής απόδοσης (*went through, feeling, chance*). Το τελευταίο παράδειγμα είναι αυτό που εμπεριέχει μια αξιοσημείωτη υποκειμενική μετατόπιση στην αναπαράσταση. Ο Richard Booth έχει ανοίξει δύο βιβλιοπωλεία σε μια μικρή πόλη της Γαλλίας, και το στοιχείο που καθίσταται εδώ διακριτό από τον μεταφραστή είναι η μεταφορική αναπαράσταση αυτού του γεγονότος: ενώ το ΚΠ μιλά για επέκταση του «βιβλιογραφικού του δικτύου» (*sus redes bibliográficas*), ο μεταφραστής αμφιταλαντεύεται μεταξύ των *bibliographic chain/dynasty/empire/network* [βιβλιογραφική αλυσίδα/δυναστεία/αυτοκρατορία/δίκτυο]. Από αυτά, τόσο το *empire* όσο και η τελική επιλογή του ΚΣ (*dynasty*) επιβάλλουν στην ενέργεια, ένα πιο επιθετικό, νεο-αποικιοκρατικό εννοιολογικό πλαίσιο στο οποίο ο Booth φαίνεται να ενεργεί περισσότερο προς όφελος του κοινωνικού του κύρους. Η επιλογή αυτή στην πραγματικότητα συνάδει με το γενικό Πλαίσιο του υπολοίπου κειμένου. Ωστόσο, αν λάβουμε υπόψη την αύξηση της επίτασης και την ένταση της αρνητικής συνυποδήλωσης, πρόκειται πιθανότατα για μια επισφαλή εναλλακτική. Αν η υπόθεση αποδειχθεί λανθασμένη, ο συνδυασμός αυτός θα αποβεί επιζήμιος. Ο μεταφραστής πρέπει να λάβει την έγκριση του συγγραφέα του ΚΠ, εξου και το ερώτημα του Davis.

Τα σημεία αξιολόγησης που σχετίζονται περισσότερο με τη στάση σε όρους αποτίμησης εντοπίζονται σε 11 ερωτήματα (21 τοις εκατό επί του συνόλου). Τα τρία εξ αυτών αποτελούν ρηματικές διεργασίες:

> *hurgando* [σπρώχνω] > ***stirring up****/inciting* [**προκαλώντας**/υποκινώντας]
> *la prensa se ocupó de [las fiestas]* [ο Τύπος ασχολήθηκε (με τα πάρτυ)] > *the press preoccupied/**occupied** themselves with [the parties he threw]* [ο Τύπος ασχολήθηκε/ασχολήθηκε με τα πάρτυ που αυτός διοργάνωσε]
> *ponerme a llorar* [βάζω τα κλάματα, κλαίω] > *to weep/lament/moan/**cry*** [οδύρομαι/θρηνώ/μεμψιμοιρώ/κλαίω]

Στο πρώτο παράδειγμα, και οι δύο μεταφραστικές εναλλακτικές για το *hurgando*, ενδεικτικές έντονου συναισθήματος, είναι στην πραγματικότητα λανθασμένες.[41] Στο δεύτερο και τρίτο παράδειγμα, οι εναλλακτικές αποδόσεις που έχουν επιλεγεί είναι τα μικρότερης έντασης *occupied themselves* [ασχολούμαι] και *cry* [κλαίω]. Αυτά τυχαίνει να αποτελούν τις πιστότερες μεταφράσεις του ΚΠ, ωστόσο είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι απορρίφθηκαν οι ισχυρότερες αξιολογικές εναλλακτικές επιλογές (π.χ. *weep* [οδύρομαι], *lament* [θρηνώ], *moan* [μεμψιμοιρώ]). Τα εναλλακτικά ισοδύναμα του *cry* είναι μη συνήθεις λέξεις που εκφράζουν για ακόμη μια φορά μια υποκειμενική αναπαράσταση του γεγονότος. Ωστόσο αυτή τη φορά έχουν προταθεί από τον ίδιο τον μεταφραστή. Πρόκειται για εναλλακτικά σενάρια που εκφράζουν το επίπεδο του συναισθήματος σε διαφορετικό βαθμό η κάθε μία. Κατ'αυτόν τον τρόπο, αποτελούν ενδείκτη κλιμάκωσης, ο οποίος είναι εξίσου βασικός παράγοντας σε ένα

ερώτημα που αφορά το στοιχείο της κρίσης: *bebedor océanico* [που πίνει τον ωκεανό] > *excessive/exorbitant/**compulsive** drinker* [υπερβολικός/εξωφρενικός/**εθισμένος** πότης]. Εδώ, η πρωτότυπη μεταφορά[42] του ΚΠ αποδίδεται με την λιγότερο διακριτή σύμφραση *compulsive drinker*.[43]

Η διαπραγμάτευση του Davis με τον Vargas Llosa αφορά τον περιορισμό του σημασιακού χώρου που καταλαμβάνουν στοιχεία του ΚΠ και τη συχνή προσαρμογή της κλιμάκωσης στο ΚΣ. Παρουσιάζει ενδιαφέρον το γεγονός ότι η διατύπωση που επιλέγεται συχνά για το ΚΣ (κυρίως από τον Vargas Llosa ή έπειτα από συμφωνία μαζί του) είναι η πιο εξομαλυντική και λιγότερο έντονη.

4.3 Η πράξη της αυτο-αναθεώρησης – Η μετάφραση του έργου του Georges Perec από τον David Bellos

Η τρίτη σπουδαία μελέτη περίπτωσης αυτού του κεφαλαίου αφορά τον μεταφραστή David Bellos και τη μετάφραση του *La Vie mode d'emploi* (1978, μεταφράστηκε ως *Life: A User's Manual*, 1987) του γάλλου συγγραφέα Georges Perec (1936–1982)[44]. Το ρηξικέλευθο μυθιστόρημα, το οποίο περιγράφει λεπτομερώς μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή (γύρω στις 8 μ.μ. στις 23 Ιουνίου του 1975) στις ζωές των κατοίκων μιας παριζιάνικης πολυκατοικίας, κέρδισε το περίφημο Prix Médicis και εδραίωσε τη διεθνή φήμη του Perec. Ο Perec ήταν μέλος της πειραματικής ομάδας συγγραφέων Oulipo (Ouvroir de littérature potentielle), η οποία ιδρύθηκε το 1960 και της οποίας μέλη ήταν επίσης οι Raymond Queneau και Italo Calvino.[45] Το ύφος τους διακρινόταν για τις τεχνικές «περιορισμένης γραφής», οι οποίες συμπεριελάμβαναν σύνθετα μαθηματικά προβλήματα και γρίφους.[46] Στο *La Vie*, για παράδειγμα, η τεχνική αφήγησης διέπεται από την κίνηση του Ιππότη σε μια σκακιέρα, και τα «τετραγωνάκια» στα οποία καταλήγει επιτάσσουν τις υποχρεώσεις του εκάστοτε κεφαλαίου.

Η πολυπλοκότητα και το εύρος της αφήγησης του *La Vie*, η δημιουργία χαρακτήρων, τα λογοπαίγνια και οι γρίφοι θέτουν τεράστια εμπόδια στη μετάφρασή του (Bellos 1987). Η πρώιμη ιταλική μετάφραση (1984) από την ποιήτρια και μεταφράστρια Daniella Selvatico Estense (1936–1999) χαρακτηρίζεται από την τάση της προς επεξήγηση του πρωτοτύπου, ασχέτως του πόσο κρυφά μπορεί να ήταν ορισμένα σημεία. Αφετέρου, ο πολυγραφότατος γερμανός μεταφραστής Eugen Helmlé (1927–2000), ο οποίος είχε την τύχη να συνεργαστεί στενά με τον Perec,[47] στόχευε στη λειτουργική ισοδυναμία. Αυτό συνέβαινε ιδιαίτερα σε αποσπάσματα που επέβαλαν έντονους τυπικούς περιορισμούς, όπως η περικοπή της ακροστοιχίδας από το κεφάλαιο 51, όπου το γράμμα *e* εμφανίζεται σε διαφορετική θέση σε κάθε σειρά σχηματίζοντας μια κάθετο στη σελίδα, από πάνω δεξιά έως κάτω αριστερά. Ένα σχετικό ερώτημα αφορά το πλέγμα των λεπτών διακειμενικών αναφορών υπό μορφή συγκαλυμμένων παραθέσεων από μια πληθώρα άλλων συγγραφέων. Αυτές οι παραθέσεις και αναφορές[48] αντιστοιχούν στο 10 τοις εκατό του ΚΠ. Ωστόσο πέρασαν σχεδόν απαρατήρητες από τους πρώτους κριτικούς αναγνώστες δεδομένου ότι αποκρύπτονταν από τεχνικές που ο Bellos (1987) ονομάζει «περικοπή» ('truncation') και «εγκιβωτισμό» ('embedding'). Η μετάφρασή τους υπήρξε επίσης η πηγή μιας δριμύτατης επίθεσης στο ΜΕΤΑ από τον

Bernard Magné, εμπειρογνώμονα του Perec στο Université du Mirail-Toulouse. Βασικός πυρήνας της κριτικής του υπήρξε το γεγονός ότι ο Bellos επεξηγεί παραπομπές και αναφορές που είναι σκοπίμως σιωπηρές στο ΚΠ, περιορίζοντας σε όρους εμπλοκής την αντίδραση του αναγνώστη. Για τον Magné, αυτή η «κειμενική επιδειξιμανία» (Magné 1993a: 399) είναι αδικαιολόγητη και αδέξια, καταστρέφοντας το εξεζητημένο τέχνασμα με τον οποίο ο Perec καθιστά ορισμένες αναγνώσεις ορατές μόνο σε εκλεκτούς αναγνώστες. Αυτή η ελίτ, για παράδειγμα, δύναται να αντιληφθεί ότι η πρόταση:

> *Après sa mort, sa fille unique, Irène, publia son roman inachevé,* Les Cent-Jours.
>
> [Μετά τον θάνατό του, η μοναδική του κόρη, η Ειρήνη, δημοσίευσε το ημιτελές μυθιστόρημά του, "Les Cent-Jours".]

είναι μια αναφορά στον Louis Aragon (1897–1982), του οποίου το ψευδώνυμο ερωτικό μυθιστόρημα φέρει τον τίτλο *Le Con d'Irène* (1928) και ο οποίος δημοσίευσε μια αυτοβιογραφική ποιητική συλλογή με τίτλο *Le Roman inachevé*. Η μετάφραση του Bellos καθιστά την πατρότητα του έργου ακόμα πιο εμφανή, αλλά εξακολουθεί να απαιτεί προσπάθεια εκ μέρους του αγγλόφωνου αναγνώστη:

> After his death his only daughter, Irena Ragon, published his unfinished novel, Les Cent-Jours (Perec [1987] 2003: 289).
>
> [Μετά τον θάνατό του η μοναδική του κόρη, η Irena Ragon, δημοσίευσε το ημιτελές μυθιστόρημά του Les Cent-Jours (Perec [1987] 2003: 289).]

Ο Magné δεν αντιμετωπίζει τη μεταφραστική διαδικασία σαν ένα ζήτημα κάλυψης των γλωσσικών ή πολιτισμικών κενών που υπάρχουν στη γνώση του αναγνώστη. Το πρωτότυπο είναι περισσότερο μια 'contrat de lecture' [«σύμβαση ανάγνωσης»] (Magné 1993: 401), όπου ο Perec υποχρεώνει σε μια ενεργή ανάγνωση προκειμένου να αναδυθούν οι κρυμμένοι θησαυροί. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι μια τέτοιου είδους σύμβαση οραματίζεται ένα είδος συμμορφούμενης ανάγνωσης (Martin & White 2005) διότι ο αναγνώστης θα χρειαστεί να ανακαλύψει το επιδιωκόμενο νόημα του Perec, αλλά στην πραγματικότητα περιλαμβάνει μια διαλογική επέκταση των δρώντων του ΚΣ για την ανάκτηση του διακειμενικού συνδέσμου. Η ανάγνωση του Bellos μπορεί να χαρακτηριστεί συγκρατημένη. Καθιστά ρητή την αναφορά και κατά συνέπεια περιορίζει περισσότερο την αντίδραση του αναγνώστη. Το γεγονός ότι ο Bellos έλαβε υπόψη την κριτική του Magné αποδεικνύεται από το γεγονός ότι τα έγγραφά του περιέχουν ένα αντίγραφο του άρθρου *ΜΕΤΑ* - ένα χειρόγραφο αντίγραφο που συνέταξε προφανώς η ερευνητική του βοηθός Patrizia Molteni.

Στις σημειώσεις του Bellos προς τον αμερικανό εκδότη, όπου και εξηγεί τις τροποποιήσεις που ο ίδιος έχει εισάγει (π.χ. τη χρήση αμερικανικών λέξεων όπως *humor* [χιούμρ], *elevator* [ανελκυστήρας]), πραγματεύεται επίσης τη γενική στρατηγική της αντιστάθμισης: «Η αντιστάθμιση επιχειρήθηκε εξαιτίας της μεταφραστικής απώλειας ενός

μεγάλου αριθμού αστείων και υπαινιγμών, και λόγω της μεγάλης ασάφειας ορισμένων διασωθέντων αναφορών».[49] Μια από αυτές αφορά συγκεκριμένα το ως άνω παράδειγμα του Aragon: «το όνομα "Irena Ragon"[50] εισήχθη ως ένδειξη ή μετατοπιστή του Albert de Routisie – το καλλιτεχνικό ψευδώνυμο του Louis Aragon». Δεν είναι σαφές αν ο Bellos χρησιμοποιεί την αντιστάθμιση σαν γενικό όρο ή σαν μια θεωρητική διαδικασία της θεωρίας της μετάφρασης (βλ. Klaudy 2008, Munday 2009c: 174). Ωστόσο, αυτό που είναι βέβαιο είναι το γεγονός ότι περιγράφει συνειδητές στρατηγικές λήψης αποφάσεων για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων κρίσιμων προβλημάτων.

4.3.1 Οι λεπτομέρειες της αυτο-αναθεώρησης

Η μετάφραση του Bellos είναι επαρκώς τεκμηριωμένη χάρη στη διατήρηση των σχεδίων μετάφρασης και άλλου υλικού που ο ίδιος προσέφερε ως δωρεά στο Πανεπιστήμιο East Anglia, στο Νόριτς του Ηνωμένου Βασιλείου. Συγκεκριμένα, το υλικό περιλαμβάνει:

- φακέλους που περιέχουν το πρωτότυπο κείμενο στα Γαλλικά, επικολλημένο σε φύλλα Α4, που χρησιμοποιήθηκαν από τον Bellos για να επισημάνει τις διακειμενικές αναφορές. Ιδιαίτερα χρήσιμες ήταν οι σημειώσεις εργασίας του Perec οι οποίες βρίσκονται στο αρχείο Perec στο Παρίσι και το επισημειωμένο αντίγραφο που χρησιμοποίησε ο γερμανός μεταφραστής Hemlé. Εδώ, πράγματι, οι εν λόγω παραπομπές και οι πηγές τους είναι κυριολεκτικά ορατές στη σελίδα δίπλα από τις σημειώσεις του Bellos.
- το πρώτο σχέδιο της μετάφρασης, χειρόγραφο και καθαρογραμμένο, το οποίο ο Bellos παρήγαγε το 1985 – 1986 κατά τη διάρκεια μιας μη αμειβόμενης ετήσιας εκπαιδευτικής άδειας προτού αναλάβει την προεδρία στο Πανεπιστήμιο του Manchester.[51]
- ένα σημειωματάριο στο οποίο ο Bellos σημείωνε συνοπτικά ερωτήματα και μεταφραστικά προβλήματα, πολλά από τα οποία αφορούν την τοποθέτηση των δημοσιευμένων μεταφράσεων των πηγών αναφορών.
- τυπογραφικά δοκίμια από την πρώτη έκδοση του ΚΣ, όπου και επισημαίνονται οι μεταγενέστερες χειρόγραφες διορθώσεις του Bellos.
- αλληλογραφία του Bellos με διάφορους βοηθούς και πληροφορητές οι οποίοι συνέβαλαν με τη βοήθειά τους στον εντοπισμό των πηγών των παραθέσεων ή των σωζόμενων μεταφράσεων αυτών των παραθέσεων.[52] Στην περίπτωση του Jacques Beaumatin (έναν συνταξιούχο καθηγητή αγγλικών στο Bedoin, Provence), η βοήθειά του ισοδυναμούσε με την ανάγνωση σημαντικών τμημάτων του κειμένου και την επισήμανση μεταφραστικών σφαλμάτων ή ενδοιασμών, τα οποία εμπλούτισαν την αναθεώρηση του δημοσιευμένου ΚΣ, του 1998.

Θα περιοριστώ μόνο σε ένα κεφάλαιο, το 87 (με τίτλο 'Bartlebooth 4'), το οποίο ξεχωρίζει για τον μεγαλύτερο από τον συνηθισμένο αριθμό διορθώσεων, κάποιες από τις οποίες έγιναν

κατά τη σύνταξη του πρώτου σχεδίου και όχι μετέπειτα (π.χ. *sketched with such brillia* διορθώνεται σε *so brilliantly sketched*. ~~*with such brillia*~~, κεφάλαιο 87/χγφ σελ. 5,. Το *in Porte Ri* γίνεται *in ~~Porte Ri~~ Puerto Rico*, 87/6). Αυτό σημαίνει ότι το σχέδιο μας δίνει πρόσβαση σε μεταφραστικές αποφάσεις που ελήφθησαν σε πραγματικό χρόνο, αν και βέβαια όχι όλες, δεδομένου ότι αυτές που έγιναν αμέσως (και επομένως δεν αναδιατυπώθηκαν) ή δεν αποδόθηκαν φραστικά προφανώς δεν εμφανίζονται. Το τμήμα του κεφαλαίου που περιέχει τις περισσότερες διορθώσεις απεικονίζεται στον Πίνακα 4.1 ως μεταγραφή του πρώτου χειρόγραφου σχεδίου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. 1 Δείγμα της αναθεώρησης της μετάφρασης από τον Bellos του Κεφαλαίου 87 του βιβλίου του Perec Life: A User's Manual

---

ΚΠ: Beyssandre était un homme sincère, aimant la peinture et les peintres, attentive, scrupuleux et ouvert, et heureux lorsqu'au terme de plusieurs heures passées dans un atelier ou une galerie, il parvenait à se laisser silencieusement envahir par la présence inaltérable d'un tableau, son existence ténue et sereine, son évidence compactes'imposant petit à petit, devenant chose presque vivante, chose pleine, chose là, simple et complèxe, signes d'une histoire, d'un travail, d'un savoir, enfin tracés au delà de leur cheminement difficile, tortueux et peut-être même torturé. (ΚΠ 525)

[Ο Beyssandre ήταν ένας άνθρωπος ειλικρινής, που αγαπούσε τη ζωγραφική και τους ζωγράφους, επιμελής, σχολαστικός και ανοικτός, και χαρούμενος όταν μετά από πολλές ώρες που είχε περάσει σε κάποιο εργαστήριο ή γκαλερί, κατάφερε να επιτρέπει στον εαυτό του να εισβάλει σιωπηλά η αναλλοίωτη παρουσία ενός πίνακα, η ισχνή και γαλήνια ύπαρξη του, και η συμπαγή του απόδειξη η οποία επιβαλλόταν σιγά σιγά, και μεταμορφωνόταν σε κάτι σχεδόν ζωντανό, κάτι ολοκληρωμένο, κάτι εκεί, απλό και σύνθετο, σημάδια μιας ιστορίας, ενός έργου, μιας γνώσης, που τελικά εντοπίστηκαν πέρα από το δύσκολο, επίπονο και ίσως βασανισμένο μονοπάτι τους.]

Beyssandre was a sincere man, who loved painting and painters, an
at the end
attentive, scrupulous and open man, who was happy when λ ~~after~~
of a session of managed to let
~~spending~~ many hours in a studio or a gallery, he λ ~~succeeded in~~
~~allowing himself to be overcome~~ by the unchanging presence of a
invade his soul, to be filled the work's calm and fragile
painting λ , by ~~its precarious and serene~~ λ λ existence, as its
concentrated clarity transforming the canvas into

λ ~~compact obviousness~~ imposed itself on him little by little,λ ~~becoming~~
bodied forth
both
an almost living thing, a thing λ ~~of plenitude~~, a thing there, λ simple
bearing and
and complex, λ the signs of a past history, λ of a labor of
~~brought~~ brought into a shape transcending its
a knowing, finally λ ~~drawn out beyond their~~ difficult, tortuous and
maybe even tortured paths of becoming.
(Κεφάλαιο 87: 18–19 του σχεδίου)

Εδώ, οι αναθεωρήσεις εισήχθησαν μετά τη σύνταξη του αρχικού σχεδίου. Ο Bellos (σε προσωπική επικοινωνία) αναφέρει ότι το πλάνο που είχε οργανώσει ήταν να παράγει το πρώτο σχέδιο ενός αποσπάσματος τα πρωινά, το οποίο θα έδινε στη συνέχεια σε ένα βοηθό του για να του το δακτυλογραφήσει. Στη συνέχεια, θα το αναθεωρούσε δια χειρός το απόμενο απόγευμα. Οι διαγραφές, προσθήκες και άλλες επαναδιατυπώσεις του ανωτέρου παραδείγματος αποτελούσαν, ως εκ τούτου, μέρος της διαδικασίας της αναθεώρησης. Κατωτέρω γίνεται μια ανάλυση του καθενός από αυτά κατά σειρά εμφάνισης:

(i) *after spending many hours* [αφού είχε περάσει πολλές ώρες] > *at the end of a session of many hours* [στο τέλος μιας συνεδρίασης πολλών ωρών]

Η τροποποίηση αυτή φέρει το ΚΣ πιο κοντά στο γαλλικό *au terme de* [κατά τη διάρκεια] και ενισχύει την κλιμάκωση στον άξονα του χρόνου. Η κίνηση αυτή συνάδει με την επιλογή που έγινε στο ΚΣ να αποδώσει το *plusieurs heures* [αρκετές ώρες] με το πιο εμφατικό *many hours*.

(ii) *he succeeded in allowing himself to be overcome by the unchanging presence of painting* [κατάφερε να επιτρέπει τον εαυτό του να κατακλύζεται από την αμετάβλητη παρουσία της ζωγραφικής] > *he managed to let the unchanging presence of a painting invade his soul* [κατάφερε να αφήνει την αμετάβλητη παρουσία ενός πίνακα να εισβάλει στην ψυχή του]

Εδώ οι αλλαγές αφορούν μια πιο ανεπίσημη φράση, το *managed to let* (από το *succeeded in allowing*) και μια απομάκρυνση από τη δομή του ΚΠ. Αυτό επιτυγχάνεται με την μετατόπιση από τη δομή αντωνυμικό ρήμα συν παθητική φωνή (*allowing himself to be overcome by...*) σε έναν ενεργητικό τύπο με την προσθήκη ενός αντικειμένου (*let... invade his soul*). Ο πυρήνας της αναδόμησης είναι η λεξική μετατόπιση από το *overcome* στο *invade* – εδώ το *invade* είναι και πάλι σε λεξικό επίπεδο πλησιέστερο στο γαλλικό *envahir* [εισβάλλω].

(iii) *by its precarious and serene existence* [από την επισφαλή και γαλήνια ύπαρξη του] > *to be filled by the work's calm and fragile existence* [να γεμίζει από την ήρεμη και εύθραυστη ύπαρξη του έργου]

Τρεις σημαντικές αλλαγές γίνονται αισθητές εδώ: η λεξική μετατόπιση και η μετατόπιση στη διάταξη των όρων από το *precarious* [επισφαλής] στο *calm* [ήρεμος] και από το *serene* [γαλήνιος] στο *fragile* [εύθραυστος], εκ των οποίων και οι δύο επιλογές διατηρούν τη θετική εκτίμηση σε ελαφρώς λιγότερο επίσημες χρήσεις. Στην περίπτωση του *calm*, διαπιστώνεται εξίσου και μια απομάκρυνση από το γαλλικό έκτυπο *sereine*. Τα δύο επιθετικά αντιστρέφονται, κάτι που θα μπορούσε να ταξινομηθεί είτε ως συντακτική αλλαγή, ή ίσως πιο εύλογα, ως μια προσωδιακή μετατόπιση προς έναν πιο φυσικό ρυθμό για την αγγλική γλώσσα. Επιπλέον, σημειώνεται συντακτική αποσαφήνιση με την προσθήκη της φράσης *to be filled* [να γεμίζει] στην αρχή της πρότασης.

(iv) *compact obviousness* [συμπαγή φανερότητα] > *concentrated clarity* [συγκεντρωμένη σαφήνεια]

Στο ΚΠ η φράση είναι *évidence compacte*. Εκτός από την απομάκρυνση από το γαλλικό έκτυπο *compacte*, στην αναθεώρηση επιλέγονται επίσης συνώνυμα που ενισχύουν τη φυσικότητα της φρασεολογίας και σύμφρασης και προσθέτουν παρήχηση. Αυτό αποδεικνύεται από μια αναζήτηση στη Google[53] η οποία δίνει μόλις τρία αποτελέσματα για το *compact obviousness*, σε σύγκριση με τα 1270 αποτελέσματα του *concentrated clarity*. Από αυτά, περίπου τα 98 εντοπίζονται σε κείμενα σχετικά με τη ζωγραφική.

(v) *becoming an almost living thing* [να γίνεται κάτι σχεδόν ζωντανό] > *transforming the canvas into an almost living thing* [να μετατρέπει τον καμβά σε κάτι σχεδόν ζωντανό]

Πάλι, επιχειρείται μια αποφυγή του συνήθους μεταφραστικού ισοδυνάμου *devenant* και μια μετατόπιση από την αμετάβατη (*becoming*) στη μεταβατική δομή (*transforming*). Όπως και στο (ii), η μετατόπιση αυτή συνεπάγεται την προσθήκη ενός αντικειμένου (*the canvas*), το οποίο λειτουργεί ως μη εκπεφρασμένο υποκείμενο της αμετάβατης δομής.

(vi) *A thing of plenitude* [Ένα πράγμα από πληρότητα] > *a thing bodied forth* [ένα πράγμα που αποκτά υπόσταση/ενσαρκώνεται]

Το ανωτέρω παράδειγμα συνιστά μία άλλη περίπτωση αποφυγής του λεξικού εκτύπου (της γαλλικής λ. *pleine*, [πλήρης]), με την αντικατάσταση του από τον ασυνήθιστο μη βασικό ρηματικό τύπο (*bodied forth*) που προσδίσει ένταση.

(vii) Η προσθήκη των *both... bearing... and*

Και τα τρία προσθέτουν συνοχή σε μια πρόταση του ΚΠ καθιστώντας περιττή τη χρήση σύζευξης.

(viii) *Drawn out beyond their... paths of becoming* [που έχει διαρκέσει πέρα από... τα μονοπάτια του γίνεσθαι] > *brought into a shape transcending its... paths of becoming* [που έχει αποκτήσει σχήμα που ξεπερνά... τα μονοπάτια του γίνεσθαι]

Το λεξικό και συντακτικό έκτυπο αφαιρείται και εδώ (η αρχική επιλογή *drawn out beyond* θυμίζει αρκετά το γαλλικό *tracés au delà de*, 'traced beyond') και σημειώνεται συντακτική αποσαφήνιση με τη χρήση του μεταβατικού ρήματος *transcending* το οποίο επιτελεί και τη λειτουργία της πρόθεσης *beyond*. Το εν λόγω παράδειγμα πιθανότατα προκάλεσε αρκετά προβλήματα στον μεταφραστή, κάτι που υποδεικνύει η επιλογή του *brought*, το οποίο και διαγράφει προτού το διατυπώσει εκ νέου.

Τα μοτίβα αναθεώρησης που διαφαίνονται από την ανάλυση αυτού του σύντομου αλλά διαφωτιστικού αποσπάσματος υποδηλώνουν ότι τα κριτήρια που διέπουν την αναθεώρηση δεν έχουν σχεδόν ουδεμία σχέση με οποιαδήποτε αλλαγή στην αξιολόγηση, εκτός από την επίταση της χρονικής περιόδου στο παράδειγμα (i) και στη χρήση του ασυνήθους τύπου *bodied forth* [ενσαρκώνομαι] στο (vi). Αφορούν περισσότερο την αποφυγή λεξικών εκτύπων και των καθιερωμένων μεταφραστικών ισοδυνάμων, την μετατόπιση προς τη φυσική σύμφραση, την αναδόμηση με τη σταδιακή υιοθέτηση ενεργητικών και μεταβατικών τύπων και την αυξημένη συνοχή, κινήσεις που αποτελούν συνήθεις πρακτικές μιας ομαλούς μετάφρασης. Ωστόσο, το παράδειγμα του *bodied forth* δεν πρέπει να υποτιμάται. Πρόκειται για μια τολμηρή κίνηση εκ μέρους του μεταφραστή να επιλέξει ένα τόσο ισχυρό, και μη σύνηθες στοιχείο. Τέτοιες κινήσεις, όπως έχω υποστηρίξει αλλού (Munday 2008), μπορεί να αποτελούν χαρακτηριστικά των έμπειρων και ικανών λογοτεχνικών μεταφραστών υψηλού κύρους, οι οποίοι δεν τρέφουν αμφιβολίες ως προς τη δημιουργική τους συμβολή στο ΚΣ.

Ο χώρος δεν μας επιτρέπει τη λεπτομερή εξέταση και των 242 περιπτώσεων αναθεώρησης του εν λόγω κεφαλαίου, ωστόσο μπορούμε να τις ταξινομήσουμε ως εξής, παρέχοντας κάποια ενδεικτικά παραδείγματα:[54]

110 περιπτώσεις στο λεξικό επίπεδο, εκ των οποίων οι 19 αφορούν τεχνικούς όρους (π.χ. *a little pocket-desk in shagreen* > *a little shagreen writing case* κεφάλαιο 87/χγφ σελ. 1, *Trebizond* > *Trabzon* 87/28), και οι 91 αποτελούν μη τεχνικές αναδιατυπώσεις (π.χ. *covered in* > *draped in* 87/3, *to appeal to* > *to have recourse to* 87/4, *customer* > *client* 87/20)

39 σύνταξης και γραμματικής (π.χ. *had sketched with such brillia* > *had so brilliantly sketched* 87/5)

33 προσθήκης (π.χ. *a style of hotel* > *a style of tourist hotel* 87/4)

29 συνοχής (π.χ. *and Smantf read the letter* > *so Smantf read it* 87/23)

19 αλλαγές στη σειρά των λέξεων (π.χ. *an open-neck gray shirt* > *a gray open-neck shirt* 87/3)

15 περιπτώσεις παράλειψης (π.χ. *his art investments* > *art investments* 87/17, *a banknote for one hundred*

thousand pounds sterling ... > *a one hundred thousand pound banknote* 87/20)

6 τροπικότητας (π.χ. *without going outside* > *without having to go outside* 87/7)

3 διορθωμένες πληροφορίες (π.χ. *the right hand one* > *the left-hand one* 87/2)

Γενικότερα, οι αναθεωρήσεις τείνουν να περιλαμβάνουν είτε την αντικατάσταση μεμονωμένων μη τεχνικών λεξικών στοιχείων (91 περιπτώσεις) ή κάποια αναδιατύπωση για λόγους σύνταξης ή συνοχής (81 περιπτώσεις αφορούν τη σύνταξη, τη γραμματική, τη σειρά των λέξεων και τη συνοχή). Ορισμένες επικαλύψεις περιλαμβάνουν τη συνοχή και είτε παράλειψη (***the*** *construction work* > *construction work* 87/16) ή προσθήκη (*artists and dealers* > *artists and* ***their*** *dealers* 87/24). Όπως γίνεται φανερό και από τον προηγούμενο κατάλογο, η συνοχή είναι μείζονος σημασίας στο στάδιο της αναθεώρησης.

Μια πιο διεξοδική ανάλυση επιτρέπει την καλύτερη κατανόηση των τάσεων που περιλαμβάνουν τα μεμονωμένα λεξικά στοιχεία και οι προσθήκες. Από τις 91 μη-τεχνικές λεξικές αλλαγές, περίπου οι 23 έχουν προφανή σχέση με την αξιολόγηση. Η πλειονότητα αυτών περιλαμβάνουν την αντικατάσταση ενός αξιολογικού συνωνύμου από κάποιο άλλο, επομένως έχουμε:

supremely sophisticated [απόλυτα επιτηδευμένο] > *supreme sophistication* [υπέρτατη επιτήδευση] (87/6)
admirably systematized [εντυπωσιακά συστηματοποιημένο] > *an admirable degree of systematization* [αξιοθαύμαστος βαθμός συστηματοποίησης] (87/9)
urchins [αλητάκι] > *ragamuffins* [παλιόπαιδο] (87/11)
glory [δόξα] > *magnificence* [λαμπρότητα] (87/15)
rather puerile [λιγάκι παιδαριώδες] > *somewhat puerile* [κάπως παιδαριώδες] (87/18)
new postings [νέες δημοσιεύσεις] > *fresh estimates* [νέες εκτιμήσεις] (87/29)

Υπάρχουν έξι περιπτώσεις επίτασης της αξιολόγησης στη λεξική επιλογή. Στις πέντε από αυτές γίνεται στην αναθεώρηση χρήση ενός μη συνήθους στοιχείου ή/και μιας ισχυρότερης μεταφοράς:

covered [καλυμμένο] > *draped* [ντυμένο] (87/3)
this idea had been ***basic*** [αυτή η ιδέα ήταν **βασική**] > *this idea had been* ***fundamental*** [αυτή η ιδέα ήταν **θεμελιώδης**] (87/7)
disappeared [εξαφανίστηκε] > *subsided* [υποχώρησε] (87/18)
showed [έδειξε] > *proved* [απέδειξε] (87/28)
put [βάζω] > *invest* [επενδύω] (κεφάλαια) (87/29)

Η άλλη περίπτωση περιλαμβάνει ένα ενισχυτικό επίρρημα, σε συνδυασμό με τη μεταβολή της οπτικής γωνίας (βλ. Vinay & Darbelnet [1958] 1995: 252).

only a banknote [**μόνο** ένα χαρτονόμισμα] > **absolutely nothing except** a banknote [**απολύτως τίποτα παρά** ένα χαρτονόμισμα] (87/20)

Η επίταση της αξιολόγησης μέσω της επιρρηματικής ενίσχυσης της κλιμάκωσης συνιστά επίσης μοτίβο στις περιπτώσεις όπου γίνεται κάποια προσθήκη, όπως δείχνουν τα ακόλουθα παραδείγματα:

with a single entrance [με ενιαία είσοδο] > *and **only** a single entrance* [και **μόνο** μια είσοδος] (87/3)
a special place of relaxation [ένα ξεχωριστό μέρος για αναψυχή] > *a **very** special place of relaxation* [ένα **πολύ** ξεχωριστό μέρος για αναψυχή] (87/6)
the number of slaves... [ο αριθμός των σκλάβων] > *the **authentic** number of slaves* [ο **πραγματικός** αριθμός των σκλάβων] (87/15)
had given up writing [σταμάτησε να γράφει] > *had **entirely** given up writing* [σταμάτησε **εντελώς** να γράφει] (87/21)
all the papers he had worked for [όλα τα έγγραφα για τα οποία είχε εργαστεί] > *all the papers he had **ever** worked for* [όλα τα έγγραφα για τα οποία είχε εργαστεί **ποτέ**] (87/21)
gave him [του έδωσε] > ***generously** gave him* [του έδωσε **γενναιόδωρα**] (87/22)
it had never occurred to him [δεν του είχε συμβεί ποτέ] > *it had never **even** occurred to him* [δεν του είχε **καν** συμβεί ποτέ] (87/26).

Σε κάθε περίπτωση, η προστιθέμενη λέξη στο ΚΣ δεν έχει καμία αντιστοιχία στο ΚΠ. Μια τέτοια τάση προς την επίταση είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα. Υποδηλώνει ότι η αξιολόγηση μπορεί να μην αποτελεί πρωταρχικό μέλημα στην αρχική διαδικασία της σύνταξης ωστόσο διαδραματίζει πολύ πιο σημαντικό ρόλο αργότερα στο στάδιο της αναθεώρησης. Ανακύπτει επίσης το ενδεχόμενο να αποτελεί η επίταση της αξιολόγησης μείζονα συνιστώσα της διαδικασίας της αποσαφήνισης. Η επίγνωση του μεταφραστή περί αυτού του φαινομένου είναι ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα. Ο Bellos (σε προσωπική επικοινωνία) αναφέρει ότι οι πιο συνειδητές αλλαγές στο στάδιο της σύνταξης ήταν κυρίως δομικές, γεγονός που εξηγεί τον μεγάλο αριθμό συντακτικών αλλαγών, αλλαγών στη σειρά των λέξεων καθώς και άλλες αλλαγές που αφορούν τη συνοχή του κειμένου.

Η συμπληρωματική ανάλυση του σκεπτικού πίσω από τις συνειδητές αποφάσεις διευκολύνεται από τα σημειωματάρια του μεταφραστή για τη συγκεκριμένη μετάφραση, αναδεικνύοντας τις προβληματικές περιοχές. Στο σημειωματάριό του με τίτλο 'Running queries'[55], ο Bellos κάνει κυρίως λόγο για τις παραθέσεις και αναφορές όπου πρέπει να ερευνηθεί η αγγλική δημοσιευμένη έκδοση (π.χ. «σελ. 33 το RABELAIS συμπληρώθηκε όταν βρέθηκε η μετάφραση», «σελ. 63 αγγλικοί τίτλοι των έργων ζωγραφικής») και για τους τεχνικούς ή πολιτισμικούς όρους για τους οποίους είτε δεν είναι ο ίδιος σίγουρος για το αντικείμενο αναφοράς του πρωτοτύπου («σελ. 178 Τι είναι το Pain perdu;») ή για τον κατάλληλο αγγλικό όρο («72/3 cowrie-coins: κοινή ονομασία του cypraea moneta», «101 chef d'entreprise: μτφ. [η μετάφραση] δεν διαφαίνεται ξεκάθαρα»). Το γεγονός ότι έχει γνώση του γερμανικού ΚΣ του Hemlé αποδεικνύεται αργότερα στο σημειωματάριό του με την επίλυση δύο προβλημάτων: «[ΚΠ 520] balà- Jo G[erman] δίνει το Apachenball/προτείνει το street parties» και «[ΚΠ 518] Matmata G[erman] δίνει το die Matmata». Ο Bellos διατηρεί επίσης έναν συνοπτικό κατάλογο «ερωτημάτων που αφορούν τη σύνδεση δύο λέξεων με παύλα» (π.χ. 'tea urn/tea-urn' [σαμοβάρι]) και την «Ορολογία» των συχνότερων όρων και μεταφραστικών ισοδυνάμων (π.χ. 'quartier: quartier, block σελ. 9 district'). Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι σε κανένα από τα συνειδητά κρίσιμα σημεία των παραθέσεων και

τεχνικών/πολιτισμικών όρων δεν υπάρχουν εμφανείς μορφές αποτίμησης από τον μεταφραστή, με εξαίρεση την αναποφασιστικότητα του όσον αφορά τη διατήρηση της ξενικότητας κάποιων λέξεων, όπως για παράδειγμα του *quartier*.

4.3.2 Αναθεώρηση και αξιολόγηση σε διαφορετικά στάδια

Το αποτέλεσμα των ως άνω λεπτομερών αναθεωρήσεων είναι η σχεδόν δημοσιευμένη έκδοση του κειμένου. Στο στάδιο του τυπογραφικού δοκιμίου που ακολούθησε, οι μόνες επιπρόσθετες αναθεωρήσεις στο κείμενο, οι οποίες απεικονίζονται στον Πίνακα 4.1, ήταν η τυπογραφική αλλαγή του *labor* σε *labour* (για την έκδοση που προοριζόταν για το Ηνωμένο Βασίλειο) και η αντικατάσταση του *a knowing* από το *a craft* (ΚΠ *un savoir*).[56] Ωστόσο, συνέχισαν να γίνονται τροποποιήσεις σε άλλα στάδια της ζωής του ΚΣ. Η αλληλογραφία του Bellos με τον αναγνώστη Jacques Beaumatin[57] και άλλους στόχευε κυρίως στην εξάλειψη των λαθών στην αγγλική γλώσσα μετά την πρώτη δημοσίευση. Η πλειονότητα των μικρών αυτών διορθώσεων αφορά ζητήματα ορολογίας (π.χ. *wrought-iron coatstand* [καλόγερος από σφυρήλατο σίδηρο] αντί του *cast-iron coatstand* [καλόγερος από χυτοσίδηρο], ΚΣ 27, *Ever Young* [για πάντα νέος] > *Evergreen* [αειθαλής], ΚΣ 330) ή αριθμούς (π.χ. το 1956 γίνεται 1955, ΚΣ 27, η φράση *five hundred* αλλάζει σε *one hundred and five*, ΚΣ 192), τη διόρθωση τυπογραφικών λαθών (π.χ. *Phillip III* > *Philip III*, ΚΣ 204) και παραλείψεις (π.χ. *harissa*, ΚΣ 153). Η μικρή διόρθωση ενός ήδη δημοσιευμένου κειμένου περιπλέκεται από την επιθυμία να αποφευχθούν σημαντικές (και δαπανηρές) αλλαγές στη σελιδοποίηση. Αυτό φυσικά είναι πρόβλημα όταν αφορά ιδιαίτερα τη συμπλήρωση των παραλείψεων, κάτι που επιβεβαιώνεται από τη χειρόγραφη προσθήκη του Bellos στον δακτυλογραφημένο κατάλογο των διορθώσεων στον οποίο ο ίδιος δηλώνει ότι η προσθήκη δύο προτάσεων στη σελίδα 29 ανήλθε σε «50 επιπλέον χαρακτήρες+κενά διαστήματα».

Διορθώνεται επίσης ένας μικρός αριθμός μεταφραστικών σφαλμάτων. Ορισμένα από αυτά είναι μικρολαθάκια που μπορούν να προκύψουν σε οποιαδήποτε μετάφραση, ή και σε οποιοδήποτε πρωτότυπο κείμενο. Η εμφάνισή τους οφείλεται πιθανώς σε μια ασυνείδητη σύγχυση στοιχείων στο ίδιο σημασιακό πεδίο (*a French town* [γαλλική πόλη] > *a French quarter* [γαλλική συνοικία] [ΚΣ 267], *arms akimbo* [με τα χέρια στη μέση] > *arms folded* [χέρια σταυρωμένα] [ΚΣ 311]) ή/και λόγω της ίδιας συμφραστικής συμπεριφοράς (*right hand* [δεξί χέρι] > *left hand* [αριστερό χέρι] [ΚΣ 311, ΤΤ 436], *Mademoiselle Lafuente* [Δεσποινίς *Lafuente*] > *Madame Lafuente* [Κυρία *Lafuente*] [ΚΣ 451]). Παραμένουν τρία που θέτουν συγκεκριμένα προβλήματα ως προς τη διαπίστωση του τι εννοεί το ΚΠ. Αυτά είναι:

1. η λ. *besace*, η οποία αποδίδεται ως *knapsack* [σακίδιο] (ΚΣ 208), την επιλογή της οποίας ο Bellos υποστηρίζει δεδομένου ότι ο ορισμός στο *Collins English Dictionary* είναι «σχεδόν ταυτόσημος» με το *Le Petit Robert*,
2. το *Marabout*, πάλι ο Bellos υπερασπίζεται την επιλογή του, το *bell tent* [σκηνή σε σχήμα καμπάνα], έναντι του προτεινόμενου *shrine* [παρεκκλήσι], ωστόσο αναγκάζεται να

υποχωρήσει μετά την απάντηση του Beaumatin, σύμφωνα με την οποία η κύρια λειτουργία του Marabout στο Αλγέρι είναι πράγματι αυτή ενός ναού (ΚΣ 374), και

3. το *jambon persillé*, το οποίο αρχικά αποδόθηκε ως *sprinkled with parsley* [πασπαλισμένο με μαϊντανό].

Σε κάθε περίπτωση, ο Bellos βασίστηκε σε αξιόπιστους ορισμούς που βρήκε σε λεξικά, ωστόσο και στις τρεις το ερώτημα αφορά την κατανόηση της ακριβούς οπτικής και λειτουργικής μορφής του αντικειμένου αναφοράς. Επομένως, ποια είναι η μορφή ενός *besace*; Στο *Le Petit Robert* η κύρια σημασία του είναι «μια μακριά τσάντα, ανοικτή στη μέση και οι άκρες της οποίας σχηματίζουν δύο τσέπες».[58] Είναι το περιεχόμενό της, λοιπόν, ίδιο με αυτό της λ. *knapsack*, το οποίο, σύμφωνα με το *Collins English Dictionary*, είναι «ένας καμβάς ή δερμάτινη τσάντα πλάτης ή ώμου;» Σήμερα, ένας μεταφραστής θα επιχειρούσε να επιλύσει το εν λόγω προβληματικό σημείο με τη διαδικτυακή αναζήτηση εικόνων από τις λέξεις και συγκρίνοντας τα αποτελέσματα (σύγκρινε Κεφάλαιο 3, Ενότητα 3.3). Το ίδιο ισχύει και για τα υπόλοιπα ερωτήματα, το *Marabout* και το *jambon persillé*. Η οπτική αναγνώριση μειώνει την πιθανότητα παρερμηνείας. Λαμβάνοντας υπόψη και το συνοδευτικό κείμενο, ο Bellos μπορούσε να είναι βέβαιος για το ότι η απόδοσή του *sprinkled with parlsey* είναι ένα δικαιολογημένο ισοδύναμο: αγγλικές εκδοχές όπως *ham hock terrine* [ζαμπόν τερίν] ή *jambon persillé* (*parsley ham*)[59] είναι συχνές. Η εστίαση του Beaumatin στην πηκτή, και όχι στον μαΐδανό, στο πιάτο απέσπασε την προσοχή του Bellos, ο οποίος και δέχθηκε την πρότασή του πρώτου όσον αφορά τη χρήση του *ham dotted with fat* [ζαμπόν διάσπαρτο με λίπος] (ΚΣ 414), έναν περίεργο συμφραστικό νεολογισμό και γενίκευση. Υπό αυτό το πρίσμα, η παρέμβαση οδήγησε σε μια υπερβολικού βαθμού αποσαφήνιση ενός οπτικού χαρακτηριστικού εις βάρος ενός άλλου, αναμφισβήτητα σημαντικότερου.

Είναι ενδιαφέρον, ότι στην ίδια την επιστολή του προς τον Beaumatin, οι αιτιολογήσεις του Bellos για δύο από τις επιλογές του αποκαλύπτουν μια μεταφραστική στρατηγική υψηλού επιπέδου: για το *panier à salade*, διατηρεί το *salad bowl* [μπωλ για σαλάτα] (ΚΣ 317) παρά το ορθότερο *salad shaker* [αναδευτήρας σαλάτας], διότι «πολύ λίγοι αγγλόφωνοι αναγνώστες έχουν ή χρησιμοποιούν ή γνωρίζουν τι είναι ο αναδευτήρας σαλάτας. Η μετάφραση είναι προσεγγιστική ώστε να αποφευχθεί οποιαδήποτε ανεπιθύμητη και ασυνήθιστη απόδοση.» Αφετέρου, ο ίδιος υπερασπίζεται τη μετάφρασή του *cendrier de faïence* το οποίο απέδωσε ως *porcelain ashtray* [πορσελάνινο σταχτοδοχείο] (ΚΣ 264), και όχι ως *china* [κινέζικη πορσελάνη], *earthenware* [πύλινα σκεύη, κεραμικά], κλπ., διότι «μόνο η πορσελάνη (porcelain) φαίνεται να τηρεί στην πραγματικότητα τις τεχνικές προδιαγραφές». Επομένως, το κρίσιμο στοιχείο είναι και πάλι ο τεχνικός όρος, παρόλο που η λύση δεν βρίσκεται στην επιλογή του πλησιέστερου τεχνικού ισοδυνάμου στα Αγγλικά αλλά αντιθέτως ο στόχος είναι η λειτουργική ισοδυναμία. Μια τέτοιου είδους ισοδυναμία είναι προσανατολισμένη προς την επίτευξη ή την αποφυγή μιας συγκεκριμένης επίδρασης στο αναγνωστικό κοινό σε επίπεδο επικοινωνιακού πλαισίου (η αποφυγή ενός ξενικού όρου όπως ο αναδευτήρας σαλάτας (*salad shaker*), και η επιλογή ενός σχετικού τεχνικού όρου στο *porcelain*).

Είκοσι χρόνια μετά τη δημοσίευση της μετάφρασης, ο Godine δημοσίευσε στις Ηνωμένες Πολιτείες μια διορθωμένη έκδοση του ΚΣ (Perec 2008). Οι αλλαγές που έγιναν για τη συγκεκριμένη έκδοση εξηγούνται στο 'Notes on the revised edition' του Bellos (Perec 2008) και σε μια συνέντευξη του εκδότη Susan Barba (Esposito 2010). Ο Barba αναφέρει ότι ο Bellos εργάστηκε πάνω σε νέες εκδόσεις στη γαλλική γλώσσα, τις οποίες προετοίμασε ο Magné, και πως είχε επωφεληθεί από άλλη υποτροφία στο διάστημα που μεσολάβησε. Ενώ ο Bellos σχολιάζει τη σημασία της «εκ νέου ανάγνωσης» του κειμένου και των νέων ερμηνειών, ο Barba επισημαίνει ότι οι περισσότερες αλλαγές ήταν ελάσσονος σημασίας: «Οι αλλαγές που κάναμε αφορούσαν κυρίως μια πληθώρα διορθώσεων όπως αυτές που κάνουν οι διορθωτές κειμένων: ορθογραφικά λάθη, λάθη ορολογίας, ανεστραμμένα εκδοτικά σήματα, λανθασμένες αναφορές σελίδων στο ευρετήριο, και ακόμη η παράλειψη μιας παραγράφου από το τελευταίο κεφάλαιο!» (στο Esposito 2010).

4.4. Συμπεράσματα

Οι τρεις μελέτες περίπτωσης αποκάλυψαν ένας μέρος από ένα ευρύ φάσμα κρίσιμων σημείων στα λογοτεχνικά κείμενα. Στην περίπτωση του κλασσικού κειμένου του Τάκιτου, ο λόγος που επεβλήθη στον αναγνώστη μια συμμορφούμενη ανάγνωση ήταν η αστάθεια του ΚΠ και ο ρόλος των παρακειμενικών χαρακτηριστικών (πρόλογος και σημειώσεις τέλους). Η υπερβολή της αρνητικής στάσης απέναντι στους Πεουτσίνι και τους Σαρμάτες υπήρξε το αποτέλεσμα της υποκειμενικής ερμηνείας και επίτασης του αφηρημένου ουσιαστικού *habitum*, καθώς και της ιδιαίτερα αρνητικής εκτίμησης των *ugliness* και *repulsive appearance*. Εμπεριείχε φυλετικά στερεότυπα, όχι μόνο από τον Τάκιτο αλλά και, υπό τη μορφή της συγκρατημένης ανάγνωσης, από τους μεταφραστές Mattingly και Handford, οι οποίοι στις σημειώσεις τους αναπλαισιώνουν την αρνητικότητα και την προβάλλουν στους σύγχρονους «Μογγόλους» και «Ασιάτες» καθώς και στο πλαίσιο των μεικτών γάμων.

Το ζήτημα της φυλής και οι φυλετικές περιγραφές αποτελούν ιδιαιτέρως ευαίσθητα κρίσιμα σημεία στα λογοτεχνικά κείμενα και, στην ονοματοδοσία που χρησιμοποιείται, είναι πιθανό να αποκαλύπτουν την ιδεολογία και την υποκειμενικότητα του μεταφραστή. Στην αλληλογραφία του με τον Vargas Llosa ο Rabassa θίγει αυτό το ζήτημα. Άλλα σημεία που επισημαίνει είναι οι περουβιανισμοί και οι τεχνικοί όροι για την χλωρίδα και την πανίδα, οι οποίοι τείνουν να εξομαλύνονται περισσότερο στα ΚΣ. Σε υψηλότερο επίπεδο, γίνεται πάντα πολλή συζήτηση γύρω από τους τίτλους των βιβλίων, κάτι το οποίο είναι ύψιστης σημασίας δεδομένου ότι αποστέλλουν ένα μήνυμα το οποίο προσελκύει τους αναγνώστες και δημιουργεί προσδοκίες. Όσον αφορά τις εκφράσεις σε επίπεδο στάσης, η λεπτή έμμεση συναγωγή-συσχέτιση, όπως και μέσω της διακειμενικής αναφοράς, μετατρέπεται ορισμένες φορές σε άμεση εγγραφή σε μια διαδικασία αποσαφήνισης. Υπάρχουν ωστόσο ανταγωνιστικοί περιορισμοί αναγνωσιμότητας, περιεκτικότητας και η επιθυμία να αποφευχθούν απώλειες του αρχικού νοήματος. Το αποτέλεσμα της διαπραγμάτευσης μεταξύ συγγραφέα, αναθεωρητή ή/και μεταφραστή είναι ασαφές. Επομένως, ο τεχνικός όρος *criollo*, ο οποίος εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από το επικοινωνιακό πλαίσιο για την τιμή που θα

λάβει σε επίπεδο στάσης, εντατικοποιείται στην αναθεώρηση του *A Fish in the Water* από τους Hemenway-Vargas Llosa με τη χρήση των *a* ***scoundrel*** *of a politician* και ***traditional Peruvian*** *music*. Αφετέρου, η διαπραγμάτευση μεταξύ των George Davis και Vargas Llosa σχετικά με ένα μικρό δοκίμιο δείχνει μια τάση προς τον περιορισμό της επίτασης, με την προτίμηση συνήθων λέξεων.

Η μετάφραση του βιβλίου του Perec από τον David Bellos έχει να αντιμετωπίσει εξαιρετικά σύνθετα λογοπαίγνια, γρίφους με λέξεις και διαλογικές διακειμενικές αναφορές σε ένα εξαιρετικά ετερογλωσσικό κείμενο. Τα διακειμενικά κρίσιμα σημεία σε ένα λογοτεχνικό κείμενο περιορίζουν τους μεταφραστές στην αναπαραγωγή παραπομπών από άλλα δημοσιευμένα κείμενα, ωστόσο τα λογοπαίγνια τείνουν να δημιουργούν διαφωνίες μεταξύ των μεταφραστών και άλλων εμπειρογνωμόνων. Η ανάλυση της αυτο-αναθεώρησης φανερώνει ότι ο Bellos εστιάζει κυρίως σε συντακτικές και λεξιλογικές αλλαγές προκειμένου να καταστήσει το ΚΣ περισσότερο ιδιωματικό, με την αποφυγή των εκτύπων που περιείχε το γαλλικό ΚΠ. Ένα πολύ ενδιαφέρον εύρημα είναι το μοτίβο της αυξανόμενης επίτασης της κλιμάκωσης μέσω της προσθήκης επιρρημάτων (π.χ. *a* ***very*** *special place*). Η προσαρμογή και η εκλέπτυνση της αξιολόγησης φαίνεται επομένως να αποτελεί ένα πολύ σημαντικό στοιχείο του σταδίου της αναθεώρησης, ακόμη κι αν αμελήθηκε κατά το στάδιο της σύνταξης. Το γεγονός ότι ο Bellos ήταν παράλληλα μεταφραστής και αναθεωρητής, μπορεί να αποτελεί ιδιοσυγκρασιακό χαρακτηριστικό της μεθόδου με την οποία ο ίδιος εργάζεται.

5 Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΗΣ ΣΤΑΣΗΣ

5.0 Εισαγωγή

Το εν λόγω κεφάλαιο περιγράφει μια εμπειρική μελέτη με σκοπό την εξέταση της έννοιας της διακύμανσης σε πολλαπλά ΚΣ του ίδιου ΚΠ και της υποκειμενικότητας που αυτή μπορεί να συνεπάγεται. Αν και το κύριο αντικείμενο είναι τα προϊόντα της μετάφρασης (δηλαδή τα ίδια τα ΚΣ), η μελέτη μας υποκινείται από ένα έντονο ενδιαφέρον για τη μεταφραστική διαδικασία, τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των μεταφραστών, ή με άλλα λόγια, για τα κοινά τους χαρακτηριστικά και τον τρόπο με τον οποίο μπορεί η ομοιότητα αυτή να ανιχνευθεί στο έργο τους. Η έρευνα εστιάζει στις μικρές γλωσσικές αποκλίσεις μεταξύ των διαφορετικών κειμένων στόχων του ίδιου κειμένου πηγής, καθώς και στον βαθμό στον οποίο τα στοιχεία που είναι πιο ευάλωτα σε μετατοπίσεις αποτελούν εκφράσεις στάσης και συναισθημάτων. Αυτό θα παρέχει περισσότερα στοιχεία όσον αφορά το ζήτημα της «θεμιτής μεταφραστικής διακύμανσης», το οποίο είναι «η κατάσταση κατά την οποία ανεξάρτητες ανθρώπινες μεταφράσεις του ίδιου κειμένου συχνά χρησιμοποιούν διαφορετικές λέξεις και δομές για να μεταφέρουν το ίδιο περιεχόμενο» (Babych & Hartley 2004: 833). Στο πλαίσιο του στατιστικού υπολογισμού της ποιότητας της παραγωγής της μηχανικής μετάφρασης που μετράται σε σχέση με τα ΚΣ που παράγονται από ανθρώπους μεταφραστές, οι Babych και Hartley αναλύουν δύο μεταφράσεις ενός γαλλικού νομικού κειμένου στην αγγλική γλώσσα. Όπως διαπιστώθηκε, η σταθερότητα στην απόδοση των μεταφραστικών μονάδων στις ανθρώπινες μεταφράσεις σχετίζεται με την προεξάρχουσα θέση των μονάδων αυτών για το κείμενο:

> Οι ιδιαίτερα σημαντικές λέξεις, οι οποίες χρησιμοποιούνται συστηματικά σε μια μετάφραση, αποδείχθηκαν οι πιο ασταθείς στην απόδοσή τους στις διάφορες μεταφράσεις που εξετάστηκαν. Αυτό οφείλεται πιθανότατα στο γεγονός ότι η μετάφραση σημαντικών μονάδων συνήθως απαιτεί την επινόηση κάποιας νέας μεταφραστικής στρατηγικής.
>
> (*Babych & Hartley 2004: 836*)

Σε ένα μικρό πείραμα που διεξήγαγαν, και οι δύο μεταφραστές απέδωσαν τους σημαντικούς όρους με συνέπεια σε όλο το κείμενο. Για παράδειγμα, ο ένας μετέφρασε τη λ. *requêtes* ως *petitions* σε όλα τα σημεία του κειμένου που εμφανιζόταν η λέξη. Ωστόσο, η απόκλιση παρατηρείται στα μεταφραστικά ισοδύναμα των εν λόγω όρων τα οποία παρήγαγαν διαφορετικοί μεταφραστές – ο άλλος μεταφραστής χρησιμοποίησε το *requests*. Οι Babych και Hartley υποστηρίζουν ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, τέτοιου είδους αποκλίσεις οφείλονται στην ανυπαρξία εμφανών, έτοιμων μεταφραστικών λύσεων και, ως εκ τούτου,

απαιτείται μεγαλύτερη δημιουργικότητα. Αφετέρου, μεγαλύτερη σταθερότητα παρατηρείται στους λιγότερο σημαντικούς όρους.

Το παρόν κεφάλαιο συνιστά ένα ποιοτικότερο πείραμα το οποίο βασίζεται σε ένα κείμενο λογοτεχνίας. Τα αποσπάσματα από το διήγημα του Jorge Luis Borges με τίτλο «Emma Zunz» (το οποίο δημοσιεύθηκε για πρώτη φορά το 1948) αναλύονται αρχικά σε σχέση με τις δημοσιευμένες αγγλικές μεταφράσεις των Donald Yates και Andrew Hurley, και εν συνεχεία συγκριτικά με ένα σώμα κειμένων από μεταφράσεις ασκούμενων μεταφραστών. Ο λόγος που επιλέχθηκε ο Borges οφείλεται στη σημασία που αποδίδεται στο συγγραφικό του ύφος, και η ύπαρξη περισσότερων του ενός ΚΣ επιτρέπει αποτελεσματικότερη σύγκριση των στρατηγικών μετάφρασης. Το πιο σημαντικό είναι ότι η ιστορία βασίζεται στη συναισθηματική και νοητική προοπτική του πρωταγωνιστή, προσφέροντας, ως εκ τούτου, εύφορο έδαφος για μελέτη του επιπέδου της στάσης.

5.1 Τα κείμενα: Ο Borges και οι μεταφραστές του

Παρά το γεγονός ότι η πρώτη μετάφραση έγινε στα Γαλλικά από τον Roger Caillois τη δεκαετία του 1950, ο αργεντίνος συγγραφέας Jorge Luis Borges (1899–1986) απέκτησε διεθνή φήμη το 1961 με την απονομή του σημαίνοντος βραβείου λογοτεχνίας (Formentor), από κοινού με τον Samuel Beckett. Ο επόμενος χρόνος είδε δύο από τις συλλογές των διηγημάτων του να οδεύουν εσπευσμένα προς δημοσίευση στην αγγλική γλώσσα: το *Fictions*, το οποίο εκδόθηκε από τον Anthony Kerrigan, και το *Labyrinths*, από τους αποφοίτους του Πανεπιστημίου του Michigan, Donald Yates και James Irby, στο οποίο και εμφανίστηκε η μετάφραση του «Emma Zunz» από τον Yates (Borges 1962). Τη δεκαετία του 1950, ο Irby είχε αρχίσει να μεταφράζει τον (τότε) σχετικά άγνωστο Borges προκειμένου να «γνωρίσει το ύφος του» (Yates 2002: 14). Την εποχή εκείνη, εκδότες όπως οι Alfred Knopf και New Directions απέρριψαν ευκαιρίες να δημοσιεύσουν το έργο του στα Αγγλικά. Σύμφωνα με τον Yates, ο Irby υιοθέτησε αυτό που θα μπορούσε να περιγραφεί ως εσκεμμένα διακριτή ή «αποκλίνουσα» (Leech & Short 1981) μορφή της αγγλικής γλώσσας, με την αιτιολόγηση ότι «δεδομένου ότι η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο ίδιος ο Borges δε ρέει ομαλά στα Ισπανικά, δεν υπάρχει κανένας λόγος να το κάνει η αγγλική» (Irby, στο Yates 2002: 17). Ο Yates (στο ίδιο) συμφωνεί να δοθεί προτεραιότητα στο ΚΠ και, όπως και πολλοί λογοτεχνικοί μεταφραστές, παρέχει μια μη τεχνική περιγραφή των στόχων του: «αν το πρωτότυπο έχει ελαττώματα και ατέλειες, ο μεταφραστής δεν πρέπει να προσπαθήσει να τα καλύψει με αισθητικές πινελιές, αλλά, αντιθέτως, να προσπαθήσει να παρέχει μια πιστή απόδοση στην άλλη γλώσσα».

Το δεύτερο ΚΣ του διηγήματος ανήκει στον Andrew Hurley, τότε Καθηγητή Αγγλικών του Πανεπιστημίου του Πουέρτο Ρίκο, καθηγητή του μεταφραστικού προγράμματος του Πανεπιστημίου, και μεταφραστή περισσοτέρων από 30 έργων ιστορίας, ποίησης και μυθοπλασίας. Η δική του έκδοση του «Emma Zunz» εμφανίστηκε στον τόμο *Collected Fictions* (Borges 1998a), ο οποίος περιέχει νέες μεταφράσεις σχεδόν όλου του λογοτεχνικού έργου του Borges, και εκδόθηκε πριν από την εκατονταετηρίδα της γέννησης του συγγραφέα.

Η ευρεία περιγραφή της μεταφραστικής στρατηγικής του Hurley επικεντρώνεται εξίσου στο ύφος του συγγραφέα: «Η προσέγγισή μου στη μετάφραση... είναι ότι προσπαθώ να αναπαράγω στη μετάφραση τους υφολογικούς δείκτες που εντοπίζω στο κείμενο πηγή» (Hurley 1999: 289). Ωστόσο, για τον Hurley, το ύφος του Borges είναι «λιτό»:

> Ηρεμία, λεπτότητα, λακωνικότητα – τα στοιχεία αυτά αποτελούν ενδείξεις του τρόπου γραφής του Borges... Οι προτάσεις του είναι κατά κανόνα κλασικές ως προς τη συμμετρία και την αρμονία τους. Ο Borges αρέσκεται στους παραλληλισμούς, τους χιασμούς, τις λεπτές επαναλήψεις με παραλλαγές. Η μόνη του τέρψη στο να «σοκάρει» τον αναγνώστη (μια συνέπεια την οποία ο ίδιος αρνήθηκε) ίσως είναι η «προσιδιάζουσα στον Μίλτον μετατόπιση των επιθέτων» κάτι το οποίο υπαινίσσεται στον πρόλογο του *The Maker*.
>
> (*Hurley 1998: 518*)

Αυτή η «μετατόπιση των επιθέτων» θέτει σε κίνδυνο τη φυσικότητα του κειμένου η οποία επιτυγχάνεται μέσω της χρήσης συνήθων συμφράσεων, μια ψυχολογική συσχέτιση που συνδέεται με τον τρόπο με τον οποίο οι λέξεις «υποστασιοποιούνται» ώστε να εμφανιστούν σε συγκεκριμένα κειμενική είδη (Hoey 2005: 5). Ο Hurley (1999: 297) υπογραμμίζει τα «ετυμολογικά επίθετα και επιρρήματα» όπως το περίφημο *unánime* [ομόφωνος] στην πρώτη πρόταση του 'Las ruinas circulares' (1940, 'The Circular Ruins') – 'Nadie lo vio desembarcar en la **unánime** noche'[7] το οποίο ο Hurley απέδωσε με το ομοίως ετυμολογικό και έκτυπο επίθετο *unanimous*: 'No one saw him slip from the boat in the unanimous night' [Κανείς δεν τον είδε να γλιστράει από το σκάφος στην ομόφωνη νύχτα] (Borges 1998a: 96).[1] Στη συνέχεια θα υποστηρίξω ότι η επιλογή του επιθέτου, ή «αξιολογικού επιθετικού», και της σύμφρασης συνιστά ένα ισχυρό φορέα στάσης σε τέτοιου είδους αφηγηματικά κείμενα.

Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση των δημοσιευμένων μεταφράσεων του «Emma Zunz», είναι σημαντικό να τονίσουμε δύο σημεία. Πρώτον, έχοντας αναλάβει το έργο 30 χρόνια μετά τη δημοσίευση του Yates, ο Hurley είχε προφανώς πρόσβαση στη μετάφραση του πρώτου και, ενδεχομένως, θα μπορούσε να περιοριστεί μόνο στην τροποποίηση των χωρίων που ο ίδιος θεωρούσε ότι έχρηζαν βελτίωσης. Ωστόσο, η ύπαρξη προγενέστερων μεταφράσεων, από άλλους μεταφραστές και διάφορους εκδότες, σήμαινε ότι ίσως και να ήταν απαραίτητη κάποια διαφοροποίηση προκειμένου να αποφευχθεί οποιαδήποτε κατηγορία περί λογοκλοπής, και απλής αναπαραγωγής αυτού που είχε ήδη μεταφραστεί προηγουμένως.[2] Όχι

---

[7] Σ.τ.Μ.: ΚΠ: *Nadie lo vio desembarcar en la unánime noche, nadie vio la canoa de bambú sumiéndose en el fango sagrado, pero a los pocos días nadie ignoraba que el hombre taciturno venía del Sur y que su patria era una de las infinitas aldeas que están aguas arriba, en el flanco violento de la montaña, donde el idioma zend no está contaminado de griego y donde es infrecuente la lepra.*

Η χρήση της εν λόγω σύμφρασης από τον Borges είναι εξαιρετικά ασυνήθιστη και ιδιαίτερη, και θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε πως μπορεί εύλογα να καταστεί ένα κρίσιμο σημείο μετάφρασης. «Κανείς δεν τον είδε να αποβιβάζεται στην ομόφωνη/σύμφωνη (μαζί του) νύχτα». Μέσω της χρήσης του συγκεκριμένου επιθετικού (*unánime*) ο συγγραφέας προσωποποιεί τη νύχτα λέγοντας ότι είναι «σύμφωνη» με τις πράξεις του ή «συνένοχη», την έχει, δηλαδή, βοηθό του έτσι ώστε να κρατήσει κρυφά τα ίχνη του, κάτι που διαφαίνεται και από τις λέξεις "sumiéndose" (κάτι που βυθίζεται) και "taciturno" (σκοτεινός, λιγομίλητος, σκυθρωπός).

ότι ο Hurley θα έκανε στις μεταφράσεις του απαραίτητα μια συγκεκριμένη λεξική επιλογή προς χάριν της διαφοροποίησης. Αυτό που τονίζουν πολύ συχνά οι λογοτεχνικοί μεταφραστές είναι η σημασία της εξεύρεσης και αναδημιουργίας της αφηγηματικής φωνής του συγγραφέα. Η Margaret Sayers Peden, η οποία εργάστηκε ως «εξωτερικός συντάκτης» (Hurley 1998: 524) του έργου, διατυπώνει την εν λόγω θέση με τα εξής λόγια: «[...] για μένα το μυστικό της μετάφρασης είναι να βρεις τη φωνή του κειμένου. Ποιος μιλά? Ποιος αφηγείται?' (Peden 2002: 76). Αυτή η αφηγηματική φωνή είναι πιο αόριστη, και λιγότερο εύκολο να εντοπιστεί, σε σχέση με ό,τι έχουμε συζητήσει και ορίσει ως αξιολογική φωνή ή τρόπο γραφής (White & Thomson 2008: 13, βλ. επίσης Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.5). Η συνεργασία με τον Peden, ο οποίος διάβαζε προσεκτικά και παρείχε σχόλια επί του σχεδίου της μετάφρασης, και με τον Carter Wheelock του Πανεπιστημίου του Texas στο Austin,[3] «ο οποίος ανάγνωσε το κείμενο λέξη προς λέξη μέσω ενός «πρόωρου-τελικού» σχεδίου της μετάφρασης, συγκρίνοντάς το με το ισπανικό για τυχόν παραλείψεις, παρερμηνείες, εσφαλμένες μεταφράσεις, και λάθη όσον αφορά πραγματικά περιστατικά» (Hurley 1998: 523–4), αποδεικνύει ότι οι γλωσσικές επιλογές ενός ΚΣ αποτελούν πολύ συχνά το αμάγαλμα των αποφάσεων που λαμβάνει ο λεγόμενος «σιωπηλός μεταφραστής» (Schiavi 1996), ένα αφηρημένο αφηγηματολογικό δόμημα που χρησιμεύει στην υπόδειξη της φύσης της αφηγηματικής μετάφρασης (βλ. επίσης Munday 2008: 12). Αντιθέτως, αποτελεί μάλλον έκπληξη το γεγονός ότι οι μεταφράσεις των Yates και Irby για τη συλλογή *Labyrinth* είχαν δημοσιευθεί από τον εκδοτικό οίκο New Directions χωρίς καμία επιμέλεια ή αναθεώρηση του χειρογράφου που υπέβαλαν οι μεταφραστές (Yates 2002: 15).

5.1.1 Ανάλυση των μεταφράσεων του 'Emma Zunz' από τους Yates και Hurley

Ο τίτλος 'Emma Zunz' προέρχεται από το όνομα της πρωταγωνίστριας, η οποία, μόλις πληροφορήθηκε την αυτοχειρία του ντροπιασμένου της πατέρα, αναζητά και απαιτεί εκδίκηση από τον Aaron Loewenthal, πρώην συνέταιρο του πατέρα της. Ο πατέρας της, της είχε πει ότι ο Loewenthal είχε κατασκευάσει πλαστά στοιχεία κατηγορώντας τον για υπεξαίρεση. Η ίδια, για να εκδικηθεί τον Loewenthal, κανονίζει μια συνάντηση μαζί του αργά τη νύχτα, όπου τον πυροβολεί με το ίδιο του το πιστόλι. Στη συνέχεια, ισχυρίζεται στην αστυνομία ότι την βίασε. Σε μια εποχή που δεν είχε ανακαλυφθεί ακόμη ο έλεγχος DNA, η Emma κατάφερε να δικαιολογήσει την εκδοχή της, καθώς νωρίτερα την ημέρα εκείνη, υπό την αμφίεση μιας πόρνης, είχε προμελετημένα επισκεφτεί τα μπαρ του Buenos Aires με σκοπό να αποπλανήσει και να έρθει σε σεξουαλική επαφή με έναν τυχαίο ναύτη από ένα ξένο πλοίο στο λιμάνι.

Για τη μελέτη της μεταφραστικής διακύμανσης επιλέχθηκαν τρία σύντομα αποσπάσματα της ιστορίας. Αυτά ήταν:

Απόσπασμα 1

Η αντίδραση της Emma Zunz αφότου ο Σουηδός ναύτης έφυγε από το δωμάτιο όπου είχαν συνευρεθεί σεξουαλικά, και η διαδρομή της μέσω της πόλης προς το σημείο συνάντησης.

Cuando se quedó sola, Emma no abrió en seguida los ojos. En la mesa de luz estaba el dinero que había dejado el hombre: Emma se incorporó y lo rompió como antes había roto la carta. Romper dinero es una impiedad, como tirar el pan; Emma se arrepintió, apenas lo hizo. Un acto de soberbia y en aquel día ... El temor se perdió en la tristeza de su cuerpo, en el asco. El asco y la tristeza la encadenaban, pero Emma lentamente se levantó y procedió a vestirse. En el cuarto no quedaban colores vivos; el último crepúsculo se agravaba. Emma pudo salir sin que la advirtieran; en la esquina subió a un Lacroze, que iba al oeste. Eligió, conforme a su plan, el asiento más delantero, para que no le vieran la cara. Quizá le confortó verificar, en el insípido trajín de las calles, que lo acaecido no había contaminado las cosas. Viajó por barrios decrecientes y opacos, viéndolos y olvidándolos en el acto, y se apeó en una de las bocacalles de Warnes. Paradójicamente su fatiga venía a ser una fuerza, pues la obligaba a concentrarse en los pormenores de la aventura y le ocultaba el fondo y el fin.[4]

Απόσπασμα 2
Η πρόθεση της Emma Zunz να γλιτώσει την τιμωρία και να σκοτώσει τον Loewenthal.

(*No por temor, sino por ser un instrumento de la Justicia, ella no quería ser castigada.*) *Luego, un solo balazo en mitad del pecho rubricaría la suerte de Loewenthal. Pero las cosas no ocurrieron así.*[5]

Απόσπασμα 3
Η τελευταία παράγραφος της ιστορίας, όπου μαθαίνουμε ότι η δική της εκδοχή των γεγονότων θα γίνει αποδεκτή ως αληθινή.

La historia era increíble, en efecto, pero se impuso a todos, porque sustancialmente era cierta. Verdadero era el tono de Emma Zunz, verdadero el pudor, verdadero el odio. Verdadero también era el ultraje que había padecido; sólo eran falsas las circunstancias, la hora y uno o dos nombres propios.[6]

Ο λόγος για τον οποίο επιλέχθηκαν τα συγκεκριμένα αποσπάσματα είναι το γεγονός ότι είναι κεντρικής σημασίας για το ηθικό και συναισθηματικό αφηγηματικό νήμα, με σημαντικά χαρακτηριστικά το καθένα που εκφράζουν τη στάση (ιδιαιτέρως συναίσθημα) του συγγραφέα ή του αφηγητή.[7] Στο πρώτο απόσπασμα, περιγράφεται η σωματική και ηθική αποστροφή της Emma Zunz για το γεγονός ότι δόθηκε σεξουαλικά στον ναύτη, καθώς και η μεθοδική και νευρική της προετοιμασία για την πράξη της εκδίκησης. Στο δεύτερο απόσπασμα, βλέπουμε εν συντομία τις ελπίδες, τους φόβους και τα σχέδιά της για τη συνάντηση καθώς και τον θρίαμβο που η ίδια ανέμενε να επιφέρει. Στο τρίτο απόσπασμα, ο παραλληλισμός των

διακριτών συντακτικών δομών, όπου το επίθετο κρίσης *verdadero* [αληθής] εμφανίζεται στην αρχική θέση της υποπρότασης ή της πρότασης τέσσερις φορές, εντείνει τον ισχυρισμό του αφηγητή για την υποκείμενη αλήθεια της ιστορίας της, παρά τις παραποιήσεις των πληροφοριών.

Η ανάλυση της διακύμανσης μεταξύ των δύο κειμένων έγινε χειρόγραφα προκειμένου να εξασφαλιστούν ποιοτικά και ικανοποιητικά αποτελέσματα. Αυτό κατέστη εφικτό χάρη στη συνοπτικότητα των αποσπασμάτων. Ωστόσο, σημειώθηκαν κάποιες δυσκολίες ταξινόμησης. Για παράδειγμα, εννοιολογικές αποφάσεις ως προς τι συνιστά διακύμανση πρέπει να ληφθούν σε παραδείγματα όπως τα ακόλουθα:

El asco y tristeza la encadenaban.
[Η αηδία και η θλίψη την αλυσόδεναν.]

Grief and nausea were chaining her (Yates)
[Η θλίψη και η αηδία την αλυσόδεναν.]

Sadness and revulsion lay upon Emma like chains (Hurley)
[Η λύπη και η αποστροφή πέφτουν πάνω στην Emma σαν αλυσίδες]

Οι υπογραμμισμένες λέξεις δείχνουν τα σημεία διαφοροποίησης, πώς πρέπει, όμως, να εξεταστεί η διακύμανση μεταξύ των *chaining/chains*; Ο ρηματικός τύπος *chaining* που χρησιμοποιεί ο Yates και το ουσιαστικό *chains* του Hurley έχουν σαφέστατα την ίδια σημασιολογική ρίζα. Στην προκειμένη μελέτη, η ρίζα θεωρείται αμετάβλητη μέσα στις διάφορες λειτουργικές γραμματικές δομές. Παρόμοια ερωτήματα προκύπτουν και σε άλλα σημεία, όταν διατηρούνται οι γραμματικές ή μορφολογικές κατηγορίες, αλλά μεταβάλλεται η σημασιολογική πραγμάτωση, π.χ. *concealed* (Yates) και *masked* (Hurley). Τα επίπεδα σύνταξης και δομής είναι επίσης κάτι που ίσως πρέπει να ληφθεί υπόψη. Από την πρώτη κιόλας πρόταση, είναι εύκολο να εντοπιστεί η αμεταβλητότητα που παρατηρείται σε επίπεδο λέξεων, ωστόσο, η θέση του επιρρήματος *immediately* [αμέσως] μετατοπίζεται στο τέλος της πρότασης στο κείμενο του Hurley και επομένως ταξινομείται ως μεταβαλλόμενο στοιχείο:

Cuando se quedó sola, Emma no abrió en seguida los ojos
[Όταν έμεινε μόνη, η Emma δεν άνοιξε αμέσως τα μάτια]

When she was alone, Emma did not immediately open her eyes (Yates)
[Όταν έμεινε μόνη, η Emma δεν άνοιξε αμέσως τα μάτια της]

When she was alone, Emma did not open her eyes immediately (Hurley)
[Όταν έμεινε μόνη, η Emma δεν άνοιξε τα μάτια της αμέσως]

Το ως άνω παράδειγμα αποτελεί ένα πεδίο θεματικής και πληροφοριακής δομής (Halliday & Matthiessen 2004: 64–105), μέρος της κειμενικής λειτουργίας (βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.1), η οποία οργανώνει την πρόταση «ως μήνυμα» και συμβάλλει στην ανάδειξη συγκεκριμένων

στοιχείων. Σχετίζεται ιδιαίτερα με το απόσπασμα 3, όπου, όπως σημειώθηκε ανωτέρω, το ΚΠ τοποθετεί τον διακριτό τύπο *verdadero* στην αρχική θέση της πρότασης. Εδώ, η κειμενική μεταλειτουργία ενισχύει τη δύναμη της αξιολόγησης. Οι μεταφράσεις αυτού του αποσπάσματος έχουν ως εξής:

> **Απόσπασμα 3α** Μετάφραση του Yates (Borges 1962: 24)
> Actually the story *was* incredible, but it impressed everyone because substantially it was true. True was Emma Zunz' tone, true was her shame, true was her hate. True also was the outrage she had suffered: only the circumstances were false, the time, and one or two proper names.
>
> [Στην πραγματικότητα, η ιστορία ήταν απίστευτη, αλλά τους έπεισε όλους διότι, ουσιαστικά, ήταν αληθινή. Αληθινός ήταν ο τόνος της Emma Zunz, αληθινή ήταν η ντροπή της, αληθινό ήταν το μίσος της. Αληθινή ήταν επίσης η οργή που είχε υποστεί: μόνο οι περιστάσεις ήταν ψεύτικες, η ώρα, και καναδυό κύρια ονόματα.]
>
> **Απόσπασμα 3β** Μετάφραση του Hurley (Borges 1998b: 219)
> The story was unbelievable, yes – and yet it convinced everyone, because in substance it was true. Emma Zunz's tone of voice was real, her shame was real, her hatred was real. The outrage that had been done to her was real, as well; all that was false were the circumstances, the time, and one or two proper names.
>
> [Η ιστορία ήταν αβάσιμη, ναι - και παρόλα αυτά τους έπεισε όλους, γιατί στην ουσία ήταν αληθινή. Ο τόνος της φωνής της Emma Zunz ήταν πραγματικός, η ντροπή της ήταν πραγματική, το μίσος της ήταν πραγματικό. Η οργή που είχε βιώσει ήταν πραγματική, επίσης· όλα όσα ήταν ψευδή ήταν οι περιστάσεις, η ώρα και καναδυό κύρια ονόματα.]

Σε μια γενικά αξιοσημείωτη ανασκόπηση της μετάφρασης του Hurley, ο Gene H. Bell-Villada (1998) διατυπώνει κάποιες παρατηρήσεις όσον αφορά την εν λόγω φράση: «Ενώ, η πεζογραφία του Hurley μοιάζει περισσότερο ιδιωματική, σαν καθημερινός λόγος, αυτή του Yates, με τις αντιστροφές που αντικατοπτρίζουν το πρωτότυπο, παρ'ότι μας εκπλήσσουν με την πρωτοτυπία τους, φαίνεται καταλληλότερη στην ιδιόρυθμη νοητική ιδιοσυγκρασία για την οποία γίνεται λόγος εδώ». Ο Yates διατηρεί την επανάληψη του *true* [πραγματικός] στην αρχική θέση της πρότασης και της υποπρότασης, προβάλλοντας ένα απολύτως κρίσιμο στοιχείο της ιστορίας από το επίπεδο της κρίσης. Στη μετάφραση του αποσπάσματος από τον Hurley, η δεύτερη πρόταση (*Emma Zunz's tone of voice*... [ο τόνος της φωνής της *Emma Zunz*]) και η αρχή της τρίτης (*The outrage*... [Η οργή]) εξομαλύνονται, με τα στοιχεία της πρότασης να ακολουθούν τη δομή ΥΡ, οι οποίες αντισταθμίζονται ελαφρώς μόνο από την ακόλουθη εμφατική δίπτυχη δομή *all that was false were*... [όλα όσα ήταν ψευδή ήταν...]

Τόσο η παρατήρηση του Bell-Villada, όσο και η παρούσα ανάλυση δείχνουν ότι ο ισχυρισμός του Hurley, ότι επεδίωξε ένα «μη-φυσικό», προσανατολισμένο στην πηγή, ή

ξενικό ύφος, δεν επιβεβαιώνεται απόλυτα και σίγουρα σε σύγκριση με το έργο του Yates. Ωστόσο, η μελέτη δείχνει περισσότερο ενδιαφέρον για τη διακύμανση, αρχικά μέσω μιας λεπτομερειακής σύγκρισης των δύο αποσπασμάτων (βλ. Παράρτημα 5.1), η οποία αποδεικνύει ότι 208 περίπου λεξικοί τύποι είναι ταυτόσημοι και στα δύο ΚΣ, κάτι το οποίο ισοδυναμεί περίπου με το 65 τοις εκατό της μετάφρασης του Yates και με το 63 τοις εκατό της μετάφρασης του Hurley.[8] Επομένως, η λεξιλογική διακύμανση μεταξύ των δύο μεταφρασμάτων συνιστά το ένα τρίτο του συνολικού κειμένου. Θα περιοριστώ στην εξέταση των πιο κοινών διαφοροποιήσεων, που έγιναν σε λέξεις «περιεχομένου» και σε διεργασίες (ρηματικούς και ονοματικούς τύπους, βλ. Πίνακες 5.1 και 5.2) καθώς και σε τροπικούς τύπους (κυρίως σε επιθετικά, ή επίθετα, βλ. Πίνακα 5.3).

Οι κύριες τάσεις που εμφαίνονται στους πίνακες είναι:

1. ελαφρώς μεγαλύτερη απόκλιση στις ρηματικές διεργασίες παρά στις ονοματοποιήσεις ή ακόμη περισσότερο σε επίπεδο τροπικότητας, όπου θεωρείται πιθανότερο να προκύψει ρητή εγγραφή της στάσης, καθώς συνδέεται με τη διαπροσωπική λειτουργία.
2. η διακύμανση έγκειται στη *γλωσσική πραγμάτωση* και όχι απαραίτητα στην παρουσία ή στρέβλωση της ίδιας της αποτίμησης. Τα *incredible* και *unbelievable* [απίστευτος, αβάσιμος] (για το ΚΠ *increíble*) μεταφέρουν σχεδόν τον ίδιο βαθμό αξιολόγησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. 1 Παραδείγματα διακύμανσης στις ρηματικές διεργασίες στα ΚΣ των Yates και Hurley

Borges	*Yates*	*Hurley*
se arrepintió	Repented	wished she hadn’t
se perdió	was lost	melted
encadenaban	Chaining	chains
se agravaba	was weakening	made it drearier
salir	Leave	slip out
subió a	got on	mounted
le confortó	it comforted her	she was comforted
se apeó	Alighted	got off
ocultaba	Concealed	masked
rubricaría ... la suerte	seal ... fate	put an end to ... life
se impuso	Impressed	convinced
que había sufrido	that she had suffered	that had been done to her

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. 2 Παραδείγματα διακύμανσης που εντοπίζονται σε τύπους ουσιαστικών στα ΚΣ των Yates και Hurley

Borges	*Yates*	*Hurley*

el temor	fear	foreboding
la tristeza	grief	sadness
el asco	nausea	revulsion
el asco	disgust	revulsion
su fatiga	fatigue	weariness
el trajín	rapid movement	banal bustle
la aventura	adventure	mission
el fondo	the background	its true nature
el fin	the objective	its final purpose
el odio	hatred	hate

3. Τα στοιχεία της μετάφρασης του Yates που εκφράζουν στάση ξεχωρίζουν λόγω της λεξικής παρεμβολής του ΚΠ (π.χ. *opaque* [μουντός, θαμπός] για το *opacos*) ή εξαιτίας της χρήσης των πιο εμφανών μεταφραστικών ισοδυνάμων (π.χ. *fear* [φόβος] για το *temor* ή *adventure* [περιπέτεια] για το *aventura*), σε σύγκριση με τις πιο ιδιωματικές και ερμηνευτικές αποδόσεις για τις ίδιες λέξεις από τον Hurley (π.χ. *gloomy* [ζοφερός], *foreboding* [(κακό) προαίσθημα], *mission* [αποστολή]).

Υπάρχουν, φυσικά, πραγματώσεις, σε κύρια σημεία του κειμένου ή κεντρικές έννοιες για το διήγημα, όπου δεν παρατηρείται καθόλου διακύμανση στην πραγμάτωση της αποτίμησης. Για παράδειγμα, η αντίδραση της Emma στις δικές της εμπειρίες στο τέλος του διηγήματος μεταφράζεται από τους Yates και Hurley ως *shame* [ντροπή] (ΚΠ *pudor*) και *outrage* [οργή] (ΚΠ *ultraje*). Αφετέρου, το τρίτο σημείο ανωτέρω αφορά τα σημεία όπου η διακύμανση στο κείμενο του Hurley οδηγεί σε σημαντικές αξιολογικές επαναδιατυπώσεις του πρωτοτύπου μέσω της λεξικής επιλογής.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. 3 Παραδείγματα διακύμανσης σε επίπεδο τροπικότητας στα ΚΣ των Yates και Hurley

Borges	*Yates*	*Hurley*
se arrepintió	repented	wished she hadn't[1]
pudo	was able to	managed to
contaminado	contaminated	polluted
decrecientes	diminishing	shrinking
opacos	opaque	gloomy
no quería	did not want to	intended not to
increíble	incredible	unbelievable
en efecto	actually	yes
verdadero	true	real
solo	only	all

1 Στο σημείο αυτό, ο Yates αποδίδει το συγκινισιακό ισπανικό ρήμα νοητικής διεργασίας *se arrepintió* με το συγκινισιακό νοητικό συγγενές ρήμα *repented* [μετάνοιωσε], ενώ ο Hurley χρησιμοποιεί το εφετικό ρήμα νοητικής διεργασίας *wished she hadn't* [ευχήθηκε να μην είχε], το οποίο αποτελεί επίσης παράδειγμα τροπικότητας (βλ. Halliday και Matthiessen 2004: 208 και 618). Ως εκ τούτου, το παράδειγμα εμφανίζεται και στον Πίνακα 5.1 καθώς και στον Πίνακα 5.3.

Μια τέτοιου είδους διακύμανση μπορεί να συμβεί σε οποιαδήποτε κατηγορία, και ο Πίνακας 5.1 φανερώνει μια τάση για επίταση της κλιμάκωσης στην επιλογή των έμφορτων αξιακά μη συνήθων τύπων του ΚΣ, όπως τα *slip out* [ξεγλίστρησε] και *mounted* [σκαρφάλωσε] για τα συνήθη ρήματα του ΚΠ *salir* [φεύγω] και *subió* [ανέβηκε]. Ωστόσο, οι πιο έντονες αντιθέσεις αποτυπώνονται στον Πίνακα 5.2, όπου οι μετατοπίσεις σε απολύτως αφηρημένα ουσιαστικά μεταβάλλει ορισμένες φορές ριζικά την οπτική γωνία του κειμένου. Ο Yates εντείνει στο ΚΣ τη «συναισθηματική» αντίδραση της Emma με ισοδύναμα όπως *grief* [θλίψη, οδύνη] και *nausea* [αηδία, αναγούλα] (ΚΠ *tristeza* [θλίψη] και *asco* [αηδία] – σε αντιδιαστολή με τα *sadness* [λύπη] και *revulsion* [αποστροφή] του Hurley), ενώ ο Hurley προσθέτει μια πιο ισχυρή, και παρηχητική, αποσαφήνιση μιας σκηνής του δρόμου (ΚΠ *trajín* [φασαρία], Yates *rapid movement* [γρήγορη κίνηση], Hurley *banal bustle* [συνηθισμένη βαβούρα]) και επανερμηνεύει στοιχεία συναισθήματος του ΚΠ με τη χρήση του *foreboding* [κακό προαίσθημα] (για το *temor* του ΚΠ, βλ. το *fear* [φόβος] που χρησιμοποιεί ο Yates) και του πιο γνωσιακού *mission* [αποστολή] (ΚΠ *aventura* – σε αντιδιαστολή με το *adventure* [περιπέτεια] του Yates). Πράγματι, το παράδειγμα του *mission* αποτελεί την σαφέστερη περίπτωση αξιολογικής επανερμηνείας στα εν λόγω αποσπάσματα των ΚΣ:

> **Yates (τα σημεία διαφοροποίησης επισημαίνονται με την υπογράμμιση)**
> Paradoxically her fatigue was turning out to be a strength, since it obliged her to concentrate on the details of **the adventure** and concealed from her the background and the objective.
>
> [Παραδόξως, η κόπωσή της άρχισε να εξελίσσεται σε δύναμη, δεδομένου ότι την υποχρέωσε να επικεντρωθεί στις λεπτομέρειες της περιπέτειας και της απέκρυψε το πλάνο και τον σκοπό.]
>
> **Hurley (τα σημεία διαφοροποίησης επισημαίνονται με την υπογράμμιση)**
> Paradoxically, her weariness turned into a strength, for it forced her to concentrate on the details of **her mission** and masked from her its true nature and its final purpose.
>
> [Παραδόξως, η κούρασή της εξελίχθηκε σε δύναμη, γιατί την ανάγκασε να επικεντρωθεί στις λεπτομέρειες της αποστολής της και να αποκρύψει από τον εαυτό της την πραγματική της φύση και τον τελικό της σκοπό.]

Το mission συνάδει πολύ περισσότερο με την ψυχρή προμελετημένη εκδίκηση της Emma Zunz. Με τη χρήση αυτού του μεταφραστικού ισοδυνάμου ο Hurley συμπεριέλαβε ισχύ και

ηθική κρίση. Και στα δύο ΚΣ εντοπίζεται εξίσου ρητή αξιολόγηση στο επίρρημα *paradoxically* [παραδόξως], το οποίο συνιστά δείκτη αντίθετης προσδοκίας (ΚΠ *paradójicamente*) και βρίσκεται στην αρχή της πρότασης. Άλλες παραλλαγές όπως τα *since/for* [από/για], *oblige/force* [υποχρεώνω/αναγκάζω] και *conceal/mask* [κρύβω] συνιστούν ήσσονος σημασίας υφολογικές αλλαγές που μετά βίας τροποποιούν το κείμενο. Ωστόσο, η χρήση κτητικών αντωνυμιών στο κείμενο του Hurley (*her mission... its true nature... its final purpose* [η αποστολή της... την πραγματική της φύση... τον τελικό της σκοπό]) σε αντιδιαστολή με τα οριστικά άρθρα που συναντώνται στο κείμενο του Yates, καθώς και στο ΚΠ, δημιουργούν ένα πολύ πιο συνεκτικό πλαίσιο που ενδεχομένως αλλάζει την υφή του κειμένου και της αφήγησης.[9]

Κυρίως, ωστόσο, και ανεξαρτήτως οποιαδήποτε γενικής στρατηγικής ή υψηλού επιπέδου αφηγηματικών μετατοπίσεων ή μετατοπίσεων λόγου, μια προσωρινή υπόθεση η οποία βασίζεται στην ανάλυση αυτών των αποσπασμάτων είναι ότι οι περισσότερες διακυμάνσεις φαίνεται να συμβαίνουν στον παραδειγματικό άξονα της γλώσσας, δηλαδή, σε επίπεδο επιλογών για διάφορα γλωσσικά «παραθυράκια» του κειμένου. Συνεπώς, οι πρώτες δύο προτάσεις του ως άνω παραδείγματος αναπαρίστανται στον Πίνακα 5.4.

Η κατηγοριοποίηση στον παραδειγματικό άξονα γεννά πολλά ερωτήματα σχετικά με τη μονάδα μετάφρασης που χρησιμοποιείται, τις γραμματικές και λειτουργικές κατηγορίες όπου είναι πιθανότερο να παρατηρηθούν διακυμάνσεις, καθώς και ποιες διακυμάνσεις είναι πιο σημαντικές, όπου εδώ προστίθεται το εξής ερώτημα: Υπό ποια έννοια είναι σημαντικές;

Η ανάλυση των καταλόγων στους Πίνακες 5.1 έως 5.3 κατέδειξε ότι οι πιο σοβαρές μετατοπίσεις στην αξιολόγηση και τις εκφράσεις της στάσης επιτελούνται μέσω μετατοπίσεων αφηρημένων ουσιαστικών όπως τα *adventure/mission*. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ο Hurley τείνει να αποφεύγει τη χρήση συγγενών όρων. Πράγματι, πειστήρια από τον ίδιο τον Hurley αποδεικνύουν τη σκοπιμότητα της εν λόγω απόφασης:

> Ορισμένες σύστοιχες λέξεις είναι ψευδοσύστοιχες. Μερικές οδηγούν σε μικρές μόνο στρεβλώσεις του νοήματος, ενώ σπάνια μόνο συναντούμε σύστοιχες λέξεις σε μια σοβαρή μετάφραση. Ο ίδιος ο Borges είπε κάποτε στον Margaret Sayers Peden ενώ έπαιρναν το πρωινό τους σε ένα συνέδριο MLA στο Σικάγο – τη συζήτηση μου τη διηγήθηκε τηλεφωνικώς την επόμενη ημέρα ο Petch Peden– ότι οι μεταφραστές του «τον σκότωσαν με τις σύστοιχες λέξεις». Οι μεταφραστές πρέπει να εκπαιδεύονται ώστε να *μην* εφαρμόζουν το ολέθριο αυτό όπλο.[10]

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. 4 Η διακύμανση στον παραδειγματικό άξονα στα ΚΣ των Yates και Hurley

Paradoxically	her	fatigue	was turning out to be[1]	a	strength,
		weariness	turned into		

since	it	obliged	her	to concentrate on	the
for		forced			

details	of	the	adventure	…	
		her	mission	…	

1 Μπορούμε να αναλύσουμε το τέταρτο παραθυράκι (στο ΚΠ *venía a ser* [κατέληξε να είναι]) σε δύο, δηλαδή τον σημασιολογικό λεξιλογικό πυρήνα του *turn out to be* [αποδεικνύομαι] (και την υφολογική του παραλλαγή *turn into* [εξελίσσομαι σε]) προσθέτοντας το παρελθοντικό τροπικό ρήμα και μόρφημα (*was -ing/-ed*).

5.2 Το πείραμα

Στην παρούσα μελέτη, η έρευνα που διεξήχθη στο φαινόμενο της διακύμανσης επεκτάθηκε με ένα πείραμα το οποίο περιελάμβανε 15 άλλες μεταφράσεις αποσπασμάτων του ΚΠ. Οι 15 μεταφράσεις ανατέθηκαν σε εθελοντές μεταπτυχιακούς φοιτητές του Πανεπιστημίου του Leeds, του Ηνωμένου Βασιλείου, κατά το ακαδημαϊκό έτος 2007. Οι φοιτητές κλήθηκαν να διαβάσουν ολόκληρο το διήγημα αλλά να μεταφράσουν μόνο τα τρία αποσπάσματα που παρατίθενται στη συνέχεια. Τους επιτράπηκε να συμβουλευτούν οποιεσδήποτε πηγές εκτός από τις ήδη δημοσιευμένες μεταφράσεις. Το σκεπτικό πίσω από τον τελευταίο αυτό περιορισμό ήταν να εξασφαλίσουμε, στο μέτρο του δυνατού, ότι οι διακυμάνσεις θα οφείλονται στις ερμηνείες των μεταφραστών, την επανακωδικοποίηση ή ιδιόλεκτό τους, χωρίς την επιρροή των δημοσιευμένων ΚΣ.

Στους εθελοντές δόθηκε προθεσμία δύο εβδομάδων να υποβάλουν τις μεταφράσεις τους ηλεκτρονικά, μαζί με ένα σύντομο ερωτηματολόγιο σχετικά με το υπόβαθρο τους, τη μεταφραστική στρατηγική και συγκεκριμένα προβλήματα. Οι ερωτηθέντες αποτελούσαν σε γενικές γραμμές μια ομοιογενή ομάδα όσον αφορά το επίπεδο των ισπανικών τους και τη μεταφραστική τους εμπειρία. Δώδεκα ήταν υπήκοοι του Ηνωμένου Βασιλείου, δύο των Ηνωμένων Πολιτειών και μία ήταν Κολομβιανή.[11] Οι περισσότεροι είχαν πρώτο πτυχίο στις Ισπανικές ή Ιβηρο-αμερικανικές Σπουδές ή διπλό πτυχίο Σύγχρονων Γλωσσών, ωστόσο άλλοι κλάδοι περιελάμβαναν τη φιλοσοφία και την αγγλική γλώσσα. Ελάχιστοι είχαν στην πραγματικότητα μελετήσει Borges και λίγοι είχαν ταξιδέψει στο Buenos Aires, όπου εκτυλίσσεται η ιστορία.

Πρέπει να τονισθεί ότι η παρούσα μελέτη περίπτωσης σχεδιάστηκε για την ανάλυση της διακύμανσης στο επίπεδο της στάσης. Τα υποκείμενα δεν ήταν ακόμη πλήρως έμπειροι επαγγελματίες μεταφραστές.[12] Προτεραιότητα της έρευνας δεν ήταν οι μεταφραστικές ικανότητες ή η ανάλυση των λαθών, αλλά η ενδελεχής ανάλυση των στοιχείων αυτών του κειμένου, και συγκεκριμένα των εκφράσεων της στάσης, τα οποία είναι πιθανότερο να παραμείνουν σταθερά, καθώς και εκείνων που επιδέχονται μεταβολές.

Τα 15 μεταφρασμένα αποσπάσματα των ερωτηθέντων υποβλήθηκαν ηλεκτρονικά αλλά εξετάστηκαν χειρόγραφα. Αν και η έρευνα βασίζεται σε σύντομα αποσπάσματα των 300 περίπου λέξεων, πρόκειται για ένα αξιόλογο σώμα κειμένων μετάφρασης για λεπτομερή ανάλυση.

5.2.1 Αμεταβλητότητα

Οι 15 εκδοχές στόχοι εξετάστηκαν σε πρώτο επίπεδο ως προς τη λεξική αμεταβλητότητα με τρόπο παρόμοιο με αυτό που εφαρμόστηκε στις μεταφράσεις των Yates/Hurley. Ο Πίνακας 5.5 παραβάλλει την αμεταβλητότητα μεταξύ των δύο σωμάτων κειμένων (τα δύο δημοσιευμένα ΚΣ σε σχέση με τα ΚΣ των 15 ερωτηθέντων). Η αριστερή στήλη αναπαράγει το ΚΣ του Yates και υπογραμμίζει τα στοιχεία εκείνα που στο μεταγενέστερο ΚΣ του Hurley εμφανίζονται με διαφορετικό τρόπο. Η δεξιά στήλη απεικονίζει στοιχεία που παραμένουν αμετάβλητα στα ΚΣ και των 15 ερωτηθέντων. Το πιο προφανές συμπέρασμα, και διόλου απροσδόκητο, είναι ότι το μέγεθος της αμεταβλητότητας στις μεταφράσεις των φοιτητών (π.χ. λεξικοί τύποι που παραμένουν σταθεροί σε όλες τις μεταφράσεις) έχει μειωθεί δραματικά στα 58 λεξιλογικά στοιχεία, από τα 208 που παρατηρούνται στο σώμα κειμένων των Yates/Hurley. Σε αυτό μπορεί να προστεθεί η αμεταβλητότητα σε χρόνους ρημάτων όπου ο σημασιολογικός πυρήνας μεταβάλλεται, όπως η χρήση παρελθοντικού χρόνου στη φράση *Emma sat up/got up* [η Emma ανασηκώθηκε/σηκώθηκε] ή στο *she rode through/travelled through* [πέρασε μέσα από/ταξίδεψε μέσα από] και η πρόταση σπάει ως μεταφραστική μονάδα από όλους τους ερωτηθέντες. Βάσει ενός στρογγυλοποιημένου κατά μέσο όρο συνόλου 320 δειγμάτων λόγου στο ΚΣ, η λεξιλογική αμεταβλητότατα κυμαίνεται περίπου στο 18 τοις εκατό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. 5 Αμεταβλητότητα στα δημοσιευμένα ΚΣ σε αντιπαραβολή με τα ΚΣ των ερωτηθέντων

Απόσπασμα 1α των δημοσιευμένων ΚΣ, βάσει της μετάφρασης του Yates (τα υπογραμμισμένα στοιχεία απεικονίζουν τη διακύμανση των Yates/Hurley)	*Αμεταβλητότητα στα ΚΣ των 15 ερωτηθέντων*
When she was alone, Emma did not immediately open her eyes.	... did not ... ... open her eyes.
On the little night-table was the money that the man had left: Emma sat up and tore it to pieces as before she had torn the letter.	On ... table ... the money ... the man had left ... ... she had ... the letter.
Tearing up money is an impiety, like throwing away bread; Emma repented the moment after she did it.	... money ... ... bread ...
An act of pride and on that day... Her fear was lost in the grief of her body, in her disgust.	... day ...
Grief and nausea were chaining her, but Emma slowly got up and proceeded to dress herself.	... and ... slowly ... and ...

In the room there were no longer any bright colours; the last light of dusk was weakening.	... room ... colour
Emma was able to leave without anyone seeing her; at the corner she got on a Lacroze streetcar heading west.	Emma ... . . the corner she ...
She selected, in keeping with her plan, the seat farthest towards the front, so that her face would not be seen.	she ... plan ... seat, so ... her face
Perhaps it comforted her to verify in the rapid movement along the streets that what had happened had not contaminated things.	... street ...
She rode through the diminishing opaque suburbs, seeing them and forgetting them at the same instant, and alighted at one of the side streets of Warnes.	She ... through ...
Paradoxically her fatigue was turning out to be a strength, since it obliged her to concentrate on the details of the adventure and concealed from her the background and the objective.	... her to ... on the

Απόσπασμα 2α της μετάφρασης του Yates	*Αμεταβλητότητα στα ΚΣ των 15 ερωτηθέντων*
(Not out of fear but because of being an instrument of Justice she did not want to be punished.)	(a ... of justice, ... to be punished.)
Then, one single shot in the centre of his chest would seal Loewenthal's fate. But things did not happen that way.	... chest ... ... Loewenthal ...

Απόσπασμα 3α της μετάφρασης του Yates	*Αμεταβλητότητα στα ΚΣ των 15 ερωτηθέντων*
Actually the story *was* incredible, but it impressed everyone because substantially it was true.	... the story ... ... because ... it was ...
True was Emma Zunz' tone, true was her shame, true was her hate.	... Emma Zunz ...
True also was the outrage she had suffered: only the circumstances were false, the time, and one or two proper names.	... the ...

Η ταξινόμηση της δεξιάς στήλης στον Πίνακα 5.5 οδηγεί στην ακόλουθη κατανομή των αμετάβλητων γραμματικών στοιχείων σε όλα τα ΚΣ των ερωτηθέντων:

- 18 ουσιαστικά (*eyes, table, money* [2], *man, letter, bread, day, room*, colour*, corner, plan*, seat, face, street, story, justice, chest*)

- 9 άρθρα (*the* [8], *a*)
- 8 αντωνυμίες σε ανομαστική πτώση ή αντωνυμίες σε θέση αντικειμένου/ονόματα (*she* [3], *Emma, Loewenthal, Emma Zunz, it, her*)
- 6 προθέσεις (*on, of, to* [2], *on, through*)
- 4 ρηματικές διεργασίες (*open, left, punished, was*)
- 4 βοηθητικά ρήματα (*did, had* [2], *be*)
- 4 συνδετικά στοιχεία (*and* [2], *so, because*)
- 2 κτητικές αντωνυμίες (*her* [2])
- 1 αρνητικό μόριο (*not*)
- 1 επίρρημα (*slowly*).

Τέτοιου είδους απλά αριθμητικά σύνολα πρέπει προφανώς να εξεταστούν με επιφύλαξη, δεδομένου ότι η σχετική τους σημαντικότητα εξαρτάται από τον συνολικό αριθμό της κάθε κατηγορίας στα κείμενα στόχους. Επομένως, για παράδειγμα, ο συνολικός αριθμός των ουσιαστικών στα κείμενα θα είναι πολύ υψηλότερος σε σχέση με τα επιρρήματα. Επιπλέον, η αμεταβλητότητα στον σημασιολογικό πυρήνα μπορεί να αποκρύπτει άλλες, κυρίως γραμματικές, αλλαγές. Τα τρία ουσιαστικά που επισημαίνονται με αστερίσκο (*) στην πρώτη κατηγορία κρύβουν μικρές παραλλαγές – ένας ερωτηθείς απέδωσε τη λ. *room* [δωμάτιο] ως *bedroom* [υπνοδωμάτιο], έγινε χρήση τόσο του *colour* [χρώμα] όσο και του *colours* [χρώματα], στη ρηματική διεργασία το *plan* [σχεδιάζω] εμφανίστηκε μια φορά ως *planned* [σχεδίασε], και το *did not* στην πρώτη πρόταση αποδόθηκε τέσσερις φορές ως *didn't*.[13]

Η πιο ενδιαφέρουσα παρατήρηση είναι ότι, πέραν των *plan* και *justice*, όλα τα ουσιαστικά που απαριθμούνται στον κατάλογο της αμεταβλητότητας είναι συγκεκριμένα, συνήθη, τα οποία δεν σχετίζονται με κάποια διεργασία ή με την έκφραση της στάσης. Επιπλέον, σε γενικές γραμμές δεν έχουν στην αγγλική γλώσσα αντίπαλα συνώνυμα στα πλαίσια στα οποία εμφανίζονται στα εν λόγω αποσπάσματα. Εάν σε αυτά προσθέσουμε τα αμετάβλητα άρθρα και τις κτητικές αντωνυμίες που τα συνοδεύουν και τις αντωνυμίες/κύρια ονόματα τα οποία χαρακτηρίζουν τους συμμετέχοντες μιας πρότασης, θα διαπιστώσουμε ότι οι 36 εκ των 58 αμετάβλητων τύπων εμφανίζονται σε ονοματικές φράσεις που δεν εκφράζουν κάποια διεργασία.

Τα αμετάβλητα στοιχεία που σχετίζονται με πραγματικές διεργασίες είναι λίγα: τρία ρήματα υλικής διεργασίας (*open* [ανοίγω], *left* [έφυγε], *punished* [τιμωρούμαι]) και ένα σχεσιακό (*was*). Υπάρχουν επίσης μερικά που σχετίζονται με την τροπικότητα και τη στάση: τέσσερα βοηθητικά και ένα αρνητικό μόριο, το *not*. Στον κατάλογο αυτό, υπάρχει μόνο ένα επίρρημα, το *slowly* [αργά], η μετάφραση του *lentamente* στην πρόταση *Emma lentamente se levantó* [Η Emma σηκώθηκε αργά]. Ακόμη και σε αυτήν την περίπτωση, το *slowly* ποικίλλει στις μεταφράσεις των ερωτηθέντων όσον αφορά τη θέση του μέσα στην πρόταση. Τέλος, και το σημαντικότερο από όλα, είναι ότι δεν εμφανίζονται καθόλου επίθετα τα οποία αποτελούν και τα πιο σαφή γνωρίσματα της στάσης.

Μια άμεση, αν και αναπόφευκτα διστακτική, υπόθεση είναι ότι η πλήρης λεξική αμεταβλητότητα περιορίζεται ενδεχομένως σε απλές, βασικές, βιωματικές ή δηλωτικές

διαδικασίες, συμμετέχοντες και σχέσεις (να σημειωθεί η κύρια φύση των συνδετικών *and* [και], *so* [επίσης], *because* [επειδή]). Ταυτόχρονα, η διακύμανση πρέπει να *αναμένεται* στη λεξική έκφραση της στάσης στη μετάφραση. Αν και η σταθερότητα είναι μεγαλύτερη σε πολύ βασικές πραγματώσεις, η πλήρης αμεταβλητότητα μπορεί να εξουδετερωθεί ανά πάσα στιγμή με μία μόνο επιλογή ενός αντισυμβατικού μεταφραστή, έτσι ώστε η ευρύτερη εικόνα να έχει περισσότερες αποχρώσεις, να αποτελεί μια κλίμακα πιθανοτήτων παρά ένα ομοιόμορφο σύνολο. Για παράδειγμα:

- Το *olvidar* [ξεχνώ] μεταφράζεται 15 φορές με μια διαφορετική εκδοχή της νοητικής διεργασίας του ρήματος *forget* [ξεχνώ] (*forgetting* [13], *forgot* [1], *forgotten* [1])
- Σε 14 περιπτώσεις το *temor* [φόβος] μεταφράζεται ως *fear* [φόβος] (μια φορά ως *anxiety* [ανησυχία])
- Το *circunstancias* [περιστάσεις] μεταφράζεται 14 φορές ως *circumstances* [περιστάσεις] (μια φορά ως *circumstantial factors* [συγκυριακοί παράγοντες])
- Το *pormenores* [λεπτομέρειες] αποδίδεται 14 φορές ως *details* [λεπτομέρειες] (το άλλο είναι το *peculiarities* [ιδιαιτερότητες])
- Το τροπικό *quizá* [ίσως] αποδίδεται 13 φορές με το *perhaps* [ίσως] (2 αποδώθηκαν με το *maybe* [ίσως, μπορεί])
- Το *paradoxically* [παραδόξως] χρησιμοποιείται 11 φορές για το *paradójicamente* [παραδόξως] (άλλες χρήσεις είναι τα *strangely* [περιέργως] [2], *ironically* [κατά ειρωνία της τύχης] [2]).

Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, φαίνεται να υπάρχει ένας σταθερός πυρήνας μεταφραστικής ισοδυναμίας που έχει ως κέντρο του ένα σύνηθες ισοδύναμο το οποίο απαντάται και σε ένα λεξικό. Όταν υπάρχουν κοινά πλησιώνυμα, αναμένεται να υπάρξει μεγαλύτερη διακύμανση στο λεξικό επίπεδο. Επομένως, η απόδοση του χρονικού επιρρήματος *luego* [αργότερα, μετά] γίνεται με μεγαλύτερη ομαλότητα, με τα ισοδύναμα *later* [αργότερα] (8 φορές), *then* [μετά] (6) και *soon* [σύντομα] (1).

5.2.2 Γλωσσική διακύμανση στο επίπεδο της στάσης και αποτίμησης

Στην Ενότητα 5.0 είδαμε ότι οι Babych και Hartley (2004) θεωρούν πως η διακύμανση συνδέεται με την προεξάρχουσα θέση των στοιχείων σε ένα κείμενο. Στα ΚΣ των Yates/Hurley, αυτό φαίνεται να αποτελεί εξαίρεση καθώς η πρόταση η οποία χαρακτηρίζεται με τη μεγαλύτερη διακύμανση στις λέξεις «περιεχομένου» είναι επίσης μια από τις πιο φορτισμένες συγκινησιακά, αποτελώντας μια ισχυρή έκφραση συναισθήματος:

> *El temor se perdió en la tristeza de su cuerpo, en el asco*
> [Ο φόβος εχάθη στη θλίψη του σώματός της, στην αηδία]
>
> <u>Her</u> <u>fear</u> was <u>lost</u> in the <u>grief</u> of her body, in <u>her</u> <u>disgust</u> (Yates)
> [Ο φόβος της χάθηκε στην οδύνη του κορμιού της, στην αηδία.]

Foreboding melted into the sadness of her body, into the revulsion (Hurley)[14]
[Το κακό προαίσθημα εξαφανίστηκε στη λύπη του κορμιού της, στην αποστροφή.]

Στο σημείο αυτό, η Emma Zunz βιώνει ένα σύμπλεγμα φόβου, θλίψης και σωματικής απέχθειας μετά από τη σεξουαλική της επαφή με τον ναυτικό και καθώς ακολουθεί την επόμενη, αποφασιστική φάση του σχεδίου της. Ο Yates δίνει έμφαση στο συμπεριφορικό και συγκινησιακό *grief* [θλίψη, οδύνη], χρησιμοποιεί το παθητικό έκτυπο *was lost* [χάθηκε] και το συγκινησιακό *disgust* [αηδία]. Ο Hurley επιλέγει την ερμηνεία με το γνωσιακό και συγκινησιακό *foreboding* [κακό προαίσθημα] (παρά το *fear* [φόβος]), την ιδιωματική, μεταφορική διεργασία *melted into* [εξαφανίστηκε] και τη συγκινησιακή λ. *revulsion* [αποστροφή]. Η αντιπαραβολή με τις μεταφράσεις την ίδιας πρότασης από τους ερωτηθέντες μας επιτρέπει να εξετάσουμε σε ποιο βαθμό οι εν λόγω όροι είναι γενικά επιρρεπείς σε λεξιλογική διακύμανση. Οι μεταφράσεις των ερωτηθέντων έχουν ως εξής:

Fear was lost in the sadness and disgust of her body. [Ο φόβος χάθηκε στη λύπη και αηδία του κορμιού της.]

Fear was lost in the sadness of her body, in the repugnance that she felt. [Ο φόβος χάθηκε στη λύπη του κορμιού της, στην απέθχεια που ένιωθε.]

Her fear was lost in the sorrow of her body, in the disgust. [Ο φόβος της χάθηκε στην οδύνη του κορμιού της, στην αηδία.]

Her fear was lost in disgust and the physical effects of her sorrow. [Ο φόβος της χάθηκε στην αηδία και στις σωματικές επιδράσεις της οδύνης της]

Her fear was lost in her body's sadness, in its disgust. [Ο φόβος της χάθηκε στη λύπη του κορμιού της, στην αηδία του.]

Fear was lost in the sadness of her body, in the disgust. [Ο φόβος χάθηκε στη λύπη του κορμιού της, στην αηδία.]

Fear got lost in the sorrow of her body, in the revulsion. [Ο φόβος χάθηκε στην οδύνη του κορμιού της, στην αποστροφή.]

Fear lost itself in the sorrow of her body, in the repulsion. [Ο φόβος χάθηκε στην οδύνη του κορμιού της, στην απέχθεια.]

Fear lost itself in the sadness present in her body, in disgust. [Ο φόβος χάθηκε στη λύπη που ήταν παρούσα στο κορμί της, στην αηδία.]

The fear disappeared into the sadness of her body, into the disgust. [Ο φόβος εξαφανίστηκε στη λύπη του κορμιού της, στην αηδία.]

Her fear disappeared with the sadness and disgust she felt. [Ο φόβος της εξαφανίστηκε με τη λύπη και αηδία που ένιωθε.]

Her fear disappeared into the sadness of her body. [Ο φόβος της εξαφανίστηκε μέσ'τη λύπη του κορμιού της.]

Fear gave way to a sadness in her entire body. [Ο φόβος παραχώρησε τη θέση του στη λύπη σε ολόκληρο το σώμα της.]

Fear was overcome by the sadness of her body, by disgust. [Ο φόβος υπερνικήθηκε από τη λύπη του κορμιού της, την αηδία.]

Her anxiety dissolved into a sad ache. [Η ανησυχία της διαλύθηκε σε έναν λυπηρό πόνο.]

Αν επικεντρωθούμε στη μετάφραση των βασικών λέξεων περιεχομένου[15] (οι λέξεις *temor* [φόβος], *tristeza* [θλίψη] και *asco* [αηδία] που εκφράζουν συναίσθημα και η διεργασία *se perdió* [χάθηκε]), διαπιστώνουμε ότι το *grief* [οδύνη] του Yates και τα *foregrounding* [κακό προαίσθημα] και *melted into* [εξαφανίστηκε] του Hurley δεν επαναλαμβάνονται. Τα μοναδικά αυτά στοιχεία ίσως έχουν κάτι να μάς πουν για τις ιδιοσυγκρασίες του συγκεκριμένου μεταφραστή και τις συνειδητές ερμηνευτικές ή ασυνείδητες ιδιολεκτικές επιλογές. Παρομοίως, μεταξύ των μεταφράσεων των ερωτηθέντων παρατηρείται μια μοναδικότητα στις επιλογές *gave way* [παραχώρησε τη θέση του], *was overcome by* [υπερνικήθηκε από], *anxiety* [ανησυχία], *dissolved* [διαλύθηκε] και *sad ache* [λυπηρό πόνο]. Τα τρία τελευταία εμφανίζονται στο ίδιο ΚΣ, το τελευταίο στη λίστα. Μια τέτοιου είδους συγκέντρωση μοναδικών στοιχείων είναι ασυνήθιστη για το δείγμα και χαρακτηρίζει το εν λόγω απόσπασμα του ΚΣ για τη λεξιλογική του δημιουργικότητα (βλ. Kenny 2001, Munday 2009b).

Η εξέταση όλων των ανωτέρω προτάσεων των ΚΣ αναδεικνύει ως επικρατούσα επιλογή τα *fear* (για το *temor*), *sadness* για το *tristeza*, *disgust* για το *asco* και κάποια διατύπωση για το *lost* (*was lost/got lost/lost itself*) που είναι ισοδύναμο του *se perdió*. Οι επιλογές αυτές αποτελούν σχετικά σταθερά στοιχεία. Από αυτά τα ισοδύναμα, τρία εμφανίζονται στο ΚΣ του Yates αλλά μόνο ένα στου Hurley. Τέτοιου είδους συμπεράσματα ενισχύουν, ενδεχομένως, υποθέσεις που θα συμβάλουν στη διεξαγωγή περαιτέρω έρευνας - για παράδειγμα, το ότι ο Yates έχει την τάση να προτιμά συνήθη λεξικά ισοδύναμα και ισοδύναμα που εμπίπτουν στην κατηγορία της στάσης, ενώ το λεξιλόγιο του Hurley είναι πιο ιδιόμορφο και ερμηνευτικό, με τη συχνή αποφυγή σύστοιχων λέξεων και συνήθων ισοδυνάμων (βλ. Ενότητα 5.1.1 ανωτέρω).

Η εξέταση της ομοίως συγκινησιακής πρότασης που ακολουθεί φανερώνει ότι τέτοιου είδους μοτίβα διακύμανσης τείνουν να επαναλαμβάνονται:

El asco y la tristeza la encadenaban
[Η αηδία και η θλίψη την αλυσόδεναν]

<u>Grief</u> and <u>nausea</u> <u>were</u> chaining <u>her</u> (Yates)
[Η <u>θλίψη</u> και η <u>αηδία</u> την αλυσόδεναν]

<u>Sadness</u> and <u>revulsion</u> <u>lay upon</u> <u>Emma</u> <u>like</u> chain<u>s</u> (Hurley)
[Η <u>λύπη</u> και η <u>αποστροφή</u> <u>πέφτουν πάνω</u> στην <u>Emma</u> <u>σαν</u> αλυσίδες]

Disgust and sadness were chained to her [Η αηδία και η λύπη αλυσοδέθηκαν πάνω της]
Disgust and sadness enchained her [Η αηδία και η λύπη την αλυσόδεναν]

Disgust and sorrow had Emma in chains [Η αηδία και η οδύνη κρατούσαν την Emma σε αλυσίδες]

The disgust and sadness paralysed her [Η αηδία και η λύπη την παρέλυσαν]

Disgust and sadness were paralysing her [Η αηδία και η λύπη την παρέλυαν]

They seemed to paralyse her [Φαινόταν να την παραλύουν]

Repulsion and sorrow were paralysing her [Η απέχθεια και η οδύνη την παρέλυαν]

Revulsion and sorrow paralysed her [Η αποστροφή και η οδύνη την παρέλυσαν]

She was paralysed by a feeling of disgust and sorrow [Την παρέλυσε ένα αίσθημα αηδίας και οδύνης]

Sadness and disgust gripped her [Η λύπη και η αηδία την έσφιγγαν]

Sadness and disgust enveloped her [Η λύπη και η αηδία την τύλιξαν]

Feelings of disgust and sadness were haunting her [Αισθήματα αηδίας και λύπης την στοίχειωναν]

Repulsion and sorrow consumed her [Απέχθεια και οδύνη την κατασπάραζαν]

She was bound by repugnance and sadness [Την κρατούσαν τα δεσμά του αποτροπιασμού και της λύπης]

Though weighed down by this sadness and loathing. [Αν και την γονάτιζε αυτή η λύπη και η απέχθεια.]

Όπως ήταν αναμενόμενο, ο Hurley και 13 εκ των ερωτηθέντων (ωστόσο, παραδόξως, όχι ο Yates) επαναλαμβάνουν τα ίδια αφηρημένα ουσιαστικά σε επίπεδο συναισθήματος που χρησιμοποίησαν στην προηγούμενη πρόταση (*sadness, disgust*, κλπ.). Το μοναδικό κοινό στοιχείο σε όλα τα ΚΣ είναι το συνδετικό *and* μεταξύ των δύο αυτών ουσιαστικών. Αυτό υποστηρίζει και πάλι τα αρχικά ευρήματα των Babych και Hartley (2004) περί προσωπικής συνέπειας στη μετάφραση σημαντικών στοιχείων ακόμη και στην περίπτωση που παρατηρείται διακύμανση μεταξύ των μεταφραστών. Το πιο ενδιαφέρον είναι ο τρόπος χειρισμού της ισχυρής συγκινησιακής μεταφοράς *encadenaban* [αλυσόδεναν], την οποία διατηρεί τόσο ο Yates, όσο και ο Hurley. Όσον αφορά τους ερωτηθέντες, μόνο τρεις χρησιμοποίησαν μια διαφορετική εκδοχή της ίδιας μεταφοράς (*chained, enchained, had ... in chains*), ένας χρησιμοποίησε τη σχετική μεταφορά *bound by* [την κρατούσαν τα δεσμά], έξι επέλεξαν μια μεταφορά με το *paralyse* [παραλύω] και πέντε επινόησαν μια εντελώς καινούργια μεταφορά: *gripped* [έσφιγγαν], *enveloped* [τύλιγαν], *consumed* [κατασπάραζαν], *were haunting* [στοίχειωναν] και *weighed down by* [γονάτιζε]. Επομένως, σε όλες τις περιπτώσεις η στάση μεταφέρεται από μια σωματική μεταφορά, ακόμη κι αν οι γλωσσικές και εννοιολογικές πραγματώσεις ποικίλλουν. Αυτό συνάδει με τα γενικά ευρήματα του Κεφαλαίου 2, της Ενότητας 2.2.4, όπου παρατηρείται μια τάση μείωσης της έντασης αυτού του είδους της προκαλούμενης στάσης αλλά και όπου οι μεταφράσεις εστιάζουν στον σημασιακό πυρήνα του μεταφορικού στοιχείου.

5.2.3 Λέξεις έμφορτες με το στοιχείο της στάσης

Μια δυνατότητα που θα ήθελα να προτείνω είναι αυτό που θα ονομάσω ως λέξεις «έμφορτες με το στοιχείο της στάσης» οι οποίες φέρουν μέσω της λειτουργίας τους το φορτίο του κειμένου σε επίπεδο στάσης περιγράφοντας τις κύριες αξιολογικές αξίες των πρωταγωνιστών, του αφηγητή ή του συγγραφέα. Αυτές οι λέξεις αποτελούν καίρια κρίσιμα σημεία. Ο κατάλογος που ακολουθεί περιέχει τις πιο εμφανείς πραγματώσεις τέτοιου είδους όρων οι οποίοι εμφανίζονται στα τρία υπό εξέταση αποσπάσματα, και ταξινομούνται σύμφωνα με την πραγμάτωση της στάσης ή της κλιμάκωσης. Συνοδεύονται από τα ισοδύναμα τους όπως αυτά μεταφράστηκαν στα ΚΣ του Yates, του Hurley και των ερωτηθέντων:

Συναίσθημα

- ***se arrepintió***: *repented* (Yates), *wished she hadn't* (Hurley)· *regretted* (13), *repented* (1), *felt guilty* (1)
- ***el temor***: *fear* (Yates), *foreboding* (Hurley)· *fear* (14), *anxiety* (1)
- ***la tristeza***: *grief* (Yates), *sadness* (Hurley)· *sadness* (10), *sorrow* (5), *sad ache* (1)
- ***el asco***: *disgust*, *nausea* (Yates), *revulsion* (Hurley)· *disgust* (10), *revulsion* (2), *repulsion* (1), *repugnance* (1), *loathing* (1)
- ***la aventura***: *adventure* (Yates), *mission* (Hurley)· *adventure* (13), *scheme* (1), *venture* (1)

Κρίση/ηθική

- ***una impiedad***: *an impiety* (Yates), *an act of impiety* (Hurley)· *a sin* (6), *an ungodly act* (3), *an act of ungodliness* (1), *ungodliness* (1), *an impiety* (1), *impious* (1), *a merciless act* (1), *a pitiless task* (1)
- ***increíble***: *incredible* (Yates), *unbelievable* (Hurley)· *unbelievable* (6), *incredible* (6), *astounding nature* (1), *far-fetched* (1), *implausible* (1)
- ***cierta***: *true* (Yates, Hurley)· *true* (12), *real* (1), *the truth* (1), *what happened* (1)
- ***el pavor***: *shame* (Yates, Hurley)· *shame* (9), *fear* (2), *modesty* (2), *sense of shame* (1), *chaste nature* (1)
- – ***el ultraje***: *outrage* (Yates, Hurley)· *outrage* (9), *insult* (3), *atrocity* (2), *wrong* (1)

Εκτίμηση

- ***contaminado***: *contaminated* (Yates), *polluted* (Hurley)· *contaminated* (6), *affected* (4), *tainted* (2), *influenced* (1), *ruin* (1), *spoilt* (1)
- *[barrios]* ***decrecientes y opacos***: *diminishing*, *opaque* (Yates), *shrinking*, *gloomy* (Hurley)· *dwindling* (4), *diminishing* (3), *declining* (2), *deprived* (1), *everdecreasing* (1), *fading* (1), *increasingly distant* (1), *run-down* (1), *waned* (1)· *dull* (5), *gloomy* (5), *opaque* (2), *dark* (1), *lifeless* (1), Ø (1)
- ***insípido trajín***: *rapid movement* (Yates), *banal bustle* (Hurley)· *insipid* (6), *dull* (2), *banal* (1), *mundane* (1), *monotonous* (1), *simmering* (1), *trite* (1), *tedious* (1), ø (1);

bustle (3), *hustle and bustle* (3), *comings and goings* (3), *to-ing and fro-ing* (1), *goings on* (1), *commotion* (1), *little ride* (1), *rush* (1), ø (1)

Κλιμάκωση (αντίθετη προσδοκία και επίταση)

- ***paradójicamente***: *paradoxically* (Yates, Hurley)· *paradoxically* (11), *ironically* (2), *strangely* (2)
- ***sustancialmente*** *[cierto]*: *substantially* (Yates), *in substance* (Hurley)· *essentially* (5), *fundamentally* (4), *in essence* (3), *almost* (1), *on the whole* (1), *substantially* (1).

Η εξέταση της διακύμανσης στα ισοδύναμα των ΚΣ φανερώνει ότι σε ορισμένες περιπτώσεις (π.χ. *temor* [φόβος], *tristeza* [θλίψη], *asco* [αηδία], *se arrepintió* [μετάνοιωσε], *paradójicamente* [παραδόξως], *aventura* [περιπέτεια], *cierta* [αληθής], *pavor* [φόβος], *ultraje* [οργή]) υπάρχει μια σχετική συναίνεση στα ΚΣ (*fear*, *sadness*, *disgust*, *regretted*, *paradoxically*, *adventure*, *true*, *shame*, *outrage*). Αυτό πιθανότατα συμβαίνει διότι και σε αυτήν την περίπτωση οι εν λόγω επιλογές αποτελούν συνήθη ισοδύναμα που απαντώνται στα λεξικά και διότι δεν υπάρχουν προφανώς ισχυροί εναλλακτικοί υποψήφιοι όροι. Στα μεταφραστικά ισοδύναμα των υπολοίπων στοιχείων, παρατηρείται πολύ μεγαλύτερη διακύμανση. Λεξικά έκτυπα ή κυριολεκτικές μεταφράσεις οφείλονται για αποδόσεις όπως *impiety* [ασέβεια, αμαρτία], *insipid* [αδιάφορος, άνοστος], *contaminated* [μολυσμένος], *incredible* [απίστευτος], *opaque* [μουντός, θαμπός], και *substantially* [ουσιαστικά], ωστόσο καμια από αυτές από αυτά δεν υπερβαίνει τις 6 από τις 15. Υπάρχει στην πραγματικότητα εντυπωσιακή ποικιλία στις μεταφράσεις που προτάθηκαν για τα *impiedad* [ασέβεια], *insípido* [αδιάφορος, ανιαρός], *trajín* [φασαρία, κίνηση] και *decrecientes* [φθίνων, υποβαθμισμένος]: οκτώ διαφορετικές εκδοχές για το καθένα, συν μία ακόμη που προτάθηκε από τον Yates ή τον Hurley. Γιατί όμως συμβαίνει αυτό; Εν μέρει, και αναμφιβόλως, διότι προφανώς στερούνται ικανοποιητικής κυριολεκτικής απόδοσης ή εκτύπου στην αγγλική γλώσσα.[16] Ωστόσο, αυτό δε μπορεί να ισχύσει καθολικά. Πρόκειται για αξιολογικές λέξεις που εκφράζουν κρίση (*impiedad*) και, ιδίως, εκτίμηση ('*insípido* trajín' και 'barrios *decrecientes*'). Οι τελευταίες ίσως αποτελούν περιπτώσεις «μετατόπισης επιθέτων» (βλ. Hurley, Ενότητα 5.1), δημιουργικών συμφράσεων, μη εξομαλυντικών λεξιλογικών εντοπισμών αρχετύπων από τον Borges, όπου ο μεταφραστής αναγκάστηκε να ερμηνεύσει το αντικείμενο αναφοράς και τον τύπο της αποτίμησης χωρίς να έχει την ευχέρεια να βασιστεί σε ένα απόθεμα έτοιμων μεταφραστικών ισοδυνάμων (βλ. Toury 1995: 97–8, Babych & Hartley 2004: 833). Σε τέτοια σημεία όπου πρέπει να λειτουργήσει η ερμηνεία του μεταφραστή, φαίνεται να υπάρχουν δυνατότητες διακύμανσης σε επίπεδο κλιμάκωσης, και συγκεκριμένα ισχύος. Επομένως, οι μεταφράσεις του επιθετικού ***insípido*** *trajín*, το οποίο συνιστά πραγμάτωση αρνητικής εκτίμησης, κυμαίνονται από το μικρής έντασης ***rapid*** *movement* (Yates)[17] έως και το πιο έντονο *trite* [τετριμμένος] και *simmering* [που σιγοβράζει]. Το *barrios* [γειτονιές] ***decrecientes*** αποδίδεται συχνότερα με το σύνηθες *dwindling* [συρρικνούμενος] ή το *diminishing* [μειούμενος, υποβαθμισμένος], με τα *deprived* [υποβαθμισμένος] και *run-down* [ρημαγμένος, ερειπωμένος] δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση,

και με το *increasingly distant* [ολοένα και πιο μακρινό] το οποίο, ίσως, προσδίδει τη μικρότερη ένταση. Οι επιλογές αυτές σηματοδοτούν μια διαφορά ερμηνείας σε επίπεδο στάσης οι οποίες ποικίλλουν από ουδέτερες περιγραφές (π.χ. *diminishing*) μέχρι και ισχυρή αρνητική εκτίμηση που αγγίζει τα όρια της κρίσης (*deprived, run-down*). Η δημιουργικότητα των συμφράσεων του ΚΠ απαιτεί αρμηνεία, ένα κρίσιμο σημείο όπου οι μεταφραστές αποκαλύπτουν την υποκείμενη αξιολόγηση τους ως προς το διήγημα του Borges.

Η μεγαλύτερη διακύμανση σε μία μόνο λέξη περιλαμβάνει την κατηγορία της εμπλοκής (βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.3.3). Πρόκειται για τη μετάφραση του ρήματος *verificar* στην πρόταση:

> *Quizá le confortó* ***verificar,*** *en el insípido trajín de las calles, que lo acaecido no había contaminado las cosas*
>
> [Ίσως την ανακούφισε όταν **εξακρίβωσε**, μέσα στην ανιαρή βαβούρα των δρόμων, πως ό,τι είχε συμβεί δεν είχε μολύνει τα πράγματα]

Όντας μια πραγμάτωση της ιδεϊκής και όχι της διαπροσωπικής μεταλειτουργίας (βλ Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.2), το ρ. *verificar* [εξακριβώνω, επαληθεύω] μπορεί να αποτελεί μια νοητική διεργασία αντίληψης (το *see* [βλέπω] του Hurley) ή μια σχεδόν νοητική συμπεριφορική διεργασία επιμελούς εξέτασης (το *verify* [επιβεβαιώνω] του Yates). Η αμφίσημη λειτουργία του εν λόγω ρήματος (ή, για να το θέσω αλλιώς, η δυνατότητα να εκπληρώνει έναν, είτε και τους δύο ρόλους) απαιτεί την ερμηνεία του μεταφραστή και αυτό είναι κάτι που μπορεί να εξηγήσει τον εντυπωσιακό αριθμό των 11 διαφορετικών εκδοχών στα ΚΣ των 15 ερωτηθέντων: αυτές χωρίζονται στις λιγότερο ισχυρές νοητικές διεργασίες της γνώσης (*be sure that* [είμαι σίγουρος ότι] [2], *know* [γνωρίζω], *realized* [συνειδητοποίησε], *realization* [συνειδητοποίηση]) και αντίληψης (*note* [παρατηρώ], *see* [βλέπω]) και στις πιο ισχυρές συμπεριφορικές αποδόσεις *verify* [επαληθεύω] (2), *make sure that* [βεβαιώνω ότι] (2), *check* [ελέγχω], *confirm* [επιβεβαιώνω], *confirmation* [επιβεβαίωση]. Είναι σημαντικό ότι η επιλογή μεταξύ αυτών των τύπων διεργασιών αποτυπώνει στάση και είναι ενδεικτική της ερμηνείας του μεταφραστή για την κρίση του αφηγητή και των χαρακτήρων. Το *see*, παραδείγματος χάρη, τοποθετεί την Emma Zunz σε παθητική στάση, ενω τα *verify, check,* κλπ. φανερώνουν έναν πιο ενεργό ρόλο στην όλη πλοκή. Αυτό θυμίζει κατά κάποιο τρόπο τη λειτουργία των ρημάτων αναφοράς (π.χ. *claim* [ισχυρίζομαι], *assert* [διαβεβαιώνω], *reject* [απορρίπτω] – βλ. Εισαγωγή), τα οποία μεταδίδουν τον ισχυρισμό αληθείας του σχολιαστή και είτε περιορίζουν ή επεκτείνουν τις διαλογικές φωνές του κειμένου.

Ωστόσο, η ποσότητα της λεξικής διακύμανσης δεν καταδεικνύει πάντοτε με άμεσο τρόπο κάποιο κρίσιμο σημείο. Το φαινόμενο αυτό αποδεικνύεται από το αφηρημένο ουσιαστικό *aventura*. Στον ανωτέρω κατάλογο συμπεριλαμβάνεται ως στοιχείο που εμπίπτει στην κατηγορία του συναισθήματος, το οποίο στη συντριπτική του πλειοψηφία μεταφράζεται με το έκτυπο του, το *adventure*. Ο ορισμός του *adventure* δικαιολογεί την καταχώρισή του στην κατηγορία του συναισθήματος:

> Αν κάποιος βιώνει μια περιπέτεια, εμπλέκεται σε ένα ασυνήθιστο, συναρπαστικό και μάλλον επικίνδυνο ταξίδι ή αλληλουχία γεγονότων.
>
> *(Cobuild 1995: 26)*

Τρεις μεταφραστές έχουν σαφώς επιφυλάξεις με αυτό το δυνητικό ισοδύναμο, δεδομένου ότι χρησιμοποιείται για να περιγράψει το ταξίδι της Emma Zunz προς την εκδίκηση: σίγουρα ασυνήθιστο και επικίνδυνο, αλλά ελάχιστα συναρπαστικό. Στη θέση του, ο Hurley χρησιμοποιεί το *mission* και δύο ερωτηθέντες τα *scheme* και *venture*. Τα ισοδύναμα αυτά προκαλούν μια μετατόπιση της κατηγορίας σε επίπεδο στάσης προς την κρίση, ιδιαίτερα στη μετάφραση του Hurley. Η αποστολή (*mission*) αποτελεί «ένα σημαντικό έργο που οι άνθρωποι καλούνται να αναλάβουν ... ένα ξεχωριστό ταξίδι ... μια ισχυρή δέσμευση και ένα αίσθημα καθήκοντος που πρέπει να εκπληρώσουν ή προκειμένου να επιτύχουν κάτι» (Cobuild 1995: 1062). Η μετατόπιση από το *adventure* στο *mission*, από το συναίσθημα στην κρίση, οδηγεί σε μια σημαντική επαναδιαπραγμάτευση της απεικόνισης ολόκληρου του κύκλου της εκδίκησης. Πρόκειται, αναμφισβήτητα, για ένα κρίσιμο σημείο των εν λόγω τριών ΚΣ.

5.2.4 Διαφορές κειμενικών ειδών

Το πείραμα επαναλήφθηκε το 2011 με τρεις παρόμοιους ερωτηθέντες οι οποίοι επίσης κλήθηκαν να προσδιορίσουν και να συζητήσουν έξι σημεία του κειμένου στα οποία συνάντησαν τις περισσότερες δυσκολίες και είχαν μεγαλύτερους ενδοιασμούς. Τα σχόλιά τους αντιπροσωπεύουν ένα είδος αναδρομικής ανάλυσης πρωτοκόλλου των αποφάσεών τους. Επιπλέον, προσφέρθηκαν επίσης να αναλάβουν ένα μεταφραστικό έργο βασισμένο σε ένα τεχνικό κείμενο για να δουν σε τι βαθμό σχετίζεται η διακύμανση με τον τύπο του κειμένου.

Στο κείμενο του Borges, πολλά από τα χαρακτηριστικά που σημειώθηκαν ανωτέρω ενισχύθηκαν στα ΚΣ. Έτσι, το *aventura* ερμηνεύτηκε ποικιλοτρόπως ως *undertaking* [εγχείρημα], *mission* [αποστολή], *venture* [τόλμημα] και ένα μεγάλο ποσοστό διακύμανσης επέμεινε στη φράση *barrios decrecientes y opacos* [ξεπεσμένες και μουντές γειτονιές]:

> *dull, run-down neighbourhoods* [πληκτικές, ερειπωμένες γειτονιές]
> *diminishing and lifeless neighbourhoods* [υποβαθμισμένες και άψυχες γειτονιές]
> *fading, dull neighbourhoods* [γειτονιές που σβήνουν, πληκτικές]

Το *neighbourhoods* παρέμεινε σταθερό, ωστόσο η διακύμανση στις ερμηνείες των επιθετικών σε επίπεδο στάσης σήμαινε πως μόνο το *dull* επαναλαμβανόταν. Οι διαφορετικές στάσεις αποτυπώνονται πιο έντονα στη χρήση των ιδιαίτερα αρνητικών επιθέτων *run-down* και *lifeless* σε σύγκριση με τα *dull* και *fading*. Το γεγονός ότι πρόκειται για ένα συγκεκριμένο προβληματικό ή κρίσιμο σημείο αποδεικνύεται από την επιλογή που έκανε ο ένας από τους τρεις ερωτηθέντες. Ωστόσο, η αιτιολογία που ο ίδιος προέβαλε αφορά τη σύμφρασή του με το *neighbourhood* παρά την ερμηνεία του ίδιου του επιθέτου:

> Το ‘decreciente’ μπορεί να μεταφραστεί ως ‘decreasing’ [φθίνων, συρρικνούμενος], ‘fading’ [που εξασθενεί, που σβήνει] ή ‘waning’ [που εξασθενεί, που φθίνει], παρ’όλα αυτά δε θεώρησα πως θα μπορούσαν [αυτές οι λέξεις] να χρησιμοποιηθούν για τη μετάφραση μιας γειτονιάς, έτσι κατέληξα στο ‘fading’ καθώς σκέφτηκα πώς αυτό που εννοούσε ήταν ίσως πως καθώς αυτή [η Emma Zunz] ταξιδεύει μέσα από τις γειτονιές, αυτές αρχίζουν να χάνονται.

Συγκριτικά, η μετάφραση της λ. *ultraje* [οργή] στο Απόσπασμα 3 θεωρήθηκε από έναν από τους ερωτηθέντες ως ένα ζήτημα έντασης του συναισθήματος, που σε όρους αποτίμησης, ορίζεται ως συναίσθημα:

> Ζορίστηκα πραγματικά με αυτή τη λέξη. Ήθελα να μεταφέρω το ίδιο συναίσθημα και στα Αγγλικά αλλά δε μπορούσα να βρω τη σωστή λέξη. Σκέφτηκα πως το *insult* είναι ίσως το καταλληλότερο αλλά όχι αρκετά έντονο για τη συγκεκριμένη χρήση.

Ο ερωτηθείς επέλεξε το *outrage* ως ισχυρότερη εναλλακτική επιλογή. Συνεπώς, η επίταση συνιστούσε σαφές κριτήριο επιλογής. Ωστόσο, δεν πρέπει την ίδια στιγμή να υποτιμάμε την αξία του εκτύπου (*ultraje* > *outrage*). Πράγματι, σε τέσσερα άλλα σημεία για τα οποία διατηρούσε αμφιβολίες, η ίδια ερωτηθείς δήλωσε πως επέλεξε να τα αποδώσει κυριολεκτικά ή να χρησιμοποιήσει έκτυπα του λεξιλογίου του ΚΠ, τόσο για να επιτρέψει στον αναγνώστη να αντιληφθεί καλύτερα το πρωτότυπο, όσο και για να μειώσει την πιθανότητα παρανόησης. Συνεπώς, όσον αφορά το Απόσπασμα 2 σχολίασε τα εξής:

> Προσπάθησα σκληρά να εισέλθω στη νοοτροπία του Borges και να ασχοληθώ πραγματικά με τις λέξεις, δηλαδή να καταλάβω πραγματικά τι προσπαθούσε να μεταφέρει στο σημείο αυτό, γι’αυτό και έμεινα απλώς προσκολλημένη στο ισπανικό κείμενο.

Σε κρίσιμα σημεία η κυριολεκτική μετάφραση μπορεί να αποδειχθεί μια στρατηγική περιορισμού των κινδύνων.

Το Πεδίο του κειμένου τεχνικής μετάφρασης αφορούσε τις προδιαγραφές για την αναβάθμιση ενός σιδηροδρομικού υλικού. Εδώ, ελλείψει εμφανούς συγκινησιακού λεξιλογίου ή λεξιλογίου σε επίπεδο στάσης, οι αμφιβολίες που εξέφρασαν οι ερωτηθέντες αφορούσαν κυρίως την τεχνική ορολογία και την κατανόηση της έννοιας του ΚΠ: για παράδειγμα, το *cajas* σημαίνει *vehicle bodies* [αμαξώματα οχημάτων], *casing* [κουτί], *housing* [περίβλημα] ή *railway vehicles* [σιδηροδρομικά οχήματα]; Το *soportes* πρέπει να μεταφραστεί ως *brackets* [στηρίγματα] ή *supports* [υποστηρίγματα]; Αυτό επιβεβαιώνει τα πορίσματα από την εξέταση των ηλεκτρονικών φόρα του Κεφαλαίου 3 όπου οι επαγγελματίες μεταφραστές τεχνικών κειμένων δείχνουν να ανησυχούν περισσότερο για ζητήματα ορολογίας.

Όσον αφορά τη λεξιλογική διακύμανση, είναι διαφωτιστική η σύντομη σύγκριση των μεταφράσεων των δύο πρώτων παραγράφων:

ΚΠ

El objeto de esta especificación técnica es el de fijar las condiciones de cálculo a aplicar en las cajas y soportes a instalar en las UTE-Si Rehabilitadas.

Esta especificación se basa en la Especificación de Compra: 05.U0.99.12.005, a la que anula y sustituye desde el punto de vista de condiciones de cálculo, ya que la amplía y puede ser aplicada a otros equipos que no comprende la anterior Especificación.[18]

ΚΣ1 (τα σημεία διαφοροποίησης διακρίνονται από την υπογράμμιση)

The aim of this technical specification is to establish the terms of calculation to apply to the vehicle bodies and supports to be installed in the refurbished UTE-Sis.

This specification is based on the purchasing specification 05.U0.99.12.005, which is nullified and replaced, from the point of view of the terms of calculation, by this specification, since it is broader and can be applied to other equipment not covered by the previous specification.

[Στόχος της παρούσας τεχνικής προδιαγραφής είναι ο καθορισμός των κριτηρίων υπολογισμού που πρέπει να εφαρμοστούν στα αμαξώματα και τα υποστηρίγματα που πρόκειται να εγκατασταθούν στο ανακατασκευασμένο UTE-Sis.

Αυτή η προδιαγραφή βασίζεται στην προδιαγραφή αγοράς 05.U0.99.12.005, η οποία καταργείται και αντικαθίσταται, από την άποψη των κριτηρίων υπολογισμού, από την παρούσα προδιαγραφή, εφόσον είναι ευρύτερη και μπορεί να εφαρμοστεί σε άλλον εξοπλισμό που δεν καλύπτεται από την προηγούμενη προδιαγραφή.]

ΚΣ2 (τα σημεία διαφοροποίησης διακρίνονται από την υπογράμμιση)

The purpose of this technical specification is to set the test conditions to be applied on vehicle bodies and brackets to be installed on the Rehabilitated UTE-Si.

This specification is based on the Purchase Specification: 05.U0.99.12.005, which cancels and replaces, from the point of view of test conditions, as it extends the previous specification and may be applied to other equipment that the previous specification does not include.

[Σκοπός της παρούσας τεχνικής προδιαγραφής είναι να καθορίσει τις συνθήκες δοκιμής που πρέπει να εφαρμόζονται σε αμαξώματα οχημάτων και σε στηρίγματα που πρόκειται να εγκατασταθούν στο αποκαταστημένο UTE-Si.

Αυτή η προδιαγραφή βασίζεται στην Προδιαγραφή Αγοράς: 05.U0.99.12.005, την οποία ακυρώνει και αντικαθιστά, από την άποψη των συνθηκών δοκιμής, καθώς επεκτείνει την προηγούμενη προδιαγραφή και δύναται να εφαρμοστεί σε άλλον εξοπλισμό τον οποίο η προηγούμενη προδιαγραφή δεν περιλαμβάνει.]

ΚΣ3 (τα σημεία διαφοροποίησης διακρίνονται από την υπογράμμιση)

The purpose of this technical specification is to state the conditions by which calculations are made that must be applied both to vehicle bodies and to the supports that are to be installed in restored UTE-Si locomotives.

This specification is based on Purchase Specification 05.UO.99.12.005, a Specification that the former overrides and replaces in terms of conditions by which calculations are made, given that it expands upon the previous Specification insofar as it can be applied to a wider range of equipment.

[Σκοπός της παρούσας τεχνικής προδιαγραφής είναι να ορίσει σαφώς τους όρους με τους οποίους γίνονται οι υπολογισμοί που πρέπει να εφαρμόζονται τόσο στα αμαξώματα οχημάτων όσο και στα υποστηρίγματα που πρόκειται να εγκατασταθούν σε ανακαινισμένες μηχανές UTE-Si.

Αυτή η προδιαγραφή βασίζεται στην Προδιαγραφή Αγοράς 05.UO.99.12.005, μία προδιαγραφή που η προηγούμενη την αναιρεί και αντικαθιστά όσον αφορά τους όρους σύμφωνα με τους οποίους γίνονται οι υπολογισμοί, δεδομένου ότι διευρύνει την προηγούμενη προδιαγραφή στο βαθμό που μπορεί να εφαρμοστεί σε ένα ευρύτερο φάσμα εξοπλισμού.]

Η υπογράμμιση επισημαίνει τη λεξιλογική διακύμανση, ενώ οι μη υπογραμμισμένες λέξεις παραμένουν αμετάβλητες και στις τρεις μεταφράσεις. Για μία ακόμη φορά γίνεται φανερό ότι υπάρχει σημαντική διακύμανση στον παραδειγματικό άξονα, όπως φαίνεται στην πρώτη πρόταση του Πίνακα 5.6 (σύγκρινε με τον Πίνακα 5.4 ανωτέρω για το κείμενο του Borges).

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. 6 Ανάλυση των τεχνικών ΚΣ στον παραδειγματικό άξονα

ΚΣ1	The	Aim	of this	technical specification	is	to	establish	The
ΚΣ2		Purpose					Set	
ΚΣ3		Purpose					state	

ΚΣ1	terms of calculation	To	Ø	apply	Ø	to	the	vehicle bodies
ΚΣ2	test conditions		be	applied	Ø	on	Ø	
ΚΣ3	conditions by which calculations are made	that must	be	applied	both	to	Ø	

ΚΣ1	and	Ø	Ø	supports
ΚΣ2		Ø	Ø	brackets
ΚΣ3		To	The	supports

Εδώ, η δομή της πρότασης παραμένει σε γενικές γραμμές η ίδια – η διακύμανση εστιάζει στα συνώνυμα του αφηρημένου ουσιαστικού *aim/purpose* [στόχος/σκοπός] και του ρήματος *establish/set/state* [καθορίζω/θέτω]. Ακόμη πιο σημαντική είναι η διακύμανση των τεχνικών όρων *supports/brackets* [υποστηρίγματα/στηρίγματα] και, κυρίως, των όρων *terms of calculation/test conditions/conditions by which calculations are made* [κριτήρια υπολογισμού/συνθήκες δοκιμής/όροι σύμφωνα με τους οποίους γίνονται οι υπολογισμοί]. Η τελευταία αυτή περίπτωση επαναφέρει το επιχείρημα που προέβαλαν οι Babych και Hartley (2004, ανωτέρω) σύμφωνα με το οποίο οι σημαντικότερες λέξεις σε ένα ΚΣ τείνουν να επαναλαμβάνονται σε ενδοκειμενικό επίπεδο ωστόσο υπόκεινται σε διακύμανση μεταξύ των διαφόρων μεταφραστών. Παρατηρούμε, ως εκ τούτου, πως κάθε μεταφραστής επαναλαμβάνει το ίδιο ισοδύναμο και στη δεύτερη πρόταση.

Οι δύο τεχνικοί όροι αποτελούν κρίσιμα σημεία ενός τέτοιου κειμένου και προσδιορίζονται με ακρίβεια από τους μεταφραστές των ΚΣ1 και ΚΣ2. Το ότι η χρήση των όρων αυτών μπορεί να σχετίζεται με την εμπειρία και την ικανότητα του μεταφραστή αποδεικνύεται από το γεγονός ότι κανένας από τους τρεις μεταφραστές δεν χρησιμοποίησε το πιο σύνηθες και αποδεκτό ορολογικό ισοδύναμο του *condiciones de cálculo* [κριτήρια υπολογισμού], δηλαδή το έκτυπο *calculation conditions*. Η τάση να χρησιμοποιούνται έκτυπα ως στρατηγική αποτροπής κινδύνων φαίνεται να εξαρτάται από τη σιγουριά του μεταφραστή ως προς την αποδοχή του προτεινόμενου όρου. Όταν πρόκειται για τεχνικούς όρους που δεν εμπίπτουν στην εμπειρογνωμοσύνη του μεταφραστή, τα έκτυπα μπορούν να αντικατασταθούν από πιο γενικά ισοδύναμα όπως αυτά που προσφέρονται στα τρία ΚΣ, συμπεριλαμβανομένης της αποσαφήνισης *conditions by which calculations are made*.

Η ανάλυση της δεύτερης πρότασης στα ως άνω ΚΣ δείχνει πως, εκτός από τις διαφορές συνωνύμων που παρατηρούνται σε συγκεκριμένα σημεία (π.χ. *nullifies* [καταργεί], *cancels* [ακυρώνει] και *overrides* [αναιρεί] ως ισοδύναμα της λ. *anula* [«ακυρώνει»] του ΚΠ) υπάρχουν επίσης αρκετές τροποποιήσεις σε συντακτικό επίπεδο. Αυτές αφορούν τη διάταξη των στοιχείων και την επιλογή παθητικών ή ενεργητικών δομών – για παράδειγμα, το τέλος της πρότασης που διατυπώνεται ως *covered by the previous specification* [που καλύπτεται από την προηγούμενη προδιαγραφή] ή ως *that the previous specification does not include* [ότι η προηγούμενη προδιαγραφή δεν περιλαμβάνει] ή, αντιστρέφοντας την οπτική γωνία, *it can be applied to a wider range of equipment* [μπορεί να εφαρμοστεί σε ένα ευρύ φάσμα εξοπλισμού]. Είναι ενδιαφέρουσα η διατύπωση πως οι μεταφραστές προτίθενται να εμπλακούν πολύ πιο συχνά σε τέτοιου είδους συντακτικές αλλαγές σε ένα τεχνικό παρά σε ένα λογοτεχνικό κείμενο. Ωστόσο, είναι προφανές πως στο παρόν στάδιο η σκέψη αυτή δεν μπορεί να παραμείνει παρά μια υπόθεση.

5.3 Συμπεράσματα

Το παρόν κεφάλαιο εξέτασε τη διακύμανση στη μετάφραση της στάσης, συγκεκριμένα του συναισθήματος. Μολονότι περιορίστηκε σε σύντομα αποσπάσματα, συνολικά λιγότερες από 300 λέξεις, το δείγμα των δύο δημοσιευμένων ΚΣ σε συνδυασμό με τα 18 ΚΣ των ατόμων

που έλαβαν μέρος στην έρευνα (που περιλαμβάνει τα 15 του αρχικού πειράματος και τα τρία του 2011) συνιστούν ένα τεράστιο όγκο δεδομένων για μικροανάλυση. Βάσει των προεκτεθέντων, ένα σημαντικό αρχικό συμπέρασμα είναι πως υπάρχει μικρή εμφανή διακύμανση στη συχνότητα και την κατηγορία της στάσης, ωστόσο η διακύμανση σε επίπεδο λεξικής πραγμάτωσης είναι εξαιρετικά συχνή. Στα ΚΣ των Yates και Hurley, η διακύμανση έγκειται στη γλωσσική πραγμάτωση της στάσης (παρεμβαίνοντας σε μεγαλύτερο βαθμό ο Yates), ωστόσο παρατηρείται επίταση σε επίπεδο συγκινησιακού συναισθήματος (όπως τα *grief* [οδύνη], *mission* [αποστολή]) καθώς και ερμηνεία. Παρόλο που τα τεχνικά ΚΣ εμφανίζουν μεγαλύτερη συντακτική μετατόπιση, η διακύμανση παρατηρείται πιο συχνά στον παραδειγματικό άξονα της γλώσσας. Δηλαδή, η κρίσιμη επιλογή φαίνεται να γίνεται κυρίως σε επίπεδο μεμονωμένου λεξήματος. Στις μεταφράσεις των ερωτηθέντων του κειμένου του Borges, η πλήρης λεξική αμεταβλητότητα ανέρχεται περίπου στο 18 τοις εκατό του κειμένου και εστιάζει σε απλά, συγκεκριμένα ουσιαστικά (*table* [τραπέζι], *money* [χρήματα], *bread* [ψωμί]...) και στους συμμετέχοντες της διεργασίας αυτής (*she, Emma, Loewenthal* ...). Στο υπόλοιπο 82 τοις εκατό του κειμένου, όπου είναι πιθανότερο να εντοπιστεί υποκειμενική στάση, η λεξική ισοδυναμία είναι κατά το μάλλον ή ήσσον μεταβλητή. Ενώ το προφανές συμπέρασμα είναι ότι η διακύμανση αποτελεί κανόνα και συμβαίνει συχνότερα στα σημεία όπου προβάλλονται οι αξίες σε επίπεδο στάσης, ακόμη κι ένα δείγμα 18 ερωτηθέντων περιορίζεται στην κάλυψή του. Προκειμένου να συναχθούν πιο βάσιμα συμπεράσματα απαιτούνται επίσης αξιόπιστα συγκριτικά στοιχεία και άλλων μελετών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.1

Μεταφρασμένα αποσπάσματα του 'Emma Zunz' από τους Yates and Hurley

Απόσπασμα 1α της μετάφρασης του Yates (οι διαφορές επισημαίνονται με την υπογράμμιση)	**Απόσπασμα 1β της μετάφρασης του Hurley (οι διαφορές επισημαίνονται με την υπογράμμιση)**
When she was alone, Emma did not immediately open her eyes.	When she was alone, Emma did not open her eyes immediately.
On the little night-table was the money that the man had left: Emma sat up and tore it to pieces as before she had torn the letter.	On the night table was the money the man had left: Emma sat up and tore it to shreds, as she had torn up the letter a short time before.
Tearing up money is an impiety, like throwing away bread; Emma repented the moment after she did it.	Tearing up money is an act of impiety, like throwing away bread; the minute she did it, Emma wished she hadn't –
An act of pride and on that day... Her fear was lost in the grief of her body, in her disgust.	an act of pride, and on *that* day... . Foreboding melted into the sadness of her body, into the revulsion.
Grief and nausea were chaining her, but Emma slowly got up and proceeded to dress herself.	Sadness and revulsion lay upon Emma like chains, but slowly she got up and began to dress.
In the room there were no longer any bright colours; the last light of dusk was weakening.	The room had no bright colour; the last light of evening made it all the drearier.
Emma was able to leave without anyone seeing her; at the corner she got on a Lacroze streetcar heading west.	She managed to slip out without being seen. On the corner she mounted a westbound Lacroze.[19]
She selected, in keeping with her plan, the seat farthest towards the front, so that her face would not be seen.	and following her plan she sat in the car's frontmost seat, so that no one would see her face.
Perhaps it comforted her to verify in the rapid movement along the streets that what had happened had not contaminated things.	Perhaps she was comforted to see, in the banal bustle of the streets, that what had happened had not polluted everything.
She rode through the diminishing opaque suburbs, seeing them and forgetting them at the same instant, and alighted at one of the side streets of Warnes.	She rode through gloomy, shrinking neighbourhoods, seeing them and forgetting them instantly, and got off at one of the stops on Warnes.[20]

Paradoxically her fatigue was turning out to be a strength, since it obliged her to concentrate on the details of the adventure and concealed from her the background and the objective.	Paradoxically, her weariness turned into a strength, for it forced her to concentrate on the details of her mission and masked from her its true nature and its final purpose.
Απόσπασμα 2α της μετάφρασης του Yates (οι διαφορές επισημαίνονται με την υπογράμμιση)	**Απόσπασμα 2β της μετάφρσης του Hurley (οι διαφορές επισημαίνονται με την υπογράμμιση)**
(Not out of fear but because of being an instrument of Justice she did not want to be punished.)	(It was not out of fear, but because she was an instrument of that justice, that she herself intended not to be punished.)
Then, one single shot in the centre of his chest would seal Loewenthal's fate. But things did not happen that way.	Then, a single bullet in the center of his chest would put an end to Loewenthal's life. But things didn't happen that way.
Απόσπασμα 3α της μετάφρασης του Yates (οι διαφορές επισημαίνονται με την υπογράμμιση)	**Απόσπασμα 3β της μετάφρσης του Hurley (οι διαφορές επισημαίνονται με την υπογράμμιση)**
Actually the story *was* incredible, but it impressed everyone because substantially it was true.	The story was unbelievable, yes – and yet it convinced everyone, because in substance it was true.
True was Emma Zunz' tone, true was her shame, true was her hate.	Emma Zunz's tone of voice was real, her shame was real, her hatred was real.
True also was the outrage she had suffered: only the circumstances were false, the time, and one or two proper names.	The outrage that had been done to her was real, as well; all that was false were the circumstances, the time, and one or two proper names.

6 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

Από την αρχή του παρόντος βιβλίου έχω τονίσει, με βάση την προσέγγιση του Volosinov (1973 [1929]), πως η αξιολόγηση είναι παρούσα σε κάθε εκφώνημα. Οι επιλογές του συγγραφέα/ομιλητή/μεταφραστή/διερμηνέα είναι εν δυνάμει σημαντικές και ενδεικτικές τόσο της ιδεολογικής όσο και της αξιολογικής θέσης του. Πρώτον, οι λέξεις δεν υπάρχουν ανεξάρτητα, αλλά φέρουν ένα «διακειμενικό φορτίο» (Volosinov 1973 [1929]: 80, Bakhtin 1981: 283) από προηγούμενα εκφωνήματα που τις διαποτίζουν με ένα νόημα μεγαλύτερο από τη δηλωτική τους σημασία. Δεύτερον, οι επιλογές γίνονται μέσα από ένα ευρύ φάσμα μη συμβατών μεταξύ τους ισοδυνάμων. Τα προτιμώμενα ισοδύναμα πραγματώνουν το «νοηματοδοτικό δυναμικό» το οποίο εκτυλίσσεται μέσα από το κείμενο (Halliday 1978· βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.2). Παράλληλα, τα υποψήφια ισοδύναμα που απορρίπτονται αποκαλύπτουν το «ημίφως των μη επιλεγμένων πληροφοριών» (Grant 2007: 134· βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.1). Η συγκριτική ανάλυση επιλεγμένων και μη επιλεγμένων πληροφοριών μας λέει πολλά για την έννοια της ισοδυναμίας στη μετάφραση και για τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αποτελούν τη βάση των επιλογών. Η μετάφραση είναι μια συνεχής διεργασία αξιολόγησης: περιλαμβάνει τον έλεγχο των πιθανών ισοδυνάμων του ΚΣ σε σχέση με το ΚΠ, καθώς και μεταξύ τους σε μια διαδικασία βελτίωσης που οδηγεί στην επιλογή ενός μόνο ισοδυνάμου.[1] Κάθε σχέδιο του ΚΣ αποτελεί μια ελαφρώς διαφορετική εκδοχή, η οποία αποκαλύπτει πληροφορίες που έχουν απορριφθεί και αντικατασταθεί από ένα εναλλακτικό ισοδύναμο. Όπου υπάρχουν πολλαπλά ΚΣ, είναι δεδομένο ότι κάθε ένα από αυτά θα παράγει πολλά διαφορετικά ισοδύναμα ΚΣ, τα οποία είναι ενδεικτικά κάποιας αξιολογικής επιλογής από μέρους του μεταφραστή. Τη βάση της παρούσας έρευνας αποτέλεσε η ανάλυση αυτών των διαφορετικών σεναρίων, τα οποία υποστηρίχθηκαν από συνεντεύξεις με μεταφραστές καθώς και μελέτες των συζητήσεών τους.

6.1 Τα αποτελέσματα των μελετών περίπτωσης

Τα αποτελέσματα των διαφόρων μεταφραστικών σεναρίων, ιδίως των συνεντεύξεων και των φόρα των τεχνικών μεταφραστών στο Κεφάλαιο 3, φανερώνουν πως οι μεταφραστές ενδιαφέρονται κυρίως για την κατανόηση και επιλογή του «σωστού» ισοδυνάμου για τους τεχνικούς όρους. Αυτό απαιτεί γνώσεις του πεδίου από κάποιον εμπειρογνώμονα ή, ελλείψει αυτού, από μια εικονική αυθεντία που λειτουργεί ως υποκατάστατο, όπως είναι τα ηλεκτρονικά παράλληλα κείμενα ή σώματα, τα οποία στην πιο πρόχειρη μορφή τους περιλαμβάνουν μια αναζήτηση χρησιμοποιώντας τη Google™ ή κάποια άλλη μηχανή αναζήτησης που θα υπολογίσει τη συχνότητα εμφάνισης. Το ενδιαφέρον έγκειται στις πληροφοριακές γνώσεις που καλύπτουν κενά στη γνώση του μεταφραστή ή στην έλλειψη σημασιολογικής αντιστοιχίας μεταξύ των γλωσσών. Όπου η προσφυγή σε ειδικούς

καθίσταται αδύνατη ή δε μπορεί να επιλυθεί η ασάφεια του ΚΠ, ο μεταφραστής επιλέγει την πιο ουδέτερη απόδοση για το ΚΣ προκειμένου να ελέγξει τυχόν κινδύνους (βλ. κατωτέρω). Ορισμένες φορές αυτές οι ιδεϊκές σημασίες φέρουν τιμές σε επίπεδο στάσης. Η κατονομασία ευαίσθητων εννοιών σε πολιτικό και θρησκευτικό επίπεδο, κάτι για το οποίο έγινε λόγος στην Εισαγωγή, αποτελεί ένα ακραίο παράδειγμα. Στα λογοτεχνικά κείμενα, ο χειρισμός τοπικών γλωσσών και των ονομασιών της χλωρίδας και πανίδας που είναι άγνωστες στον αναγνώστη του ΚΣ αποτελεί ένα είδος εμπλοκής που αναγκάζει τον μεταφραστή να τοποθετήσει τον αναγνώστη σε σχέση με το ΚΠ.

Από τα παραδείγματα που έχουμε μελετήσει, η εμφανής στρέβλωση των αξιών δεν αποτελεί συχνό φαινόμενο στη μετάφραση. Ακόμη και τα παραδείγματα των προσβολών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο που εξετάσαμε στην Εισαγωγή διατηρήθηκαν στην ταυτόχρονη διερμηνεία, με ελάχιστη προσαρμογή της έντασής τους. Πράγματι, οποιαδήποτε εμφανής στρέβλωση ή χειραγώγηση καθίσταται ιδιαίτερα διακριτή και συνδέεται με την αναπλαισίωση (Fairclough 2003, Bielsa & Bassnett 2008) ή με τη λογοκρισία αξιών υψηλού επιπέδου που θεωρείται ακατάλληλη ή απειλητική για τον πολιτισμό στόχο. Αυτό συνέβη σε κινεζικά, βιρμανικά και άλλα ΚΣ σχετικών με την εναρκτήρια ομιλία του Obama, όπου διεγράφησαν οι αναφορές στον Κομμουνισμό και σε μη δημοκρατικά ή διεφθαρμένα καθεστώτα. Στο Κεφάλαιο 4, άλλες παρακειμενικές παρεμβάσεις πηγάζουν από την προσθήκη προλόγων, επεξηγηματικών σημειώσεων, κλπ., τα οποία κατευθύνουν την ανάγνωση και ενδεχομένως επιβάλουν μια συγκρατημένη ή ακόμη και ανθιστάμενη ανάγνωση του κειμένου (όπως στις αναθεωρήσεις του Τάκιτου). Αυτό το επίπεδο παρέμβασης είναι κρίσιμο για τη σύλληψη του κειμένου.

Τα πορίσματα της λεξιλογικής ανάλυσης σε επίπεδο στάσης στις εμπειρικές μελέτες περίπτωσης δείχνουν πως τα κρίσιμα σημεία φαίνεται να εξαρτώνται σε κάποιο βαθμό από το μέρος του λόγου. Τα συγκεκριμένα ('concrete') ουσιαστικά είναι λιγότερο πιθανό να εκφράζουν στάση και συχνά είναι σχετικά σταθερά στη μετάφρασή τους. Σταθερές λέξεις όπως *table* [τραπέζι], *man* [άνδρας], *money* [χρήματα], *bread* [ψωμί] δε ποικίλλουν στις πολλαπλές μεταφράσεις που εξετάσαμε στο Κεφάλαιο 5. Αφηρημένοι όροι που έχουν ένα προφανές ισοδύναμο σε ένα λεξικό (π.χ. *temor* > *fear* [φόβος]) παρέμειναν επίσης σε γενικές γραμμές σταθεροί. Η ελάχιστη διακύμανση (*foreboding* [(κακό) προαίσθημα] αντί του *fear*) ήταν συχνά συνδεδεμένη με τον πιο έμπειρο μεταφραστή (Hurley), ο οποίος συνήθιζε να εφαρμόζει μια γενική στρατηγική απόρριψης των λατινικών τύπων. Στη διερμηνεία της ομιλίας του Obama στο Κεφάλαιο 2, υπήρξε ελαφρά διακύμανση σε αφηρημένα ουσιαστικά που είχαν προφανές ισοδύναμο στη ΓΣ. Μάλιστα, όταν το «λεξικό» ισοδύναμο ήταν δομικά παρόμοιο, ένα ουσιαστικό και έννοια όπως το *responsibility* [υπευθυνότητα] αποδώθηκε με συνέπεια με την ισπανική λ. *responsabilidad*. Συνοψίζοντας, η λεξιλογική πραγμάτωση των ουσιαστικών σε επίπεδο στάσης φαίνεται να εστιάζει στη βασική απόδοση, συνήθως με τη χρήση ενός ισοδυνάμου που συναντάται στα λεξικά ή ενός εκτύπου, με ερμηνευτική περιφέρεια των διακριτών εναλλακτικών επιλογών.

Στοιχεία που ορισμένες φορές παραλείφθηκαν, ειδικά στο κομμάτι της διερμηνείας, ήταν τα αξιολογικά επιθετικά σε συνδυασμούς ουσιατικό–επιθετικό (π.χ. *swift action* [ταχεία δράση], *far-reaching network* [ευρύ δίκτυο]) καθώς και επιρήμματα ή τροπικά μόρια που λειτουργούν ως τροποποιητές (π.χ. *badly weakened* [άκρως αποδυναμωμένη]).

Στο Κεφάλαιο 3 η θέση αυτή υποστηρίχθηκε από μια έμπειρη μεταφράστρια και αναθεωρήτρια σχολιάζοντας πως έπρεπε να ενημερώνει συχνά τους λιγότερο έμπειρους συναφέλφους σχετικά με τη σημασία που έχουν τα τροπικά μόρια της γερμανικής γλώσσας στη μετάδοση της στάσης. Συνεπώς, φαίνεται πιθανό στο υποσυνείδητο του μεταφραστή και διερμηνέα να υπάρχει μια άτυπη ιεραρχία μερών του λόγου: συγκεκριμένα ουσιαστικά, αφηρημένα ουσιαστικά και στη συνέχεια τα αξιολογικά επιθετικά. Η δομή των τεμαχίων λόγου του ΚΣ εστιάζει και πάλι σε αυτό που ο μεταφραστής ή ο διερμηνέας εκλαμβάνει ως βασικά στοιχεία της επικοινωνίας σε ένα δεδομένο πλαίσιο. Υπήρξε, επίσης, σημαντική σταθερότητα στη σύνταξη με τη μεγαλύτερη διακύμανση να παρατηρείται στον παραδειγματικό άξονα, σε επιλογές που γίνονται μεταξύ ανταγωνιστικών μεταξύ τους λεξικών ισοδυνάμων σε συγκεκριμένα σημεία της πρότασης. Όπως επεσήμανε ρητώς και ένας από τους τεχνικούς μεταφραστές του Κεφαλαίου 3, η τελεία αποτελεί ένα κρίσιμο σημείο, όχι ως προς το ζήτημα της διακύμανσης αλλά για την ανάλυση και δόμηση του κειμένου.

Αντί ενός μεγάλου όγκου περιπτώσεων στρέβλωσης, οι μελέτες περίπτωσης κατέδειξαν ελαφρές διακυμάνσεις που ενδέχεται να είναι χαρακτηριστικές της επαναδιατύπωσης και αναπλαισίωσης. Κατόπιν της ενδελεχούς ανάλυσης του λόγου του Obama διαπιστώθηκε μικρή μετατόπιση στην κατηγοριοποίηση της εγγεγραμμένης στάσης, ωστόσο η μετάφραση της έμμεσης συναγόμενης στάσης απεδείχθη πολύ πιο ενδιαφέρουσα. Μεταξύ των παραδειγμάτων περιλαμβάνονται πολιτισμικά εστιασμένες ιστορικές αναφορές όπως οι μάχες του Concord, του Gettysburg, της Νορμανδίας και του Khe Sanh, σημαντικές στιγμές στην ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών που αναδεικνύουν το θάρρος, το φρόνημα και τις αξίες των ανθρώπων. Έννοιες που εξαρτώνται από το γενικότερο πλαίσιο όπως τα *old* [παλιός, παλαιός] και *patchwork heritage* [κληρονομιά που απαρτίζεται από ένα ετερόκλητο μωσαϊκό] είναι παρομοίως υποβλητικές, διαποτισμένες με συγκεκριμένη τιμή στο πολιτισμικό τους πλαίσιο. Για τέτοιους όρους έχω προτείνει την κατηγορία της «συναγόμενης-συσχετιστικής» στάσης. Τέτοιοι όροι εσωκλείουν πληθώρα συσχετισμών που στη μετάφραση μπορεί να απαιτούν αποσαφήνιση εάν ο μεταφραστής θεωρεί πως δεν ενεργοποιούνται στο ακροατήριο του ΚΣ και είναι απαραίτητοι για την επιτυχή λειτουργία του τεμαχίου λόγου του ΚΣ. Μια συγγενή ομάδα είναι αυτό που έχω ορίσει ως «έμφορτα σε επίπεδο στάσης επιθετικά», λέξεις όπως τα *decrecientes* [υποβαθμισμένες] και *opacos* [μουντές] που συναντώνται στο κείμενο του Borges στο Κεφάλαιο 5. Αυτές οι λέξεις παρουσίασαν μεγάλη διακύμανση στα ΚΣ των ερωτηθέντων και επιδέχονται ευρέου φάσματος ερμηνεία από ουδέτερη περιγραφική εκτίμηση (*shrinking* [συρρικνούμενος]) έως και έντονα αρνητική εκτίμηση που αγγίζει τα όρια της κρίσης (*deprived* [υποβαθμισμένος], *run-down* [ερειπωμένος]).

Γεγονός μείζονος σημασίας είναι ότι οι πόροι της κλιμάκωσης υπόκεινται σε σημαντική μετατόπιση. Μη συνήθεις λέξεις, και ειδικά τα ρήματα (π.χ. *wield* [αξιοποιώ], *harness* [εκμεταλλεύομαι]), οι οποίες αποτελούν μέρος της προκαλούμενης στάσης, χάνουν ενίοτε την έντασή τους στη μετάφραση. Οι πιο σαφείς δείκτες ισχύος και εστίασης, όπως επιρήμματα και τροπικά μόρια, παραλείφθηκαν σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από το προβλεπόμενο. Στα ΚΣ της ομιλίας του Obama, η επίταση μειώθηκε στο 35 τοις εκατό περίπου των περιπτώσεων και δεν αυξήθηκε καθόλου. Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης το ενδεχόμενο η κλιμάκωση να συνδέεται με τον τρόπο και το στάδιο της μετάφρασης. Συνεπώς, η μείωση της κλιμάκωσης στη διερμηνεία θα μπορούσε να αποδοθεί στους περιορισμούς του χρόνου και επεξεργασίας οι οποίοι εξαναγκάζουν σε συγκέντρωση στο ιδεϊκό περιεχόμενο. Η εξέταση των σχεδίων μετάφρασης και τα σχόλια των ηλεκτρονικών φόρα υποδηλώνουν ότι το ίδιο μπορεί να συμβεί στα αρχικά στάδια της γραπτής μετάφρασης αλλά ότι η κλιμάκωση αυξάνεται στο στάδιο της αναθεώρησης, κάτι που συνδέεται με τη λογοτεχνική μετάφραση σίγουρα με πρωταρχικό μέλημα την υφολογική προσαρμογή για την παραγωγή ενός πιο ουδέτερου ΚΣ. Μια εικόνα του Κεφαλαίου 3, της Ενότητας 3.2 είναι η αρχική παράβλεψη του εντασιακού επιρρήματος *barely* [με το ζόρι], έναν βασικό δείκτη αντίθετης προσδοκίας στο επίπεδο της στάσης και επίτασης. Το ίδιο παρατηρείται στη μετάφραση του Perec από τον Bellos (Κεφάλαιο 4, Ενότητα 4.3), όπου η τελευταία αυτο-αναθεώρηση φανερώνει μια τάση για αύξηση της επίτασης. Παραδείγματα άλλων κειμένων, όπως η γερμανική λ. *anspruchsvoll* [εξελιγμένος, απαιτητικός] (Κεφάλαιο 3, Ενότητα 3.1), τροποποιούνται συχνά στα ΚΣ με σκοπό την αύξηση της κλιμάκωσης και, κατά συνέπεια, την εξάλειψη της αμφισημίας.

6.2 Θέσεις ανάγνωσης

Οι Martin και White (2005: 206, βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.6) περιγράφουν τρεις τύπους πιθανών αντιδράσεων ενός αναγνώστη σε ένα κείμενο: τη συμμορφούμενη, την ανθιστάμενη και τη συγκρατημένη. Ποιός είναι ο πιο πιθανός τρόπος ανάγνωσης ενός κειμένου από έναν μεταφραστή; Η συμμορφούμενη, αναπαράγωντας την ιδεολογία της πηγής (και τη σχέση συγγραφέα-αναγνώστη), η ανθιστάμενη, με την εναντίωσή του προς αυτή, ή η συγκρατημένη, η οποία είναι ίσως και η πιθανότερη, με τη συνειδητή ή ασυνείδητη τόσο αναπαραγωγή όσο και επαναδιατύπωση, με την αναπόφευκτη επανατοποθέτηση του ακροατηρίου σε σχέση με τον συγγραφέα/ομιλητή; Οι ικανοί μεταφραστές λειτουργούν σε πιο στρατηγικό επίπεδο, όπως διαφαίνεται από την αλληλογραφία των λογοτεχνικών μεταφραστών στο Κεφάλαιο 4. Ωστόσο, παρά τις προσπάθειες να διασφαλιστεί συνοχή, η μετατόπιση της θέσης ανάγνωσης είναι σχεδόν αναπόφευκτη λόγω της θέσης του ίδιου του μεταφραστή στα κενά της διυποκειμενικής επικοινωνίας (Bakhtin 1981, Grant 2007), όπου γίνεται διαπραγμάτευση του νοήματος τόσο σε λεξικογραμματικό όσο και σε υψηλότερα επίπεδα. Οι μεταφραστές, όπως και οι συγγραφείς, παίζουν συνεχώς με τις διατυπώσεις, προσπαθώντας να εξεύρουν τη βέλτιστη λύση υπό τους περιορισμούς του χρόνου και των γλωσσικών διαφορών καθώς και των ανταγωνιστικών υφολογικών και στρατηγικών προτεραιοτήτων. Η αλληλεπίδραση

διαφόρων παραγόντων είναι τόσο σύνθετη που είναι αδύνατο να προσδιοριστεί μια ενιαία βάση για τις εκφράσεις σε επίπεδο στάσης. Παρ'όλα αυτά, εγώ θα έλεγα πως η υιοθέτηση των θέσεων ανάγνωσης των μεταφραστών συσχετίζεται με τη συνολική αξιολογική προσωδία του κειμένου – κατ'αυτόν τον τρόπο, τα εξαρτώμενα από το περιβάλλον αξιολογικά παραδείγματα *old* και *patchwork heritage* από την ομιλία του Obama εξαρτώνται από τη θετική απήχηση του περιβάλλοντος κειμένου για την τιμή που θα λάβουν σε επίπεδο στάσης. Για την αναπαραγωγή μιας τέτοιας προσωδίας ο μεταφραστής αισθάνεται ορισμένες φορές υποχρεωμένος να προβεί σε εξήγηση της τιμής αυτής (π.χ. [«πολυ-εθνική κληρονομιά»]) προς όφελος του ακροατηρίου στόχου. Ωστόσο αυτή η κίνηση από τη συναγωγή στην εγγραφή καθιστά ακόμη πιο σαφή τη στάση του, η οποία στη συνέχεια ελέγχει την εμπλοκή και μειώνει τη δεκτικότητα αντιδράσεων και την ετερογλωσσία του κειμένου.

Σε ορισμένες περιπτώσεις ο μεταφραστής δεν ενστερνίζεται τις ιδέες και αξίες που εκφράζονται στο ΚΠ, και ίσως ούτε τις αξίες των αναγνωστών του ΚΣ.[2] Στη περιγραφή του «τριγώνου της στάσης», το οποίο εστιάζει στη διαλογική άμεση διαπροσωπική επικοινωνία, ο Du Bois (2007: 173) διατυπώνει τη σημαντική θέση πως η αξιολόγηση εσωκλείει την ευθύνη και την ιδιοκτησία της εν λόγω πράξης καθώς και τον ισχυρισμό ενός συστήματος αξιών. Η «ευθύνη της θέσης αυτής αποτελεί ένα σοβαρό ζήτημα, με δυνητικά σοβαρές επιπτώσεις» δεδομένου ότι προσδίδει μια τιμή στο αντικείμενο σε ένα κοινωνικο-πολιτισμικό σύστημα και «αναδιαμορφώνει» αυτό το σύστημα αξιών μέσω της αξιολογικής πράξης. Η ηθική ευθύνη είναι μείζονος σημασία σε πολιτικά, θρησκευτικά και άλλα ευαίσθητα κείμενα, κάτι που μπορεί να οδηγήσει άμεσα σε αποφάσεις που επηρεάζουν τις ζωές των άλλων, όπως ο φάκελος που αφορούσε τον πόλεμο στο Ιράκ και εξετάσαμε στην Εισαγωγή. Όταν εμπλέκονται μεταφραστές και διερμηνείς, έχουν επίσης ηθική ευθύνη, τόσο στη διερμηνεία της αξιολόγησης της αρχική πράξης όσο και σε οποιαδήποτε πρόσθετη τιμή σε επίπεδο στάσης που μπορεί να εισάγουν στο ΚΣ.

Ο μεταφραστής πάντοτε καταγράφει ή αντιπροσωπεύει την αξιολόγηση του συγγραφέα ή ομιλητή του ΚΠ, ωστόσο, για τον μέσο αναγνώστη, οι λέξεις που χρησιμοποιεί ο μεταφραστής είναι στην ουσία τα αδιαμεσολάβητα λόγια και αξίες του ΚΠ. Θεωρητικά, ο μεταφραστής ή διερμηνέας «κάνει κατηγορηματικές δηλώνεις» (βλ. Sinclair 1986, Hunston 2000: 178). Αυτό σημαίνει πως τα λόγια του μεταφραστή μιλούν απευθείας για τον συγγραφέα του ΚΠ, κάτι που εμπλέκει τον μεταφραστή στην επιτέλεση της πράξης ομιλίας. Όσο πιο αμφιλεγόμενη είναι και όσα πιο πολλά διακυβεύει μια πράξη ομιλίας, τόσο μεγαλύτερος είναι και κίνδυνος που αυτή ενέχει για τον μεταφραστή, τουλάχιστον σε συγκεκριμένα σημεία του κειμένου (Pym 2010). Ωστόσο, ο μεταφραστής πρέπει επίσης να αποδίδει τα λόγια στον συγγραφέα σε ένα είδος ψευδο-αναφορικού λόγου. Έτσι, καθώς ο μεταφραστής γράφει ή ο διερμηνέας μιλά, είναι την ίδια στιγμή υποχρεωμένος να αναπαράγει τις ιδέες του ΚΠ σαν να ήταν δικές του, ωστόσο επιτελώντας την πράξη αυτή έχει σαφή επίγνωση ότι τα λόγια είναι κάποιου τρίτου, ότι οι ιδέες που μεταφέρονται στη ΓΣ δεν είναι δικές του. Στη μετάφραση η απόδοση αυτή παραμένει στο μυαλό του μεταφραστή. Όσον

αφορά τη διερμηνεία, το ακροατήριο έχει επίγνωση της ακουστικής και οπτικής παρουσίας του ομιλητή του ΚΠ.

Η χρήση της αντωνυμίας σε πρώτο πρόσωπο από τον διερμηνέα αποτελεί ρητή δήλωση αυτού που αποκαλούμε «φωνή του μεταφραστή» (σελ. 77), μια μίμηση αυτού που οι Martin και White (2005) ονομάζουν «φωνή του συγγραφέα» (βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.5).[3] Αυτές οι καταστάσεις στις οποίες ο επαγγελματίας που κάνει διμερή διερμηνεία χρησιμοποιεί τρίτο πρόσωπο για να αναφερθεί στον ομιλητή (*she said that*... [αυτή είπε ότι...]) φανερώνουν απόδοση και αντιστοιχούν στον ρόλο του δημοσιογράφου/σχολιαστή των Martin και White. Η διερμηνέας της εναρκτήριας ομιλίας του Obama του περουβιανού καναλιού Peruvian Canal N, δε ήταν συνηθισμένη στην εναλλαγή ρόλων μεταξύ δημοσιογράφου και μεταφραστή κατά την ταυτόχρονη διερμηνεία ως στρατηγική επείγουσας ανάγκης προκειμένου να επιτύχει κάποιο είδος συνοχής, γι'αυτό και οι ικανότητες διερμηνείας της δέχθηκαν πιέσεις. Ωστόσο, μια τέτοια στρατηγική δεν θα ήταν επιτρεπτή σε ένα πιο επίσημο συνέδριο. Σύμφωνα με τον Macken-Horarik (2003a: 295), ορισμένες μόνο διατυπώσεις είναι αποδεκτές σε ένα δεδομένο περιβάλλον. Κατά την ταυτόχρονη διερμηνεία, ο διερμηνέας πρέπει να υιοθετήσει τη φωνή του μεταφραστή. Στη γραπτή μετάφραση, η φωνή του μεταφραστή περιορίζεται από το ΚΠ και από την ηθική (και συμβατική) υποχρέωση να αποδώσει «με ακρίβεια». Αυτό ίσως εξηγεί τις αντιδράσεις διαφόρων μεταφραστών όταν συναντούν κρίσιμα σημεία. Έχοντας επίγνωση των υποχρεώσεών τους, και της δύναμης του ΚΠ, οι περισσότεροι μεταφραστές προτιμούν να μειώσουν την αξιολόγηση προκειμένου να «έχουν καλυμμένα τα νώτα τους» και επιλέγουν μια εξομαλυντική απόδοση «που δε μπορεί να είναι λάθος». Εξαίρεση αποτελούν ορισμένοι εσωτερικοί μεταφραστές, οι οποίοι έχουν την ευχέρεια να έρχονται σε διαβούλευση με τους προϊστάμενούς τους και είναι έτσι διατεθειμένοι να γίνονται πιο δημιουργικοί, όπως και οι λογοτεχνικοί μεταφραστές, οι οποίοι είναι απαλλαγμένοι από την εποπτεία του συγγραφέα του ΚΠ δεδομένου ότι αυτός/αυτή έχει αποβιώσει. Στο Κεφάλαιο 4, η μελέτη περίπτωσης του Τάκιτου κατέδειξε πώς ένα κλασσικό κείμενο μπορεί να καταστεί πεδίο μάχης για την ερμηνευτική ανάλυση της φυλής και την πολιτική σκοπιμότητα ανταφωνιστικών μεταφράσεων.

6.3 Για το μέλλον

Τα εν λόγω πορίσματα αποδεικνύουν τη χρησιμότητα της θεωρίας της αποτίμησης για την ανάλυση της μετάφρασης. Όπως και σε άλλες συστημικές λειτουργικές γλωσσολογικές μελέτες, η λεπτομερής ταξινόμηση των λεξικογραμματικών πραγματώσεων είναι αναμφιβόλως χρήσιμη για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο ένα κείμενο ερμηνεύει τις αξίες. Ωστόσο, δε φαίνεται πιθανό να σημειωθούν σημαντικές μετατοπίσεις σε βασικούς δείκτες στάσης με εξαίρεση συγκεκριμένα ίσως κειμενικά είδη, όπως τα κλητικά κείμενα, όπου οι συμβάσεις της ΓΣ είναι ισχυρότερες. Αυτό δεν παρατηρήθηκε στα κείμενα που μελετήσαμε, κατέστη, ωστόσο, εμφανές στην ανάλυση της μετάφρασης των διαφημίσεων προς τα Κινεζικά, η οποία διεξήχθη από τους Zhang και Qian (2009, βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.3.2).

Η κειμενική ανάλυση της εναρκτήριας ομιλίας του Obama κατέδειξε πώς η θεωρία της αποτίμησης μπορεί να συμβάλλει στην ανάλυση των μετατοπίσεων στη μετάφραση και ταυτόχρονα άρχισε να αποκαλύπτει πώς η μετάφραση μπορεί να εισφέρει τη θεωρία της αποτίμησης σε νέα αξιολογικά σημεία στα οποία γίνεται διαπραγμάτευση του νοήματος. Σε αυτά περιλαμβάνονται τα μέρη του λόγου, η συναγόμενη-συσχετιστική στάση, οι μετατοπίσεις της κλιμάκωσης και η φωνή του μεταφραστή, για την οποία έγινε λόγος ανωτέρω. Αυτό μπορεί τώρα να επαναληφθεί σε άλλες ομιλίες και να επωφεληθεί από την επέκταση και σε άλλες γλώσσες, ειδικά σε αυτές που η πραγμάτωση της διαπροσωπικής σημασίας διαφοροποιείται σε μεγάλο βαθμό (π.χ. οι συμβάσεις των αντωνυμιών σε κάποιες ασιατικές γλώσσες) ή μεταξύ πολιτισμών τα οποία χαρακτηρίζονται από διαφορετικά συστήματα αξιών. Η επανάληψη της ανάλυσης μπορεί να αποδειχθεί επίσης ιδιαίτερα γόνιμη και σε άλλους τρόπους, όπως η διμερής διερμηνεία όπου εναπόκειται κυρίως στον διερμηνέα η ευθύνη της επιλογής και οργάνωσης του υλικού του ΚΣ.

Η ανάλυση των σχεδίων και της αλληλογραφίας των μεταφραστών καθώς και των ηλεκτρονικών φόρα συνέβαλε σημαντικά στην εξέταση αυτού που ο Angelone (2010: 18) ορίζει ως «προβληματική σχέση... αισθητή διακοπή στη φυσική ροή της μετάφρασης» η οποία σχετίζεται με «την αβεβαιότητα... μια γνωσιακή κατάσταση αναποφασιστικότητας». Παρέχει πρόσβαση σε ορισμένες μεταφραστικές αποφάσεις που λαμβάνονται σε πραγματικό χρόνο, οι οποίες εντοπίζονται μέσω της διαδικασίας αναθεώρησης ή συνειδητής φραστικής απόδοσης. Στο σημείο αυτό είναι ενδιαφέρουσα η επέκταση της παρούσας έρευνας με τη χρήση άλλων πειραματικών μεθόδων, όπως τα πρωτόκολλα ομιλούντων υποκειμένων (think-aloud protocols). Η μελέτη της διακύμανσης σε πολλαπλές μεταφράσεις (Κεφάλαιο 5) αξίζει να συνεχιστεί. Ένας άμεσος συλλογισμός αφορά την επίδραση που θα έχει η ανάθεση περισσότερων μεταφράσεων και αν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί ένας πυρήνας αμεταβλητότητας. Περισσότερο ενδιαφέρον έχει η καταγραφή της αμεταβλητότητας και ο έλεγχος των κρίσιμων σημείων που έχουν ήδη εντοπιστεί έως τώρα. Αυστηρότερα ελεγχόμενες και τριγωνικές πειραματικές τεχνικές θα είναι σε θέση να διερευνήσουν τις επιδράσεις που έχει η εμπειρία των μεταφραστών, η επαγγελματική τους ικανότητα, η προδιάθεση, κλπ. στις εκάστοτε επιλογές τους. Το κειμενικό είδος είναι ένας άλλος σημαντικός παράγοντας που πρέπει να εξεταστεί διεξοδικά, όπως και η πιθανότητα ορισμένες διατυπώσεις αξιολογικών μηχανισμών να χαρακτηρίζουν τη μεταφρασμένη γλώσσα. Τέλος, το βιβλίο αυτό επικεντρώθηκε στο σύστημα αξιών και την υποκειμενικότητα του μεταφραστή. Η εξισορρόπηση αυτού με τη διερεύνηση της αντίδρασης του αναγνώστη θα είναι σημαντική. Σε ποιό βαθμό επηρεάζουν οι επιλογές τους αναγνώστες και πώς ερμηνεύονται από το ακροατήριο του ΚΣ οι διάφορες αξιολογικές επιλογές που έχουν γίνει σε αυτό; Όλα αυτά παραμένουν αναπάντητα ερωτήματα. Ευελπιστώ πως το εν λόγω βιβλίο θα συμβάλει τονίζοντας τη σπουδαιότητα της διαπροσωπικής σημασίας για τη μετάφραση και ανοίγοντας δρόμους που θα ωθήσουν σε μελλοντική διερεύνηση.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΕΛΟΥΣ

Εισαγωγή

[1] Sam Hileman στον Carlos Fuentes, 26 Μαΐου 1966, Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Princeton, Τομέας Χειρογράφων, Τμήμα Σπάνιων Βιβλίων και Ειδικών Συλλογών, Έγγραφα Carlos Fuentes, Αλληλογραφία, Σειρά 4Α, Κουτί 108, Φάκελος 13.

[2] Sam Hileman στον Carlos Fuentes, 16 Νοεμβρίου 1965, Έγγραφα Carlos Fuentes, Αλληλογραφία, Κουτί 108, Φάκελος 13.

[3] Δημοσιεύθηκε από τη Βιβλική Εταιρία της Μαλαισίας (Bible Society of Malay), Κουάλα Λουμπούρ, 1996, αναθεώρηση της σημερινής μαλαισιανής Βίβλου (*Today's Malay Bible*) του 1987.

[4] Η έκδοση με τίτλο *Today's Malay* έχει δημοσιευθεί από τη Βιβλική Εταιρία της Μαλαισίας, στην Κουάλα Λουμπούρ.

[5] Δημοσιεύθηκε από την Konferensi Waligerja Indonesia (Συνδιάσκεψη των Ινδονήσιων Επισκόπων), το 2004.

[6] Saeed Ahmed, 'Bibles seized as Malaysian minorities fear fundamentalism', *CNN* 29 Οκτωβρίου 2009, http://edition.cnn.com/2009/WORLD/asiapcf/10/29/malaysia.bibles.seized/.

[7] Ως ανταπόδειξη, βλ. Ng Kam Wang 'Consistent, sensitive translations', *The Sun Daily*, 17 Μαρτίου 2009, http://www.sun2surf.com/article.cfm?id=31185.

[8] 'Malaysian churches attacked', *Aljazeera*, 8 Ιανουαρίου 2010, http://english.aljazeera.net/news/asia-pacific/2010/01/20101871816435228.html.

[9] Ομιλία με δυνατότητα προβολής, με διερμηνεία, στη διεύθυνση http://www.europarl.europa.eu/wps-europarlinternet/frd/vod/playerlanguage=en&menusearchfrom=bymep&pageby=unit&idmep=4525&discussionId=0&page=0&category=0&format=wmv&askedDiscussionNumber=13

[10] Βλέπε, για παράδειγμα, 'Tirade against "damp rag" EU president shocks MEPs', 24 Φεβρουαρίου 2010, http://news.bbc.co.uk/1/hi/8535121.stm

[11] *Tiene usted el carisma de un trapo y una apariencia de un contable de un banco* [«έχετε το χάρισμα σφουγγαρόπανου και την εμφάνιση λογιστή τράπεζας»].

[12] 'Iraq's weapons of mass destruction: the assessment of the British government', http://www.fco.gov.uk/resources/en/pdf/pdf3/fco_iraqdossier

[13] Ο δικτυακός τόπος 'Iraq Dossier', τον οποίο διαχειρίζεται ο ανεξάρτητος δημοσιογράφος Chris Ames, έχει εστιάσει στη λεπτομερή περιγραφή των τροποποιήσεων που έγιναν στον φάκελο και στην αιτιολόγηση των βαθύτερων αιτιών αυτών των τροποποιήσεων. Ο Ames παρέχει έναν λεπτομερή πίνακα όπου απεικονίζονται οι εν λόγω τροποποιήσεις, http://iraqdossier.com/sexing/table.pdf

[14] Αυτό σχετίζεται με το είδος της τροπικότητας της πιθανότητας του Halliday (Halliday & Matthiessen 2004: 150, βλ. στον ίδιο τόμο, Κεφάλαιο 1.2). Σε άλλες πηγές το φαινόμενο αυτό είναι γνωστό ως επιστημική τροπικότητα (Palmer [1989] 2001) και αυτοπτικότητα (Chafe & Nichols 1986, βλ. στον ίδιο τόμο, Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.5).

[15] 'Iraq's weapons of mass destruction', σελ. 5.

[16] 'The Hutton Inquiry: Investigation into the circumstances surrounding the death of Dr David Kelly', http://www.the-hutton-inquiry.org.uk/index.htm

[17] 'Review of intelligence on weapons of mass destruction', 14 Ιουλίου 2004, http://image.guardian.co.uk/sys-files/Politics/documents/2004/07/14/butler.pdf

[18] Μαρτυρία του Martin Howard, *The Hutton Inquiry*, 11 Αυγούστου 2003, μ.μ., ένθετο 131, σειρές 7–18, http://www.the-hutton-inquiry.org.uk/content/transcripts/hearing-trans03.htm. Αυτά και άλλα παραδείγματα,

συμπεριλαμβανομένης της μαρτυρίας του Jones, εξετάζονται από τον Ames, 'The language of the dossier', http://iraqdossier.com/sexing/thelanguage

[19] 'Iraq's weapons of mass destruction', σελ. 5.

[20] Απομαγνητοφωνημένο κείμενο της μαρτυρίας του Jones, *The Hutton Inquiry*, 3 Σεπτεμβρίου 2003, π.μ., ένθετο 93, σειρά 21–ένθετο 94, σειρά 4, http://www.the-hutton-inquiry.org.uk/content/transcripts/hearing-trans28.htm

[21] 'Iraq's weapons of mass destruction', σελ. 5.

[22] Στο ίδιο.

[23] Η λ. «μετάφραση» χρησιμοποιείται εδώ και σε άλλα σημεία του βιβλίου ως υπερκείμενος όρος που εσωκλείει τις διάφορες τροπικότητες της μετάφρασης και της διερμηνείας. Η χρήση του όρου «διερμηνεία» θα γίνει σε συγκεκριμένα επικοινωνιακά πλαίσια που αφορούν την τροπικότητα.

1 Αξιολόγηση και μετάφραση

[1] Πρβλ. με το Lemke (1992: 85): «Κάθε σημασία εντός του κειμένου νοείται σε ένα κοινωνικό σύμπαν όπου υπάρχουν ή μπορούν εύκολα να δημιουργηθούν εναλλακτικές ή αντίθετες σημασίες».

[2] Μεταξύ των μελών της Γλωσσολογικής Σχολής της Πράγας, η οποία ιδρύθηκε το 1926, συμπεριλαμβάνονταν οι Vilém Mathesius (1882-1945), Jan Firbas (1921-2000) και ο γνωστότερος Roman Jakobson (1896-1982).

[3] Βλέπε Halliday & Matthiessen (2004: 43).

[4] Όπως θα καταστεί εμφανές στις Ενότητες 1.3.1.4 και 1.3.3, η συχνότητα είναι άμεσα συσδεδεμένη με την αντίθετη προσδοκία και την κλιμάκωση.

[5] Η πιθανότητα ορίζεται ενίοτε ως επιστημική τροπικότητα ή αυτοπτικότητα, ειδικά όταν αφορά τη βεβαιότητα ή τιμή αληθείας μιας λογικής πρότασης (βλ. Εισαγωγή, σημείωση 15 και το παρόν κεφάλαιο, Ενότητα 1.5). Αλλού, η υποχρέωση συναντάται ως δεοντική τροπικότητα (Palmer [1989] 2001).

[6] Βλέπε επίσης Ward (2004: 282–4), ο οποίος μελετά τις διάφορες σχέσεις που ενεργοποιούνται από τη χρήση του *we* και σημειώνει ότι η σχέση μπορεί να μετατοπιστεί καθ'όλη τη διάρκεια του εκφωνήματος.

[7] Οι Hatim και Mason (1997: 144) βασίζονται στο έργο του Paul Simpson (1993) για τον ορισμό που παρέχουν στην έννοια της ιδεολογίας: «οι παραδοχές, πεποιθήσεις και συστήματα αξιών που θεωρούμε δεδομένα και συμμερίζονται συλλογικά οι κοινωνικές ομάδες». Βλέπε Munday (2008: 43–8) καθώς και Fawcett & Munday (2009) για περαιτέρω συζήτηση περί ιδεολογίας στο πλαίσιο των μεταφραστικών σπουδών.

[8] Βλέπε Hatim (2004, 2009), όπως επίσης και την έννοια της προεξάρχουσας θέσης για την οποία έγινε λόγος στο Κεφάλαιο 5.

[9] Ο Bennett (2007) υποστήριξε σθεναρά ότι η αγγλική γλώσσα έχει επιβληθεί στην ακαδημαϊκή γραφή της πορτογαλικής, αποδεκατίζοντας τα συμβατικά μοτίβα λόγου.

[10] Ωστόσο, ο Englebretson (2007: 17) αντιμετωπίζει τη «στάση» ως υπερκείμενη έννοια, η οποία διαιρείται στην «αξιολόγηση» (αξιακές κρίσεις, αξιολογήσεις και στάσεις), το «συναίσθημα» (προσωπικά συναισθήματα) και την «επιστημικότητα» (δέσμευση).

[11] Η ανάλυση των Martin και White (2005) είναι η πιο λεπτομερής, ωστόσο μεταξύ των πολλών άλλων πηγών συμπεριλαμβάνονται επίσης αυτές του Martin (2000), των Macken-Horarik & Martin (2003), του White (2002, 2005), της Bednarek (2006, 2008) καθώς και των Bednarek & Martin (2010).

[12] Βλέπε επίσης Martin (2003: 171).

[13] Αυτά τα δύο βασικά ζητήματα διέπουν τον ορισμό του συστήματος της αποτίμησης όπως αυτός έχει διατυπωθεί από τους Martin και White (2005: 164) ως «το καθολικό δυναμικό της γλώσσας για τη δημιουργία αξιολογικών νοημάτων, π.χ. για την ενεργοποίηση θετικών/αρνητικών απόψεων, την κλιμάκωση ισχύος/εστίασης, τη διαπραγμάτευση της διϋποκειμενικής στάσης».

[14] Βλέπε επίσης Martin (2004b: 278).

[15] www.apartmentservice.com/search/France/Paris/property1551, προσπελάστηκε 27 Απριλίου 2009.

[16] Βλέπε επίσης Martin (2004b: 274) και το σύντομο σχόλιο στο Halliday & Matthiessen (2004: 319).

[17] Ο Thompson (1998) αναφέρεται σε αυτό ως 'resonance'.
[18] http://german.about.com/library/blwortjahr02ff.htm
[19] http://www.un.int/france/documents_francais/030214_cs_france_irak.htm
[20] Απομαγνητοφωνημένο κείμενο από την ταυτόχρονη διερμηνεία, διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.pbs.org/newshour/bb/middle_east/iraq/france_2-14.html
[21] Η αντιπαραβολή μεταξύ *terrorist* [τρομοκράτη] και *freedom-fighter* [μαχητή της ελευθερίας] αποτελεί ένα ακόμη στερεότυπο παράδειγμα.
[22] Επιπλέον, οι White και Thomson (2008) αντικαθιστούν τον όρο 'invite' των Martin και White (2005) με τον όρο 'evoke' και αφαιρούν την υποταξινόμηση της «σηματοδότησης», για το μη σύνηθες λεξιλόγιο, και της «απόδοσης», για το ιδεϊκό υλικό.
[23] Θυμίζει επίσης το «διακειμενικό φορτίο των λέξεων» των Bakhtin και Volosinov, το οποίο συζητήθηκε στην Ενότητα 1.0.
[24] Στην επιχειρηματολογία του, ο White εντοπίζει συνδέσμους με το έργο που έχει διεξαχθεί στη μελέτη του μεταλόγου (π.χ. Crismore 1989). Πράγματι, παρομοίως ο Hyland (2005: 37) ευθυγραμμίζεται με τη στάση, την αξιολόγηση και την εμπλοκή, ορίζοντας τον «μεταλόγο» ως «έναν ευρύ όρο για αυτο-ανακλαστικές εκφράσεις που χρησιμοποιούνται για τη διαπραγμάτευση των διεπιδραστικών νοημάτων ενός κειμένου, βοηθώντας τον συγγραφέα (ή τον ομιλητή) να εκφράσει μια άποψη ή να εμπλακεί με τους αναγνώστες ως μέλη μιας συγκεκριμένης κοινότητας». Οι λεξικές πραγματώσεις που μελετήθηκαν στις μελέτες του μεταλόγου (π.χ. Ifantidou 2005, Hyland 2005) συμπεριλαμβάνουν συνδετικά στοιχεία λόγου (*but, therefore, so*), επιρρήματα, τροπικά ρήματα, ρήματα πράξεων ομιλίας, ρήματα νοητικής κατάστασης, προσωπικές αντωνυμίες, στοιχεία ανάπτυξης του κειμένου (*namely, in other words, first*), καθώς και άλλες μορφές «επίσχεσης» (Hyland 1998).
[25] Στο Martin & White (2005: 164) χρησιμοποιήθηκε ο όρος 'key'.
[26] Επομένως, με τον όρο «φωνή» ('voice') νοείται η περιγραφή των μοτίβων αξιολόγησης σε ένα συγκεκριμένο κειμενικό είδος ή κείμενο. Η χρήση αυτή διαφέρει από την έννοια της κειμενικής φωνής και συγγραφικής παρουσίας που χρησιμοποιείται στις μεταφραστικές σπουδές (π.χ Hermans 1996, Schiavi 1996, Mossop 2007, Munday 2009c).
[27] Οι Halliday και Matthiessen (2004: 150) συζητούν γι' αυτό στα πλαίσια της τροπικότητας ή πιθανότητας (βλ. Ενότητα 1.2 ανωτέρω).
[28] Κατά συνέπεια, σε ένα πρόσφατο άρθρο μείζονος σημασίας, ο Lemke (1992: 85) ζητά «ένα πιο εξελιγμένο θεωρητικό [αναλυτικό] πλαίσιο [από] την απλοϊκή σκέψη... σύμφωνα με την οποία τα κείμενα αποτελούν απλώς τα προϊόντα των συγγραφέων ή ομιλητών, οι οποίοι απευθύνονται σε ένα άμεσο επικοινωνιακό πλαίσιο κατάστασης... προς άλλους συμμετέχοντες, όλα υπό το πρίσμα ενός κοινού πολιτισμικού πλαισίου».
[29] Πρβλ. με τους όρους «μεροληπτικές» (partial), «αντιστασιακές» (resisted) και «επανερμηνευμένες» (reconstrued) μορφές ανάγνωσης των Macken-Horarik (Macken-Horarik 2003b: 317).
[30] Έχει γίνει προσθήκη των επισημειώσεων με τα έντονα μαύρα γραμμάτα.
[31] Στο σημείο αυτό, η «κωδικοποίηση» και «αποκωδικοποίηση» δεν περιορίζονται στις γλωσσικές έννοιες στις οποίες στηρίζεται η έννοια της ισοδυναμίας μεταξύ ΚΠ-ΚΣ στο μοντέλο της μεταφραστικής διαδικασίας του Eugene Nida (Nida & Taber 1969: 33).
[32] Αργότερα *A Thousand Nights and a Night*, το οποίο διατίθεται στη διεύθυνση http://www.burtoniana.org/books/1885-Arabian%20Nights/index.htm

2 Η ερμηνεία του πολιτικού λόγου

[1] Κατά τη στιγμή της σύνταξης, υπήρχε διαθέσιμη στη διεύθυνση http://www.youtube.com/watch?v=VjnygQ02aW4 μία μαγνητοσκοπημένη εγγραφή της ζωντανής μετάδοσης της ομιλίας, από το C-Span.org. Τα επίσημα πρακτικά του Λευκού Οίκου διατίθενται στη διεύθυνση http://www.whitehouse.gov/blog/inaugural-address/, η οποία επίσης καταδεικνύει μια πιο ανεπίσημη βιντεοεγγραφή της ομιλίας.

[2] Ένα βιντεοσκοπημένο πλάνο της στιγμής αυτής είναι διαθέσιμο στη διεύθυνση http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/7842076.stm

[3] Οι αριθμοί αναφέρονται στις σειρές του απομαγνητοφωνημένου ΚΠ, το οποίο περιέχεται στο Παράρτημα 2.1.

[4] Ο Lwin (2009) επισημαίνει πως το συγκεκριμένο κομμάτι που αναφέρεται στην εξαπάτηση υπέστη επίσης λογοκρισία και στη Βιρμανία.

[5] Εξαίρεση αποτελεί το άρθρο 'Obama lauded in Asia for inspiring hope, cooperation', το οποίο δημοσιεύθηκε από την *The Earth Times*, στις 21 Ιανουαρίου 2009, και είναι διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.earthtimes.org/articles/show/251728,obamalauded-in-asia-for-inspiring-hope-cooperation--summary.html#ixzz0hrmBU01V

[6] 'When it comes to human rights and religious freedom, China remains on the wrong side of history', http://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/1998/06/11/clinton.china/

[7] http://www.chinadaily.com.cn/world/2009-01/21/content_7415436.htm

[8] http://www.danwei.org/featured_video/cctv_interrupts_live_broadcast.php

[9] Για παράδειγμα, http://www.liveleak.com/view?i=79a_1232547964

[10] 'Barack Obama's inauguration: China cuts references to communism from speech', http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/barackobama/4303068/Barack-Obama-inauguration-China-cuts-references-to-communism-from-speech.html· 'China edits Obama's inaugural speech', http://www.hollywoodreporter.com/hr/content_display/television/news/e3i1631bdc8fee89cc769c25e442aad9c7· 'Chinese censors snipped 'communism' from Obama address', *Tine Online*, 21 Ιανουαρίου 2009, http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/us_and_americas/article5560869.ece

[11] 'China gives first response to Google threat', http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asiapacific/8458462.stm

[12] Το πλήρες κείμενο της απομαγνητοφωνημένης ομιλίας παρατίθεται στο Παράρτημα 2.1.

[13] Οι μεταγραφές των ισπανικών ΚΣ διατίθενται ηλεκτρονικά στην ιστοσελίδα http://www.leeds.ac.uk/arts/people/20059/spanish_portuguese_and_latin_american_studies/person/998/jeremy_munday

[14] Ο Favreau αναφέρεται σε αυτό ως «λήψη αρχείου» ('download') (Alter 2010: 271).

[15] Όπως πάντα, ωστόσο, αυτό θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από το κοινωνικοιστορικό πλαίσιο χρήσης. Το 1982, αυτό που η Αργεντική ονόμαζε *la Guerra de las Malvinas* (Πόλεμος των Φώκλαντ), ήταν, για την τότε βρετανική κυβέρνηση, *the Falklands conflict* (η Σύγκρουση των Φώκλαντ). Έως και την 25η επέτειο το 2007, η λ. *conflict* είχε λίγο πολύ αντικατασταθεί στην αγγλική γλώσσα από από το *the Falklands War*.

[16] *El País* (Μαδρίτη), 21 Ιανουαρίου 2009, http://www.elpais.com/articulo/internacional/Discurso/inaugural/presidente/Barack/Obama/espanol/elpepuint/20090120elpepuint_16/Tes τη μετάφραση της οποίας ανέλαβε η María Luisa Rodríguez. Δημοσιεύθηκε στην ιστοσελίδα http://www.whitehouse.gov και στο εν λόγω κεφάλαιο αναφέρεται ως ΚΣ4.

[17] Το *Our Enduring Spirit* αποτελεί ακόμη και τον τίτλο ενός εξέχοντος εικονογραφημένου βιβλίου της ομιλίας (Obama 2009).

[18] *Nuestra capacidad se mantiene* (ΚΣ1), *nuestra capacidad no ha sido disminuida* (ΚΣ2) *and nuestra capacidad mantiene su fuerza* (ΚΣ3).

[19] *Sus problemas*.

[20] *Se aguantaron... las dificultades.*

[21] *Generosidad... generosidad*.

[22] *Espíritu*.

[23] *Amabilidad... altruismo*, *Cinco Dias*, 21 Ιανουαρίου 2009, http://www.cincodias.com/articulo/economia/Discurso-inaugural-presidente-Barack-Obama-espanol/20090120cdscdseco_20/cdseco/

[24] *Amabilidad ... desinterés*, http://www.spanish-english-translation-costa-rica.com/

[25] *Bondad ... abnegación*, EFE (το μεγαλύτερο ισπανόφωνο πρακτορείο ειδήσεων, ww.efe.com), 20 Ιανουαρίου 2009, διατίθεται σε πολλούς ιστοτόπους μέσων ενημέρωσης, όπως το http://www.diariolasamericas.com/noticia/70603/pda

[26] *Comenzaremos de manera responsable, dejando a Irak en manos de su pueblo.*

[27] *Vamos a empezar a dejar la responsabilidad de su gestión a Irak y a su pueblo.*

[28] Βλέπε, για παράδειγμα, τον ορισμό που δίνεται στο *Collins Cobuild English Dictionary* (1995: 594): 'In American English, if you face someone down, you oppose them or beat them by being **confident** and looking at them **boldly**' (προσδίδεται έμφαση).

[29] *Menundukkan fasisme dan komunisme.*

[30] Βάσει των αποτελεσμάτων λογαριθμικής πιθανότητας για τις συμφράσεις που εμφανίζονται έως και τρεις λέξεις δεξιά του λήμματος *wield*, αξιοποιώντας το διαδικτυακό σώμα κειμένων Leeds. http://corpus.leeds.ac.uk/cgi-bin/cqp.pl?q=wield&c=INTERNET-EN&contextsize=60c&sort1=word&sort2=right&terminate=100&searchtype=colloc&llstat=on&cleft=0&crigh=3&cfilter=

[31] 'Work very hard doing unpleasant or tiring tasks', *Collins Cobuild Dictionary*, σελ. 1762.

[32] 'Many people work together there in poor conditions for low pay', στο ίδιο, σελ. 1688.

[33] 'a blow with a whip, especially a blow on someone's back as a punishment', στο ίδιο, σελ. 934.

[34] *Por nosotros ellos trabajaron en fábricas, conquistaron el Oeste;... se aguantaron... las dificultades.*

[35] *Por nosotros lucharon en talleres y fábricas, colonizaron el Oeste; sufrieron el azote del látigo y labraron la dura tierra*.

[36] Πρβλ. με τα πολλά παραδείγματα που περιέχονται στο Baker (2006) για το πώς η δυναμική της αφηγηματικής αναπαράστασης μπορεί να μεταβάλλεται στη μετάφραση.

[37] *Por nosotros, trabajaron sin descanso en fábricas déspotas y se instalaron en occidente*, http://www.spanish-english-translation-costa-rica.com/

[38] Αποδίδεται ως «φθαρμένος» (*desgastados*, ΚΣ1) και «μεγάλος» (*grandes*, ΚΣ2, ΚΣ3).

[39] Αποδίδεται ως «πικρία» (*amargura*, ΚΣ1, ΚΣ3) και «πικρό ποτήρι» (*trago amargo*, ΚΣ2).

[40] http://news.cctv.com/world/20090121/100117.shtml

[41] Στο σημείο αυτό, τα παραδείγματα της κινεζικής γλώσσας παρέχονται από τον Binhua Wang και αυτά της ιαπωνικής από τους Kiyoshi Kawahara και Yukie Ono (αλληλογραφία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου).

[42] Η χρήση είναι μεταφορική, δεδομένου ότι η κυριολεκτική σημασία της λέξης αφορά το ύφασμα που ράβεται σε μικρά κομμάτια διαφόρων χρωμάτων με τέτοιο τρόπο σχηματίζοντας ένα πάπλωμα ή κάποιο άλλο παρόμοιο αντικείμενο.

[43]http://corpus.leeds.ac.uk/cgi-bin/cqp.pl?q=patchwork&c=INTERNET-EN&contextsize=60c&sort1=word&sort2=right&terminate=100&searchtype=colloc&llstat=on&cleft=0&cright=1&cfilter=

[44] Ο πλήρης συμφραστικός πίνακας είναι διαθέσιμος στη διεύθυνση http://corpus.leeds.ac.uk/cgi-bin/cqp.pl?q=patchwork+of&c=INTERNET-EN&searchtype=conc&contextsize=60c&sort1=word&sort2=right&terminate=100&llstat=on&cleft=0&cright=1&cfilter=

[45] https://www.adamsmith.org/cissues/pharmacy-distribution.htm, 'More automatic dispensing – Adam Smith Institute'.

[46] http://www.garella.com/rich/camret.htm, 'Rich Garella: Returning to Cambodia'.

[47] http://www.time.com/time/europe/magazine/article/0,13005,901030217-420981,00.html , 'TIME Europe Magazine: Retail Politics – Feb. 17, 2003'

[48] Για παράδειγμα, 'Sweep away post-holiday inbox clutter in hotmail', http://blogs.msdn.com/b/robmar/archive/2011/07/07/sweep-away-post-holiday-clutter-with-hotmail.aspx

[49] *Nosotros sabemos ... que es una fortaleza ... el hecho de que somos un país de cristianos y musulmanes, de ateos* («γνωρίζουμε... ότι είναι δύναμη ... το γεγονός ότι είμαστε μια χώρα Χριστιανών και Μουσουλμάνων, και άθεων).

[50] *Cinco Dias*, 21 Ιανουαρίου 2009, βλ. υποσημείωση 23.

[51] http://www.spanish-english-translation-costa-rica.com/

[52] EFE, 20 Ιανουαρίου 2009, βλ. υποσημείωση 25.

[53] Η γαλλική μετάφραση του τηλεοπτικού δικτύου France 24 χρησιμοποίησε τη φράση «η κληρονομιά μας σε μωσαϊκό» (*notre heritage en patchwork*), http://www.france24.com/fr/20090120-etats-unis-discours-investitureobama-washington-president- Άλλες μεταφράσεις διακεκριμένων μέσων μαζικής ενημέρωσης χρησιμοποίησαν φράσεις όπως «κληρονομιά της διαφορετικότητας» (*héritage de diversités*), Radio France Internationale, http://www.rfi.fr/actufr/articles/109/article_77584.asp και «πολλαπλή μας κληρονομιά» (*notre héritage multiple*), Agence France Presse, http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5g1qB116u7PSucU4M8gAir2KUgvFA. Η ιταλική εφημερίδα *La Repubblica* εφάρμοσε επίσης δανεισμό, «η κληρονομιά μας σε ένα μωσαϊκό» (*il nostro retaggio a patchwork*), http://www.repubblica.it/2009/01/sezioni/esteri/obama-insediamento/testo-discorso-italiano/testo-discorsoitaliano.html

[54] Ο πλήρης κατάλογος των μεταφορών της ομιλίας του Obama διατίθεται στο διαδικτυακό παράρτημα (βλ. Υποσημείωση 13).

[55] *44 estadounidenses ... han ... juramentado para ser presidentes. Las palabras se han dicho en* ***momentos*** *... de prosperidad y en* ***aguas*** *de paz. Pero de tanto en tanto, el juramento se produce en medio de* ***nubarrones*** *y de* ***tormentas****.*

[56] *44 estadounidenses ... han ya prestado ... el juramento presidencial. Las palabras han sido pronunciadas durante ...* ***tiempos*** *de prosperidad y de paz ... Sin embargo, de vez en cuando ... se presta el juramento ... entre* ***nubarrones*** *y* ***tormentas.***

[57] *44 ... americanos han ... tomado el juramento como presidentes. Durante prosperidad se han hablado ciertas palabras. Sin embargo, de cuando en cuando el juramento se toma en medio de ...* ***dificultades*** *y* ***tormentas****.*

[58] *Crecientes oleadas, Cinco Días*, βλ. υποσημείωση 23.

[59] *Aguas pacíficas y tranquilas.*

[60] *Tranquilas aguas*, http://www.spanish-english-translation-costa-rica.com/

[61] *Aguas tranquilas*, EFE, βλ. υποσημείωση 25.

[62] *Fieras tormentas, Cinco Días*, βλ. υποσημείωση 23.

[63] *Furiosas tormentas*, EFE, βλ. υποσημείωση 25.

[64] *Lo han hecho durante mareas de prosperidad y en aguas pacíficas y tranquilas. Sin embargo, en ocasiones, este juramento se ha prestado en medio de nubes y tormentas* (ΚΣ4: 6–8).

[65] Βλέπε υποσημείωση 40 ανωτέρω.

[66] Δημοσιεύθηκε ηλεκτρονικά από την Deaf Link Inc., http://www.youtube.com/watch?v=ZbljtRYeObU

[67] Ο Charteris-Black (2005: 45) σημειώνει επίσης ότι παρατηρείται μια «πλούσια πηγή μεταφορών» στις ομιλίες των Winston Churchill, Martin-Luther King, Margaret Thatcher, Bill Clinton και Tony Blair.

[68] *Cinco Días*, βλ. υποσημείωση 23.

[69] http://www.spanish-english-translation-costa-rica.com/

[70] https://www.merriam-webster.com/netdict/stand%20pat

[71] Στο ΚΣ1 και στο ΚΣ3 οι μεταφραστές προέβησαν σε κυριολεκτική μετάφραση με το *estrangulado*, και στο ΚΣ2 χρησιμοποιήθηκε η μικρότερης ισχύος επεξηγηματική μεταφορά *enredado* («μπερδεμένος/μπλεγμένος»)

[72] Πρβλ. με τη φράση *el amargo sabor του* ΚΣ4 («η πικρή γεύση»).

[73] Όπου το αφηρημένο παρουσιάζεται ως συγκεκριμένο (Charteris-Black 2004: 21).

[74] Αυτή τη λύση υιοθέτησαν επίσης πολλοί μεταφραστές γραπτών ΚΣ.

[75] Ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα συγκρατημένης ανάγνωσης εντοπίζεται στην Ιαπωνία, όπου τα εγχειρίδια με τις ομιλίες του Ομπάμα πωλούνται ως πόροι μάθησης της αγγλικής γλώσσας και έχουν γίνει ανάρπαστα (Kubota 2009).

[76] Η φωτογραφία είναι αναρτημένη στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.angelfire.com/realm/police-scanner/kehoe.html σε μια ιστορία που περιγράφει τα επακόλουθα προβλήματα που έπρεπε να αντιμετωπίσει ο Kehoe ως αποτέλεσμα της δημοσιότητας που απέκτησε.

[77] *Es el coraje de un bombero para entrar en una escalera llena de humo*.

[78] *Es el coraje de un bombero que se enfrenta a una escalera llena de humo*.

[79] *Es el espíritu que muchas veces tienen los bomberos cuando ayudan*.

[80] Για τον πλήρη κατάλογο, ανατρέξτε στο ηλεκτρονικό παράρτημα.

[81] Ο Chilton (2004: 59) θεωρεί ότι ο Εαυτός είναι «η προέλευση του επιστημικού *αληθούς* και του δεοντικού *σωστού*» (π.χ. *I must, I shall*). Αυτό ισχύει στην περίπτωση που με αυτό εννοούμε πως ο Εαυτός έχει τη δύναμη να εκφράζει τον βαθμό της τιμής αληθείας και του ηθικού καταναγκασμού, αλλά δεν πρέπει βεβαίως να νοηθεί υπό την έννοια ότι οι πολιτικοί δε θα εκφράσουν ποτέ αναλήθειες ή ανακρίβειες.

[82] Μια αναζήτηση του λήμματος BESTOW στο ηλεκτρονικό σώμα κειμένων Leeds εμφανίζει σε εξαιρετικά υψηλό βαθμό ως συνηθέστερη δομή το *bestow something on/upon somebody*.

[83] Σε ένα άλλο παράδειγμα, ο Obama αποπροσωποποιεί τον εαυτό του μιλώντας στο τρίτο πρόσωπο: 'a man whose father less than 60 years ago might not have been served in a local restaurant can now stand before you' (150–1). Βλέπε επίσης σελ. 78.

[84] Ανατρέξτε στο ηλεκτρονικό παράρτημα για τον πλήρη κατάλογο.

[85] Βλέπε την ανάλυση του Fairclough στον λόγο της Βρετανίδας Πρωθυπουργού Margaret Thatcher (Fairclough [1989] 2001: 148–9) και στον λόγο του New Labour (Fairclough 2000: 164).

[86] Ένας πλήρης κατάλογος χρήσεων δίνεται στο ηλεκτρονικό παράρτημα.

[87] Η *Washington Post* ανέφερε ότι η ομοσπονδιακή υπηρεσία εκτιμά πως περίπου 1.8 εκατομμύρια άτομα παρευρέθηκαν στην πρωτεύουσα, γεγονός που το καθιστά ρεκόρ συμμετοχής για εναρκτήρια ομιλία. Michael E. Ruane και Aaron C. Douglas, 'D.C.'s inauguration headcount: 1.8 million', Washington Post, 20 Ιανουαρίου 2009, http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/01/21/AR2009012103884.html?sid=ST2009012102519

[88] Βλέπε Livingstone (2004) για τις προκλήσεις και ευκαιρίες που παρουσιάζει μια τέτοια διασπορά σε μια έρευνα.

[89] Η πρόταση αυτή γράφτηκε από τον ίδιο τον Obama, ο οποίος «εσκεμμένα αρνήθηκε να αφαιρέσει την ανεπίσημη της χροιά» (Alter 2010: 107).

90 Ο «αποδέκτης» είναι ένα πρόσωπο που είναι «γνωστό» ότι συμμετέχει στο πλαίσιο της ομιλίας, «εγκεκριμένο» (αναγνωρισμένο από τον ομιλητή) και στον οποίο ο ομιλητής «απευθύνεται» άμεσα (Bell 1984, 2002).

[91] Γνωστοί και εγκεκριμένοι αλλά όχι άμεσα απευθυνόμενοι (Bell, στο ίδιο).

[92] 'Rimettiamoci al lavoro insieme per ricostruire una grande America', http://www.repubblica.it/2009/01/sezioni/esteri/obama-insediamento/testo-discorso-italiano/testo-discorso-italiano.html, 20 Ιανουαρίου 2009.

[93] Βλέπε υποσημείωση 23.

[94] http://www.nikkei.co.jp/senkyo/us2008/news/20090120e3k2001720.html

[95] Ηλεκτρονική αλληλογραφία από τους Kiyoshi Kawahara και Yukie Ono, 2 Σεπτεμβρίου 2011.

[96] Για τον πλήρη κατάλογο των παραδειγμάτων που αφορούν τα πλαίσια του παρόντος και του μέλλοντος, ανατρέξτε στο ηλεκτρονικό παράρτημα.

[97] Επιπλέον, για το αμερικανικό ακροατήριο στο οποίο απευθύνεται η διερμηνεία στην ΑΝΓ, τα ονόματα αυτά δακτυλοσυλλαβίζονται (όπως είναι η συνήθης πρακτική) χωρίς να γίνεται αποσαφήνιση.

[98] ***Comete unos errores al juramentar***... *y lo haré en lo mejor de mis habilidades.* ***Ahora sí inicia el discurso***... *Queridos conciudadanos,* ***dice Barack Obama****, me paro hoy aquí...*

[99] Εδώ χρησιμοποιούμε τον όρο «φωνή του μεταφραστή» ως γενικό όρο για να περιγράψουμε το κείμενο το οποίο εκφωνείται ως μεταφραστής/διερμηνέας και για να αποφευχθεί η σύγχυση με τον όρο «φωνή του διερμηνέα», τον οποίο οι Martin και White (2005: 185) χρησιμοποιούν ως αντίστοιχο του όρου «φωνή του ανταποκριτή» για τα ιστορικά κείμενα.

[100] *La pregunta tampoco es si el mercado es una fuerza... sabemos que... el poder de... el deseo de generar dinero es claro, pero esta crisis nos ha hecho ver que el país no puede prosperar si favorece sólo a los prósperos... También habla sobre aquellos sectores que quedan a los lados de la prosperidad esta es el camino más seguro para el bien común, dice Barack Obama, hace referencia a la crisis económica, a la avaricia y en estos momentos rechazamos... rechazamos tener que escoger entre nuestras ideas y la seguridad nacional.*

[101] *Éste es el mensaje que dirige Barack Obama al mundo entero, él quiere la paz y así lo quiere el pueblo estadounidense, eso lo dice en su discurso inaugural.*

[102] 'Mi papá hace 60 años pudo no haber sido atendido en un restaurante local, dice Barack Obama, pero ahora sí y él está justamente representando este gran cambio en la historia estadounidense al asumir como el presidente número 44 de los Estados Unidos.'

[103] Η μεταγραφή έγινε από τον συγγραφέα από τη βιντεοσκοπημένη εγγραφή του Λευκού Οίκου, που είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση www. whitehouse.gov/biog/inaugural-address.

3 Η άποψη των μεταφραστών τεχνικών κειμένων

[1] Το Linguee (www.linguee.com) είναι ένα εργαλείο που συνδυάζει λεξικό μαζί με μια μεγάλη βάση δεδομένων με μεταφρασμένα κείμενα επιτρέποντας την αναζήτηση μεμονωμένων λέξεων και των μεταφραστικών τους ισοδυνάμων.

[2] http://www.linguee.com/english-german/search?sourceoverride=none&source=auto&query=Leistung

[3] http://www.wellness-hotels-hungary.com/de/hotel/budapest_hotel.php?id=111&name=_Hotel_Szarvaskut_

[4] http://www.wellness-hotels-hungary.com/en/hotel/budapest_hotel.php?id=111&name=_Hotel_Szarvaskut_

[5] Προς μεγάλη μου έκπληξη, μια αναζήτηση στη Google φανέρωσε 1,600 πραγματώσεις αυτής της σύμφρασης, ένα δείγμα το οποίο αποδείχθηκε θετικό στην έννοια της «σχολαστικής προσοχής στη λεπτομέρεια».

[6] http://www.linguee.com/english-german/search?sourceoverride=none&source=auto&query=anspruchsvoll+

[7] Γερμανικά: www.rheinmetall.de/index.php?lang=2&fid=1193

[8] Αγγλικά: www.rheinmetall.de/index.php?lang=3&fid=1198

[9] Γερμανικά: www.wintershall.com/pi-06-12.html?&L=1

[10] Αγγλικά: www.wintershall.com/pi-06-12.html?&L=11

[11] http://www.tab-beim-bundestag.de/de/publikationen/berichte/ab112.html

[12] http://www.tab-beim-bundestag.de/en/publications/reports/ab112.html

[13] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000R0050:EN:HTML

[14] www.proz.com/kudoz

[15] Αυτό αποτελεί επίμαχο σημείο διαφωνίας, το οποίο, ωστόσο, επί του παρόντος δεν θα σχολιάσω περαιτέρω.

[16] http://itlaw.wikia.com/wiki/Bleeding_edge_technology, μεταξύ άλλων.

[17] http://translation.babylon.com/english/Bleeding-edge/

[18] http://www.urbandictionary.com/defi ne.php?term=new-fangled

[19] http://corpus.leeds.ac.uk/cgi-bin/cqp.pl?q=newfangled&c=INTERNET-EN&contextsize=60c&sort1=word&sort2=right&terminate=100&searchtype=colloc&llstat=on&cleft=0&cright=1&filter=

[20] http://www.proz.com/kudoz/spanish_to_english/tourism_travel/4350977-proyecta_hacia_la_vanguardia.html

[21] Πράγματι, ο συνάδελφος που πρότεινε την εξής λύση εξηγεί: «Η λ. *vanguardia* υποδηλώνει κάποιον ο οποίος θα είναι από τους πρώτους που θα επιχειρήσει να κάνει νέα πράγματα και να προσφέρει νέες μεθόδους και τεχνολογίες στον τομέα του.»

[22] http://eurogeo5.org/alojamientos_i.php

[23] http://www.proz.com/kudoz/english_to_arabic/other/4352365-superstitious.html?keyword_kudoz=superstitious
[24] http://www.proz.com/kudoz/danish_to_english/law%3A_contracts/4352110-ubillig.html
[25] http://www.sense-online.nl/
[26] Η ετήσια συνδρομή για το 2011 ήταν €65 (περίπου £60).
[27] Βλέπε τη συζήτηση σχετικά με τη σημασιολογική προσωδία ή συσχέτιση στο Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.3.1.4 και την έννοια της συναγόμενης/συσχετιστικής αξιολόγησης στο Κεφάλαιο 2, Ενότητα 2.2.5.

4 Ο λογοτεχνικός μεταφραστής και αναθεωρητής

[1] Η γνωστή έννοια του Labov «παράδοξο του παρατηρητή» (Labov 1972a: 209).
[2] Αρχείο της Penguin Classics (AC/040), Πανεπιστήμιο του Bristol, Φάκελος DM 1107/L241.
[3] Ο Handford έγραφε σε αχρησιμοποίητη, με γραμμές, κόλλα εξετάσεων του Πανεπιστημίου του Λονδίνου, η οποία άφηνε μεγάλο περιθώριο και χώρο στο πάνω και κάτω μέρος των σελίδων.
[4] E.V. Rieu στον Καθηγητή Humphrey Kitto, 4 Νοεμβρίου 1944, DM1938/1-2.
[5] A.S.B. Glover στον Mattingly, 3 Ιανουαρίου 1949, DM1107/LS.
[6] Stephen Mattingly στον Sir Allen Lane, 18 Σεπτεμβρίου 1967, DM1107/LS.
[7] Πράγματι, οι όροι «Ο μεταφραστής» και «Ο αναθεωρητής» ορίστηκαν ρητώς στη νομική συμφωνία της 9ης Νοεμβρίου 1968, DM1107/LS.
[8] Επισυνάφθηκε ως πίνακας στη νομική συμφωνία της 9ης Νοεμβρίου 1968, υπογεγραμμένο από την Penguin, και τους Handford και Mattinglys.
[9] Περαιτέρω σημεία ενδιαφέροντος που πρέπει να σημειωθούν: περίπου 10 χρόνια πριν, ο Rives είχε δημοσιεύσει ήδη μια μετάφραση του *Germania* σε συνεργασία με την Oxford University Press, η οποία περιείχε εισαγωγή και σχόλια (Tacitus 1999). Παρόλο που εκ πρώτης όψεος η αναθεώρηση του τόμου της Penguin παρουσιάζει ένα δίλημμα – δηλαδή, πώς ένας μεταφραστής κάνει αναθεώρηση με τέτοιο τρόπο ώστε να μην διαπράττει λογοκλοπή στη μετάφραση του ίδιου, η οποία υπόκειται σε πνευματικά δικαιώματα άλλου εκδότη; Υπάρχει ενδεχομένως μεγαλύτερη διακύμανση λόγω της πίεσης αυτής; – στην πραγματικότητα ο Rives (σε προσωπική επικοινωνία) δήλωσε πως εσκεμμένα απέφυγε να επιστρέψει στη μετάφραση της Oxford.
[10] Μια έκδοση του *Agricola*, τη διόρθωση της οποίας επιμελήθηκαν οι Ogilvie και Winterbottom, και μια νέα έκδοση του *Germania*, από τον Winterbottom.
[11] 'Brief reviews', Greece & Rome 18: 52 (January 1949): 44–6, http://www.jstor.org/stable/641805
[12] Robert Crowe, Ερευνητής της ομάδας έργου των Κλασσικών στο Αρχείο της Penguin, αλληλογραφία ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, 10 Μαρτίου 2010.
[13] Ωστόσο, αυτό δε συνέβη στη μετάφραση του Perec από τον Bellos (βλ. Ενότητα 4.3).
[14] Dieter Pevsner στον Michael Rubinstein, 3 Ιανουαρίου 1968, DM1107/L5.
[15] Michael Rubinstein στον Dieter Pevsner, 10 Ιανουαρίου 1968, DM1107/L5.
[16] Stanley Handford στην Christine Collins (εκδότρια της Penguin), 13 Ιουλίου 1970. Η τελική έκδοση αυτού του μέρους του προλόγου, με την προσθήκη της άνω τελείας, αναφέρει, «Όταν πρωτοεμφανίστηκε η συγκεκριμένη μετάφραση θεωρήθηκε ως μία από τις καλύτερες μεταφράσεις των δύο αυτών βιβλίων που ήταν διαθέσιμες. Ωστόσο, με την πάροδο του χρόνου κάποιες απόψεις αναθεωρήθηκαν, τόσο όσον αφορά τις μεταφράσεις γενικότερα όσο και σχετικά με την προσέγγιση του έργου του Τάκιτου (Handford στο Tacitus 1970: 7).
[17] Οι αναζητήσεις σε σώματα κειμένων για τη χρήση του *gaping nostrils* φανερώνουν ειρωνία, ρατσιστικά στερεότυπα και αναφορές σε ζώα. Ένα παράδειγμα αποτελούν οι «επιστημονικές ρατσιστικές» απεικονίσεις των Ιρλανδών Αμερικανών του 19ου αιώνα ως «αιματοβαμμένα πλάσματα με μεγάλο στόμα, παχιά χείλη, πεταχτή γνάθο, μυτερά δόντια, μικρές μύτες με μεγάλα ρουθούνια, κυρτά κεφάλια, πηγούνια προς τα μέσα και παράλυτα χέρια» (Dente Ross 2003: 133).
[18] Ο Handford (στο Tacitus 1970: 160) αντικαθιστά το *Indian* με το *colonial*.

[19] «Βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας 2010». Nobelprize.org. 8 Σεπ 2011, www.nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/2010/

[20] Η ενότητα αυτή βασίζεται σε υλικό που βρίσκεται στα έγγραφα του Mario Vargas Llosa στο Πανεπιστήμιο του Princeton, Βιβλιοθήκη, Τομέας Χειρογράφων, Τμήμα Σπανίων Βιβλίων και Ειδικών Συλλογών.

[21] Gregory Rabassa στον Mario Vargas Llosa, 1 Ιουλίου 1967, Σειρά 3Α Αλληλογραφία, Κουτί 18.4.

[22] Gregory Rabassa στον Mario Vargas Llosa, 21 Σεπτεμβρίου 1967, Κουτί 18.4.

[23] 'Es que sólo quería que usted averigüe que una cosa sea una planta o un animal', Gregory Rabassa στον Mario Vargas Llosa, 22 Νοεμβρίου 1967, Κουτί 18.4.

[24] Gregory Rabassa στον Mario Vargas Llosa, 29 Ιανουαρίου 1968, Κουτί 18.4.

[25] Gregory Rabassa στον Mario Vargas Llosa, 22 Νοεμβρίου 1967 και 2 Μαρτίου 1968, Κουτί 18.4. Η βρετανική μετάφραση, από τους Darwin Flakoll και Claribel Alegría, φέρει τον τίτλο *Cyclone* (London: Peter Owen, 1967). Η μετάφραση του Rabassa εμφανίστηκε με τον τίτλο *Strong Wind* (New York: Delacorte, 1968), Κουτί 18.4.

[26] 'Si usted quiere eliminar cuanto posible lo folklórico y exótico, en algunos casos sería posible eliminar la palabra exacta y usar la genérica, monkey simplemente en vez de frailecillo monkey, por ejemplo', Gregory Rabassa στον Mario Vargas Llosa, 21 Ιανουαίου 1968, Κουτί 18.4.

[27] 'Mis preguntas siempre son las mismas, cierta expresión rara que no encuentro en el diccionario (aunque ahora tengo el Collins)... Naturalmente muchos peruanismos que no se encuentran en otros léxicos...', Gregory Rabassa στον Mario Vargas Llosa, 28 Φεβρουαρίου 1972, Κουτί 18.4.

[28] Όπως και η λ. *cholo*, την οποία ο Rabassa περιγράφει ως μια μίξη του «μιγάς» και του «χωρικός». Επιστολή του Rabassa στον Vargas Llosa, 9 Ιανουαρίου 1968, Κουτί 18.4.

[29] Ronald Christ στον Mario Vargas Llosa, 17 Ιανουαρίου 1977, Κουτί 6.11.

[30] Ronald Christ στον Mario Vargas Llosa, 4 Ιανουαρίου 1976, Κουτί 6.11, η επισημείωση γίνεται στο πρωτότυπο.

[31] Mario Vargas Llosa Papers, Series 4, Κουτί 11.

[32] Η 21η έκδοση του *Diccionario de la lengua Española* της Real Academia, η οποία τώρα διατίθεται και ηλεκτρονικά, παρέχει επτά σημασίες για το *criollo*, http://buscon.rae.es/draeI/SrvltConsulta?TIPO_BUS=3&LEMA=criollo

[33] Στην αγγλική η λ. *creole* αναφέρεται στη γλώσσα, σε ένα άτομο μικτής αφροευρωπαϊκής καταγωγής, ένα άτομο που κατάγεται από τους Ευρωπαίους και εποίκισε τις Δυτικές Ινδίες και τις νότιες Ηνωμένες Πολιτείες, καθώς και τους πολιτισμούς των κοινοτήτων αυτών (ηλεκτρονικό λεξικό Oxford English Dictionary).

[34] Βλ. στο *Collins Spanish Dictionary* (9η έκδοση, 2009) και στο *Oxford Spanish Dictionary* (3η έκδοση, 2003).

[35] Σελ. 181 του σχεδίου μετάφρασης της Helen Lane.

[36] Στο σημείο αυτό, βλ. τα σχόλια του μεταφραστή Gregory Rabassa σχετικά με τη συνεργασία του με τον Vargas Llosa σε πρώιμο στάδιο της καριέρας του συγγραφέα: «Ο Mario εξέταζε το έργο μου καθώς εγώ προχωρούσα και έκανα διάφορες προτάσεις. Οι περισσότερες εκτιμήθηκαν, ειδικά όπου υπήρξε κάποια ιδιοτυπία που εμένα ενδεχομένως μου είχε ξεφύγει. Μερικές φορές, όμως, κολλούσε σε σημεία που ο ίδιος θεωρούσε ότι είχαν μεταφραστεί εσφαλμένα και παρείχε διορθώσεις. Τα περιορισμένα Αγγλικά του απλώς δεν του επέτρεπαν να συνηδειτοποιήσει ότι η λέξη που εγώ είχα χρησιμοποιήσει δεν ήταν τίποτε άλλο παρά ένα συνώνυμο εκείνου που αυτός μού είχε προτείνει» (Rabassa 2005: 78).

[37] Mario Vargas Llosa Papers, Υπο-σειρές 2Ε, Κουτί 33, Φάκελος 4.

[38] Σε κάθε περίπτωση, η επιλογή που εμφανίζεται στο δημοσιευμένο ΚΣ επισημαίνεται με **έντονα μαύρα γράμματα**.

[39] Όπως αναφέρεται στην ιστοσελίδα του, 'Richard Booth's bookshop', http://www.richardbooth.demon.co.uk/

[40] Πρβλ., μεταξύ άλλων, την ανάλυση της οπτικής γωνίας στη μετάφραση στα έργα των Levenston και Sonnenschein (1986), Munday (2008) και Saldanha (2011).

[41] Αυτό που εννοεί εδώ είναι το «ψαχουλεύω». Αυτή είναι η δεύτερη σημασία που δίνει το *Collins Spanish Dictionary* (9η έκδοση, 2009), η οποία είναι ισοδύναμη με τη δεύτερη σημασία του *hurgar* στο διαδικτυακό

λεξικό της *Diccionario de la Lengua Espanola* της Βασιλικής Ισπανικής Ακαδημίας, 21η έκδοση (http://www.rae.es/).

[42] Η μηχανή αναζήτησης Google™ δίνει μόνο ένα αποτέλεσμα στα Ισπανικά.

[43] 27,500 αποτελέσματα στη μηχανή αναζήτησης Google™.

[44] Όταν μετέφραζε το έργο, ο Bellos (b. 1945) ήταν Καθηγητής Γαλλικών στο Πανεπιστήμιο του Manchester. Από το 1997 και μετά, εργάστηκε στο Princeton. Το 1998 έγινε Chevalier de l'Ordre des Palmes Académiques και το 1994 κέρδισε το Prix Goncourt de la Biographie για τη βιογραφία του Perec. Το 2005, ήταν ο πρώτος άνθρωπος που του απονεμήθηκε το Βραβείο Man Booker International για τις μεταφράσεις των έργων του Αλβανού λογοτέχνη Ismail Kadare, από τη γαλλική.

[45] Βλέπε Federici (2009) για την ανάλυση του Calvino στις μεταφράσεις του ίδιου, στο έργο του Queneau.

[46] Βλέπε Bernard Magné (1993) 'Transformations of constraint', *Review of Contemporary Fiction*, 22 Μαρτίου 1993. Εξέχοντα παραδείγματα αποτελούν τα λιπογράμματα του Perec *La Disparition* (1969, μεταφρασμένο από τον Gilbert Adair ως *A Void* [1994]), το οποίο χαρακτηρίζεται για την απουσία του γράμματος *e*, και το *Les Revenentes* (1972, μεταφρασμένο από τον Ian Monk, ή 'E.N. Monk', με τίτλο *The Exeter Text*: *Jewels, Secrets, Sex* και δημοσιεύθηκε στη συλλογή *Three* [Godine, 1996]), όπου το μόνο φωνήεν που χρησιμοποιείται είναι το *e*.

[47] Στη βιογραφία του Perec, *Georges Perec: A life in words* (London: Harvill, and New York: Godine, 1993), ο Bellos αναφέρει ότι ο Perec «είχε δώσει στον Helmlé πολλές πληροφορίες για τους 'διάφορους περιορισμούς' που παρατηρούνται και επισημείωσε ένα αντίγραφο του μυθιστορήματος με τις πηγές των περισσοτέρων παραπομπών στα Γερμανικά (παρόλο που στην αρχή κάποιων κεφαλαίων έγραψε 'δεν έχει σημασία')» (Bellos 1993: 709).

[48] Τουλάχιστον 203 συνολικά, σύμφωνα με τον Bellos (1987: 189).

[49] 'Notes on the translation and typescript of George Perec's Great Novel Compendium', σελ. 3, Αρχείο Μετάφρασης, έγγραφα David Bellos, 'Perec La vie mode d'emploi', LIT/TA/DB/1, Κουτί 2, Πανεπιστήμιο East Anglia, Norwich, Ηνωμένο Βασίλειο.

[50] Στο ίδιο.

[51] Το γεγονός ότι δεν υπήρχε προγενέστερο σχέδιο επιβεβαιώνεται από τον ίδιο τον Bellos (σε προσωπική επικοινωνία).

[52] Στο 'Translator's note' (Perec 2008: 581), ο Bellos αναφέρει ότι χρησιμοποίησε, «ενίοτε με κάποια τροποποίηση», μεταφράσεις από δημοσιευμένες πηγές, και αναφέρει ονομαστικά τους 21 μεταφραστές.

[53] 14 Ιανουαρίου 2011.

[54] Πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει μια επικάλυψη κατηγοριών, με 11 αλλαγές να έχουν κατανεμηθεί σε περισσότερες από μία κατηγορίες.

[55] LIT/TA/DB/1, Κουτί 2.

[56] Τυπογραφικά δοκίμια σελ. 102.

[57] Χειρόγραφος κατάλογος σημείων (μη χρονολογούμενος) με τίτλο 'La Vie Mode d'emploi – Traduction Bellos', ο οποίος απεστάλη από τον Jacques Beaumatin μέσω του γιου του Eric, LIT/TA/DB/1, Κουτί 2· επιστολή του Bellos στον Jacques Beaumatin, στις 22 Ιανουαρίου 1988, στην οποία τον ευχαριστεί για την ανάγνωση και ανταπόκρισή του σε ορισμένα σημεία. Αυτά αποτελούν τη βάση του δακτυλογραφημένου καταλόγου του Bellos, 'Life A User's Manual: Corrections to be made to current state of text: 19 φεβρουαρίου 1988', Κουτί 1.

[58] Σε δική μου μετάφραση. 'Sac long, ouvert par le milieu et dont les extrémités forment deux poches', Paul Robert, A. Rey και J Rey-Debove, *Le Petit Robert* (Παρίσι: Robert, 1984): 177.

[59]http://www.google.co.uk/imgres?imgurl=http://www.deliciousmagazine.co.uk/images/articles/241/241_2.jpg&imgrefurl=http://www.deliciousmagazine.co.uk/articles/a-guide-to-christmas-techniques&usg=__FO_igDxZ5Y-RCMzeKtXYpiFB

MVo=&h=364&w=560&sz=55&hl=en&start=7&um=1&itbs=1&tbnid=5c-GK4LBNPkyM:&tbnh=86&tbnw=133&prev=/images%3Fq%3Djambon%2Bpersille%26um%3D1%26hl%3Den%26rlz%3D1T4DKUK_en-GBGB310GB310%26tbs%3Disch:1n-GBGB310GB310%26tbs%3Disch:1

5 Η μεταφραστική ποικιλία και η σχέση της με τη στάση

[1] Η σύντομη ανάλυση του Peter Bush (Bush 2000: 434-5) των πέντε μεταφράσεων της εν λόγω πρότασης (από τους Anthony Bonner, James Irby, Anthony Kerrigan, Norman Thomas di Giovanni και Hurley, εκ των οποίων όλοι είναι κυρίως μεταφραστές λογοτεχνικών έργων) φανερώνει πως μόνο η μετάφραση του di Giovanni αποκλίνει στην απόδοση του επίθετου, προτιμώντας το μη λατινικό *encompassing*.

[2] Μια τέτοιου είδους διακύμανση μοιάζει ειρωνική όταν πρόκειται για ένα κείμενο του Borges, αν σκεφτεί κανείς το πολυθρύλητο διήγημά του 'Pierre Menard, author of the Quixote' (1939). Η φανταστική φιγούρα του Menard αναβιώνει τη διαδικασία συγγραφής του μυθιστηρήματος του Cervantes. Καταλήγει αναπαράγοντας το λέξη προς λέξη, ωστόσο, φτάνει στο σημείο αυτό μέσω μιας νέας διαδρομής, αναπλαισιώνοντας το έργο μέσω της γαλλικής βιογραφίας του, του εικοστού αιώνα (Waisman 2005: 85–6). Όπως αναφέρει και ο ίδιος ο Hurley στη δική του μετάφραση του μυθιστορήματος, «Το κείμενο του Cervantes και του κείμενο του Menard είναι λεκτικά πανομοιότυπα, ωστόσο το δεύτερο είναι απείρως πιο πλούσιο» (Borges 1998a: 94).

[3] Ο Wheelock είναι ο συγγραφέας του *The Mythfinder: A Study of Motif and Symbol in the Short Stories of Jorge Luis Borges* (Austin: Πανεπιστήμιο του Texas Press, 1969).

[4] Κυριολεκτική μετάφραση: «Όταν έμεινε μόνη, η Emma δεν άνοιξε αμέσως τα μάτια. Στο κομοδίνο ήταν τα χρήματα που της είχε αφήσει ο άνδρας: η Emma ανασηκώθηκε και τα έσκισε όπως είχε σκίσει και το γράμμα. Το να σκίζεις χρήματα είναι αμαρτία, σαν να πετάς ψωμί· η Emma το μετάνοιωσε αμέσως με το που το έκανε. Μια πράξη αλαζονείας και εκείνη την ημέρα... Ο φόβος χάθηκε στη θλίψη του κορμιού της, στην αηδία. Η απέχθεια και η θλίψη την κρατούσαν αλυσοδεμένη, αλλά η Emma σηκώθηκε αργά και πήγε να ντυθεί. Στο δωμάτιο δεν είχαν μείνει ζωηρά χρώματα. Το τελευταίο φως του δειλινού χειροτέρευε. Η Emma μπόρεσε να φύγει χωρίς να την καταλάβουν. Στη γωνία, επιβιβάστηκε στο τρένο Lacroze, που πήγαινε δυτικά. Επέλεξε, ακολουθώντας το σχέδιό της, να καθίσει ακριβώς μπροστά, έτσι ώστε να μην δουν το πρόσωπό της. Ίσως την ανακούφισε όταν διαπίστωσε, μέσα στην ανιαρή βαβούρα των δρόμων, πως ό,τι είχε συμβεί δεν είχε μολύνει τα πράγματα. Ταξίδεψε μέσα από ξεπεσμένες και μουντές γειτονιές, βλέποντάς τις και ξεχνώντας τες στη στιγμή, και κατέβηκε σε ένα από τα σοκάκια της Warnes. Παραδόξως, η κόπωση της αναδείχθηκε σε δύναμη, καθώς την ανάγκασε να επικεντρωθεί στις λεπτομέρειες της περιπέτειας, και της απέκρυψε το πλάνο και τον σκοπό της.

[5] «(Όχι από φόβο, αλλά επειδή λειτουργούσε ως όργανο της Δικαιοσύνης, δεν ήθελε να τιμωρηθεί.) Τότε, μια μόνο σφαίρα στο στήθος θα σφράγιζε τη μοίρα του Loewenthal. Όμως τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν με αυτόν τον τρόπο.»

[6] «Η ιστορία ήταν, πράγματι, απίστευτη, ωστόσο δεν την αμφισβήτησε κανείς, γιατί, κατά βάθος, ήταν αληθινή. Αληθινός ήταν ο τόνος της φωνής της Emma Zunz, αληθινή η ντροπή, αληθινό το μίσος. Αληθινή ήταν και η οργή που είχε υποστεί· ψέμματα ήταν απλώς οι συνθήκες, η ώρα και καναδυό κύρια ονόματα».

[7] Η αφήγηση του διηγήματος γίνεται στο τρίτο πρόσωπο, με έναν παντογνώστη αφηγητή. Ωστόσο, περιστασιακά ο αναγνώστης αποκτά άμεση πρόσβαση στις σκέψεις και τα λόγια της Emma Zunz, με ένα είδος έμμεσης ελεύθερης σκέψης (Fowler 1996, Simpson 1993), π.χ. *'Romper el dinero era una impiedad', 'Un acto de soberbia, y en aquel día...'*

[8] Τα σύνολα του αριθμού των λέξεων για τα αποσπάσματα του ΚΠ και των δύο δημοσιευμένων ΚΣ δίνει τα εξής αποτελέσματα: ΚΠ 289 δείγματα, ΚΣ του Yates 317 δείγματα, ΚΣ του Hurley 326 δείγματα. Τα «δείγματα» αναφέρονται εδώ στον συνολικό αριθμό των λεξικών τύπων που απαρτίζουν το κείμενο. Ωστόσο, τα νούμερα αυτά είναι προσεγγιστικά, κυρίως διότι, όπως είναι γνωστό, τα νούμερα μπορούν να αλλοιωθούν εξαιτίας των συμβάσεων της στίξης όπως τις παύλες. Για παράδειγμα, η λ. *night-table* στη μετάφραση του Yates πρέπει να θεωρηθεί ως ένας λεξικός τύπος ή δύο, όπως το *night table* του Hurley; Η αύξηση στον αριθμό των

δειγμάτων λόγου στα ΚΣ μπορεί εν μέρει να αποδοθεί στην υποχρεωτική προσθήκη αντωνυμιών της αγγλικής γλώσσας (π.χ. *eligió/she selected*) και μορίων σε φραστικά ρήματα (π.χ. *tirar/throw away*).

[9] Στη γλωσσολογία του Halliday, η συνοχή αποτελεί μέρος της κειμενικής λειτουργίας και δεν σχετίζεται άμεσα με το πλαίσιο της θεωρίας της αποτίμησης την οποία πραγματεύεται το Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.2. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν συμβάλλει με κανένα τρόπο στη συνεκτικότητα της αφηγηματικής οπτικής (βλ. Munday 2008: 26–7). Η εστίαση που γίνεται εδώ στη διαπροσωπική αποτίμηση αποκλείει μια πιο αναλυτική εξέταση της συνοχής.

[10] Andrew Hurley στον Michael Mount, 15 Σεπτεμβρίου 1994, σελ. 5, 'The Borges project and sabbatical', Φάκελος 2/2. Έγγραφα Andrew Hurley, Harry Ransom Center, Πανεπιστήμιο του Texas στο Austin, Ειδικές Συλλογές.

[11] Παρόλο που αυτή η ερωτηθείσα ήταν σχεδόν φυσική ομιλήτρια της αγγλικής, εξετάστηκε προσεκτικά το ενδεχόμενο αλλοίωσης των αποτελεσμάτων από τη μετάφρασή της. Ωστόσο, μόνο μία από τις λεξικές επιλογές στο δικό της ΚΣ (*waned* για το *decrecientes* στο Απόσπασμα 1) ήταν μοναδική στην ομάδα (ένα ενδιαφέρον συμπέρασμα από μόνο του), επομένως η μετάφρασή της δεν επηρέασε σημαντικά τα αποτελέσματα του Πίνακα 5.5.

[12] Αυτό περιορίζει τη συγκρισιμότητα με μελέτες όπως της Malmkjaer (2003, 2004) όσον αφορά τις μεταφράσεις του Hans-Christian Andersen. Η Malmkjaer αριθμεί πάνω από 100 σωζόμενες αγγλικές μεταφράσεις ή εκδόσεις, παρά το γενονός ότι έχουν παραχθεί σε διαφορετικές ιστορικές συνθήκες, με τον κάθε μεταφραστή να γνωρίζει την ύπαρξη των προηγούμενων εκδόσεων. Αξίζει επίσης να γίνει μνεία στο παράλληλο νορβηγο-αγγλο-γερμανικό σώμα κειμένων του Πανεπιστημίου του Όσλο, όπου 12 μεταφράσεις ενός διηγήματος ανατέθηκαν σε ασκούμενους μεταφραστές λογοτεχνίας στη Νορβηγία (Johansson 2003). Μέχρι και σήμερα, το συγκεκριμένο σώμα κειμένων παραμένει ένας ελάχιστα αξιοποιούμενος πόρος. Για πληροφορίες σχετικά με το Multilingual Corpus του Όσλο ανατρέξτε στη διεύθυνση www.hf.uio.no/ilos/english/services/omc/

[13] Στο σημείο αυτό, ο Olohan (2004: 153–60) εξετάζει τις συναιρέσεις στις μεταφράσεις των Peter Bush και Dorothy Blair ως έναν ιδιαίτερο δείκτη ύφους, ωστόσο επισημαίνει πως η επιρροή του κειμενικού είδους του ΚΠ μπορεί να είναι ακόμη μεγαλύτερη από τη μεταφραστική διακύμανση.

[14] Η διακύμανση επισημαίνεται και εδώ με την υπογράμμιση.

[15] Σε αυτά τα ΚΣ σημειώνονται, σαφώς, και μετατοπίσεις γραμματικών λέξεων (άρθρων, προθέσεων, κλπ., για παράδειγμα, η χρήση της κτητικής αντωνυμίας *her* από τον Yates, η οποία αυξάνει τη συνοχή του κειμένου) και διάταξης των λέξεων (π.χ. τα ΚΣ των πέντε ερωτηθέντων που τοποθετούν τη μετάφραση της λ. *asco* στην αρχική, κεντρική, θέση της πρότασης). Αυτές ενδέχεται να επηρεάσουν την κειμενική μεταλειτουργία και τη χωρο-χρονική οπτική (βλ. Munday 2008) αλλά δεν αποτελούν σημείο εστίασης στις κύριες πραγματώσεις της στάσης.

[16] Η λ. *insípido* θα μπορούσε να θεωρηθεί μια μικρή εξαίρεση, δεδομένου ότι έξι ερωτηθέντες επέλεξαν το έκτυπο *insipid*. Ωστόσο, το ενδεχόμενο να αποβεί ακατάλληλη επιβεβαιώνεται από τον μεγάλο αριθμό εναλλακτικών επιλογών: εννέα ερωτηθέντες δεν ήταν ικανοποιημένοι με τη χρήση του *insipid*, ακόμη και ελλείψει προφανούς εναλλακτικής.

[17] Αυτό μπορεί να συνιστά μια περίπτωση παράλειψης αν το *rapid movement* θεωρηθεί ως ισοδύναμο του *trajín*.

[18] «Η παρούσα τεχνική προδιαγραφή αποσκοπεί στον καθορισμό των κριτηρίων υπολογισμού που πρέπει να εφαρμοστούν στα αμαξώματα οχημάτων και τα υποστηρίγματα που πρόκειται να εγκατασταθούν στο αποκαταστημένο UTE-Sis.

Αυτή η προδιαγραφή βασίζεται στην Προδιαγραφή Αγοράς: 05.U0.99.12.005, την οποία ακυρώνει και αντικαθιστά βάσει των κριτηρίων υπολογισμού, δεδομένου ότι την επεκτείνει και μπορεί να εφαρμοστεί σε άλλον εξοπλισμό ο οποίος δεν καλύπτει την προηγούμενη προδιαγραφή [S].»

[19] *A westbound Lacroze:* Την εποχή εκείνη, η γραμμή Lacroze του τραμ εξυπηρετούσε τη βορειοδυτική περιοχή του Buenos Aires. Σήμερα η πόλη διαθέτει ένα εκτενές σύστημα υπόγειων σιδηρόδρομων.

[20] *Warnes:* Κεντρικός δρόμος του Buenos Aires κοντά στην εμπορική περιοχή Villa Crespo, όπου απ΄ ότι φαίνεται βρίσκεται το εργαστήριο [του Loewenthal].

6 Αξιολόγηση στη μετάφραση – τελευταίες σκέψεις

[1] Πρβλ. τον ορισμό του Pym (2003: 489) για τη μεταφραστική ικανότητα ως «την ικανότητα δημιουργίας περισσοτέρων του ενός βιώσιμων κειμένων-στόχων... [και] ... την ικανότητα γρήγορης επιλογής μόνο ενός εξ αυτών συνοδευόμενη από αιτιολογημένη αυτοπεποίθηση».

[2] Στη συζήτηση περί των εγχειριδίων ιστορίας, ο Coffin (2002: 512, 521) σημειώνει επίσης πως δεν μπορεί να εικασθεί ότι ο συγγραφέας και αναγνώστης μοιράζονται την ίδια αξιακή κρίση (βλ. επίσης Fairclough 2003: 57).

[3] Ο Martin (2003) αναγνωρίζει «σύνδρομα επιλογής» τα οποία σχετίζονται με διάφορους συνδυασμούς πόρων αποτίμησης, και ο εντοπισμός εκείνων που συμβαίνουν στη μετάφραση ή στο έργο συγκεκριμένων μεταφραστών ενδέχεται να καταστεί δυνατός. Το να κάνουμε έναν παραλληλισμό με τους νόμους της μετάφρασης του Toury δεν είναι αδύνατον (Toury 1995). Για μια λεπτομερή εξέταση σχετικά με τις πολλές δυνατές επιλογές φωνών στη μετάφραση βλ. Mossop (2007).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Abbamonte, Lucia and Flavia Cavaliere (2006) 'Lost in translation: the Italian rendering of UNICEF "The State of the World's Children 2004" Report', in Susan Šarcevic and Mauricio Gotti (eds) *Insights into Specialized Translation*, Bern: Peter Lang, 235–60.

Agar, Michael (1991) 'The biculture in bilingual', *Language in Society* 20: 167–81.

Agar, Michael (1994) 'The intercultural frame', *International Journal of Intercultural Relations* 18.2: 221–37.

Aikhenveld, Alexandra (2004) *Evidentiality*, Oxford: Oxford University Press.

Alarcón, Daniel (2009) 'Lost in translation', *Granta*, 19 January 2009, available online at www.granta.com/Online-Only/Lost-in-Translation

Alter, Jonathan (2010) *The Promise: President Obama, Year One*, New York: Simon and Schuster.

Álvarez, Román and Mª-África Vidal Claramonte (eds) (1996) *Translation and Power*, Clevedon: Multilingual Matters.

Angelone, Erik (2010) 'Triangulating uncertainty management in translation through a metacognitive lens', in Godfrey Shreve and Erik Angelone (eds) *Translation and Cognition*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 17–40.

Ardekani, Mohammed Ali Mokhtari (2002) 'The translation of reporting verbs in English and Persian', *Babel* 48.2: 125–34.

Babych, Bogdan and Anthony Hartley (2004) 'Modelling legitimate translation variation for automatic evaluation of MT quality', *Proceedings of LREC 2004*, 833-6, available online at http://www.mt-archive.info/LREC-2004-Babych-2.pdf

Baker, Mona ([1992] 2011) *In Other Words: A Textbook on Translation*, 2nd edition, Abingdon and New York: Routledge.

Baker, Mona (2006) *Translation and Confl ict: A Narrative Account*, Abingdon and New York: Routledge.

Bakhtin, Mikhail M. ([1953] 1986) 'The problem of speech genres', in Caryl Emerson and Michael Holquist (eds) *Speech Genres and Other Late Essays*, translated by Vern W. McGee, Austin, TX: University of Texas Press, 60–102.

Bakhtin, Mikhail M. (1981) *The Dialogic Imagination: Four Essays*, edited by Michael Holquist, translated by Caryl Emerson and Michael Holquist, Austin, TX: University of Texas Press.

BBC Monitoring (2009) 'World media on Obama inauguration', 20 January 2009, available online at news.bbc.co.uk/1/hi/world/americas/obama_inauguration/7842752.stm

Beaton, Morven (2007) 'Interpreted ideologies in institutional discourse: the case of the European Parliament', *The Translator* 13.2: 271–96.

Bednarek, Monica (2006) *Evaluation in Media Discourse: Analysis of a Newspaper Corpus*, London and New York: Continuum.

Bednarek, Monika (ed.) (2008) *Evaluation in Text Types*, Special issue of *Functions of Language* 15.1: 1–7.

Bednarek, Monica and Jim Martin (eds) (2010) *New Discourse on Language: Functional perspectives on Multimodality, Identity and Affi liation*, London: Continuum.

Bell, Allan (1984) 'Language style as audience design', *Language and Society* 13: 145–204.

Bell, Allan (2002) 'Back in style: reworking audience design', in Penelope Eckert and John Rickford (eds) *Style and Sociolinguistic Variation*, Cambridge: Cambridge University Press, 139–69.

Bell, Roger (1991) *Translation and Translating: Theory and Practice*, Harlow: Longman.

Bellos, David (1987) 'Literary quotations in Perec's "La Vie mode d'emploi"', *French Studies* 41.2: 181–94.

Bellos, David (1993) *Georges Perec: A Life in Words*, London: Harvill/New York: Godine.

Bell-Villada, Gene H. (1998) 'Collected fi ctions: review', *Commonweal*, 18 December 1998, available online at www.encyclopedia.com/doc/1G1-53857605.html

Benveniste, Emile ([1958] 1971) 'Subjectivity in language', in *Problems in General Linguistics*, Coral Gables, FL: University of Miami Press, 223–30.

Biber, Douglas and Edward Finegan (1988) 'Adverbial stance types in English', *Discourse Processes* 11.1: 1–34.

Biber, Douglas and Edward Finegan (1989) 'Styles of stance in English: Lexical and grammatical marking of evidentiality and affect', *Text* 9.1: 93–124.

Biel, Lucja (2007) 'Translation of multilingual EU law as a sub-genre of legal translation', *Court Interpreting and Legal Translation in the Enlarged Europe 2006*, Warsaw: Translegis, 144–63.

Bielsa, Esperança and Susan Bassnett (eds) (2008) *Translation in Global News*, Abingdon and New York: Routledge.

Billiani, Francesca (ed.) (2007) *Translation and Censorship*, Manchester: St Jerome.

Bolívar, Adriana (2001) 'The negotiation of evaluation in written text', in Mike Scott and Geoff Thompson (eds) *Patterns of Text: In Honour of Michael Hoey*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 129–58.

Borges, Jorge Luis (1962) *Labyrinths: Selected Stories and Other Writings*, translated by Donald Yates and James E. Irby, New York: New Directions.

Borges, Jorge Luis (1998a) *Collected Fictions*, translated by Andrew Hurley, New York and London: Penguin.

Borges, Jorge Luis (1998b) 'Emma Zunz', in Jorge Luis Borges (1998a) *Collected Fictions*, translated by Andrew Hurley, New York and London: Penguin, 215–19.

Brewster, Murray (2009) 'Some Afghans getting lost in translation and sent to jail: former adviser', *The Canadian Press*, 1 November 2009, available online at www.canadaeast.com/rss/article/842993

Bristow, Michael (2009) 'Obama speech censored in China', BBC News, 21 January 2009, available at http://news.bbc.co.uk/1/hi/7841580.stm

Bush, Peter (2000) 'Latin American fi ction in Spanish', in Peter France (ed.) *The Oxford Guide to Literature in English Translation*, Oxford and New York: Oxford University Press, 433–37.

Calzada Pérez, María (ed.) (2003) *Apropos of Ideology: Translation Studies on Ideology – Ideologies in Translation Studies*, Manchester: St Jerome.

Calzada Pérez, María (2007) *Transitivity in Translating: The Interdependence of Texture and Context*, Oxford: Peter Lang.

Chafe, Wallace (1986) 'Evidentiality in English conversation and academic writing', in Wallace Chafe and Johanna Nichols (eds) *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*, Norwood, NJ: Ablex, 261–72.

Chafe, Wallace and Johanna Nichols (eds) (1986) *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*, Norwood, NJ: Ablex.

Chakrabongse, Prince Chula (1960) *Lords of Life: The Paternal Monarchy of Bangkok, 1782-1932*. New York: Taplinger Publishing.

Charteris-Black, Jonathan (2004) *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis*, Houndmills: Palgrave Macmillan.

Charteris-Black, Jonathan (2005) *Politicians and Rhetoric: The Persuasive Power of Metaphor*, Houndmills: Palgrave Macmillan.

Charteris-Black, Jonathan (2007) *The Communication of Leadership: The Design of Leadership Style*, Abingdon and New York: Routledge.

Chiaro, Delia (2009) 'Issues in audiovisual translation', in Jeremy Munday (ed.) *The Routledge Companion to Translation Studies*, Abingdon and New York: Routledge, 141–65.

Chilton, Paul (2004) *Analysing Political Discourse: Theory and Practice*, Abingdon and New York: Routledge.

Coffin, Caroline (2002) 'The voices of history: Theorizing the interpersonal semantics of historical discourses', *Text* 22.4: 503–28.

Coffin, Caroline (2006) *Historical Discourse: The Language of Time, Cause and Evaluation*, London: Continuum.

Cohn, Deborah (2006) 'A tale of two translation programs: politics, the market, and Rockefeller funding for Latin American Literature in the United States during the 1960s and 1970s', *Latin American Research Review* 41.2: 139–64.

Collins Cobuild Dictionary (1995) London: HarperCollins.

Conrad, Susan and Douglas Biber (2000) 'Adverbial marking of stance in speech and writing', in Susan Hunston and Geoff Thompson (eds) *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*, Oxford: Oxford University Press, 56–73.

Crismore, Avon (1989) *Talking with Readers: Metadiscourse as Rhetorical Act*, New York: Peter Lang.

Cunico, Sonia and Jeremy Munday (eds) (2007) *Translation as Ideology*, Special issue of *The Translator* 13.2.

Dahlgren, Peter (2005) 'The internet, public spheres and political communication: dispersion and deliberation', *Political Communication* 22: 147–62.

Dente Ross, Susan (2003) 'Images of Irish Americans: invisible, inebriated or irascible', in Paul Martin Lester and Susan Dente Ross (eds) *Images that Injure: Pictorial Stereotypes in the Media*, Westport, CT: Praeger, 133–38.

Dougherty, Robert (2009) 'Obama Inaugural Address Delivered', Yahoo Associated Content, 20 January 2009, available online at www.associatedcontent.com/article/1404344/obama_inaugural_address_delivered.html?cat=49

Du Bois, John W. (2007) 'The stance triangle', in Robert Englebretson (ed.) *Stancetaking in Discourse: Subjectivity, Evaluation, Interaction*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 139–82.

Eco, Umberto (1984) *The Role of the Reader: Explorations in the Semiotics of Texts*, Bloomington: Indiana University Press.

Englebretson, Robert (ed.) (2007) *Stancetaking in Discourse: Subjectivity, Evaluation, Interaction*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.

Esposito, Scott (2010) 'Editing Perec', interview with Susan Barba, wordswithoutborders.org/dispatches/article/editing-georges-perec/

European Commission and Directorate-General for Translation (2011) *Study on Law-Making in the EU Multilingual Environment*, Brussels, ec.europa.eu/dgs/translation/publications/studies/index_en.htm

Fairclough, Norman ([1989] 2001) *Language and Power*, London: Longman.

Fairclough, Norman (1992) *Discourse and Social Change*, Cambridge: Polity Press.

Fairclough, Norman (2000) *New Labour, New Language?*, London and New York: Routledge.

Fairclough, Norman (2003) *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*, London and New York: Routledge.

Fawcett, Peter and Jeremy Munday (2009) 'Ideology', in Mona Baker and Gabriela Saldanha (eds) *The Routledge Encyclopedia in Translation Studies*, Abingdon and New York: Routledge, 139–41.

Federici, Federico (2009) *Translation as Stylistic Evolution: Italo Calvino, Creative Translator of Raymond Queneau*, Amsterdam and Atlanta: Rodopi.

Finegan, Edward (1995) 'Subjectivity and subjectivisation: an introduction', in Dieter Stein and Susan Wright (eds) *Subjectivity and Subjectivisation: Linguistic Perspectives*, Cambridge: Cambridge University Press, 1–15.

Firth, John R. (1957) *Papers in Linguistics 1934–1951*, London: Oxford University Press.

Fish, Stanley (2009) 'Yes, I can', *New York Times*, 7 June 2009, available online at http://opinionator.blogs.nytimes.com/2009/06/07/yes-i-can/

Forey, Gail and Geoff Thompson (2009) 'Introduction', in Geoff Thompson and Gail Forey (eds) *Text-Type and Texture: In Honour of Flo Davies*, London and Oakville: Equinox, 1–7.

Fowler, Roger (1996) *Linguistic Criticism*, 2nd edition, Oxford: Oxford University Press.

Fuller, Gillian (1998) 'Cultivating science: negotiating discourse in the popular texts of Stephen Jay Gould', in J.R. Martin and Robert Veel (eds) *Reading Science: Critical and Functional Perspectives on Discourses of Science*, London: Routledge, 35–62.

Gentzler, Edwin (2006) *Translation and Identity in the Americas*, Abingdon and New York: Routledge.

Goddard, Phil (2010) 'The power of Proz. Interview with Henry Dotterer', *ITI Bulletin* January–February 2010: 20–21.

Grant, Colin B. (2007) *Uncertainty and Communication: New Theoretical Investigations*, Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Gutt, Ernst-August (2000) *Translation and Relevance: Cognition and Context*, Oxford: Blackwell; Manchester: St Jerome.

Habermas, Jürgen (1984) *The Theory of Communicative Action*, London: Heinemann.

Hall, Stuart ([1980] 1999) 'Encoding, Decoding', in Simon During (ed.) *The Cultural Studies Reader*, 2nd edition, London and New York: Routledge, 507–17. Originally published in Stuart Hall (1980) *Cultural, Media, Language*, London: Hutchinson.

Halliday, Michael A. K. (1978) *Language as Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning*, London: Arnold.

Halliday, Michael A. K. (1994) *An Introduction to Functional Grammar*, 2nd edition London: Arnold.

Halliday, Michael and Ruqaiya Hasan (1989) *Language, Context and Text: Aspects of Language in a Social-semiotic Perspective*, 2nd edition, Oxford: Oxford University Press.

Halliday, Michael A. K. and Christopher Matthiessen (2004) *An Introduction to Functional Grammar*, 3rd edition, London: Arnold.

Hardman, Martha James (1986) 'Data-source marking in Jaqi languages', in Wallace Chafe and Johanna Nichols (eds) *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*, Norwood, NJ: Ablex, 113–36.

Hatim, Basil (2004) 'The translation of style: linguistic markedness and textual evaluativeness', *Journal of Applied Linguistics* 1.3: 229–46.

Hatim, Basil (2005) 'Intercultural communication and identity: an exercise in applied semiotics', *Intercultural Communication Studies* 14.4: 33–56.

Hatim, Basil (2009) 'Translating text in context', in Jeremy Munday (ed.) *The Routledge Companion to Translation Studies*, Abingdon and New York: Routledge, 36–53.

Hatim, Basil and Ian Mason (1990) *Discourse and the Translator*, Harlow and London: Longman.

Hatim, Basil and Ian Mason (1997) *The Translator as Communicator*, London and New York: Routledge.

Hermans, Theo (1996) 'The translator's voice in translated narrative', *Target* 8.1: 23–48.

Hermans, Theo (2007) *The Conference of the Tongues*, Manchester: St Jerome.

Hoey, Michael (1983) *On the Surface of Discourse*, London and Boston: Allen & Unwin.

Hoey, Michael (2005) *Lexical Priming: A New Theory of Words and Language*, London and New York: Routledge.

Hood, Susan (2006) 'The persuasive power of prosodies: radiating values in academic writing', *Journal of English for Academic Purposes* 5.1: 37–49.

House, Juliane (1981) *A Model for Translation Quality Assessment*, Tübingen: Gunter Narr.

House, Juliane (1997) *Translation Quality Assessment: A Model Revisited*, Tübingen: Gunter Narr.

House, Juliane (2001) 'How do we know when a translation is good?', in Erich Steiner and Colin Yallop (eds) *Exploring Translation and Multilingual Text Production: Beyond Content*, Berlin: Walter de Gruyter, 127–60.

House, Juliane (2008) 'Beyond intervention: universals in translation?', *Trans-Kom* 1.1: 6–19.

House, Juliane (2011) 'Using translation and parallel text corpora to investigate the infl uence of global English on textual norms in other languages', in Alet Kruger, Kim Wallmach and Jeremy Munday (eds) *Corpus-Based Translation Studies*, London and New York: Continuum, 187–208.

Howe, Nicholas (1988) 'Metaphor in contemporary American political discourse', *Metaphor and Symbolic Activity* 3.2: 87–104.

Hunston, Susan (1994) 'Evaluation and organization in a sample of written academic discourse', in Malcolm Coulthard (ed.) *Advances in Written Text Analysis*, London: Routledge, 191–218.

Hunston, Susan (2000) 'Evaluation and the planes of discourse: Status and value in persuasive texts', in Susan Hunston and Geoff Thompson (eds) *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*, Oxford: Oxford University Press, 176–207.

Hunston, Susan (2004) 'Counting the uncountable: problems of identifying evaluation in a text and in a corpus', in Alan Partington, John Morley and Louann Haarman (eds) *Corpora and Discourse*, Bern: Peter Lang, 157–88.

Hunston, Susan (2007) 'Using a corpus to investigate stance quantitatively and qualitatively', in Robert Engelbretson (ed.) *Stancetaking in Discourse: Subjectivity, Evaluation, Interaction*, Amsterdam and Philadelphia: Benjamins, 27–48.

Hunston, Susan (2008) 'The evaluation of status in multi-modal texts', *Functions of Language* 15.1: 64–83.

Hunston, Susan and Geoff Thompson (2000) (eds) *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*, Oxford: Oxford University Press.

Hurley, Andrew (1998) 'A note on the translation', in Jorge Luis Borges, *Collected Fictions*, translated by Andrew Hurley, New York and London: Penguin, 517–21.

Hurley, Andrew (1999) 'What I lost when I translated Jorge Luis Borges', *Cadernos de Tradução* 4: 289–303.

Hyland, Ken (1998) *Hedging in Scientifi c Research Articles*, Philadelphia and Amsterdam: John Benjamins.

Hyland, Ken (2005) *Metadiscourse: Exploring interaction in Writing*, London: Continuum.

Hyland, Ken and Polly Tse (2004) 'Metadiscourse in academic writing: a reappraisal', *Applied Linguistics* 25.2: 156–77.

Iedema, Rick, Susan Feez and Peter R. R. White (1994) *Media Literacy*, Sydney, Disadvantaged Schools Program, NSW Department of School Education.

Ifantidou, Elly (2005) 'The semantics and pragmatics of metadiscourse', *Journal of Pragmatics* 37.9: 1325–53.

Iglesias Fernández, Emilia (2010) 'Verbal and non-verbal concomitants of rapport in health care encounters: Implications for interpreters', *Journal of Specialized Translation*, 14, available online at www.jostrans.org/issue14/art_iglesias.php

Isaac, Benjamin (2004) *The Invention of Racism in Classical Antiquity*, Princeton: Princeton University Press.

Jaffe, Alexandra (2009) (ed.) *Stance: Sociolinguistic Perspectives*, Oxford: Oxford University Press.

Johansson, Stig (2003) 'Refl ections on corpora and their uses in cross-linguistic research', in Federico Zanettin, Silvia Bernadini and Dominic Stewart (eds) *Corpora in Translator Education*, Manchester: St Jerome, 135–44

Kaltenbacher, Martin (2006) 'Exploring culture related linguistic differences in tourist board websites: The emotive and the factual', in Geoff Thompson and Susan Hunston (eds) *System and Corpus: Exploring Connections*, London: Equinox, 269–92.

Kang, Ji-Hae (2007) 'Recontextualization of news discourse: a case study of translation of news discourse on North Korea', *The Translator* 13.2: 219–42.

Kenny, Dorothy (2001) *Lexis and Creativity in Translation: A Corpus-Based Study*, Manchester: St Jerome.

Kim, Sangkeun (2004) *Strange Names of God: The Missionary Translation of the Divine Name and the Chinese Responses to Matteo Ricci's 'Shangti' in late Ming China, 1583–1644*, Frankfurt: Peter Lang.

Klaudy, Kinga (2008) 'Explicitation', in Mona Baker and Gabriela Saldanha (eds) *The Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, Abingdon and New York: Routledge, 80–85.

Kubota, Yoko (2009) 'Japan learns English from Obama speech textbook', Reuters, 20 January 2009, available online at www.reuters.com/article/2009/01/20/us-usa-obamatextbook-idUSTRE50J7BJ20090120

Labov, William (1972a) *Sociolinguistic Patterns*, Oxford: Blackwell.
Labov, William (1972b) 'The transformation of experience in narrative syntax', in William Labov *Language in the Inner City: Studies in the Black English Vernacular*, Philadelphia: Pennsylvania University Press, 354–96.
Labov, Wiliiam (1984) 'Intensity', in Deborah Schiffrin (ed.) *Meaning, Form, and Use in Context: Linguistic Applications*, Washington, DC: Georgetown University Press, 43–70.
Lakoff, George and Mark Johnson (1980) *Metaphors We Live By*, Chicago: University of Chicago Press.
Leech, Geoffrey and Michael Short (1981) *Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose*, London and New York: Longman.
Lefevere, André (1992) *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*, London and New York: Routledge.
Lemke, Jay L. (1989) 'Semantics and social values', in James D. Benson, William S. Greaves, Peter H. Fries and Christian Matthiessen (eds) *Systems, Structures and Discourse: Selected Papers from the Fifteenth International Systemic Congress*, 37–50. Reprinted in *Word* 40: 1 2.
Lemke, Jay L. (1992) 'Interpersonal meaning in discourse: value orientations', in Martin Davies and Louise Ravelli (eds) *Advances in Systemic Linguistics: Recent Theory and Practice*, London: Pinter, 82–104.
Lemke, Jay (1995) *Textual Politics: Discourse and Social Dynamics*, London and New York: Routledge.
Lemke, Jay L. (1998) 'Resources for attitudinal meaning: evaluative orientations in text semantics', *Functions of Language* 5.1: 33–56.
Levenston, E. A. and Gabriela Sonnenschein (1986) 'The translation of point-of-view in fictional narrative', in Juliane House and Shoshona Blum-Kulka (eds) *Interlingual and Intercultural Communication: Discourse and Cognition in Translation and Second Language Acquisition Studies*, Tübingen: Narr, 49–59.
Liberman, Mark (2009a) 'Inaugural pronouns', *Language Log*, 8 June 2009, http://languagelog.ldc.upenn.edu/nll/?p=1489
Liberman, Mark (2009b) 'Royal baloney', *Language Log*, 9 June 2009, http://languagelog.ldc.upenn.edu/nll/?p=1490
Livingstone, Sonia (2004) 'The challenge of changing audiences: or, what is the researcher to do in the age of the internet?', *European Journal of Communication* 191: 75-86, available online at http://eprints.lse.ac.uk/412/1/Challenge_of_changing_audiences_-_spoken_version.pdf
Louw, Bill (1993) 'Irony in the text or insincerity in the writer? The diagnostic potential of semantic prosodies', in Mona Baker, Gill Francis and Elena Tognini-Bonelli (eds) *Text and Technology*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 157–76.
Luhmann, Niklaus (1996) *Social Systems*, translated by John Bednarz Jr with Dirk Baecker, Stanford: Stanford University Press.
Lwin, Min (2009) 'Obama speech censored in Burma', *The Irrawaddy*, 26 January 2009, available online at www.irrawaddy.org/article.php?art_id=14994
Lyons, John (1977) *Semantics*, Cambridge: Cambridge University Press.
Lyons, John (1982) 'Deixis and subjectivity: loquor, ergo sum?', in Robert J. Jarvella and Wolfgang Klein (eds) *Speech, Place and Action: Studies in Deixis and Related Topics*, Chichester, NY: Wiley, 101–24.

Lyons, John (1995) *Linguistic Semantics: An Introduction*, Cambridge: Cambridge University Press.

Macken-Horarik, Mary (2003a) 'appraisal and the special instructiveness of narrative', *Text* 23.2: 285–312.

Macken-Horarik, Mary (2003b) 'Envoi: intractable issues in appraisal analysis?', *Text* 23.2: 313–19.

Macken-Horarik, Mary and James R. Martin (eds) (2003) 'Introduction' *Text* 23.2: 171–81.

Magné, Bernard (1993a) 'De l'exhibitionnisme dans la traduction. À propos d'une traduction anglaise de *La vie mode d'emploi* de Georges Perec', *META* 38.3: 397–402. Magné, Bernard (1993b) 'Transformations of constraint', *Review of Contemporary Fiction* 13.1: 111–24.

Maher, Brigid (2010) 'Attitude and intervention: *A Clockwork Orange* and *Arancia meccanica*', *New Voices in Translation Studies* 6: 36–51.

Maier, Carol (2007) 'The translator as an intervenient being', in Jeremy Munday (ed.) *Translation as Intervention*, Abingdon and New York: Routledge, 1–17.

Makihara, Mili and Bambi Schieffelin (eds) (2007) *Consequences of Contact: Language Ideologies and Sociocultural Transformations in Pacifi c Societies*, Oxford: Oxford University Press.

Malmkjaer, Kirsten (2003) 'What happened to God and the angels: an exercise in translational stylistics'. *Target* 15.1: 37–58.

Malmkjaer, Kirsten (2004) 'Translational stylistics: Dulcken's translations of Hans Christian Andersen', *Language and Literature* 13.1: 13–24.

Malrieu, Jean P. (1999) *Evaluative Semantics: Cognition, Language and Ideology*, London: Routledge.

Martin, J.R. (1992) *English Text: System and Structure.* Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.

Martin, James R. (1999) 'Modelling context: a crooked path of progress in contextual linguistics', in Mohsen Ghadessy (ed.) *Text and Context in Functional Linguistics*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 25–62.

Martin, James R. (2000) 'Beyond exchange: appraisal systems in English', in Susan Hunston and Geoffrey Thompson (eds) *Evaluation in Text*, Oxford: Oxford University Press, 142–75.

Martin, James R. (2003) 'Introduction', in *Negotiating Heteroglossia: Social Perspectives on Evaluation*, Special issue of *Text* 23.2: 171–81.

Martin, James R. (2004a) 'Mourning: how we get aligned', *Discourse and Society* 15.2–3: 321–44.

Martin, James R. (2004b) 'Sense and sensibility: texturing evaluation', in Joseph Foley (ed.) *Language, Education and Discourse: Functional Approaches*, London: Continuum, 270–304.

Martin, James R. and Guenter Plum (1997) 'Construing experiences: some story genres', *Journal of Narrative and Life History* 7.1–4: 299–308.

Martin, James R. and Peter R. R. White (2005) *The Language of Evaluation: Appraisal in English*, London: Palgrave.

Mason, Ian (1994 [2010]) 'Discourse, ideology and translation', in Robert de Beaugrande, Abdullah Shunnaq and Mohamed Helmy Heliel (eds) *Language, Discourse and Translation in the West and Middle East*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 23–34. Reprinted, with new postscript, in Mona Baker (ed.) (2010) *Critical Readings in Translation Studies*, Abingdon and New York: Routledge, 83–95.

Mason, Ian (2004) ‘Text parameters in translation: transitivity and institutional cultures’, in Lawrence Venuti (ed.) *The Translation Studies Reader*, 2nd edition, London and New York: Routledge, 470–81.

Mason, Ian and Adriana Serban (2003) ‘Deixis as an interactive feature in literary translations from Romanian into English’, *Target* 15.2: 269–94.

Maynard, Senko K. (1993) *Discourse Modality: Subjectivity, Emotion and Voice in the Japanese Language*, Amsterdam: John Benjamins.

McCabe, Anne (2004) ‘Mood and modality in Spanish and English history textbooks: the construction of authority’, *Text* 24.1: 1–29.

Miller, Donna R. (2004a) ‘ “... to meet our common challenge”: engagement strategies of alignment and alienation in current US international discourse’, in Maurizio Gotti and Christopher N. Candlin (eds) *Intercultural Discourse in Domain-Specifi c English*, *Textus* 17.1: 39–62.

Miller, Donna (2004b) ‘Truth, justice and the American way: the Appraisal system of Judgement in the US House debate on the impeachment of the President, 1998’, in Paul Bayley (ed.) (2004) *Cross-Cultural Perspectives on Parliamentary Discourse*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 272–300.

Morley, David (1980) ‘Texts, readers, subjects’, in Stuart Hall, Dorothy Hobson, Andrew Lowe and Paul Willis (eds) *Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies: 1972–79*, London: Hutchinson, 163–73.

Morley, David (1992) *Television, Audiences and Cultural Studies*, London and New York: Routledge.

Mossop, Brian (2007) ‘The translator’s intervention through voice selection’, in Jeremy Munday (ed.) *Translation as Intervention*, London: Continuum, 18–37.

Munday, Jeremy (2002) ‘Systems in translation: a systemic model for descriptive translation studies’, in Theo Hermans (ed.) *Cross Cultural Transgression: Research Models in Translation Studies II*, Manchester: St Jerome, 76–92.

Munday, Jeremy (ed.) (2007) *Translation as Intervention*, London: Continuum.

Munday, Jeremy (2008) *Style and Ideology in Translation: Latin American Writing in English*, New York and London: Routledge.

Munday, Jeremy (2009a) ‘The concept of the interpersonal in translation’, *SYNAPS* 23: 15–30.

Munday, Jeremy (2009b) ‘The creative voice of the translator of Latin American literature’, *Romance Studies* 27.4: 246–58.

Munday, Jeremy (ed.) (2009c) *The Routledge Companion to Translation Studies*, Abingdon and New York: Routledge.

Nida, Eugene and Charles Taber (1969) *The Theory and Practice of Translation*, Leiden: E.J. Brill.

Obama, Barack (2009) *Our Enduring Spirit: President Barack Obama’s First Words to the American People*, illustrated by Greg Ruth, New York: HarperCollins.

Ochs, Elinor (ed.) (1989) *The Pragmatics of Affect*, special issue of *Text* 9.1.

Ochs, Elinor and Bambi B. Schieffelin (1989) ‘Language has a heart’, *Text* 9.1: 7–25.

Olohan, Maeve (2004) *Introducing Corpora in Translation Studies*, Manchester: St Jerome.

Palmer, Frank R. ([1989] 2001) *Mood and Modality*, Cambridge: Cambridge University Press.

Peden, Margaret Sayers (2002) 'A conversation on translation with Margaret Sayers Peden', in Daniel Balderston and Marcy E. Schwartz (eds) *Voice-overs: Translation and Latin American Literature*, Albany: State University of New York Press, 71–83.

Pennebaker, James W. (2009) 'What is "I" saying?', *LanguageLog*, 9 August 2009, available online at http://languagelog.ldc.upenn.edu/nll/?p=1651

Perec, Georges (1978) *La vie mode d'emploi*, Paris: Hachette.

Perec, Georges ([1987] 2003) *Life, a User's Manual*, translated by David Bellos, London: Collins-Harvill.

Perec, Georges (2008) *Life: A User's Manual*, revised edition, Boston: David R. Godine.

Pilkington, Ed (2009) 'Obama inauguration: words of history crafted by 27-year-old in Starbucks', *Guardian*, 20 January 2009, available online at www.guardian.co.uk/world/2009/jan/20/barack-obama-inauguration-us-speech

Pöchhacker, Franz (2004) *Introducing Interpreting Studies*, London and New York: Routledge.

Pym, Anthony (2003) 'Redefi ning translation competence in the electronic age: in defence of a minimalist approach', *META* 48.4: 481–97.

Pym, Anthony (2010) *Test and Risk in Translation*, Version 2.0, available online at http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/translation/risk_analysis.pdf

Qian, Hong (2007) 'Investigating "unfaithful" translation via the appraisal theory: a case study of translations of public notices', paper presented at FIT 5th Asian Translators' Forum, Bogor, Indonesia, 11–12 April 2007.

Rabassa, Gregory (1975) 'A conversation with the translator', *Review* 75 (Spring): 17–21.

Rabassa, Gregory (2005) *If This Be Treason: Translation and Its Dyscontents*, New York: New Directions.

Razak, Dzulkifl i Abdul (2009) 'Inconsistent, insensitive translations of "Allah" ', *Sun Daily*, 11 March 2009.

Reiss, Katharina ([1971] 2000) *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik*, Munich: M. Hueber, translated (2000) by Errol F. Rhodes as *Translation Criticism: Potential and Limitations*, Manchester: St Jerome and American Bible Society.

Robert, Paul, AlainRey and Josette Rey-Debove (eds) (1984) *Le Petit Robert*, Montréal: Canada.

Rostagno, Irene (1997) *Searching for Recognition: The Promotion of Latin American Literature in the United States*, Westport, CT: Greenwood.

Rothery, Joan and Maree Stenglin (1997) 'Entertaining and instructing: exploring experience through story', in Frances Christie and James R. Martin (eds) *Genre and Institutions: Social Processes in the Workplace and School*, London: Cassell, 231–63.

Rothery, Joan and Maree Stenglin (2000) 'Interpreting literature: the role of appraisal', in Len Unsworth (ed.) *Researching Language in Schools and Communities: Functional Linguistic Perspectives*, London: Cassell, 222–44.

Ruane, Michael E. and Aaron C. Douglas (2009) 'D.C.'s inauguration headcount: 1.8 million', *Washington Post*, 20 January 2009, available online at http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/01/21/AR2009012103884.html?sid=ST2009012102519

Saldanha, Gabriela (2011) 'Style of translation: the use of source language words in translations by Margaret Jull Costa and Peter Bush', in Alet Kruger, Kim Wallmach and Jeremy Munday (eds) *Corpus-Based Translation Studies*, London: Continuum, 237–58.

Sánchez, Dolores (2007) 'The truth about sexual difference: scientific discourse and cultural transfer', *The Translator* 13.2: 171–94.
Sarangi, Srikant (2003) 'Editorial: evaluating evaluative language', *Text* 23.2: 165–70.
Schäffner, Christina (ed.) (1999) *Translation and Norms*, Clevedon: Multilingual Matters.
Schäffner, Christina (2008) ' "The Prime Minister said ...": voices in translated political texts', *SYNAPS* 22: 3–25.
Schiavi, Giuliana (1996) 'There is always a teller in a tale', *Target* 8.1: 1–21.
Simpson, Paul (1993) *Language, Ideology and Point of View*, London and New York: Routledge.
Sinclair, John (1986) 'Fictional worlds', in Malcolm Coulthard (ed.) *Talking about Text*, University of Birmingham: English Language Research, 43–60.
Sinclair, John (1991) *Corpus, Concordance, Collocation*, Oxford: Oxford University Press.
Smalley, William Allen (1994) *Linguistic Diversity and National Unity: Language Ecology in Thailand*, Chicago and London: University of Chicago Press.
Soesilo, Daud (n.d.) *The Revised Malay Bible*, Bible Society of Malaysia, available online at www.bible.org.my/updates/body.php?id=58
STANCE (Interactional practices and linguistic resources of stance taking in spoken English) (2006) 'Bibliography of stance', University of Oulu, Finland, www.oulu.fi /hutk/english/stance/references.html
Stein, Dieter and Susan Wright (eds) (1995) *Subjectivity and Subjectivisation: Linguistic Perspectives*, Cambridge: Cambridge University Press.
Steiner, Erich and Colin Yallop (eds) (2001) *Exploring Translation and Multilingual Text Production: Beyond Content*, Berlin and New York: Mouton de Gruyter.
Stewart, Dominic (2009) *Semantic Prosody*, Abingdon and New York: Routledge.
Stubbs, Michael (1996) *Text and Corpus Analysis*, Oxford: Blackwell.
Tacitus, Cornelius (1948) *On Britain and Germany*, translated and with an introduction by Harold Mattingly, Harmondsworth: Penguin.
Tacitus, Cornelius (1970) *Agricola and Germania*, translated by Harold Mattingly, revised by Stanley Handford with an introduction by Harold Mattingly, Harmondsworth: Penguin.
Tacitus, Cornelius (1999) *Germania*, translated by James Rives, Oxford: Oxford University Press.
Tacitus, Cornelius (2009) *The Agricola and the Germania*, translated by Harold Mattingly, revised and with an introduction by James Rives, Harmondsworth: Penguin.
Teich, Elke (2003) *Cross-Linguistic Variation in System and Text: A Methodology for the Investigation of Translations and Comparable Texts*, Berlin and New York: Mouton de Gruyter.
Thompson, Geoff (1998) 'Resonance in text', in Antonia Sánchez-Macarro and Ronald Carter (eds) *Linguistic Choice across Genres: Variation in Spoken and Written English*, Philadelphia and Amsterdam: John Benjamins, 29–46.
Thompson, Geoff (2005) 'But me some buts: a multidimensional view of conjunction', *Text* 25.6: 763–91.
Thompson, Geoff and Susan Hunston (2000) 'Evaluation: an introduction', in Susan Hunston and Geoff Thompson (eds) *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*, Oxford: Oxford University Press, 1–27.
Thompson, Geoff and Jianglin Zhou (2000) 'Evaluation and organization in text: the structuring role of evaluative disjuncts', in Susan Hunston and Geoff Thompson (eds)

Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse, Oxford: Oxford University Press, 121–41.
Thompson, Geoff and Ye Yiyun (1991) 'Evaluation in reporting verbs used in academic papers', *Applied Linguistics* 12.4: 365–82.
Thomson, Elizabeth A. and Peter R.R. White (eds) (2008) *Communicating Conflict: Multilingual Case Studies of the News Media*, London: Continuum.
Toury, Gideon (1995) *Descriptive Translation Studies and Beyond*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
Tymoczko, Maria and Edwin Gentzler (eds) (2002) *Translation and Power*, Amherst: University of Massachusetts Press.
van Dijk, Teun A. (2008) *Discourse and Power*, Houndmills: Palgrave Macmillan.
Vargas Llosa, Mario (1991) 'El paraíso de los libros', *El País*, 30 June 1991, available online at
www.elpais.com/articulo/opinion/REINO_UNIDO/paraiso/libros/elpepiopi/19910630elpepipi_12/Tes
Vargas Llosa, Mario (1993) *Un pez en el agua: memorias*, Barcelona: Seix Barral.
Vargas Llosa, Mario (1994a) *A Fish in the Water: A Memoir*, London: Faber and Faber.
Vargas Llosa, Mario (1994b) 'The paradise of books', translated by George Davis, text of speech delivered for the Georgetown University Library's Two Millionth Volume Celebration, 4 May 1994.
Verscheuren, Jef (1999) *Understanding Pragmatics*, London, New York: Arnold.
Vinay, Jean-Paul and Jean Darbelnet ([1958] 1995) *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*, translated and edited by Juan C. Sager and Marie-Jo Hamel, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
Volosinov, Valentin ([1929] 1973) *Marxism and the Philosophy of Language*, translated by adislav Matejka and Irwin Titunik, New York: Seminar Press.
Waisman, Sergio (2005) *Borges and Translation: The Irreverence of the Periphery*, Cranbury, NJ: Associated University Presses.
Wales, Katie (1996) *Personal Pronouns in Present-Day English*, Cambridge: Cambridge University Press.
Ward, Maurice (2004) 'We have the power – or do we?: pronouns of power in a union context', in Lynne Young and Claire Harrison (eds) *Systemic Functional Linguistics and Critical Discourse Analysis: Studies in Social Change*, London: Continuum, 280–95.
White, Peter R. R. (2000) 'Dialogue and inter-subjectivity: reinterpreting the semantics of modality and hedging', in Michael Coulthard, Janet Cotterill and Frances Rock (eds) *Working with Dialog*, Tübingen: Niemeyer, 67–80.
White, Peter R. R. (2002) 'Appraisal – the language of evaluation and stance', in Jef Verschueren, Jan-Ola Östman, Jan Blommaert and C. Bulcaen (eds) *The Handbook of Pragmatics*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 1–27. Online.
White, Peter R. R. (2003a) 'Appraisal and the resources of intersubjective stance', unpublished manuscript, available online at www.grammatics.com/appraisal
White, Peter R. R. (2003b) 'Beyond modality and hedging: a dialogic view of the language of intersubjective stance', *Text* 23.2: 259–84.
White, Peter R. R. (2004) 'Subjectivity, evaluation and point of view in media discourse', in Caroline Coffin, Ann Hewings and Kieran O'Halloran (eds) *Applying English Grammar: Functional and Corpus Approaches*, London: Arnold, 229–46.

White, Peter R. R. (2005) 'The Appraisal website', available online at www.grammatics.com/appraisal/index.html

White, Peter R. R., (2006) 'Evaluative semantics and ideological positioning in journalistic discourse: a new framework for analysis', in Inger Lassen, Jeanne Strunck and Torben Vestergaard (eds) *Mediating Ideology in Text and Image*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 37–67.

White, Peter R. R. and Elizabeth Thomson (2008) 'Analysing journalistic discourse', in Elizabeth Thomson and Peter R. R. White (eds) *Communicating Confl ict: Multilingual Case Studies of the News Media*, London: Continuum, 1–23.

Widdowson, Henry G. (2004) *Text, Context, Pretext: Critical Issues in Discourse Analysis*, Oxford: Wiley-Blackwell.

Yates, Donald A. (2002) 'In the labyrinth of language: leaves from a translator's notebook', *Apuntes* (publication of the Spanish group of the New York Circle of Translators) 10.2: 14–17, available online at www.apuntesonline.org/Prim02.pdf

Zhang, Meifang ([2002] 2011) 'The language of appraisal and the translator's attitudinal positioning', in J.Y. Zhang (ed.) *Functional Linguistics and Translation Studies* (语言的评价 意义与译者的价值取向,《功能语言学与翻译研究》(张敬源主编), Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press: 180–90.

Zhang, Meifang and Hong Qian (2009) 'Investigating "unfaithful" translations via the Appraisal Theory: a case study of the translation of six advertisements', Paper delivered at the 3rd IATIS Conference, Melbourne.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Abbamonte, Lucia 31–2
Acosta, José de 3
addressees 72–3, *see also* audience design
adverts 32–3
affect 24, 45–8, 145, 146, 152
Agar, Michael 2
Aikhenveld, Alexandra 20, 36
Alarcón, Daniel 76
Alter, Jonathan 44–5, 46, 48
Álvarez, Román 12
American Sign Language (ASL) 74
Ames, Chris 161n13
Angelone, Erik 5, 160
appellative texts 159–60, *see also* adverts
appraisal theory 2, 20–36, 40, 44–68, 76, 99,
120, 127, 136–7, 159–60; defi nition: 20;
origins of 22; variation in 143–8
appreciation 24–8, 32–3, 54–7, 92–6, 100,
109, 110, 129, 146, 147
Arabic 9, 97
Ardekani, Mohammed Ali Mokhtari 9
attitude 2, 23–33; linguistic realization of
152; in translation 31–3; variation in
143–8
attitude-rich words 146, 157
audience design 72, 98
axiology 12–13, 16–20, 37, 51, 154, 160
Babych, Bogdan 131–2, 143, 145, 147,
151
Baker, Mona 3, 17, 40, 41
Bakhtin, Mikhail M. 8, 11–13, 33, 37, 155,
158
Barba, Susan 129
Bassnett, Susan 42, 156
BBC Monitoring 43–3
Beaton, Morven 13, 20
Beaumatin, Jacques 123, 128
Bednarek, Monica 5, 20–2, 26, 28, 31,
35, 37
Behasa Indonesia 3, 51
Bell, Allan 166n90, 166n91
Bell, Roger 17
Bellos, David 104, 121–30, 157
Bell-Villada, Gene H. 136
Bennett, Karen 162n9
Benveniste, Emile 20–1
Biber, Douglas 20
Biel, Lucja 89
Bielsa, Esperança 42, 156
Billiani, Francesca 40
Blair, Dorothy 172n13
Blair, Tony 6, 166
Bolívar, Adriana 29
Borges, Jorge Luis 9, 110, 132–49, 151,
157;
displacement of adjectives in 133
borrowings 57, 111
Brewster, Murray 3
Bristow, Michael 43
Burma 43, 156
Bush, George W. 28
Bush, Peter 170n1, 172n13
Burton, Richard 40
Caillois, Roger 132
calque 85, 108, 115, 125, 130, 133, 144,
147,
148, 149, 151, 156
Calzada Pérez, María 12, 17, 18
Canal N (Peru) 44–83
Cavaliere, Flavia 31–2
censorship 40, 42, 61, 79, 156
Christ, Ronald 112–13
Clinton, Bill 43
CNN en Español 44–83
Cohn, Deborah 110
compensation 5, 122
compliant reading 38, 39, 63, 72, 122, 129,
158
Conrad, Susan 20
correspondent voice 36
Crismore, Avon 20
critical points: allusions 102; attitude-rich

words 146; avoidance 64; competing equivalents 86, 102; context-dependence 55–6, 78; creative language 103, 147; culture-specific items 111, 127; defi nition of 40–1; ethical choice 159; evaluation 35; evoked attitude 103; explicitation 107; instability of source 109; interpretation 147–9; intertextuality 127, 130; invariance 160; invokedassociative attitude 78; invoked attitude 41; metaphors 60–1; neologisms 103; paratext 108; pronouns 72, 79; punctuation 108, 157; questions 84–5, 91; racial terms 112, 117, 129; regionalisms 112; risk reduction 149; titles 112; taboo terms 112; technical terms 127, 129, 151; uncertainty 55–6; unknown terms 112; variation 152; word class 100–1, 156
culture-specifi c items 111, 157
Cunico, Sonia 12
Chafe, Wallace 20, 36–7, 161n14
Chakrabongse, Prince Chula 2–3
Charteris-Black, Jonathan 48, 57–8, 59, 71
Chiaro, Delia 23
Chilton, Paul 15, 34, 68–9, 76, 79
China 43–4, 151
Chinese 3, 32–3, 90–1, 103, 156
China Daily 43
Coffi n, Caroline 28
commentator voice 36, 77–8, 159
Confucius 3
counter-expectancy markers 66–7, 78, 88–9, 94, 96, 139, 157; description of 30
creative translation 62, 94, 101, 103, 117, 127, 147, 159, *see also* innovative language
Dahlgren, Peter 44
Danwei 43
Dari 3
Davis, George 118–21, 130
deity: name of 3–4
deixis 17; dimensions of 68–9
deictic positioning 68–76
Dente Ross, Susan 168n17
dialect 111, 156
dialogism 8, 11–12, 33–4, 148, 158
dictionaries 112, 128
direct attitude, *see* inscription
domestication 125
dominant-hegemonic reading 39
Dougherty, Robert 45, 76
Douglas, Aaron C. 166n87
Du Bois, John W. 158
Dutch 97–102
dynamic continuum 18
Eco, Umberto 38–40
'Emma Zunz' 134–48, 153–4
engagement 2, 8, 35–6, 43, 67–8, 76, 99, 102, 112, 115–16, 121, 147, 156, 158; description of 33–4
Englebretson, Robert 20–1
Esposito, Scott 129
Estense, Daniella 121
ethical responsibility 158
European Commission and Directorate-General for Translation 89
European Parliament 4–5, 17–18, 20, 156
evaluation: defi nition of 20–1; as integrated
complex 34–5
evaluative: epithets 14, 23–4, 28, 34, 45, 54,
59, 100, 103, 114, 133, 136, 156–7; keys 109–10; prosody 5, 26, 29, 51, 100, 158
evidentiality 20, 35–7, 67
evoked attitude 27–9, 33, 47, 54, 62–6, 94, 103, 120
explicitation 4, 33, 53–4, 55, 57, 64–5, 88–90, 94–6, 98, 102, 107, 115–16, 119, 125, 127, 129–30, 138, 151, 157
Fairclough, Norman 18–19, 21, 28, 33–4, 40, 42, 67, 156
Farage, Nigel 3
Favreau, Jon 44
Fawcett, Peter 162n7
Federici, Federico 170n45
Finegan, Edward 20–1, 35
Firth, John R. 13
Fish, Stanley 72
Fitzgerald, Edward 40
foreignization 136

Forey, Gail 16
forums: of translators 84, 92–103, 150, 155,
157, 160
Fowler, Roger 171n7
French 5, 13, 121–30
Fuentes, Carlos 1, 110
Fuller, Gillian 22
genre 11, 14, 18, 33, 35–7, 48, 85, 92, 148–9, 159–60
Gentzler, Edwin 12, 41
German 5, 85–90, 94, 160
Goddard, Phil 92
Godine, David 129
graduation 2, 24, 31, 47, 76, 78, 94, 100, 103, 109–10, 120–1, 127, 130, 138, 146–7, 157–8, 160; analysis of 65; description of 33–4
Grant, Colin B. 12–13, 155, 158
Gutt, Ernst-August 36, 90
Habermas, Jürgen 12
Hall, Stuart 39, 116
Halliday, Michael A.K. 2, 13–15, 17, 22–3,
67, 88, 90, 94, 96, 135, 138, 155
Handford, Stanley 105–10, 129
Hardman, Martha James 37
Hartley, Anthony 131–2, 143, 145, 147, 151
Hasan, Ruqaiya 15
Hatim, Basil 3, 17–19, 22
Hemenway, Robert 113–18
Helmlé, Eugen 121
Hermans, Theo 38
heteroglossia 8, 33–4
Hileman, Sam 1
Hoey, Michael 21, 30, 133
Hong Kong 43
Hood, Susan 26
House, Juliane 17, 19–20, 88
Howard, Martin 7
Howe, Nicholas 57
Hunston, Susan 20–2, 29, 34–6, 38, 159
Hurley, Andrew 132–41, 143–8, 152–4, 156
Hussein, Saddam 6
Hyland, Ken 20, 37
idealized reader 40
ideational meaning 14–15, 18, 94, 96–7, 148
ideology 12–13, 15, 28, 35, 38–41, 79, 104,
109–10, 129, 155, 158; in translation 16–21
Iedema, Rick, 22
Ifantidou, Elly 163n24
Iglesias Fernández, Emilia 67
indirect attitude, *see* invoked attitude
information structure 91, 135
innovative language 94–6, *see also* creative
translation
inscription 24–7, 46, 54, 58, 78, 114, 148, 157; in translation 62–5
intensifi cation 18, 35, 47, 56, 58, 63, 87, 89, 94, 97, 100, 102, 99, 115, 118, 120, 126–7, 130, 138, 147, 149, 152, 157–8; analysis of 65; description of 30–3
interference 137, 152
interpersonal meaning 2, 14–15, 96–7, 103
intertextual freight of words 11, 155
intervention 1–2, 12, 19–20, 66, 129, 156
interviews 84–9, 155
invariance 135, 140–4, 152, 160
invoked-associative attitude 63–6, 78, 112–13, 130, 157, 160
invoked attitude 27–31, 389, 41, 45, 49, 51–2, 55, 57, 62–3, 75, 157–8
Iraq dossier 6–8
Irby, James E. 132–3
Isaac, Benjamin 108
Italian 5, 93–4
Jaffe, Alexandra 20
Japanese 3, 74
Jaqi 37
Jiang Zemin 43
Johnson, Mark 69
Jones, Brian 7
judgement 24, 30, 32–3, 35–6, 46, 63, 76, 78, 90, 97, 99, 108–9, 115, 135, 138, 157; analysis of 48–55, 146–8; description of

26–7
Kaltenbacher, Martin 29
Kang, Ji-Hae 19, 42
Kehoe, Mike 64
Kelly, David 6
Kenny, Dorothy 144
Kerrigan, Anthony 132
Kim, Sangkeun 3
Klaudy, Kinga 5, 122
Kolovakos, Gregory 112
Kubota, Yoko 166n75
KudoZ™ 85, 92–7
Labov, William 21, 33
Lakoff, George 69
Lane, Helen 113–18
Latin 105–10
Leech, Geoffrey 132
Lefevere, André 12, 104
legal texts 131
Lemke, Jay L. 12–14, 22, 37, 40
León-Portilla, Miguel 17
lexical invariance, *see* invariance
Levenston, E.A. 169n40
Levine, Suzanne Jill 112
Liberman, Mark 72
Linguee 86, 167n1
linguistic variation in attitude 143–6
literary translation 104–30
Livingstone, Sonia 166n88
local colour 111
logogenesis 15, 35
Louw, Bill 30
Luhmann, Niklaus 12
Lwin, Min 43
Lyons, John 20–1
machine translation 131
Macken-Horarik, Mary 12, 28, 37, 159
Magné, Bernard 121–2, 129
Maher, Brigid 71
Maier, Carol 19
Makihara, Mili 37
Malay 3
Malmkjaer, Kirsten 172n12
Malrieu, Jean P. 12
Martin, James R.: affect 45–7; appraisal resources 22–4; appraisal theory 2, 8, 20; appraisal theory applied to Obama speech 62–71; axiology 15–16; evaluative key 109; engagement 33–4; graduation 33–4; inscribed attitude 26, 95, 97; invoked attitude 27–31; metafunctions 15–16; metaphors 57; modality 69; reading positions 37–9, 122, 158; textual voices 36, 77, 159
Mason, Ian 17–19, 22
Matthiessen, Christopher 2, 14–15, 23, 88, 135, 138
Mattingly, Harold 105–10, 129
Mattingly, Stephen 105
Maynard, Senko K. 35
McCabe, Anne 35
meaning potential 13–14, 155
Medvedev, Dmitry 43
metadiscourse 20
metaphor 57–62, 102, 121, 145
Miller, Donna R. 16
modality 14–15, 22, 34–5, 76, 88–9, 126, 143; variation in 138
modal particles 88, 102, 157
monoglossia 8, 33–4
Mood 15
Morley, David 40
Mossop, Brian 28, 41
Munday, Jeremy 12, 17, 19, 110, 122, 126, 133, 144
names 106, 112, 142–3, 156
naming 3, 129
narrative: prose 37; voice 133
Nazi Germany 110
negotiation 15–16, 23
negotiated reading 39
New Directions 133
Nichols, Johanna 20, 36
Nida, Eugene 37
non-core lexis 47–52, 62–5, 78, 96–7, 120, 125–6, 130, 138, 157; description of 30–1
North Korea 19, 42
noun variation 131–8, 142–3, 156
Obama, Barack 9, 14, 34–5, 94; analysis of inaugural address 42–83, 156–60
Ochs, Elinor 24
Olohan, Maeve 172n13

oppositional reading 39
Palmer, Frank R. 161n14, 162n5
Papua New Guinea 37
paradigmatic axis 139–40, 152
paratexts 109–10, 129, 156
Pashto 3
Peden, Margaret Sayers 133, 139
Pennebaker, James W. 69
penumbra of unselected information 13, 155
Perec, Georges 104, 130, 157; analysis of Bellos translation of his *La vie mode d'emploi* 121–9
Pevsner, Dieter 108
phraseology 29, 115, 125
Pilkington, Ed 48
Plum, Guenter 22
Pöchhacker, Franz 5
political speech 42–83
Portuguese 86, 95
power 23, 34, 39, 69,
problem nexus 5, 160
promotional texts 92–4
pronouns 69–74, 159
provoked attitude 45–6, 63, 66, 102, 128, 145, 157; analysis of 57–62; description of 29–31
Pym, Anthony 159
Qian, Hong 32, 33, 160
Rabassa, Gregory 111–12, 117, 130
race: terms used to describe 57, 108–12, 129
Radice, Betty 105
Razak, Dzulkifl i Abdul 3
reading position 37–40, 76–8, 109–10, 158–9, 160
recontextualization 42, 79, 156–7
Register analysis 17
Reiss, Katharina 94
reporter voice 36, 77–8
reporting verbs 6–8, 33–4, 36, 148
resistant reading 38, 63, 72, 156, 158
reviser 104–30
Rey, Alain 170n58
Rey-Debove, Josette 170n58
Ricci, Mateo 3
rich points 2
risk 57, 107, 120, 149, 151, 156, 159
Rives, James 105–10
Robert, Paul 170n58
Rompuy, Herman Van 4–5
Rostagno, Irene 110
Rothery, Joan 22
Ruane, Michael E. 166n87
Rubinstein, Michael 108
Rumsfeld, Donald 26
Russian 92–3
Ruyl, Albert Cornelius 3
Saldanha, Gabriela 169n40
salience 11, 57, 112, 131–2, 143, 145, 151
Sánchez, Dolores 41
Sarangi, Srikant 38
Schäffner, Christina 36, 42
Schiavi, Giuliana 133
Schieffelin, Bambi 24, 37
semantic association, *see* semantic prosody
semantic prosody 27, 29, 30, 52
SENSE forum 84, 92–102
Serban, Adriana 17
Short, Michael 132
Simpson, Paul 162n7, 171n7
Sinclair, John 21, 29, 159
Smalley, William Allen 2–3
Soesilo, Daud 3
solidarity 15–16, 23–5, 69, 103
Sonnenschein, Gabriela 169n40
source text: uncertainty of 106
South Korea 19, 43
Spanish 5, 42–83, 95, 110–121, 131–154
stance 20; triangle 158
standardization 47, 51, 59, 61, 62, 79, 90, 96, 102, 103, 111, 114, 117, 121, 130, 159
Stein, Dieter 20
Steiner, Erich 17
Stenglin, Maree 22
Stewart, Dominic 30
subjectivity 2, 12, 19, 20–2, 50–1, 103, 129,
160
systemic functional linguistics (SFL) 13–16

Taber, Charles 37
Tacitus, Cornelius 104, 105–10, 129, 156, 159
tactical reading 38, 63, 99, 110, 122, 129, 156, 158
Teich, Elke 17
technical translation 84–103, 149–52
Telemundo 44–83
Tenor 15, 17, 19, 22–23, 69, 103, 120
terminology 19, 89–90, 92–7, 98, 100, 102–3, 119, 127–8, 149–51
text-type 89–90, 92, 148–50
textual function 14–15, 136
textual voice 8, 35–7
Thai 2–3
think-aloud protocols 160
Thompson, Geoff 16, 20–2, 35–6
Thomson, Elizabeth 26–7, 30, 36, 38–9, 133
titles 112–13
Toury, Gideon 51, 84, 147
transitivity 14, 17–18, 101
translator: in-house vs freelance 103; voice 76–8, 159
truth value 16, 20–1, *see also* evidentiality
Tse, Polly 20
Tymoczko, Maria 12
United Nations Security Council 26–7
values, *see* axiology
Van Dijk, Teun A. 69
Vargas Llosa, Mario 104, 110–21, 130, 169n20
variation 131–54; classification 142; experiment 140–52; problems of 135
verbal processes 120–1, 143; variation in 236–7
Verscheuren, Jef 68
Vidal Claramonte, Mª-África 12
Villepin, Dominique de 26–7, 29
Volosinov, Valentin 11–12, 33, 155
Waisman, Sergio 171n2
Wales, Katie 70–1
Ward, Maurice 162n6
we 15, 70–4
Wheelock, Carter 133
White, Peter R.R.: affect 45–7; appraisal resources 22–4; appraisal theory 2, 8, 12, 20; appraisal theory applied to Obama speech 62–71; evaluative key 109; engagement 33–4; graduation 33–4; ideology 35; inscribed attitude 26, 95, 97; invoked attitude 27–31; metafunctions 15–16; metaphors 57; reading positions 37–9, 122, 158; textual voices 36, 77, 133, 159
Widdowson, Henry G. 18
Wright, Susan 20
Yallop, Colin 17
Yates, Donald A. 132–48, 152–4
Zhang, Meifang 32, 150
Zhou, Jianglin 16

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΩΝ ΟΡΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

Αγγλικός όρος	***Αγγλικός όρος 2***	***Ελληνικός όρος***	***Ελληνικός όρος 2***
abstract		αφηρημένος-η-ο	
active responsive understanding		ενεργή αναδραστική κατανόηση	
actor		δράστης	
actualization	realization	πραγμάτωση	
addition		προσθήκη	
addressee		αποδέκτης	δέκτης
adjunct		προσάρτημα	
adverbial		επιρρηματικό	
adverbial modal		επιρρηματικό που εκφράζει τροπικότητα	
affect		συναίσθημα	
afford		απόδοση	
agent		δράστης	
alignment		ευθυγράμμιση	
alliteration		παρήχηση	
ambiguity		αμφισημία	
appraisal		αποτίμηση	
appreciation		εκτίμηση	
articulation		άρθρωση	
associative meaning		συσχετιστική σημασία	
attitude		στάση	
attitude-rich words		λέξεις έμφορτες με το στοιχείο της στάσης	
attribute		αποδίδω	
authority		αυθεντία	
auxiliary verb		βοηθητικό ρήμα	
axiology		αξιολογία	
bilateral interpreting		διμερής διερμηνεία	
borrowing		δανεισμός	
calque		έκτυπο	
capacity		ικανότητα	
chiasmus		χιασμός	
chunk		τεμάχιο λόγου	
clarification		διευκρίνιση	
clause		πρόταση	
cline		κλίμακα	
cluster		σύμπλεγμα	
code		κώδικας	
cognate		σύστοιχος-η-ο	συγγενής-ής-ές
cognitive		γνωσιακός-ή-ό	

cognitive processing		γνωσιακή επεξεργασία	
coherence		συνεκτικότητα	
cohesion		συνοχή	
cohesiveness		συνεκτικότητα	
collocation		σύμφραση	
commissioner		εντολέας	
communication		επικοινωνία	
comparator		συγκριτικό στοιχείο	
compensation		αντιστάθμιση	
competing equivalents		αντικρουόμενα ισοδύναμα	
competing voices		αντικρουόμενες φωνές	
compliant (reading)		συμμορφούμενη (ανάγνωση)	
conceptual		εννοιολογικός-ή-ό	
concordance		συμφραστικός πίνακας	
concrete		συγκεκριμένος-η-ο	
configuration		διαμόρφωση	
conjunction		σύνδεσμος	
conjunction		σύζευξη	
connector		συνδετικό στοιχείο	
connotation		συνυποδήλωση	
connotative level		συν-δηλωτικό επίπεδο	
content word		λέξη περιεχομένου	
context		επικοινωνιακό πλαίσιο	πλαίσιο
continuum		συνεχές	
corpus		σώμα κειμένων	
costrual		ερμηνεία/ερμηνευτική ανάλυση	
co-text		συγκείμενο	
counter-expectancy		αντίθετη προσδοκία	
critical		κρίσιμος-η-ο	
critical points		κρίσιμα σημεία	
cross-linguistic		διαγλωσσικός-ή-ό	
cultural gap		πολιτισμικό χάσμα	
culture-sensitive term		ευαίσθητος πολιτισμικά όρος	
decoding		αποκωδικοποίηση	
deictic centre		δεικτικό κέντρο	
deictic positioning		δεικτική τοποθέτηση	
deixis		δείξη	
denotative level		δηλωτικό επίπεδο	
denotative sense		δηλωτική σημασία	
deontic modality		δεοντική τροπικότητα	
descriptive		περιγραφικός-ή-ό	

descriptive translation studies		περιγραφικές μεταφραστικές σπουδές	
device		μηχανισμός	
dialect		τοπική γλώσσα	διάλεκτος
dialogic principle		διαλογική αρχή	
dialogicality	dialogism	διαλογικότητα	
diminutive		υποκοριστικό	
direct quotation		ευθεία παράθεση	
directness		αμεσότητα	
disambiguation		αποσαφηνισμός	
discourse		λόγος	
discriminator		στοιχείο διακριτότητας	διευκρινιστής
disfluency		διακοπή στη ροή της ομιλίας	
dislocation		μετατόπιση	
displacement		μετατόπιση	
dominant-hegemonic position		κυρίαρχη-ηγεμονική θέση	
embedding		εγκιβωτισμός	
encoder		κωδικοποιητής	
encoding		κωδικοποίηση	
engagement		εμπλοκή	
epistemic		επιστημικός-ή-ό	
epistemicity		επιστημικότητα	
epithet		επιθετικό	
equivalence		ισοδυναμία	
equivalent		ισοδύναμο	
ethics		ηθική	
evaluation		αξιολόγηση	
evaluative orientation		αξιολογικός προσανατολισμός	
evidential		δείκτης αυτοπτικότητας	
evidentiality		αυτοπτικότητα	
evoked (attitude)		συνεπαγόμενη (στάση)	
evokedness/evocation		συνεπαγωγή	
exclusive		αποκλειστικός	
explicatory		επεξηγηματικός-ή-ό	
explicit		ρητός-ή-ό	
explicitation		αποσαφήνιση	
explicitness		ρητότητα	
extralinguistic		εξωγλωσσικός-ή-ό	
extratextual		εξωκειμενικός-ή-ό	
factual		πραγματιστικός-ή-ό	
false friends		ψευδόφιλος	

Field		Πεδίο	
fixed expression		πάγια έκφραση	
flag		σηματοδότηση	
foreignness		ξενικότητα	
form		τύπος	
formulation		διατύπωση	διαμόρφωση
functional		λειτουργικός-ή-ό	
functionality		λειτουργικότητα	
generalization		γενίκευση	
generalization		γενίκευση	
genre		κειμενικό είδος	
graduation		κλιμάκωση	
hedging		επίσχεση	
heteroglossia		ετερογλωσσία	
heteropraxia		ετεροπραξία	
hybrid		υβρίδιο	
ideational		ιδεϊκός-ή-ό	
identification		αναγνώριση	εντοπισμός
identitary		ταυτοτικός-ή-ό	
ideology		ιδεολογία	
idiolect		ιδιόλεκτος	
idiom		ιδιωτισμός	
idiomatic		ιδιωματικός-ή-ό	
illocutionary act		προσλεκτική πράξη	
implicit		υπόρρητος-η-ο	
implicitation		υπόρρηση	
implicitness		υπονοούμενες δηλώσεις	υπονόηση
inclination		τάση	
inclusive		συμπεριληπτικός-ή-ό	
inclusiveness		συμπεριληπτικότητα	
indicator		δείκτης	
indirectness		εμμεσότητα	
informant		πληροφορητής	
informational content		πληροφοριακό περιεχόμενο	
in-house translator		εσωτερικός μεταφραστής	
inscribed		εγγεγραμένος-η-ο	
inscription		εγγραφή	
intelligibility		κατανόηση	
intensification		επίταση	
intensifier		εντασιακός δείκτης	
interpersonal		διαπροσωπικός-ή-ό	
interpretation		ερμηνεία	

interpreting		διερμηνεία	
intersubjectivity		διϋποκειμενικότητα	
intertextual		διακειμενικός-ή-ό	
intertextuality		διακειμενικότητα	
intervention		παρέμβαση	
intonation		τονισμός	
intralingual subtitling		ενδογλωσσικός υποτιτλισμός με μεγάλα έντονα γράμματα	
intransitive		αμετάβατος-η-ο	
intratextual		ενδοκειμενικός-ή-ό	
invariance		αμεταβλητότητα	
invisibility		αφάνεια	
invocation		συναγωγή	
invoked (attitude)		συνεπαγόμενη (στάση)	
judgement		κρίση	
lexical		λεξικός-ή-ό	λεξιλογικός-ή-ό
lexical variation		λεξική διακύμανση	
lexicalization		λεξικοποίηση	
lexicogrammar		λεξικογραμματική	
lexis		λεξιλόγιο	
linguistic gap		γλωσσικό χάσμα	
linguistic markers		γλωσσικοί δείκτες	
logogenesis		λογογένεση	
marked		διακριτός-ή-ό	
markedness		διακριτότητα	
marker		δείκτης	
meaning		σημασία	
meaning potential		νοηματοδοτικό δυναμικό	
metadiscourse		μεταλόγος	
metafunction		μεταλειτουργία	
metaphor		μεταφορά	
metaphoricity		μεταφορικότητα	
mismatches		αναντιστοιχίες	
modal auxiliary		τροπικό βοηθητικό ρήμα	
modality		τροπικότητα	
Mode		Τρόπος	
modifier		τροποποιητής	
modulation/mood		τροποποίηση/έγκλιση	
monoglossy		μονογλωσσία	
morphological		μορφολογικός-ή-ό	
naming		ονοματοδοσία	
negotiated position		διαπραγματευτική θέση	

neologism		νεολογισμός	
neutral		ουδέτερος-η-ο	
nominalization		ονοματοποίηση	
non-core		μη συνήθης-ης-ες	
noun		ουσιαστικό	
null subject		κενό υποκείμενο	
object pronoun		αντωνυμία σε θέση αντικειμένου	
obligation		υποχρέωση	
ommission		παράλειψη	
oppositional position		αντιθετική θέση	
overt		ανοικτός-ή-ό	εμφανής-ής-ές
paradigmatic axis		παραδειγματικός άξονας	
parallelism		παραλληλισμός	
paraphrase		παράφραση	
paratext		παρακειμενικός-ή-ό	
participant		συμμετέχων	
particle		μόριο	
personal pronoun		προσωπική αντωνυμία	
personification		προσωποποίηση	
phonological		φωνολογικός-ή-ό	
phrasal verb		φραστικό ρήμα	
phraseology		φρασεολογία	
polysemoys		πολύσημος-η-ο	
positioning		τοποθέτηση	
possessive pronoun		κτητική αντωνυμία	
pragmatic inference		πραγματολογική συναγωγή	
premodifier		προ-τροποποιητής	
probability		πιθανότητα	
process		διεργασία	διαδικασία
pronominal		αντωνυμικός	
pronoun		αντωνυμία	
propositional		λογική πρόταση	
propositional content		προτασιακό περιεχόμενο	
propositional meaning		λογικοπροτασιακή σημασία	
propriety		ήθος	
prosody		προσωδία	
prototypical		πρωτοτυπικός-ή-ό	
provocation		πρόκληση	
provoked (attitude)		προκαλούμενη (στάση)	
quotation		παράθεση	

reaction		αντίδραση	
readability		αναγνωσιμότητα	
reading contract		σύμβαση ανάγνωσης	
reading position		θέση ανάγνωσης	
reasoning		συλλογιστική	
recipient		παραλήπτης	
recontextualization		αναπλαισίωση	
redrafting		αναδιατύπωση	
reference		αναφορά	
referent		αντικείμενο αναφοράς	
referential meaning		αναφορική σημασία	
reformulation		αναδιατύπωση	
reframing		νέα νοηματοδότηση	
regionalism		τοπικοί ιδιωματισμοί	
register		επίπεδο Λόγου	
reification		πραγμοποίηση	
reinforcement		ενίσχυση	
rendering		απόδοση	
repetition		επανάληψη	
reporting verbs		ρήματα αναφοράς	
repositioning		επανατοποθέτηση	
resistant (reading)		ανθιστάμενη (ανάγνωση)	
resource		πόρος	
response		αντίδραση	
restructuring		αναδόμηση	
re-textualization		ανα-κειμενοποίηση	
reversal of point of view		μεταβολή της οπτικής γωνίας	
reviser		αναθεωρητής	
risk-averse strategy		στρατηγική αποτροπής κινδύνων	
risk-reduction strategy		στρατηγική περιορισμού των κινδύνων	
self-revision		αυτο-αναθεώρηση	
semantic core		σημασιακός πυρήνας	
semantics		σημασιολογία	
semiotics		σημειωτική	
sense		έννοια	σημασία
shift		μετατόπιση	
situational knowledge		γνώση κατάστασης	
social esteem		κοινωνική αυτοπεποίθηση	
social sanction		κοινωνική κύρωση	
source-text		κείμενο-πηγή	

specificity		εξειδίκευση	
speech act		πράξη ομιλίας	
stance		στάση	
standardization		εξομάλυνση	
statement		δήλωση	απόφανση
structure		δομή	
style		ύφος	
subject		υποκείμενο	
subject pronoun		αντωνυμικό υποκείμενο	
subjecthood		υπόσταση του υποκειμένου	
subjectivity		υποκειμενικότητα	
subjectivization		υποκειμενοποίηση	
subtextual		υπο-κειμενικός-ή-ό	
superordinate		υπερκείμενος-η-ο	
tactical (reading)		συγκρατημένη (ανάγνωση)	
target audience		ακροατήριο στόχος	
target-text		κείμενο-στόχος	
tenacity		επιμονή	
Tenor		Πλαίσιο	
terminology		ορολογία	
text developer		στοιχείο ανάπτυξης του κειμένου	
text producer		παραγωγός κειμένου	
text type		είδος κειμένου	
textual		κειμενικός-ή-ό	
textual exhibitionism		κειμενική επιδειξιμανία	
textual voice		κειμενική φωνή	
token		στοιχείο λόγου	
transitive		μεταβατικός-ή-ό	
transitivity		μεταβατικότητα	
transparent verb		διαφανές ρήμα	
triggering		ενεργοποίηση	
triplet		τρίσημο	
truncation		περικοπή	
truth value		τιμή αληθείας	
unit		μονάδα	
usuality		συχνότητα	
utterance		εκφώνημα	
value		αξία	τιμή
value choices		αξιακές επιλογές	
value judgement		αξιακή κρίση	
value orientation		αξιακός προσανατολισμός	

value system		αξιακό σύστημα	
value-laden		έμφορτος-η-ο με τιμή	
variable		μεταβλητή	
variant		παραλλαγή	
variation		διακύμανση	
veracity		ειλικρίνεια	
verb inflection		ρηματική κλίση	
verbal		ρηματικός	
verbalization		φραστική απόδοση	
version		έκδοση	εκδοχή
voice		φωνή	
word class		μέρος του λόγου	
word order		διάταξη των λέξεων	

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

Σύνοψη του βιβλίου

Το παρόν βιβλίο επιχειρεί, υπό μορφή πειράματος, μια διερεύνηση στις μεταφραστικές διαδικασίες και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που ακολουθούν οι διάφοροι μεταφραστές/διερμηνείς με σκοπό την αποκάλυψη κρίσιμων σημείων του κειμένου όπου γίνεται εμφανής η υποκειμενικότητα αυτών. Κεντρική θέση του βιβλίου είναι η θεώρηση πως ο μεταφραστής/διερμηνέας δεν αποτελεί απλώς ένα μέσον μεταβίβασης του νοήματος από μία γλώσσα σε μια άλλη, αλλά για τον συγγραφέα συνιστά παραδοχή το γεγονός ότι ο μεταφραστής/διερμηνέας είναι ένας δρων ο οποίος συμμετέχει ενεργά στην επικοινωνιακή διαδικασία, παρεμβαίνει και εισάγει στο κείμενο τις δικές του αξίες, πεποιθήσεις και παραδοχές. Υπό αυτό το πρίσμα, ένα κείμενο μεταφρασμένο σε μία γλώσσα-στόχο (ΚΣ) δεν εκπροσωπεί απλώς τα λεγόμενα του συγγραφέα/παραγωγού του, αλλά σύμφωνα με τον Munday η υποκειμενικότητά του είναι παρούσα σε κάθε πτυχή της επικοινωνίας. Στο εν λόγω σύγγραμα, αυτή η υποκειμενικότητα και παρέμβαση του μεταφραστή ορίζεται ως ***αξιολόγηση***.

Η μέθοδος ανάλυσης που εφαρμόζει η παρούσα μελέτη για τη διερεύνηση των κρίσιμων αυτών σημείων ονομάζεται θεωρία της αποτίμησης (Appraisal Theory), και αναπτύχθηκε αρχικά από τους Martin και White (2005, στο Munday, 2012) ενώ στην ουσία αποτελεί μια εξέλιξη της έννοιας της διαπροσωπικής μεταλειτουργίας της γλώσσας στο πλαίσιο της Συστημικής Λειτουργικής Γλωσσολογίας του Halliday (1994, στο Munday, 2012). Έως το έτος της συγγραφής του εν λόγω βιβλίου, η εφαρμογή του μοντέλου της αποτίμησης είχε πραγματοποιηθεί κυρίως σε τομείς έρευνας όπου το κύριο ενδιαφέρον εστιαζόταν στην ανάλυση λόγου αλλά και σε άλλα πεδία, ωστόσο, ποτέ δεν είχε αξιοποιηθεί στη μελέτη της μετάφρασης. Στο σημείο αυτό αξίζει να τονισθεί η διεπιστημονική προσέγγιση της εν λόγω μελέτης, καθώς αποτελεί το σημείο διεπαφής μεταξύ των κλάδων της κριτικής ανάλυσης λόγου και της μετάφρασης. Στην πραγματικότητα πρόκειται για μια καινοτόμο (κατά τον χρόνο της συγγραφής της τουλάχιστον) έρευνα η οποία εφαρμόζει την Κριτική Ανάλυση Λόγου (ΚΑΛ) στη μελέτη της μετάφρασης με σκοπό την ανάδειξη της υποκειμενικής, ασυνείδητης ή μη, αξιολόγησης του μεταφραστή. Παραθέτω σχετικώς τον ορισμό των Fairclough και Wodak (1997, στο Weiss & Wodak 2003: 13) για την ΚΑΛ ως «κλάδου της επιστήμης που αντιμετωπίζει τη γλώσσα ως κοινωνική πρακτική όπου το πλαίσιο χρήσης της γλώσσας θεωρείται μείζονος σημασίας». Το κύριο ενδιαφέρον της επικεντρώνεται στη σχέση μεταξύ γλώσσας και εξουσίας (Weiss & Wodak 2003: 12), όπου η γλώσσα αντιμετωπίζεται ως φορέας ιδεολογίας και κοινωνικής ισχύος. Εστιάζοντας στο κομμάτι της ιδεολογίας, ο Fairclough (1989: 4) υποστηρίζει, επίσης, πως η γλώσσα που χρησιμοποιούμε στην καθημερινή ζωή βασίζεται σε παραδοχές της κοινής λογικής οι οποίες καθορίζονται από τις σχέσεις εξουσίας. Κατά συνέπεια, η ΚΑΛ εστιάζει κυρίως στην ανάλυση των δομικών σχέσεων κυριαρχίας, εξουσίας και ελέγχου όπως αυτές εκδηλώνονται γλωσσικά και αποσκοπεί στην κριτική διερεύνηση της κοινωνικής ανισότητας όπως αυτή εκφράζεται και

νομιμοποιείται με τη χρήση της γλώσσας (ή του λόγου) (Weiss & Wodak 2003: 15). Υπό αυτό το πρίσμα, και ένα μεταφρασμένο κείμενο, η διαμόρφωση του οποίου εξαρτάται από τις εκάστοτε επιλογές του μεταφραστή του, μπορεί να καταστεί ισχυρό μέσο πειθούς και χειραγώγησης του αναγνώστη.

Το πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου περιορίζεται στην παρουσίαση διαφόρων μελετών που έχουν εκπονηθεί με επίκεντρο την ιδεολογία και την αξιολόγηση και ταυτόχρονα εισάγει τον αναγνώστη στις βασικές αρχές του συστήματος της αποτίμησης. Ο Munday υιοθετεί τη θεώρηση του Volosinov, ότι κάθε πρόταση που εκφωνείται στο λόγο (εκφώνημα) δεν έχει μόνο νόημα αλλά και αξία. Σύμφωνα με τον Volosinov, η αξιολόγηση δεν εντοπίζεται μονάχα στη μεμονωμένη λέξη αλλά συνδέεται και με άλλους παράγοντες όπως είναι το κειμενικό είδος, ο τρόπος ανάπτυξης του επιχειρήματος, η μορφή της γλώσσας ή της ιδιολέκτου. Κεντρικές έννοιες της θεώρησης του Volosinov αποτελούν η διαλογικότητα και η διακειμενικότητα του κειμένου, υπό την έννοια ότι οι λέξεις που εκφωνούνται από έναν ομιλητή, άρα και οι αξίες που αυτές μεταφέρουν, αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης με τον συνομιλητή και ταυτόχρονα φέρουν το φορτίο που αποκτούν από άλλα συγκείμενα και επικοινωνιακά πλαίσια. Μείζονος σημασίας αποτελούν κατά συνέπεια για τον Munday οι επιλογές που κάνει ένας μεταφραστής από ένα ευρύ φάσμα επιλογών προκειμένου να φέρει εις πέρας το έργο της απόδοσης της ισοδυναμίας ενός στοιχείου στη ΓΣ. Οι τελικές αυτές επιλογές από τις οποίες απαρτίζεται το κείμενο συνιστούν, σε όρους Halliday, το «πραγματωθέν νοηματοδοτικό δυναμικό» και προέρχονται από ένα ευρύ φάσμα εν πολλοίς αντικρουόμενων μεταξύ τους επιλογών. Η ανάλυσή των επιλογών αυτών ενδέχεται να αποβεί ιδιαίτερα χρήσιμη στην ανάδυση κρίσιμων, όπως τα ονομάζει ο Munday, σημείων, τα οποία είναι ίσως αποκαλυπτικά της παρέμβασης και αξιολογικής τοποθέτησης του μεταφραστή.

Κρίνεται αναγκαία η συνοπτική παρουσίαση της θεωρίας της αποτίμησης, δεδομένου ότι διέπει τον συλλογισμό που βρίσκεται πίσω από την ανάπτυξη και εν τέλει πραγμάτωση του εν λόγω βιβλίου. Τα τρία συνιστώντα στοιχεία από τα οποία απαρτίζεται το μοντέλο της αποτίμησης είναι α) *η στάση* (attitude) η οποία εκφράζει την τοποθέτηση του ομιλητή ως προς το αντικείμενο του λόγου του, β) *η κλιμάκωση* (graduation) όπου και διαφαίνεται ο βαθμός της παρέμβασης και υποκειμενικότητας του μεταφραστή, και γ) *η εμπλοκή* (engagement), η οποία επιτελεί την ευθυγράμμιση του συνομιλητή/δέκτη με τη θέση που διατυπώνεται από το ομιλούν υποκείμενο. Η στάση αποτελεί την πιο εμφανή μορφή αξιολόγησης, η οποία έχει τρεις τύπους: το συναίσθημα, την κρίση και την εκτίμηση. Το συναίσθημα αφορά τα προσωπικά συναισθήματα του ομιλητή και τις συναισθηματικές του αντιδράσεις· η κρίση μπορεί να είναι κρίση ηθικής, συμπεριφοράς, ικανότητας, επιμονής κ.ά. ενώ η εκτίμηση αξιολογεί φαινόμενα και καταστάσεις.

Η στάση μπορεί να είναι είτε άμεση/εγγεγραμμένη, είτε έμμεση/συναγόμενη. Η άμεση/εγγεγραμμένη στάση είναι εύκολο να εντοπισθεί καθώς αποτυπώνεται ανοικτά μέσω διαφόρων στοιχείων του λόγου αλλά κυρίως μέσω αξιολογικών επιθετικών. Η έμμεση/συναγόμενη στάση χωρίζεται στις επιμέρους κατηγορίες της συνεπαγωγής (συνεπαγόμενη στάση) και της πρόκλησης (προκαλούμενη στάση). Οι εν λόγω κατηγορίες

θέτουν υψηλότερες απαιτήσεις και μεγαλύτερη προσπάθεια από μέρους του μεταφραστή/διερμηνέα διότι η αξιολόγηση εκδηλώνεται με πιο συγκεκαλυμμένο τρόπο. Η συνεπαγόμενη στάση ενεργοποιεί θετικές ή αρνητικές αντιδράσεις όχι μέσω ανοικτά αξιολογικών επιθετικών αλλά μέσω της προβολής ιδεϊκών, πραγματιστικών πληροφοριών και άλλοτε μέσω της δημιουργίας συσχέτισης με στοιχεία λόγου τα οποία αποπλαισιωμένα μπορούν να χαρακτηριστούν ως ουδέτερα. Η προκαλούμενη στάση εκφράζεται μέσω διατυπώσεων οι οποίες είναι ενίοτε αξιολογικές και στη συνέχεια διευρύνεται με τη συμπερίληψη των δεικτών αντίθετης προσδοκίας και του μη συνήθους λεξιλογίου. Οι δείκτες αντίθετης προσδοκίας χρησιμοποιούνται με σκοπό να απορρίψουν ή να έρθουν σε αντίθεση με μια θέση που έχει διατυπωθεί σε προηγούμενα εκφωνήματα. Όσον αφορά το μη σύνηθες λεξιλόγιο πρόκειται για λεξιλόγιο που αντικαθιστά κοινά στοιχεία του λόγου, και συνήθως χρησιμοποιείται ακριβώς επειδή αποπνέει μια ένταση ισχύος στο λόγο με την οποία εμποτίζει τις εκάστοτε πραγματώσεις ενεργοποιώντας κατ'αυτόν τον τρόπο θετικές ή αρνητικές αντιδράσεις.

Ωστόσο, σύμφωνα με τον Munday, όσο ισχυρή και αν είναι η αξιολόγηση του κειμένου δεν μπορεί να καθορίσει με απόλυτο τρόπο την αντίδραση του αναγνώστη, ήτοι τον τρόπο με τον οποίο θα ερμηνεύσει το μήνυμα που ο ομιλητής επιδιώκει να διαβιβάσει. Οι αναγνώστες τοποθετούνται εν μέρει σε σχέση με το κείμενο ωστόσο αυτή η τοποθέτηση δεν μπορεί να προκαθοριστεί απόλυτα. Ο τρόπος, λοιπόν, με τον οποίο θα συλλάβει ένας αναγνώστης το κείμενο αντικατοπτρίζει και τη θέση ανάγνωσής του. Οι Martin και White (2005, στο Munday, 2012) περιγράφουν τρεις τύπους ανάγνωσης οι οποίοι εξαρτώνται σαφώς από τη διαμόρφωση του ΚΣ αλλά ταυτόχρονα αντανακλούν και την ιδιοσυγκρασία του αναγνώστη. Αυτοί είναι: η *συγκρατημένη ανάγνωση*, όπου ο αναγνώστης καθοδηγείται από ενδιαφέρον και επιδιώκει να αξιοποιήσει το κείμενο για κοινωνικούς σκοπούς οι οποίοι διαφέρουν από αυτόν για τον οποίο έχει δημιουργηθεί το ίδιο το κείμενο· η *ανθιστάμενη ανάγνωση* όπου ο αναγνώστης ερμηνεύει το μήνυμα κατά τρόπο αντίθετο από αυτόν που προσπαθεί να επιβάλλει το ίδιο το κείμενο ως φυσικό, και συνήθως αφορά την απόρριψη της ιδεολογίας της πηγής, και η *συμμορφούμενη ανάγνωση*, οποία συμφωνεί με την ιδεολογία της πηγής, είτε αυτό γίνεται με συνειδητό είτε με υποσυνείδητο τρόπο.

Το δεύτερο κεφάλαιο αποτελεί την πρώτη μελέτη περίπτωσης του εν λόγω βιβλίου, όπου η θεωρία της αποτίμησης των Martin και White εφαρμόζεται στη διερμηνεία πολιτικού λόγου. Συγκεκριμένα ο συγγραφέας προβαίνει στην ανάλυση της εναρκτήριας ομιλίας του Προέδρου Barack Obama από τον Ιανουάριο του 2009, εξετάζοντας συγκριτικά τρεις διαφορετικές διερμηνείες της ίδιας ομιλίας στην ισπανική γλώσσα. Σκοπός αυτής της ανάλυσης των επιλογών στις οποίες προβαίνουν οι διερμηνείς, είναι να αναδειχθούν οι διάφορες μεταφραστικές διαδικασίες και ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζονται κρίσιμα σημεία. Ο λόγος του Obama είναι έντονα διαποτισμένος με λεξικά στοιχεία που φανερώνουν τις αξίες του ΚΠ μέσω της πραγμάτωσης του συναισθήματος, της κλιμάκωσης και της εμπλοκής. Βάσει της σύγκρισης των τριών κειμένων διερμηνείας και ενός γραπτού μεταφρασμένου κειμένου που δημοσιεύθηκε στην επίσημη ιστοσελίδα του Λευκού Οίκου,

δεν παρατηρούνται, σε γενικές γραμμές, έντονες αλλοιώσεις των αξιών του ΚΠ. Οι όποιες ελαφρές παραποιήσεις περιορίζονται στο επίπεδο της παράλειψης/απαλοιφής κάποιων αξιολογικών επιθετικών καθώς και στη μείωση ισχύος στους δείκτες αντίθετης προσδοκίας και στο μη σύνηθες λεξιλόγιο. Αύξηση της επίτασης δεν παρατηρείται σε κανένα από τα υπό εξέταση ΚΣ. Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον επικεντρώθηκε σε μία επιπλέον κατηγορία, αυτή της συναγόμενης-συσχετιστικής στάσης η οποία εισήχθη στο μοντέλο της αποτίμησης από τον ίδιο τον Munday για τη συμπερίληψη στοιχείων που δεν εμπίπτουν σαφώς στις κατηγορίες των Martin και White. Η εν λόγω κατηγορία αφορά στοιχεία λόγου που είναι διαποτισμένα με αξία των οποίων η αξιολόγηση εξαρτάται από το επικοινωνιακό, καθώς και από το πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο εντοπίζονται. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν το *patchwork heritage* το οποίο προκάλεσε μάλλον σύγχυση στους διερμηνείς, και είτε απώλεσε στην απόδοσή του την ένταση που τού προσέδιδε το ΚΠ, είτε παραλείφθηκε εντελώς. Μια ακόμη σημαντική θέση του κεφαλαίου κατέχει το φαινόμενο της δεικτικής τοποθέτησης του ομιλητή με τη χρήση αντωνυμιών που χρησιμοποιούνται για την ταύτιση, και κατά συνέπεια την ευθυγράμμιση, του ομιλητή με το ακροατήριο. Τέλος, σημαντική στρέβλωση του ΚΠ σημειώθηκε με διάφορες μορφές λογοκρισίας στην Κίνα και την Βιρμανία, είτε με την διακοπή της ομιλίας στα μέσα ενημέρωσης, είτε με τη μετατόπιση της κάλυψης του γεγονότος από το πρωτοσέλιδο στις εσωτερικές σελίδες της εφημερίδας, αντιστοίχως.

Η τρίτη μελέτη περίπτωσης αφορά το επαγγελματικό περιβάλλον των μεταφραστών τεχνικών κειμένων, και εκπονήθηκε μέσω διαφόρων συνεντεύξεων και της εξέτασης δύο ηλεκτρονικών φόρα, των Kudoz και Sense, όπου δημοσιεύονται ερωτήματα μελών σχετικά με διάφορα μεταφραστικά προβλήματα που προκύπτουν κατά τη μεταφραστική πράξη και ζητούν τη βοήθεια των υπολοίπων μελών προς επίλυση αυτών. Από τις συνεντεύξεις που έγιναν μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, κάποιοι από τους ερωτηθέντες επεσήμαναν το πρόβλημα των ψευδόφιλων λέξεων ενώ ορισμένοι πληροφορητές έκαναν λόγο περί διαφορετικού σημασιολογικού χώρου που καταλαμβάνουν κάποια λεξικά στοιχεία καθώς και περί πολύσημων λέξεων. Ένα ακόμη συχνό πρόβλημα εντοπίζεται στο επίπεδο της τροπικότητας και συγκεκριμένα στα τροπικά ρήματα και τροπικά μόρια. Η απόδοση των τελευταίων μπορεί να αποβεί ιδιαιτέρως κρίσιμη στη μετάφραση επίσημων εγγράφων, όπως είναι τα νομικά κείμενα. Ένα άλλο ζήτημα αφορά τον τύπο του κειμένου δεδομένου ότι το εκάστοτε κειμενικό είδος θέτει διάφορες απαιτήσεις στους μεταφραστές, καθώς και τους εξωγλωσσικούς παράγοντες όπως είναι το ακροατήριο αλλά και η ίδια η θέση εργασίας του μεταφραστή. Επιπλέον, σε γλώσσες που απέχουν πολύ πολιτισμικά, όπως το ζεύγος αγγλικής-κινεζικής παρατηρείται μια τάση προσαρμογής από τους μεταφραστές για την αποφυγή άβολων καταστάσεων που θα μπορούσαν ενδεχομένως να προκύψουν λόγω της διαφοράς μεταξύ κινεζικής και αγγλικής κουλτούρας η οποία αντικατοπτρίζεται γλωσσικά, όπως είναι, για παράδειγμα, η αμεσότητα των αξιολογικών επιθετικών της αγγλικής γλώσσας. Τέλος, από την εξέταση των ηλεκτρονικών φόρα διαπιστώθηκε πως για τους τεχνικούς μεταφραστές υπάρχει μια άτυπη ιεραρχία στην οποία τα ουσιαστικά, συγκεκριμένα και αφηρημένα, βρίσκονται σε υψηλότερη θέση από άλλα μέρη του λόγου, όπως τα επιθετικά,

και τείνουν να είναι πιο αμετάβλητα στην απόδοσή τους. Συμπερασματικώς, οι μεταφραστές τεχνικών κειμένων θεωρούν την ορολογία πιο σοβαρό ζήτημα από την γενικότερη υφολογική διατύπωση του κειμένου.

Το τέταρτο κεφάλαιο πραγματεύεται τη λογοτεχνική μετάφραση και αναθεώρηση. Στο ίδιο κεφάλαιο, εξετάζονται τρεις μελέτες περίπτωσης. Η πρώτη αφορά την αναθεώρηση ενός κειμένου του ρωμαίου ιστορικού Τάκιτου από τον εκδοτικό οίκο Penguin. Η δεύτερη, τη μετάφραση και αναθεώρηση δοκιμίων του περουβιανού λογοτέχνη Mario Vargas Llosa, και η τρίτη, τη μετάφραση και αυτο-αναθεώρηση του βιβλίου του George Perec από τον μεταφραστή David Bellos, το οποίο δημοσιεύθηκε με τον τίτλο *Life: A User's Manual*. Η πρώτη μελέτη καταδεικνύει την ασάφεια του ΚΠ λόγω των διαφόρων αναθεωρήσεων και επιστημονικών μελετών που έχουν γίνει στην πάροδο του χρόνου καθώς και την επιβολή μιας συμμορφούμενης ανάγνωσης η οποία οφείλεται στην ιδιαιτέρως αρνητική στάση του συγγραφέα προς τις φυλές των Πεουτσίνι και των Σαρματών η οποία εκφράζεται μέσω ανοικτά αρνητικών αξιολογικών επιθετικών. Επιπλέον, η συγκρατημένη ανάγνωση που εφαρμόζουν οι μεταφραστές Mattingly και Harold μέσω των παρακειμενικών τους υποσημειώσεων, οι οποίες επαναπροβάλλουν μια αρνητική στάση προς τους Μογγόλους και τις αστιακές φυλές γενικότερα, συμβάλλει στην αναπαραγωγή φυλετικών και ρατσιστικών στερεοτύπων. Ωστόσο, σε άλλη υποσημείωση του, ο Mattingly προβάλλει μια ανθιστάμενη θέση ανάγνωσης χαρακτηρίζοντας αφελή τη σκέψη του Τάκιτου καθώς, όπως υποστηρίζει, κατά τον χρόνο συγγραφής του βιβλίου «δε θα μπορούσε να φανταστεί τις αποτροπιαστικές βιαιοπραγίες που έλαβαν μορφή μέσα από αυτή την αφελή δήλωσή του». Η δεύτερη μελέτη περίπτωσης πραγματεύεται τη σχέση και τη διαρκή διαβούλευση μεταξύ συγγραφέα και μεταφραστή. Τα κύρια προβλήματα που εντοπίστηκαν εδώ από τους μεταφραστές αφορούν έντονα πολιτισμικά στοιχεία όπως περουβιανισμούς, τοπικούς ιδιωματισμούς, φυλετικούς όρους και λέξεις που δεν έχουν άμεσο ισοδύναμο στη ΓΣ, τα οποία σε γενικές γραμμές τείνουν να εξομαλύνονται στο μετάφρασμα. Ένα άλλο κρίσιμο σημείο της εν λόγω μελέτης αφορά τις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο συγγραφέας (Llosa) αναγκάστηκε έπειτα από διαβούλευση με αναγνώστες να επαναδιατυπώσει το ΚΠ για την αποφυγή επικριτικών σχολίων από μέρους των αναγνωστών. Τέλος, η τελευταία μελέτη δεν αποκαλύπτει σοβαρές παρεμβάσεις του μεταφραστή σε επίπεδο στάσης παρά μόνο μικρές διορθώσεις που πραγματοποιούνται για λόγους φυσικότητας και ιδιωματικότητας του λόγου. Τα κρίσιμα σημεία εντοπίζονται σε επίπεδο κλιμάκωσης στο μεταγενέστερο στάδιο της αναθεώρησης μέσω της επίτασης στο επιρρηματικό επίπεδο, κάτι που ίσως αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της ιδιοσυγκρασίας του μεταφραστή.

Για τη μελέτη της μεταφραστικής διακύμανσης, η οποία εξετάζεται στο πέμπτο κεφάλαιο του βιβλίου, αξιοποιήθηκε το διήγημα του Αργεντινού συγγραφέα Jorge Luis Borges *Emma Zunz* και οι μεταφράσεις του από τους λογοτεχνικούς μεταφραστές Yates και Hurley. Στη συνέχεια η έρευνα διευρύνθηκε με την συμπερίληψη 15 ακόμη μεταφράσεων ενός αποσπάσματος του ίδιου έργου από ασκούμενους μεταφραστές οι οποίοι δέχθηκαν να συμμετάσχουν εθελοντικά στην έρευνα. Η αρχική σύγκριση των δύο αποσπασμάτων

φανερώνει ότι η διακύμανση συνιστά σχεδόν το ένα τρίτο του κειμένου. Η μετέπειτα αντιπαραβολή των δημοσιευμένων ΚΣ με τα ΚΣ των ασκούμενων μεταφραστών αποδεικνύει ότι το μέγεθος της αμεταβλητότητας μειώνεται σημαντικά σε σχέση με τα ΚΣ των Yates και Hurley αλλά περιορίζεται κυρίως σε κοινά και συνήθη ουσιαστικά. Οι μεγαλύτερες μετατοπίσεις εντοπίζονται στη γλωσσική πραγμάτωση της στάσης και συμβαίνουν κυρίως στον παραδειγματικό άξονα της γλώσσας. Σε γενικές γραμμές, το ΚΣ του Yates χαρακτηρίζεται από τη χρήση κοινών μεταφραστικών ισοδυνάμων, ενώ το ΚΣ του Hurley διακρίνεται για την ιδιωματικότητά του και τη συχνή αποφυγή σύστοιχων όρων. Τέλος, σημειώνεται ότι τα πιο σημαντικά γλωσσικά στοιχεία ενός κειμένου είναι αυτά που συνήθως υπόκεινται σε διακύμανση μεταξύ των διαφόρων μεταφραστικών εκδοχών, μολονότι στο πλαίσιο του ίδιου κειμένου η απόδοσή τους τείνει να είναι σταθερή.

Το σύγγραμα του Munday προσφέρει μια απόδειξη της εφαρμοσιμότητας του συστήματος της αποτίμησης των Martin και White σε ένα ευρύ φάσμα κειμενικών ειδών και επιπέδων λόγου και αναδεικνύει την χρησιμότητά του, τόσο για τη διερεύνηση της ιδεολογικής και αξιολογικής τοποθέτησης του μεταφραστή, η οποία πραγματώνεται και υποστασιοποιείται μέσω της γλώσσας, όσο και του τρόπου με τον οποίο μπορεί αυτή να επηρεάσει τον τρόπο σύλληψης του κειμένου από τον αναγνώστη και εν τέλει να συμβάλει στην ταύτιση των αξιών του με τις αξίες του παραγωγού του ΚΠ. Επιπλέον, υπήρξε ιδιαίτερα διαφωτιστική για τη μελέτη της μεταφραστικής διακύμανσης και θεωρώ πως αποτέλεσε σημείο αναφοράς για τις διάφορες έρευνες που διεξήχθησαν έως και σήμερα εφαρμόζοντας τη θεωρία της αποτίμησης και τη ΣΛΓ στη μελέτη της μετάφρασης.

Άλλες μελέτες στη θεωρία της αποτίμησης

Στην ενότητα αυτή προβαίνουμε σε μια ενδεικτική περιγραφή σχετικών μελετών, παρουσιάζοντας συνοπτικώς το αντικείμενό τους, τη μεθοδολογία που ακολούθησαν, καθώς και τα συμπεράσματα που εξήχθησαν σε κάθε μία από αυτές. Οι δημοσιεύσεις αυτές συνίστανται, όπως προαναφέρθηκε ανωτέρω, σε μελέτες που εφαρμόζουν τη θεωρία της αποτίμησης των Martin και White στη μελέτη της μετάφρασης κάνοντας χρήση διαφόρων μεθοδολογιών και με διαφορετικά σημεία εστίασης η κάθε μία. Ως επί το πλείστον, το ενδιαφέρον των εργασιών αυτών έγκειται στη σύγκριση μεταξύ πρωτοτύπων κειμένων και των μεταφράσεών τους. Οι εργασίες που παρουσιάζουμε ενδεικτικώς, παρουσιάζονται σε άρθρα που δημοσιεύθηκαν σε επιστημονικά περιοδικά (Quian, 2017, Romagnuolo, 2014, Chang, 2017, Zhang, 2013, Rodrigues-Júnior & Leila, 2013, White, 2016), ένα άρθρο σε συλλογικό τόμο (Mouka, Saridakis, & Fotopoulou, 2015), μία διδακτορική διατριβή (Al-Shunnag, 2014), και ένα άρθρο δημοσιευμένο σε βιβλίο (Pan, 2015). Η παρουσίαση και περιγραφή τους θα γίνει κατά χρονολογική σειρά σύμφωνα με το έτος δημοσίευσής τους.

Το άρθρο του Zhang (2013) περιλαμβάνει τέσσερις μελέτες περίπτωσης που διεξήχθησαν στο ζεύγος αγγλικής-κινεζικής γλώσσας και αφορούν τίτλους ειδήσεων και τις διάφορες μετα-επεξεργασμένες (transedited) εκδοχές τους, όπως αυτές δημοσιεύθηκαν σε επίσημα κινεζικά μέσα ενημέρωσης. Ο λόγος που επιλέχθηκαν μόνο οι τίτλοι των άρθρων, αιτιολογείται από τον συγγραφέα στο γεγονός ότι οι τίτλοι αποτελούν «ένα είδος

παρακειμένων στα πλαίσια της ειδησεογραφίας, τα οποία κατέχουν σημαντική θέση ανάμεσα στην είδηση και τον αναγνώστη» (στο Zhang, 2013). Ο Zhang αντλεί τον όρο «παρακείμενο» από τον Gérard Genette (1997, στο ίδιο), για να αναφερθεί στα διάφορα στοιχεία που πλαισιώνουν ένα κείμενο όπως είναι οι τίτλοι, οι υποσημειώσεις, οι πρόλογοι και οι επίλογοι. Υπό αυτό το πρίσμα, η σπουδαιότητα και, κατά συνέπεια, η αξία ανάλυσης των τίτλων ειδήσεων έγκειται στο πληροφοριακό τους περιεχόμενο και στο γεγονός ότι προσελκύουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη και επιδρούν στη διαμόρφωση της θέσης του απέναντι στην είδηση. Μια άλλη σημαντική λειτουργία των τίτλων ειδήσεων είναι ότι «παρέχουν μια ακριβή και έμφορτη αξιών ένδειξη της στάσης του δημοσιευμένου κειμένου προς ένα συγκεκριμένο θέμα» (Spoonley, στο Zhang, 2013). Επίκεντρο της μελέτης του Zhang αποτελούν η στάση (stance) και η διαμεσολάβηση (mediation). Ως διαμεσολάβηση νοείται ο τρόπος με τον οποίο κατά τη διαδικασία της μετα-επεξεργασίας (transedition) γίνεται η παρέμβαση και εισαγωγή των στάσεων, δηλαδή των υποκειμενικών αξιολογήσεων, στο κείμενο-στόχο. Για την ανάλυση και επεξεργασία των δεδομένων του, ο Zhang αξιοποιεί τους πόρους της στάσης και της κρίσης από τη θεωρία της αποτίμησης και συγκεκριμένα εστιάζει στην κοινωνική αυτοπεποίθηση (social esteem) και την κοινωνική κύρωση (social sanction). Σε γενικές γραμμές, παρατηρείται μεγαλύτερη ουδετερότητα στην κάλυψη των γεγονότων από τα δυτικά μέσα ενημέρωσης, ενώ στα ΚΣ εντοπίζεται επίταση στον λόγο και χρήση γλωσσικών στοιχείων που εκφράζουν αρνητική εκτίμηση. Επιπλέον, σε κάποια ΚΣ σημειώνεται ένας βαθμός διαλογικότητας, υπό μορφή άμεσων απαιτήσεων προς τον αναγνώστη. Τέλος, για τον συγγραφέα, η απουσία δημοσιογραφικής κάλυψης ενός γεγονότος ή ή έλλειψη αξιολογικών στοιχείων στον λόγο αποτελούν εξίσου ένδειξη στάσης από μέρους του πρακτορείου ειδήσεων.

Οι Rodrigues-Júnior και Leila (2013) εστιάζουν στο κειμενικό είδος της λογοτεχνίας. Συγκεκριμένα, η μελέτη πραγματεύεται τη σύγκριση μεταξύ του πρωτοτύπου λογοτεχνικού έργου *The Picture of Dorian Gray* του άγγλου συγγραφέα Oscar Wilde και των μεταφράσεων και προσαρμογών του στην πορτογαλική γλώσσα που ομιλείται στη Βραζιλία. Ειδικότερα, το αντικείμενο της έρευνας είναι η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι διάφορες γλωσσικές αξιολογικές πραγματώσεις συμβάλλουν στην κατασκευή της πλοκής και των ομοφυλοφυλικών χαρακτήρων του έργου. Κεντρική θέση στην εν λόγω μελέτη κατέχει η φωνή του αφηγητή (narrator's voice), διότι εμποτίζει τα διάφορα στοιχεία λόγου με αξιολόγηση. Επίσης, ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η γλωσσική προβολή των συμπεριφορών των διαφόρων χαρακτήρων επιδρά σημαντικά στην κατασκευή της ταυτότητας αυτών. Ως προς τη μεθοδολογία τους, οι συγγραφείς χρησιμοποίησαν το λογισμικό πρόγραμμα WordSmith Tools, και συγκεκριμένα έγινε αξιοποίηση του προγράμματος στοίχισης Aligner, το οποίο ταξινομεί τις προτάσεις με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι μεταξύ τους παράλληλες η μία κάτω από την άλλη, όπου πρώτη εμφανίζεται πάντα η πρωτότυπη φράση και ακολουθούν οι διάφορες μεταφραστικές της αποδόσεις στα Πορτογαλικά. Από την αντιπαραβολική σύγκριση μεταξύ του ΚΠ και των διαφορετικών ΚΣ προκύπτει ότι τα περισσότερα σημεία στα οποία διαφαίνεται η θηλυπρέπεια των χαρακτήρων είναι περιγραφές που παρέχονται από τον ίδιο τον αφηγητή, οι περισσότερες εκ των οποίων παραλείπονται ή αποδίδονται στα ΚΣ με τη χρήση γλωσσικών στοιχείων που στην άλλη γλώσσα φέρουν διαφορετική σημασία. Οι μετατοπίσεις αυτές συμβάλλουν κατ'αυτόν τον τρόπο στη μερική αλλοίωση του ΚΠ.

Η έρευνα της Anna Romagnuolo (2014) αφορά τα υπομνήματα βασανισμού ("Torture Memos") τα οποία συντάχθηκαν από δικαστικούς του Υπουργείου Δικαιοσύνης των ΗΠΑ επί προεδρίας Bush και περιγράφουν τις μεθόδους βασανισμού των κρατουμένων, ή «παράνομων

μαχητών» (unlawful combatants) όπως ονομάστηκαν από την τότε κυβέρνηση, οι οποίοι κρίθηκαν ύποπτοι για συμμετοχή στην Al-Qaeda στον απόηχο των επιθέσεων της 11ης Σεπτεμβρίου 2001. Η συγγραφέας προβαίνει, βάσει της θεωρίας της αποτίμησης, σε μια αντιπαραβολική εξέταση των γλωσσικών επιλογών που χρησιμοποιήθηκαν στα απόρρητα αυτά έγγραφα και στις μεταφράσεις τους προς τα Ιταλικά. Ο λόγος για τον οποίο επιλέχθηκαν τα εν λόγω υπομνήματα προς εξέταση οφείλεται εν μέρει, όπως επισημαίνει η Romagnuolo, στην ασάφεια που διέπει τον νομικό λόγο και, κατ' επέκταση, τη γλώσσα των εγγράφων που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, δεδομένου ότι περιλαμβάνουν πολλές έννοιες που στηρίζονται σε αφηρημένες ηθικές και φιλοσοφικές βάσεις. Η δημοσίευση των απόρρητων εγγράφων ξεκίνησε με κάποιες δράσεις μη κυβερνητικών οργανώσεων που υπέβαλαν αίτημα στην αμερικανική κυβέρνηση επικαλούμενες τον νόμο περί ελευθερίας της πληροφόρησης (Freedom of Information Act) και ζητώντας τη δημοσίευση όλων των εγγράφων που αφορούσαν τους τρόπους μεταχείρισης των κρατουμένων. Ωστόσο, οι προσπάθειες απέβησαν άκαρπες, ενώ μετά τη δεύτερη αποτυχημένη απόπειρα, οι αιτούντες απευθύνθηκαν στο Πρωτοδικείο της Νέας Υόρκης, το οποίο με απόφασή του της 15ης Σεπτεμβρίου του 2004 διέταξε τη δημοσιοποίηση των εγγράφων. Βάσει της αρχικής εξέτασης των υπομνημάτων στην πρωτότυπη γλώσσα, η Romagnuolo επισημαίνει ότι η σύνταξη αυτών διέπεται από μια διαδικασία «επανορισμού» των γεγονότων, μέσω γλωσσικών επιλογών οι οποίες είναι έμφορτες με τιμές στάσης (κρίσης και εκτίμησης), συμβάλλοντας στην ιδεολογική τοποθέτηση των αναγνωστών και κατά συνέπεια στην κατευθυνόμενη αντίδραση αυτών. Σύμφωνα με τον Jackson (στο Romagnuolo, 2014) αυτή η στρατηγική έχει διττό σκοπό: την αποφυγή διακήρυξης πολέμου και την εξαίρεση των κρατουμένων από τη νομική προστασία του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Από τη μετέπειτα παράλληλη σύγκριση μεταξύ του πρωτοτύπου κειμένου και των ιταλικών μεταφράσεων, προκύπτει ότι το ΚΠ προβάλλει το ιδεϊκό περιεχόμενο με τέτοιο τρόπο ώστε να δημιουργείται στον αναγνώστη η εντύπωση ότι οι πληροφορίες βασίζονται σε έγκυρες εξωτερικές πηγές και, επομένως, είναι επαληθεύσιμες. Αφετέρου, στις μεταφράσεις παρατηρείται μέγιστη μετατόπιση σε επίπεδο διακειμενικής τοποθέτησης, ενώ τα ΚΣ είναι διαλογικά πιο συσταλτικά, εξαλείφοντας, μέσω των επιλογών μεταβατικότητας και τροπικότητας, τον ρητορικό σκοπό του ΚΠ.

Το άρθρο των Μούκα, Σαριδάκη και Φωτοπούλου (2015) αφορά τη μελέτη του ρατσιστικού λόγου και συγκεκριμένα τον τρόπο με τον οποίο οι στάσεις και συμπεριφορές που είναι ενδεικτικές ρατσιστικής τοποθέτησης πραγματώνονται γλωσσικά στον κινηματογραφικό λόγο. Η έρευνα εστιάζει στον εντοπισμό μετατοπίσεων στο επίπεδο του λόγου. Οι συγγραφείς κινούνται στα πλαίσια των περιγραφικών μεταφραστικών σπουδών και η ανάλυσή τους βασίζεται στο μοντέλο της αποτίμησης των Martin και White. Ως προς τη μεθοδολογία της έρευνας, πραγματοποιήθηκε συγκρότηση ενός σώματος κειμένων, από τις μεταγραφές των διαλόγων πέντε ταινιών στην αγγλική (πρωτότυπο), ελληνική και ισπανική γλώσσα, εκ των οποίων οι δύο τελευταίες αποτελούν τις υποτιτλισμένες εκδοχές του ΚΠ. Για την επισημείωση του σώματος κειμένων και την ταξινόμηση των μετατοπίσεων αξιοποιήθηκε το λογισμικό επισημείωσης GATE. Μέρος της μεθοδολογίας υπήρξε επίσης και η χρήση τριών σωμάτων κειμένων αναφοράς, ενός για κάθε γλώσσα, κυρίως για την άρση αμφισημιών ως προς τον χαρακτηρισμό ενός γλωσσικού στοιχείου ως ρατσιστικού ή μη. Σύμφωνα με τους συγγραφείς, ο λόγος για τον οποίο επιλέχθηκαν η ελληνική και η ισπανική γλώσσα ως ΓΣ είναι το γεγονός ότι τόσο η Ισπανία όσο και η Ελλάδα δέχθηκαν τα τελευταία χρόνια, λόγω της γεωγραφικής τους θέσης, μεγάλες ροές προσφύγων. Το γεγονός αυτό είχε αναμφισβήτητα σημαντικές επιδράσεις στη διαμόρφωση του ρατσιστικού λόγου. Για τους σκοπούς της

έρευνας, η στάση (attitude) αναλύεται βάσει των διαφόρων χαρακτηριστικών της, τα οποία συνίστανται στα εξής: ρητή/σιωπηρή στάση, ειρωνία, άμεση/έμμεση στάση, πολικότητα (το στοιχείο αυτό αφορά τον θετικό και αρνητικό άξονα της στάσης) και δύναμη (αφορά την κλιμάκωση, σε όρους Martin και White). Βάσει της σύγκρισης του αγγλόφωνου ΚΠ και των υποτιτλισμένων ΚΣ, διαπιστώθηκε σε γενικές γραμμές μια τάση μετριασμού του ρατσιστικού λόγου, ωστόσο υπήρξαν σημεία του ΚΣ στα οποία σημειώνεται επίταση της αρνητικής στάσης, μολονότι πραγματώνεται χωρίς την παρουσία λεξικών τύπων υβριστικού περιεχομένου.

Η μελέτη του Pan (2015) εστιάζει στην ιδεολογική τοποθέτηση και στον τρόπο με τον οποίο αυτή κατασκευάζεται ή/και μεταβάλλεται στον δημοσιογραφικό λόγο μέσα από το πρίσμα της μετάφρασης. Συγκεκριμένα, αντικείμενο της μελέτης υπήρξε η εξέταση των κινεζικών μεταφράσεων από την κρατική εφημερίδα *Reference News,* οι οποίες αφορούν δύο γεγονότα σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο της Κίνας για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα οποία κάλυψαν αγγλόφωνα μέσα μαζικής ενημέρωσης, συγκεκριμένα το πρακτορείο ειδήσεων *Associated Press* και η εφημερίδα *Washington Post*. Το θεωρητικό μοντέλο που αποτέλεσε τη βάση για τη διεξαγωγή της έρευνας είναι το σύστημα τριών διαστάσεων της ΚΑΛ που αναπτύχθηκε από τον Fairclough και το μοντέλο της αποτίμησης των Martin και White. Η έρευνα εστιάζει στις αξιολογικές αποκλίσεις (evaluative deviations), δηλαδή σε γλωσσικούς πόρους των οποίων η αξιολογική σημασία διαφέρει από αυτή που εκφράζει το ισοδύναμό τους στο ΚΠ (Pan, 2012 στο Pan, 2015). Σύμφωνα με τον συγγραφέα, αυτές οι αποκλίσεις μπορούν να ταξινομηθούν σε τρεις τύπους: αποκλίσεις στον προσδιορισμό του φορέα των ειδήσεων, αποκλίσεις στην παρουσίαση των γεγονότων και αποκλίσεις που συμβάλλουν στην συγκάλυψη των αναπαραστάσεων. Η εν λόγω έρευνα εστιάζει μόνο στον πόρο της κλιμάκωσης και η ανάλυση των παραδειγμάτων διεξάγεται βάσει των αξόνων της ισχύος (force) και της εστίασης (focus). Η αντιπαραβολική εξέταση μεταξύ του ΚΠ και των ΚΣ καταδεικνύει την κατασκευή διαφορετικής ιδεολογικής τοποθέτησης στην αναπαράσταση των γεγονότων, η οποία επιτυγχάνεται μέσω της μείωσης της αρνητικής στάσης προς γεγονότα και καταστάσεις που αφορούν άμεσα την Κίνα, καθώς και μέσω της επίτασης θετικών σχολίων που στοχεύουν στον εγκωμιασμό της. Τέλος, ο συγγραφέας διατυπώνει τον σημαντικό ισχυρισμό πως η εξέταση του τρόπου με τον οποίο κατευθύνεται ένας αναγνώστης προς μια επιδιωκόμενη ιδεολογική τοποθέτηση δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στο επίπεδο του συγκειμένου αλλά πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και άλλοι εξωκειμενικοί παράγοντες, όπως είναι η θεσμικά καθιερωμένη πρακτική του πρακτορείου ειδήσεων και οι σκοποί που αυτό εξυπηρετεί.

Η διδακτορική διατριβή του Shunnag (2014) επιδιώκει να διερευνήσει σημεία του πολιτικού λόγου τα οποία αποτελούν ενδείκτες στάσης[8]. Συγκεκριμένα, η έρευνα συνίσταται στην αντιπαραβολική μελέτη δέκα άρθρων γνώμης, που δημοσιεύθηκαν στις αμερικανικές εφημερίδες *Washington Post* και *New York Times* και αφορούν την Αραβική Άνοιξη, και των μεταφράσεών τους στην αραβική γλώσσα από τις εφημερίδες *Al-Ghad* και *Al-Ittihad*. Για την ανάλυση του γλωσσικού υλικού και τη διατύπωση των συμπερασμάτων εφαρμόζεται ένας συνδυασμός μεθόδων που κινούνται στο πλαίσιο των περιγραφικών μεταφραστικών σπουδών. Συγκεκριμένα, η εργασία περιλαμβάνει, αρχικά, τη συγκρότηση ενός σώματος κειμένων προς εξέταση, του οποίου η ανάλυση βασίζεται στο λεξικογραμματικό πλαίσιο της

[8] Στην παρούσα μελέτη, ο όρος στάση (stance) νοείται ως αξιολόγηση (evaluation) και δεν πρέπει να συγχέεται με τον πόρο της αποτίμησης (attitude), καθώς όπως είδαμε στο βιβλίο του Munday διάφοροι μελετητές χρησιμοποιούν ποικίλλους όρους για να περιγράψουν το εν λόγω φαινόμενο.

στάσης (Biber *et al.*, 1999, Biber, 2006), στην ΚΑΛ (Fairclough, 1992; 1995a), στην κοινωνικο-αφηγηματική προσέγγιση της Baker (2006) καθώς και στη θεωρία της αποτίμησης. Βάσει της τελικής ανάλυσης του ΣΚ, τα συμπεράσματα που μπορούν να εξαχθούν από την εν λόγω μελέτη είναι ότι σημειώνεται συχνή μετατόπιση της στάσης στα ΚΣ, η οποία περιλαμβάνει τόσο τη μείωση της αξιολόγησης όσο και επίταση, παράλειψη, ακόμη και διατήρησή της στα ίδια επίπεδα με το ΚΠ. Ωστόσο, οι περισσότερες πραγματώσεις της στάσης χάνουν, σε επίπεδο κλιμάκωσης, την έντασή τους. Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι ως προς την έκφραση της στάσης, αυτή πραγματώνεται κυρίως μέσω έμφορτων με αξίες λεξικών στοιχείων παρά μέσω γραμματικών δομών.

Η μελέτη του White (2006) αφορά στο λογοτεχνικό κειμενικό είδος. Συγκεκριμένα, συνίσταται στην ανάλυση των αγγλικών μεταφράσεων της εισαγωγικής παραγράφου του μυθιστορήματος του Albert Camus *L'Étranger* (*Ο Ξένος*). Κεντρικό σημείο της έρευνας αποτελεί το φαινόμενο της διακύμανσης, η οποία περιλαμβάνει μετατοπίσεις στο επίπεδο του λόγου και σε επίπεδο στάσης. Κυρίως, το ενδιαφέρον εστιάζεται στη σχέση των ίδιων των μεταφρασμάτων, με σκοπό να αποκαλυφθούν τυχόν διαφορές στην «επικοινωνιακή εμπειρία» των αγγλόφωνων αναγνωστών, η οποία σχετίζεται άμεσα με τη δημοσιευμένη εκδοχή στην οποία αυτοί είχαν πρόσβαση. Ως «επικοινωνιακή εμπειρία», νοείται «το σύνολο των νοημάτων που μπορεί να εκλάβει ένας αναγνώστης από το κείμενο, μαζί με τις πιθανές ερμηνείες του ως προς το σκηνικό, τις κοινωνικές σχέσεις και το πεδίο της ανθρώπινης δραστηριότητας όπως αυτή σηματοδοτείται» (White, 2016). Με άλλα λόγια, οι διαφορές που ενδεχομένως προκύπτουν στην επικοινωνιακή εμπειρία των αναγνωστών είναι ενδεικτικές των διαφορετικών αντιδράσεων αυτών, και κατά συνέπεια και της στάσης/τοποθέτησής τους απέναντι στους χαρακτήρες του μυθιστορήματος. Κεντρική θέση στη συγκεκριμένη μελέτη κατέχει η συναγόμενη στάση (βλ. Munday, 2012), η οποία πραγματώνεται μέσω διατυπώσεων που εκφράζονται έμμεσα παρά άμεσα, μεταφέροντας θετικές ή αρνητικές αξιολογήσεις. Παρά το μικρό μέγεθος του δείγματος προς ανάλυση, τα συμπεράσματα που εξήχθησαν μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: ακόμα και οι πιο μικρές διακυμάνσεις μεταξύ των ΚΣ συνεπάγονται διαφορές στο επίπεδο του λόγου και, κατά συνέπεια, στη διαφορετική απεικόνιση των κοινωνικών σχέσεων των χαρακτήρων, όπως επίσης και στον βαθμό οικειότητας μεταξύ τους. Τέλος, αυτό επιδρά σημαντικά και στη διαμόρφωση (θετική ή αρνητική) της στάσης του αναγνώστη προς τους χαρακτήρες.

Η επόμενη μελέτη που δημοσιεύθηκε στο πλαίσιο της θεωρίας της αποτίμησης είναι αυτή του Qian (2017), αντικείμενο της οποίας υπήρξε η διερεύνηση «μη αξιόπιστων» (unfaithful), όπως ο ίδιος τις αποκαλεί, αγγλικών μεταφράσεων πέντε δημοσίων ανακοινώσεων της Κίνας. Στη συνέχεια, το άρθρο στοχεύει στο να δώσει απαντήσεις σε διάφορα ερωτήματα, τα οποία αφορούν τόσο την αξιολόγηση του παραγωγού του κειμένου και του μεταφραστή, όσο και τους παράγοντες που οδηγούν στην παραγωγή μη αξιόπιστων μεταφράσεων. Η έρευνα, επομένως, εστιάζει στην πραγμάτωση διαφορετικών στάσεων, η δε ανάλυσή της βασίζεται στους πόρους της στάσης και της εμπλοκής του συστήματος της αποτίμησης. Βάσει της αντιπαραβολικής σύγκρισης του ΚΠ με τα ΚΣ σημειώνονται σημαντικές μετατοπίσεις σε επίπεδο αξιολόγησης. Σύμφωνα με τον συγγραφέα, η μη πιστότητα των μεταφράσεων προς το ΚΠ, οφείλεται σε διάφορους λόγους, όπως είναι α) η υποκειμενικότητα του μεταφραστή, β) τα διαφορετικά επικοινωνιακά πλαίσια και γ) τα διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια. Η τελευταία κατηγορία εσωκλείει τις προσδοκίες των αναγνωστών του πολιτισμού-στόχου, τις διαφορετικές κοινωνικο-πολιτισμικές αξίες και τα διαφορετικά γλωσσικά χαρακτηριστικά μεταξύ των γλωσσών. Επομένως, κατά τη μεταφραστική διαδικασία, ένας μεταφραστής

πρέπει πρώτα να εντοπίζει τη στάση που ο παραγωγός του κειμένου εισάγει στο ΚΠ και στη συνέχεια, λαμβάνοντας υπόψη του όλους τους ανωτέρω παράγοντες, να αποφασίσει πώς θα μεταφέρει τις εν λόγω αξιολογικές πραγματώσεις στο ΚΣ.

Το τελευταίο άρθρο για το οποίο γίνεται λόγος στην παρούσα εργασία αφορά τη μελέτη του Chang (2017), η οποία πραγματεύεται τη μετάφραση ως μια διαδικασία επαναπραγμάτωσης (re-instantiation). Η θεώρησή του βασίζεται στη ΣΛΓ του Halliday, και συγκεκριμένα στην έννοια του νοηματοδοτικού δυναμικού (meaning potential). Υπό αυτό το πρίσμα, και δεδομένου ότι κάθε κείμενο μπορεί να ερμηνευτεί ως πραγμάτωση του νοηματοδοτικού δυναμικού, δηλαδή των επιλογών που είναι διαθέσιμες στον μεταφραστή ανά πάσα στιγμή, κάθε μεταφρασμένη εκδοχή του μπορεί να νοηθεί ως επαναπραγμάτωση αυτού του νοηματοδοτικού δυναμικού. Το σώμα κειμένων που αξιοποιήθηκε για τους σκοπούς της έρευνας αποτελείται από το πρωτότυπο αγγλικό μυθιστόρημα της Jane Austen *Pride and Prejudice* (*Περηφάνεια και Προκατάληψη*) και τέσσερις μεταφράσεις του στην κινεζική γλώσσα. Τα δύο πρώτα ΚΣ (τα οποία, για ευκολία αναφοράς, ονομάζονται κείμενα 2 και 3, αντίστοιχα) αποτελούν πλήρεις μεταφράσεις του μυθιστορήματος στην κινεζική γλώσσα, το άλλο ΚΣ (κείμενο 4) αποτελεί μια απλοποιημένη εκδοχή του ΚΠ, ενώ το κείμενο 5 αποτελεί μια πρωτότυπη αγγλική εκδοχή με εισαγωγές στην κινεζική γλώσσα στην αρχή του κάθε κεφαλαίου. Σκοπός της μελέτης είναι η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο το νοηματοδοτικό δυναμικό του ΚΠ πραγματώνεται με διαφορετικό τρόπο στα ΚΣ εστιάζοντας στους διαφορετικούς βαθμούς δέσμευσης (commitment) αυτών προς το ΚΠ. Η δέσμευση αυτή εξετάζεται υπό το πρίσμα δύο αξόνων, της ιδεϊκής και της διαπροσωπικής μεταλειτουργίας. Βάσει της σύγκρισης του πρωτοτύπου κειμένου και των μεταφράσεών του, διαπιστώνεται ότι τα κείμενα 2 και 3 βρίσκονται πιο κοντά στο ΚΠ σε επίπεδο ιδεϊκής και διαπροσωπικής δέσμευσης σε σχέση με τα κείμενα 4 και 5, στα οποία σημειώνεται σημαντική μείωση τόσο στο πληροφοριακό περιεχόμενο καθώς και σε επίπεδο προβολής· π.χ., στο κείμενο 5 παραλείπονται πολλοί διάλογοι, ενώ στο κείμενο 4 καταγράφεται μεγάλος αριθμός παραφράσεων και γενικεύσεων. Τέλος, σύμφωνα με τον συγγραφέα, ένας σημαντικός παράγοντας που οδηγεί στις εκάστοτε επιλογές των μεταφραστών είναι ο στόχος και η λειτουργία που κάθε ΚΣ επιδιώκει να εκπληρώσει, όπως για παράδειγμα το κείμενο 5 όπου η κινεζική εισαγωγή στην αρχή του κάθε κεφαλαίου επιδιώκει την καλύτερη κατανόηση, από μέρους των αναγνωστών, της πλοκής του ΚΠ. Ωστόσο, παρά τους στόχους και τις προσδοκίες του εκάστοτε μεταφραστή, ο μεγάλος αριθμός παραλείψεων, γενίκευσης και παράλειψης οδηγούν στην αλλοίωση του αφηγηματικού ύφους του ΚΠ.

Η εν λόγω ενότητα της παρούσας εργασίας επιδίωξε να παρέχει μια συνοπτική εικόνα των μελετών που έχουν διεξαχθεί τα τελευταία χρόνια αξιοποιώντας τη θεωρία της αποτίμησης στο πεδίο των μεταφραστικών σπουδών. Στο σημείο αυτό θα προσπαθήσουμε να εξετάσουμε συγκεραστικώς τα ευρήματα των μελετών αυτών, προκειμένου να συναγάγουμε, στο μέτρο του δυνατού, κάποια συμπεράσματα σχετικά με το φαινόμενο της αξιολόγησης και τον τρόπο με τον οποίο αυτή μεταφέρεται στα ΚΣ. Μολονότι, το μοντέλο των Martin & White αποτελεί τη βάση της ανάλυσης των ανωτέρω μελετών, εφαρμόζεται ένας συνδυασμός μεθοδολογιών με τη συμπερίληψη και άλλων συστημάτων, όπως η κοινωνικοαφηγηματική προσέγγιση της Baker (2006), το λεξικογραμματικό πλαίσιο της στάσης του Biber (Biber et al., 1999, Biber, 2006) και η ΚΑΛ του Fairclough (1992, 1995a). Η χρήση σωμάτων κειμένων και συστημάτων επισημείωσης των κειμένων αποτέλεσε επίσης μέρος της μεθοδολογίας. Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί πως δεν εφαρμόζουν όλες οι μελέτες τη θεωρία της αποτίμησης με το ίδιο επίπεδο εστίασης, καθώς ορισμένες αξιοποιούν και τους τρεις πόρους

της (στάση, κλιμάκωση, εμπλοκή), ενώ άλλες επικεντρώνονται μόνο σε έναν ή δύο από αυτούς. Το φάσμα των κειμενικών ειδών και των γλωσσών που εξετάστηκαν είναι ευρύ, ωστόσο η Αγγλική αποτελεί την κυρίαρχη γλώσσα των ΚΠ. Οι ανωτέρω δημοσιεύσεις καταδεικνύουν ότι πολλά αξιολογικά σημεία των πρωτοτύπων κειμένων υπόκειται σε μετατοπίσεις στα ΚΣ, είτε μέσω της επίτασης αυτών είτε μέσω του μετριασμού τους. Ενίοτε, βεβαίως, προστίθεται αξιολόγηση ενώ άλλες φορές παραλείπεται. Ο πόρος της εμπλοκής αποτελεί επίσης αντικείμενο μετατόπισης, όπου άλλοτε επεκτείνεται και άλλοτε γίνεται περιοριστικά πιο συσταλτικός, μη επιτρέποντας στον αναγνώστη την υιοθέτηση εναλλακτικών τοποθετήσεων. Σε γενικές γραμμές, τα συμπεράσματα μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

1. Στη μετάφραση ρατσιστικού και υβριστικού περιεχομένου, καταγράφεται τάση για μετριασμό των έμφορτων με αρνητική αξιολόγηση λεξικών στοιχείων που χρησιμοποιούνται από το ΚΠ, ωστόσο ενίοτε παρατηρείται και επίταση της αξιολόγησης.
2. Στη μετάφραση λογοτεχνικών έργων παρατηρούνται παραλείψεις, προσαρμογές και μετατόπιση του αφηγηματικού ύφους του συγγραφέα, τα οποία οφείλονται είτε σε πολιτισμικές διαφορές, είτε στους σκοπούς για τους οποίους προορίζεται να αξιοποιηθεί το ΚΣ.
3. Στη μετάφραση ευαίσθητου για τον πολιτισμό-στόχο περιεχομένου παρατηρείται μείωση της αρνητικής αξιολόγησης, όπως και επίταση της θετικής, ενώ στις περιπτώσεις όπου το ΚΠ μπορεί να αποβεί προσβλητικό για την κοινωνία για την οποία προορίζεται το ΚΣ παρατηρείται προσθήκη αρνητικής αξιολόγησης για τον αξιολογητή του ΚΠ.
4. Στην απόδοση μεταεπεξεργασμένων τίτλων ειδήσεων και γενικότερα δημοσιογραφικού λόγου σημειώνονται αξιολογικές μετατοπίσεις, τα αίτια των οποίων μπορούν να εντοπιστούν στην υποκειμενική τοποθέτηση τόσο του μεταφραστή όσο και του πρακτορείου ειδήσεων ή της εφημερίδας.

Ωστόσο, τα συμπεράσματα αυτά δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι δύναται να ισχύσουν καθολικά λόγω του εξής περιορισμού: δεδομένου ότι δεν έχουμε να κάνουμε με αυτόματη μηχανική μετάφραση αλλά με κείμενα που παράγονται από ανθρώπους μεταφραστές, η υποκειμενική αξιολόγηση είναι πάντοτε παρούσα και άμεσα συνδεδεμένη-εξαρτώμενη από το κοινωνικο-πολιτικό/πολιτισμικό υπόβαθρο του εκάστοτε μεταφραστή, τις θεσμικά καθιερωμένες αρχές και αξίες που αυτός φέρει, και τους σκοπούς που ο ίδιος, ή ο φορέας για τον οποίο λειτουργεί, επιχειρεί να υπηρετήσει. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι άξια περαιτέρω διερεύνησης αποτελεί, όχι μόνο η παρουσία αξιολογικών στοιχείων, αλλά και η απουσία αυτών. Εν κατακλείδι, η ποικιλομορφία και το ευρύ φάσμα των κειμενικών ειδών που εξετάστηκαν, των ζευγών γλωσσών και των μεθοδολογιών που εφαρμόσθηκαν, επαληθεύει, σε ικανό βαθμό, τον ισχυρισμό του Munday (2012) σχετικά με τη χρησιμότητα και εφαρμοσιμότητα του μοντέλου των Martin & White στη μελέτη της μετάφρασης.

Η θεωρία της αποτίμησης στη μετάφραση δημοσιογραφικού λόγου

Στην παρούσα ενότητα, μέσω ενός μικρού πειράματος, στοχεύουμε στον έλεγχο της εφαρμοσιμότητας του μοντέλου της αποτίμησης στη μελέτη της μετάφρασης δημοσιογραφικού λόγου μεταξύ αγγλικής και ελληνικής γλώσσας. Σκοπός μας είναι να αναδείξουμε την αποτίμηση του πρωτοτύπου κειμένου και του μεταφράσματος, και ειδικότερα, να εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο αυτή μεταφέρεται στο ΚΣ. Αντικείμενο

της έρευνας αποτελεί ένα άρθρο της αγγλόφωνης εφημερίδας *The Guardian* με τίτλο «Golden Dawn: courage of two women stems the rise of Greece's neo-Nazis» και η ελληνική μετάφρασή του, η οποία δημοσιεύθηκε ηλεκτρονικά μέσω της ιστοσελίδας *News 247* υπό τον τίτλο «Οι δύο γυναίκες που "ξηλώνουν" τη Χρυσή Αυγή». Το θέμα το άρθρου αφορά την έρευνα που διεξήγαγαν δύο γυναίκες ανακρίτριες στην προσπάθειά τους να αποδείξουν τις εγκληματικές ενέργειες της Χρυσής Αυγής ώστε να επιτύχουν την παραπομπή των μελών της σε δίκη.

Η ανάλυση των παραδειγμάτων θα διεξαχθεί βάσει των τριών πόρων του μοντέλου της αποτίμησης, δηλαδή, της στάσης, της κλιμάκωσης και της εμπλοκής. Οι πίνακες που παρατίθενται στη συνέχεια συμπεριλαμβάνουν τις εκφράσεις της στάσης όπως αυτές πραγματώνονται στο ΚΠ και διακρίνονται στις κατηγορίες του συναισθήματος, της κρίσης και της εκτίμησης.

Στάση

<u>Πίνακας 1. Πραγματώσεις της στάσης σε επίπεδο συναισθήματος</u>

(Τα στοιχεία που εμφανίζονται ~~διαγραμμένα~~ αποτελούν τις πραγματώσεις οι οποίες παραλείφθηκαν εντελώς στο ΚΣ, τα οποία θα συζητηθούν στην επόμενη ενότητα)

- ασφάλεια

party's criminal activities, most violent political force, criminal organization, ~~promising revenge~~, ~~Golden Down will bring their demise~~, violent tactics, thuggish behavior, attacks on immigrants, ~~based entirely on fear among those who support it~~, ~~menace~~.

+ τάση

mission, ~~fiercely~~, ~~promising revenge~~, ~~trying to convince~~, determined to do what the political system has failed to achieve so far, hard-working.

- τάση

the failure of anybody to speak out, remained eerily quiet, ~~no other attracts…intent on punishing the establishment for the country's economic crash~~, what the political system failed to do…

Όπως γίνεται φανερό από τον ανωτέρω πίνακα, οι περισσότερες πραγματώσεις του ΚΠ που φέρουν αρνητικές τιμές αναφέρονται είτε στο κόμμα της Χρυσής Αυγής (- ασφάλεια), είτε στην αδυναμία του ελληνικού λαού και της ελληνικής κυβέρνησης να λάβει μέτρα για την αντιμετώπιση των βίαιων πρακτικών της. Οι θετικές τιμές (+ τάση) αφορούν την αποφασιστικότητα των δύο ανακριτριών να αποδείξουν τις εγκληματικές ενέργειες του κόμματος και να παραπέμψουν σε δίκη τα μέλη του.

Βάσει του ανωτέρω πίνακα, η μόνη μετατόπιση εντοπίζεται στο ρήμα της φράσης *the failure of anybody to speak out* (=μιλώ ανοικτά για κάτι) το οποίο στο ΚΣ αποδίδεται με το μεγαλύτερης έντασης ρήμα «αντιδρώ» (*Η αποτυχία οποιουδήποτε να αντιδράσει*). Το ρ. *αντιδρώ*, δεδομένου ότι περιλαμβάνει δράση, αυξάνει την επίταση του αγγλικού *speak out*.

Στη συνέχεια, απεικονίζονται οι πραγματώσεις του ΚΠ σε επίπεδο κρίσης. Αυτές έχουν ως εξής:

Πίνακας 2. Πραγματώσεις της στάσης σε επίπεδο κρίσης

+ ικανότητα
stems the rise of, dissecting Golden Down with a precision of a surgeon, the judiciary appears determined to do, by tackling the scourge, handling … most hardened criminals, gutsy female prosecutor, fearless, openly address the issue.

- ικανότητα
most violent political force, has began to crack, ~~Golden Down will bring their demise~~, brutal Nazi occupation, violent tactics, thuggish behavior, political system has failed to achieve so far, scourge, passivity of Greeks, ~~will be a long time before Greece gets rid of this menace~~.

+ επιμονή
courage, for half a year they have sat with the precision of a surgeon, enormously courageous, gutsy female prosecutor, hard-working, incredible detailed.

+ ειλικρίνεια
one of the few meritocratic institutions, independent (women), non-partisan (women), ~~they speak through their actions~~.

- ειλικρίνεια
~~masquerading as a political party~~.

+ ήθος
one of the few meritocratic institutions in Greece, independent (women), non-partisan (women).

- ήθος
criminal organization, most violent political force, ~~"rotten" political establishment~~, attacks on immigrants, scourge, most hardened criminals, ~~organization masquerading as a political party~~, ~~based entirely on fear~~, ~~murder of a leftwing musician~~, brutal Nazi occupation, attacks on migrants, ~~torrent of venom~~.

Παρατηρούμε και εδώ, ότι οι θετικές τιμές (+ ικανότητα, + ειλικρίνεια, + ήθος) αναφέρονται στις δύο ανακρίτριες, καθώς και στην εισαγγελέα που τις ανέθεσε την εν λόγω υπόθεση. Οι αντίστοιχες αρνητικές τιμές αφορούν το κόμμα και τις πρακτικές του. Αν εξαιρέσουμε τις παραλείψεις, οι ελάχιστες μετατοπίσεις που προκύπτουν σε επίπεδο κρίσης αφορούν την αύξηση ή μείωση της επίτασης. Η μία εντοπίζεται ήδη στον τίτλο του άρθρου (*Golden Down: courage of two women stems the rise of Greece's neo-Nazis > Οι δύο γυναίκες που "ξηλώνουν" τη Χρυσή Αυγή*). Αυτό που διαφαίνεται εδώ, είναι ένας είδος προκαλούμενης αξιολόγησης η οποία ενεργοποιεί θετικές ή αρνητικές αντιδράσεις μέσω του μη-συνήθους

λεξιλογίου. Βλέπουμε, λοιπόν, ότι ενώ το ΚΠ χρησιμοποιεί τη φραστική ρηματική απόδοση *stems the rise of* (= περιορίζει την άνοδο), στον ελληνικό τίτλο χρησιμοποιείται το ακόμη πιο εμφατικό μεταφορικό ρήμα *ξηλώνουν*. Η χρήση αυτή αποτελεί μια πιο πολύ πιο δυναμική αξιολογική επιλογή, η οποία καθιστά σαφή την ιδεολογική τοποθέτηση του μεταφραστή και επιδρά σαφώς στην προσέλκυση του αναγνώστη. Η άλλη μετατόπιση αφορά το μη σύνηθες ρήμα του ΚΠ *crack* στη φράση *Golden Dawn has begun to crack*, το οποίο αποδίδεται με το κοινό και σύνηθες ρήμα της ελληνικής γλώσσας *σπάει*, συμβάλλοντας ενδεχομένως στη μείωση της επίτασης που προσδίδει το ΚΠ. Στη συνέχεια παρατίθενται οι πραγματώσεις της εκτίμησης του αγγλικού κειμένου.

Πίνακας 3. Πραγματώσεις της στάσης σε επίπεδο εκτίμησης

+ αντίδραση
~~*biggest fiscal adjustment*~~.

- αντίδραση
murky depths, catapulted into parliament, alarming rise in attacks on migrants, the failure of anybody to speak out, victims, passivity of Greeks, ~~*gruelling austerity*~~, ~~*made Golden Dawn hard to eradicate*~~, ~~*its worst recession*~~.

+ σύνθεση
very well organized party.

- σύνθεση
~~*loss of its deputies*~~, ~~*macho and*~~ *militaristic,* ~~*Golden Dawn is dissolving*~~.

- αποτίμηση
~~*debt stricken country's financial collapse*~~, ~~*poverty and unemployment*~~, *neo-Nazis went from strength to strength,* ~~*condemnation from international human rights groups*~~, *such Nazi occupation is absolutely inexcusable.*

Ομοίως, σε επίπεδο εκτίμησης παρατηρούμε την μετατόπιση από το μη-σύνηθες και εντασιακό ρήμα του ΚΠ (*two years since the extremists* <u>*catapulted into*</u>[9] *parliament*) σε μια ασθενέστερη απόδοση στο ΚΣ (*δύο χρόνια από την* <u>*είσοδό*</u> *τους στο Κοινοβούλιο*). Η χρήση του ουσιαστικού *είσοδος* φέρει ουδέτερες συνυποδηλώσεις, εξαλείφοντας την ένταση του αγγλικού ρήματος.

Σε γενικές γραμμές, δεν παρατηρούνται σε επίπεδο στάσης αλλοιώσεις ή μετατοπίσεις των αξιών του ΚΠ, και η απόδοση των υποκειμενικών αξιολογήσεων της αρθρογράφου, η οποία πραγματώνεται κυρίως μέσω της χρήσης έμφορτων με αξίες επιθετικών, αποδίδονται στο μετάφρασμα με ισοδύναμα στοιχεία που διατηρούν την ένταση και αξιολόγηση του πρωτοτύπου κειμένου.

[9] Σύμφωνα με το *Farlex Dictionary of Idioms* (2015) το ρ. catapult (someone or something) into (something) σημαίνει: to **suddenly thrust** one into a particular situation or condition, often fame.

Στη συνέχεια, παρατίθεται ένας κατάλογος ο οποίος περιλαμβάνει τις πραγματώσεις του ΚΠ σε επίπεδο κλιμάκωσης. Εντός των παρενθέσεων εμφανίζεται η απόδοσή τους στα Ελληνικά, ενώ τα λεξικά στοιχεία που εμφανίζονται διαγραμμένα είναι αυτά που παραλείφθηκαν εντελώς στο ΚΣ.

Κλιμάκωση

1. **most** violent («της πιο βίαιης»)
2. **thousands** of videos («χιλιάδες βίντεο»)
3. **extremist** group has began to **crack** («Χρυσή αυγή άρχισε να σπάει»)
4. **one of the few** meritocratic institutions («σύστημα είναι από τα λίγα αξιοκρατικά»)
5. ~~**enormously**~~ courageous («για το θάρρος τους»)
6. ~~**fiercely**~~ independent («την ανεξαρτησία τους»)
7. **so** ~~macho and~~ militaristic («τόσο μιλιταριστικό», το macho ('αρρενωπός') παραλείπεται)
8. ~~**so far** escaped prosecution~~ (παραλείπεται όλη η πρόταση)
9. ~~**torrent** of venom~~ (παραλείπεται όλη η παράγραφος)
10. two years since the ~~**extremists**~~ were **catapulted into** («δύο χρόνια από την είσοδό τους», το extremists παραλείπεται)
11. while an **alarming** rise in attacks («ανώ η ανησυχητική αύξηση των επιθέσεων»)
12. remained **eerily** quiet («παρέμειναν ανεξήγητα σιωπηλοί»)
13. the neo-Nazis went **from strength to strength** («οι νεο-Ναζί ολοένα και δυνάμωναν»)
14. **such** brutal Nazi occupation is **absolutely** inexcusable («τόσο βίαιη ναζιστική κατοχή, είναι απολύτως αδικαιολόγητη»)
15. what the political system has failed to achieve **so far** by tackling the scourge («αυτό στο οποίο απέτυχε το πολιτικό σύστημα, επιτυγχάνοντας έως τώρα στην αντιμετώπιση της μάστιγας», παρερμηνεία)
16. **most hardened** criminals («πιο σκληρούς εγκληματίες»)
17. "**incredible** detailed" («απίστευτη προσοχή στις λεπτομέρειες»)
18. ~~**not only** a criminal organization ... **but** one based ...~~ (παραλείπεται όλη η παράγραφος)
19. ~~**most** popular political force~~ (παραλείπεται όλη η παράγραφος)
20. ~~**gruelling** austerity~~ (παραλείπεται όλη η παράγραφος)
21. ~~**worst** recession~~ (παραλείπεται όλη η παράγραφος)
22. **very well** organized party («πολύ καλά οργανωμένο κόμμα»)
23. ~~it will be **a long time** before Greece gets rid of this menace~~ (παραλείπεται ολόκληρη η πρόταση)
24. the court officials have compiled a 15,000-page dossier («ο φάκελος είναι **ογκωδέστατος** καθώς ξεπερνά τις 15.000 σελίδες», προσθήκη σε επίπεδο κλιμάκωσης)

Από τον ως άνω κατάλογο, διαπιστώνουμε ότι το ΚΠ είναι πλούσιο σε λεξικά στοιχεία που εκφράζουν ανοδική κλιμάκωση και επίταση. Επιπλέον, είναι εμφανές ότι εφαρμόζονται παραλείψεις σε μεγάλο βαθμό, καθώς από τις 25 πραγματώσεις κλιμάκωσης που εντοπίζονται στο ΚΠ, παρατηρούμε ότι περισσότερες από το 1/3 αυτών παραλείπονται. Εδώ, ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι οι περισσότερες παραλείψεις (τα παραδείγματα 8, 9, 18, 19, 20, 21) δε συμβαίνουν σε επίπεδο μεμονωμένων λεξημάτων, αλλά σε επίπεδο πρότασης ή, ακόμη,

και ολόκληρης παραγράφου. Το φαινόμενο αυτό εξετάζεται παρακάτω. Ωστόσο, αν εξαιρέσουμε τις πραγματώσεις που παραλείπονται από το ΚΣ, οι υπόλοιπες αποδίδονται από τον μεταφραστή με λεξικά ισοδύναμα που δεν μειώνουν την ένταση της κλιμάκωσης και τη διατηρούν στα ίδια αξιολογικά επίπεδα. Πρέπει, επίσης, εδώ να προσθέσουμε ότι συναντάται στο ΚΣ και μία περίπτωση προσθήκης σε επίπεδο κλιμάκωσης. Αφορά το τελευταίο παράδειγμα, όπου προστίθεται στην πρόταση το επιθετικό *ογκωδέστατος* και η κύρια πρόταση του ΚΠ μεταβάλλεται σε δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση στο ΚΣ. Το εν λόγω παράδειγμα συνιστά μια περίπτωση συναγόμενης αξιολόγησης, όπου η αξιολόγηση του μεταφραστή εκδηλώνεται με πιο έμμεσο τρόπο και στην προκειμένη περίπτωση αυτό επιτυγχάνεται μέσω της χρήσης του επιθέτου *ογκωδέστατος*. Είναι σαφές πως ο μεταφραστής επιδιώκει εδώ είτε την ενεργοποίηση θετικών αντιδράσεων από τον αναγνώστη προς τις δύο ανακρίτριες οι οποίες έχουν αναλάβει ένα τόσο μεγάλο και σημαντικό έργο, είτε αρνητικών αντιδράσεων προς τη Χρυσή Αυγή, καθώς διαβιβάζει το μήνυμα ότι τα στοιχεία που αποδεικνύουν την ενοχή της είναι αναρίθμητα.

Εμπλοκή

Εδώ θα εξετάσουμε τυχόν σημεία του ΚΣ όπου σημειώνονται μετατοπίσεις σε επίπεδο εμπλοκής. Όπως αναφέρθηκε ήδη στην πρώτη ενότητα, ο πόρος της εμπλοκής αφορά την ευθυγράμμιση του αναγνώστη με την ιδεολογική τοποθέτηση του συγγραφέα. Η εμπλοκή ενυπάρχει σε μια κλίμακα διαλογικότητας, μεταξύ του πόλου της μονογλωσσίας και του πόλου της ετερογλωσσίας (βλ. Munday, 2012: 8). Η μονογλωσσία ευθύνεται για τον περιορισμό εναλλακτικών διατυπώσεων από τον αναγνώστη, ενώ η ετερογλωσσία επιτρέπει την υιοθέτηση διαφορετικών στάσεων και τοποθετήσεων. Κατόπιν της ανάλυσης μεταξύ του ΚΠ και του ΚΣ, εντοπίζεται ένα σημείο όπου ο μεταφραστής παρεμβαίνει αξιολογικά και μετατοπίζει τον πόλο της διαλογικότητας, μετατρέποντας την ετερογλωσσική πραγμάτωση σε μονογλωσσική. Το παράδειγμα παρατίθεται κατωτέρω, ως εξής:

ΚΠ (η μετατόπιση επισημαίνεται με **μαύρα γράμματα**)
... the court officials have compiled a 15,000-page dossier outlining **why they believe** Golden Dawn is a criminal organisation.

ΚΣ
Ο φάκελος είναι ογκωδέστατος καθώς ξεπερνά τις 15.000 σελίδες. Μέσα σε αυτές, **περιγράφεται γιατί** η Χρυσή Αυγή είναι μια εγκληματική οργάνωση.

Η ως άνω υποκειμενική παρέμβαση αποτελεί ξεκάθαρη προσπάθεια του μεταφραστή να κατευθύνει την αντίδραση του αναγνώστη και να αποτρέψει την διατύπωση αποκλίνουσας τοποθέτησης. Το πληροφοριακό περιεχόμενο του ΚΣ προβάλλεται ως γεγονός, συμβάλλοντας κατ'αυτόν τον τρόπο στη δημιουργία μιας συμμορφούμενης για τον αναγνώστη ανάγνωσης και στην ευθυγράμμισή του με την ιδεολογική στάση του μεταφραστή.

Ωστόσο, σε άλλα σημεία του ΚΠ, όπου διαφαίνεται ξεκάθαρα η αρνητική στάση της συγγραφέως προς τη Χρυσή Αυγή, κυρίως μέσω της πραγμάτωσης έμφορτων με αρνητικές

τιμές λεξικών στοιχείων στάσης, παρατηρείται στο ΚΣ μια τάση αποφυγής άμεσης έκθεσης του μεταφραστή, κάτι που επιτυγχάνεται μέσω της παράφρασης των λεγομένων της συγγραφέως ή μέσω της εισαγωγής εισαγωγικών στη αρχή και το τέλος κάθε παραγράφου. Μερικά παραδείγματα είναι τα ακόλουθα:

ΚΣ

Σύμφωνα με την Helena Smith η οποία υπογράφει το ρεπορτάζ, "η Χρυσή Αυγή άρχισε να σπάει"...

... οι νεο-Ναζί ολοένα και δυνάμωναν", αναφέρει συγκεκριμένα το δημοσίευμα.

Είναι πολλοί στην Ελλάδα που πιστεύουν ότι η καταστολή της Χρυσής Αυγής έπρεπε να είχε γίνει από καιρό", αναφέρει η εφημερίδα.

"Η παθητικότητα των Ελλήνων, όταν έχουν πέσει θύματα αυτής της ιδεολογίας είναι τουλάχιστον ασυνήθιστη", *προσθέτει*.

Αν εξαιρέσουμε τις παραλείψεις ολόκληρων προτάσεων και παραγράφων, το ΚΣ αποτελεί στο σύνολό του μετάφραση του άρθρου που δημοσιεύθηκε στη *The Guardian*. Έτσι, προκαλεί αρχικά εντύπωση το γεγονός ότι το φαινόμενο αυτό παρατηρείται σε ολόκληρο το δημοσίευμα και αποτελεί ίσως το κύριο αξιολογικό σημείο του κειμένου. Δεν είναι σαφές γιατί συμβαίνει αυτό, αλλά ένας από τους πιο προφανείς λόγους είναι η επιθυμία της εταιρείας μέσων ενημέρωσης ή του μεταφραστή να κρατήσει, στο μέτρο του δυνατού, μια ουδέτερη στάση προκειμένου να αποφύγει να προσδώσει πολιτική χροιά και τοποθέτηση στο άρθρο.

Ένα ακόμη αξιολογικό σημείο του μεταφρασμένου κειμένου αποτελούν, όπως είδαμε ανωτέρω, οι παραλείψεις. Ενδιαφέρον αποτελεί το γεγονός, ότι δεν εφαρμόζονται σε μεμονωμένα λεξήματα, ενδεχομένως με σκοπό να μειώσουν την έντονη αρνητική χροιά σε επίπεδο κλιμάκωσης ή να μετατοπίσουν την αξιολογική ερμηνεία του ΚΠ, αλλά σε ολόκληρες προτάσεις ή παραγράφους. Τα κύρια σημεία του κειμένου όπου παρατηρούνται παραλείψεις είναι τα ακόλουθα:

1. η αναφορά στη δολοφονία ενός Έλληνα μουσικού από μέλη της Χρυσής Αυγής,
2. το αίτημα των ανακριτριών προς τους πολιτικούς σχετικά με την άρση της ασυλίας μελών του κόμματος που διέφυγαν της δίωξης,
3. το μήνυμα του ηγέτη του κόμματος να υπόσχεται εκδίκηση εκ μέρους της Χρυσής Αυγής,
4. το γεγονός ότι το εν λόγω κόμμα έχει μια δυναμική καθώς προσελκύει πολλές ψήφους επειδή υπόσχεται να τιμωρήσει το πολιτικό σύστημα που ευθύνεται για την οικονομική κατάσταση της χώρας,
5. η αδυναμία της χώρας να απαλλαχθεί από τη Χρυσή Αυγή.

Δεν είναι σαφή τα κίνητρα του μεταφραστή που βρίσκονται πίσω από αυτή την τακτική παράλειψης. Κάποια συμπεράσματα που μπορούμε να συνάγουμε είναι ίσως το γεγονός ότι ο μεταφραστής αποφεύγει να κατηγορηθεί για ανάληψη κάποιας πολιτικής θέσης ή να

προβάλει με αρνητικό τρόπο τη χώρα για την αναποτελεσματικότητα του πολιτικού συστήματος να περιορίσει τις βίαιες πρακτικές ενός δημοκρατικά εκλεγμένου κόμματος. Άλλα αίτια μπορούν να εντοπιστούν στη στάση της ιστοσελίδας, καθώς, αν κρίνουμε με κριτήρια πολιτικής τοποθέτησης, η δημοσιογραφική κάλυψη των γεγονότων της μπορεί να χαρακτηριστεί αρκετά ουδέτερη. Μολονότι, λοιπόν, διαφαίνεται η ιδεολογική τοποθέτηση του μεταφραστή, η στρατηγική αυτή μπορεί να αντικατοπτρίζει, ενδεχομένως, την πολιτική της εταιρείας για την οποία ο ίδιος εργάζεται ή τα συμφέροντα που αυτή εξυπηρετεί. Κατά συνέπεια, το πληροφοριακό περιεχόμενο του ΚΣ περιορίζεται στην εξύμνηση των δύο γυναικών ανακριτριών για την αποφασιστικότητα και το θάρρος που επιδεικνύουν ως προς το έργο που έχουν αναλάβει.

Συμπεράσματα

Σε γενικές γραμμές, δεν σημειώνονται στο ΚΣ μετατοπίσεις των μεμονωμένων αξιολογικών λεξικών επιλογών του ΚΠ σε επίπεδο στάσης. Οι αποδόσεις γίνονται με ισοδύναμες επιλογές που διατηρούν την αξιολογική ερμηνεία του ΚΠ. Σε επίπεδο κλιμάκωσης σημειώνονται ελάχιστες μετατοπίσεις οι οποίες συμβάλλουν είτε στη μείωση της επίτασης μέσω της παράλειψης επιθετικών, είτε στην αύξησή της μέσω της χρήσης μη συνήθων λεξικών ισοδυνάμων. Επιπλέον, συναντάται και μία περίπτωση προσθήκης η οποία εισάγει την υποκειμενική αξιολόγηση του μεταφραστή σε μία ουδέτερη πραγμάτωση του ΚΠ. Όσον αφορά το στοιχείο της εμπλοκής, εντοπίζεται μία πραγμάτωση η οποία μεταβάλλει την κλίμακα διαλογικότητας και μετατρέπει την ετερογλωσσική πραγμάτωση του ΚΠ σε μονογλωσσική στο ΚΣ. Τέλος, τα κρίσιμα σημεία εντοπίζονται, κυρίως, σε επίπεδο παραλείψεων ολόκληρων προτάσεων και παραγράφων και στη στρατηγική του ΚΣ να προβάλλει το πληροφοριακό περιεχόμενο σε ευθύ λόγο εν μέσω εισαγωγικών, αναφέροντας στο τέλος κάθε παραγράφου την πηγή της εκάστοτε δήλωσης. Τα αίτια της εν λόγω πρακτικής οφείλουν να εντοπιστούν όχι μόνο σε ατομικό επίπεδο, δηλαδή στην ουδετερότητα του μεταφραστή ή στην προσπάθειά του να μην οξύνει τα πνεύματα και εγείρει αντιδράσεις, αλλά και σε εξωτερικούς παράγοντες, όπως είναι η στάση της εταιρείας δημοσιογραφικής κάλυψης στην οποία ανήκει η ενημερωτική ιστοσελίδα όπου δημοσιεύθηκε το εν λόγω άρθρο.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω πορίσματα, το γεγονός ότι τα κύρια αξιολογικά σημεία του κειμένου εντοπίστηκαν κυρίως στις παραλείψεις και στην παρουσίαση των γεγονότων μέσω ευθέων παραθέσεων και όχι σε μεμονωμένες αξιολογικές πραγματώσεις, δεν μειώνει την αποτελεσματικότητα της θεωρίας της αποτίμησης, δεδομένου ότι η δυνατότητα μικρο-ανάλυσης που αυτή ενσωματώνει υπήρξε μείζονος σημασίας για την ανάδειξη της ιδεολογικής τοποθέτησης του μεταφραστή μέσω ορισμένων, παρ΄ότι ελάχιστων, αξιολογικών πραγματώσεων, η οποία ενδεχομένως συγκαλύπτεται από την περιοριστική επίδραση εξωγενών παραγόντων.

Βιβλιογραφία

Al-Shunnag, M. (2014). *Stance in political discourse: Arabic translations of American newspaper opinion articles on the 'Arab Spring.'* Unpublished doctoral dissertation, University of Salford.

Chenguang Chang (2018) Modelling translation as re-instantiation, Perspectives, 26:2, 166-179, DOI: 10.1080/0907676X.2017.1369553

Fairclough, N. (1989) *Language and Power*. New York: Longman.

Martin, J. R., & White, P. R. R. (2005). *The language of evaluation: Appraisal in English*. New York: Palgrave Macmillan.

Mouka, E., Saridakis, I. E., & Fotopoulou, A. (2015). Racism goes to the movies: A corpus-driven study of cross-linguistic racist discourse annotation and translation analysis. In C. Fantinuoli & F. Zanettin (Eds.), *New directions in corpus-based translation studies* (pp. 35-70). Berlin: Language Science Press.

Munday, J. (2012a). *Evaluation in translation: Critical points of translator decision-making*. London: Routledge.

Pan, L. (2015). Ideological positioning in news translation: A case study of evaluative resources in reports on China. *Target, 2*(27), 215-237.

Qian, H. (2017). Investigating "unfaithful" translations via the appraisal theory: A case study of public notices. *Arab World English Journal for Translation & Literary Studies, 1*(1), 187-200.

Rodrigues-Júnior, A. S., & Barbara, L. (2013). Linguistic constructions of appraisal in the novel the picture of Dorian Gray and its Brazilian translation and adaptations: An exploratory analysis. *Revista Brasileira de Lingüística Aplicada, 13*(1), 259-285.

Romagnuolo, A. (2014). (Re)interpreting human rights: The case of the "torture memos" and their translation into Italian. *Humanities, 3*, 313-339.

Weiss G. and Wodak R. (eds) (2003) *Critical Discourse Analysis. Theory and Interdisciplinarity*. London: Palgrave Macmillan.

White, P. R. R. (2016). Constructing the "stranger" in Camus' L'Etranger: Registerial and attitudinal variability under translation. *The Journal of Translation Studies, 17*(4), 75-106.

Zhang, M. (2013). Stance and mediation in transediting news headlines as paratexts. *Perspectives, 21*(3), 396-411.

Ηλεκτρονικές πηγές

Golden Dawn: courage of two women stems the rise of Greece's neo-Nazis https://goo.gl/M4bEvw → Guardian: Οι δύο γυναίκες που "ξηλώνουν" τη Χρυσή Αυγή https://goo.gl/MFwcRB

Farlex Dictionary of Idioms. (2015). Retrieved February 28 2018 from https://goo.gl/SWWo6i

Παραρτήματα

1. Άρθρο της εφημερίδας *The Guardian*

Golden Dawn: courage of two women stems the rise of Greece's neo-Nazis

Under armed guard, the judges investigating the far-right party's criminal activities have brought it down: but it is far from out

For half a year they have sat in their seventh-floor office, probing the murky depths of Europe's most violent political force. It is not a mission that many would envy. But Ioanna Klapa and Maria Dimitropoulou, long-time friends who belong to Greece's first generation of female judges, have gone about the business of dissecting Golden Dawn with the precision of a surgeon.

After trawling though computers confiscated from the far-right party's leaders, examining witnesses and wading through thousands of videos, pictures, speeches, documents and blogs, the court officials have compiled a 15,000-page dossier outlining why they believe Golden Dawn is a criminal organisation.

Under the weight of their inquiry – spurred by the murder of a leftwing musician at the hands of a senior party operative in September last year – the extremist group has begun to crack. Last week one Golden Dawn MP resigned, citing ignorance of the party's activities. Another was expelled after indicating that he, too, was about to leave.

"The justice system is one of the few meritocratic institutions in Greece and both of these women are known to be enormously courageous, fiercely independent and non-partisan," said Aliki Mouriki, a sociologist at the National Centre of Social Research. "For a party that is so macho and militaristic, it is an irony of history that two women should now be in this role."

The loss of its deputies reduces to 16 the number of seats the neo-Nazis control in the 300-member house – although nine MPs already face charges and six have been jailed pending trial. In February Klapa and Dimitropoulou proposed that politicians lift the immunity of another nine MPs who have so far escaped prosecution. A parliamentary vote is expected in the coming weeks.

The far-rightists have responded with a torrent of venom, accusing the judges of working to an agenda masterminded by the "rotten" political establishment. On Friday night the party's imprisoned leader, Nikos Michaloliakos, sent a message to supporters gathered in the port city of Piraeus promising revenge. "They are trying to convince people Golden Dawn is dissolving," he said in a statement read by Eleni Zaroulia, his MP wife. "They haven't understood that Golden Dawn will bring their demise."

For many the crackdown is long overdue. In the two years since the extremists were catapulted into parliament – winning 7% of the vote on the back of widespread fury following the debt-stricken country's financial collapse – almost no one has confronted their violent tactics or thuggish behaviour.

While an alarming rise in attacks on migrants elicited condemnation from international human rights groups, Greek parties and intellectuals remained eerily quiet. With record levels of poverty and unemployment, the neo-Nazis went from strength to strength.

"The failure of anybody to speak out in a country that experienced such brutal Nazi occupation is absolutely inexcusable," said the 92-year-old poet Nanos Valaouritis, one of the few to openly address the issue. "The passivity of Greeks when they have been the victims of such ideology is unusual to say the least," he told the *Observer*. In the vacuum, the judiciary appears determined to do what the political system has failed to achieve so far by tackling the scourge.

No one knows what Klapa or Dimitropoulou think. As judges for the past 30 years, handling some of Greece's most hardened criminals, neither are allowed to make public statements. Armed police who keep watch over the women around the clock, standing in the neon-lit corridor outside their office with guns at the ready, have added to the cloak of mystery surrounding them. Since the two women were appointed by a gutsy female prosecutor to head the inquiry, guards have ensured neither has been caught on camera. Lawyers who have known them for decades are only prepared to describe the women as fearless, hard-working and "incredibly detailed".

"They speak through their actions," said one. "And it is evident that they believe Golden Dawn is not only a criminal organisation masquerading as a political party, but one based entirely on fear among those who support it and those it is against."

For the two women, time is now of the essence. In a country where it is impossible to ban a party elected by democratic process, judicial authorities have a deadline of 18 months to put the MPs on trial.

But even as it loses support, there are few who believe Golden Dawn is done. Though surveys show the party losing its place as the third most popular political force in Greece, no other attracts as many protest votes among a populace intent on punishing the establishment for the country's economic crash.

Gruelling austerity may have helped Greece to achieve the biggest fiscal adjustment in global history. But it has also thrown the nation into its worst recession since the second world war and created a climate that has made Golden Dawn hard to eradicate.

"I don't think we are close to the end of Golden Dawn. People who support it tend to avoid telling pollsters what they think," said the veteran conservative commentator Giorgos Kyrtsos. "This is a very well organised party and it will pick up at least what it got in June 2012 in the European elections this May. It will be a long time before Greece gets rid of this menace."

2. Μετάφραση που δημοσιεύθηκε μέσω της ιστοσελίδας *News 247*

Guardian: Οι δύο γυναίκες που "ξηλώνουν" τη Χρυσή Αυγή

Οι ατρόμητες ανακρίτριες, το πουλόβερ της Χρυσής Αυγής που ξηλώνεται και η ειρωνεία της υπόθεσης

Για μισό χρόνο κάθονται στο γραφείο τους, στον έβδομο όροφο, και σχολαστικά εξετάζουν τα σκοτεινά βάθη της πιο βίαιης πολιτικής δύναμης της Ευρώπης. Δεν πρόκειται για μια αποστολή που ζηλεύουν πολλοί αυτή της Ιωάννα Κλάπα και της Μαρίας Δημητροπούλου, που τεμάχισαν τη Χρυσή Αυγή με την ακρίβεια χειρουργού αναφέρει η Βρετανική "The Guardian".

Οι δύο ανακρίτριες έχουν εξετάσει μάρτυρες, χιλιάδες βίντεο, φωτογραφίες, ομιλίες και έγγραφα της Χρυσής Αυγής. Ο φάκελος είναι ογκοδέστατος καθώς ξεπερνά τις 15.000 σελίδες.

Μέσα σε αυτές, περιγράφεται γιατί η Χρυσή Αυγή είναι μια εγκληματική οργάνωση.

Σύμφωνα με την Helena Smith η οποία υπογράφει το ρεπορτάζ,"η Χρυσή Αυγή άρχισε να σπάει", ενώ κάνει αναφορά και στην παραίτηση του Χρυσοβαλάντη Αλεξόπουλου την προηγούμενη εβδομάδα.

"Το δικαστικό σύστημα είναι από τα λίγα αξιοκρατικά της Ελλάδας και αμφότερες αυτές οι γυναίκες είναι γνωστές για το θάρρος τους, την ανεξαρτησία και την αμεροληψία τους", δηλώνει στη βρετανική εφημερίδα η Αλίκη Μουρίκη, κοινωνιολόγος στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

"Για ένα κόμμα τόσο μιλιταριστικό, είναι ειρωνεία ότι δύο γυναίκες έπαιξαν αυτό το ρόλο", συμπληρώνει.

"Έξι από τους βουλευτές της Χρυσής Αυγής είναι προφυλακισμένοι ενώ άλλοι εννέα ενδέχεται να προφυλακιστούν μετά την άρση της ασυλίας τους. Είναι πολλοί στην Ελλάδα που πιστεύουν ότι η καταστολή της Χρυσής Αυγής έπρεπε να είχε γίνει από καιρό" αναφέρει η εφημερίδα.

"Τα δύο χρόνια από την είσοδό τους στο κοινοβούλιο, σχεδόν κανείς δεν είχε αντιμετωπίσει τις βίαιες τακτικές τους και την κακουργηματική συμπεριφορά τους. Ενώ η ανησυχητική αύξηση των επιθέσεων σε μετανάστες προκαλούσε την καταδίκη από διεθνείς ανθρωπιστικούς οργανισμούς, τα ελληνικά κόμματα και οι διανοούμενοι παρέμεναν ανεξήγητα σιωπηλοί. Και με τη φτώχεια και την ανεργία να σημειώνει ρεκόρ, οι νεο-Ναζί ολοένα και δυνάμωναν", αναφέρει συγκεκριμένα το δημοσίευμα.

"Η αποτυχία του οποιουδήποτε να αντιδράσει, σε μία χώρα που έχει βιώσει τόσο βίαιη ναζιστική κατοχή, είναι απολύτως αδικαιολόγητη", δηλώνει στην Guardian ο Νάνος Βαλαωρίτης, που όπως σημειώνει η βρετανική εφημερίδα ήταν ένας από τους λίγους που μιλούσαν ανοιχτά για το θέμα.

"Η παθητικότητα των Ελλήνων, όταν έχουν πέσει θύματα αυτής της ιδεολογίας είναι τουλάχιστον ασυνήθιστη", προσθέτει.

"Αντιθέτως", σημειώνει η εφημερίδα "το δικαστικό σώμα φαίνεται αποφασισμένο να κάνει αυτό στο οποίο απέτυχε το πολιτικό σύστημα, επιτυγχάνοντας έως τώρα στην αντιμετώπιση της μάστιγας".

Κανείς δεν ξέρει τι σκέφτονται η Ιωάννα Κλάπα και η Μαρία Δημητροπούλου, αναφέρει το δημοσίευμα. "Δικαστικοί για τα τελευταία 30 χρόνια, έχοντας χειριστεί μερικούς από τους πιο σκληρούς εγκληματίες της Ελλάδας, δεν επιτρέπεται να κάνουν δηλώσεις. Ένοπλοι αστυνομικοί τις προσέχουν όλο το 24ωρο, ενώ από τη στιγμή που τους ανέθεσε την υπόθεση μία τολμηρή εισαγγελέας, οι φρουροί τους έχουν φροντίσει να μην εμφανιστούν σε τηλεοπτικό πλάνο".

Παρόλα αυτά, δικηγόροι που τις ξέρουν δεκαετίες, μιλούν για γυναίκες ατρόμητες, που δουλεύουν σκληρά και δίνουν απίστευτη προσοχή στις λεπτομέρειες. Τώρα, αυτό που έχει σημασία για εκείνες είναι ο χρόνος, καθώς έχουν το περιθώριο των 18 μηνών για να παραπέμψουν τα μέλη της Χρυσής Αυγής σε δίκη.

"Δεν νομίζω ότι είμαστε κοντά στο τέλος της Χρυσής Αυγής . Οι άνθρωποι που την υποστηρίζουν έχουν την τάση να αποφεύγουν να αναφέρουν στους δημοσκόπους τι σκέφτονται" δήλωσε στην εφημερίδα ο Γιώργος Κύρτσος και προσθέτει ότι "είναι ένα πολύ καλά οργανωμένο κόμμα και το εκλογικό του ποσοστό στις ευρωεκλογές του Μαΐου, θα είναι τουλάχιστον αυτό που πήρε τον Ιούνιο του 2012.